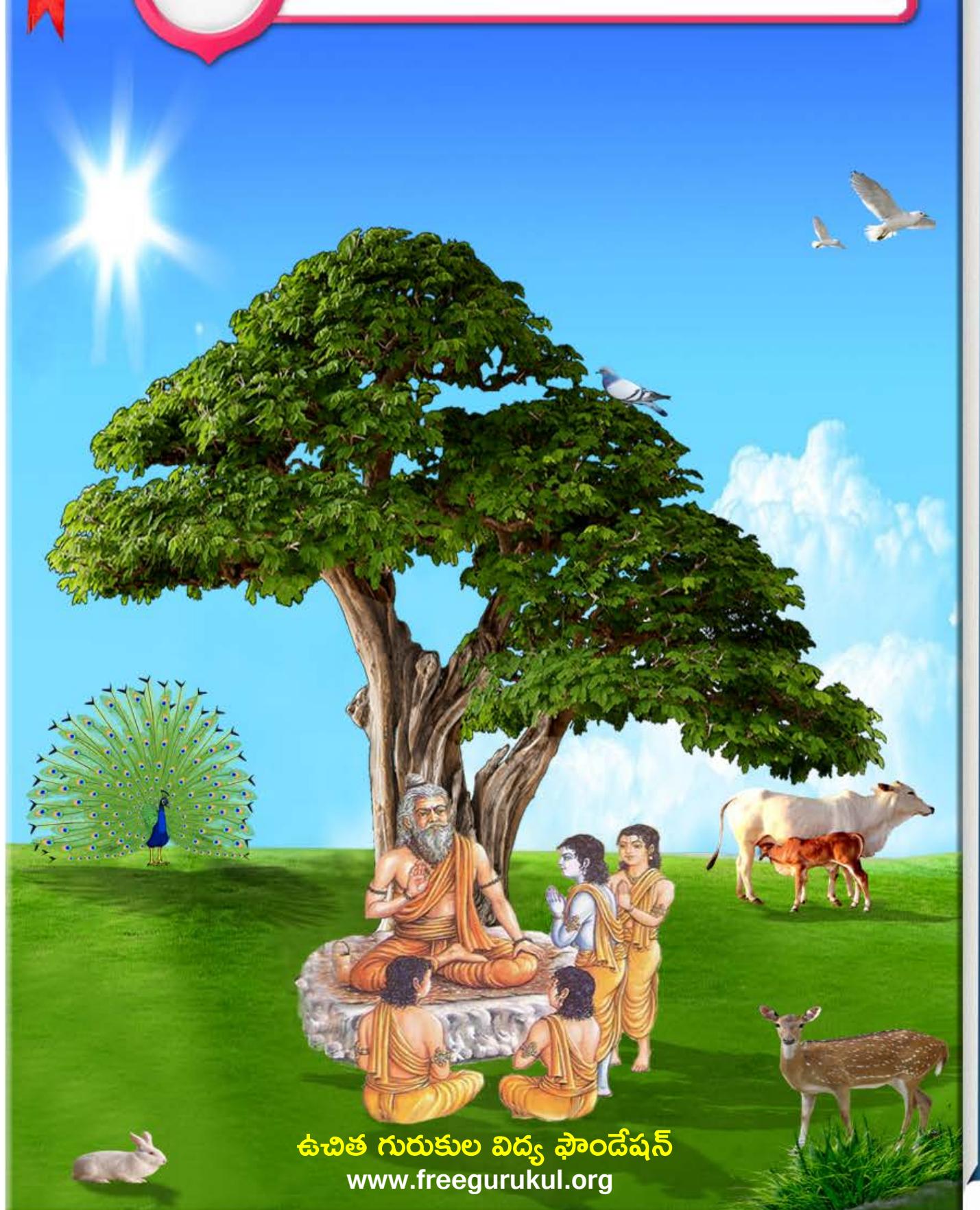

పిల్లలు

పిల్లలకే నా హృదయం అంకితం

ఉచిత గురుకుల విద్య ప్రాండెషన్
www.freegurukul.org

సదాశివ సమారంభం

గురు దిక్షితాముహ్రి

గురు వెన్కటేశ్వర ముహ్రి

గురు శుక ముహ్రి

గురు నారద ముహ్రి

గురు వాస్తవికీ ముహ్రి

గురు కృప

శంకరాచార్య మధ్యమం

గురు దివిదాస్

గురు కశ్చీర్ దాస్

గురు శైలశ్వర మహా ప్రథము

గురు నాన్క్

గురు రామవెంకట స్వామి

గురు వీరబ్రహ్మండ్ర స్వామి

యోగి మేమన

అస్క్రూదాచార్య పర్యంతాం

గురు రమణ ముహ్రి

గురు యోగానంద

గురు శక్తివేదాంత ప్రథమాద

గురు మాయాశ స్వామి

గురు విద్యాపురాణాసంగిరి

గురు రంగ్రెశ్మీల పరమాచార్య

పందే గురుపరంపరాం..

“ఉచిత గురుకుల విద్య పొందేషన్” ద్వారా విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందించే సేవా కార్యక్రమంలో బాగంగా ఈ పుస్తకాన్ని భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ (డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా) నుంచి సేకలించి అందిస్తున్నాము. ఇందుకు మేము వారికి కృతజ్ఞత తెలియజేసుకుంటున్నాము.

సాయి రామ్ వారి సేవల విస్తరణలో బాగంగా ఈ పొందేషన్ స్థాపించబడినది. ఈ స్వచ్ఛంద సంస్కరణ ద్వారానే అన్ని సేవలు అందించబడును. ఇటువంటి పుస్తకాలు మీరు ప్రాసినట్టయితే లేక సేకరిస్తే మాకు తెలియజేయండి. మేము ప్రతి విద్యార్థికి ఉచితంగా అందేలా చేస్తాము, తద్వారా ఉన్నత విలువలు, నైపుణ్యాలు కలిగిన విద్యార్థులను మన దేశానికి అందించవచ్చు. మాతో కలిసి నవ భారత నిర్మాణ కార్యక్రమంలో పనిజేయటకు, భాగస్వామ్యం ఆగుటకు ఆసక్తి ఉంటే సంప్రభించగలరు.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, బిగుమతి(డోస్టోప్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in>
- 2) ఉచిత గురుకుల విద్య పొందేషన్ వెబ్ సైట్ : www.freegurukul.org
- 3) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్ : <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) మొబైల్ అప్: Free Gurukul

గమనిక: భక్తిజ్ఞానం, ధర్మ ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు డిజిటల్ లైబ్రరీ సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఇది లాభార్జన దృష్టిలోని ఉచిత సేవ. ఈ సేవలో అంతర్జాలంలోని(ఇంటర్నెట్) లైసెన్సు / కాపీరైట్ అభ్యంతరాలు లేనివి అనుకోన్న పుస్తకాలను గ్రహించటం జరిగినది. అనుకోకుండా ఏవైనా అభ్యంతరకరమైనవి ఉన్నచో మాకు తెలుప మనవి, వాటిని తొలగించగలము అని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

Website: www.freegurukul.org

Mobile App: Free Gurukul

email: support@freegurukul.org

Facebook: www.facebook.com/freegurukul Help Line / WhatsApp: 904 202 0123

“మన లక్ష్యం: విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య అనేబి ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందలికి అందించబడాలి “

ఉచిత గురుకుల విద్య పొందేషన్ – Free Gurukul Education Foundation

సర్వం పరమాత్మ పొద సమర్పణమన్న

ಭಾರತ ಪ್ರಭುತ್ವಪು ವೆಬ್ ಸೈಟ್ - ಡಿಜಿಟಲ್ ಲೈಬ್ರರಿ ಅಫ್ ಇಂಡಿಯಾ

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc. X

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books

Title: Ramayanam

Author:

Year: to

Subject: Any Subject

Language: Telugu

Scanning Centre: Any Centre

Clear Search

Presentations and Report

Statistics Report

Status Report

Feedback | Suggestions | Problems | Missing links or Books

Click here for PDF collection
DLIMIRROR at IICAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

Click Here to know More about DLI New!

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none"> Rashtrapati Bhavan CMU-Books Sanskrit IIT Tirupathi Kerala Sahitya Akademi	<ul style="list-style-type: none"> INSA	<ul style="list-style-type: none"> Times of India Indian Express The Hindu Deccan Herald Eenadu Vaartha	<ul style="list-style-type: none"> Tamil Heritage Foundation Anna University <small>NEW!</small>

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Author's Last Name

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Year

1850-1900	1901-1910	1911-1920	1921-1930	1931-1940	1941-1950	1951-
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-------

Subject

Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...
--------------	---------	-----------	-----------	-----	-------------	-----------	----------	----------------------

Language

Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu
----------	---------	---------	-------	---------	---------	-------	--------	------

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వవేకానంద

“దొనాలలోతెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శేషమైంది! దాని తరువాతిది లోకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అనుదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ పూడ్చలలో నిలిచి బోకూడదు. లోకమంతటినీ అవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రవారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. స్వాందవ వేదాంతం ఎన్నదూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారు, మతప్రవారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్లిన సన్మాసిని నేనే అని చెప్పేవారు, తమ జ్ఞానిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచేతుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొఱధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జిచిపించి, లోకిక జ్ఞానాన్ని సంఘనిర్మాజ విజ్ఞానాన్ని విరివిగా ప్రవారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజుా పుష్టుల రాసుల్ని వికసించజేసే మంచులాగా నిశ్చటంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాచంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవసరంచించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమాత్మిక ధర్మాలను బోధించదానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికి భారతదేశంలో కొన్ని సంస్కలను నెలకొల్చాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్టులు, జవసంపన్నులు, బుఱువర్తనలు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా వరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చారక్తి తక్కిన శక్తులన్నీటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్కార భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లోంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్టం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోనీ మహాస్వత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించదానికి తంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. ఆనేక శతాబ్దీలూగా ప్రజలకు క్షద్రసిద్ధాంతాలు నేర్చడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దీల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయట్టాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్నానరూపులమనే మాటను వినదానికినా వారెన్నదూ నోచుకోలేదు. “సీచాతిసిచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ వఖిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. *

పిల్లలకే నా హృదయం అంకితం

తల్లిదండ్రులక్,
చుప్పాధ్యాయులక్
ఉద్ధేశించిన పుర్తకం.

అంగ్జమూలం : వి.వి. సుహోమ్లిన్స్‌న్స్
తెలుగుసేత : ఆర్మ్యార్

శిశాలయంప్ర ఏబ్లషిప్పంగి పమన్

విజ్ఞాన భవన్, బ్యాంక్ స్ట్రీట్,
హైదరాబాద్ - 500 001. ఆంధ్ర.

విష్ణుయసూచిక

ప్రమరణకర్తల మాట	...	V
ముందుమాట	...	IX

“సంతోష చంద్రశాల”

పారశాల దైరెక్టరు	...	1
మొదటి సంవత్సరం - పిల్లల్ని గురించి తెలుసుకోవడం	...	11
మా విద్యార్థుల తల్లిదండ్రులు	...	12
ఆరుబయలు పారశాల	...	23
మా “స్వప్నాల దిక్కు”	...	37
ప్రకృతి - మంచి అరోగ్యానికి మూలం	...	43
ప్రతి పిల్లవాడు చిత్రకారుడు	...	48
సజీవవైనానిపట్ల, అందమైనవాటిపట్ల శ్రద్ధ	...	50
పని ప్రవంచంలో మా యాత్రలు	...	56
మేం ప్రకృతి సంగీతాన్ని వింటాం	...	58
శీతాకాలపు సంతోషాలూ, విచారాలూ	...	67
భరద్వాజఫిట్ల మొదటి పండుగరోజు	...	70
యేము చదువనూ, రాయనూ యొలా నేర్చుకున్నాం?	...	71
బాబూ, నువ్వు మిగతా వాళ్లతోటి కలినే జీవిస్తూ వుంటావు	...	80
మా సమష్టి - ఒక సౌహృద్య కుటుంబం	...	86
మేం ఆరోగ్య వనంలో జీవిస్తున్నాం	...	89
మొదటి సంవత్సరపు చదువు ఆరంభించే ముందు ఆలోచనలు	...	90

చిన్నతనం

ప్రాథమిక పారశాల అంటే యేమిటి?	...	94
అరోగ్యాభివృద్ధి రస్తు	...	98
అధ్యయనం - ఆధ్యాత్మిక జీవితంలో ఒక భాగం	...	107
“ప్రకృతి పుస్తకం”లో మూడు వండల పుటులు	...	124

వస్తువుల ప్రపంచమంచి సమాజానికి.	
ప్రతిదీ యెక్కడనుంచి వస్తుంది?	... 141
జీవిత గణిత పుస్తకం నుంచి వెయ్యి సమస్యలు	... 143
ప్రపంచమంతటా మా “యూత్రలు”	... 153
పిల్లవాడికి బొధ్మిక శ్రమ సంతోషమూ,	
చదువులోని విజయంపట్ల సంతోషమూ కలిగించండి	... 160
“అద్భుత కథా మందిరం”	... 175
“అద్భుత కథల కొనసాగింపు - మా “మాయా దీపం”	... 183
పాటలు పిల్లవాడికి ప్రపంచపు అందాన్ని వెల్లడిస్తాయి	... 186
పిల్లవాడి ఆంతరంగిక ప్రపంచంలో పుస్తకం పాత్ర	... 190
	... 197
మా సౌందర్య యొకాంతష్ఠలం	... 214
జీవితంలో ఆదర్శాల ఆధారాలు	... 216
కమ్ముయినిస్టు పోర్టీని గురించిన ఆలోచనలో	... 223
పరుల గురించి ఆలోచన లేకుండా ఒక్క రోజు కూడా	
యొవరూ బతక్కుడు	... 225
ఉన్నత భావాలతో నిందిన శ్రమ	... 235
యువ లెనినిస్టులూ, మీరే దేశపు భాగ్య విధాతలు	... 253
యువ లెనినిస్టుల సంఘాలో పిల్లలు చేరడం	... 265
లెనినీలా పోరాడి జయించాలి	... 266
“దైర్యపంతుల, నిర్మయుల” దళం	... 270
వేసవికి వీడ్జీలు చెబుతున్నాం	... 277

ప్రమారణకర్తల మాట

వి. ఎ. సుహోమీన్స్ (1918-1970) జీవించింది తక్కువ కాలమే. అయినా తన జీవితంలో ముపై అయిదు సంవత్సరాలు ఆయన పిల్లలని శీర్షిదిద్దడానికి అంకితం చేశాడు. మహా నగరాలకి యొంతో దూరంలో వున్న ఉక్కేయిన్ గ్రామం పహ్లివ. అక్కడ ఆయన ఒక పారశాల డైరెక్టర్గా యిరవై తొమ్మిదేళ్లు వనిచేశాడు.

విద్యాబోధనలో ఆయన చేసిన కృపికి సోవియట్ యూనియన్లో యచ్చే అత్యన్నత బహుమతులైన “సోషలిస్ట్ క్రమవీరుడు,” “ఉక్కేనియన్ సోవియట్ సోషలిస్ట్ రిపబ్లిక్ ఉత్తమ ఉపాధ్యాయుడు” అనేవి ఆయనకు వచ్చాయి. ఆయన సోవియట్ యూనియన్ బోధనాకాస్త అకాడెమీకి కరస్పాండింగ్ సభ్యుడుగా యెన్నికయాడు.

బోధకునిగా వి. ఎ. సుహోమీన్స్ కృపిలోని నిగ్గి యేమిలి?

పెంపకాస్ట్ బోధనీ ఒక విద్యాక్రమంలో మిలితం చెయ్యాలని అభ్యర్థయ బోధకులు చాలా కాలంగా ప్రయత్నించారు. ఆ కల సుహోమీన్స్ బోధనా కృపిలో నిజమైంది. ప్రతి పిల్లలాడిలోనూ ప్రత్యేక వ్యక్తిని దర్శించడం అనేది ఆయన బోధనా పద్ధతిలోని నిగ్గి. పిల్లల్ని పెంచి విద్యాబుద్ధులు నేర్చాలని ఆశించే ప్రతివాళ్కీ యాది అవసరమైన గుణం.

పిల్లల్ని తెలివైనవాళ్లు, మందకొడిగా వుండేవాళ్లు అనే విభజన యేమీ చెయ్యకల్గేకుండానే మామూలుగా ఆర్గ్యంగా వుండే పిల్లలాడి కెవడికేసాగానీ యానాటి సెకండరీ విద్య బోధించవచ్చని సుహోమీన్స్ సిద్ధాంత రీత్యా అచరణరీత్యా రుజువుచేశాడు. యాది కొత్తగా కనిపెట్టిన సంగతి కాకపోవచ్చను. కానీ ప్రథమ బోధనా కార్యక్రమానికి అనుకూలంగా వుంటూ పిల్లలాడ్జీ జ్ఞానమార్గంలో నడిపించేందుకు ఉపాధ్యాయునికి ఉపకరించే యుక్తిమంతమైన పద్ధతిని ఆయన చూపించాడు. పిల్లలాడిలో నేర్చుకోవాలనే కోరికని జాగ్రతం చెయ్యడం, స్వయం బోధనకి అభిరుచిని పెంపొందించడం, క్రమశిక్షణి పెంపొందించడం అనేవి సుహోమీన్స్కి ప్రధానమైనవి.

తన తోటి ఉపాధ్యాయులనీ, తల్లిదండ్రులనీ సంప్రదిస్తూ, తన ఆలోచనలని గత కాలపు మహాదేశికుల ఆలోచనలతోనూ, జానపద యుక్తితోనూ సరిచూసుకుంటూ, తన విద్యార్థులను అధ్యయనం చేశాడు.

పిల్లలకి బోధించాలంటే, మీరు వాళ్లంబే యిష్టపడాలి. అప్పుడు మాత్రమే పిల్లల్లో తమ సంతోషాన్ని స్నేహపూరిత భావాన్ని మానవత్వాన్ని తీర్చిదిద్దగలం. ఉపాధ్యాయుడు ప్రతి పిల్లవాడి హృదయాన్ని అన్మేషించాలి. అప్పుడు మాత్రమే పిల్లలు తమ కుటుంబాలనీ, పారశాలనీ, పనినీ, జ్ఞానాన్ని, తమ మాతృదేశాన్ని ప్రేమించేటట్లు వాళ్లకి నేర్చగలదు. పిల్లవాడి హృదయాన్ని చూరగొనడమనే యి పద్ధతే సుహామీన్నీ విద్యాబోధనలో చేసిన కృషికి మునాది.

తన విద్యార్థుల నపాజ శక్తిసామర్జ్యాలని పెంపాందించడానికి, వాళ్ల నైతిక గుఱాలని మరచడానికి, కమ్యూనిస్టు ఆదర్శాలకోసం అంకితమైన నిజాయితీపరులుగా తీర్చిదిద్దడానికి, ఒక్క మాటలో, వాళ్లల్లోని మంచిని పెంచడానికి చేసే కృష్ణ సోవియట ఉపాధ్యాయుడి ధేయమని ఆయన భావించాడు.

పంచికోసం, సత్యంకోసం, అందంకోసం, సుసంస్కృత అనుభాతుల ఆలోచనలకోసం విద్యాబోధన వుండాలి అనేది సుహామీన్నీ విధానం. ఒకడు వ్యక్తిగా, పొరుడిగా రూపొందేటట్లు చెయ్యడమే అది.

తన జీవితపు ఆఖరి యిరవై సంవత్సరాల్లోనూ సుహామీన్నీ తన పరిశీలనలనీ, ఆలోచనలనీ నోట్చేసుకుంటూ వుండేవాడు. వాలీని తను రాసిన చాలా గ్రంథాలలో, వ్యాసాలలో ఉపయోగించుకున్నాడు. వాలీలో ప్రముఖమైనవి “పిల్లలకి నా హృదయం అంకితం,” “పోరుడి ఆవిర్మావం” “పభ్లీవ్హలోని సెకండరీ పారశాల,” “సమష్టి యొక్క వివేకవంతమైన శక్తి” అనేవి. యా మహా బోధకుని పుష్టులమైన అసుఖవపు ఫలితం అవి. తన రచనలు “మకరెంకొ ప్రభావ ఘలితాలని” సుహామీన్నీ స్వయంగా అనేవాడు. ప్రసిద్ధ సోవియట బోధకుడు ఎ. ఎన్. మకరెంకొ (1888-1939) బోధనానుభవమూ, జీవిత కృష్ణ చాలా విలువైనవి సుహామీన్నీ భావించాడు.

వ్యక్తిపట్ల విక్షాపమూ, గాఢమైన గౌరవమూ అనేవి మకారెంకొ విద్యా పద్ధతిలో మూల స్థానంలో వున్న అంశాలు. 1920వ దశకంలో ఆయన పిల్లల పని శిరిరాన్ని నడిపాడు. సోవియట రిపబ్లిక్కి ఆ రోజులు చాలా గడ్డవి. ఆ రోజుల్లో చాలామంది పిల్లలకి తల్లిదండ్రులు పోయారు, కుటుంబాలు పోయాయి, యిత్తు పోయాయి. ఆ అనాధభాలాలకి దుఖిపడుతమనం చెయ్యడానికి వాళ్లని ఆర్థరులోనూ, శ్రద్ధలోనూ చూడ్దమూ, వాళ్లకి మాతన కుటుంబం యిష్టపడమూ చాలా ముఖ్యం. మకారెంకొ అధీనంలో వున్న పిల్లలకి సమష్టి సరిగ్గా అలాంటి కుటుంబమే ఆయింది. ఆ పిల్లలని తీర్చిదిద్దడానికి, పాతుకుపోయిన చెడు అలవాట్లని మార్గదానికి సూతన పద్ధతులు అవసరమయ్యాయి. ఆ పద్ధతులను మకారెంకొ అధ్యాత్మంగా తయారుచేశాడు. సుహామీన్నీ దర్శించినట్లు మకారెంకొ పద్ధతిలోని ప్రధానమైన అంశాలు యేమిటంటే, “నీరంతరంగా, అక్కయంగా వుండే మానవత్వపు పల్లవి,” “మానవ ఆకాంక్షల సమ్మాహక సొందర్యం.”

ఉపాధ్యాయుడికీ విద్యార్థికి వుండే సంబంధం, మంచితనపు వాతావరణం మకరెంకొ స్పృష్టించినపి. సరిగ్గా హాలినే సుహామీన్స్కి అధిపతిగా వున్న పభ్రమైతోని సూల్ సంపాదించ ప్రయత్నించింది. యా ఉపాధ్యాయులిద్దరూ ప్రపంచంపట్ల శౌర దర్జనంతోటీ, వ్యక్తి తన దేశానికి ప్రజలకీ అంకితమైన నేవలో తన శాందర్భాన్ని దర్శించడంతోటీ విద్యని మిళితం చేశారు. పిల్లలకి వూరికి మంచి చెడూ గురించిన అవగాహన యవ్వడంకంటే కూడా యెలా జీవించాలో నేర్చడం, సాంఘిక దురస్యాయం, దురస్యాయంపట్ల విద్వేషం నేర్చడం చాలా ముఖ్యమని వాళ్ల భావించారు.

సుహామీన్స్కి బోధనా వారసత్వం వీటిమీద ఆధారపడుతుంది. మకరెంకొ సూత్రాల కనుకూలంగా ఆయన తన బోధనాత్మక పద్ధతిని యెంచుకున్నాడు. మకరెంకో ప్రకారం విడివిడిగా యే పద్ధతివల్ల అయినా అనుకూలమైన ఫలితాలేనా రావచ్చు, వ్యతిరేక ఫలితాలేనా రావచ్చు. సమరూపంగా వ్యవస్థకరించిన మొత్తం విధానం అనేది ముఖ్యం.

మకరెంకో పేరమీద ప్రామర్యం పొందిన సమష్టి బోధనా సిద్ధాంతం సుహామీన్స్కి బోధనాత్మక ఆచరణలో రుబువైంది. యా ఆధునిక ప్రపంచంలో పిల్లల్ని సమష్టికి బయట పెంచడమూ, వాళ్లకి బోధించడమూ అసాధ్యం. సమష్టి బోధన మాత్రమే పిల్లలకి ఇతరులతో కలిసిమెలిసి వుండే ఆనందమూ, తమ శక్తిసామర్థ్యాలని వెల్లడించే అవకాశమూ యిస్తుంది.

విద్యాబోధనా శాస్త్రం యానాడు ఆభివృద్ధి చెందడంపట్ల పొరశాలలు పెరగడంపట్ల, అందరు అభ్యర్థయూముక బోధకుల ఆవిష్కరణలనీ, విజయాలనీ విధిగా ఆకళింపు చేసుకునే అవసరమూ, వాళ్ల వారసత్వం స్నేకరించే అవసరమూ పెరిగాయి. విద్యాబోధనాత్మక సంబంధమైనవస్తువుకూడా ఉన్నత సైతిక విలువలూ, పొరధర్యం వుండే సూతనతరాన్ని తీర్చిదిద్దే లక్ష్యం వున్న యేక్కెక పునాదిమీదా, కృషిమీదా ఆధారపడి వుంటాయి.

సుహామీన్స్కి చనిపోయేసాటికి పెద్ద వయసు లేదు. ఆయన యాభై రెండవ యేట మరణించాడు. అది యుద్ధ ఫలితం.

ఫాసిస్టు జర్మన్ కి వ్యతిరేకంగా మహో దేశభక్తియుత యుద్ధం (1941-45) మొదలైనప్పాడు సుహామీన్స్కి యిరవై మూడేళ్లు. అప్పుడే పొల్ఱావా టీచర్ శిక్షణ ఇన్స్టిట్యూట్ నుంచి విద్య పూర్తిచేసి వచ్చిన సుహామీన్స్కి సైన్యంలో చేరాడు. ఆయన భార్య వేరా నాజీ ఆక్రమిత పభ్రమైతో వుండి గెరిల్లాలకు సహాయం చేసేది. అలాంటి సహాయం చేసినందుకు ఆమెని నాజీలు పట్టుకున్నారు. ఫాసిస్టు బ్రైదులో బందీని చేశారు. అక్కడ ఆమెకి ఒక కొడుకు పుట్టాడు. గెరిల్లా దళపు నాయకుల పేర్లు చెప్పమని ఆ వీరవనితని ఫాసిస్టులు చిత్రహింసలు పెట్టారు. కానీ ఆమె చెప్పేలేదు.

కొన్ని రోజుల వయనే వున్న ఆమె పసిబిడ్డని వాళ్ల ఆమె కళ ముందే చంపేశారు. వేరాని కూడా ఉరితీసేశారు...

ఆ సమయంలో సుహామ్మిన్నే మాస్కై సమీపంలో దురాక్రమణారులకి వ్యతిరేకంగా పోరాదుతున్నాడు. తీవ్రంగా గాయపడ్డ ఆయన్ని యుద్ధ రంగంపుంచి తీసుకపోయారు. ఆనాబినుంచీ ప్రాణాంతకమైన చేతి బాంబురవ్వులు ఆయన ఖాతిలో వుండిపోయి, మరణించిన తన వాళ్లపట్ల అనురాగంతో నిండిపోయిన అహాదయాన్ని దుర్భరవేదనతో కలిచివేస్తూ బాధించాయి.

1970 సెప్టెంబరు 2న ఆయన మరణించాడు. కదపటి క్షణందాకా సుహామ్మిన్నే పిల్లలకే తన జీవితం ధారపోశాడు.

సంవత్సరాలు గడిచిపోయాయి. దేశానికి తగిలిన యుద్ధపు గాయాలు మానాయి. చరిత్ర పుస్తకాల్లోనుంచి మాత్రమే యుద్ధాన్ని గురించి తెలుసుకునే తరంవాళ్ల పుట్టారు. తమకి బోధిస్తూ, పొలాల్కోకి అడవుల్కోకి తమని తీసుకెచుతున్న వ్యక్తి హృదయంలో యుద్ధపు గాయాలు యింకా సలుపుతూనే వున్నాయని పట్టివ్వ సూళ్లోని పిల్లలకి తెలియదు.

పైద్యానికి ఆయన్ని నయం చేసే శక్తిలేకపోయింది. స్వాలు ప్రారంభ సమయంలో నూతన తరం పిల్లలకి స్వాగతం. చెబుతూ ఆఖరు సారిగా ఐడి తలుపులు తెరిచి, విధి నిర్వహణలోనే సుహామ్మిన్నే మరణించాడు.

సుహామ్మిన్నే బోధనా వారసత్వం, బోధకునిగా ఆయన అనుభవం సోవియట్ యూనియన్లోనే కాక, ప్రపంచమంతటా ఉపాధ్యాయులా, తల్లితండ్రులా దృష్టిని ఆకట్టుకుంటాయి.

ముందుమాట

**ప్రియమైన పారకులారా, సహోద్యేగులారా - ఉపాధ్యాయులారా,
బోధకులారా, పారశాల అధివతులారా!**

యా పుస్తకం ఒక పారశాలలో యెన్నో సంవత్సరాలు నే చేసిన కృషి ఫలితం. ఆలోచన, చింత, వ్యక్తిలం, ఉద్దేశాల ఫలితం ఇది. ముపై మూడు సంవత్సరాల నిరంతరాయ పారశాల ఉద్దేశ్యం నాకు మహాదానంద దాయకమైంది. నేను నా జీవితాన్ని విల్లులకే అంకితం చేశాను. అందుకనే, యెంతో ఆలోచించిన మీదట నేనీ పుస్తకానికి “విల్లులకే నా హృదయం అంకితం” అని పేరు పెట్టాను. అలా చేయడానికి నాకు హక్కు వుంది. అందరు ఉపాధ్యాయులకి - ప్రస్తుతం పారశాలల్లో పనిచేస్తావన్న వాళ్ళకీ, మా తరంవాళ్ళ తర్వాత పారశాలల్లో పనిచెయ్యబోయే వాళ్ళకీ, అందరికి - జీవితంలో చాలా కాలం గురించి, దశాబ్దానికి సమానమైన వ్యవధి గురించి నేను చెప్పాలనుకుంటున్నా. తరచుగా బుల్లి భద్ర అని ఉపాధ్యాయులమైన మనం వీలిచే ఒక పసిహాదు పారశాలలో అడుగు పెట్టిందగ్గర్నుంచీ పెద్దహాదయి పారశాల అధిపతినుంచి సికండరీ విద్య పూర్తిచేసి సద్గ్రహించి అందుకునే ఆ పవిత్ర క్షణందాకా, స్వతంత్ర శ్రమైక జీవితం ఆరంభించే దాకా వుండే కాలం అది. బాలబాలికలకి యిది వ్యక్తులుగా రూపులీసుకునే కాలం, కానీ ఒక ఉపాధ్యాయునికి కూడా యిది జీవితంలో బ్రహ్మండమైన భాగం. మీ జీవితంలో ప్రధానమైనది యేమిటి? అని ఎవరేనా అడిగితే నేను ఒక్క క్షణం కూడా తదుముకోకుండా చెప్పగలను: విల్లులవట్ల నా ప్రేమ.

ప్రియ పారకులారా, బహుకా మీరు నా రచనలోని కొన్ని విషయాలతో ఏకీభవించవలేకపోవచ్చు; యిందులో కొంత మీకు వింతగా, ఆశ్రూకరంగా కనిపించవచ్చు, అంచేత ముందే నెన్నో మాట చెప్పనిప్పుండి: యా పుస్తకాన్ని విల్లులా, వయసొచ్చే వాళ్లా, యువకులా, యువతులా బోధనలోనూ, పెంపకంలోనూ సార్వజనీన సహకారిగా యెంచకండి. విద్యావిషయక భాషలో యా పుస్తకం తరగతి వెలుపలి బోధనా కృషికి సంబంధించింది (లేదా ఆ పదానికుండే పరిమితార్థంలో విల్లుల పెంపక కర్తవ్యానికి సంబంధించింది). పాతాలు గాని, శాస్త్రియ ప్రాథమిక సూత్రాల అభ్యాసపు ఉపదేశ వివరణల క్రమముంతా గాని నేను వివరించదలచలేదు. నున్నిత మానవ సంటంధాల భాషలో చెప్పే, యా పుస్తకం ఉపాధ్యాయుని హృదయానికి అంకితం యవ్వబడింది. బాలబాలికలు చుట్టూతా వున్న ప్రపంచాన్ని

యెలా గ్రహించాలి, వాళ్ళకు అభ్యసించడానికి యెలా సహాయపడాలి, వాళ్ల మేధా శ్రమని యెలా నులభతరం చెయ్యాలి, వాళ్ల హృదయంలో ఉన్నత భావాలూ అనుభూతులూ యెలా జాగ్రత్తం చేసి పదిలం చెయ్యాలి, మానవ గౌరవభావన, మానవుడు మంచి వాడన్న విశ్వాసం యెలా పాదుకొల్పాలి, సోవియట మాతృదేశానికి తమ ప్రేమని యెలా యివ్వాలి, గ్రహించగల శక్తి వున్న వివేకానికి, సున్నిత పసివాళ్ల హృదయానికి ఉన్నత కమ్యూనిస్టు ఆదర్శాలపట్ల తోలి భక్తి బీజాలని యెలా సంతరింపచెయ్యాలి అనేది నేను చెప్ప ప్రయత్నించింది.

యిప్పుడు మీ చేతిలో వున్న పుస్తకం ప్రాథమిక స్థాయిలో వుండే బోధనాకృషికి సంబంధించింది. వేరే మాటల్లో బాల్య ప్రపంచానికి సంబంధించింది. మరి బాల్యం, బాలల ప్రపంచం - ప్రత్యేక ప్రపంచం. విల్లలకి మంచీ - చెదూ అంటే, న్యాయం - మోసం అంటే, మానవ గౌరవం అంటే వాళ్ల భావాలు వాళ్లకున్నాయి. అందమంటే వాళ్ల కొలబద్ద వాళ్లకుండి, కాలాన్ని కొలవడాని కూడా వాళ్ల పద్ధతి వాళ్లదే: బాల్యంలో ఒక రోజు అంటే ఒక సంవత్సరం, ఒక సంవత్సరమంటే యిక శాశ్వతమనే. బాల్యం ఆనే ఆ దివ్య ప్రాసాదంలోకి ప్రవేశం పొందాలని, ఒక మేరకి, నేనే ఒక పసివాళ్లయి పోవాలని ప్రయత్నించాను. అప్పుడు మాత్రమే విల్లలు మిమ్మల్ని ఆ అద్భుత కథా ప్రపంచంలోకి చౌరబద్ద మనివిగానో, ఆ ప్రపంచాన్ని పహరించానో, అక్కడి గొడవలు పట్టించుకోని వాడిగానో చూడ్డం మానేస్తారు.

యా పుస్తకంలోని విషయాన్ని గురించీ, ఆ అనుభవ స్వభావాన్ని గురించీ మరొక మాట చెప్పాలనుకుంటున్నాను. మొట్టమొదటగా ప్రాథమిక పారశాల అనేది ఒక ఉపాధ్యాయుని సృజనాత్మక కృషి. అందుచేత, నేను ఉపాధ్యాయులూ, తల్లిదండ్రులూ సమష్టి కృషిని గురించి ఉద్దేశపూర్వకంగా చెప్పడం లేదు. అదంతా చేప్పాలంటే, యా పుస్తకం గండభేరుండ స్థాయికి పెరిగిపోతుంది.

విల్లలకి సంబంధించిన పుస్తకంలో, విల్లల కుటుంబాల సంగతి చెప్పకుండా తప్పించుకోవడం దాదాపు అసాధ్యం. యా కుటుంబ వాతావరణాన్ని గురించిన పూర్తి నిజమైన వర్ణన యివ్వడంలో నేను విఫలమయ్యేట్లయితే, నా విద్యాకృషికి సంబంధించిన పద్ధతి మొత్తం దిగ్రమ కలిగిస్తుంది. ఎన్. క్రావ్స్ స్టూయాలాగా, ఎ. మాకారెంకోలాగా, యింకా అలాంటి విశిష్ట బోధకుల్లాగా, నేను కూడా విద్యకి గల మహత్తర శక్తిని దృఢంగా విశ్వాస్తున్నాను.

- వి. సుహామ్లన్నెన్ను

సంతోషచంద్రశాల

పారశాల డైరెక్టరు*

ఉపాధ్యాయుడుగా వదేళ్ల పనిచేసింతర్వాత నన్ను పట్టివీలో ఒక సూక్లకి డైరెక్టరుగా నియమించారు. యా వదేళ్ల కాలంలోనూ నాలో రూపు తీసుకున్న విద్యాత్మక విశ్వాసాలు, యక్కడ వాటి సంహర్త ఆకారాన్ని ధరించాయి. యక్కడ నా విశ్వాసాలు కార్యరూపం ధరించాలని అనుకున్నాను.

వాటిని అచరణలో పెట్టిదానికి యొంతగా నేను ప్రయత్నిస్తే అంతగా నాకు నాయకత్వం కూడా ఒక బోధనా క్షేత్ర అన్నది స్వప్తమైంది: స్వాలు యొదుర్కొన్న పనిలో వ్యక్తిగత ఉదాహరణ ద్వారా సైద్ధాంతిక, నిర్వాచాత్మక సమస్యల్ని పరిపూరించడమే అది. డైరెక్టర్ తనే మంచి ఉపాధ్యాయుడని, వీలుల విద్యాబోధన స్వయంగా నిర్వహిస్తున్నాడనీ ఉపాధ్యాయులు గమనిస్తే, సమష్టి బోధన నిర్వహకుడుగా డైరెక్టర్ పాత్ర యొక్కవ పెరుగుతుంది.

మొట్టమొదటగా విద్యాబోధన అన్నది ఉపాధ్యాయుడికీ విద్యార్థికీ మధ్య యెడతెగుండా వుండే సంబంధంలోనే వుంది. పారశాల అధిపతిని మహారఘ్నీ బోధకుడు కె. డి. ఉపీస్నే (1824-1870)** ప్రధాన ఉపాధ్యాయుడు అన్నారు. కానీ యా ప్రధాన ఉపాధ్యాయుని పాత్ర యొలా ఒక అధిపతి నిర్వహిస్తాడు?

ఉపాధ్యాయులద్వారా వీలులకి బోధించడం, అంటే ఉపాధ్యాయులకి నేర్చడం, అంటే వాళ్లకి బోధన అనే శాప్రాస్తి, కళనీ నేర్చడం - యది చాలా ముఖ్యమైందే, కానీ పారశాల బహుముఖ నిర్వహణ క్రమంలో యది ఒక అంశం మాత్రమే. మిగలా ఉపాధ్యాయులకి బోధించడంలోని నేర్చుని చెప్పడం మాత్రమే చేసి, తను వీలులతోటి నేరుగా సంబంధం పెట్టుకోకుండా గనక ప్రధాన ఉపాధ్యాయుడు వున్నట్టయించే, అతను బోధకుడు కాడు.

మనకి వీలులతోబాటు కలిసిపోయే ఆసక్తులు, సరదాలూ, కోరికలూ లేకపోయినట్లయితే వీలుల హృదయాలు మనల్ని దరిచేరనివ్వవని డైరెక్టరుగా చేరిన మొదటి వారాల్లోనే నేను గ్రహించాను. వీలులమీద నేరుగా బోధనా ప్రభావం లేకపోయినట్లయితే, డైరెక్టరుగా నేను ఉపాధ్యాయుడికీ - బోధకునికి అవసరమైన

* సోవియట యూనియన్లో సెకండరీ పారశాల అధిపతి.

** కె.డి. ఉపీస్నే “సంకలిత రచనలు” “ప్రగతి” ప్రముఖశాలయం జంగ్లీపుర్లో ప్రచరించింది.

ప్రధాన గుణం పోగొట్టుకుంటాను - పిల్లల హృదయంతారాళ్లోకి ప్రవేశించే శక్తిని పోగొట్టుకుంటాను. నేను తరగతి ఉపాధ్యాయులంబీ అసూయవదేవాళ్లి, యొందుకంటే వాళ్లు అస్తమానూ పిల్లలతోటే వుండేవాళ్లు. తరగతి ఉపాధ్యాయునికి పిల్లలతో మనసు మనసు కలిపి మాటల్లడ్డం వుంటుంది, వాళ్లతో కలిసి అడవుల్లోకి, సెలయేళ్ల దగ్గరికి, పొలాల్లో పని చెయ్యానికి పోవచ్చును. విషార యాత్రలకి పోవడానికి, అక్కడ పాయసం పండుకోవడానికి, చేపలు పట్టుకోవడానికి ఆరుబయట విడిది చెయ్యడానికి, మిఱుకుమిఱుకుమనే నక్కల్లాల్చి చూడ్నానికి పిల్లలు యెంతో తపాతపాలాడుతూ వుంటారు. డైరెక్టరు దీనంతటికి అంచులమీదనే వుంటాడు. అతను పనిని నిర్వహిస్తాడు, సలహ యిస్తాడు, తప్పులు గమనించి సరిదిద్దుతాడు, బాగా వున్న దాన్ని ప్రోత్సహిస్తాడు, బాగా లేనిదాన్ని నిపేధిస్తాడు. యివేమీ లేకుండా నడవలేమనుకోండి, కానీ నాకు మాత్రం అది చాలా.

బోధనా కృష్ణిలో క్రియాత్మక పాత్ర వహించిన ఉత్తమమైన పారశాలాధికారులు నాకు తెలుసు. వాళ్లు బోధనా క్రమంలో నిజమైన సిద్ధహస్తులు. వాళ్ల పాలాలు ఉపాధ్యాయులకే ఆదర్శం. వాళ్లు యువ పయనీర్, కొమ్సొమోల్ సంఘాల వ్యవహరాల్లో చురుగ్గా పాల్గొంటారు. ఉపాధ్యాయులూ, తరగతి బోధకులూ, యువ పయనీర్ నాయకులూ వాళ్ల దగ్గరనుంచి నేర్చుకోవాలి. ఒక పిల్లల జ్యందం తాలూకు జీవితంలో ప్రత్యక్షంగా, దీర్ఘకాలంగా పాల్గొండంవల్ల డైరెక్టర్ ఒక బోధకుడిగా అత్యన్నత నేర్చుని సంపాదించవచ్చని నాకనివిచించి, యామధ్య కాలంలో ఆ నమ్మకం బలపడింది కూడా. నేను పిల్లలతోటే వుండాలని కోరుకున్నాను, వాళ్ల సుఖఫుఖాలు పంచుకోవాలని, వాళ్లకి సన్నిహితంగా వుండాలని కోరుకున్నాను. ఉపాధ్యాయునికి వుండే మహానందాల్లో యిది ఒకటి. యేదో ఒక పిల్లల సముదాయంలో చేరాలని తడవ తడవకి నేను ప్రయత్నించాను. వాళ్లతో పని చెయ్యడానికి వెళ్లను, విడిది యాత్రల్లో వెళ్లను, విషార యాత్రల్లో వెళ్లను, జీవితంలో తిరిగిరాని సంతోషాలని వాళ్లకందివ్వడానికి సహకరించాను. అవి లేని సర్వసౌష్ఠవ విద్యని వూహించుకోవడమే అసాధ్యం.

కానీ యా సంబంధాల్లో ఒక రకమైన కృతకత్వం వుందని పిల్లలూ నేనూ కూడా అనుకున్నాం. విద్యావిధానంలోని అనపూజత్వం నాకు చిరాకు పుట్టించింది: నేను వాళ్లతో కొంచెంపేవు పున్నాననే సంగతిని పిల్లలు మరిచిపోలేకపోయేవాళ్లు. ఉపాధ్యాయుడు చిరకాల మిత్రుడైనప్పుడే, కలిసిచేసే పనుల్లో చెలికాడు, సహవాసి అయినప్పుడే నిజమైన సాంగత్యం పుటుతుంది. ఆది యిచ్చే సృజనాత్మక సంతోషంకోసమే కాకుండా, నా సహాద్యోగులకి బోధనలోని కాస్త్రోయమైందాన్ని కళనీ నేర్చడానికి కూడా అలాంటి సాంగత్యం అవసరమని నాకు అనివిచింది. పిల్లలతోటీ నేరుగా యెడతెగుకుండా వుండే సంబంధం ఆలోచనలకి, బోధనావిష్వరూపాలకి, సంతోషాలకి, విచారాలకి, భ్రమలు తొలగడానికి ఆధారం. అవి లేకుండా మా కృష్ణిరంగంలో సృజన అసాధ్యం. ప్రధాన ఉపాధ్యాయుడు చిన్న పిల్లల

సముద్రాయానికి బోధకుడుగా, ఆ పిల్లలకి మిత్రుడుగా సహవాసిగా వుండాలనే అభిప్రాయం నాకు ఏర్పడింది. పట్టిష్టిక్ రాకముందు బోధనకి సంబంధించి నాకు కలిగిన విశ్వాసాలమీద యూ అభిప్రాయం ఆధారపడింది.

నిజమైన పారశాల అనేది పిల్లలు జ్ఞానమూ, మెలుకువలూ సంపాదించుకునే స్థలం మాత్రమే కాదని నా ఆధ్యాత్మికత్వపు తొలి సంవత్సరాల్లోనే నేను అర్థం చేసుకున్నాను. పరించదం ముఖ్యమే, కానీ ఒక పిల్లవాని ఆధ్యాత్మిక జీవితంలో అదొక్కటే సర్వమూ కాదు. మనమంతా బోధనాత్మక శిక్షణ అని పిలిచేదాన్ని సన్నిహితంగా పరిశీలించేకొండ్రి పిల్లలూ ఉపాధ్యాయుడూ అనేక అసక్తులతోటి, సరదాలతోటి మిత్రితమైపోయి, పిల్లల సాముదాయిక జహాముఖ ఆధ్యాత్మిక జీవితం వికసించే చోటే నిజమైన పారశాల అని నాకు నమ్మకం యేర్పడిపోయింది. పారం చేప్పేటప్పుడు మాత్రమే పిల్లలని చూసే వ్యక్తి - బల్లకిటుపైపు తనూ, అటువైపు పిల్లలూ వున్నప్పుడు మాత్రమే వాళ్లని చూసే వ్యక్తి - పిల్లల హృదయాలని గ్రహించేడు. మరి పిల్లల హృదయం గ్రహించని వ్యక్తి, వాళ్ల ఆలోచనలూ, భావాలూ, కోరికలూ పసికట్టలేనివాడు యొవరైనానరే, ఉపాధ్యాయుడు కాలేడు. ఉపాధ్యాయుడి బల్ల ఒకొక్కప్పుడు రాతిగోద లాంబిది, వెనకనుంచి ఉపదేశకుడు తన “శత్రువు” - విద్యార్థుల - పీద, “దాటలు” జరుపుతాడు. అతి తరచుగా ఆ బల్ల ముట్టడిలో వున్న కోటలూ తయారవుతుంది, క్రమేచే “శత్రువు”కి లోంగి పోయేటట్టు నిర్వంధించబడుతుంది, మరి “కమాండర్” లోపల మూసేసుకుని చేతులు కట్టిపడేసినట్లు భావిస్తాడు.

పొర్చువిషయం తెలిసిన ఉపాధ్యాయులకి కూడా, ఒకొక్కప్పుడు బోధన ఘోర పోరాటంలూ తయారవుతుంది. పూరికే యెందుకంటే ఉపాధ్యాయుల్ని విద్యార్థుల్ని బంధించే ఆత్మిక సంబంధాలు అనఱలు లేకపోవడంవల్ల. ఉపాధ్యాయులకి పిల్లలకి మధ్యన కొన్ని సూక్ష్మలో కనిపించే తక్కువ సంబంధాలకి కానీ, లేదా దుర్దుటమైన సంబంధాలకి కానీ ప్రధాన కారణం పరస్పర అపనమ్మకమూ, అనుమానమూనూ. ఉపాధ్యాయుడు పిల్లవాని అనుభూతులతో బాంధవ్యం పొందలేదు. అలాంటి ఉపాధ్యాయుడు పిల్లల సంతోషాలు గాని విచారాలు గాని అనుభూతం చేసుకోలేదు, పిల్లల స్థానంలో తన వుండాలనే ప్రయత్నం చెయ్యలేదు.

విభూత పోరివ్ బోధకుడు యానుష్ కోర్చెక్ (1878-1942) తన రాసిన ఒక ఉత్తరంలో పిల్లల ఆధ్యాత్మిక ప్రపంచంలోకి యెక్కి వెళ్లాలని, వాళ్ల స్థాయికి దిగి రావడం కాదని మనకి గుర్తు చేస్తాడు. యిది చాలా సూక్ష్మమైన భావం. దీన్ని బోధకులమైన మనం ఫూర్తిగా అర్థం చేసుకోవాలి. ప్రపంచాన్ని గురించిన పసివాని గ్రహణశక్తిల్లి ఒక నిజమైన ఉపాధ్యాయుడు బాగా అర్థం చేసుకోవాలి. ప్రత్యేకమైన స్వప్తత, అమాయికత్వం అన్నీ కలుపుకుని వున్న పరిసర వాస్తవంపట్ల పసివాది ప్రతి చర్యలని నిజమైన ఉపాధ్యాయుడు అవగాహన చేసుకోవాలి. అలా చేసేటప్పుడు ఆ

పసివాడికి అద్యత లక్ష్మాలు ఆపాదించకూడదు, ఆదర్శపంతం చెయ్యకూడదు. పీటిల ఆధ్యాత్మిక ప్రపంచ స్థాయికి మనం యొక్కిపెట్టాలనే యానుష్ కోర్చక్ విజ్ఞాపిని ప్రపంచాన్ని గురించి పీటిలవాడి స్వంత గ్రాహ్యతని అతిసున్నింతంగా అవగాహన చేసుకోవడంగా, అనుభూతి చెందడంగా అర్థంచేసుకోవాలి. పసివాడి బుద్ధి, అనుభూతి వాటిని గ్రహించినట్టుగా అర్థంచేసుకోవాలి.

కొన్ని ఆశ్చిక గుణాలున్నాయి. అవి లేకపోతే ఒక వ్యక్తి నిజమైన బోధకుడు కాలేడని నా గట్టి నమ్మకం. వాటిలో అతి ముఖ్యమైంది పీటిలవాని ఆధ్యాత్మిక ప్రపంచంలోకి చొచ్చుకుపోగల సామర్థ్యం. తను కూడా ఒకనాటి పసివాడే అన్నది మరచిపోని వ్యక్తి నిజమైన ఉపాధ్యాయుడవగలడు. చాలామంది ఉపాధ్యాయుల దురదృష్టం యేమిటంటే (అలాంటి వాళ్లని పీటిలు, ముఖ్యంగా యెదిగే పీటిలు ముసలి చాదస్తుదంటూ వుంటారు), జ్ఞాన ప్రపంచంలోకి, స్వజనలోకి, మానవ సంబంధాల్లోకి ప్రవేశించే కృషిలో వున్న సజీవ మానవప్రాణి విద్యార్థి అన్నది వాళ్ల మరిచిపోతారు.

విద్యాబోధనలో దేనికదే ఒంటికాయ శౌంరిపిక్క బాపతు విడి భాగాలేంలేవు. విద్యార్థులకి ప్రపంచాన్ని గురించి తెలుసుకునే క్రమంలో పాఠాలు ముఖ్యమైన భాగమే. పీటిలు ప్రపంచాన్ని గురించి యొలా నేర్చుకుంటారో, యొలాంటి విక్సూసాలు యేర్చుకుంటారో డానిమీదనే పీటిల ఆధ్యాత్మిక జీవిత ఘ్రాతి సిర్మాణం ఆధారపడుతుంది. కానీ ప్రపంచాన్ని గురించిన జ్ఞానం అనేది జ్ఞానాన్ని జీర్ణించుకోవడం మాత్రమే కాదు. చాలామంది ఉపాధ్యాయుల దురదృష్టం యేమిటంటే పీటిల మానసిక ప్రపంచాన్ని వాళ్ల గ్రేడులతోలీ, మార్పులతోలీ కొలచి అంచనా వెయ్యడం; పీటిల్ని బాగా చదివేవాళ్లు, మిగతా వాళ్లు అని రెండు తరగతులుగా విభజించేయడం.

మానవ జీవిత ఒపుముఖత్వంతో ఒక పార్శ్వాన్ని మాత్రమే అర్థం చేసుకుని యిలాంటి దౌర్ఘాగ్య స్థితిలోకి ఒక ఉపాధ్యాయుడు వడితే, ఉపాధ్యాయుల పనిని “సాధారణ సూచన” లిచ్చి సపరిస్తూ, వాళ్లు చెయ్యాలోయే పనికి అనుభూతి యిప్పడమో లేక నిరాకరించడమో చేసే దైరెక్టరుకే అది వర్తించదూ? అతని పరిస్థితి యింకా ఇచ్చిందికరమైంది. అలాంటి పరిస్థితి కట్టిపడవేసినట్టనిపీంచింది నాకు. విద్యార్థులదగ్గరకు వెల్లినపుడల్లా, వాళ్లు, వాళ్ల ఉపాధ్యాయులూ దేన్ని గురించేనా ఉత్సాహకరంగా చర్చిస్తున్నారని లేక దేనిస్తే ఆసక్తితో చేస్తున్నారని గమనించినపుడల్లా నాకు బాధగా వుండేది. అలాంటపుడు నేను ఏదో అడిగితే వాళ్లు, గమనించకుండా వున్నారు. పీటిలు వాళ్ల ఉపాధ్యాయుల అనుభవ సంపదని వంచుకుంటారు; వాళ్ల రహస్యాలు వాళ్ల కుంటాయి. అలాంటి దైరెక్టరు కావాలా మనకి? వద్ద. 1917 మహాత్మర అక్షోబరు విష్ణువాత్మక్యర్థం రఘ్యులోని సూళ్లలో వుండే నాయకత్వ రూపానికి, పద్ధతికి కాలం చెల్లిపోయింది. అప్పట్లో దైరెక్టరు ఉపాధ్యాయులమీద ముఖ్యంగా పర్యవేక్షకుడు మాత్రమే. బోధకుడు అనుకున్న

కార్యక్రమాన్ని సరిగా వివరిస్తున్నాడో లేదో, అనవసరమైనవి చెప్పుకుండా, ఒక తప్పు కూడా చెయ్యుకుండా వున్నాడో లేదో ఓ కంట కనిపెట్టి వుండటమే అతని పని.

చాలా కష్టమైన బోధనా కర్తవ్యంలో, అభివృద్ధికర బోధనా భావాలు నింపుకున్న ట్రైష్ప్లైన అనుభవం ఉపాధ్యాయుల కళ ముందు పుట్టిపెరిగి, బలవత్తర వదేటట్టు చూడుంలోనే సమకాలీన పారశాల నాయకత్వపు సారం యిమిడి వుంది. యిం అనుభవాన్ని నిర్మించే వ్యక్తి, మిగతా బోధకులకి ఆదర్శంగా వుండే వ్యక్తి, పారశాల డైరెక్టర్గా వుండాలి. అలాంటి డైరెక్టర్ - తనే ట్రైష్ప్లైన బోధకుడైన డైరెక్టర్ - లేని పారశాలని యించు వూహించుకోలేం. విద్య అంటే ప్రధానంగా వ్యక్తి యొల వుండాలో తెలుసుకోవడమే. ఒక పిల్లవాడిని గురించిన పరిజ్ఞానం లేకుండా, పిల్లవాని మానసిక అభివృద్ధి, ఆలోచనలూ, ఆసక్తులూ, సరదాలూ, సామర్థ్యాలూ, సహజప్రవృత్తులూ, అభిలాషలూ గురించిన పరిజ్ఞానం లేకుండా, విద్య అనేది లేదు. తన సొంత రోగులు లేని ఆస్కరితి ప్రధాన డాక్టరు నిజమైన డాక్టరు కానట్టే, సూటులు డైరెక్టరు కూడా తన సొంత విద్యార్థులు లేకుండా మిగిలిన ఉపాధ్యాయులకి నాయకత్వం వహించలేదు. తన సొంత విద్యార్థులంబే పిల్లవాడు స్కూల్కి వచ్చిన మొదటి రోజులనుంచి సహాయికలో పుచ్చుకోనే వర్యంతం, అతడు పరిణతి చెందేటంతవరకూ ఆ పిల్లవాడితో ఒక్కొక్క అడుగే డైరెక్టరు అనుసరించడం అని అర్థం. ఆ డైరెక్టరు ఆ పిల్లవాని మానసిక, నైతిక, సౌందర్యాత్మక, భావాత్మక, శారీరక అభివృద్ధిపట్ల శ్రద్ధ వహిస్తున్నాడు. ఆ డైరెక్టరు ఆ పిల్లవాడితో ఉమ్మడి ఆసక్తులు కలిగివుండి, తన మానసిక సంపదాని పంచుకొంటున్నాడు.

పారశాలలో ప్రధాన వ్యక్తి యొవరు? యే బోధనాక్రమ రంగంలో డైరెక్టరు మిగతా ఉపాధ్యాయులకి ఆదర్శంగా వుండాలి? పారశాలలోని ప్రధాన వ్యక్తి ప్రాథమిక భాలుర సముదాయం, అంటే తరగతి సమష్టి, నాయకుడు. అతనే, విద్యార్థులకు పాఠాలు చేపే ఉపాధ్యాయుడుగా, పిల్లల స్నేహితుడుగా, వాళ్ళ బహుముఖ మానసిక జీవితపు దర్శకుడుగా వుంటాడు. విద్యాపుష్టినికి గల విష్ణుతార్థంలో పరసం అనేది ఒక రేకు మాత్రమే. పుష్టినికి అందాన్నిచేసే అనేక రేకుల్లో ప్రధాన దళం అనేది లేనట్టే విధ్యలో కూడా ముఖ్యమైనవి, అముఖ్యమైనవి అన్న విభజనల్లేవు. విద్యలో ప్రతిది ముఖ్యమైందే - పాఠాలు, అనేకమైన పారశాల భయటి ఆసక్తుల అభివృద్ధి, సముదాయంలోని విద్యార్థుల మధ్య సంబంధాలు - అన్ని.

పాఠాల డైరెక్టరుగా ఆరేట్లు పనిచేసిం తర్వాత నేను తరగతి సముదాయపు ఉపాధ్యాయులకి సంధాన కర్తనయ్యాను. డైరెక్టరుకీ విద్యార్థులకీ మధ్య ప్రత్యక్ష ఆధ్యాత్మిక సంబంధాన్ని సాధించడానికి యిదొక్కటే మార్గం కాదు. కానీ నా ప్రత్యేక పరిస్థితిలో యిం పద్ధతి యెంతో ఆశాజనకంగా కనిపించింది. సహజ పరిస్థితుల్లో యొర్పట్టిన చాలా దీర్ఘకాల ప్రయోగంగా, విద్యార్థుల సముదాయానికి బోధకునిగా కృషిని నేను భావించుకున్నాను.

ఆ కాలంలో నేను కవ్చితంగా యేం చేకాను అన్నది చర్చించే ముందు, ఆచరణాత్మక కృషిలోని పస్తువూ, లక్ష్మీమూ ఒక రకంగా వెల్లడిచేసే ముఖ్యమైన విషయాన్ని యథాలాపంగా చెబుతాను. వ్యక్తిత్వం రూపుతీసుకోవడంలో చిన్నతనమే చెప్పలేనంత ముఖ్యమైన పాత్ర వహిస్తుంది. మహారఘ్వన్ రచయితా, బోధకుడూ అయిన లియు టాల్స్‌స్టోయ్ (1828-1910) అన్నట్టు ఒక పిల్లవాడు, పుట్టిందగ్గరుంచి అయిదేళ్లు వచ్చేదాకా, వుండే కాలంలోనే తన యింగితానికి, అనుభాతులకీ, యిచ్చకీ, నడవడికకీ సంబంధించి, తన మిగిలిన జీవిత కాలమంతబికంటే కూడా యొంతో యొక్కవ నేర్చుకుంచాడు. సోవియట బోధకుడు మకారెంకో దీనే వల్లించాడు: ఒక వ్యక్తి తను అయిదు సంవత్సరాల లోపున వ్యక్తిగా అయిందే అయినట్టు.

అసాధారణ నైతిక సౌందర్యంగల వ్యక్తి యానుష్ట కోర్చక్ “నేను మళ్లీ చిన్నహజ్ఞయితే” అన్న తన పుస్తకంలో రాశాడు: ఒక పిల్లవాడు భ్లాక్‌బోర్డుకేసి చూసి యొక్కవ నేర్చుకుంటాడో, కిబికీలోంచి అవతలకి చూసి యొక్కవ నేర్చుకుంటాడో యొవరూ చెప్పలేరు. ఆ క్షణంలో యేది ఎక్కువ ఉపయోగం, యొక్కవ ముఖ్యం - భ్లాక్‌బోర్డుమీదికి పిండిన తరువాద్ద ప్రపంచమా, లేక కిబికీ అద్దాల బయట తరగత్తే ప్రపంచమా? ఒక వ్యక్తి మనసుని బంధించేయ్యకూడదు. తద్విన్నంగా ప్రతి పిల్లవాని సహజాభీవృధ్మి ధర్మానికి, చిత్రాలకీ, విచిత్రాలకీ, కోరికలకీ, కాంక్లలకీ సంబంధించి త్రశ్శ వహించాలి.

ఆ చిన్న పుస్తకంలోని మాటలు నా జీవితమంతా గుర్తుంచుకున్నాను. యుద్ధ కాలంలో ఆ రచయిత సాహసక్తుల్యాలు విన్నప్పాడు, ఆయన మాటలు నా జీవితంలో శాసనమే అయిపోయాయి. ఎఱ్యాలోని యూదుల నివాసంలో వుండే ఒక అనాధ శరణాలయానికి యానుష్ట కోర్చక్ డైరెక్టరు. యా నిర్వాగ్య బాలల్ని హీటరు ముష్టరులు ట్రైబీలింకా మృత్యు కొలుముల్లో మృత్యువాత పదేకారు. పిల్లలు లేని జీవితం కావాలో లేకపోతే వాళ్లతోపాటే తనూ పోతాడో యొంచుకొమ్ముని కోర్చక్ని అడిగితే ఆయన నిస్పంతోచంగా మృత్యుపునే కోరుకున్నాడు. “మీరు మంచి తైద్యులని మాకు తెలుసు, మీరు మృత్యు కొలిమిలో కాలిపోనవసరం లేదు” అన్నాడా గెస్టపో ఆయనతోటి. “నా అంతరాత్మకి విరుద్ధంగా నేను చెయ్యను” అని ఆయన జవాబిచ్చాడు. ఆ వీరుడు ఆ పిల్లలతోబాటే, వాళ్లని ఫూరడిస్తూ, అన్న మృత్యుభీటిని తగ్గించ ప్రయత్నిస్తూ మరణించాడు. యానుష్ట కోర్చక్ జీవితమూ, ఆయన అద్యత నైతిక శక్తియుత వపిత్ర కృత్యమూ నాకు ప్రేరణ యిస్తాయి. పిల్లలకి నిజమైన ఉపాధ్యాయుడు కావడం అంటే మన హృదయమే వాళ్ల కర్పుంచాలని ఆయన నుంచి నేను నేర్చుకున్నాను.

మనం యొల్లప్పుడూ మనతో పున్న వాళ్లని ప్రేమించగలం, యేదో ఒక అవాంతరం దాపురించి మన అనుభాతుల గాఢతని వెల్లడి చేసేదాకా ఆ విషయాన్ని గమనించం అని ఉపీన్స్ రాశాడు. ఉడాహారణకి తన స్వదేశంనుంచి బహుకాలం

దూరంలో యెన్నుచూ గడవని వ్యక్తి తను తన దేశాన్ని యొంత ప్రేమిస్తున్నదీ తెలియకుండానే జీవితమంతా గడిపెయ్యగలదు. చాలాకాలం పిల్లల్ని చూడకుండా, వాళ్ళ సంతోషాలూ విచారాలూ అనుభూతం కాకుండా వున్నప్పుడల్లా నేనీ మాటలు గుర్తుచేసుకుంటాను. ఒక ఉపాధ్యాయుని ముఖ్యమైన లక్షణాల్లో ఒకబేమీటంటే పిల్లలపట్ల ప్రేమ. ఆ మాటల్ని ప్రతియేడూ నాకు మరింత నమ్మకం యేర్పడుతోంది. స్విస్టావ్స్* మాటల్లో “అనుభూతుల్ని వెలిగక్కించడం అసాధ్య” మైతే, ఉపాధ్యాయునిలో, బోధకునిలో యి అనుభూతుల్ని తీసుకురావడమే బోధనాశాస్త్ర కళలోని సారం.

ఉపాధ్యాయునికి పిల్లవానికి మధ్య నిరంతర అత్మిక సంబంధం లేకుండా, ఒకళ ఆలోచనలు, అనుభూతులు, యింకొకళ అనుభవాలతో పరస్పరం చోచ్చుకుపోకుండా, బోధనాశాస్త్రపు కళని పూహించలేం. ఉపాధ్యాయుడు ఒట్టి బోధకుడుగానే గాక ఒక స్నేహితుడుగా, ఒక సుహదరుచుగా కలిసిపోయే ఐక్య స్నేహపూర్వక సముదాయంలో పిల్లలతోటి బహుముఖ భావనాత్మక సంబంధాలు ఉపాధ్యాయుని అనుభూతుల్ని వెలికి తీసుకురావడానికి పెద్ద మూలం. ఉపాధ్యాయుడు తరగతి గరిలో మాత్రమే పిల్లల్ని కలుసుకునేటట్టయితే, ఆక్కడ మాత్రమే తన ప్రభావం కలగజేసేటట్టయితే భావనాత్మక సాన్నిహిత్యం పూహించలేనిది.

అవసరమైన పార్వ్యవిషయం వ్యక్తి మనసుని చెరుస్తుందనీ, జ్ఞానభోగ్రూ పిల్లల్ని బానిసల్ని చేస్తుందనీ, కిలికీ బయట ప్రపంచం యేదో వాస్తవమైన స్వతంత్రపూరితమైందనీ చేపే అభిప్రాయానికి మనం తావు యివ్వకూడదు.

ఒక పిల్లవాని జీవితంలో ప్రాథమిక పాఠశాల ఉపాధ్యాయుడు బ్రహ్మండమైన ప్రాత నిర్వహిస్తాడని, నేను పట్టీవీకి రాకముందే నాకు గట్టి నమ్మకం కలిగింది. ఉపాధ్యాయుడుగాని, ఉపాధ్యాయురాలుగాని పిల్లవాడి కుటుంబంలో ఒక సభ్యునిగా, ఒక తల్లిగా పుండితీరాలి. ఉపాధ్యాయుడిమీద పాఠశాల చిన్న పిల్లవాడి కుండే నమ్మకం, ఉపాధ్యాయుడికి పిల్లవాడికి మధ్య పరస్పర విశ్వాసం, ఉపాధ్యాయుడిలో పిల్లవాడు చూసే మానవ ఆదర్శం - అవి ప్రాథమికమైనవి. అదే సమయంలో అత్యంత సంకీర్ణమైన, యుక్తివంతమైన విధ్యానియమాలూనూ. వాటిని ఉపాధ్యాయుడు గ్రహించినప్పుడే అతను నిజమైన అధ్యాత్మిక బోధకుడు కాగలడు. ఉపాధ్యాయునిలో పుండాల్ని ఉత్తమ విలువైన లక్షణాల్లో ఒకటి - అతని మానవత్వం, పిల్లలపట్ల గాఢమైన ప్రేమ, తల్లిదండ్రుల హృదయపూర్వక లాలనలూ, యుక్తివంతమైన కారిన్యమూ, భండితత్వమూ కలిసిన ప్రేమ.

ఒక వ్యక్తి జీవితంలో బాల్యం ప్రధానమైంది. అది భవిష్యత్ జీవితానికి పూరికే వ్యక్తిని సిద్ధపరచడమే కాదు, నిజమైన, స్వచ్ఛమైన, అసలైన, పునరావృతం కాని

* కె. ఎన్. స్విస్టావ్స్* (1863-1938) - సోవియట్ రంగస్తల సిద్ధాంతవేత్త, బోధకుడూ, రంగస్తల దర్శకుడూ, నటుడూ.

జీవితం. మరి అప్పుడేం జరిగింది, ఆ పిల్లవాళ్లి ఆ వయసులో యొవరు నడిపించారు, చుట్టూ వున్న ప్రపంచంనుంచి ఆ హృదయంలోకి, మనసులోకి యేం చొచ్చుకుపోయింది, అవే ఆ పిల్లవాడు యొలాంటి వ్యక్తి అయ్యేది అధిక భాగం నిర్ణయస్తాయి. వ్యక్తిత్వం రూపుతీసుకోవడం, ఆలోచనా క్రమం, మాటలాడ్డం సూక్ష్మికి ముందూ, సూక్షులులో ప్రాథమిక సంవత్సరాల్లోనూ జరుగుతాయి. పుస్తకాలద్వారా, పార్య గ్రంథాలద్వారా, పాతాలద్వారా పిల్లవాని హృదయంలోకి, మనసులోకి ప్రవేశించేదంతా చుట్టూ వుండే ప్రపంచాన్ని బట్టే సాధ్యం. ఆ ప్రపంచం పుస్తకంతోబాటు పక్కనే వుంటుది. పిల్లవాడు పుట్టిందగ్గర్చుంచి, తనకి తాను పుస్తకం తెరిచి చదవగలిగేదాకా కష్టమైన అడుగులు వేసిన పరివేషీత ప్రపంచం ఆది.

కమ్మానిస్టు నీతికి పునాదిగా వుండే విలువల్ని నేర్చుకోవదమనే దీర్ఘకర్తవ్యం బాల్యంలోనే మొదలవుతుంది. వాటిని పిల్లవాడు బుద్ధితోటీ, హృదయంతోటీ నేర్చుకొంటున్నాడు. ఈ విలువలు ఏమిటంటే స్వదేశంపట్ల ప్రేమ, స్వదేశ క్లేమంకోసం, గొప్పదనంకోసం, తక్కికోసం తన జీవితాన్ని అర్పించే సంసిద్ధత, తన దేశపు శత్రువులపట్ల రాజీలేని దృఢత్వం.

అన్ని రకాల వయసు పిల్లలా, అలాగే యెదిగినవాళ్లా, శబ్దకోశాన్ని నేను ముపై మూడేళ్లు వైబడి అధ్యయన చేశాను. ఫలితం అద్భుతంగా వుంది. ఒక సామాన్య సమష్టి వ్యవసాయ క్షేత్ర రైతు కుటుంబం నుంచి వచ్చిన ఏడు సంవత్సరాల పిల్లవాడు (తల్లితండ్రులు సెకండరీ విద్య అశ్చసించారు, యింట్లో మూడు, నాలుగు వందల పుస్తకాలు వుంటాయి) తన సూక్షులో ప్రవేశించే నాలీకి తన స్వంత భాషలో 2,000 నుంచి 3,500 పదాల దాకా అర్థంచేసుకుంటాడు, వాటి అనుభూతి పొర్చుస్తూ కూడా గ్రహిస్తాడు. 1500 పదాల వ్యాపోరిక జ్ఞానంతో వుంటాడు. సెకండరీ విద్యాస్టాయి వున్న నలబై అయిదు - యాబై సంవత్సరాల వయసున్న వనివాళ్లా, సమష్టి వ్యవసాయ క్షేత్ర రైతులూ తమ స్వంత భాషలోని 5,000-5,500 పదాల సున్నిత భేదాల్ని అర్థంచేసుకుంటారు, గ్రహిస్తారు. వాళ్లకి 2,000-2,500లకి మించని వ్యవహరపదకోశం వుంటుంది. ఒక వ్యక్తి జీవితంలో బాల్యవత్సరాలు నిర్వహించే పొత్తికి యి సత్కమే కొట్టవచ్చినట్టు కనబడే రుజువు.

▶ పారశాలాత్మార్యపు సంవత్సరాలు, ప్రాథమిక విద్యాసంవత్సరాలు, ఒక వ్యక్తి భవిష్యత్తుని అధిక భాగం నిర్ణయస్తాయనే దృఢమైన విశ్వాసం తర్వాతి సంవత్సరాల్లో ఆ వ్యక్తికి తిరిగి బోధించవచ్చనే అవకాశాన్ని తోసి రాజనవు. తీర్చిదిద్దే సామర్థ్యం సోవియట్ బోధకుడు మకారెంకో అనుభవంలోనే బ్రిహ్మందంగా రుజువైంది. కాని వసితనానికి నిరుపమాన ప్రాముఖ్యాన్ని ఆయన యిచ్చాడు. బోధనలోని సరి అయిన కర్తవ్యం యొమిటంటే మరీ వసితనంలో చేసిన తప్పుల్ని సవరించడం కాదు, మొదటగా తప్పులే చెయ్యకుండా తప్పించడం, ఆ రకంగా పునర్ద్విర్య అవసరాన్ని లేకుండా చెయ్యడం.

బోధన అంటే పిల్లల బుర్రల్స్కి వీలైనంత విషయ పరిజ్ఞానాన్ని కుత్కేసే సాధనమేనని ఉపాధ్యాయుడు భావించేటప్పుడు పిల్లల సహజ జీవితం ఒకొక్కప్పుడు యెంత అప్పార్థమవగలదో నేను పారశాల దైరెక్టర్గా పనిచేసేటప్పుడు బాధపడుతూ గుర్తించాను.

ఒక పిల్లవాని సహజ జీవితం, పాలాలప్పుడే కాదు, దే కేర్ గ్రూప్ల్స్* కూడా యెంత కుంటుపడుతుందో గుర్తిస్తే యెంతో బాధ కలుగుతుంది. దురదృష్టవశాత్తూ అలాంటి సూళ్లు వున్నాయి. అయిదారు గంటల పార్ట్యోధనలయాక పిల్లలు సూళ్లోనే యింకో అయిదారు గంటలు వుండిపోతారు. ఆడుకుంటూ పాడుకుంటూ హాయిగా బయట గాలిపీల్చుకోకుండా పిల్లలు పుస్కాన్ని అంటిపెట్టుకునే వుంటారు. ఆ పిల్లలు సూళ్లో గడిపే కాలం యెడతెగని విసుగు ఫల్టీంచే చదువే అయిపోతుంది. యా పద్ధతి కొనసాగకూడదు! బోధనలో దే కేర్ గ్రూపులు చాలా విలువైన పద్ధతి. నిరంతర అధ్యాత్మిక సంబంధం లేకపోతే ఉన్నత భావాల బోధన వూహించుకోలేము. ఆ సంబంధం ఉపాధ్యాయుడికి పిల్లవాడికి మధ్య యేర్పడడానికి యా పద్ధతిలోనే అనుకూలమైన పరిస్థితులు కచ్చితంగా వుంటాయి. కానీ దురదృష్టవశాత్తూ యెన్నో మంచి భావాలు తరచుగా తలకిందులైపోతాయి. తరచుగా దే కేర్ గ్రూపు అదే పాలాన్ని అదే బల్దద్గర గంటగంటకీ యింకొంచెం పొందుతుంది; పిల్లవాడి శక్తి హరించడానికి అది చాలు.

యెది యెందుకు జరుగుతుంది?

యెందుకంటే పిల్లల్ని పచ్చిక బయలుమీదకో, పార్చుకో, లేదా అడివిలో షికారుకో తీసుకెళ్లడం కంటే పాలాలు కొనసాగించడమే యింకా సులభం కాబట్టి.

బోధనా సాహిత్యంలో దే కేర్ కార్యక్రమాలని గురించి వివరంగా వర్ణించబడింది. యెంతో మంచి దే కేర్ కార్యక్రమాలున్న సూళ్ల అనుకూలమైన అనుభవం మిగిలా బోట్ల వేట్లు తన్నుకోకపోవడం విచారకరం. దీనికి ప్రధానమైన కారణం బోధనలో వున్న సాధారణ బలహీనత.

మనం బటుకుతున్న కాలంలో శాస్త్రీయ జ్ఞానం సంపాదించుకోకుండా త్రమగాని, మానవ సంబంధాల ప్రాథమిక సంస్కృతి గాని, ఒక పొరునిగా బాధ్యతలు నెరవేర్పడం గాని సాధ్యం కాదు. సంతోషాన్ని సరదానీ మాత్రమే తెచ్చిపెట్టే సులభమైన ఆఫోదకరమైన ఆటగా చదువు వుండటం అనేది సాధ్యంకాక పోవచున్నది. యువతరపు పొరుల జీవితాలు పూలపాసులు కావు. తమ తండ్రులు, తాతులు, ముత్తాతులు నెగ్గి కొచ్చిన కప్పోల కంటే కూడా సంకీర్ణమైన కప్పోలని నెగ్గుకుచానానికి సిద్ధపడే ఉన్నత విద్య కలిగిన, పట్టుదల గలిగిన, పనిపట్ల ఆసక్తి

* దే కేర్ గ్రూపులు - (Day-Care Groups) - తక్కువ తరగతుల్లోని విద్యార్థుల గ్రూపులు. పారశాల అయిపోయాక భోజనానికి వుండిపోతా హోమ్ వర్క్స్ చేసుకొని, పనినుంచి యింకో పోయేటప్పుడు తల్లితండ్రులు తీసుకెళ్లే దాకా అక్కడే వుండి ఆడుకునే పిల్లల గ్రూపులు.

గలిగిన మనుషుల్ని మనం తీర్చిదిద్దాలి. 1970-90ల నాటి యువకుని జ్ఞానస్థాయి గడిచిన దశాబ్దాల యువకుల జ్ఞానస్థాయి కంటే పోలికే లేనంతటి హెచ్చు దశలో వున్నటువంటింది. ఒకడు ప్రాపీజ్యం సంపాదించాల్సిన జ్ఞానరంగం యొంత విస్తరమైందైతే అంత యొక్కప్రగానూ వేగవంతవు పెరుగుదలా, అఖివృద్ధి, వ్యక్తిగతి నిర్మాణం వుండే బాల్య దశలోని మానవ శరీర స్వాఫాస్నీ పరిగటించాలి. వ్యక్తి యొప్పుడూ కూడా, యొప్పుటికీ కూడా ప్రకృతి శిశువే. యిందుచూస్తే కలిగించే యేదేనా కాని ఆ మానసిక సాంస్కృతిక సంపదకి అతన్ని చేరువగా చేసేటట్లు ఉపయోగించాల్సిందే. పసివానిని పరివేష్టించి వుండే ప్రపంచం, మొట్టమొదటగా ధృగ్నేచరమయే ఆ పరిమిత ఐశ్వర్యం, తరగిని సౌందర్యం వున్న ప్రకృతి ప్రపంచం. యిక్కడే, ప్రకృతిలోనే, పసివాని వివేకానికి శాశ్వత ఆధారం వుంది. కాని దీంతోబాటుగా సమాజంతోటీ, క్రమతోటీ ప్రజల సంబంధాలు ముదిపడి వున్న పరిసరాల అంతాల పాత్ర కూడా ప్రతి యేదూ పెరుగుతునే వుంది.

చుట్టూతా వున్న వాస్తవికతని బుద్ధితో గ్రహించే క్రమం ఆలోచన తాలూకు ఉద్దేశక ప్రేరకానికి ప్రత్యామ్నాయం కాదు. పారశాలాత్మారూపు వయస్సు పిల్లలవానికి, ప్రాథమిక పారశాల పిల్లలవానికి యింద్రజిత్ ప్రేరకం చాలా ముఖ్యమైన పాత్ర వహిస్తుంది. అనుభూతిల్లి ప్రభావితం చేసే స్పృష్టమైన బొమ్మలతోటీ ఆ పిల్లలవాళ్ళి ప్రేరించినట్లయితే చుట్టూతా వున్న ప్రపంచం తాలూకు వస్తువులమీదా, ప్రకృతిమీదా ఆధారపడి సాధారణీకరించబడిన సత్యం పిల్లలవానికి వ్యక్తిగత విశ్వాసం అవుతుంది. మొదటి శాస్త్రీయ సత్యాలని పిల్లలవాడు తన చుట్టూతా వుండే ప్రపంచంలో దర్శించాలి. ఆలోచనకి ఆధారం అందమూ, ప్రకృతి విషయాల తరగిని సంకీర్ణతా అని పిల్లలవాడు గ్రహించాలి. అతను క్రమేం సామాజిక సంబంధాల్సోక్కి, క్రమ ప్రపంచంలోకీ ప్రవేశించడానికి యివి ముఖ్యమైనవి.

పాపీమీ స్వాల్ఫార్దో నా పని ఆరంభమైన నాటినుంచీ నాకు పసివిల్లలంటీ, ముఖ్యంగా మొదటి తరగతుల్లో వాళ్ళంటే ఆసక్తి వుండింది. తమ చదువు మొదటి దినాల్లో ఆవేశంతో పటుకుతూ, ఉపాధ్యాయుని కళల్లోకి నిష్పతుంగా తేరిపార చూస్తూ పిల్లలు స్వాల్ఫార్దోకి వచ్చేవారు! కొడ్ది నెలల తర్వాత, ఆ మాటకొస్తే కొన్ని వారాల్లోనే, వాళ్ల కళల్లోనీ కాంతిపోవడం యొందుకు జరుగుతుంది? కొంతమంది పిల్లలకి చదువు యొందుకంత హింసకావాలి? మరీ ముఖ్యంగా ఉపాధ్యాయులందరూ యిం పసితనపు అమాయకత్వాన్ని, ప్రపంచపు సంతోషపూర్వక గ్రహణి, ఆవిష్పరణనీ మనస్సుల్లిగా కావాలనుకుంటున్నప్పుడూ, చదువుని పిల్లలకి ఒక ప్రేరణగా, ఆసక్తికర కర్త్రవ్యంగా చెయ్యాలను కుంటున్నప్పుడూ అలా యొందుకు జరుగుతుంది.

మొట్టమొదటగా యిది యొల్లవేళలా జరగదు యొందుకంటీ, ఉపాధ్యాయునికి పిల్లలవాడు స్వాల్ఫార్దోకి వచ్చేముందు, అతని మానసిక ప్రపంచం యొక్కప్రగా తెలియదు. పారశాలలో జీవితం చదువుకే పరిమితమైపోయి వుంటుంది - పిల్లలందర్నీ సమం

చెయ్యాలనుట్టు, వ్యక్తిగత ప్రవంచపు సంపదని పెల్లడించడానికి అవకాశం లేకుండా గంటలతో నియమితం అయిపోయి వుంటుంది. పీల్ల ఆసక్తులనీ, బహు విధాలైన మానసిక జీవితాన్ని యొలా అభివృద్ధి చెయ్యాలో ప్రాథమిక తరగతుల ఉపాధ్యాయులకి నేను సలహా యిచ్చాననుకోండి, కానీ సలహాయే సరిపోదు. ముఖ్యమైనదేమిటంటే బోధనాభావం. అది ఉపాధ్యాయుల విద్యార్థుల అంతస్సంబంధాల్లో బాహ్యచపడే సారం గలది, ఉపాధ్యాయుల కళముండు సూలులో నిర్మించిన సమగ్రమైన భవనంలా నిలబడే స్పష్టమైన బోధనాభావం. అందుకనే నేను సూలు పిల్లలతోచీ పదెళ్ల వర్యంతం నిర్వహించే బోధనా కృషిని మొదలుపెట్టాను.

కింద వివరించబోయే ఒక తరగతి విద్యార్థుల జీవితం మిగతా పారశాల విద్యార్థులనుంచి కంచెక్కలే వేర్చాటుచేసిలేదు. చాలా సందర్భాల్లో, మొత్తం సూలు బోధనా కృషినీ పద్ధతులనీ నేను స్పృశిస్తాను. ఒక తరగతిని యింకా స్పష్టంగా చూపించడానికి నేనీ పద్ధతి చేపడతాను, యొందుకంటే తరగతిలోని బోధనాత్మక కృషి కబ్బితంగా పారశాల విద్య విజయపంతం కావడానికి ప్రధాన ఘరతు అవుతుంది.

మొదటి సంవత్సరం - పిల్లల్ని గురించి తెలుసుకోవడం

1951 ఆగస్టులో సూలు ఆరంభమవడానికి మూడు వారాల ముందుగానే, ఆరు సంవత్సరాల వయసు బాలబాలికల్ని అంటే ఒక సంవత్సరం తర్వాత సూల్లలో చదువు ఆరంభించేవాళ్లని మొదటి తరగతి వాళ్లతోబాటు యేకకాలమందే రిజిస్టరు చేసుకోవడం జరిగేది. నేను యిం పిల్లలతోచీ పదెళ్ల పనిచేయవలసి వుంటుంది.

తల్లిరండ్రుల్ని పిల్లల్ని సమావేశపరచి, అధికారికంగా తరగతులు ప్రారంభం కావడానికి ఒక యేదు ముందే పిల్లల్ని సూల్లకి పంపించమని నేను సూచించగానే భిన్నాభిప్రాయాలు వచ్చాయి. నా ఉద్దేశాల్ని కొందరు తల్లిదండ్రులు ఆమోదించారు. సంవత్సరం పొదుగుతా కిందర్మగార్డెన్ లేకపోవడం కారణంగా (ఆ రోజుల్లో గ్రామాల్లో కిందర్మగార్డెన్లు వేసపిలో మాత్రమే నడిచేవి) పిల్లల్ని సూల్లకి పంపడం కుటుంబాలకి సదుపాయంగా వుంటుందని భావించారు. ప్రాయంరాకుండానే చదువు మొదలెట్టడం పిల్లల అరోగ్యానికి చెరువు చేస్తుందని మిగతా వాళ్ల భయవడ్డారు. “వాళ్లకి తరగతిలో కూర్చోదానికి బోటెడంత వ్యవధి వుంది. వాళ్లకున్న నిజమైన బాల్యమంతా సూలు మొదలవకముందే” అంది లూచా తల్లి. పిల్లలు సూలు ఆరంభిస్తే వాళ్ల జీవితక్రమంలో యొంత హతాత్మన గండి యేర్పుడుతుందో, పిల్లలకి సహజ శక్తిని అభివృద్ధి చేసుకోవడానికి తగినంత అవకాశం యివ్వడం యొంత ముఖ్యమౌనాని నేను అప్పుడు ఆలోచించాను. పాలాలు ప్రారంభించడానికి ఒక యేదు

ముందే సూర్యుక్తి రావడమంటే క్లాస్సెరూమ్లో కూర్చోవడం కాదని నేను వాళ్ళకి చెప్పాను.

పిల్లలు చదువు ఆరంభించే ముందే ప్రతి పిల్లవాళ్ళే గురించి బాగా తెలుసుకోవడానికి, గ్రహించడంలో, ఆలోచనల్లో, బుద్ధి పనిచెయ్యడంలో అతని వ్యక్తిగత లక్షణాలు అధ్యయనం చెయ్యడానికి నాకి సంపత్తరం ఆవసరం. జ్ఞానాన్ని అందించే ముందు పిల్లవాళ్ళకి ఆలోచించడం, గ్రహించడం, పరిశీలించడం నేర్చాలి. ప్రతి పిల్లవాడి ఆరోగ్యస్థితి గురించీ క్షుజ్జంగా తెలుసుకుని వుండాలి - యిది లేకుండా మామూలుగా బోధించడం అసాధ్యం.

మేధావరంగా పెంపొందించడం జ్ఞాన సముప్పార్థన లాంబిదే గాదు. సూర్యరశ్మి లేకుండా ఆకులు పచ్చగా వుండలేనట్లే బోధన లేకుండా యిది అసాధ్యం. అయినా మానసిక శిక్షణని బోధనతోటి అవినాభావంగా చెయ్యడమనేది హరితపత్రాల్ని సూర్యరశ్మితో అవినాభావంగా చెయ్యడం వంబిదే.

ఉపాధ్యాయుడు ఆలోచనా పదార్థంతోటి వ్యవహారిస్తాడు. దాన్ని గ్రహించే శక్తి, గుర్తించే శక్తి చాలా మట్టుకి విద్యార్థి ఆరోగ్యమీద ఆధారపడి వుంటుంది. యిం రెండింటి సంబంధం చాలా సున్నితమైంది, గుర్తించదానికి కష్టమైంది. పిల్లల అంతరిక మానసిక ప్రవంచాన్ని, ముఖ్యంగా వాళ్ల ఆలోచనల్ని అధ్యయనం చెయ్యడం ఉపాధ్యాయుని అతిముఖ్య అభ్యాసాల్లో ఒకటి.

మా విద్యార్థుల తల్లిదండ్రులు

పిల్లల్ని గురించి బాగా తెలుసుకోవడానికి వాళ్ల కుటుంబాలని యెరిగివుండాలి - తల్లి, తండ్రి, అన్నదమ్ములు, అక్కమెల్లెక్కల్లు, తాతలూ, మామ్ములూ అందరినే. మా సూర్యు పరిసరాల్లో ముపై వోక్క మంది ఆరు సంపత్తురాల పయసు పిల్లలు - పదహారు మంది మగమిల్లలూ, పదిహేను మంది ఆదపిల్లలూ - వుండేవాళ్లు. అందరు తల్లిదండ్రులూ మా “సంతోష చంధ్రశాల”కి తమ పిల్లల్ని వంపడానికి ఒప్పుకున్నారు. మా పారశాలాత్మారూపు గ్రహపుని కౌద్ది కాలంలోనే అలా పిలిచేవాళ్లు. యిం ముపై వోక్క మందిలోనూ పదకొండు మందికి తండ్రుల్లేరు, యద్దరికి తల్లి తండ్రి యద్దరూ లేరు. ఏత్య, సాష అనే యిం యద్దరు అబ్బాయిల దుర్దశలూ విచారకరమైనవి. మహా దేశభక్తియుత యద్దంలో గెరిల్లా దకంలో ఏత్య తండ్రి పోరాడాడు. ఫాసిస్టులు అతన్ని అతని భార్య కళముందే క్రూరంగా పొంసించి చంపారు. ఏత్య తల్లి ఆ శోకం తట్టుకోలేక పిల్లిదైపోయింది. యిం దుర్దటన తర్వాత ఆర్మెల్లకి యిం పిల్లవాడు పుట్టాడు. కాన్ని అవగానే తల్లి చచ్చిపోయింది, అతి కష్టమీద పిల్లవాళ్లే రక్షించారు. సాష తండ్రి యద్దరంగంలోనే చనిపోయాడు, ఫాసిస్టు దురాక్రమణదారుల్ని గ్రామంలోనుంచి తరిమేనే పోరాటంలో అతని తల్లి చనిపోయింది.

“సంతోష చంద్రశాల” ప్రారంభించే ముందు ఆభరి కోద్ది వారాల్లోనూ నేను ప్రతి కుటుంబాన్ని గురించే తెలుసుకున్నాను. కొన్ని కుటుంబాల్లో తల్లిదండ్రులకీ పిల్లలకీ మధ్యనా, తండ్రికి తల్లికి మధ్యనా స్నేహపూర్వక వాతావరణం, అన్యోన్యోన్యత లేవన్న సంగిత నన్ను కలతబెట్టింది. అవి లేకపోతే పిల్లవానికి ఆనందమయ జీవితం ఆసాధ్యమవుతుంది.

యిచిగో నల్లకళ్ల, తమాల వర్షపు, చప్పిడి ముక్కు కోల్యా. అతను జ్ఞాగ్రత్త అయిన హాలకంతో పున్నాదు. నేను అతన్ని చూసి నవ్వాను, మరీ అతను ముఖం చిల్లించుకున్నాడు. అతని విపరీత కుటుంబ స్థితి గుర్తువచ్చింది. నాజీలతో యుద్ధానికి ముందు కోల్యా తండ్రి కైదులో పున్నాదు. అతని కుటుంబం దోసేఖాన్ ప్రాంతంలో వుండేది. ఫాసిస్టు ఆక్రమజప్పుడు తండ్రి కైదు వదిలిపెట్టి వెళ్లిపోయాడు, ఆ కుటుంబం మా గ్రామంలో నిపసించడానికి వచ్చింది. అతని తల్లి, తండ్రి ప్రజల దుఃఖాన్ని సొమ్యుచేసుకునేవారు: ఫాసిస్టు బండ్లోతులైన పోలీసులు కాజేసిన వస్తువులని దాస్తూ వాళ్లు లాభం పొందారు. ఆ కష్ట కాలంలో అతని తల్లి సమష్టి వ్యవసాయ క్లోవు కోళ్ల గ్రహిలనుంచి కోళ్లని కాజేసి, తింటానికి కాకుల్ని పట్టుపుని కోల్పుతోటే అతని అన్నతోటే చెప్పేది. ఆ పిల్లలు కాకుల్ని పట్టేవాళ్లు, తల్లి వాటిని వేయించి, బణాల్లో కోళ్లు అని చెప్పి అమ్మేసేది... ఆ కుర్రవాడు నప్పుతాదేమానని చూశాను, కాని అతని కళ్లల్లో కలుపుగోలుతనం లేకపోవడమూ, భయమూ కనిపించాయి. మనుషులపట్ల అసాయ, అసహ్యమూ వున్న విపరీత వాతావరణంలో పెరిగావు నువ్వు దాన్ని నయం చేసే దయాపూరిత మానవ అనుభూతులు నీ హృదయంలో యొలా తట్టి లేవగలను? అతని తల్లి శూన్య, నిర్మక్ష్య నేత్రాలు చూసి కలత చెందాను.

యా పుస్తకంలో యిలాంటి వివరాలు యిచ్చే ముందు చాలా ఆలోచించాను. ఒకటికి పదిసార్లు కొట్టేశాను. అప్పుడు మళ్ళీ ఉంచేశాను. సామాన్య లక్షణాలకే నేను పరిమితమై వుండగలను: తల్లి తండ్రి పిల్లవాడి నైతిక ధర్మానికి ఆదర్శాలు కారు... కానీ అది విషయాన్ని సొపు చేసెయ్యడం అవుతుంది. అలా చేప్పే మేలుగా ఉండదు. మన చుట్టూతా యింకా వున్న చెడుపట్ల, అసహ్యకరమైన వాటిపట్ల మనం గుడ్డిగా వుండకూడదు. వాటిని స్వామీనుంచి యే రాతిగోడా రక్కించలేదు. యా చెడుతో పోరాధ్యానికి, పాత ప్రపంచముంచి వసివాళ్లకి సంక్రమించిన కుళ్లు కడిగియ్యాడానికి, మనం దైర్యంగా సత్యాన్ని ముఖాముఖీ చూడాలి.

వీచుతలా, చికిన హౌళ్లు, నీలం కుళ్లు వున్న తోల్య యిడుగో. తల్లి చెయ్య పట్లకుని నేలకేసి చూస్తా, మధ్య మధ్య పైకి చూస్తా అమె పక్కనే నుంచున్నాడు. కార్బోఫియన్స్‌లో అతని తండ్రి వీరమరణం పొందాడు. అతని మరణానంతరం పతకాలెన్నిటినో తోల్య తల్లికి పంచించారు. తోల్యకి తండ్రంటే గర్వం, కాని అతని తల్లికి పూళ్లో చెడ్డ పేరు వుంది: దుర్గుడత వున్న బతుకు, పిల్లవాళ్లి వాడి మానాన వాళ్లి పదిలేసింది. యా ఆరు సంవత్సరాల వయసు బాలుడి మనస్సు

గాయవదకుండా కాపాడ్చనికి యేం చెయ్యగలం? తల్లికి కళ్లు తెరిపించి, తన పిల్లలవాడిపట్ల శ్రద్ధపట్లేటప్పు చేయడానికి యే మార్గం అనుసరించాలి?

నాజీలతో సోవియట్ ప్రజల యుద్ధం (1941-45) నాచి మాయని మఘ్యులు, మానని గాయాలూ యింకా వున్నాయి. నా ముందు 1945లో పుట్టిన పిల్లలు వున్నారు, చాలామంది 1944లో పుట్టారు. ఆము పుట్టక ముందే తండ్రుల్ని పోగొట్టుకున్న వాళ్లు కొద్దిమంది వున్నారు. ఉడాహరణకి యూర, యుద్ధం ముగినే కొద్ది రోజుల ముందు అతని తండ్రి హతుడయాడు. తల్లి అతన్ని వెప్రిగా ప్రేమించేది, అతని ప్రతి కోరికనీ తీరుస్తూ వుండే ప్రయత్నం చేసేది. అతని ఆత కూడా వాళ్లతోచే వుండేవాడు, కుర్రవాడికోసం యేమైనా చేసేవాడు. ఆ ఆరేళ్ల కుర్రవాడు ఒక చిన్న నియంతలూ తయారవవచ్చనని నేను అనుకున్నాను. తల్లి వెప్రిప్రేమ నిరక్ష్యమంతటి ప్రమాదమైందినీ.

పేత్రిక్ తల్లితోటీ వచ్చాడు. ఆ పసివాని తల్లి కష్టభూయిష్ట జీవితాన్ని గురించి చాలా విన్నాను. అమె మొదటి భర్త యుద్ధానికి ముందే ఆమెని వదిలేశాడు. అమె మళ్లీ పెళ్లిచేసుకొంది. కానీ ఆ కలయిక సజ్ఞాభూగా లేదు: పేత్రిక్ తండ్రికి సైబీరియాలో యెక్సుడో ముందే ఒక సంసారం వుందని బయటపడింది, అంచేత అతను యుద్ధం తర్వాత వెళ్లిపోయాడు. తండ్రి యుద్ధంలో మరణించాడని ఆ కుర్రవాడికి అమె చెప్పింది. దాంతోటీ ఆ కుర్రవాడు తోటి పిల్లలకి తండ్రికి సంబంధించిన కల్పిత వీరకృత్యాలు చెబుతూ వుండేవాడు, కానీ వాళ్లు అతన్ని నమ్మలేదు. అతని తండ్రి అబధాలకోరు అని వాళ్లు అన్నారు. పేత్రిక్ యేడుస్తూ తల్లిదగ్గరికి పరిగెత్తేవాడు. కానీ నీర్దయులైన మనుషులు ఆ పసిహృదయంలో పగ, అవనుమృకం నాటారు. యింకా కుర్రవాడు మంచితనంలో విశ్వాసం పెంచుకోడానికి యేం చెయ్యాలి?

కోస్త్రుకి అప్పుడే యేదేకళ్లు, కాని యింకా స్కూల్ ఆరంభించలేదు. అతని తండ్రి, మారుటి తల్లి, ఆతా అతన్ని స్కూల్కి తీసుకువచ్చారు. ఆ పిల్లలవాడు కూడా యుద్ధ విషాదాలవల్ల చలించిపోయాడు. ఫాసిస్టు దుర్మాకుమణియలనుంచి ఆ గ్రామం విముక్తమైన కొన్ని వారాలకి, యే క్రూజంలోనేనా కాన్సు వచ్చేటట్టున్న కోస్త్రు గర్భించి తల్లి యెన్నో లోహపు వస్తువులు చూసి తన ఏడేళ్ల పెద్ద కొడుక్కి వాటిని అడుకోడానికని యచ్చింది. వాటిల్లో గని తాలూకు పేట్చేపత్తి ఒకటుంది. ఆ వత్తి పేలింది, అమె కొడుకు చనిపోయాడు. తల్లి ఉరితీసుకోబోయింది. కానీ కొంతమంది అదునుకి వచ్చి ఆమెని ఆ పాశంనుంచి లాగారు. అమె మృత్యువేదనలో కోస్త్రు పుట్టాడు. ఆ పిల్లలవాడు యేదో అద్భుతంవల్ల బతికి బయటపడ్డాడు. ఒక పొరుగావిడ తన పసిబిడ్డతో బాటుగా అతనికి చనుబాలిచ్చింది. అతని తండ్రి యుద్ధరంగంనుంచి తిరిగివచ్చాడు. అతను పిల్లలవాడ్లే కాపాడి, పోషించి అతనిమీద వెప్రిప్యామోహం పెంచుకున్నాడు. మంచి మనిషైన అతని మారుటి తల్లి, అతని ఆతా కూడా ఆ కుర్రవాళ్లి అభిమానించారు. కానీ కోస్త్రుకి అయిదేక్కప్పుడు యింకో ఉపద్రవం

సంభవించింది: కూరలతోటలో యేదో మెరినే వస్తువుని చూసి, దాన్ని దేంతోటో కొట్టడం మొదలెట్టాడు. అది పేలింది. ఆ రక్షసైక్రమైన బాలుణ్ణి ఆస్పుత్రికి తీసుకెళ్లారు. కోస్తు అంగవికలుడుగానే వుండిపోయాడు. పాపం అతనికి జీవితాంతం యెదుమ చెయ్యా, కన్నా వుండవు. ఆ మందుగుండు ముదురునీలం రేణువులు అతని ముఖాన్ని మచ్చుల మయం చేసేశాయంతే.

నువ్వు ఆనందహరారిత వ్యక్తిగా తయారవాలంటే నీకెంత ఆత్మియతా, లాలనా యివ్వాలి? మీ నాయనతోటి, మంచి మారుబి తల్లితోటి, మీ తాతతోటి వాళ్ల ప్రేమ వివేకంగా, కావాల్సినట్టుగా తయారయేటందుకు యెలా మాటల్లాడాలి? నువ్వు యెలా చదువుకోగలవు? నీకు తలనొప్పి వస్తూ వుంటుండని మీ కుటుంబంవాళ్లు అంటున్నారు. నీ చదువు సులభతరం చేయడం యెలా? నీ అరోగ్యం మెరుగుపరచడం యెలా? నీ చింతాకులిత కవళికని యెలా చెదరగొట్టాలి? మీ నాయన అంటాడు ఒక్కపక్షప్పుడు నువ్వోట్టుడూ వెళ్లిపోయి యేదుస్తావట. నీ తోటి పిల్లల ఆటలు నీకు ఆసక్తి కలిగించవట...

విచారగ్రస్తమైన, బూడిరంగు కళ్ల స్లావ తల్లి పక్షము కూర్చున్నాడు. ఒంటరి ట్రీలు భరించే కష్ట జీవితం ఆమెది. ఆమెకి దగ్గర దగ్గర యూభై యేళ్లుంటాయి. ఆమె వయసులో వున్నప్పుడు ఆనందాన్ని గురించి కలలు కంది. కానీ ఆమె అందమైంది కాకపోవడంతోటి యెవరూ పెళ్లాడారు కాదు. ఆమె యువ్వనం గడిచిపోయింది, ఆమెకి వ్యక్తిగత ఆనందం లేకపోయింది. అప్పుడు ఆమెకి ముళ్లేనే ఒంటరిగాడు ఒకతను, యుద్ధం తర్వాత మచ్చులతోటి తిరిగివచ్చాడు. ఆమెని అతను ప్రేమించాడు. వాళ్లు పెళ్లిచేసుకున్నారు. కానీ వాళ్ల ఆనందం త్వరలోనే ముగిసింది, యెందుకంటే ఆమె భర్త కొద్ది రోజుల్లోనే చనిపోయాడు. ఆమె తన మనసంతా కొడుకుమీదే పెట్టుకుంది. కానీ అతన్ని సరిగా పెంచలేదు. స్లావకి మనుషులంటే యిష్టం లేదనీ, రోజుల తరబియి యించిదగ్గరే కూర్చుంటాడనీ, యేదేనా పనిచెయ్యమని చెబితే అలా తేరిపార చూస్తూ వుంటాడనీ వాళ్ల అంటారు. నేను యిష్టుడు అతని కళల్లోకి చూస్తున్నప్పుడు కూడా, అవి కలిచేటుట్టా, జాగ్రత్తతో వున్నట్టు వుంటాయి.

నా భవిష్యత్ విద్యార్థుల గురించి నేను బాగా తెలుసుకొనే కొద్ది వాళ్ల యిశ్శదగ్గర కోల్పోయిన బాల్యాన్ని వాళ్లకి తిరిగి యివ్వడమే నా ప్రధాన కర్తవ్యాల్లో ఒకటని నాకు నమ్మకం యేర్పడింది.

స్వాళ్లో మూడేళ్ల పని కాలంలో అలాంటి పిల్లల్ని డజన్ల కొద్ది యెరుగుదును. పిల్లవానికి ధర్యంపట్లు, మంచిపట్లు విశ్వాసం తిరిగి కల్పించలేకపోతే, ఆ పిల్లవాడు తను వోక వ్యక్తినని యెన్నటికీ అనుకోలేదనీ, అతను అత్యారవ థావన యెన్నటికీ పొందలేదనీ జీవితం చూపిస్తోంది. అలాంటి పిల్లవాడు యెదిగేటప్పుడు పైపమ్మపూరితంగా వుంటాడు, అతనికి జీవితంలో యేది పవిత్రం కాదు. ఉపాధ్యాయుని మాటలు అతని హృదయానికి అందవు.

అలాంటి పిల్లవాని హృదయానికి స్వాప్త్రం చేకూర్చడం ఉపాధ్యాయుని కష్టతమమైన పనుల్లో ఒకటి. యిం అతిసున్నితమైన, అతి త్రమాన్నితమైన పని యేమిటంబీ, బోధనలోని ముఖ్యమైన పరీక్ష యేమిటంబీ పిల్లలకి వ్యక్తిగా తయారయే కళ నేర్చడం. యిం కళని బోధించడం అంటే పిల్లవాడు మంచీ, చెదూ గురించి తెలుసుకోవడమే కాదు, పసివాని సున్నిత హృదయాన్ని చెడునుంచి రక్షించడం కూడా.

నల్లని, గోధుమవర్షపు, భిన్న నీలినీడలున్న పిల్లల కళల్లోకి చూస్తూ వుంబీ, వాళ్లని అత్యీయంగా చేసేందుకు తగ్గ మంచితనం, దయ నా దగ్గర వున్నాయా అనిపించింది. క్రూవ్స్టుయా మాటలు నాకు గుర్తుకు వచ్చాయి: “ఒక పిల్లవానికి ఒక భావం వ్యక్తినుంచి విద్దియలేనిది. ప్రియమైన ఉపాధ్యాయుని మాటలు పరాయి, పగవాని మాటలకంటే పూర్తి భిన్నంగా గ్రహిస్తారు.”* నేను నోతితోటీ, వ్యక్తిగత ఆదర్శంతోటీ బోధిస్తాను. పిల్లలు నా మాటల్లోనూ, చేతల్లోనూ మంచీ, అందం, సత్యం చూడాలి. అత్యీయత, ఆప్యాయత, దయ నా ప్రతి మాట వెనకా మందాలి.

గాల్యోని అమె తండ్రి తీసుకువచ్చారు. అమె, అమె చిన్న చెల్లెలు చాలా విచారాన్ని అనుభవించారు: వాళ్ల అమ్మ చనిపోయింది. ఒక సంవత్సరం తర్వాత తండ్రి మళ్ళీ పెల్చిసేసుకున్నాడు. పరాయి అవిడ, కాని దయ, నిజాయాతీ, సానుభూతి వున్నావిడ వాళ్లింట్లోకి ప్రవేశించింది. అమె యిం చిన్న పిల్లల హృదయాలు చూర్గినాలని ప్రయత్నించింది; వాళ్ల తనపట్ల అభిమానాన్ని పెంచుకుంటారని అశిస్తూ అమె వాళ్ల అనుభూతులపట్ల శ్రద్ధ వహించేది. వారాలు, నెలలు గడిచాయి, కాని గాల్యా, అమె చెల్లెలూ తమ మారుటి తల్లితోటి మాటల్లడను కూడాలేదు. వాళ్ల అమెనసలు గుర్తించనట్లు వున్నారు. అమె యెట్టింది, భర్తనీ, బంధువుల్నీ సలహా అడిగింది - తను యేం చెయ్యాలి? అమె అసలు వెళ్లిపోదామని కూడా అనుకుంది, కాని అమెకి బిడ్డ పుట్టింది. ఆ బిడ్డవల్లనేనా ఆ చిన్న బాలికల హృదయాలు అత్యీయంగా తయారపుతాయేమాని అమె అశించింది, కాని అమె కోరిక నెరవేర లేదు. ఆ పిల్లలు, ముఖ్యంగా గాల్యా, తమ చిట్టి తమ్ముడి కేసి చూడను కూడా మాట్లాడు. అమె గర్మిష్టి హృదయాన్ని యొలా కదిలించాలి? ఆ తల్లికి తండ్రికి యేం సలహా యివ్వాలి? అదీ ఆ తండ్రి నావడకి వచ్చి మనసులో పున్న గోదంతా ఎళ్లబోసుకున్నాక? నేను గాల్యోని గురించి బాగా యెరిగాక మాత్రమే యేం చెయ్యాల్సింది సలహా యివ్వగలనని చెప్పాను.

బోధ్యగా, బూడిదరంగు కళతోటి, చిరునప్పు నవ్వే లరీసా పుప్పు చేత్తో పట్టుకుని తల్లిపక్క కూర్చుంది. అమె తల్లి హృదయం శోకంతో భారంగా వుందని నాకు తెలుసు. అమె భర్త అమెని వదిలేకాడు, ఆ చిన్నపిల్ల తండ్రిని యెరుగదు. కాని

* ఎన్. కె. క్రూవ్స్టుయా “ఉపాధ్యాయుని గురించి.” మాస్టర్ ఆర్. ఎఫ్. ఎస్. అస్. అకాడమీ అఫ్ పెడగోజికల్ సైన్సెస్, పేజీలు 143-44 (రఘవ్ నోట్స్).

“నాను యింటికి వస్తారు” అని తల్లి ఆమెకి చెప్పింది. దరిమిలా ఆమె ఓ మంచి అతన్ని పెళ్ళిచేసుకుని అతనే తన తండ్రి అని ఆ చిన్న పిల్లకి నమ్మకం కలిగించాలని ప్రయత్నించింది. లరీసా అతన్ని అభిమానించింది. కానీ తల్లి మాత్రం ఎవరేనా పొరపాటు మాట జారితే తన అబద్ధం యొకడ పొక్కిపోతుందో నన్న భయంతో వుండేది. ఆ చిన్నపిల్ల ఆనందంగానే వుండేది. కానీ ఆమె హృదయాన్ని మాత్రం కరకు మాటల వోటు గాయం తగలకుండా వెయ్యి కళ్ళతో చూస్తూ వుండాల్సి వచ్చేది. ఆమె మంచి తల్లిదండ్రుల సాయంతోటి యిది చెయ్యగలమా? అతను ఆ పిల్ల అసలు తండ్రి కాదు. కానీ ప్రతిపిల్ల అసలు తండ్రి యా పిల్ల మారుటి తండ్రంత మంచివాడైతే! ఆ మనిషిని గురించి నేను తెలుసుకునే కొద్దీ పిల్లని యెవరు పెంచుతారో అతనే నిజమైన తండ్రి అని నాకు నమ్మకం ఏర్పడింది. యా కుటుంబాన్ని తరచుగా సందర్శించేవాళ్ళి. చిత్రమైన ఒక విషయం ఆశ్చర్యం కలిగించింది: ఆ చిన్నపిల్ల కళ్లు, ఆమె మారుటి తండ్రి కళ్లలాగ, అదే దయ, మంచితనం, సానుభూతితో వుండేవి. అందంపట్ల ఆ పిల్ల కళ్లు తండ్రి కళ్లల్లాగే ఉత్సాహం, ఆశ్చర్యం వ్యక్తం చేసేవి. ఆమె చేష్టలేమి, ఆశ్చర్యం, చురుకు, కరుకుతనం తెలియజేసే భంగిమయేమి, అంతా లరీసా అతన్నుంచి పుటికి పుచ్చుకుంది.

ఫేర్చు.... అతనికి తండ్రి లేదు. అతనప్పటికే తల్లి ప్రవర్తన అంత సజ్ఞావైందని కాదన్న సూటిపోటీ మాటలు విన్నాడు. అతని పసి హృదయం కల్గొలమైపోయింది: తన తల్లిని గురించి అలాంటి మాటలు యొలా నిజం, తన తండ్రి యుద్ధంలో నేలకొరిగాడని ఆమె చెప్పింది కదా? ఫేర్చు తల్లిని యుద్ధానికి ముందు యొప్పట్టుంచో నేను ఎరుగుదును. యుద్ధకాలంలో ఆమె జీవితం బాధాకరమైన మలుపు తిరిగింది. యిలాంటి హింసించే సమస్యలు అతన్ని వేధించకుండా వుండేందుకు, అతన్ని మానవ సంబంధాల సంక్లిష్ట ప్రపంచంలోకి యొలా నడిపించగలం?

చిన్న పిల్లలకి ప్రపంచం గురించిన జ్ఞానం వ్యక్తి గురించిన జ్ఞానంతో మొదలవుతుందని మనం, ఛోధకులం, తరచుగా మర్యాదాపోతూ వుంటాం. తన తండ్రి తల్లితో మాట్లాడే కంఠస్వరాన్నిబట్టి, అతని భంగిమలనిబట్టి కదలికల్నిబట్టి పిల్లవాడికి మంచీ చెడూ విశద మవుతాయి. పనినుంచి తండ్రి చిరచిరలాడుతూ మూతిముడుమకని యింటికొచ్చినప్పుడు, అతన్ని సంతుష్టి పరచడంకోసం తల్లి శాయశక్తులా ప్రయత్నిస్తూ వుంటే తోటలోని మారుమాలక్కెళ్లి పోయి యేద్దే ఒక పసిబాలికని నేను యొరుగుదును. ఆ పిల్ల హృదయం తండ్రిపట్ల కోపంతో కుతకుతలాడిపోయేది, తల్లిపట్ల సానుభూతితో నిండిపోయేది....

పిల్లవాడు గుర్తెరిగే మొట్టమొదటి ఉపరితల మానవ సంబంధాలు మాత్రమే యింది. కానీ తాము ఒకళ్లనొకళ్లు ప్రేమించుకోవటం లేదనీ, పిల్లకోసం కాకపోయినట్టతే విదాకులుపుచ్చుకుని వుండేవాళ్లమని ఒక్క అజాగ్రత్త పలుకు తల్లిదండ్రులనుంచి వచ్చి చెవినపడితే పిల్లవాని హృదయంలో యేం జరుగుతుంది?

నీనా, సాపోలు కవల సోదరులు. వాళ్ల నాయన వాళ్లని సూళ్లకి తీసుకువచ్చాడు. చాలామంది సభ్యులున్న యా కుటుంబానికి (నీనా, సాపోలు కాకుండా యింకా నలుగురున్నారు) దాని గొడవలు దాని కున్నాయి.

వాళ్ల అమ్మ యెన్నే యేత్తుగా మంచాన పడివుంది. పెద్దకృతే యింతి పని చేసేవాళ్ల, యిల్లు సంతరించుకోవడం ఆ తండ్రికి చాలా కష్టంగా వుండేది. నీనాకీ, సాపోకి పని అంటే యేమిటో అప్పబేకి తెలుసు. పొపం వాళ్ల యిల్లు సంతోషం యెరగడు. ఆ ఆడ విల్లలు ఒక కుర్రవాడి చేతిలో ఆకుపచ్చ రణ్ణరు బంతిని చూడగానే వాళ్ల కట్ట సంతోషంతో మెరిశాయి, కానీ అంతట్లోకి ఆ సంతోషం కాస్తు గాధమైన విచారంలో మాయమైపోయింది. దానికి నా హృదయం ఆక్రోశించింది. యా విల్లలికి తళతళలాడే సౌమ్యమైన బాల్యపు సంతోషం యెలా యివ్వగలం? నేనా పని చెయ్యగలనా? వాళ్ల ఒక గంటికి మించి సూళ్లకి రాలేరనీ, యింటిదగ్గర పనికి సాయం వుండాలనీ వాళ్ల నాయన నా కప్పటికి చెప్పేదు.

పొదుగ్గా దట్టంగా వున్న పియర్ చెట్టు నీడలో వచ్చికిమీద కూర్చున్నాం మేము. విల్లలను తీర్చిదిద్దడం అంటే యెలా వుండాలి అని నేననుకుంటున్నదీ ఆ తల్లిదండ్రులకి చెప్పేను. వీల్లల ముందు చెప్పుదగ్గవేమిటో అవి చెప్పేను. కానీ ప్రతి కుటుంబంలో వున్న యిబ్బందులూ, ఖాధలూ నేను బయటపెట్టలేదు. ప్రతి మనిషికి కష్టాలుంటాయి. కానీ వాలీని లోకానికి యెత్తి చూపించి, మిగతా వాళ్ల ముందు ఆ వ్యక్తికి సలహా యివ్వడం అతన్ని కించపరదడం ఆవుతుంది. అతను సిగ్గుపడేదాన్ని నలుగురి ముందూ వెల్లడి చెయ్యడం అవుతుంది. నాకిదంతా తెలుసు, కానీ అందరు తల్లిదండ్రులకి దాన్ని గురించి చెప్పుడం తప్పు. తల్లిదండ్రుల హృదయ కుహార్లోకి పోవడం అవసరం అయితే, అది యేకాంత సంభాషణలో, ప్రతీ మాటా ఒకటికి పడి సార్లు తూచి, జరగాలి. నేను చెప్పే తల్లిదండ్రుల (నా విద్యార్థుల తల్లిదండ్రుల్లో అత్యధికులు మంచివాళ్ల) గాయపడిన హృదయాలు, దోషాలు, శోకాలు, చింతలు వ్యక్తిగతమైనవి. అందుకని వాలీని గురించిన ఉమ్మడి సంభాషణ అసాధ్యం. మనుషుల్లోని మంచి చెడుల మిత్రమం నా కళ్ల ముందు విశదం అయివున్నదు యే తల్లిదండ్రులూ ఉద్దేశ్యపూర్వకంగా విల్లలకి చెడునదత చూపించరని నేను గుర్తించాను.

యింతకే నేను ఒక విల్లల సముద్రాయం గురించే మాటల్లడినప్పుడు నేను యొక్కపు శోకాన్ని, కష్టాన్ని చూపించానేమా అని కొందరు అనుకోవచ్చ. యివ్వన్నీ కూడా యుద్ధపు గాయాలన్న విషయం మనం మరిచిపోకూడదు. యుద్ధం తర్వాతి మొదటి సంవత్సరాలు చాలా కాలంక్రితమే గడిచిపోయాయి. ఆ రోజుల్లో తీవ్రంగా గాయపడిన హృదయాలు మానుషుల్లాయి; 1944-1945 విజయవందన కాంతిలో ఆరంభ పొతాలు చదువుకున్న వాళ్ల యెదిగి పెద్దవాళ్లయి ఈమే తల్లులూ, తండ్రులూ అయ్యారు. యుద్ధం తర్వాత మొదటి సంవత్సరాల్లో సూళ్లు చదువు ప్రారంభించిన వాళ్ల విల్లలు యెప్పుడో సూళ్లలో ప్రవేశించారు, వాళ్లల్లో కొంతమంది

యోవనప్రాయంవాళ్లు కూడా అయిరు. యానాటి కొత్త కాపరాలు ఆనందంతో ప్రకాశించాలి అనివిస్తుంది, కానీ జీవితం అలా వుండదు కదా. యిప్పబిక్కుడూ శేకం, దుషణం, విషాదం వున్నాయి... ఆ ముందటి సంవత్సరాలలో యిది సహజమే. ఆనాటి తల్లిదండ్రుల్లో అత్యధికులు శాంతిగా, అన్యోన్యు సంసార జీవితం గడిపినవాళ్లు. వాళ్లనుట్టు, తమ విల్లల్ని బాగా పెంచారు.

సొహరణకి దృఢమైన యేడేళ్ల వాన్య తండ్రిని తీసుకోండి. అతను త్రమించి పనిచేసేవాడూ, అగ్రానమిస్యానూ. నేలని గాధంగా అభిమానించి, పరుల మేలుకోసం పాటుపడేవాడు. ప్రతి సంవత్సరం డజన్ కౌద్ది యాపిల్ మెక్కుట్టీ, చిన్న బ్రాక్ లీగల్లీ తన తోట భాగంలో పెంచి, వాటిని యచ్చేవాడు. వట్టు పెంపక పరిశ్రమలో అతని భార్య ఒక విభాగపు ముఖ్యురాలిగా వుండేది. అమెకి తన వ్యత్తిలో షైప్పణ్యం వుంది. దయగా, బాధ్యతగా, ఆత్మీయంగా వుండే జాగ్రత్త అయిన తల్లి. 1933-34 గడ్డు రోజుల్లో అమె నలుగురు అసాధులని చేరదిసి వాళ్లను మాడి చచ్చిపోకుండా కాపాడింది. తన సొంత విల్లల్లగానే వాళ్లని పెంచింది, వాళ్లమెను “అమ్మా” అని పిలిచేవాళ్లు.

సల్లటి పెద్ద జడలున్న చిన్న విల్ల లూయస్కి నిజాయితీపరుడూ, సత్యసంధుడూ అయిన తండ్రి వుండేవాడు. మణిపూసల్లాంటి వాళ్లు వున్నారు. వాళ్లలో అత్యధికులు మహాత్మ కార్యాలేం చెయ్యారు. వాళ్ల ఆత్మ సౌందర్యమంతా తోటివాళ్లతో వాళ్లకుండే సంబంధాల్లోనే వుంది. లూయస్కి తండ్రి అమెకి నువ్వు బాధ్యతగా సానుభూతిగా వుండాలి అని యెన్నదూ చెప్పివుండడు. అతను తన వ్యక్తిగత ప్రవర్తనలోటీ, భార్యతోటీ తన సంబంధాలద్వారానూ తన విల్లలకి సానుభూతి, మానవత్వం నేర్చాడు. లూయస్కి తల్లి హృద్యోగి. ఆమె నమష్టి క్లైటంలో బీటుదుంపల తోటలో పనిచేసేది. తండ్రి తనే మొత్తం యింటి బాధ్యత మోసేవాడు.

కాల్యా తల్లి తండ్రి తమ వళ్లతోటని విల్లలకి ఒక క్లబ్బులు తయారుచేశారు. వాళ్ల నలుగురు విల్లలూ యిరుగుటారుగు వాళ్ల విల్లలూ వసంతరుతువు ఆరంభమైన నాటినుంచి, ఆకురాలు కాలం బాగా గడిచేదాకా ఆ తోటలో గంతులేసి ఆడుకుంటూ వుండేవాళ్లు. ఆ విల్లలకి ఒక చిన్న ఆట స్థలం కూడా తయారుచేశాడు కాల్యా తండ్రి. ఆ తోటలోని రుచికరమైన వళ్లన్నీ ఆ విల్లల్ని యేరుకోనిచ్చేవాళ్లు.

ముదురు నీలం సాలోచన నేత్రాలున్న సాన్య తల్లిదండ్రులు దయ, ఆత్మీయతగలవాళ్లు. ప్రతి వేసవిలోనూ ఆమె తండ్రి వేసకోడడ్లు ముగ్గురు పట్టణంనుంచి వాళ్లతో గడపడానికి వచ్చేవాళ్లు. సాన్య వాళ్ల రాకకోసం తపాతపాలాడిపోయేది. ఆమె తండ్రి వాళ్ల యాతలు కొట్టుకోడానికి కోసేటి అంచున ఒక చిన్న జాగా తయారుచేశాడు. ఇప్పుడు ఒక మోటారు బోటు తయారుచేస్తున్నాడు. అంచేత విల్లలకి యింకా సంతోషం కలిగిస్తాడు.

లీదియాది మంచి కుటుంబం. ఆమె తండ్రి రైట్ పెట్టెలు తయారుచేసే ఛ్యాక్చరీలో పనిచేస్తాడు. అతను వాయిద్యకారుడూ, పాటగాదూనూ. అతను విల్లలకి

వయులిన్ వాయించడం, పాదడం నేర్చుతూ వుంటాడు. అప్పటికప్పుడు ఆరుబయలు కచేరీలు యేర్చాటు చేస్తాడు. దగ్గరదగ్గర యిర్మామెంది పిల్లలు ఆ సంగీతం వినదానికి, జానపద గీతాలు నేర్చుకోడానికి పోగపుతారు.

పాపేర్ ది శాహోర్షమైన కుటుంబం. అతని తల్లి నాలుగేళ్ళు పైగా మంచాన పడివుంది. ఆమె బాధ్యతలు తండ్రి స్నేకరించాడు. అతను ఫ్యాక్టరీలో పనిచేస్తున్నాడు. యింటి హని చేస్తాడు.

చాపునచాయ, నల్లకళ్ళ చిన్న పిల్లవాడు సెర్యేజ కుటుంబంలో నలుగురుంటారు. వాళ్ళంతా స్నేహంగా వుంటారు. ప్రతి సెలవు రోజునా ఆ కుటుంబం అడివిలోకి పోతుంది. అక్కడ పచ్చిక బయలులో వాళ్ళ నాలుగు చిన్న లైమ్చెట్లు నాటారు. యింటిదగ్గర పిల్లలు తల్లికి, తండ్రికి, ఆతక్కి, మామ్మకి తలా ఒక అపీల్ చెట్టు పొతారు. ఆ కుటుంబంలోని పిల్లలు వాళ్ళ అమ్మనీ, నాన్నానీ, ఆతనీ, మామ్మనీ అంతగా ప్రేమించారంటే నేను ఆశ్చర్యపోలేదు. బహుళా వాళ్ళ అమ్మా నాన్నా పిల్లలపట్ల మాపించిన ప్రేమ వాళ్ళకి వందరెట్లు అధికంగా, స్వచ్ఛంగా భదులు వచ్చివుంటుంది.

ల్యాబా తల్లి, తండ్రి, మామ్మా పెద్దక్కా తమ్ముడూ ఆమెని సూక్ష్మకి తీసుకొచ్చారు. ల్యాబాకి అయిదుగురు సోదరులూ, యిద్దరు అవ్వలూ, ఒక తాతా పున్నారు. పరస్పర విశ్వాసమూ, గౌరవమూ గల కుటుంబంలో పెద్దవాళ్ళపట్ల తిరుగులేనీ విధేయతాఖావం నాటుకుపోతుంది. ఆ కుటుంబంలోని పెద్దలు పిల్లల్ని యెలా గౌరవించేదీ, వాళ్ళ మనోభాపాల్ని యెంత పదిలంగా చూసేదీ నేను యెంతే విన్నాను.

చాలా చిన్న పిల్లవాడైన దంకో యింట్లో మంచి జానపద సంప్రదాయాలున్నాయి. ఆరు, ఎనిమిది, తొమ్మిది యేళ్ళ వయసున్న ఆ ముగ్గురు పిల్లలూ, తల్లిదండ్రులు పనిలోకి వెళ్లినప్పుడు యిల్లు చూసుకుంటారు. మధ్యహన్మం, సాయంత్రం వంట వండుతారు, ఆపుపాలు పితుకుతారు. కాయగూరల తోట సంరక్షిస్తారు. సాయంత్రంశేళల్లో తల్లి తండ్రి పనినుంచి యింటికి తిరిగిరాగానే వాళ్ళ స్నానానికి యేర్చాట్లు అయిపోయి వుంటాయి, శుభ్రమైన బట్టలు సిద్ధంగా వుంటాయి, భోజనాల బల్లమీద వేడివేడి రాత్రి భోజనం, ఆజా పుప్పులూ వుంటాయి. పనంబీ గౌరవం ఆ కుటుంబంలో యెక్కువగా వుంది. పనంబీ ఒక రకమైన ఆరాధన కూడా ఆ యింట్లో వుందని తదుముకోకుండా యెవరేనా అనోచ్చు.

వాల్యూ తండ్రి క్రిమెన్చూర్ లో ఒక ఇంజనీరింగ్ పరిశ్రమలో పని చేస్తాడు, ఆమె తల్లి సమష్టి క్లేతుంలో పనిచేస్తుంది. ఆ శాహోర్షపూరిత కుటుంబంలో ప్రతి ఒక్కరూ చదువుకున్నాళ్ళే - ఆ తల్లితండ్రులూ, మొత్తం ముగ్గురు పిల్లలూనూ. ఆ కుటుంబంలో చదువుకోవాలని ప్రబలంగా వుండే భావన ఉపాధ్యాయునికి అసక్తికరంగా వుండి, మమ్మల్ని సంతోషపెడుతుంది. ఆమె మామ్మ అని ప్రతివాళ్లూ

అనుకునే ముసలావిడ ఆ కుటుంబానికి యేరకంగానూ బంధువు కాదని వాల్యూ “సంతోష చంద్రశాల”లో చేరినప్పుడు మాకు తెలిసింది. ఆ ముసలావిడకి యొక్కడా యెవరూ నా అనే వాళ్లు లేరు. ఆమె యిద్దరు కొదుకులూ యిద్దంలో నేలకొరిగారు. వాల్యూ కుటుంబం ఆమెని చేరదిసింది. ఆ పిల్లలకి ఆమె వాళ్లలో ఒకతైపోయింది. ఆమె రక్తబంధువు కాదని వాల్యూకి తెలియను కూడా తెలియదు.

బూడిదరంగు కళ చిన్ని ల్యాడా తల్లిదండ్రులు సమష్టి వ్యవసాయ క్లైటంలో పనిచేస్తారు. పొలం పనిని గౌరవించడం వాళ్లు పిల్లలకి నేర్చారు. ఒక రకమైన ప్రతిష్టా భావన ఆ కుటుంబంలో ప్రబలంగా వుంది. “పరులకి మనం చేసే ప్రతి పని బాగుండాలి” అని తండ్రి పిల్లలకి చెప్పేవాడు. వేసవికాలంలో పెద్ద పిల్లలు తండ్రితోబాటుగా పొలంలో పనిచేస్తారు. నెలలో కొన్ని సార్లు ల్యాడా, ఆమె తల్లి వాళ్లని చూడ్డనికి వెడతారు. యా చిన్న ప్రయాణాలు ఆ పిల్లకి సరదాగా వుంటాయి.

ఆన్యా తల్లిదండ్రులు సమష్టి వ్యవసాయ క్లైటంలోని పతుపోషక క్లైటంలో పనిచేస్తారు. ఆమే, ఆమె సోదరీ వేసవిలో అక్కడకి యొక్కవగా వెళ్లి, పనంటే యిష్టపుడ్డం నేర్చుకుంటారు. వాళ్ల నాయన క్లైటంలోని ఓ మూల కంచె కట్టి ఒక గొర్రెపిల్లని గాని, దూడని గాని వుంచడం మా ఉపాధ్యాయులు చాలాసార్లు చూశారు. ఆన్యా, ఆమె అక్కా ఆ చిన్ని జంతువులని సంరక్షిస్తారు. అది వాళ్ల యిష్టమైన క్రిడ. వాళ్ల అమ్మా, నాన్యా కూడా అలాంటి క్రిడగలవాళ్లు కాబట్టే వాళ్లూ అలా

మార మృదువైన, ఉత్సుకతగల, నల్లని కట్టన్న కుర్రవాడు. అతని తండ్రి రైలు మార్గంమీద పనిచేస్తాడు. వారానికి ఒకసారి యింటికి పస్తాడు. అతని రాక ఘారకీ, అతని సోదరుడికి పెద్ద వండగలా వుంటుంది. ఆ పిల్లలు తండ్రి రాకకోసం తహతహలాడిపోతారు. యొందుకంటే అతనప్పుడూ కొత్తకొత్త బహుమతులు తెస్తాడు: నేర్చుగా చెకిన్ జంతువులవో, మనుషులవో, వూహోత్సుకమైనవో కొయ్య బొమ్మలు. పిల్లకి తలాపోకటీ తెస్తాడు. ఆ పిల్లలు తండ్రి చెప్పే కథలంటే కూడా యిష్టపుడతారు. మంచి మనుషులంటే అతనికి మహా అభిలాష వుండేది. ఆ మంచివాళ్లని గురించిన అతని కథలు పిల్లలకి బాహ్య ప్రపంచ గహాక్షాలు తెరుస్తాయి.

వోలోద్య తండ్రి వంతెనలు కడతాడు. అతని తల్లి సమష్టి వ్యవసాయ క్లైటంలో పనిచేస్తుంది. తమ మొదటి బిడ్డని ఆ పదుచు తల్లిదండ్రులు ప్రీయంగా ప్రేమించారు, కాని వాళ్ల ప్రేమకి వివేకం లేదు. అప్పటికే వాళ్లు వాడికి యెన్నీ చిన్నా చితుకూ వస్తువులు యిచ్చేతారు. వాడి తిక్కలన్నీ యొప్పుడూ యొంత త్వరగా ఏలైతే అంత త్వరగా తీరుస్తారు. వోలోద్య తల్లి పక్కన రెండు రబ్బరు బంతులు పుచ్చుకుని కూర్చున్నాడు. వాడు తల్లితో యేదో చెబుదామనుకున్నాడు, కాని ఆవిడ గమనించలేదు. వెంటనే వాడు మూతి ముడుచుకున్నాడు. వాడి కళలో నీళ్లు తిరుగుతున్నాయి.

బూడిద వర్షపు శరీర చాయ, నల్లతీ కళ్లు, తొడిమెల్లు నాజ్జాగ్గా మృయవుగా వుండే ఉంగరాల జాట్టు వున్న వార్యా చిన్న పిల్ల. వాళ్లమ్మ వెన్న తయారుచేసే ఛౌక్కరిని శుభ్రం చేసే పనిలో వుండెది. ఆమె తండ్రి యుద్ధంలో గాయవడ్డాడు. కుటుంబం అతన్ని సంరక్షించేది. అతని ఆరోగ్యం దారుణంగా కుంగిపోయింది. తల్లి చాలా భారం మోస్తోందనిపించి ఆ ముగ్గురు పిల్లలూ ఆమె జీవితం సుఖవంతం చెయ్యలని ప్రయత్నిస్తారు. వాళ్ల అమ్మ జీతం సాయాస్యంగా వుండెది. కుటుంబ ఆదాయం పెంచడానికని ఆమె సాయంత్రాలప్పుడు చోక్కలకీ, తువ్వాళ్లకీ బుటాలు కుడుతూ వుంటుంది. వార్యా అక్క తల్లికి సాయంచెయ్యడంకోసం బుటా అల్లిక అప్పుడే మొదలెట్టింది, వార్యా కూడా నేర్చుకుంటోంది.

తల్లిదండ్రుల నైతిక జీవితాలకి దర్జణం పిల్లలు. ప్రతి కుటుంబంలోని మంచి చెడుల్ని గురించి నేను ఆలోచించాను. మంచి తల్లిదండ్రుల అత్యంత విలువైన లక్షణం యొమిటంటే, దయా, పరులకి సాయంచేచ్చామన్న తలవు. వాళ్ల పిల్లలు సరిగ్గ అవి నేర్చుకుంటారు. తల్లీ తండ్రి తాము పరులకింత సాయంచేసి, వాళ్ల కష్టసుభాలు పట్టించుకొనేవాళ్లతే, ఆ కుటుంబాల పిల్లలు మంచివాళ్లగా, సానుభుతిగలవాళ్లగా, అట్ట హృదయులుగా పెరుగుతారు. మహా దుర్మాగ్ధమైంది యొమిటంటే కొందరు తల్లిదండ్రుల స్వాతితయమూ, ఒంటెత్తు పోకడానూ. ఒక్కొక్కప్పుడది తమ పిల్లలపట్ల గుణ్ణి సహజాత ప్రేమగా రూపు తీసుకుంటుంది, వోలోద్దు తల్లిదండ్రుల్లాగా. తల్లీ తండ్రి తమ ప్రేమంతా పిల్లలప్పిదే ఒలకబోసేసి, చుట్టుపక్కల యింకా మనుషులున్నారన్న సంగతి మర్చిపోతే, యా రోగ వాపులాంటి ప్రేమ యేదో వోక రోజున దుఃఖానికి దారితిస్తుంది.

“సంతోష చంద్రశాల” ఎలా వుండాలో తల్లిదండ్రులకి చెప్పేటప్పుడే దీన్ని గురించి అనుకున్నాను. ఆ సంఘాషణ కొంచెం కష్టమైంది. కుటుంబాల్లో వున్న మంచి చెడు అంతా నేను గమనంలోకి తీసుకోవాల్సి వుంది. “సంతోష చంద్రశాలలో” నేను కోరుకున్న నిజాయితీల సత్యసంధత, పరస్పర విశ్వాసం ఉండాలని చెప్పేటప్పుడు కోల్పు కుటుంబం గురించి నాకు అందోళన కలిగింది. ఆ కుటుంబ జీవితాన్ని వీడించిన ఫూరుమైన సమస్యలు నాకు తెలుసు. కాని నేను వాటి గురించి మిగతా తల్లిదండ్రులు తెలుసుకునేటట్టు చెయ్యకూడదు. అలా చేస్తే ఆ తల్లి స్వాల్పిక వ్యక్తిరేకం అవుతుంది. ఆమె యిక మళ్లీ రాదు. వేరే యేదో కావాలి. కాని యెంతో కాలంగా దాన్ని గురించి ఆలోచించాను. స్వేచ్ఛ సమాధానం మాత్రం దొరకలేదు.

పిల్లల పెరుగురల గురించిన భవిష్యత్తు జాడని నేను ఆ తల్లిదండ్రులకి స్వాలంగా వివరించాను. యివాళ వాళ్లు ఆరేళ్లు పిల్లల్ని స్వాల్పికి తీసుకోవాలు, కాని వస్తుండేళ్ల కాలంలో యా పిల్లలు పెద్దవాళ్లపుతారు, భవిష్యత్తులో వాళ్లు తల్లులూ, తండ్రులూ అవుతారు. యా పిల్లలు సగర్యమైన దేశభక్తులుగా, తమ స్వదేశాన్ని శ్రామిక జనాన్ని ప్రేమించేవాళ్లగా, నిజాయితీగా, సత్యసంధులుగా, ప్రమించే

వాళ్లగా, దయ, ఆత్మియుత, సానుభూతికలవాళ్లగా, అక్రమాన్ని, అన్యాయాన్ని సహించలేనివాళ్లగా, కష్టాలని అధిగమించడంలో పట్టుదలగలవాళ్లగా, వినయవంతులుగా, నైతికంగా సుందరులుగా, ఆరోగ్యవంతమైన వాళ్లగా, శారీరకంగా శిక్షణ పొందినవాళ్లగా తయారయేటట్టు చెయ్యడానికి స్వాలు తన శక్తినంతా కూడగట్టి పనిచేస్తుంది. పిల్లలు సరసవైన వాళ్లగా, ఉదార హృదయులుగా, స్వర్ఘపాస్తులుగా, ఉన్నత భావ సముపేతులుగా వుండే మనఫలుగా తయారవాలి. పిల్లలే కుటుంబ దర్శనం. ఒక నీటి బిందువులో సూర్యుడు ప్రతిఫలించినబ్లే, తల్లితండ్రుల నైతిక స్వచ్ఛత పిల్లల్లో ప్రతిఫలిస్తుంది. ప్రతి పిల్లవానికి ఆనందాన్ని కలగజేసే కర్తవ్యం - స్వాల్యాది, తల్లిదండ్రులదీని. ఆనందం బహుమఖమైనది. పిల్లవాడు తన సామర్థ్యాలని వెల్లడించుకోవడం, శ్రమని ప్రేమించడం, చుట్టూతా వున్న ప్రపంచపు సౌందర్యాన్ని ఆస్ప్యదించగల సృజనాత్మక శ్రమ చెయ్యడం, పరులకోసం అందం సృష్టించడం, పరుల్ని ప్రేమించడం, ప్రీతిపాత్రుడు గావడం, నిష్పత్తంక మానవ మూర్తులుగా తయారవడం - పీటన్నిటి ఆనందం పిల్లలకి యివ్వాలి. ఉపాధ్యాయులా, తల్లిదండ్రులా ఉమ్మడి యత్నాలే పిల్లలకి మహానందాన్ని యివ్వగలవు. పిల్లలూ, తల్లిదండ్రులూ యత్కకి వెళ్లిపోయారు. “రేపు, ఆగస్టు 31న, మా ‘సంతోష చంద్రశాల’ ఆవ్యావిస్తోంది”* అని నేను అనుకున్నాను.

ఆ రోజు నాకేం సమకూరుస్తుంది? పిల్లలు తమ తల్లుల చేతులు పట్టుకుని వుండటం చూశాను, కని మర్మాదు వాళ్ల ఒఫ్ఫిష్ వస్తారు. ప్రతి వ్యక్తికి తన సంతోషాలు వున్నాయి. ప్రతి ఒక్కడికీ ప్రకాశమాన ఉదయం, అనంత జీవితం ముందు వున్నాయి. స్వాలు యా చిన్న పిల్లల సంతోషాలు పోగొట్టుకూడదనే యా సందర్భంగా నా బాధ. తథ్యాన్నంగా వాళ్లని, స్వాల్ ప్రపంచంగుండా నూతన సంతోషాలు వాళ్ల ముందు యొస్పటికీ వెల్లడి అయ్యేలాగా, నేర్చుకోవడం అనేది విసుగు పుట్టించే చదువులాగా తయారవకుండా నడివించాలి. మరోపక్క స్వాలు పైకి ఆసక్తికరంగా కనిపించి లోపల డోల్లగా వుండే తెంపులేని ఆట కాకూడదు. రోజురోజుకి వాళ్ల హేతుబద్ధత, అనుభూతులు, సంకల్పం, సంపద్యంతం కావాలి.

ఆరుబయలు పారశాల

పిల్లలకోసం తపూతపూలడుతూ నిరీక్షించాను. ఉదయం యొనిమిది గంటలకి యిరవై తొమ్మందుగురు వచ్చారు. సాపా రాలేదు - బహుశా ఆమె తల్లికి బాగుండలేదేయో. వోలోధ్య యోగ్యాభ్యాదు, బహుశా అతను నిద్రపోతూనే వుండివుంటాడు, తల్లి అతన్ని లేవలేదు.

సోవియట్ యూనియన్లో విద్యాసంవత్సరం సెప్టెంబరు 1న మొదలవుటది.

పిల్లలంతా పండగ బట్టల్లో వున్నారు. కొత్త బూట్లు తొడుకున్నారు. అది నాకు నవ్వలేదు, యెందుకంటే యేనాటినుంచో వల్లెటూరి పిల్లలు చెప్పులైకుండానే తిరిగేవాళ్లు, అది అద్భుతమైన శారీరక శిక్షణా, జలబుకూ, జ్యునికి మంచి కాపూనూ. యెందుకు తల్లిదండ్రులు పిల్లలు కాళ్లని ధూశినుంచీ, ప్రథాత హిమబిందువులనుంచీ, యెండకి వేడక్కిన ఒర్లి నేలనుంచీ రక్కిస్తారు? వాళ్లవి మంచి ఉర్దేశాలే, కానీ ఫలితాలు చెడ్డగా వున్నాయి: ప్రతి యేడూ యెక్కువమంది పిల్లలు జీవ్స్ఫూయెంజాకీ, టాస్సిల్స్ ఉభ్యదానికి, కోరింతదగ్గర్కీ గురవుతున్నారు. పిల్లలు వేడి అన్నా చలి అన్నా భయపడకుండా పెరగాలి.

“రండి, సూర్యుక్తి వెడదాం” అని నేను వాళ్లతో చెప్పి, తోటదారి పట్టాను. ఆ పిల్లలు నాకేసి ఆశ్చర్యపోయి చూశారు.

“అవను పిల్లలూ, మనం సూర్యుకే వెడుతున్నాం. మన సూర్యులు ఆరుబయట పచ్చికమీద, పియర్ చెట్ల కొమ్ములకింద, ద్రాక్ష తోటలో, పచ్చికమైదానాల్లో వుంది. బూట్లు తీసెయ్యండి, యాదివరలో మీరున్నట్టే చెప్పులైకుండా వెడదాం.” పిల్లలు సంతోషమతో కిలకిల్లాడిపోయారు. వేడి వాతావరణంలో బూట్లు వేసుకోవడం వాళ్లకి అలవాటు లేదు, అది చాలా అసాకర్యంగా వుంది. “రేపు బూట్లు లేకుండా రండి. మన సూర్యులో అదే మంచిది.”

ద్రాక్ష తీగల పొదరింటి సందులోకి వెళ్లాం. ఒక ప్రశాంతమైన మూలలో, చెట్ల మరుగున దట్టమైన ద్రాక్ష తీగలు అల్లుకుని వున్నాయి. యినప చట్టం చుట్టూ అల్లుకుని అవి ఒక పచ్చని కులీరంలా తయారయాయి. ఆ కులీరంలోని నేల మెత్తతో గడ్డితో పరిచినట్టుంది. ప్రశాంతంగా వుందక్కడ. ఆకుపచ్చతో నీడలో ప్రపంచమంతా కూడా పచ్చగా వున్నట్టనిపించింది. మేం గడ్డిమీద కూర్చున్నాం.

“యిక్కడే మన సూర్యులు ప్రారంభమయ్యేది. యిక్కుణ్ణుంచి మనం నీలాకాశంకేసి, తోటకేసి, హరికేసి, సూర్యునికేసి చూద్దాం.”

ప్రకృతి సాందర్భంతో సమ్మాహితులైపోయి పిల్లలు నిశ్చాంగా అయిపోయారు. ఆకుల మధ్యలో పసుపువర్షవు ద్రాక్షపట్లు వేలాడుతున్నాయి. పిల్లలు వాటిని రుచి చూద్దామనుకున్నారు. అలాగే పిల్లలూ తిందాం, కానీ ముందు వాటి అందాన్ని అన్యాయిద్దాం. పిల్లలు చుట్టూ చూశారు. తోటంతా కూడా ఆకుపచ్చ పొగమంచులో వున్నట్టుంది, నీటి అడుగున వుండే రాజ్యంలాగా నేల పైభాగం పొలాలూ, పచ్చిక బీటల్లు, రోడ్లు మెరిసే ఆకుపచ్చని పొగమంచులో వఱకుతున్నట్టుంది. నిగిగిలాడే చెట్ల మీద యెంద కాంతి పడుతోంది.

“సూర్యుడు నిప్పుకటాలు చల్లుతున్నాడు” నెమ్ముదిగా అంది కాత్యా.

పిల్లలు ఆ ముగ్గుమోహన దృశ్యాన్ని తదేకంగా చూస్తున్నారు. అంచేశ సూర్యుళ్లి గురించి వాళ్లకి ఒక కథ చెప్పడం మొదలెట్టాను.

“అప్పను, పీల్లలు, కాల్చు చాలా బాగా చెప్పింది: సూర్యుడు నిప్పుకణాలు చల్లతున్నాడు. ఆయన ఆకాశంలో యొక్కడో యెత్తులో వుంటాడు. ఆయనకి యెద్దరు మహోకాయులైన కమ్మరవాళ్లు వున్నారు, ఒక దాయ వుంది. వేకువకి ముందే వాళ్లు తమ అగ్నిపుయమైన గడ్డలతోటి సూర్యునిదగ్గరికి వెడతారు. ఆయన వాళ్లకి రెండు వెండి దారపు పోగులు యస్తాడు. ఆ కమ్మరవాళ్లు యినువ సుత్తులు తీసుకుని, బంగారు దాయ మీద ఆ వెండి పోగులు పెట్టి, సుత్తులతో కొడతారు. వాళ్లు సూర్యుని కోసం వెండి దండ సాగగొట్టి తయారుచేస్తారు. అప్పుడు వెండి నిప్పుకణాలు సుత్తుల కిందనుంచి యెగిరి ముక్కలై ప్రపంచ మంత్రా పదతాయి. నిప్పురవ్వులు భూమిమీద పడతాయి, యిదుగో యొక్కడ మీరు వాటిని చూడచ్చు. సాయంత్రంచేళకి, ఆలిసిపోయిన కమ్మరవాళ్లు సూర్యుని దగ్గరికి వెళ్లి ఆయనకి ఆ దండ యచ్చేస్తారు. సూర్యుడు ఆ దండని తన బంగారు జడల్లో పెట్టుకుని, తన మాయావనంలోకి విశ్రాంతికి వెళ్లిపోతాడు.”

నేను యి కథ చెపుతూ వుండగానే బొమ్మలు గీసాను. ఆ తెల్ల కాగితంమీద విపరీతమైన బొమ్మలు తయారయాయి - యెద్దరు మహోకాయులైన కమ్మరవాళ్లు బంగారు దాయమీదకి వంగడం, యినువ సుత్తుల కిందనుంచి వెండి నిప్పురవ్వులు యెగరడం.

అద్భుత కథ ప్రపంచంతోటి సమౌద్రాతులైపోయి పీల్లలు ఆ కథ విన్నారు. ఆ మంత్రమహిమ మెదిల్లే పోతుందేమానని భయపడి నిశ్శబ్దంగా వుండిపోయారు. అప్పుడు ప్రశ్నలు అడగడం మొదలెట్టారు. ఆ కమ్మరవాళ్లు రాత్రిత్తు యేం చేస్తారు? వాళ్లు సూర్యునికి ప్రతి రోజు ఒక కొత్త దండ యెందుకు తయారుచేస్తారు? ఆ వెండి కణాలు యొక్కడికి మాయమైపోతాయి? అవి నిజంగా రోజు నేలమీద పడతాయా?

“వాటన్నిటిని గురించి యింకో రోజున చెబుతాను. మనకింకా బోలెడు న్యవధి వుంది. యిప్పుడు ద్రాక్షపళ్లు రుచి చూడండి.” బుట్ట నిండా ద్రాక్షపళ్లు కోసేదాకా ఆత్మతగా వున్నారు పీల్లలు. ప్రతి ఒక్కరికి రెండేసి గుత్త లివ్వాను, ఒకటి తినడానికి యింకోటి యింటికి పట్టుకెళ్లడానికి. పీల్లలు ఆశ్చర్యకరంగా గమ్ముమైపోయారు. వాళ్ల ద్రాక్షపళ్లని కాగితంలో పొట్టం కట్టారు. కలతగానే వుండింది. అయినా వాళ్ల నిజంగా వాటిని యింటికి తీసుకెడతారా, ధారిలో తినకుండా వుంటారా అని నాకు అనుమానం తోల్య, కోల్య ద్రాక్షపళ్లని తమ తల్లులకిస్తారా? నేను నీనాకి కొన్ని గుత్తలివ్వాను - ఒకటి జబ్బగా వున్న వాళ్లమ్మకీ, తన ఆక్క చెల్లెళ్లకీ, మామ్మకీ. వార్య తన తండ్రికోసు మూడు గుత్తులు పట్టుకెళ్లింది. అప్పుడు నాకు తోచింది, ఆ పీల్లలు కాస్త పెద్దవాళ్లయితే, తలా ఒక ద్రాక్ష తీగ తామే పాత్రారని... వార్య యింటిదగ్గర డజన్ కొద్ది మొక్కలు యా ఆకురాలు కాలంలో నాటాలి, అవి మీదటికి పళ్ల కాస్తే వాళ్ల నాన్నకి మంచి మందు అవుతాయి...

ఆ అద్భుత కథా ప్రపంచపు పచ్చని నీడనుంచి యివతలికి వచ్చాం. నేను పిల్లలకి చెప్పాను “రేపు సాయంత్రం ఆరు గంటలకి రండి. మర్చిపోకండేం” అని.

పిల్లలకి వెళ్లడం యిష్టం లేదని గమనించాను, కాని తెల్లటి ద్రాక్షపశ్చ పొళ్లాలు గుండెల కదుముకుని చెదిరిపోయారు. యెవరు ద్రాక్షపశ్చని తిన్నగా యింటికి తీసుకెడతారో! కాని నేను వాళ్లని అడగలేను కదా. వాళ్లంతట వాళ్లే నాకు చెబితే, బాగుంటుంది.

ఆ రకంగా ఆరుబయలు సూర్యులు మొదటి రోజు గడిచింది... ఆ రాత్రి సూర్యుని వెండి నిప్పుకణాల గురించి కలవచ్చింది. ఉదయమే లేచాను. తర్వాత యేం చెయ్యాలా అని ఆలోచించాను. పిల్లలకి ఆవేళ యేం చెప్పాలా, యెక్కడికి తీసుకెళ్లాలా అనేదేమీ వివరం నేను అనుకోలేదు. నన్ను ఉత్సేజితుణ్ణి చేసిన ఒక భావంనుంచి మా సూర్యుల్ జీవితం ఆఖ్యాధి చెందింది: ప్రతి పిల్లవాడూ తన తత్త్వాన్ని బట్టి చుట్టూతా వున్న ప్రపంచంలోకి నిశితమైన శోధకుడుగా వెడతాడు. సజీవ వర్షాలతో, స్వచ్ఛమైన కంపించే ధూసులతో వున్న అద్భుత ప్రపంచాన్ని వాళ్ల ముందు అద్భుత కథల్లో, ఆటల్లో, వ్యక్తిగత స్వజనల్లో, సౌందర్యంలో వాళ్ల హృదయాల్ని పరులకి మేలు చేయడానికి ఉత్సేజిపరుస్తా విచ్చుకోనివ్వండి. అద్భుతమైన కథలద్వారా, అద్భుత కల్పనద్వారా, ఆటలద్వారా, పునస్సుణ్ణి చేయలేని స్వజనద్వారా పిల్లల హృదయాలకి కచ్చితమైన దారి తెలుసుకోవచ్చు. నేను యా పిల్లల్ని చుట్టూతా వున్న ప్రపంచంలోకి నడివిస్తాను. నిత్యమూ అది వాళ్లకి నూతనమైంది వెల్లడి చేస్తుంది, మా ప్రతి అడుగు ఆలోచనా భాషా మూలాలకి మా యాత్రలో, ప్రకృతి అద్భుత సౌందర్యంలో భాగం అయ్యట్టు. నా విద్యార్థుల్లోని ప్రతి ఒకరూ ఆలోచనాత్కంగా, పరిశోధించేవాళ్లగా, జ్ఞాన సముప్పరాశనలో వేసే ప్రతి అడుగు హృదయాన్ని ఔన్నత్యపూరితం చేసి, సంకలనాన్ని వదును చేసేదిగా వుండేట్టు చూస్తాను.

పిల్లలు మర్యాద సాయంత్రం సూర్యుకి వచ్చారు. ప్రశాంత సెప్పెంబరు మాసపు పగలు చల్లబడింది. మేం హరు వదిలిపెట్టి ఒక దిబ్బమీద కూర్చున్నాం. సూర్య కిరణాల్లో ధగధగలాడిపోయే వచ్చికబయలు, నిబ్బరమైన పోష్టుర్ చెట్లు, దిజ్యందలంమీద దూరంలో దిబ్బయిలా వున్న దృశ్యం మా ముందు వుంది. ఆలోచనకీ మాటలకి మూలమైన చోటుకి వచ్చాం. అద్భుత కథలు, కల్పన - యా మూలాన్ని తెరిచే తాళం యేదీ, అప్పాడు మాటలు వెల్లువగా వస్తాయి. కాత్య ముందు రోజు యెలా చెప్పింది నాకు గుర్తాచ్చింది: “సూర్యాద నిప్పుకణాలు చల్పుతున్నాడు.” రాబోయేదాన్ని వూహించి నేను చెబుతున్నాను, వన్నెండేళ్ల తర్వాత అమె సూర్యు హర్షిచేసేటప్పాడు అమె తన స్వదేశాన్ని గురించి పరీక్షలో వ్యాసం రాశింది. ప్రకృతిపట్ల తన ప్రేమని చెబుతూ యెడే మాట తిరిగి అంది. పిల్లల మనసులమీద అద్భుత కథల మూర్తులు అంత గాఢంగా ముద్ర వేస్తాయి. చుట్టూతా ఫున్సు

ప్రపంచాన్ని అద్భుత కల్పనలతోటి నింపేసేటప్పుడు, యి అద్భుతాల్ని సృష్టించేటప్పుడు, పిల్లలు సౌందర్యాన్ని కాదు, సత్యాన్ని కూడా ఆవిష్కృతం చేసుకుంటారని నాకు యొంతో దాఖలా కలిగింది. పిల్లల వూహ అద్భుత కథల్లేకుండా, ఆటల్లేకుండా వుండదు. అద్భుత కథ లైకుండా కూడా పరివేషీత ప్రపంచం అందమైన చిత్రమే, కానీ కాన్సాసు గుడ్డమీద గీసిన బొమ్మ. అద్భుత కథలు దానికి వూహపీరి పోస్తాయి.

ఆలంకారికంగా చెబితే, అద్భుత కథ పిల్లల ఆలోచనలనీ, భావనీ ఉత్సేజితం చేస్తుంది. పిల్లలు అద్భుత కథల్ని వింటానికి యిష్టపడ్డమే కాదు, వాటిని కల్పించడానికి కూడా యిష్టపడ్డారు. ద్రాక్ష తీగల నీడ మాటలనుంచి పిల్లలకి ప్రపంచాన్ని చూపిస్తూ, నేను వాళ్ళకో కథ చెబుదామనుకుంటున్నాను గానీ, కచ్చితంగా యదీ అని నాకు తోచరేదు. యి వూహ తట్టడానికి చోదకం కాత్యా మాటలనుంచి పచ్చింది: “సూర్యుడు నిప్పుకణలు చల్లతున్నాడు...” పిల్లలు యెలాంటి సత్యమన్వితమైన, నిర్దిష్టమైన, కంఠాత్మక, భావప్రకాశక చిత్రాలు సృష్టిస్తారు - అవి యెంత స్వచ్ఛంగా వుంటాయి, వాళ్ళ భాష యెంత శోభాయమానంగా వుంటుంది!

పిల్లలు పుస్తకం తెరిచి, మొదటి మాటని అక్కరం అక్కరం చదివేముందే అన్వించిలోకి అత్యంత అద్భుతమైన పుస్తకం - ప్రకృతి అనే పుస్తకం - చదివేటట్లు చెయ్యాలని ప్రయత్నించాను.

ఉపాధ్యాయులమైన మేము, ప్రకృతిలో వున్న అత్యంత సున్నితమైన, సుకుమారమైన, అద్భుతమైన దాంతోటి - పిల్లల మనసుతోటి - వ్యవహారిస్తున్నామనే ఆలోచన, ఆ ప్రకృతి మధ్యలో, నాకు యొంతో స్వప్షంగా తట్టింది. పిల్లల మనసుల్ని గురించి అనుకునేటప్పుడు, మంచ ముత్యాలు తొణికినలాడే మృదుమైన గులాబీ పుప్పుని గురించి యెవరేనా వూహించుకోవాలి. ఆ మంచ బిందువులు చెదిరిపోకుండా ఆ పుప్పును యెలాంటే యెంత జాగ్రత్త, శోభమార్యం కావాలి! మనం ప్రతి నిముషం అంతే జాగ్రత్తగా వుండాలి: యొందుకంచే మనం ప్రకృతిలో వున్న అతి సున్నితమైన, సుకుమారమైన దాన్ని స్పృశిస్తున్నాం - యెదిగే పిల్లవాని ఆలోచనాత్మక వస్తువు అనేదాన్ని.

పిల్లలంతా వస్తురూపంలోనే ఆలోచిస్తారు. అంటే, ఒక నీటి బిందువు ప్రయాణం గురించి ఉపాధ్యాయుడు చేపేది వినగానే, పొద్దుటి పొగమంచ వెండి తరంగాలూ, నల్లని మేఘాలూ, ఉరుముల గర్జనా, తొలకరిచినుకులూ వాళ్ళ తమకీలామే వూహించుకుంటారు. యి చిత్రంలోని బొమ్మలు యెంత స్వప్షంగా వుంటే, ప్రకృతి ధర్మాలకి పిల్లలు యివ్వగల అర్థం అంత లోతుగా వుంటుంది. వాళ్ళ మెదడులోని సున్నిత, సుకుమార నరాల పోగులు యింకా బలమైనవి కావు; వాటిని అభివృద్ధి చెయ్యాలి, దృఢపరచాలి.

పిల్లలు ఆలోచిస్తారు. అంటే మెదడు పైభాగంలోని ప్రత్యేక నరాలు ఆచట్టుతా వన్న ప్రపంచపు బొమ్మల్ని (చిత్రాలు, వస్తువులు, ఘటనలు, మాటలు) గ్రహిస్తాయి. ఆ సంకేతాలు సున్నిత నరాల కణాల గుండా కదులుతాయి. నరాల పోగులు యిం సమాచారాన్ని క్రమబద్ధం చేస్తాయి-పద్ధతిగా, పోగుగా, తులనాత్మకంగా తరగతులుగా యేర్పాటుచేస్తాయి. కొత్త సమాచారం మళ్లీ మళ్లీ వస్తునే వుంటుంది, అది అలా క్రమబద్ధం అవుతూనే వుంటుంది. మొత్తం నూతన చిత్రాలతోటీ, సమాచారాన్ని క్రమబద్ధం చేసుకోవడంతోటీ అందుకోవాలంటే నరాల పోగుల పటుత్వం చిత్రాలని గ్రహించడం నుంచి అవి క్రమబద్ధం కావడానికి అతి తక్కువ వ్యవధిలో మారుతుంది.

నరాల పోగుల పటుత్వం అద్భుతమైన వేగంగా మారదాన్నే మనం ఆలోచన అంటాం - పిల్లవాడు ఆలోచిస్తున్నాడు. పిల్లవాడి మెదడు కణాలు యొంత సున్నితమైనవంటే, గ్రహించే వస్తువులపట్ల యొంత సుకుమార ప్రతిచర్య కలిగివుంటాయంటే, గ్రహించే వస్తువూ, విషరించుకునే వస్తువూ చూసి, విని, స్పృశ్యించగల బొమ్మ అయితేనే అవి మామూలుగా వచ్చిస్తాయి. విషయంలోని ముఖ్యమైనది ఆలోచనలు చురుక్కుమనడం నిజమైన, స్పృశ్యమైన ఉదాహరణ వున్నప్పుడుగాని, లేదా మహా స్పృశ్యమైన మాటల చిత్రం, పిల్లలు “చూసి, విని, స్పృశించగల” చర్చనీయ విషయం ముందుస్పృశ్యదే సాధ్యమవుతుంది. అందుకే పిల్లలు అద్భుత కథలంటే అంత చెవి కోసుకుంటారు.

పిల్లల మెదడు స్వాభావాన్నిబట్టి, ఆలోచనా మూలంనుంచి స్పృశ్యమైన, అతిముఖ్యమైన చిత్రాలతోటి హాళ్లకి బోధించాలి. అప్పుడే హాళ్ల ఆలోచనలు స్పృశ్యమైన చిత్రంనుంచి ఆ చిత్రంలో వన్న విషయాన్ని క్రమబద్ధం చేసుకునేటట్లు మారతాయి. ప్రకృతినుంచి పిల్లల్ని వేర్పాటు చేసినట్లయితే, చదువు ఆరంభించిన మెదబినుంచీ పిల్లలు మాటలతో గ్రహించేటట్లయితే, మాటలని మాత్రమే గ్రహించేటట్లయితే హాళ్ల మెదడు కణాలు వేగంగా అలిసిపోతాయి. హాళ్ల ఉపాధ్యాయులు చెప్పిన పనిని చెయ్యలేరు. హాళ్ల మెదడు కణాల్ని అభివృద్ధి చెయ్యాలి, దృఢపరచాలి, హాళ్ల శక్తిని పోగుచెయ్యాలి. అందుకే ప్రాథమిక తరగతుల్లోని పిల్లలు త్రద్ధగా వింటుస్నట్టు మీ కళల్లోకి చూస్తూ నిశ్శబ్దంగా కూర్చోవడం, చెప్పేది యేమిటో ఒక్క ముక్క హాళ్లకి అర్థం కాకుండా వుండడమూ ఉపాధ్యాయులు తరచుగా గమనిస్తారు. యొందుకంటే ఉపాధ్యాయుడు అలా అలా మాటల్లాడుతూనే వుంటాడు కాబట్టి. పిల్లలు వినే సూత్రాలూ, సమస్యలూ, ఉదాహరణలూ - ఆన్నే కూడా భావనాత్మకంగా, సామాన్యంగా వుండి సజీవ చిత్రాలు లోపిస్తాయి. డాంతోటి పిల్లల మెదడు అలిసిపోతుంది. అక్కడై కష్టాలు ఆరంభమవుతాయి. పిల్లల ఆలోచనా శక్తిని అభివృద్ధి చెయ్యాలి - పిల్లల శారీరక పెరుగుదల సహజ నియమాలు దీన్ని కోరతాయి. అందుకే ప్రకృతి తత్త్వంలోకి చేసే ప్రతి ప్రయోజనమూ ఆలోచనకి ఒక పాఠం, మనసు పరిజ్ఞతి చెందడంలో పాఠం.

మేమా దిబ్బమీద కూర్చున్నాం. మా చుట్టూతా కూడా గొల్లభామల బృంద గితం. పచ్చిక బీళ గడ్డి సువాసనతోటి గాలంతా నిండిపోయింది. మేం నిశ్శబ్దంగా కూర్చున్నాం. మీరు పిల్లలకి యొక్కవ చెప్పాలిన అవసరం లేదు. వాళ్లని ఉపన్యాసాలతో మాటలతో బాధించాలిన అవసరం లేదు. అలా అని మరీ సరదాగా వుండమని కాదు, కాని శాఖీక తృప్తి చాలా ప్రమాదమైన తృప్తుల్లో ఒకటి. పిల్లలు ఉపాధ్యాయుల మాటలు వినవలసిన అవసరం వుండటమే కాదు, కాని మౌనంగా కూడా వుండాలి. ఆ క్షణాల్లో పిల్లలాడు ఆలోచిస్తాడు, తను కన్నది అర్థం చేసుకోడానికి ప్రయత్నిస్తూ. క్షణులో యెంత సంఘాషజ సాగేదీ, దానిమిద ఉపాధ్యాయుడు పరిమితి విధించడం ముఖ్యం. పిల్లలు పూరికే అలా వింటూ వుండేటట్టగా వాళ్లని మార్చేయుగూడదు. వర్షమైంది గాని శాఖీకమైంది గాని అయిన ఒక చిత్రాన్ని అర్థం చేసుకోడానికి వ్యవధి, నరాల సత్తువా అవసరం. పిల్లలాడు ఆలోచించేటట్ట చేయడం ఉపాధ్యాయుని అత్యంత సూక్ష్మగుణాల్లో ఒకటి. ప్రకృతి మధ్యలో, ఆలోచించుకుని, చుట్టూతా చూసి, అనుభూతం చేసుకునే అవకాశం పిల్లావానికి యివ్వాలి....

గొల్లభామల బృంద గితం విన్నాం. పిల్లలు యి అద్యత సంగీతంతో పరవశులయురని నాకు సంతోషం. పొలాల సువాసనతోటి, అద్యతమైన ధ్వనులతోటి నిండిపోయిన యి ప్రశాంత సాయంకాలం వాళ్ల స్ఫృతుల్లో శాశ్వతంగా మలుచుకోనివ్యాంది. ఒక రోజున గొల్లభామలమీద వాళ్లు కథలు అల్లుతారు.

కాని యిప్పుడు పిల్లల ఆలోచనాత్మక ధృక్కులు సూర్యాస్తమయం మీద లగ్గం అయిపున్నాయి. సూర్యుడు దిజ్యండలం కిందికి దిగజారాడు. ఆకాశం సూర్యాస్తమయ వర్జాలతోటి, ధాయలతోటి నిండిపోయింది.

“అదుగో! సూర్యుడు విక్రాంతి తీసుకోడానికి వెళ్లిపోయాడు” అంది లరీసా, అమె ముఖం ముడుచుకుపోయింది.

“కమ్మరవాళ్లు సూర్యునికి ఆయన వెండి దండ తెచ్చారు... ఆయన నిన్నటి దండని యొక్కడ పెట్టాడు?” అడిగింది లీదా.

కథ కొనసాగిస్తానని నిరీక్షిస్తూ పిల్లలు నాకేసి చూశారు. కాని యే అలంకారం ఎంచుకోవాలా అన్నది నేను నిశ్చయించుకోలేదు. ఫేద్య నాకు సాయంపచ్చాడు.

“ఆ దండ ఆకాశమంతా పరుచుకుంది” అన్నాడతను నిమ్మిశంగా.

అందరూ ఉగ్గబట్టుకుని వున్న నిశ్శబ్దం - ఫేద్య తరవాత యేం చెబుతాడో విండామని మేమంతా నిరీక్షిస్తున్నాం. నిజానికది ముందు రోజు కథ కొనసాగింపే, అప్పటికే దాన్నతను కల్పించేశాడు. అతను నిశ్శబ్దంగా వుండిపోయాడు, బహుళా సిగ్గువల్ల, నేనతనికి చెయ్యి అందిచ్చాను:

“ఆపును, ఆ దండ ఆకాశమంతా పరుచుకుంది. ఒక్క రోజు తర్వాత సూర్యుడి వేడి జడల్లో అది వేడికి పోయి, మైనంలా మెత్తగా అయిపోతుంది. సూర్యుడు తన మండే చేతులతో దాన్ని తాకి, ఆ బంగారు ధారని సాయంకాలపు ఆకాశంమీద పోస్తాడు. సూర్యుడు విశ్రాంతికిసం వెళ్లిపోతూ వుంటే ఆయన్నుచి వచ్చే ఆఖరి కిరణాలు ఆ ధార వెలుగే. యిదిగో, మీరు వాచిని చూడవచ్చు - అది గులాబీ రంగుల్లో ఆడుకుంటుంది, నిగినిగలాడుతుంది, మరి మాడిపోతుంది. సూర్యుడు యింకా యింకా దూరంగా వెళ్లిపోతాడు. త్వరలోనే ఆయన ఆకాశంలోని తన అద్భుతవనంలోకి వెళ్లిపోతాడు. యిక నక్కతాలు మెరుస్తాయి....”

“నక్కతాలంటే యొమిటి? అవి యొందుకు మెరుస్తాయి? యెక్కుబ్బంచి వస్తాయి? పగలు వాటినెందుకు చూడలేం?” అని అడిగారు పిల్లలు. కానీ పిల్లల్ని అలంకారాల సమూహంతోటి ముంచెయ్యకూడదు. ఒక రోజుకది చాలు. పిల్లల దృష్టిని వేరే దానిపైకి మళ్ళించాను.

“ఆ పచ్చిక మైదానంకేసి చూడంది. లోయలో, పచ్చికబీడుమీద, పల్లల్లో యొలా చీకటి కమ్ముతుందో చూడంది. ఆ దిబ్బులకేసి చూడంది, అవి యొలా సాయంకాలపు మసకలోకి జారిపోతున్నాయో. ఆ దిబ్బులు బాడిద రంగుగా మారిపోతున్నాయి. వాటిపై భాగాలు చూడంది - మీకేం కనిపిస్తోంది?”

“అడివి... పొదలు... ఆవులమంద... గొర్రెలతో వున్న గొర్రెల కాపరి. రాత్రి పొలంలో గదపడానికి సిద్ధపడుతూ మనుషులు మంట వేసుకుంటున్నారు, కానీ మీకది కనిపించదు. మీకు వూరికే ఆ పొగ కనిపిస్తుంది...” మసక కమ్మె కొండల్ని చూనే పిల్లల వూహలే యివి. డ్లాక్ పోయే టైమైందని పిల్లలతో అన్నాను. కానీ వాళ్లు కదలరే. యింకా కాసేపు కూర్చోవచ్చా అని అడిగారు. సాయంత్రాలప్పుడు, ప్రపంచమంతా మాయ కమ్మేటప్పుడు, పిల్లల వూహలు వెర్రిగా సాగుతాయి. ఆ సాయం సంధ్య, రాత్రి చీకటి సుధార లోయలనుంచి, అడవులనుంచీ నదిలాగా ప్రపహిస్తాయని చెప్పానంతే. విపరీతమైన వాటి చిత్రాలు - రూపం వున్న చీకటి, మసక - పిల్లల వూహల్లో లేచాయి. యా జీవుల్ని గురించి సాన్మా ఒక కథ చెప్పింది: యెంతో యెంతో దూరంలో వున్న అడివి వెనకాల దూరంలో వున్న గుహలో వుంటాయి యివి. పగటివేళల్లో అవి చీకటి ఆగాధాల్చోకి పొకిపోతాయి. అవి నిద్రపోయి నిట్టూరుస్తాయి కలలు కనేటప్పుడు (అవి యొందుకు నిట్టూరుస్తాయో చెప్పేవాళ్లకే తెలియాలి....). సూర్యుడు తన అద్భుత వనంలోకి వెళ్లి వెళ్లగానే అవి దాంకున్నచోటి నుంచి యివతలికి వస్తాయి. వాటి పెద్ద వంజాలు మెత్తలి బొచ్చుతో కప్పివుంటాయి, అంచేత వాటి అడుగుల చప్పుడు యెవరూ వినలేరు. చీకటి, మసక యొవరికి అవకారం చెయ్యాని దయాపూరిత, శాంత, ప్రేమాస్పద ప్రాణాలు.

చీకటి, మసక తమని యొలా జోకొట్టి నిద్రపుచ్చుతాయో చెప్పడానికి పిల్లలు సిద్ధమయ్యారు కానీ, ఆ రోజు కది చాలు. మేం యింటికి పోతూవుంటే పిల్లలు

మర్నాదు సాయంత్రం తాము రావచ్చా అని అడిగారు. వార్యా చెప్పినట్టు “కథలు అల్లుకోడానికి బాగా వుంటుండప్పుడు.”

పిల్లలు అంత ఆత్మతగా కథలెందుకు వింటారు? వాళ్లు సందే చీకబి అంటే, వూహలు యెగిరిపోవడానికి అనుకూలంగా వాతావరణం వుండే ఆ సమయం అంటే, యొందుకంత యిష్టపడతారు? కథలెందుకు పిల్లల వాగ్గాటిని పెంచి, వాళ్ల ఆలోచనా క్రమాన్ని అలివ్వద్ది చేస్తాయి? యొందుకంటే కథల చిత్రాలు స్ఫ్టాంగా అనుభూతిలో నిందివుంటాయి. ఒక కథలోని మాటలు పిల్లల భావనలో నిలిచిపోతాయి. వింతైన వూహ చిత్రించిన మాటల్ని విన్నా, ఉచ్చరించినా పిల్లలవాని హృదయం స్మందిస్తుంది. కథలు వినకుండానే కాదు, కథల్ని కల్పించకుండా కూడా సూక్ష్మనీ గాని, వదువును గాని నేను వూహించలేదు.

“సంతోష చంద్రశాల” మొదటి రెండు నెలల్లోను పిల్లలు కల్పించిన అద్భుత కథల్లో యివి కొన్ని పిల్లల ఆలోచనల, అనుభూతుల, కోరికల, దృక్కుల ప్రపంచం వాటిలో వుంది.

చిన్న కుందేలు (ఘార) - అమ్మ నాకో చిన్ని బొచ్చు కుందేలు బొమ్మనీ యిచ్చింది, సంవత్సరాదికి ముందు. క్రీస్తమన్ చెట్టు కొమ్మల్లో ఒకదానిమీద దాన్ని వుంచాను. ప్రతివాళ్లూ నిద్రపోయారు. ఒక బుల్లి, బుల్లి దీపం చెట్టుమీద మెరుస్తోంది. నేను చూశాను, ఆ కుందేలు కొమ్మమీదనుంచి గెంతి చెట్టు చుట్టూతా పరిగెత్తింది. అది అలా తిరిగి, తిరిగి మళ్లీ చెట్టు కొమ్మమీదకి గెంతింది.

పొద్దుతిరుగుడు పుప్పు (కాత్యా) - సూర్యుడు పైకెక్కాడు. చిన్న పక్కలు లేచాయి, ఒక భరద్వాజ పిట్ట ఆకాశంలోకి ఎగిరింది. ఆభరిక పొద్దుతిరుగుడు పుప్పు కూడా లేచింది. లేచి అది తన రేకుల్చుంచి మంచు బిందువుల్ని విదిలించుకుంది. అది సూర్యుని కేసి తిరిగి అంది: “ఏమండోయ్, సూర్యుడుగారూ. నేను చాలాసేపట్టుంచి మీకోసం చూస్తున్నాను. చూడండి మీ వెచ్చదనం లేకపోవడంవల్ల నా బంగారు రేకులు యెలా వాడిపోయాయో. కానీ అవి యిప్పుడు మళ్లీ పుంజుకుని, ఆనందంగా వున్నాయి. నేను మీకు మళ్లీ గుండ్రంగా, బంగారు రంగుతో వున్నాను, సూర్యుడుగారూ.”

వాళ్ల యెలా పొలం దున్నేరు (యూర) - కోతయంత్రాలు గోధుమని కోసేసిన తర్వాత ముళ్లపంది తన కంతలోనుంచి యివతులికి వచ్చి గోధుమ లేదనీ వాటి కాండాలు గుసునలాడడంలేదనీ చూసింది. ఆ కోసేసిన దుబ్బమీద అది గుందు రాయిలా దొర్లింది. ఒక బ్రాహ్మండమైన దెయ్యం దాని ముందుకి పాకింది - ఒక లోహపు బొద్దింక. అది చప్పుడు చేసింది, గాండ్రమంది. దానికి వెనకాల కొరులున్నాయి. వెనకాల దున్నిన నల్లని మళ్లీ మాత్రం మిగిలివుంది. ఆ ముళ్లపంది తన కంతలో కూర్చుని ఆత్మర్యంగా చుట్టూ చూసింది. అది అనుకొంది: “యా గండభేరుండ బొద్దింకని వాళ్లక్కడ సంపాదించారు?” కానీ అది నిజానికి ఒక బ్రాక్షరు.

లెనిన్ రెండు బోమ్మలు (వాన్య) - మా అక్క ఆక్షేబరిస్త్టుల సంఘంలో* చేరింది. ఆమెకి ఒక చిన్న యొర నక్కతం వుంది. ఆ చిన్న నక్కతంమీద లెనిన బుల్లి బోమ్మ యిప్పుడు మాకు ఆయన బోమ్మలు రెండున్నాయి. ఒకబి గోడమీద, యింకోటి ఓల్యా నక్కతంమీద. లెనిన క్రామికుల అనందంకోసం పోరాడాడు. లెనిన చాలా మంచి విద్యార్థి అని నాన్న చెప్పాడు. నేను కూడా బాగా చదువుతాను. నేను యువ లెనినిస్తు నవుతాను.

ఓక్ చెట్టు కాయ (జీనా) - గాలి జోరుగా వీస్తోంది. రాగితో చేసినట్టు వన్న పసుపు పచ్చని, మెరినే కాయ ఒకబి ఓక్ చెట్టుమీదనుంచి పడింది. అది కింద పడి అనుకుంది: “పైన కొమ్మల్లో యెంత బాగుంది, కాని నేనిప్పుడు నేలమీద పడ్డాను. యిక్కడనుంచి నేను నదినిగాని, అడివిని గాని చూళ్ళేను.” అది యేడుపు మొహం పెట్టుకుంది. అది అడిగింది: “ఓక్ చెట్టు, నన్న నీ కొమ్మల్లోకి తీసుకోవూ.” కాని ఓక్ చెట్టు జవాబిచ్చింది: “విచ్చికాయా, చూడు, నేను కూడా నేలలోనుంచే పెరిగాను. నీ వేట్లు బలంగా ఆన్నకుని పెరుగు. అప్పుడు నువ్వు కూడా ఒక బ్రహ్మండమైన ఓక్ చెట్టు వపుతావు.”

పిల్లలకి ప్రకృతిలో జరిగే దాంతోటి ఆసక్తి కలిగించడమే కాదు. భూమ్మిద శాంతి కావాలనుకుంటారు. యుద్ధంకోసం తంత్రాలు వన్నే శక్తులున్నాయని వాక్కాకి తెలుసు. ఆ దుష్ట శక్తుల్లి ఒక మహోకాళ రక్కసి విపరిత చిత్రంలో చిత్రించారు.

మేం లోహ మహోకాళ రక్కసిని యొలా ఒడించాం (సెర్యేజి) - దూరంగా, దూరంగా సముద్రాని కవతల బాడవలో అది వుండేది. అది మన మనుషుల్ని అసహ్యంచుకునేది. ఆటం బాంబులు తయారుచేసేది. వాటిని కుప్పులు తెప్పులుగా తయారుచేసి తన రెక్కల కింద వుంచుకని యెగిరిపోయేది. వాటిని సూర్యుడిమీద విసురుదామనుకునేది. అది సూర్యుణ్ణి ఆర్యేద్వామనుకునేది, అప్పుడు మేం చీకట్టో చచ్చిపోతాం కదా. నేను యా లోహ మహోకాళంలో పోరాడ్డనికి మంగలపెట్టల్ని పంపించాను. ఆ మంగలపెట్టలు తలా ఒకబి తమ ముక్కల్లో సూర్యుని అగ్ని కణాలు పట్టుకుని మహోకాళంతో తలపడ్డాయి. అవి అగ్నిని దాని రెక్కలమీద విసిరేశాయి. ఆ మహోకాళం బాడవలో పడిపోయి తన బాంబులతో సహ కాలిపోయింది. మరి సూర్యుడింకా అడుతూనే వున్నాడు. మంగలపెట్టలు సంతోషంతో కిలకిలమంటున్నాయి.

యా కథ పిల్లవాని అద్వితీయ ప్రపంచ దృక్కథాన్ని వెల్లడిస్తుంది. జంతువులూ పక్కలూ పాల్గొనుకుండా మంచికి చెడుకి పోరాటున్ని పిల్లలు వూహించలేరు. పిల్లలకు ఇష్టమైన కుండేళ్లూ మంగలపెట్టలూ పిల్లల వూహలోని కట్టుకథ కాదు, అవి మంచితనానికి మూర్ఖీభావం.

* అక్షేబరిస్త్టులు - 7-9 ఏళ్ల స్నాలు పిల్లలు. వాళ్ల అక్షేబరిస్త్టుల బృందాలు ఏర్పరచుకొని, అషీల యూనియన్ పరుసీర్ సంఘానికి సిద్ధం అపుతారు.

ప్రతి రోజు పిల్లల చుట్టూతా వున్న ప్రపంచం ఏదో కొత్తదానిని తెచ్చేది. ప్రతి అవిష్కరణ ఒక కథ కింద మారిపోయేది, దానిని సృష్టించేది ఆ పిల్లలే. అద్భుత కథల చిత్రాలు పిల్లలు తమ స్వదేశపు సౌందర్యాన్ని అనుభూతం చేసుకోడానికి సహకరించేవి. యి కథలా, మాయలా, సృజనలా వుణ్ణమా అని వాళ్ళ యిళ్ల అందం వాళ్లకి తెలిపే యివి స్వదేశం పట్ల ప్రేమకి అలంబన. స్వదేశ ఔన్నత్యాన్ని గొప్పదనాన్ని అర్థంచేసుకోవడం క్రమేవీ వస్తుంది. దాని మూలం అందంలో వుంది. చిన్న పిల్లలకు బోధించే పదుచు ఉపాధ్యాయులకి నా సలహా యేమిటంటే: మీరు యి మహాత్ర, శక్తివంతమైన సోపియట దేశాన్ని గురించి మొదటి మాటలు చెప్పేటప్పుడు యోచించి, మహా జాగ్రత్తగా పిల్లల్ని ఆ క్షణానికి సిద్ధం చెయ్యిండి. యి మాటలు ఉత్సేజికరంగా ఉన్నత భావాలతో ఘనమైనవిగా వుండాలి. (ఉత్సేజిలు అని యెవక్షేనా అంటే అననివ్వండి - మీ మనస్సు స్వప్నంగా, ఉన్నత భావాలతో నిండివుంటే మీరేం భయపడకండి.) పిల్లల వ్యాధయుఁఁ: ఉట్రెకంతో కొట్టుకోవాలంటే ఆ భావాలు ఆకర్షణీయంగా, జాగ్రత్తగా నాటేటట్టుగా, పిల్లల జ్ఞానరంగం నుంచి అందమైన విత్తనాలతో చల్లేటట్టుగా వుండటం తప్పనిసరి.

- పిల్లవాళ్లే ఆ అందం అనుభూతం చేసుకుని, దాంతోటి పరవాణించి పోయేటట్టుండనివ్వండి. స్వదేశ చిత్రం చెక్కిన చిత్రాన్ని ఆ పిల్లవాని హృదయంలోనూ, జ్ఞానకంలోనూ శాశ్వతంగా నిలిచిపోనివ్వండి. మానవత్వానికి, దయార్థ అనుభూతికి, అత్మియ సంబంధాలకీ రక్తమాంసాలు అందమే. తోల్చ, స్నేహ, కోల్చ, పీత్య, సాధల కరుడుగట్టిన వ్యాధయాలు యొలా కరుగుతున్నాయో గమనించినప్పుడు నాకు సంతోషం వేసింది. సౌందర్యం ముందు ఒక చిరునవ్వు ఒక ప్రేరణ, ఆత్మర్థం పిల్లల హృదయాల్ని నేను నడిపించి తీరాల్చిన బాటగా నాముందు దర్శనమిచ్చాయి.

“సంతోష చంద్రకాల”కు కలిన నియమాలు లేతు. పిల్లలు యొంతసేపు బయట గడపాల్చింది నిర్జయించుకోలేదు. పిల్లలు బడి అంటే అలిసి, విసుగెత్తి పోయి కూర్చుని ఉపాధ్యాయుడు “యిళ్లకు పోయే వ్యవధి అయింది” అని యెప్పుడంటాడా ఎదురు మాడడం వుండటం యి స్వాలుకి వుండకూడదు, అదే ఆతిముఖ్యమైన విషయం. పిల్లలు మేం చేసే దాంతో గాధంగా ఆసక్తి కనటరచినప్పుడే నేను సూట్లు ఆరోజుకు ఆపుచేసే ప్రయత్నం చేశాను. మర్మాలీ కోసం వాళ్లు ఆత్మతగా నిరీక్షించాలి. రాశోయే రోజు యింకా కొత్త ఆనందాన్ని తెచ్చే ఆశ అనబరచాలి. రాత్రిని సూర్యుడు వెడజల్లే పెండి నిప్పు కజాల్చి తేనివ్వండి. ఆరుఱయలు స్వాలు ఒక రోజున గంట, గంటస్వర వుండొచ్చు, మర్మాడు నాలుగు గంటలుండొచ్చు. అదంతా కూడా పిల్లలకి నేను యొంత సంతోషం కలిగించాను అన్వయానిమీద వుంటుంది. ప్రతి పిల్లవాడూ సంతోషాన్ని అనుభవించడమే కాదు, సమశ్శి జీవితంలోకి తన వంతు సృజనాత్మక రేణువు ఒకక్షతేనా పెట్టి సంతోషాన్ని సృష్టించడం కూడా చాలా ముఖ్యం.

ఆ యేదు ఆకురాలు కాలం బాగా గడిచేదాకా వాతావరణం వెళ్గా వుంది. పొడిగా వుంది. అక్కోబరు మధ్యదాకా చెట్ల ఆకులు వసుషుచ్చగా మారలేదు. వేసవి తిరిగివస్తోందా అన్నట్టు కొన్నిసార్లు ఉరిమింది, ఉదయం వేళల్లో పచ్చగడ్డిమీద మంచు బిందువులున్నాయి. యిది నా పనికి అనుకూల పరిశ్శితిని కల్పించింది. మేం మా దిబ్బలమీదకి యెక్కువసార్లు వెళ్లాం. మేఘులలోకి “ప్రయాణించాం.” యా ఘడియులు విల్లలమీద మరిచిపోలేని ముద్ర వేతాయి. తెల్లటి, దూడి మేఘులు వాళ్కి ఆశ్చర్యకరమైన ఆవిష్కరణల ప్రపంచం అయ్యాయి. వాటి యిషం వచ్చినట్టు త్యాగితంగా మార్పు చెందే స్థూలేఫల్లో పిల్లలు జంతువుల్నీ, అద్భుత కథల మహోకాయల్నీ చూసేవాళ్కు. వేగంగా యెగిరిపోయే రెక్కలున్న పిల్లల వూహలు మేఘులవతలి ప్రపంచాన్ని, వినీల సముద్రాన్ని ఆడవిని, సుదూర అజ్ఞత భండాల్ని అందుకునేవి. యా యెగరడంలో పిల్లల వ్యక్తిగత ప్రపంచం విశాలంగా విచ్చుకునేది. అదుగో, ఓ తిక్కుమేఘుం ఆకారంలో అడ్డంగా యెగురుతోంది.

“అందులో మీకేం కనిపిస్తోంది, పిల్లలూ?”

“గడ్డిటోపీ పెట్టుకున్న ముసలి గౌగ్రెల కాపరి చేతికర్మిద ఆనుకుని వున్నాడు” అంది వార్యా. “చూడండి, అతనికి వెనకాల గౌగ్రెలమంద వుంది. కొమ్ములు తిరిగిన పెద్ద పొట్టేలు మంచు వుంది, గౌగ్రె పిల్లలు వెనకాల వున్నాయి... అతని దగ్గరో సంచీ వుంది, యేదో అందులోనుంచి తొంగిచూస్తోంది.”

“అప్పె, అది ముసలాడుకాదు” బండులు చెప్పాడు పాట్లో. “మనం శీతాకాలంలో కట్టుకునే లాంటి మంచుమనిషి. అదుగో, అతని చేతిలో ఒక చీపురు వుంది. అతని నెత్తిమీద వున్నది గడ్డిటోపీ కాదు, ఒక బాల్చి.”

“హూహూచ, అది మంచుమనిషి కూడా కాదు. అది ఒక గడ్డి మేటు. దాని పక్కన యిఱరు గౌగ్రెల కాపర్లు తవ్వుడు పారలతో వున్నారు. చూడండి - వాళ్కు గడ్డిని కింద వున్న బండిలోకి తోస్తున్నారు. అది పొట్టేలు కాదు, బండి. అది కాడి, చిన్న కొమ్ములు కాదు” అన్నాడు యూఱ.

“అది చాలా పెద్ద కుండెలు. నేను అలాంటి దాన్ని కలలో చూశాను. నాకు బండేమీ కనిపించడంలేదు, అది కుండెలు తోక.”

ప్రతి ఒక్కక్కల్లు ఫూఫొంచాలని నేను అనుకున్నాను. కాని కోల్యా స్లావ, తోల్చు మీష యెందుకనో నోరు యెత్తలేదు. కోల్యా మొహంలో యేదో తిరస్కారపూరిత అలక్ష్యం కనిపించేటప్పటికి నా మనసు గాయపడింది. పిల్లల ఆటల్ని తమ గౌరవానికి లౌక్కుగా చూసే పెద్ద వాళ్క చూపు లాంటి చూపు అది. కాని అదే సమయంలో ఆ కుర్రవాని కళలల్లో అందంపట్ల ఆనందం మెరవడమూ నాకు కనిపించింది... దాన్ని గురించి నేను యెక్కువ ఆలోచించలేదు కాని నాకు రక్కను అనిపించింది యెమిటంటే, ప్రతి పిల్లవాడూ సంతోషంతో మునకలై పోయేదాకా, వాడి కళలల్లో నిజమైన ఆనందం మెరియకపోతే, ఆటల్లో ఆసక్తి పెంచుకోకపోతే, ఆ పిల్లవానిమీద భోధనాత్మక ప్రభావం వుంది అని చెప్పే హక్కు నాకు లేదు. పిల్లలు

పిల్లల్లగే వుండాలి. యేదేనా వోక కథ వింటూ వుంటే అందులోని మంచీ చెడూల పోరాటం ఆ పిల్లవాడు అనుభవించలేకపోతే, సంతోషకరమైన అభినందనకి బదులు అతని కళల్లో ఉండాసేనత గోచరిస్తే, దాని అర్థం ఆ పిల్లవాని హృదయం ముక్కులైశోయిందనీ, ఆ నష్టాన్ని హృద్యానికి యెంతో కృషి అవసరమనీ.

ఒక చిత్రమైన స్వాలర్ఖతో ఒక మేఘుం దిజ్యండలంమీద కనిపించింది. అది చుట్టూ పెద్ద గోడలతోటీ, చౌకీ శిఖరాల్తోటీ వున్న అద్యుతమైన రాజ ప్రాసాదరలూ వుంది. ఆ ప్రాసాదపు ఖాళీ వంపుల్లోకి వూహాలు దూరాయి. యూర అప్పుడే ప్రపంచపు అవతలి వేవున వున్న మాయా రాజ్యం గురించి, రాక్షసై దుష్టత్వం గురించి, ఒక సాహసవీరుడు అందమైన అమ్మాయిని రక్షించడం గురించి ఒక కథ చెపుతున్నాడు. వీత్య యింకో భిన్నమైన అద్యుత కథ వూహించాడు. యొక్కణ్ణో దూరంగా, మన దేశపు యొల్లల కవతల కొండలమైన ఒక భయంకరమైన జీవి వుంది. అది యుద్ధం కోసం కుతంత్రాలు వస్తుతోంది. ఆ వూహాల రెక్కలు ఆ చిన్న పిల్లవాళ్లి మాయ తివాసీమీద మోసుకుపోయాయి. ఒక్క క్షణంలో ఆ తివాసీ అతన్ని దుష్ట శక్తులు కాపరం చేసే గుహమీద యొత్తుగా తీసుకెళ్లింది. అంచేత అతను దుర్మాగ్ధాన్ని నాశనం చేసి, భూమ్యీద శాంతిని దృఢపరిచాడు.

అప్పుడు నేను సుదూర ఉప్పదేశాల గురించి, తరగని వేసవి గురించి, చిత్రమైన నక్షత్రమందలాల గురించి, నీల సముద్రాన్ని గురించి, శాశవ్యక్తాల గురించి చెప్పాను. యొక్కడ నేనేదో సుదూర ప్రపంచపు కిటికీ భేదించినట్టుగా అద్యుతం వాస్తవంతో అల్లుకుపోయింది. నేల గురించి, ప్రజల గురించి, సముద్రాల గురించి, మహాజడధుల గురించి, జంతు, వృక్ష రాజ్యాల సంపద గురించి, ప్రాకృతిక అద్యుతాల గురించి చెప్పాను.

కొంతమంది ప్రజలు యింకోంత మందిని దోషిడిచేసే ప్రపంచం గురించి చెప్పాను. శ్రామికుల బాధలకి సంబంధించిన, ముఖ్యంగా పిల్లల బాధలకి సంబంధించిన, స్వస్థమైన చిత్రం, యిం ప్రపంచంలో మంచికి చెడుకీ ఫోరమైన పోరాటం సాగుతోందని, మన ప్రజలు ఆనందం కోసమూ, గౌరవం కోసమూ, పుట్టిస్తుతంత్యం కోసమూ పోరాదుతున్నారు అనే ఆలోచన పిల్లల్లో మేల్కొంది. చిన్నపుటీనుంచీ సాంఖ్యిక దుర్భాగ్యం అందే పిల్లలు ద్వేషించేటట్టు వుండాలి. అప్పుడు వాళ్ల ఒకటి యింకోకడు దోషకోవడమంటే అసమ్మాంచుకుంటారు, మన దేశం ప్రపంచంలో దోషిడినేని మొదటి దేశంగా చెప్పలేనంత ప్రియమైంది అవుతుంది. బోధనలోని ప్రధాన కర్తవ్యాల్లో ఒకటిమిటంటే పిల్లవాళ్లకి చెడు అనేది నిర్దిష్టమైందనీ, అనిర్దిష్టమైంది కాదనీ, చిత్రపుద్దిగలవాళ్లకి ద్వేషపూరితమైందనీ తెలియజేయ్యదం. సంపదని కొద్ది మంది పెట్టుబడిదారులూ, భూస్వాములూ స్వాపోచేసి, శ్రామికుల కనీసావసరాలు కూడా తీరీ, తీరకా వున్న దేశాల గురించి చెప్పాను. “సౌమ్యాజ్యవాదం” అనే వదం గురించి పిల్లలు గాఢంగా అవగాహన చేసుకోవడం అనేది జరగాలని నేను త్వరపడలేదు. తగిన సమయంలో వాళ్లే దాన్ని అవగాహన

చేసుకుంటారు. ఈ వయస్సులో వాళ్ల అనుభూతి ఆవరణలో ఒక పదానికి వున్న నిర్దేశిత అర్థం తెలుస్తుంది.

పీల్లివాని పూర్తి మానసిక పరిజతికి, అతని సుష్మృ అయిన ఆంతరిక జీవితానికి ఒక అవసరమైన నిబంధన యేమిటంటే, అతనిలో సుఖదుఖాలు పంచుకునే ఉపాధ్యాయుడు చెప్పే కథలే. వాటి బోధనా ప్రాముఖ్యం యేమిటంటే అద్యుత్తాల జాడలు పుట్టిన పరిస్థితిలో పీల్లలు వాతీని వినడమే. ప్రతాంత సాయంత్రంవేళ మొదటి నక్కల్తాలు మిఱుకు మనేటప్పుడు, చలిమంట చుట్టూతా వున్న అడవిలో, వెళ్లని యింటల్లో, కణకజమండే వంటచెరకు హోగ్గుల రగ్గర, ఆకురాలు కాలపు జల్లు బయలుపడుతూ వుంటే లేదా చల్లని గాలి విచారగ్రన్థమైన పాటపాడుతూ వుండే స్థితి అది. కథలు స్వప్పంగా వర్షనాత్మకంగా వుండాలి. మరీ పెద్దవిగా వుండకూడదు. వాస్తవాల గుట్ట పోగుచేసేసి పీల్లలమీద యొన్నో ముద్రలు పడేటట్లు చెయ్యుకూడదు. వాళ్లకి కథలపట్ల వుండే సున్నితత్వం చచ్చిపోతుంది. యిక వాళ్లకి దేనివట్టొన్నా ఉత్సవకత కలిగించడం అసాధ్యం.

పీల్లల ఫూహాలమీదా, కల్పనాశక్తిమీదా, అసుభాతులమీదా ప్రభావం కలిగించమని నేను ఉపాధ్యాయునికి సలహా యిస్తాను. అనంతమైన ప్రపంచపు కిటికీ క్రమంగా తెరవండి; అంతా ఒక్క సారే భథ్టన తెరవకండి. యూ కిటికీని పెద్ద తలుపులా చెయ్యకండి. యేమంటే అలా చేస్తే మన సదుద్దేశాలు యేమైనప్పటికీ, పీల్లివాని శ్రద్ధ దానిగుండా బంతిల్లగా మన పక్షనుంచే హోర్లుచోతుండి. యొన్నో విషయాలతోటి ఒక్కసారే వాళ్లని ముట్టిడిస్తే పీల్లలు పెదిరిపోతారు. అప్పుడు యివే విషయాలు సారంలో అపరిచిత విషయంగా, బోలుర్చునులుగా వుంటాయి తప్ప యింకేం కావు.

చుట్టూతా వున్న ప్రపంచాన్ని పీల్లలకి యెలా తెరవాలా అన్నది ఆచుబయలు పారశాల నాకు నేర్చింది. యా భావాన్ని అందరు ఉపాధ్యాయులకీ విశదం చేశాను. పీల్లివాళ్లే జ్ఞానంతో ముంచెత్తువద్దనీ, తమకి తెలిసిందంటా వాళ్లకి చెప్ప ప్రయత్నించవద్దనీ సలహా యిచ్చాను. యెందుకంటే పీల్లల చురుకూ, జిజ్ఞాసా జ్ఞానమనే హామరికింద హూడుకపోతాయి. చుట్టూతా వున్న ప్రపంచంనుంచి ఒకవీ, రెండు విషయాలే ముందు పెట్టేటట్లు వుండండి. అప్పుడు జీవితపు ఒక పార్శ్వం వాళ్ల ముందు ఇంద్రధనస్స రంగుల్లగా మెరుస్తుంది. యొప్పుడూ కూడా యేదో ఒకవీ చెప్పకుండా వదిలెయ్యాడి. పీల్లివాడు మళ్లీ మళ్లీ తను దర్శించిందాంతోటి తిరిగి వస్తాడు.

మానవ అలోచన సాధించినవి అపరిమితమైనవి. ఉధావరణకి మనం ఒక మేటెడు వుస్తుకాలు రాశాం. పీల్లలకి ఒక వుస్తుకం శాలూకు అందం, తెలివి, లోతు చూపించండి. కానీ ప్రతి పీల్లివాడూ యొప్పటికే అది చదివే వ్యాఘోవం పొందేటట్లగా, స్వతంత్రంగా వుస్తుక సముద్రాన్ని యింద సిద్ధపడేటట్లగా మాత్రం చూపించండి. “సజీవ ప్రపంచపు మూలాల్లోకి ‘ప్రయాచాలు’ ” గురించిన నా

ఆలోచనలు పంచకున్నాను. చుట్టూతా వున్న ప్రపంచంలో తమ కళల్తో చూసిన సంఘటనలు, జరిగిన పనులూ గురించి విల్లలు చెప్పిన స్పష్టమైన, చిన్నమైన, రసవంతమైన కథల్ని నేను “ప్రయాణాలు” అన్నాను. ప్రాథమిక తరగతుల ఉపాధ్యాయులు నా ఒకవడి అనుసరించారు. అలాంటి ప్రయాణాలే చేశారు. క్లాస్ రూమ్ తలుపులు తీసేసాం. విల్లలు వచ్చికమీదకి, తాజా గాలిలోకి వెళ్డం యొదలెట్టారు. చదవడంలోనూ, లెక్కల్లోనూ పాలాలు రానురాను తరువగా ఆరుబయటి, ముఖ్యంగా ఒకటి, రెండు తరగతుల వాళ్లకి, జరుగుతూ వుండేవి. యా ఆరుబయలు పాలాలు పాలాల్ని కాదనడమూ కాదు, పుస్తకాలనీ, సైన్సునీ తోసెయ్యుడమూ కాదు. కని పూర్తిగా భిన్నమైనదాన్ని అవి చేశాయి. అవి పాలాల్ని పరిపుష్టం చేశాయి, పుస్తకాల్ని సైన్సునీ సజీవం చేశాయి.

పాలాల తర్వాత, అందరు ప్రాథమిక ఉపాధ్యాయులూ స్టాఫ్ రూమ్లో చేరి విల్లలు యెలా చుట్టూతా వున్న ప్రపంచపు జ్ఞానం సంపాదించుకుంటారు, ప్రకృతి, సమాజాల ప్రాథమిక సూత్రాలు సాధిస్తారు, యా పనంతా విసుగు పుట్టించే నిర్ద్రక యత్నం కాకుండా యెలా చెయ్యవచ్చును అని ఒకళ అభిప్రాయాలు ఒకళ్ల చెప్పుకునేవారు. యా సమష్టి స్మాజన సందర్భంలో ఒక కొత్త ఆలోచన స్పృహించింది: విల్లలకి వ్యాపసాయిక శ్రవమీ, సాంకేతిక వ్యత్రులనీ పరిచయం చెయ్యడం, వాళ్లని క్రమేషి ఆరితేరిన వసివాళ్లకి పరిచయం చెయ్యడం. సజీవ ప్రపంచపు మూలాలకి విద్యార్థుల “ప్రయాణాల” గురించి కలలు కనేటప్పుడు, ప్రాథమిక తరగతుల ఉపాధ్యాయులు, నా సలహామేరకి, ప్రకృతి తాలూకూ విషయాలు, వాటికి సంబంధించిన వ్యాపసాయిక పనులూ నాలుగు రుతువుల్లోనూ ప్రతిదాంత్లోనూ ఆలోచనా, భాషా అభివృద్ధిలో ఉపయోగపెట్టి దగినవి ఏవో నిర్ణయించారు.

మా “స్వాప్నల దిక్కు”

పూరవతల, స్వాల్మీకి దగ్గర పొదలూ, చెట్లూ దట్టంగా పెలిగిన కనుమ వుంది. విల్లలకిది రహస్యాలతో, కొత్తదానితో నిండిన దట్టమైన అడివిగా కనిపించింది. ఒక రోజున కనుమ యేటవాలులో ఒక గుహద్వారం చూశాను. గుహ లోపల విశాలంగా వుంది. గోడలు దృఢంగా, పొడిగా ఉన్నాయి. అది నిజంగా ఒక ఆవిష్కరణ! మా “స్వాప్నల దిక్కు” యిక్కడ పెట్టికోవాలి. విల్లల్ని అక్కడికి యొదటిసారి తీసికెళ్లినప్పుడు వాళ్ల ఆనందం యింతింతని చెప్పేలేం. వాళ్ల కేరింతాలకి, పాటలకి, చప్పట్లకి, కేకలకి దాగుడుమూతలకి అడ్డు లేదు! ఆ వేళే మేం నేలమీద యెందుగడ్డి పరిచాం.

ఆ రహస్య స్వాప్నరం చూసి పూరికి సంబర పడిపోయాం. అన్ని సాకర్యంగా చేసుకున్నాం. మాకు ప్రతిదీ చక్కగా, హాయిగా అమిరింది. గోడల మీద ఓమ్ములు తగిలించాం, సింహద్వారం వెడల్పు చేశాం, ఒక చిన్న బల్ల తయారుచేశాం. ఆ

గుహని వెచ్చబరచడానికి పీల్లలు ఒక చిన్న పొయ్యి సంతోషంగా తయారుచేశారు.

పొయ్యికోసం కొంత జాగా పల్లంచేశాం. పొగగొట్టంకోసం జాగా చేశాం. తవ్విన మల్లిని అవతలకి మొసుకుపోయి, బంకుమల్లీ యిటుకలూ తెచ్చాం. అదేం సులభమైన పని కాదు. కానీ మాకో ఆశ వుంది - గుహకి పొయ్యిని తయారుచేయడం. ఆ పొయ్యిని రెండు వారాల్లో కట్టిశాం. ప్రతి ఒక్కశ్లూ ఆ పనిలో నిమగ్గులైపోయారు. కోల్పు, స్లాప, తోల్పు కూడా బయట వుండలేకపోయారు. మా సమష్టి చేసే ప్రతిదానికి ఉదాసీనంగా వుండిపోయే యిం పీల్లలు నాకు ఆందోళన కలిగించారు. కానీ యిప్పుడు వాళ్ల కట్ల రానురాను మెరుస్తున్నాయి. ఆ ఉత్సేజిపు కాంతి చాలా కాలం మాయలేదు. అనస్కికరంగా వుండే యిం ఘటన ఏరికిగా, సిగ్గుగా, సంకోచంగా వుండే సాషు, ల్యాదా, వాల్ఫ్ లాంటి పీల్లల్ని కూడా ఉత్సేజిపరిచింది. సమష్టి అనుభూతి, ఉమ్మడి సంతోషం, ఉత్సాహం పీల్లల్ని ఏకం చేసే ఆంతరంగిక శక్తులు అనీ, అందరూ చేసేది పట్టించుకోచుండా వుండే వాళ్లల్లో కూడా ఆనస్కిని మేల్కొఱ్చేవి అని నాకు మరింత దృఢ సమ్మకం చిర్చడింది.

ఆఖరికి పొయ్యిలో నిప్పు ముట్టించాం. యొండిన తొమ్ములు హంఘెరుగా మండాయి. చీకటి కమ్మింది. అయినా మా రహస్య స్థాపరం కాంతిపతంగా, సుఖంగా వుంది. కనుమ సానువులో దట్టంగా వున్న చెట్లుకేసి. పొదలకేసి చూశాం. అక్కణ్ణుంచి, నిగూఢమైన దుబ్బులనుంచి అధ్యుత కథల చిత్రాలు మాకు చచ్చాయి. “మా గురించి ఒక కథ చెప్పండి, బాబు” అని అడుగుతున్నట్టున్నాయి. సాయం సంధ్య నాటి కనిపించి కనిపించని మసకలో చెట్లు పొదలూ కమ్ముతుపోయాయి. మొదట్లో నీలంగా, తర్వాత దాసాని పుప్పురంగులాగా. మసకలో చెట్లు వింతవింత స్ఫూర్థరేఖలు తీసుకుంటున్నాయి.

అలాంటి వేకల్లో పీల్లలు ఆత్మతగా విపరీత వూహలు చేస్తారు, కథలు అల్లుతారు.

“ఆ కనుమ సానువులో కిక్కిరినిపోయిన చెట్లు యొలా కనిపిస్తున్నాయి?” అన్నాన్నేయు, పీల్లలనుచ్చేశించే అన్నట్టూ కాకుండా, నాకు నేనే యేదో ఆలోచిస్తున్నట్టుగా. నాకు అపి కొండ శిఖరపు టంచులనుంచి వేగంగా దూకి మరకతాల్లోనూ, పచ్చల్లోనూ చెక్కిన విగ్రహాలలగా వుండే ఘనీథవించిన ఆకుపచ్చ జలపాతాల్లో కనిపించాయి. నాకు కనిపించిందే యే పీల్లపాడికేనా కనిపించిందా అని అనుకున్నాను. పీల్లలు యొలా ఆలోచిస్తాలో గమనించడానికి సాయంవేళ తగిన సమయం.

ఒక పీల్లపాడి వూహలు అడుపులేకుండా, వేగంగా, కొత్త కల్పనలని స్ఫూర్థమై ప్రవహించడం గమనించాను. యింకొకట్ల విశాలమైన, లోతైన, కొన్ని స్ఫూర్థలల్లో యెల్లిగా అయినా నిగూఢంగా వున్న మహానరిలాగా ఆలోచిస్తున్నారు. ఆ నదికి ప్రవాహం వుండా లేదా అన్నది స్ఫూర్థంగా లేదు. కానీ అది ప్రైవంతంగా, అంచచలేసట్టుగా వుంది. మిగతా పీల్లల వేగమైన, తెలిడ్రు: ఆలోచనా ప్రవాహస్ని

అడ్డగిన్నే అది వెంటనే మళ్లించిన పైపు ప్రవహిస్తోంది. చెట్ల చిటారు కొమ్మల్లో ఘారకి ఒక ఆవుల మంద కనిపించింది. “కాని అవి యెక్కడ మేస్తాయి? అక్కడ గడ్డి లేదుగా” అని సెర్ఫేజ అడగ్గనే ఘార వూహ మార్చేసుకున్నాడు. అవి ఆవులు కావు: అవి నేలమీద రాత్రికి విశ్రాంతి తీసుకుండామని దిగి వచ్చిన మేఘాలు. యూర వూహాలు అంతే వేగంగా విహారిస్తూ ఘారిపోయాయి. కాని మీష, నీనాలు తదేకదృష్టితో నిశ్శబ్దంగా చూస్తూనే వున్నారు. వాళ్లకేం కనిపించింది? పిల్లల వూహాల్లో పుట్టిన డజన్ కోద్దీ చిత్రాలు అప్పుడే మమ్మల్ని దాటి పోయాయి, కాని మీష, నీనాలు నిశ్శబ్దంగా వండిపోయారు. స్లావ కూడా. వాళ్లకేపూషో రాలేదా? యింటికి పోయే వృషభి అయింది. అందర్లోకి నెమ్మదైన కుర్రాడు మీష చెప్పాడు: “తన కొమ్ములతోటి కొండ మొహస్ని మొత్తే కోవిష్టి యెద్దు అది. కొండతో నెగ్గలేదు కదా అది, అందుకని ఆగింది. అదుగో, యెలా యాతన పడుతోందో, కొండ అంచుని తీసుకుంటోందో...”

హూత్తుగా మమ్మల్ని చుట్టేసిన చిత్రాలన్నీ యెగిరిపోయాయి. ఆ చెట్ల గుంపు నిజంగా వింతగా నిశ్శల ఆగ్రహ వృషభంలా ద్వ్యేతకమైంది. పిల్లలు కీచుమనడం మొదలెట్టారు: అదుగో యెద్దు కనుమ దిగువన కాళ్ల ఆస్థింది. చూడండి మెద వంచింది - దాని నరాలు బహుళా వణుకుతున్నాయి, దాని కొమ్ములు నేలలో పొడుచుకున్నాయి.

మీష యేం వూహించాడు! మా తలలపై స్పృష్టమైన సజీవ చిత్రాలు విహారిస్తుండగా అతని వూహ అనే నది తన దారిన ప్రవహించింది. అతను తన మిత్రులు చెప్పింది శ్రద్ధగా విన్నాడు, కాని ఒక్క చిత్రం కూడా అతనికి సమ్మాహకంగా కనిపించలేదు. అతని వూహ అన్నిటికంటే స్పృష్టంగా, సమంజసంగా వుంది. అతని వూహ తను బహుళా వాస్తవంగా చూసింది, తన దృష్టిని ఆకర్షించి తనమీద ముద్ర వేసిందినీ. అలాంటి ముఖావపు మేదకులైన పిల్లలు చదివేటప్పుడు యమభాధ పడిపోతారు. ఉపాధ్యాయుడు పిల్లలాట్టి యింకా వేగంగా ప్రశ్నలకి జవాబివ్వమంటాడు; పిల్లలాడు యెలా ఆలోచిస్తున్నాడు అన్నది అతను పట్టించుకోడు; అతనికి జవాబు కావాలి, మరి తను మార్చు వెయ్యాలికదా. యా నెమ్మదైన, అయినా బ్రహ్మండమైన నదిని వేగవంతం చెయ్యడం అసాధ్యమని ఉపాధ్యాయునికి తట్టదు. ఆ నదిని దాని స్వభావానికి తగ్గట్టు ప్రవహించ నివ్వాడి; దాని నీళ్ల గమ్మం తప్పకుండా చేరతాయి, కాని తొందర పెట్టికండి. దయచేసి అందోళన పడకండి; చెడ్డ మార్చులు అనే తుమ్మ బరికెలతో యా మహానదిని కొట్టకండి - యేమీ లాభం లేదు.

...పుట్టిన దగ్గర్నుంచి జ్ఞానంవచ్చేదాకా యెదగడానికి మానవ శరీర పరిణామంలో పట్టే కాలం జంతు ప్రవంచంలోని అన్ని తరపో వాలీకంటే అత్యధికమని ప్రతి ఉపాధ్యాయుడూ గుర్తుంచుకోవాలి. మానవ శరీరం యిరపై యేళ్లో, యింకొంచెం యెక్కువ కాలమో యెదుగుతుంది, అభివృద్ధి చెందుతుంది, ఇలం వుంజుకొంటుంది. మానవ శరీర అభివృద్ధికి యెందుకు అంత

కాలమవసరమో అనేది ప్రకృతి చిట్టాల్లో ఒకటి. యంత కాలం నాడీమండలం - మెదడు పేటిక - ఆభివృద్ధికి, బలవదటానికి, బోధనకి అవసరమవుతుందేమో. సుదీర్ఘ “నాడీమండల శైవం, మెదడు బాల్యం” అనుభవిస్తారు కనుక మానవుడు మానవుడుగా అవుతాడు.

పీల్లివాడు కొన్ని కోట్ల జీవకణాలతో పుడుతాడు. అవి చుట్టూ వున్న ప్రపంచంపట్ల తక్కణ ప్రతిచర్యతో వుంటాయి. కొన్ని సందర్భాల్లో మానసిక క్రియలకి సంబంధించి వుంటాయి. యింకణాలే షైతన్యానికి పాదార్థిక ఫుసాది. పుట్టుక దగ్గర్చుంచి జ్ఞానం వచ్చేదాకా, అక్షమ్యంచి వాళ్ళక్యందాకా ఒక్క కొత్త మెదడు కణం కూడా ఆభివృద్ధి చెందదు. శైవంలో ఆ బూడిదరంగు పదార్థం చురుగా పనిచేసేటట్టు అనుదినం శిక్షణ యివ్వాలి. యిం అభ్యాసాల ఆధారంగా సజీవగ్రహణ శక్తి, పరిశీలన, ధ్యానం వస్తేయి.

చుట్టూతా వున్న ప్రపంచంలోని కార్యకారణ సంబంధాల అంతస్తత్వంలోకి లోతుగా చోచ్చుకపోవడం నేర్చుకునే ముందుగా, మనిషి బాల్యంలో యిం మానసిక అభ్యాసాల దశ గడపాలి. యిం అభ్యాసాలు అంటే వస్తువులను, ప్రకృతి విషయాలను, సంఘటనలనూ మాడడం, పరిశీలించడం. పీల్లివాడు మొదట సజీవవిత్రం చూస్తాడు. అప్పుడు హృషించుకుంటాడు, ఆ చిత్రాన్ని తన మనస్సులో సృష్టిస్తాడు. వస్తువును చూచ్చం, వూహలో దాని చిత్రాన్ని సృష్టించుకోవడం - యిం రెండు దశల మానసిక క్రియలోనూ వైరుధ్యాల్పు. పీల్లివాట్లు హృషించిన కథల్లోనీ కల్పిత చిత్రాలు వాళ్ళకి వాస్తవమంత తేటగా వుండేవే. కల్పిత చిత్రాలు సృష్టించడం అలోచన అనే కల్లోలపు పైరు ఆభివృద్ధి చెందగలగడానికి సారవంతమైన భాఖి.

బాల్యంలో, చుట్టూతా వున్న ప్రపంచంనుంచి సజీవ, సృష్టి, వర్ణనాత్మక దృష్టింతాలు అలోచనా క్రమంలో యెంత వీలైతే అంతగా ముడివడి వుండాలి. మొదట్లో కార్యకారణ సంబంధంతోబి పీల్లివాట్లి గాభరాపెట్టుకండి. వూరికి వాళ్ళి ఒక వస్తువుని చూడనివ్వండి, అందులో కొత్తదాన్ని దర్శించనివ్వండి. సాయంకాలపు మనక కమ్మిన చెట్లలో చిన్న మీవ అగ్రహించిన వ్యవహారాన్ని చూస్తాడు. యిది వూరికి విపరీతపుటూహల క్రీడ గాదు, అలోచనలోని కణాత్మక, కావ్యాత్మక అంశం కూడా. మరొక పీల్లివాడు అదే చెట్లలో యింకోటేదో చూస్తాడు - అతను వాలీలో వ్యక్తిగత గ్రహణ, వూహ, అలోచనా లక్ష్మీలను వ్యక్తం చేస్తాడు. ప్రతి పీల్లివాడూ గ్రహించడమే కాదు, చిత్రిస్తాడు, సృష్టిస్తాడు కూడా. పీల్లివాని ప్రపంచ దర్శనం అద్వితీయ కణా సృష్టి యేకకాల మందు గ్రహించి, సృష్టించబడిన చిత్రం ఉద్దేశోస్మాహల శ్రావ్యతతో ఏకితమై వుంటుంది. చుట్టూతా వున్న ప్రపంచంలోని చిత్రాలు చూసి, వాలీకి తమ సాంత వూహలు జత చేసినప్పుడు పీల్లల పరమానంద భరితులైపోతారు. గ్రహించినదాన్ని రసప్రావితం చెయ్యడం పీల్లల సృజనాత్మకతకి ప్రేరణ. ఉత్సాహం లేకుండా పీల్లల మెదడు కణాల మామూలు ఆభివృద్ధి అసాధ్యమని నా గట్టి నమ్మకం. పీల్లల మెదడులో జరిగే జీవకణ నిర్మాణ

క్రమం ఉద్దేశోత్సవాలతో ముడిపడినుంటుంది: ఆద్యా, ఉత్సవం, ఆసక్తి లాంటివి పున్న సమయంలో మెదడు వై భాగపు జీవకజ్ఞ పోవడ పెరుగుతుంది. యిం సమయాల్లో కణాలు యొక్కవ శక్తిని వ్యయంం చేస్తాయి. కానీ మరోపక్క అవి శరీరంనుంచి యెంతో శక్తిని తీసుకుంటాయి కూడా. అనేక సంపత్సరాలుగా ప్రాథమిక తరగతులలోని విచ్ఛార్థుల మేధా క్రమని గమనించిన మీదట, ఉత్సేజితులై పున్నపుషు పిల్లల ఆలోచనలు ప్రస్తుతా వుంటాయనీ, యొక్కవ గాఢంగా జ్ఞాపక శక్తి వుంటుందనీ నేను భావించాను.

యిం పరిశీలనలు పిల్లల బోధనా క్రమాన్ని మరింత తేటతెల్లం చేస్తాయి. ప్రాథమిక తరగతులలోని పిల్లల ఆలోచనలు అనుభాతినుంచి, అనుభవంనుంచి విదదియులేనట్టుగా వుంటాయి. బోధనా క్రమాన్ని ముఖ్యంగా చుట్టూలా పున్న ప్రపంచాన్ని గురించి గ్రహించడం అనే దాన్ని ఉత్సేజితం చెయ్యడం అనేదాన్ని పిల్లల ఆలోచనా క్రమపు అభివృద్ధి ధర్మం అపేజీస్తుది.

...అనుకోకుండా వెచ్చని ఆకురాలు కాలపు రోజులు వచ్చాయి. మేం ఒక చోట కూర్చోలేదు. పొలాల్లోనూ అడువుల్లోనూ తిరుగుతూ, కానేపు “స్వాప్తుల దిక్కులో” ఆగుతూ వచ్చాం. హరికి రెండు కిలోమీటర్ల దూరంలో ఒక చిన్న దిఙ్క ఫుంది అక్కడినుంచి పూరి పవ్వని తోటలా, సుదూరపు పొలాలా, ముదురునీలవు దిఖ్పలా, అడవులా చక్కని ధృశ్యం పిల్లలకి కనబడింది.

ప్రతిరోజు పిల్లలు ఏదో కౌతుర్యాన్ని కనిపెట్టేవాళ్ల. పచ్చని తోపు వాళ్ల కళముందే కెంపవన్నె తిరిగింది; ఆకులన్నే యెంతో పైవిధ్య పర్మశోభితమయ్యాయి. యిం ఆవిష్కరణలు పిల్లలకి చాలా సంతోషాన్నివచ్చాయి.

సభీవ పదం, స్వాజనాత్మక ఆలోచన తాలూకు వనరులు యెంత దండీగా, తరగనివిగా వుంటాయంటే మనం గంటకో ఆవిష్కరణ చెయ్యగలిగినా, యిం ఆవిష్కరణలు కొన్ని యేళ్లకి సరిపడా వుంటాయి. మా ముందు నిగనిగలాడే యొర్పి అడవి గులాబి పుష్ప బెర్రీల్లో, పరుచుకొని వెండిబాంజలు పున్నాయి. అవి ఒక పెర్మినుంచి ఇంకో పెర్మికి ఉదయపు పొమ బిందువులో వషటకుతూ పున్నాయి. ఆ బిందువులు పుష్పరాగపు రంగులో పున్నాయి. ఆ పొదల దగ్గర మంత్రముగ్ధులమై నిలుచుండియాం. ఒక అద్భుతమైనదాన్ని చూకాం. ఆ బిందువులు యేదో ప్రాణంతో పున్నట్టుగా బాంజల అంచులనుంచి మధ్యలోకి జారి వాటిని భారంగా వేలాడేటట్టు చేకాయి అవి ఒకడానితో ఒకబీ కలిసి పోయాయి. కానీ పెద్దవై కిందపడ లేదు. మేం యిం ధృష్టిలో పుండిపోయాం: మంచు బిందువులు త్వరగా యిగిరి పోయినట్టుంది. మా కళ ముందే అవి పరిమాణం తగ్గి, తర్వాత మొత్తానికి మాయమైపోయాయి.

“యిం బిన్న బిందువుల్ని తాగేస్తున్నాడు సూర్యుడు” మెల్లగా అంది లరీసా. ఆమె హాహలో పుట్టిన చిత్రం పిల్లల ధృష్టిని ఆకర్షించింది. యింకో కౌతు కథ పుట్టింది. యిక్కడ, యిం అడవి గులాబి పుష్ప పొదల దగ్గర, సభీవ పద మూలం

దగ్గర, అద్భుతమైన పెలయేరు పిల్లల ముందు వెళ్లడి అయింది. బహుళా అది యాధాలాపంగా కావచ్చు, కానీ కాస్త ముందు వెనకల్లో అలా అయి తీరాలి: మంచు బిందువు చెట్ల పీండెలు అని మాటలు అంత్య ప్రాసలతో ఒక్కలాగే వుండటం లరీసా గమనించింది. యా ఆశ్చర్యకరమైన కాకతూశీయతకి పిల్లల్లో వెలుతురు ప్రసరించినట్టింది. వాళ్లు బహుళా తమ అన్నలూ అక్కలూ పుస్తకాల్లో నుంచి చదివిన పద్మాలు వినే వుంటారు కానీ యిక్కడ యా వర్షం సజీవ వదంనుంచి, వాళ్లని పరివేష్టించి వున్న ప్రపంచంనుంచి పుట్టింది:

“మంచ బిందువు రాత్రి జారింది,
సాలెగూడు దాన్ని అందుకొంది”

అంది లరీసా. ఆమె కట్ట సంతోషంతో మెరికాయి. ప్రతి ఒక్కట్టూ నిశ్శబ్దంగా వున్నారు. కానీ ఆ మాటల శక్తికి అధ్యుత అనుభూతి కలిగి ప్రతివాళ్ల వూహలూ రాకెట్లలూ పైకి దూసుకుపోవడం గమనించగలిగాను.

“అప్పుడు అందమైన పీండె చలించింది” అని యూర కొనసాగించాడు.

ఉనికి తాలూకు మూలాల దగ్గరికి వెడితే జరిగేది యిదే. ఫూరికే వస్తువుల పేర్లు కావు, పుష్పుల సుగంథం, యా భూమి సువాసన, మీ స్వంతపచ్చిక బీళ్ల అడవుల సంగీతం, వ్యక్తిగతమైన అనుభూతులు, అనుభవాలు.

విద్యా నియమానుసారంగా పిల్లలు ఆ వర్షం యింకా చెప్పాలని నేను సూచించి వుండాలి. కానీ ఆ రూళ్లన్నీ నా బుర్రలోనుంచి యెగిరిపోయాయి. నేనూ పిల్లల కల్పనా ధారలో చొచ్చుకుపోయి అనుకోకుండా అనేకాను:

“మంచ బిందువుని సూర్యుడు హరించేస్తే,
సాలెగూడు పుత్రమై పోయింది.
ఎర్వి పింది నప్పింది.”

మేం అరుస్తూ యా వదం పాటు పొదచుట్టూ పరిగెల్లాం. యా ప్రేరణ వెల్లువని గురించి దీనికి ఆధారమైన చుట్టూతా వున్న ప్రపంచం గురించి వెంటనే నాతోటి ఉపాధ్యాయులకి చెబుదామనుకున్నాము. ఆలోచింప చేసే మొదటి పాఠాలు క్లాసురూపీలో కాదనీ, భూక్లబోర్డు యెదరగా చెప్పడం కాదనీ ప్రకృతిలో జరపాలని వాళ్లకి సలహా యివ్వాలనుకున్నాను. పొలాల్లోకి పొండి, వనాల్లోకి పొండి. ఆలోచన జన్మస్తానం నుంచి సేవించండి, యా సజీవ జలం మీ విద్యార్థిల్ని వివేకవంతులైన పరిశోధకులుగా, శోధకులుగా, జ్ఞానాత్ములుగా, కవులుగా తయారుచేస్తుంది. కవితాత్మక, సౌందర్య రసాత్మక వెల్లువలు లేకపోయినట్లయితే పిల్లవాళ్ల మేధా శక్తుల్ని పూర్తిగా అభివృద్ధి చెయ్యడం అనాధ్యమని నాకు గట్టి నమ్మకం యేర్పడిపోయింది. పిల్లల ఆలోచనా స్వభావమే కవితాత్మ సృజన నపేక్షిస్తుంది. సౌందర్యమూ, సజీవ ఆలోచనా సూర్యుడూ, పుష్పులాలగా వస్తుల్నా అల్లుకు పోయివుంటాయి. కవితా

స్వజన సౌందర్య దర్శనంతో మొదలవుతుంది. ప్రకృతి సౌందర్యం గ్రహణి పదును పెడుతుంది, స్వజనాత్మక ఆలోచని మేల్కొల్పుతుంది, ప్రపంచంపట్ల వైయక్తిక అనుభవాన్ని జోడిస్తుంది. బాల్య దశలోనే ఒకడు సౌంత థాపలోని అన్ని పదాలు యొందుకు సాధిస్తాడు? యొందుకంటే యా దశలోనే పరివేషిత ప్రపంచ సౌందర్య ప్రథమావిష్ణురణలు జరుగుతాయి కనక. యొందుకంటే ప్రతి మాటలోని థావమూ గోరమవడమే కాక, సౌందర్యపు సున్నితమైన శ్రావ్యత కూడా చూడ్దం జరుగుతుంది కనుక.

ప్రకృతి - మంచి ఆరోగ్యానికి మూలం

చదువులో మంచి అభివృద్ధి సాధించని వాళ్లలో యొస్తై అయిదు తాతం మంది ఆలా అవడానికి కారణం అనారోగ్యం, యేదో ఒక విధమైన నలత లేదా జబ్బు అని అనుభవం చెబుతోంది. అవి సామాన్యంగా యొవరూ గమనించకుండా పోతూవుంటాయి, కానీ తల్లిదండ్రులా, డాక్టర్లు, ఉపాధ్యాయులా ఏక్యక్షమివల్ల నయం కాగలవే. చదువులో మందంగా వుండటమనేది పిల్లలవాడు కూడా తనకిగా గమనించలేని సామాన్యమైన నలతవల్లనేనీ, మెదడుకు సంబంధించిన దోషాలు కాదని యెన్నే సంవత్సరాల అనుభవం తెలియజేస్తోంది. కొంతమంది పిల్లల్లో మందగించిన ఆకలి కనిపిస్తుంది. కొంచెం ఎక్కువ తిండామనే స్వల్ప ప్రయత్నాలు కూడా వికదిస్తాయి. శరీరంమీద చమరకాయలు కనిపిస్తాయి. యొంతో జాగ్రత్తగా చేసిన పైద్య పరిశీలనవల్ల కూడా యేమీ తెలియదు: పిల్లలవాడు ఆరోగ్యంగానే పుస్తాడు. చాలా సందర్శాల్లో, మనం యేదో దీర్ఘకాలం నాలుగోడల మధ్య కూర్చున్న దానివల్ల పచ్చిన జీర్ణకిర్యా దోషపంతోటి తన్నుకులాడుతున్నామని తేలుతోంది. ఆలాంచి సందర్శాల్లో పిల్లలవాడు యేకాగ్రత, మేధాత్మమ చేసే శక్తి కోల్పోతాడు. అలాంచి నలతల్లున్న వాళ్ల సంఖ్య శరీరం వేగంగా యొదిగేటప్పుడూ, యోవన కాలంలోనూ పెరుగుతుంది.

అలాంచి సందర్శాల్లో సమూలమైన చికిత్స యేమిటంటే, వనిలోనూ, అటల్లోనూ వుండే క్రమం మార్పడమే: యొక్కవ కాలం ఆరుబయలులో గడవడం, పెందరాళే నిద్రపోయి పెందరాళే లేవడం, మంచి ఆహారం.

కొంతమంది పిల్లలు ఆరోగ్యంగానే కనిపిస్తూ వుంటారు. కానీ వాళ్ల వని దగ్గరగా పరీక్షిస్తే అది పైకి తేలని రుగ్పతని దేన్నే రుజువు చేస్తుంది. అదే చిత్రమైంది: ఉపాధ్యాయుడు ప్రతిక్షణాన్ని తీవ్రమైన యేధా క్రమతో నింపాలని ప్రయత్నించినప్పుడు పైకి తేలని రుగ్పతలూ నలతలూ ముఖ్యంగా వెల్లడవుతాయి. యా “త్స్వరపడడం” పూర్తిగా ఆరోగ్యపంతులైన పిల్లలవాళ్లకి కూడా వోనికరమేనని నా థాయమైన అభిప్రాయం. విపరీతమైన మానసిక క్రమ పిల్లల కళని మొద్ద బారుస్తుంది, వాళ్ల చూపులని మనక కమ్మేస్తుంది. వాళ్లని మందమతుల్చొ

చేస్తుంది.. ఆ స్థితిలో పిల్లవాడు దేనికి పనికి రాదు; అతనికి కావలసిందల్లా ఆజ్ఞాగాలి.

“సంతోష చంద్రకాల” మొదటి వారంలో నేను పిల్లల ఆరోగ్యాన్ని అతి త్రప్తిగా పరిశీలించాను. పిల్లలంతా కూడా పల్లిటూల్లో, ప్రకృతి ఒడిలో పెరిగిన వాక్కెనా, వాళ్లలో కొంతమంది పాలిపోయి, బలహీనపైన ఛాతీలతో ఉన్నారు. వోలోద్రు, కాల్యు, సాన్యలు సామ్యా చెప్పినట్టు ఒక్కి యెముకల పోగులు తప్ప యింకేం కారు. వాళ్లు సన్మగా నీరసంగా వున్నారు. చాలామంది పిల్లలు యత్కాదగ్గర బాగానే తినేవాళ్లు; కొంతమంది బలహీనతకి ముఖ్య కారణం యేమిటంబే, వాళ్లు ఉప్ప గృహల్లోని మొక్కల్లా వుండటం - వాళ్ల తల్లులు వాళ్లని పిసరుగాలి దెబ్బమంచి కూడా రక్కించే వాళ్లు. పిల్లలు “సంతోష చంద్రకాల” మొదటి కొద్ది రోజుల్లోనే అలసిపోయారు; వాళ్లకి ఒక కిలోమీటరు నడవడం కూడా కష్టంగా వుండేది. వాళ్ల మందగించిన ఆకట్టని గురించి వాళ్ల తల్లులు ఫీర్యాదు చేసేవాళ్లు.

తాము పిల్లల్ని శీతాస్నుంచి యొంతగా రక్కించదలచుటంబే అంతగా పిల్లలు నీరసవడిపోతారని తల్లిదండ్రుల్ని ఒప్పించాను. నా సలహా మేరకి వాళ్లంతా వేడిగా వుండే రోజుల్లో చెప్పుల్లేకుండా పిల్లల్ని సూల్కి పంపించడానికి ఒప్పుకున్నాటు - అది పిల్లలకి మహానానందమైంది. ఒక రోజున పొలంలో వుండగా వేసవి జడి మొత్తింది. పిల్లలు ఆ నీళ్క గుంటల్లోనుంచే యిత్యదాకా నడిచిపోయారు; తల్లిదండ్రుల భయాలైన్ని వున్నా వాళ్లల్లో ఒక్కట్లూ జిర్పున చీరలేదు. పిల్లలకి పూపిరి సలవకుండా బట్టలు తాపడం చేసేయొద్దునే, “ఒకవేళ యేదన్నా జరుగుతుందేమో” నని వేసే అదనపు సైట్టర్లనే, చోకాలనీ వదిలెయ్యమనీ అతి కష్టంమీద తల్లిదండ్రులని ఒప్పించాను. ఆస్తో నియమం వుంది; పిల్లలు ఆకురాలు కాలంలోనూ, వసంత రుతువులోనూ, వేసవిలోనూ అంతనేహూ ఆరుబయటి వుండాలి. “సంతోష చంద్రకాల” మొదటి మూడు నాలుగు వారాలూ పిల్లలు రోజుకి రెండు, మూడు కిలోమీటర్లు నడిచేవాళ్లు, రెండో నెల వచ్చేనరికి నాలుగు, అయిదు; మూడో నెలకి ఆరు కిలోమీటర్లు నడిచేవాళ్లు, యా నడకంతా కూడా పొలాల్లోనూ, పచ్చిక శీళ్లల్లోనూ, తోపుల్లోనూ, అడవుల్లోనూనూ. రోజులో యొంత నడిచింది దృష్టిలో వుండేది కాదు, యొందుకంటే యిన్ని కిలోమీటర్లు నడవాలి అన్న గమ్యం లేదు కాబట్టి. ఆ కదలిక, నడక మరో లక్ష్మీనికి సాధనం మాత్రమే. పిల్లలు అక్కడికీ యిక్కడికీ తిరగాలనుకుంటారు, యొందుకంటే వాక్కేదో ప్రవంచాన్ని అవిష్కరించుకుంటున్నా మనుకుంటారు. పిల్లలు యాళ్లకి అలిసిపోయే వెక్కేవాళ్లు, జాని ఆనందంగా, ఉత్సాహంగా ఉండేవాళ్లు. అలనట లేకుండా మంచి ఆరోగ్యం అసాధ్యం. పిల్లవాడి శక్తి శ్రమించిన తర్వాత విక్రాంతి తీసుకుంటున్నప్పుడే, ఆరోగ్యవంతమైన జీవరసాయన ప్రక్రియ జరుగుతుంది.

శుభ్రమైన గాలిలో కొన్ని కిలోమీటర్లు నడిచిం తర్వాత పిల్లలు యాళ్లకి, “అకలితో ఆపురావురు” మంటూ చేరేవాళ్లని వాళ్ల తల్లిదండ్రులు అన్నారు.

అడవిలోకి వెళ్లిటప్పుడు పిల్లల్ని రొట్టి, ఉల్లిపాయలూ, ఉప్పు నిశ్చా, కొన్ని ఉడకపెట్టని బంగాళాదుంపలు కూడా తెచ్చుకొమ్మనేవాళ్లి. “పిల్లలు అలాంటివి తింటారా యెందుకంటే యిళ్లుదగ్గర యింకా బాగా వుండేవే తినరే” అని తల్లిదండ్రులు అనుమానించారు. కానీ అడవిలో అదే రొట్టి, ఉల్లిపాయలు, అకడు ఉడకపెట్టిన బంగాళాదుంపలు అన్నిటినీ మించిన యెంతో రుచికరమైన తిండిలా ఫుండేవి. పిల్లల ఆకలి యెంత యొక్కువైందంటే వాత్సల్య యిళ్లుదగ్గర పెట్టిన భోజనం సంతోషంగా తినేసేవాళ్లు. ఒక నెల అయ్య నాబికి, బాగా పాలిపోయిన పిల్లల బుగ్గలు కూడా గులాబీ రంగు తేలాయి, పిల్లలు యెంత బాగా తినేది తల్లులు అందుకోలేకపోయేవాత్సల్య. కెక్కరించి తినడం పోయింది; మీరేది కంచంలో పెట్టిండి, పిల్లలు తినేసేవాళ్లు.

శరీర వ్యాయామానికి కదులుతూ వుండటం ముఖ్యమైంది. పిల్లలు ఆటలన్నా, పరిగెట్టుడమన్నా యిష్టపడారు. వాళ్లకి ఒక ఆట స్థలం తయారుచేశాం. బహిరంగ స్థలంలో ఆటలకీ, వినోదానికి అవసరమైన ప్రతిధి అక్కడ వుంది, కానీ యింకా వుండాలని నేను అనుకున్నాను. ఒక పెద్ద సంబరం - రంగుల రాట్టుం - చెయ్యాలని నా ఉద్దేశం; వాళ్ల చురుకైన ఆటలన్నీ అధ్యాత కథలతో, విపరీత ఘూఘాలతో ముడిపడివుండాలని అనుకున్నాను. నాకు నేనే ఆ రంగుల రాట్టువు కొయ్య చకంమీద ఒక చిన్ని గునిగుర్ఱం, ఒక యేసుగు, ఒక బూడిదరంగు తోడేబు, ఒక జిత్తులమారి నక్క బొమ్మలు నుంచున్నట్టు వ్యాపించుకున్నాను. పిల్లలు గూని గుర్రంమీదా, బూడిదరంగు తోడేబుమీదా కూర్చున్నామనే కాదు స్వారీ చేయడమనే ఉత్సాహం కూడా పొందుతారు. యిదంతా కూడా కలేకాని అర్పెల్లకో యొదాదికో అది చెయ్యగలమని నేను గట్టిగా నమ్మాను. రంగుల రాట్టునికి అవసరమైన సామగ్రీ సరంజామా సేకరించాను. పిల్లల్ని శీతకట్టకి యోలా తయారుచెయ్యలా, వాళ్లు యొక్కువ వ్యవధి ఆచుబయట గదవగలిగి, యొక్కువ ఆణగాలి పొందేటట్టుగా వుంటారా అని ఆలోచించాను.

చిన్న బడిపిల్లల శారీరక అభివృద్ధిని యెన్నో యేళ్లగా పరితీలించడం వల్ల అరోగ్యకరమైన పోష్టిక ఆహారం ముఖ్యమని నాకు నమ్మకం కలిగింది. శరీరపు పెరుగుదలకీ, రోగ నిరోధానికి, మాములు జీర్ణక్రియకీ అవసరమైనన్ని పదార్థాలు తగినంతగా చాలామంది పిల్లలకి అందటంలేదు. ఎనిమిది కుటుంబాలకి మాత్రమే తేనె వుంది. మరి అలంకారికంగా చెప్పేలంటే తేనె కంచంలో పెట్టిన సూర్య ఖండం. దీన్ని గురించి నేను తల్లిదండ్రులతో మాట్లాడాను, ఎదిగే పిల్లలకి తేనె అంత అవసరమని నా నమ్మకం. నెప్పెంబరు అభిరు నాబికి పదముగ్గరు తల్లిదండ్రులు తేనె గూళ్లు కొన్నారు. వసంతకాలం నాబికి యిరవై మూడు కుటుంబాలకి తేనెటీగలు కూడా అమిరిపోయాయి.

ఆకురాలు కాలంలో అడవి గులాబి బెర్రీలనుంచి, స్నోయె బెర్రీలనుంచి యింకా అలాంటి సమ్మిగ్గిగా విటమినులున్న పశ్చానుంచి దరండిగా జామ్ చెయ్యమని

నేను తల్లులకి చెప్పాను. శీతాకాలమంతా తాజా పళ్లు లభ్యం కావడంకోసం తగినస్ని పక్కచెట్టు నాటమనీ, పల్లెట్టాల్లో యిది యొర్కాటు చెయ్యడం చాలా సులభమనీ, అంతా చేస్తే కొంచెం త్రమ మాత్రమే అవసరమనీ నేను తల్లిదండ్రులతో మాట్లాడాల్చి వచ్చింది.

గోధుమ, రై, ఖార్లీ, బిక్ వీట్, పచ్చిక బీళగడ్డి పున్న షైలాన్ పైడ్స్తో నిండిన బుట్టమైన గాలి అరోగ్యానికి చాలా మంచిది. వీల్లల్ని తరుచుగా నేను, ధాన్యపు సువాసన నిండిన తాజాగాలి వీర్చేటందుకు పచ్చిక బీళమీదకి తీసుకెళ్ళేవాళ్ళి.

వీల్లలకి దృష్టి దోషం యెందుకు పుండా అని కొన్నెత్తుగా నేను పరిశీలించాను. యెందుకు అంతమంది మూడో తరగతి వాళ్లు ఆచ్చాలు పెట్టుకుంటారు? చాలామంది వీల్లల్ని పరిశీలించిన మీదట అది చదవడం పల్లి కళకి పచ్చిన అలసట కాదనీ, విటమిస్టు లోపించిన ఆఫోరమూ, తగినంత శరీర వ్యాయామం లోపించడమూ కారణమని నాకు నిర్మారణ అయింది. యా లోపాలు చాలామంది వీల్లల్ని జబ్బులకి గురి అయ్యేట్టు చేస్తాయి. కొన్ని ఖాల్య అస్వస్తతలవల్ల కూడా దృష్టి దెబ్బి తింటుంది. ఆరోగ్యకరమైన ఆఫోరం, మంచి నిష్ట, శరీర వ్యాయామం వీల్లల్ని అస్వస్తతలనువాచి కాపాడతాయి. వాళ్లకి చుట్టూతా పున్న ప్రపంచంపట్ల ఆనందాన్ని, ఆఫోరాన్ని కలిగిస్తాయి.

నా కొన్నియేళ పరిశీలనలో ఒక ఏషయం నాకు ఆందోళన కలిగించింది, అదేమిటంటే వసంత రుతువులో, అంటే మార్చిలో ఆరంభమయ్యే రుతువులో వీల్లలందరి అరోగ్యం నీరసిస్తుంది. వీల్లలు నిప్రాణ పడి పోతారు. శీతానికి వాళ్ల శరీరం తట్టుకునే శక్తి కోల్పోతుంది. పనిచేసే సామర్థ్యం తగ్గుతుంది. దృష్టి దోషం యేర్పడ్డం వసంతరుతు మాసాల్లోనే ముఖ్యంగా కనిపిస్తుంది.

ఆవయవ నిర్మాణంలో ఇరిగి జీవరసాయన చర్చలవల్ననే అలా జయగుతుందని డాక్టర్లు, మనస్తత్తుకూప్పేత్తలూ అంటారు. కారణమే మంటే శీతాకాలం కడవల్లో శరీరంలో విటమిస్టు నిల్వ సూర్యరాత్రి తీప్రంగా తగ్గడంపల్లు, దీర్ఘకాల మేధా త్రమపల్లు తగ్గిపోతుంది, అది నాడీ మండలాన్ని అలసిపోయేటట్టు చేస్తుంది.

యా కారణాల పర్యవసానం యొలా తగ్గించాలా అని నేను ఆలోచించాను. విటమిస్టు నమ్మిగా పున్న పట్లు, కాయగూరలూ, వీల్లలకి యివ్వడానికి తల్లిదండ్రులు యొక్కప త్రధ చూచించ సారంభించారు. ముఖ్యంగా వసంత రుతుమాసాల్లో అలా చేతారు. శీతాకాలంలోనూ, వసంతరుతువులోనూ సూర్యుడు ప్రకాశించే ప్రతి రోజునా మేం బయట నడిచేవాళ్లం. వీల్లల మానసిక త్రమని వసంతరుతు మాసాల్లో తగ్గించాలని నా బాధ. ఆలోచనా క్రమం తరగతి గదిలోకంటే కూడా బయట వీల్లనంతగా జరగాలి, శరీర వ్యాయామంతో ముడిపడి పుండాలి. కమేజా యిది వసంతరుతు మాసాలకి ఒక నియమం అయిపోయింది.

యుద్ధం తర్వాత మొదటి సంవత్సరాల్లో చాలామంది వీల్లలు నరాల బలహీతకి గురయ్యారు. మా విద్యార్థులు కొంతమంది, ముఖ్యంగా తోల్పల్, కోల్ప, స్లావ, ఫేర్డు

శాంతి వాళ్ల మనోవ్యకులతకి గురయ్యారు, ఒకరకంగా మన్మ తిన్న పాముల్లా వుండిపోయారు. వాళ్ల విరికితనం, సంకోచం, యిఖ్యందికరమైన బెరుకూ నరాల బలహీనతకి పరిణమించకుండా వుండాలని నేను చూశాను. సమష్టి జీవితం పీట్లలకి ఆనందం యిచ్చేటట్టు యెలా చెయ్యాలీ అన్న దానిమీద నేను తరుచుగా సలహోలడిగేవాళ్లి. పీట్లలు తమ కుటుంబాల్లో చూసిన దుర్దశలూ, శోకాలూ, విశోధాలూ సరిచెయ్యడం చాలా ముఖ్యమని మేం, ప్రాథమిక తరగతుల ఉపాధ్యాయులం నిర్దయానికొచ్చాం. ప్రతి పీట్లవాని మనసులోనూ యొమథన ఘంటో, యే సమస్యలతో అతను నతమత మమతున్నాడోనని ఉపాధ్యాయులు కనిపెట్టి ప్రయత్నించారు, యేమంటే వాళ్ల పరాగ్గా ఆ పీట్లవాని సున్నిత హృదయానికి మరింత బాధ కలిగించకూదు. ఒక పీట్లవాని ఆంతరంగిక జీవితంలో ప్రత్యేక శ్రద్ధ అవసరమైన ప్రతి దాన్ని మేము మా సమావేశాల్లో చర్చించేవాళ్లం. ఆ సమావేశాలని “మనస్తత్వ శాస్త్ర సెమినార్లు” అనేవాళ్లం. సూళు సమష్టి పీట్లవాని విచారాలు తోలగించాలి.

ఆప్యలికే శోకానుభవంతో యెక్కువ నలిగిపోయిన పీట్లలు ప్రత్యేక శ్రద్ధనపేణించారు. ఒక్కొక్కప్పుడు కోల్పు, సామ, తోల్పు, పెత్రిక, స్లావల నరాలు భరించలేనంత యిలుకు బట్టాయి. వాళ్లల్లో యెవరి హృదయాలనైనా మేం స్పులేంచాలంటే జ్ఞాత్రగా వుండాల్చివచ్చింది, అవి యే క్షణంలోనైనా “బద్ధల”వ వచ్చు, కొన్ని కొన్ని రోజులు వాళ్లని పాలాలలో ప్రశ్నలకి జవాబు చెప్పమని అడగలేరు. మిగిలా వాళ్లకి సమర్థవంతంగా బోధించగలవీ, ప్రభావితం చెయ్యగలవీ అయిన పద్ధతులు పీట్లపట్ల పూర్తిగా నిరుపయోగం అవుటాయి. “పైద్య విద్యాభోధన” భావం ఒక శాస్త్రియ రచనలో నాకు తల్లింది. మానసిక అనారోగ్యం తమ నడతమీద ముద్రవేసిన పీట్లలకి బోధించడంలోని సారాన్ని ఆది కొంచెమించులో కచ్చితంగా తెలియజేసింది. “పైద్య విద్యాభోధన”లోని ప్రధానమైన సూత్రాలు యివి: 1) పీట్లవాని దుర్భలమైన, గాయపడగల మనసుని తేలికగా వుంచడం; 2) సాధ్యమైనట్టుల్లా, పీట్లవాళ్లి బాధాకరమైన ఆలోచనలనుంచీ అనుభవాలనుంచీ సూత్ర జీవితం మళ్లించడమూ, అతనిలో ఉత్సాహపూరిత అనుభూతులు మేల్కొల్పడం; 3) యిట్టి పరిస్థితుల్లోనూ మీరు తనని జఖ్యవానిగా భావిస్తున్నట్టు పీట్లవానికి తెలియనిష్కరించడం.

మా సూత్రల్లో వోలోద్య అని ఒక పీట్లవాడు ఉండేవాడు. అతను మూర్ఖ సంబంధమైన నరాల బలహీనతకి గురయ్యేవాడు. అతని తల్లిదండ్రులతన్ని అసాధరణమైన పీట్లవాడని అనుకొన్నారన్న సంగతి నాకు అందోళన కలిగించింది. వాళ్లకి విధిగా సంభవించే నిరుత్సాహంతోబి, ఆ పీట్లవాడు తల్లిదండ్రులన్నా మెత్తంమీద పెద్దవాళ్లన్నా అసహ్యమించకుంటాడేమోనని నా భయం. నా అభిప్రాయంలో, అలాంటి పీట్లల్ని నయించేయ్యాడానికి ముఖ్యమైన సాధనం.- వాళ్ల విసయంగా, మిగిలిన వాళ్లని గౌరవించేట్టుగా వుండేటట్టు బోధించడమే. తనకి

సన్మిహితంగా వుండే ప్రతివాచు మనిషేసన్న భావం వోలోద్ధకి కలగాలని నేను ప్రయత్నించాను.

పైద్య విద్యాబోధనలో మందమైన, కుంగిబోయిన జలోచనా శక్తివన్న విల్లలు ఒక ప్రత్యేక స్థానం ఆకమిస్తారు. నిరుత్సాహం, మెదడుపైభాగపు కణాల జడత్వం హృదయ కోశపు జబ్బులు గాని, పేగుల జబ్బులు గాని నయం చేసేటంత శ్రద్ధగా, భిపీగ్గా పైద్యం చేయాలి. కాని వాచికి పైద్యం చెయ్యడానికి వేల రెట్ల అధిక జాగ్రత్త, బోధనా సామర్థ్యం, ప్రతి విల్లవాని ప్రత్యేక లక్షణాల లోతైన జ్ఞానం అవసరం.

ప్రతి విల్లవాడు చిత్రకారుడు

“సంతోష చంద్రకాల”లో వదువు మెదలైన ఒక వారం తర్వాత నేను విల్లలకి చెప్పేను: “రేపు బొమ్మలు గినే కాగితాలూ, పెన్నిలూ తెచ్చుకోండి. మనం బొమ్మలు గీడ్యాం.” ఆ మర్మాడు సూర్య దగ్గర పచ్చిక మీద సుఖంగా కూర్చున్నాం. నేను విల్లలతో ఆన్నాను: “మీ చుట్టూతా చూడండి. మీకు యొంతో అందుగా కనిపించేది, మీకు బాగా యిష్టమైంది గిసెయ్యండి.”

మాకు ముందు సుజ్యు తోటా. ప్రయోగాత్మక క్లైటమూ వున్నాయి. ఆకురాలు కాలపు సూర్యకాంతి వాచిమీద ప్రసరిస్తోంది. విల్లలు కిచకిచలాడేరు. ఒకళక్కి యొర్కటి, వసుషుషుచ్ఛాయలు యిష్టముయ్యాయి, యింకొకళక్కి నేల బాగుగా వంగిన పొద్దుతిరుగుడు పుప్పుల శీర్శాలూ, మూడో వాడికి పొపురాళ్ల గూడు, నాలుగో అతనికి ద్రాక్షపళ్లగుత్తులు. ఘారకి ఆకాశంలో తేలిపోయే దూడి వింజల్లాంలే మేఘాలు యిష్టముయ్యాయి. అర్ధంలూంటి ఉపరితలం వున్న కొలనులోనీ బాటులంటే సెలోజ్యకి యిష్టం. దంకో చేపల బొమ్మ గీడ్యామనుకున్నాడు— తనూ, తన మామా ఒక రోజున చేపలు వట్టడానికి వెట్టిన సంగతి ఉత్సాహంగా మాతో చెప్పాడతను. వాళ్ల చేపల్నిమీ పట్టలేదు గాని అవి యొలా “అదుకునేది” చూకారు.

“మరి నేను సుర్యుడి బొమ్మ గీస్తాను” అంది తీసా.

విల్లలు శ్రద్ధగా గీశారు. బొమ్మలు గియుడం యొలా నేర్చారీ అన్న దానిమీద నేను చాలా చదివాను, కాని అప్పుడు నా ముందు సజీవ బాలులు వున్నారు. విల్లల బొమ్మలు, బొమ్మలు గినే క్రమం విల్లవాని అంతరిక జీవిత భాగమని నేను చూకాను. విల్లలు ఘారికే సొందర్య స్క్రిఫ్టల్లగా దర్శించి, చుట్టూతా వున్న ప్రవంచాన్ని కాగితంమీద దించెయ్యరు; వాళ్లి ఆనందాన్ని ఆస్కాదిస్తారు. వాస్య ఒక తేనె గూటిని, ప్రక్కనే ఒక చెట్టుతో బాటుగా గియుడంలో నిమగ్గుడై పోయాడు. చెట్టుమీద పెద్ద పెద్ద పుప్పులున్నాయి. ఒక పుప్పుమీద దాదాపు తేనె గూడంత పెద్దగానూ వున్న ఒక తేనెటీగ వుంది. ఆ చిన్న విల్లవాడి చెక్కిత్తు ఆ ప్రయత్నంతోచీ యొర్కబాయి, అతని కట్ట ఉత్సాహపు మంటతో వెరిగాయి. అది ఉపాధ్యాయునికి మహానందం యిష్టంది.

పిల్లల సృజనాత్మక కృషి వాళ్ళ ఆంతరిక జీవితంలోని లోతైన, అద్వితీయమైన రంగం, స్వయం వ్యక్తికరణ, స్వయం నిర్ధారణ. వాటిలోనే ప్రతి పిల్లవాని వ్యక్తి లక్షణాలు వెల్లడోతాయి. యా వ్యక్తిత్వాన్ని విశ్వప్రాప్తమైన కొలబద్ధతో వరీకరించలేం.

తనకిష్టమైనదేమిటో కోల్చు చెప్పేందు. కానీ అతను గీసిన దాంతోబి నాకు ఉత్సవకత పెరిగింది. ఆ పిల్లవాని కాగితంమీద కొమ్మలతోటి, గుండడని పశ్చాతోటి నిండిన చెట్టు కనపించింది. అది ఆపిల్ చెట్టు అన్న మాట. ఆ చెట్టుని పరివేష్టించి, చెట్టుపైన యొక్కట్టో యొత్తులో పున్న చందమామ వెన్నెల్లో వెలిగే చిన్న నశ్శత సమూహం. ఆసక్తి కలిగినచే ఆ చిత్రంనుంచి ఆ పిల్లవాని ఆంతరంగికమైన ఆలోచనలని, అనుభాతులని నేను యొంత ఆర్థం చేసుకోవాలకున్నాలో. యొందుకంటీ మేం ప్రపంచాన్ని పరిశీలించే క్షణాల్లో ఆ కుర్రవాని కళల్లో అలాంటి ఉత్సాహపూరితమైన మెరువు చూశాను.

“ఆపిల్ చెట్టుపైన ఆ చిన్న నశ్శతాలేమిలి?” అని నేను కోల్చునడిగాను.

“అవి నశ్శతాలు కావు. అవి చంద్రుడునుంచి తోటమీద వడే వెందిరహ్యాలు. చంద్రుడిలో కూడా మహోకాయులైన కమ్మరివాళ్లు పున్నారు. లేరా?” అన్నాడా పిల్లవాడు.

“అం, ఆం, పున్నారు” అన్నాన్నేను, ఆ సాయంత్రము ప్రశాంతఫుడియల్లో పిల్లవాడికి ఉద్రేకం కలిగించిన ఆలోచనలకి ఆశ్చర్యపోతూ. దాని అర్థం అతను రాత్రి ఆకాశంకేని చూసి, చంద్రుడి కాంతిని మచ్చుకున్నాడు, ఆపిల్ చెట్టుపైన పాలిన కంపిత పరివేషోన్ని గమనించాడు.

“కానీ యా మహోకాయులైన కమ్మరం వాళ్లు రాత్రి యొలాంటి దారం పోగులు తయారు చేస్తారు?” సాలోచనగా ఆడిగాడా పిల్లవాడు. అతను తన ఆలోచనలలోనూ, పాలిన వెన్నెలలోనూ; నశ్శతాల వృత్త నాట్యాలోనూ మనిగించి, తన ఉపాధ్యాయుణ్ణి తను సంబోధించటం లేదేమాననిపించింది. ఆతని సృజనాత్మక ప్రేరణని పాడుచేస్తున్నానేమో నన్నయం కలిగింది. కొత్తది కనిపెట్టిన ఆనందంలో నా వ్యాదయం పొంగింది: సృజనాత్మకత పిల్లల మనసులోని అత్యంత ఆంతరంగికమైన దిశలని తెరుస్తుంది. యా దిశలలో, దయాన్మీతాసుభాతులు నిదిస్తూ పుంటాయి. తన చుట్టూతా పున్న ప్రపంచంలో సౌందర్యాన్మభూతి పొందెందుకు పిల్లవానికి సాయంచేసేటప్పుడు ఉపాధ్యాయుడు యా దిశలని స్పృశేస్తున్నాడన్న మాట.

లరీసా ఉదాహరణ తీసుకుని నేను మహోకాయులైన కమ్మరివాళ్ల బోమ్మని గీయడం ముదఱెచ్చాను. నేను గీసింది ఘరవాలేదన్నట్టగానే పుందనిపించింది. ఆ కమ్మరివాళ్ల నిజంగా పున్నట్టే కనిపించారు; ఆ బోమ్మ సరిగ్గా సమప్పి క్లీతుపు కమ్మరశాలోని దానిలాగే పుంది. నేనో పెద్దవాళ్లనే సంగతే మర్మించి, యొమిటో సంబర వడిపోయాను: నా కమ్మరివాళ్ల లరీసా గీసిన వాళ్లకంటే బాగున్నారు. పిల్లలు లరీసా బోమ్మ దగ్గర నిజమైన ఆసక్తితో గుమిగూడారు గాని, నా బోమ్మని అనలు

పట్టించుకోనే లేదు. “యేం గీసింది విల్ల?” అనుకున్నాను నేను. విల్లల పైనుంచి వంగి చూశాను: ఆ పిల్ల గీసిందాంలో ప్రత్యేకమైన దేమి లేదు. మరి వాళ్లంతా దాస్తి అంతలా మెచ్చుకుని నా బొమ్మని యెందుకు నిరాదరం చేస్తున్నారు? ఆ పిల్ల బొమ్మని యెంత సన్నిహితంగా చూస్తే అంతగా నాకు పిల్లలకి వాళ్ల ప్రపంచ దర్శనం వాళ్లడేనని అనివిచింది. వాళ్లకి తమ స్వంత హృతీకరణ భాష వుంది. మీరెంత ప్రయత్నించినా, మీరు వాళ్ల భాషని అనుకరించలేదు. నా బొమ్మలోని మహాకాయులైన కమ్మరివాళ్ల సాదా టోపీల్లోనూ, ఆప్రవ్లలోనూ, పెద్ద గడ్డలతోటి, బూడ్లతోటి వున్నారు. కానీ ఆమె బొమ్మలో వాళ్ల తమ దూడిపీంజల్లాంటి జాట్టు చుట్టూకా రవ్వల పరివేపంతో వున్నారు. ఆ బ్రాహ్మణందమైన కమ్మరి వాళ్ల గడ్డలు వూరికి గడ్డలు కాపు, నిష్టా చుట్టులు. వాళ్ల బ్రాహ్మణందమైన సుత్తులు దగ్గరదగ్గర వాళ్ల తలంకి రెండింతలు పరిమాణంలో వున్నాయి.... ఒక విల్లవాడికి అది సత్కాచ్ఛి భంగంచేసినట్లు కాదు, కానీ దానంతటదే సత్యం - అద్భుత కథల్లోని శక్తిపంతులైన వ్యక్తి సమూహానికి, అగ్ని అంశకి గల సమ్మలేనంత బలానికి, వైపుణ్యానికి సంబంధించిన సత్యం. పిల్లల విచిత్రమైన వూహల అద్భుత భాషని పెద్దవాళ్ల భాషలో సరిపెట్టాలనే ప్రయత్నం మనం చెయ్యగూడదు. పిల్లలు ఒకళతో ఒకళ్లు వాళ్ల భాషలో మాటల్లాడుకోవాలి. ప్రాథమిక తరగతుల ఉపాధ్యాయులకి నేను సలహా యిచ్చాను: పిల్లలకి ప్రమాణమూ, దృగ్గోచరమూ, సమతూకమూ నేర్చుండి - అదంతా పుట్టంగా బాగానే వుంటుంది; కానీ అదే సమయంలో, పిల్లల వూహకి అవకాశం పుంచండి; అద్భుత కథల ద్వారా ప్రపంచాన్ని చిత్రించే పిల్లవాళ్ల సామర్ఖ్యాన్ని పొడు చెయ్యవద్దు.

ప్రతి పిల్లవాడూ తనేం గీసింది అందరికి చెప్పాలనుకున్నాడు. స్వస్థమైన బొమ్మలూ పోలికలూ మరినే రాళ్లలగా యా కథల్లో మిఱుక్కుమన్నాయి. చిత్రలేఖనం పిల్లల భాషాభివృద్ధికి దోషాదం చేసింది.

పొలాల్లోకి, పచ్చిక చీక్కలల్లోకి మా పికారు లన్నిదీలోనూ మేం మాతోటి కాగితాలూ పెన్నిచ్చు తీసికెళ్కేవాళ్లం. పెద్ద పిల్లలు చిన్న పిల్లలకి జేబులో పెట్టుకునే అట్టలు తయారుచేసి యిచ్చారు. స్వాలు ఆరంభమైన కొస్సినెలల తర్వాత నేను ఒక పెద్ద ఆల్ఫ్యూమ్ తయారుచేశాను. అందులో తమ అభిమాన పొత్తుమైన పరిపేశీక ప్రపంచపు దిక్కుమంచి ప్రతి పిల్లవాడూ గీసిన బొమ్మలున్నాయి. అందులో నేను చిన్న కథలు కూడా రాశాను. మా సమష్టి జీవితంలోనూ, ఆధ్యాత్మిక అభివృద్ధిలోనూ యా ఆల్ఫ్యూమ్ ఒక పూర్తి అధ్యాయం.

సజీవమైనదానిపట్లు, అందమైనవాటిపట్ల శ్రద్ధ

సజీవమైనదానిపట్లు, తమ చుట్టూకా వున్న ప్రపంచంలోని సౌందర్యంపట్లు పిల్లల ఉదాసీనత నన్ను కలతపెట్టింది. వైకి పట్టించ లేని కైశవ క్రూర చర్యలు నన్ను యిఱ్చందిపెట్టాయి. మేము పచ్చిక ఘైదానంపీద నడుస్తున్నాం. సీతాకోకచిలకలూ,

కందిరీగలూ యెగురుతున్నాయి. యూర ఒక పెంకు పురుగును పట్టుకున్నాడు. తన జేబులోనుంచి అద్దం ముక్కను తీసి లోపల “యెలా వుంటుందో చూడ్దం కోసమని” అ పురుగుని సాంస్కారిక కోశాడు. సూళ్లో క్లైటంలో ఒక మూల కొన్ని మంగల పట్లు చాలా యెత్తగా వున్నాయి. మేం ఒకసారి అక్కడికి వెళ్లాం. నేనింకా మంగల పక్కి గూళ్ల గురించి రెండు మాటలు చెప్పేదు, ఘార ఓ గూటిమీదికి రాయి విసేరేదు. పెరుట్లో పెరిగిన అందమైన కన్నాలీలి పుష్టులని విల్లలు సంరక్షించారు. కాని ల్యాస్ట్ ఆ పుష్టుల పాదులోకి వెళ్లి అన్నిట్లీ తెంపేసింది. యదంతా కూడా “సంతోష చంద్రకాల” తొలి దినాల్లో జరిగింది. విల్లల సౌందర్య మోహత్వం, సౌందర్యానికి వాటిల్లలోయే దానిపట్ల నిర్దక్కుంతో కలిసి వుండని నాకు అనిపించింది. అందాన్ని అభినందించడం అనేది మంచితవష్ట. మొదటి మొలకలు తప్ప వేరే యేం కాదు, దాన్ని మనం జాగ్రత్తగా అభివృద్ధి చేయాలి అని నేను మా విద్యార్థులని కటుసుకోవడానికి చాలా ముందే నాకు నమ్మకం కలిగింది. మరీ ముఖంగా కోల్పు, తోల్పలు చేసిన పని నన్ను కలత పెట్టింది. కోల్పుకి విచ్చిక గూళ్లు ధ్వంసం చేసే విచ్చి. గూళ్లోనుంచి పడిపోయి రెక్కలు రాని విల్లల్ని తీసుకుని వెన్న ఔళ్లకరీ మురికి గొట్టంలో వాటిని అతను వదేనేవాడట. ఆ పసిపిచికలు చాలా సేవు కీచుమనేవిట. కోల్పు గొట్టందగ్గర వింటానికి చెవి పెట్టేవాడట. త్రూరత్వం కష్టభూయిష్టమైన కుటుంబంనుంచి వచ్చిన కోల్పులోనే కాదు, మామూలు పాతావరణంలో బటికే విల్లల్లో కూడా వుంది. అన్నిచికంటే కలవరపెట్టేది యేమిటంటే, దుష్టత్వపు యా “స్వల్ప” సంఘటనలూ, సజీవమైన దానిపట్ల, అందంపట్ల ఉదాసీనత, వీటి అంత్య ఫలితం కరకు హృదయం, అవి గర్వాన్నియమైనవి అని విల్లలు అర్థం చేసుకోపోవడమే.

ప్రకాశంతమైన దయగుణం విల్లల్లో యెలా కలిగించాలి? సజీవమైన దానిపట్లు, అందమైన దానిపట్లు దయా, యోచన గల శ్రద్ధా విల్లల హృదయాల్లో కాపాడ్దం యెలా? ఒకసారి మా వీకారులో రెక్కలు తెగిన భరద్వాజపిట్ల కనిపించింది. ఆ పెట్టి ఓ చోటినుంచి యింకో చోటికి మిడిసి మిడిసి గెంతుతోంది, కాని యెగరపోలేకపోతోంది. విల్లలు ఆ పెట్టిపి పట్టుకున్నారు. వాళ్ల చేతుల్లో ఆ ప్రాణమున్న ముద్ద దడడడ కొట్టుకోవడం మొదటిట్టింది. చిన్ని హుసల్లాంటి దాని కట్ట భయంతో వినీలాకాశంలేని చూస్తున్నాయి. కోల్పు దాన్ని నోక్కాడు. అది దయనీయంగా కీచుమంది. విల్లలు నవ్వారు. “తనతోటి పట్లు పొలంలో వదిలేని ఆ పెట్టి అంటే వాళ్లల్లో ఒఱ్ఱాళ్లకీ జాలి లేకుండా యెలా పోయింది?” అని నేను అనుకుని విల్లలకేసి చూశాను. లీదా, తాన్నా, దంకో, సెరోజ్జు, నీనాల కళల్లో నీట్లు తిరుగుతున్నాయి.

“ఎందుకు నువ్వు పాపం ఆ పెట్టిని పింసిస్తువు?” జాలి గౌలిపే గొంతుకతో రీదా కోల్పులో అంది.

“మధ్యలో నీకేం?” అడ్డిాడా పిల్లాడు. “యిదిగో దీన్ని తీసుకుని కాపాడు” అంటూ అతను ఆ పీట్టని లీదామీదికి విసిరాడు.

“అదంటే నాకు జాలి. దాన్ని నేను కాపాడతాను” అందా పిల్ల, ఆ పీట్టని నిమురుతూ.

మేం అడివి శివారులో నుంచని వున్నాం. ఆకురాలు కాలంలో వలసణాయే పట్టుల గుంపులు చాలా దూరం యెగిరిపోతాయని నేను ఆ పిల్లలకి చెప్పాను. కొన్ని యేకాకి పట్టులు పొలాల్లో యేమీ లేకుండా వదిలిపెట్టబడిపోతాయి - అదిగో రెక్కలు విరిగిపోయినాచీ, యెరమింగే పట్టుల పట్టు మంచి తప్పించుకున్నవీ లాంటివి. హిమతుఫానులూ, గడ్డ కట్టించే చలిగాచ్చులూ యింకా వాటి ప్రాజానికి ముందే వుంటాయి. యా పీట్టకి యింకా యేం మూడశోతోందో? పొపం యా నిర్మాగ్యరాలు చలికి ముద్దకట్టి చచ్చిపోతుంది. కానీ వనంత రుతువులోనూ, వేసవిలోనూ సమ్మోహక సంగీతంతో పచ్చిక ప్రైదానాలని ముంచెత్తుతూ యెంత బాగా పాడుతుంది. భరద్వాజ వీట్ల సూర్యుని బిడ్డ. అద్యుత కథల్లో “యా వీట్ల సూర్యుని ఆగ్నినుంచి పుట్టింది” అనిపుంది. చలితోలే మీ వేట్లు చిగుసుకుపోతే, గడ్డకట్టించే గాలి మీకు వూవిరిసలవనివ్వకపోతే యెంత నొప్పిగా పుంటుందో మీకు తెలుసు కదా. యిందిదగ్గర వెచ్చని పొయియుద్గరకి పరిగెత్తుకు పోతారే... కానీ పొపం “యా నిర్మాగ్య పక్క యెక్కడికి పోతుంది? దానికివరు శరణం? అది గడ్డకట్టిన ముద్ద అయిపోతుంది.”

“కాని మేం యా పీట్టని చచ్చిపోనివ్వం. మేం దీన్ని వెచ్చని మూల పెడతాం. చిన్ని గూడు కడతాం. వనంత రుతువుదాకా పుంచెటట్లు చేస్తాం” అంది వార్యా.

ఆ పీట్టకి యెలా చిన్న గూడు కట్టాలా అని పిల్లలు వాచులేసుకోవడం మొదటట్టారు. వాళ్లల్లో ప్రతి ఒకకళ్లకీ ఆ పీట్టని శీతాకాలానికి యించికి తీసుకుపోదామనే వుంది. కోల్పు, తోల్పు మరి యింకొంత మంది మాత్రం పూరికే పుండిపోయారు.

“యొదుకు ఆ పీట్టని యిల్కి తీసుకెళ్డడం పెల్లులూ? దానికోవెచ్చని గూడు స్వాలుద్గర తయారుచెయ్యగలం. దానికి మేత పెట్టి, అది బాగయొటట్లు చేచ్చాం, అప్పుడు వనంత రుతువు వచ్చే నాటికి వదిలేద్దాం.”

మేం దాన్ని స్వాల్లీకి తీసికెళ్లి, చిన్న పిల్లల గదిలో వున్న పంజరంలో పెట్టాం. ప్రతి రోజు పిల్లల్లో యెవళ్లో ఒకకళ్ల ఆ పీట్టని సాకఢానికి వచ్చేవాళ్ల. వాళ్ల దానికి మేత తెచ్చేవాళ్ల.

కొన్ని రోజుల తర్వాత కాల్యా ఒక వడ్డంగి పీట్టని తెచ్చింది. ఆ పీట్ల వాళ్ల నాయనకి అడివిలో దొరికింది. అది జిహూలా యే అడివి జంతువుకో చిక్కి పుంటుంది. అద్యష్టపతాత్మా బతికి జిహుకట్టింది. ఆ వడ్డంగి పీట్ల రెక్కలు నిర్మించా వేలాడుతున్నాయి. దాని పీపుమీద పేరుకున్న నెత్తుబి ముదలున్నాయి మేం దాన్ని

చందోలి విట్టతో భాటుగా పుంచాం.... వడ్డంగి విట్టకి మేత యేం పెట్టాలో యెవరికీ తెలీదు - బహుళా పురుగులా? వాలినెక్కడ వెతకాలి, చెట్టు పట్టా కిందా?

“నాకు తెలుసు” కోల్పు గొప్పలు పోయేడు. “ఆది పూరికే పురుగుట్టీ యాగట్టీ తిందు. దానికి విల్లో కాయలూ, గడ్డిగింజలూ యిష్టం. నేను చూకాను...” అతనింకా యేదో చెప్పచోయాడు గాని యిఖ్యాంది పడిపోయాడు. బహుళా అతను వడ్డంగి విట్టల్ని వేటాడి పుంటాడు.

“ననే, వడ్డంగి విట్టకి మేత యేమిటో వీకు తెలుసు కాబట్టి, నువ్వు దానికి అఫోరం తెచ్చిపెట్టవచ్చు. చూడు యొంత జాలిగా కనిపిస్తోందో అది.”

అంచేత కోల్పు వడ్డంగి విట్టకి రోజు అఫోరం తెచ్చేవాడు. అతనింకా సజీవమైన దానిపట్లు జాలి పడలేదు. తన తోటివాట్లు మెచ్చుకున్నారు గనక అలా చేకాడు. చూడండి, మా పిల్లవాడు కోల్పు యొలాంలి వాడో - విట్టలకి యేం మేతో అతనికి తెలుసు. కాని అతనిలో దయాగుణం ఆగ్రాతం కావడం ఆత్మగౌరవంతో మొదలవునివ్వండి; అది యొంత మాత్రమూ చెడు కాదు. మంచి పనులు ఒక అలవాటు అవనియ్యండి; అవి మంచి ఆలోచనలని ఊగ్రాతం చేస్తాయి.

మీరెలాంచి వాళ్లు కావాలనుకుంటున్నారు అన్న ప్రత్యక్షి పిల్లలదగ్గర వందలాది జవాబులున్నాయని నాకు గుర్తే - బలంగా, సాహసంగా, దైర్ఘ్యమంతంగా, తెలివిగా, యుక్కిగా, నిర్ణీతిగా. కాని ఒళ్లాళ్లు కూడా యొప్పుడూ “దయగా” అని అనలేదు. దయ యొందుకని సాహసం, దైర్ఘ్యం లాంటి సద్గుభాలతోటి సమంగా లేదు? యొందుకని పిల్లలు ఒక అప్పుడు తమ దయతోటి యిఖ్యాంది పడిపోతారు? కాని దయ లేకుండా, ఒక వ్యక్తి యింకొకళ్లపట్ల చూపించే నిజమైన ఆర్థత లేకుండా, ఆధ్యాత్మిక శాందర్భం అసంభవం. మగపిల్లలకి ఆడపిల్లలకున్నంత దయ యొందుకుండవని కూడా నేను అలోచించాను. బహుళా అది అలా కనిపిస్తోందా? అట్టే, అది నిజంగానే అంతే. ఆడపిల్లలు యొక్కవ దయగా, సానుభూతిగా, సున్నితంగా పుంటారు. యొందుకంటే చిన్నతనంనుంచీ వాళ్లల్లో ఒక విధమైన ఆక్షత మాత్రమహాజ గుణం పుండటం వల్లనేవో. సజీవమైన వాలిపట్లు సంబంధభావం, ఆడపిల్లల హృదయాల్లో తాము కొత్త ప్రాణికి స్పృష్టికర్తలు కావడానికి యొంతో ముందే బిలపడిపుంటుంది. ఆ మూలం, దయపట్లు, ఆధారం, సృజనలో, జీవితపూ, శాందర్భపూ నిర్దారణలో పుంటుంది. దయ విడిదియ లేకుండా శాందర్భంతో ముడిపడిపుంటుంది.

ఫేద్య గిణిగాడు వక్కిని సూట్టీకి తీసుకువచ్చిన ఉదయం పిల్లలకి పర్మదినమైంది. యొందుకనో ఆ విట్ట కూడా యొగరలేకపోతోంది. ఆ కుర్రవాడు దాన్ని పతువుల క్షేత్రందగ్గర పొదలో చూకాడు. గిణిగాని అందమైన నానా వర్జ శోభితమైన యాకలనుంచి పిల్లలు దృష్టి తిప్పుకోరేకపోయారు. మేం “వక్కల అస్సుక్కి” (మా గది యా మూలని పిల్లలు అలా పిలిచేవాళ్లు) రగ్గర ఆ ఉదయం సమావేశమయ్యాం. మళ్లీ యిక్కకి పోయే ముందు అక్కడికి వెళ్లాం. కోస్తు ఒక

దుర్వలమైన, నీరసమైన, చిన్ని పిచికని తెచ్చాడు. దాన్ని అతను రోడ్స్ వార పట్టుకున్నాడు. ఆ పిచిక గింజలు గాని, రొడ్స్ ముక్కలు గాని తినదు. పిచిక జబ్బుకి కోస్తు బాధపడిపోయాడు. మా పిచిక చచ్చిపోయినప్పుడు మేం అంతా దుఃఖించాం కోస్తు యేఱ్చాడు. ఆడపిల్లలు యేఘారు. కోల్పు మబ్బగా, మాట్లాడకుండ పుండిపోయాడు.

“దయగల పీలువాడు” ఆకారంనుంచి వూడిపడ్డ. పీలువానికి దయ బోధించాలి. ఒకసారి, కనుమల్లో పీకారు వెళ్లేటప్పుడు పీలులు కాలు తెగిపోయిన చిన్ని కుందేలుని చూశారు. వాళ్లు దాన్ని తమ గదికి తీసికెల్లి ఒక కొత్త బోసులో పెట్టారు. ఆ రకంగా యింకో అస్పత్తి పశువులకి తయారైంది. ఒక వారం తర్వాత లరీసా శుష్మించిపోయిన ఒక పిల్లి కూనని తీసుకువచ్చింది. అది చలికి పడికపోతోంది. వాళ్లు దాన్ని కుందేలు బోసులోనే వుంచారు. పీలులకి చేతినిండా పనే: వాళ్లు కుందేలు కోసం కారట్లు, పిల్లికూన కోసం పాలూ తెచ్చారు. ఓ రోజు ఉదయం ఆ కుందేలూ, పిల్లికూనా లంగచుట్టేసుకుని పదుకుని వుండడం చూసినప్పుడు పీలులకి కలిగిన సంబరం యింతింత కాదు. వాళ్లు ఆ జంతువులని యెక్కడ నిద్ర నుంచి లేవగొట్టేస్తామోనని భయపడి మెల్లిగా గుసగుసలతోబే మాట్లాడుకున్నారు....

శీతాకాలంలో కొన్ని పికిలి పిట్టలు “పక్కి ఆస్పత్రి”లో ప్రత్యక్షమయ్యాయి. పీలులు వాటిని పట్టులకి మేత వేసే చోట పట్టుకున్నారు. అవి శీతాకాలమంతా పున్నాయి.... నాకు ఆనందం కలిగించింది యింకోతో వుంది: కొంతమంది పీలులు తమ యిక్కడగ్గర తమ స్వంత “పక్కి ఆస్పత్రులు”, జంతువుల జాగాలూ యేర్చాటు చేసుకున్నారు. యక మా గదికి చిన్ని చేపలున్న ఆక్షేరియమ్ వచ్చిం తర్వాత పీలులు యిక్కడగ్గర తల్లిదండ్రుల్ని వాటిని ఏర్పాటు చేయుమని బణిమలాడారు. దాన్ని యొలా చెయ్యాలా చూద్దామని చాలామంది తల్లిదండ్రులు స్థాల్కి వచ్చారు. యా ఆక్షేరియమ్లలోకి ముక్కలూ, చేపలూ దొరకడం కష్టంగా వుందేది. చేపలకి ఆహారం తేవడం యింకా కష్టంగా వుందేది. పీలుల పట్టుదల పుణ్యమా అని యా కష్టాల్నీ గట్టికొం. వాళ్లు నన్ను గాని, తల్లిదండ్రులని గాని ఆ వని జరిగే దాకా మనక్కాంతిగా వుండినివ్వలేదు. స్లావ, తీసాల తల్లులు తమని పీలులు నలిపేస్తున్నారని పితురీ చేస్తూ స్థాల్కి వచ్చారు. కొంత మంది పీలులకి బంగారు చేపలున్నాయట, వాళ్లకి లేవట. మేం మిగ్గా పీలుల్ని సాయం అడగాల్చివచ్చింది. ఆ రోజుల్లో స్థాలు వర్క్షషాఖలుండేవి కాదు. కాని ఆక్షేరియమ్ల కోసమని చెప్పి పీలులకి వర్క్షషాఖ విధిగా ప్రారంభించాల్చి వచ్చింది.

ఆక్షేరియమ్ గుడ్డి వెలుతుల్లో కూచుని, బంగారు చేపల్ని మెచ్చుకుంటూ గడిమని ఆ సాయంత్రాలు నేనెన్నదూ మర్చిపోలేను. నేను పీలులకి సముద్రపు లోతు ప్రపంచం గురించీ, సముద్రపు జీవుల గురించీ చెప్పాను. స్థార్ యొవ్వడో

పూర్తిచేసి, పెద్దవాళైన మా విద్యార్థులు ఆ సాయంత్రాలని జీవితమంతా గుర్తుంచుకున్నారు. కోల్య యా మధ్యనే నాతో చెప్పాడు:

“ఆ గుడ్డి దీపం తరుచగా నా కలల్లో కనిపిస్తుంది. దాని వెలుతురే ఇంసానికి కొలి బీజం. నేను సముద్రపు నిగూఢ అగాధాలనీ, అఘ్యతమైన చేపలనీ గురించి యింకా తెలుసుకోవాలను కుంటున్నాను....”

ఈ డియర్ పై నాలుగేళ్ల వయసువాడు ఆ చేపల్ని అంత అదరంగా గుర్తుపెట్టుకున్నాడంటే, అదేం చిన్న సంగతి కాదు, అది దయకి ఒక మార్గం అన్నమాట. అనఱు యొం పట్టించుకోకుండా వుండేవాళ్ల హృదయాల్లో కూడా మట్టుతా పున్న ప్రపంచపు అందం, దయాగుణం, సున్నితత్వం, సానుభూతి మేలుకొలపడం కోసమని నేను ఆత్మతగా యొదురుచూశాను.

సహివైన వాటిపట్లు, అందమైన వాటిపట్లు పట్టింపు పిల్లలకి క్రమేహి వచ్చింది. 1951వ సంవత్సరపు ఆకురాలు కాలం ఉత్తర భాగంలో మేం ఆడవిలోకి వెళ్లాం. అప్పటికే చెట్టునుంచి ఆకులు రాలిపోయాయి. ఆ అడవిలో మేం ఒక చిన్న వేప చెట్టుని తప్పితీశాం. మేం దాన్ని స్వాల్ అవరణలోకి తీసుకొచ్చి అక్కడ పాతాం. ఆ చిన్ని చెట్టు మా నేస్తుం అయింది. మేం దాన్ని గురించి కలుకున్నాం, కథలల్లాం, యేదో మన బాధనీ, ఆందోళననీ అర్ధం చేసుకుని, ఆనుభవించగల సజీవ జీవిని గురించి మనం అనుకున్నట్టు. ఐచ్చని జల్లులు పడ్డపుడు మా పిల్లలు సంబరపడిపోయారు, యొందుకంటే మా నేస్తానికి తడి అవసరం. నేల మంచుతో కప్పడిపోయినప్పుడూ, పొలాలమీదనుంచి యొముకలు కొరికే చలిగాలి వీచినప్పుడూ మా నేస్తానికి చలిపెడుతుందని మేం ఆందోళన పడ్డాం. ఆ పిల్లలు మంచు పోగుఁఁసి, దాన్ని ఆ చిన్ని వేప చెట్టు కాండం చుట్టుతా పట్టించేరు. ఆడపిల్లలు కొన్ని తుంగకాదలు తెచ్చి ఆ చెట్టు కాండాన్ని కప్పేరు. వసంతరుతుపు వచ్చే సమయంలో మేం తరచూ మా నేస్తాన్ని చూడ్డానికి వెళ్లేవాళ్లం. ఎప్పుడు మొగ్గ తొడుగుతుందా అని తపూతపూలాడుతూ నిరీక్షించేవాళ్లం. మొదటి ఆకుపచ్చ పత్రాలు పిల్లల్ని పరమానందభరితుల్ని చేశాయి: ఆ చెట్టు సజీవంగా వుంది. వేసవిలో మేమా చెట్టుకి నీళ్లు పోతాం.

“ాద, దయల ఉమ్మడి అనుభూతికి, ఉమ్మడి మంచి మనసుకీ యొంతో శక్తి వుంది. అది యొంతో ఉదాసీనంగా వుండే వాళ్లని కూడా తనతో తీసుకుపోగల పెను ప్రవాహం లాంటిది. కోల్య, తోల్య, స్లోవ, పేత్రికలు ఉత్సాహంగా తమ నేస్తుం వేప చెట్టుని చూడ్డానికి వెళ్లడం, ఆక్షేరియమలోని చేపలకి ఆహారం పెట్టేటపుడు వాళ్ల కట్ట మెరియడం చూసి నాకు మహానందమైంది.

శీతాకాలపు మంచులో వేప చెట్టుకి చలి కొడుతుందేమోనన్న ఆలోచనకే గుండెలు గజగజలాడిన వాళ్లు పెద్దవాళ్లయారు. మా నేస్తుం యెన్నో కొమ్మలతో పెద్ద చెట్టుంది. యిప్పటి కూడా ఆడపిల్లలూ, మగపిల్లలూ, యువకలూ, యువ

తండ్రులూ, తల్లులూ దాన్ని చూడ్డానికి వస్తారు. చిన్ననాటి బంగారు ఆకురాలు కాలాన్ని గుర్తుకు తెచ్చుకున్నప్పుడు ఆర్జుమైన అనుభూతుల దోలికలో వాగిపోతాయి.

మానవత్వం, మంచితనం, బాధ, ఉపకారమైస్తే పనిలోనుంచి, చుట్టూకూ వుండే ప్రపంచం గురించిన పట్టింపులోనుంచీ, ఉత్సాహంలో నుంచి ఆవిర్భవిస్తే దయాపూరిత అనుభూతుల వేళ్ల బాల్యంలో వున్నాయని అనుభవం తెలియజేస్తాంది. దయాపూరిత అనుభూతులు భావపరిపోషణ మానవత్వానికి కేంద్ర స్థానం. దయాపూరిత అనుభూతులు చిన్నతనంలో నాటకపోతే యిక అవి యెన్నటికే రావు. యెందుకంటే నిజమైన మానవత్వం యేకకాలమందు మొదలి అత్యంత, ప్రాముఖ్యమైన సత్యాల్చి గ్రహించడంతోటే అదే కాలంలో తమ స్వంత భాషణిని పదాలకుండే అతి సుస్నేత భేదాల అనుభవమూ, అనుభూతితోటే బాటుగా మనసులో నిర్మారితమపుతుంది. ఒక వ్యక్తి బాల్యంలో అనుభూతుల పారశాలకి హాజరప్పాలి - దయాపూరిత అనుభూతులు రూపుదాటే స్వాలు అది.

పని ప్రపంచంలో మా యూత్తలు

పనిని పిల్లలకి ఒక ఆంతర్యమైన అవసరంగా యొలా చెయ్యాలా అన్నది మా స్వాలు ఉపాధ్యాయులను వేధించింది. స్వాలు మొదలి రోజులనుంచి ప్రాధిమిక స్వాలు ఉపాధ్యాయులు పిల్లలచేత స్వాలు తోటలో పని చేయించారు. మేం ఓ చిన్న గ్రిన్ హాస్ కట్టాం. దానిలో శీతకాలంలో పనిచేశారు. పిల్లల శ్రమని ఉన్నత పైధ్యాంతిక ప్రేరణలతో యొలా ఉత్సేజిపరచాలా అని ఆలోచిస్తూ, ఉపాధ్యాయులు వాళ్ళచేత విజయాత్మవ దినం* నాడు తలా ఒక ఓక్ చెట్టు పాతించాలని నిర్ణయించుకొన్నారు. అది మా సంతోషించి సజీవ శాసనంగా వుండిపోతుంది. ప్రతి సంవత్సరమూ మా విజయాత్మవ దిన సందర్భంగా ఓక్ చెట్లని వనంలో పాతుతునే వున్నాం.

పిల్లలని ప్రకృతి పరిపేస్తించి వుండడమే కాదు, శ్రావిక, సృజనాత్మక, నిర్మాణాత్మక ప్రపంచమూ పరిపేస్తించి వుండడం చాలా ముఖ్యమని మేం భావించాం. ఒక మనిషి సాందర్భం చాలా స్వస్థంగా శ్రమలోనే వెల్లడోతుంది.

ఆరకంగా మా “సంతోష చంద్రశాల” పని ప్రపంచంలోకి “యూత్తలు” చెయ్యడం మొదలైట్టింది. పిల్లలు సమష్టి వ్యవసాయ క్లేత్తవు ధాన్యపు కొట్టుల్లోకి చేసిన తమ మొదలి “యూత్తల్చి” యెన్నటికే మర్చిపోలేరు. పిల్లలు గోధుమ రాతులు చూశారు - వాన్య తండ్రి సమష్టి వ్యవసాయ క్లేత్తంలో తమ పనులు బాగా చేసిన వాళ్ళని గురించి మాకు చెప్పేదు.

ఫాసిస్టు జర్జనీమీద సోవియట్ ప్రజలు విజయాత్మవ దినాన్ని మే 9న ప్రతి యొరుపుకుంటారు.

ప్రపంచాన్ని గురించి కలిగే జ్ఞానం మేధావరమైందే కాదు, ఆనుభూతి వరమైంది కూడా. పనివాడుగా ఒక వ్యక్తి సాందర్భాన్ని చూసి పిల్లలు మెఘుకుంటున్నారు. యిం “యాత్ర”లో తమ తల్లిదండ్రులని కలిస్తే ఆ ఆనందం యొంతో గాఢంగా వుంటుంది. పొల కేంద్రందగ్గర తాన్నా తల్లి పదిహేను వందల మందికి సరిపడా పొలు తీస్తుందని పిల్లలు తెలుసుకున్నారు. ఆకురాబుకాలంలో ఒక రోజున మేము ఇంజీరింగ్ ఫేళ్లరీకి వెళ్లాం. అక్కడ వాళ్లు తండ్రిని కలిశాం. ఆయన పిల్లల్ని శౌండ్రీదగ్గరకి తీసికొల్చాడు. వాళ్లు వినీ, లేక వాళ్లంతట వాళ్లే కల్పించీ చెప్పిన కథలన్నింటికంటే ఆసక్తికరమైంది ఒకటుంది. అదే మానవుడు ఒక గట్టి పదార్థాన్ని మండే అరుణ నదిలా మారుస్తున్నాడు, తరువాత ఆ నది మానవ శ్రమవల్ల, సంకల్పంవల్ల లోహపు కడ్డిల్లా మారుతుంది. యిం కొత్త విషయాన్ని పిల్లలు మహానందంతో జీర్ణించుకోవడం నేను చూశాను: మండే లోహ నదిని శూరులు సృష్టించడం గురించి వాళ్లు కథలు అల్లారు, లోహ శ్రామికుల బొమ్ములు గీశారు. శౌండ్రీకి మొదటిసారి పోయిచూడ్దం వాళ్లమీద మరుపురాని ముద్రిసింది. వాళ్లు అన్నితినీ నూతనంగా దర్శించారు. లోహం లేకపోయినట్టయితే మానవుడు ఒక్క రోజు కూడా బతకలేదు, పని చెయ్యలేదని అర్థం చేసుకున్నారు. పనివాళ్లు, లోహశ్రామికులు, యంత్రవిర్ాళులు, వీక్షే నిజమైన జీవిత సృష్టికర్తలు. మా పిల్లల్లో వీళ్లపట్ల గాఢమైన గౌరవం నాటుకుపోయింది.

అనేక రకాల నిపుణ శ్రామికుల, యంత్రాల ఫిట్టర్ల, టర్మినల్ వర్క్స్పోపులకి, ట్రాక్టరు స్టేషన్కి మేం చేసిన “యాత్రలు” కూడా ఆసక్తిరంగా వున్నాయి. లోహపు ముక్కల్నిసుంచి కోత యంత్రాల, ట్రాక్టర్ల భాగాలు యెలా పుదుతున్నాయో పిల్లలు చూశారు. యింజన్లు పనిచెయ్యడానికి అవసరమైన ఆ మరని లరీసా తండ్రి నేర్పరి హస్తాలు చెయ్యడాన్ని పిల్లలు ఉగ్గబట్టుకు గమనించారు.

మానవుల మధ్య సంబంధాలు, సాంఖ్యిక జీవితం మానవ శ్రేయస్సు కోసం చేసే శ్రమలోనే అన్నిటికంటే ఎక్కువగా వెల్లడపుతాయి. ఒక వ్యక్తి మానవత్వం ఆమె గాని, ఆతమ గాని పరులకోసం యొం చేస్తున్నారు అన్న దానిలో వ్యక్తమవుతుంది. మన సోషలిస్టు వాస్తవికత తాలూకు యిం పార్శ్వాన్ని తెరిచే వాతావరణంలో పిల్లల్ని కమ్మెట్ నా ప్రయత్నం. ప్రకృతి సాందర్భానికి సంబంధించిన దాంటల్లో పిల్లలు ఆనందం పొందడమే కాదు, మన దేశంలో నిర్మాణమవుతున్న నూతన వ్యక్తి అంతస్సారంలో, స్వదేశానికి, సమాజానికి, మిగిలిన ప్రజలకీ అతని సేవలో కూడా ఆనందం పొందచేటట్లు చెయ్యి ప్రయత్నించాను. శ్రామిక జనంపట్ల పిల్లల ప్రేమ మానవ నీతికి మూలం అపుతుంది.

మేం ప్రకృతి సంగీతాన్ని వింటాం

సంగీతం అంటే నైతిక, మేధాభివృద్ధికి ముఖ్యమైన సాధనం. అది హృదయోన్సుత్వానికి, ఆత్మ పరిశుద్ధతకీ మూలం. సంగీతం ప్రకృతి చుట్టూతా పుస్త ప్రపంచంలోనే కాదు, మనలో కూడా పున్సుటువంటి ఘనమైన, దివ్యమైన సౌందర్యపూరితమైన భావాల్ని జాగ్రత్తం చేస్తుంది. స్వయం విద్యాబోధనకి సంగీతం శక్తివంతమైన సాధనం.

బాల్యంనుంచి పెద్దవాళ్లయ్యేదాకా విద్యార్థుల అధ్యాత్మిక అభివృద్ధిని గురించి యెన్నో సంవత్సరాల పరిశీలనవల్ల నాకు అనియతమైన, క్రమపద్ధతిలేని సినిమా, రేడియో, టెలివిజన్ ప్రభావం సరైన సౌందర్య అవబోధన యివ్వదని నమ్మకం కలిగింది. ఆ మాటకొన్నే దుష్ప్రభావం కూడా వుంటుంది. అనియతమైన సంగీత స్వరాల విస్తారం ప్రధానంగా హాసికరమైంది. ప్రకృతి నేపథ్యంలో పిల్లలకి సంగీత అస్వాదన నేర్చాలి. ప్రశాంతమైన పొలాల్లోనూ, పచ్చిక మైదానాల్లోనూ, ఓకు చెట్ల తోపుల మర్కర ధ్వనిలోనూ, వినిలాకాశంలోని భరద్వాజ విట్ట గానంలోనూ, పాలు పోసుకున్న గోధుమ పనల గుసుగుసల్లోనూ, తేనెతీగల రుంకారంలోనూ, కందిరిగల హోరులోనూ పున్న సంగీత సౌందర్యాన్ని విల్లలు అర్థం చేసుకుని, అనుభూతం చేసుకునేటట్లు అది చేస్తుంది. యిదంతా ప్రకృతి సంగీతం. శ్రావ్యతని సృష్టించడానికి వ్యక్తి ప్రేరణపొందే మూలం.

“సంతోష చంద్రశాల”లో సంగీత కృతులూ, ప్రకృతి సంగీతం. వినదానికి మేం చాలా త్రిధ్య చూపించాం - మా ముందున్న మొదటి కర్తవ్యం శ్రావ్యతకి రసాత్మక ప్రతిచర్యని స్పందింప చెయ్యడం, అప్పుడు సంగీత సౌందర్యానికి అధారం పరిషేషిత ప్రపంచంలో వుండని పిల్లలకి క్రమేహ విశ్వాసం కలిగించడం. ఆ శ్రావ్యత ఒక మనిషిని నిలబెట్టేస్తుంది, ప్రకృతి సంగీతం వినేటట్లు చేస్తుంది, ప్రపంచ సౌందర్యాన్ని అస్వాదించేటట్లు చేస్తుంది, ఆ సౌందర్యాన్ని అనుభూతం చేసుకుని, దాన్ని వృద్ధి పొందించేటట్లు చేస్తుంది. ఒక మనిషి తన మాతృ భాషణి, సంగీతాస్వాదన మూలాధారాల్ని గ్రహించడం, అర్థంచేసుకోవడం, అనుభూతం చేసుకునే సామర్థ్యం, శ్రావ్యత సౌందర్యాన్ని అనుభవించడం బాల్యంలో మాత్రమే సౌందర్యాన్ని తెలుగులో లోపించిన దాన్ని తర్వాత భర్తీ చెయ్యడం కష్టం, ఆ మాట కొస్తే అసాధ్యం కూడానూ. మాతృ భాషణి, ప్రకృతి సౌందర్యాన్ని, శ్రావ్యతనీ విల్లపాడి హృదయం సమస్యాయలో అనుభూతం చేసుకుంటుంది. బాల్యంలోనే విల్లపాడి హృదయానికి సంగీత సౌందర్యం తాకితే, స్వరంలో విల్లపాడు మానవోద్రేకల సూక్ష్మతల్ని అనుభూతం చేసుకుంటే, వేరే పద్ధతులద్వారా పొందలేని సాంస్కృతిక స్థాయిని అతడు చేరుకుంటాడు.

ప్రశాంతంగా పున్న వాతావరణంలో, ప్రతి శబ్దాన్ని సృష్టింగా వినగలిగే అకురాలు కాలపు తొలి రోజుల్లో విల్లలూ, నేనూ ఓ రోజు మధ్యాహ్నం పచ్చిక

మైదానంమీద కూర్చున్నాం. రఘ్వేన్ శాస్త్రియ సంగీత కృతిలోని “కందిరీగ ఎగరడం” అనే గీతం విందామన్నాను నేను. ఆ సంగీతం పీల్లల్లో రసాత్మక అనుభూతి రేపింది. “త కందిరీగ దగ్గరగా పశుస్వట్టుంది. మళ్లీ దూరం పోతున్నట్టుంది. చిన్ని పీట్లలు కిలకిలమనడం వినచ్చు” అని వాళ్లు అన్నారు. మేం ఆ గీతం మళ్లీ విన్నాం. అప్పుడు మేం మకరండం పున్న పువ్వులతో నిండిపోయిన పచ్చికమీదకి వెళ్లాం. పీల్లలు తేనెబీగల రుంకారం, కందిరీగల జోరు విన్నారు. ఒక పెద్ద కందిరీగ ఓ పువ్వులీద యొగరడం లోపలికి జారిపడ్డం చూశారు. పీల్లలకి సరదా అయింది. అది అచ్చం రికార్డుమీద సంగీతంలాగే పుంది. కానీ యా సంగీతపు కూర్చు అద్భుతియ సౌందర్యంతో పుంది. దాన్ని మేళన కర్త ప్రకృతిలో విని మనకి అందించాడు. పీల్లలు ఆ సంగీతం మళ్లీ వినాలనుకున్నారు.

ఓ రోజు తర్వాత, మేం పొద్దుటిపూతీ బోలెదు పువ్వులున్న మైదానానికి వెళ్లాం. తేనెబీగల శబ్దాన్ని పీల్లలు ప్రధగా విన్నారు. దుబ్బగా పున్న కందిరీగల జోరువడదామని చూశారు. అంతకు ముందు మామూలుగా కనిపించిందాంట్లో వాళ్లు సౌందర్యాన్ని దర్శించారు. అదీ సంగీతానికి పున్న శక్తి.

పీల్లలు అర్ధంచేసుకునే స్పృష్టమైన చిత్రాలని కళకి కట్టించే సంగీతపు కృతులను ఎంపిక చేశాను. వాళ్లు తమ చుట్టూతా విన్నవే అందులో పుంటాయి: పట్లల కిలకిలారవం, ఆకుల సపసప, గర్జించే విదుగు శబ్దం, సెలయేటి గలగల, గాలిహోరు... యవే. అదే సమయంలో పీల్లలకి కుపుతెప్పులన సంగీత అనుభూతులు కలగకుండా నేను జాగ్రత్త పడ్డాను. అమితమైన సంగీత భావ చిత్రణ పీల్లలకి మంచిది కాదన్న మాటని రెట్లిస్తున్నాను. అలాంటిది గందరగోళంగా పుండచ్చు, హృదీగా రసాత్మక స్పందన జడమైపోవచ్చ. నెలకి రెండు స్వరాలకంటే యొక్కపు నేను వాడరేదు, కానీ యా స్వరాలకి సంబంధించి చాలా బోధనాత్మక క్షమి జరిపాను. రాని లక్ష్మిం యేమిటంటే పీల్లల్లో ఆ సంగీతం మళ్లీ మళ్లీ వినాలని కోరిక జాగ్రత్తం కావాలి, వాళ్లు ఆ సంగీతాన్ని విన్నపుడల్లా సంగీత కృతిలో నూతన ఆనందాన్ని అవిష్కరించుకోగలుగుతారు.

మేం ఓక్ చెట్ల తోపులోకి వెళ్లాం. ఆకురాలు కాలం బాగా గడిచాక పొడ్చింగ్ వెచ్చగా, యొండగా పున్న రోజు అది. నానా వర్ష తోభితమైన అలంకారంగా పున్న చెట్ల బారు సూర్యకిరణల్లో వెలుగుతోంది. ఆకురాలు కాలపు పీట్లల కూతుర్చునులు బ్రూశరు శబ్దంతో పాటుగా వినిపిస్తున్నాయి. వినీలాకారంలో కొంగల గుంపు యెగిరిపోతోంది. మేం చెక్కోవేస్తే “అక్కోబరు పాట” విన్నాం. పీల్లలు తమ చుట్టూ పున్న ప్రకృతిలో తాము యింకా గమనించకుండా పున్న శోసపుస్తము లేని సౌందర్యాన్ని అనుభూతం చేసుకోడానికిది తోడ్చడింది - ఓక్ చెట్లమీద పశుపుచ్చగా తిరిగిన ఆకుల నిదానమైన గలగల, స్వచ్ఛమైన గాలి తాలూకు సుఖాసన, రోడ్జువార వాడిన సుగంధ పుష్టులు.

పీల్లలు ఉత్సాహంగానే వున్నారు గాని ఆ స్వరం కొంచెం విచార భాయిలని హాట్లమీద పరిచింది. మనక రోజులు, చలిగాలి తుఫాన్లు, పొద్దు తక్కువ పగళ్లు చేరువలోకి వచ్చేకాయని పీల్లలు భావించారు. యిం సంగీతంచేత ప్రథమితులై హాట్ల వేసవి అందాన్ని గురించి, ఆకురాలు కాలపు తొలి బంగారు దినాల గురించి మాట్లాడుకున్నారు. ప్రతి పీల్లవాడూ యేదో స్పష్టమైన దాన్ని, వర్ణనీయమైన దాన్ని గుర్తుకు తెచ్చుకున్నాడు. వేసవి, ఆకురాలు కాలపువిత్రాలు తమ పూర్తి సౌందర్యంతో పీల్లల వ్యాహల్లో ప్రత్యక్షమయ్యాయి. లరీసా అంది: “మా నాయనా నేనూ కనుమ దగ్గరికి వెళ్లాం. దాని యేటపాలులో ఆకుపచ్చని గోడ వుంది - అడివి, అడివి, అంతా అడివి, యెందలో వెలిగిపోతూ వుంది. యొక్కముంచో ఓ అడివి గువ్వ ‘కూ అంది. అడివిలో యెంత బాగుందో, యెంత బాగుందో, అలా అలా నడుషాలని అనుకుంటారంతే, సూర్యుడు అలా అస్తమానూ ప్రకాశించాలనుకుంటారంతే. చుట్టుపక్కల అడవి గువ్వలున్నప్పుడు వాటి పాట విందానికి చెట్ల ఆకులస్తీ శక్తి అంతా కూడానీసుకుని విందానికి కదలకుండా పున్నట్టినిపిస్తుంది.”

ఘూర గుర్తుచేసుకున్నాడు: “అమ్మ నన్ను పొలంలోకి తీసికెళ్లింది. ఆమె కీళ యంతం దగ్గర పనిచేస్తోంది. నేను యంతం డ్రైవరు మా మావయ్యతో యంతంమీద వెళ్లసు. నేను నిద్రపోదామనుకున్నాను. అమ్మ నన్ను కొత్త గడ్డియేటుమీద దించింది. నేను నీలాకాశంకేని చూశాను. గడ్డియేటు నేలమీద యొక్కదో యొత్తుగా యాదుతోంది. ఆకాశంలో వటికే పక్కి కనిపించింది. అప్పుడినానుంచి యెగిరిపోయింది. గొల్లభామలు నాతో యెగిరాయి, వాటి జ్యందమంతా పాడుతోంది, ఆ పిట్టని కలుసుకోదానికి యొగురుతూ. ఆరకంగా నేను నిద్రపోయాను. నేను నిద్రలేచాను, ఆ పిట్ట యింకా ఆకాశంలో వఱకుతూనే వుంది, గొల్లభామలు యింకా గట్టిగా రాగం తీస్తున్నాయి.”

మేం మళ్లీ ఆ సంగీతం విన్నాం. పీల్లలు తమ మనసులకి పాతుకున్న వేసవినీ, ఆకురాలుకాలపు రోజుల మరిచిపోలేని సౌందర్య జ్ఞాపకాలనీ ఆ సంగీతంలో దర్శించారేమాననిపించింది నాకు. పీల్లలు కొత్త జ్ఞాపకాలు నెమరువేస్తున్నారు.

“నేనూ, మా నాయనా గడ్డి బండిమీద వెడుతున్నాం. ఆకాశంలో నక్కలాలు మిఱకుమంటున్నాయి. పొలాల్లో కోలంకి పెట్టలు పాడుతున్నాయి. మరి నక్కలాలు యెంత దగ్గరగా వచ్చాయంటే నేను చేతోటి ఆ నక్కలాల్ని చిన్న దీపం పట్టుకున్నట్టు పట్టుకున్నాను.”

యిది జేనా జ్ఞాపకం. నేనా పీల్ల చెబుతూ వుంటే ఆర్శర్య పోయివిన్నాను. ఆ పీల్ల అస్తమానూ అంత గమ్మను వుండేది. ఆ పీల్లచేత చచ్చినా ఒక్క మాట అనిపించలేకపోయే వాళ్లం. కానీ సంగీతం ఆమెని మాట్లాడించింది.

సంగీతం ఆలోచనామృతం. సంగీత ఆస్మాదనాబోధన లేకుండా పీల్లవాడి పరిపూర్జ మానసిక అభివృద్ధి అసాధ్యం. సంగీతానికి ఆధారం వూరికి చుట్టూతా

వున్న ప్రపంచంలోనే లేదు, భాష ఆలోచనల ఆంతరంగిక ప్రపంచంలో వుంది. సంగీత చిత్రం వస్తువులలోని ప్రత్యేక లక్షణాలను వెల్లడి చేస్తుంది. సంగీతపు కాంటిలో తనకి వెల్లడైన వస్తువులమీదా, ప్రకృతిమీదా విల్లవాని దృష్టి లగ్గుమై వుంటుంది. అతని ఆలోచనలు స్ఫుర్తమైన చిత్రాన్ని గీస్తాయి; ఆ చిత్రం మాటల వ్యక్తికరజని అపేక్షిస్తుంది. ప్రపంచంనుంచి గ్రహించిన నూతన భావాలకీ, ఇలోచనలకీ, వస్తువుకీ విల్లవాడు మాటలు స్ఫుర్తిస్తాడు.

సంగీతం, కల్పన, భావన, అద్భుత కథలు, స్పృజనాత్మకత - యది విల్లవాడు తన ఆంతరంగిక శక్తిని పెంపాందించుకునే మార్గం. సంగీతం విల్లవానిలో స్ఫుర్తమైన భావాలని మేల్కొల్పుతుంది. హేతువుకి సంబంధించిన స్పృజనాత్మక శక్తిల్ని పెంపాందించడానికి యదే ఉత్తమమైన సాధన.

శైక్షాకాలంలో రోడ్జర్స్ మంచతో కప్పడిపోయినప్పుడు మేము మాక్లాసురుమీలో చైకోవ్స్ గ్రిగ్, మాబెర్రె, మానున్ల సంగీతం వింటూ కూర్చున్నాం. సాయం సంధ్యలో అద్భుత కథా స్వారాలు వింటూ విల్లలు ముఖ్యంగా మహాచానందం పొందారు. నేను వాళ్ళకి ఉక్కేనియన్ దుష్ట మంత్రగతై బాబా యగా గురించిన జానపద గాథ చెప్పాను. అప్పుడు మేం చైకోవ్స్ బాబా యగా” సంగీతం విన్నాం. ఆ సంగీత ప్రభావంలో పుట్టిన అద్భుత చిత్రాల భావాల అతిశయం మాటల్లో చెప్పుడం కష్టం. విల్లలు తమ కలల్లో యొక్కదో అడవి అపతల, విసీల సముద్రాని కవతల, మారుమూల గుహల్లోకి, కనుమల్లోకి, దూరపు పర్వతాల్లోకి ప్రయాణం చేశారు. విల్లలు కల్పించిన అసలు నమ్మశక్యంకాని కథలు వింటూ నిశ్చేష్పుడిన్నె పుండి పోయాన్నేను. కొన్ని కథల్ని నా జీవితమంతా మర్మిపోలేదు. యూర వూహలో ఆ దుష్టమంత్రగతై బాబా యగా మానవ సంతోషాన్ని హరించి, పాటలని హరించి మానవద్వేగిగా తయారపడుతుంది. “ఆమె పెద్ద కుండ తీసుకుంది. తన రోలుమీద కూర్చుని ప్రపంచమంతా యెగిరింది. (బాబా యగా సాంప్రదాయికమైన చీపురు క్షోమీద గాక రోలుమీద స్ఫూర్తి చేసేది). ఓ పాట వినేది. జనాన్ని ఆనందపరిచే ఆ పాట యొక్కణ్ణంచి వస్తోందో అక్కడికి వెళ్లేది. రోలు పక్కన కుండని కొళ్ళేది. ఆ జనం నిశ్చయమై పోయేవాళ్లు, యొలా పాడాలో మర్మిపోయేవాళ్లు, యెందుకంటే బాబా యగా ఆ పాటని తన కుండలో దాచేసింది. యా రకంగా బాబా యగా అన్ని పాటల్లీ దాచేసింది. మొత్తం ప్రపంచంలో చిన్న గొట్రెల కాపరి కుర్రాడొక్కడే పాడుతూ బయటపడ్డాడు. అతను తన బూర వాయస్తూ పాటలు పాడాడు. ఆ దుష్ట మంత్రగతై యెంతగా తన కుండని రోలుమీద మోదుకున్న యేం చెయ్యలేకపోయింది. ఆ విల్లవాని బూర మంత్రముగ్గం అయిపోయింది. అంచేత దుష్ట, దుర్మార్గ బాబా యగా శోకిస్తా తన కుండలో పాటలన్నిలితోటీ కూర్చుంది. మొత్తం ప్రపంచమంతా గమ్ముగా వుంది. యెవరూ పాడడంలేదు, యొక్కదా సంతోషం లేదు. యా గొట్రెలకాపరి కుర్రాడొక్కడే వాయిద్యం వాయిస్తూ వున్నాడు. అతను నిప్రపోవడానికి బరిగాడు. బాబా యగా అతని బూరాని కాజేసింది. ఆ కుర్రపాడు

నిద్రలేచి, బాబా యూగ దగ్గరికి పోవడానికి తన సాహసవంతులైన మిత్రుల్ని కూడగట్టాడు...” అప్పుడు యూర ఆ గొర్రెల కాపరి కుర్రాడు యొలా పాటల్ని విడిమిచింది, యొలా సంతోషం ప్రజలకి తిరిగి వచ్చింది కథ కల్పించి చెప్పాడు. సంగీత ప్రభావంలో వీల్లలు అద్భుత కథా చిత్రాల ప్రాణిల్ని తయారుచెయ్యడం, మంచీ చెడుల అవతారాలు రూపుడాల్చడం ఆశ్చర్యం కలిగిస్తుంది. వీల్లలు ధర్మంకోసం జరిగే పోరాటంలో లామా ఒక్కొక్క పోతారు.

వీల్లల ఆలోచనల్లో స్ఫ్ట్లోత్తుం గమనించినప్పుడల్లా వాళ్లని నేను ఓక్క తోపులోకో తీసికెళ్లేవాళ్లి. మంచీ చెడూ గురించిన స్ఫ్ట్లోత్తున భావాలు మేల్లోల్నిపే సంగీతం వినే వాళ్లం. సంగీతం ఆలోచనా ధారని పౌరిస్తున్నట్లుండేది.

మా స్మాల్లో శీతాకాలపు రోజుల్లో యింకా యింకా యొక్కపు స్పృఖీమలు బయటపడ్డారు. చిన్న దంకో యొంత బెరుగ్గా వుండే వాడంతో అతన్నుంచి ఒక్క మాట రాబట్టలేదు మీరు. కానీ అతనూ తన సొంత కథ ఒకటి బాబా యూగ గురించి చెప్పాడు. నిజమే అది కూడా యూర కథలాగే బోలెదు విషయంతో వుంది. దంకో కథలో, బాబా యూగ తన రోలుమీద ప్రపంచమంతా యొగిరి పుష్టులన్నిటినీ యేరేసింది. ఆమె తన నరకకూపంలాంచి వంబీంట్లోకి వెళ్లి పొయ్యమీద కుండ పెట్టింది. ఆ పుష్టులన్నిటినీ ఉడకబట్టి చంపేసింది. “కాని నేను” - వీల్లివాడు తనే కథలో సిస్తెన నాయకుడైపోయేవాడు - “పుష్టుల్లోని గింజలన్నిటినీ యేరి నేలలో పాతాను. పుష్టులు మళ్ళీ వికసించాయి. బాబా యూగ దీన్ని గురించి కనిపెట్టానే తన రోలు ముక్కలు చేసేసింది, యిక యిప్పుడు ఆదెవరినీ దెబ్బకొట్టలేదు.”

యా కథల తర్వాత నేను ఉపాధ్యాయులతోటి బోధనలో వుండే కష్టాల గురించి, లోట్ల గురించి మాటలాడేను. మేమంతా ఒకే నిర్దయానికి వచ్చాం: వీల్లలు స్మాల్లో వున్నప్పుడు వాళ్ల మొదటగా వీల్లలు అనే విషయాన్ని మన బోధనశాస్త్రం మరిచిపోతుంది. ఒకో అప్పుడు వీల్లివాని బుర్రలోకి సత్యాల్ని, సాధారణీకరణలనీ, నిర్దయాలనీ కుక్కేసేటప్పుడు ఉపాధ్యాయుడు వీల్లివానిని ఆలోచన ఆధారాల దగ్గరికి, సభేవ ప్రపంచం దగ్గరికి తీసుకురాడు. స్వామీలు, ఉపాధ్యాయులు, స్వాజనల రెక్కలు కట్టిస్తాడు. వీల్లివాడు తరుచుగా సజీవ, చలనాత్మక, వాస్తవమైన వాలీని జ్ఞాపక యంత్రంగా మార్పుకుంటాడు. అలా వుండకూడదు. వీల్లివాళ్లి చుట్టుఔతా పున్న ప్రపంచమంచి వేర్పాటు చెయ్యగూడదు. అధ్యాత్మిక జీవితానందం విద్యార్థికి పోగట్టకూడదు. వీల్లల అధ్యాత్మిక జీవితం ఆటల, అద్భుత కథల, సంగీత, ఉపాధ్యాయులకు, స్వాజనాత్మక ప్రపంచంలో వాళ్ల బతికినప్పుడే అస్త్రెంది అవతుంది. యిది లేకండా వీల్లివాడు యొందిన పుష్టు తప్ప యేం కాదు.

విద్యాభ్యాసం అనేది ఆట సరదా యేమీ కాదన్న సంగతిని చెప్పకట్టేదు కదా. విద్యాభ్యాసం అనేది మొదటగా శ్రమ. కానీ ఆ శ్రమని క్రమబద్ధం చేసేటప్పుడు వీల్లివాని మానసిక, స్నేహితిక, రసాత్మక, సాందర్భాత్మక అభివృద్ధిలోని ప్రతి దశలోనూ వీల్లివాని అంతరిక ప్రపంచాన్ని దృష్టిలో వుంచుకోవాలి. పెద్దవాళ్ల మేధా శ్రమకంటే

పిల్లల మేధా త్రమ భిన్నంగా వుంటుంది. పెద్దవాళ్లలూ కాకుండా పిల్లవాళ్లకి జ్ఞానాన్ని ఆక్రమింపుచేసుకోవడం అనే అంతిమ లక్ష్యం వాళ్ల మేధా త్రమకి ప్రథాన (ప్రెరకం కాదు. నేర్చుకోవాలన్న కోరికకి ఆధారం పిల్లల మానసిక త్రమ స్వభావంలోనే వుంటుంది - అది ఆలోచనలు ఉద్రేకభరితం కావడంలో, మేధకి సంబంధించిన అనుభవాలలో వుంటుంది. యిం ఆధారం యిగిరిపోతే పిల్లవాళ్లి పుస్తకం పట్టించే మార్గమే వుండదు.

“సంతోష చంద్రశాల” మొదటి శీతాకాలాన్ని నేను యొన్నటికి మరిచిపోలేను. సంగీతం, వూహ, స్పృజనగల వాతావరణం లేక పోయినట్టతే వెన్నవి, సౌఖ్యపదమైన క్లాస్సీరూమ్ చిరాకెత్తించేసేది. మా చుట్టూ వున్న ప్రపంచాన్ని సంగీతం అద్భుతమైన ఆకర్షణతో నింపేసింది. శీతాకాలపు మనక వెన్నెలలో తత్తతమారినే వెండితిపాసేలలో, కళ్లు పొదుచుకున్నా కనిపించని హిమ తుఫానుల సుడిగాలుల్లో, గడ్డకట్టిన చెరువు తీసిన బీటలో - ప్రతి వాటిలో మా వూహాల్లో అద్భుత కథల జీవులు ఆవిర్భావమయ్యేవి.

“సంతోష చంద్రశాల” మొదటి వసంతం వచ్చింది. చిన్న సెలయేళ్లు గలగలమనడం ఆరుంభించాయి; పువ్వులు వికసించ నారుంభించాయి. తెల్లటి యావిలో, భేరి పువ్వుల వెల్లువలో తేనెటీగల రుంకారం విన్నాం. వసంత వనగీతం, వినీలాకాశపుగీతం, పచ్చిక మైదానాలా పచ్చిక బీళ్లా గీతం విన్నాం.

సాయంత్ర ప్రశాంతిలో మేం పచ్చిక మైదానంలోకి వెళ్లాం. లేత ఆకుల పుస్సీపిల్లో చెట్టు మా ముందు వుంది. అనంత ఆకాశం చెరువులో ప్రతిబింబిస్తోంది. నిర్మల వినీలాకాశంలో హాంసల గుంపు యెగురుతోంది. ఆ సాయంత్రపు మధురగానాన్ని చెవులు రిక్కించి విన్నాం. ఎవరో మృదువుగా పియానో ప్మీటలు నొక్కుతున్నట్టుగా వున్న శబ్దం ఒకటి చెరువునుంచి వినిపించింది. గట్టు, ఆకాశం, చెరువు ఆ ధ్వనితోటి ప్రతిధ్వనిస్తున్నట్టుగా వున్నాయి. “యేమిటబ్బా అది?” వాన్య మెల్లగా అడిగాడు. “అది వసంత మైదానాల గానం” అని పిల్లలకి చెప్పేను నేను. “అదో చూడండి చెరువుమీద ఆకాశపు ప్రతిబింబం. చెరువు అడగున లోతుగా స్ఫురికంతో చేసిన గంట వుంది. అక్కడ ఆ అద్భుతమైన తావులో వుంటుంది అందమైన కన్య, వసంతం. అమె బంగారు సుత్రితోటి స్ఫురికు గంటని మోగిస్తుంది. ఆ ధ్వని మైదానాలమీద వ్యాపిస్తుంది.”

ఆ శబ్దం మళ్లీ వినవచ్చింది. కోల్పు నవ్వాడు: “అది కప్ప అరువు.” పిల్లలు నవ్వడం మొదలెట్టి వాళ్లని ఆకట్టుకున్న ఆ మంత్రకట్టు మాయమై పోతుందేమానని నేను భయపడ్డాను. కానీ యెవళ్లు నవ్వలేదు. “కప్ప అయితే అయివుండచ్చు, కాకపోనూ వచ్చు. కప్పే అయితే అవనీయండి. మైదానం యింకా గానం చేస్తూనే వుంది” అన్నాడు సాప.

అతని మాటలకి జవాబుగా అన్నట్టుగా పక్కన వున్న చెరువు పైగా యెక్కుణ్ణించో ఆ శబ్దం ప్రతిధ్వనించింది. కొన్ని క్షణాల తర్వాత సుదూర పచ్చిక

ప్రైదానంసుంచి ప్రతిధ్వని వచ్చింది. ఆ వసంతపు పచ్చిక శీల్జు ఆశ్రూకరమైన సంగీతానికి ముగ్గులమై వింటూ వుండిపోయాం. ఆశావహమైన ప్రవంచ దృక్షాధానికి సంగీతం సహిత జల. సౌందర్యాన్ని అర్థం చేసుకోవడానికి, అనందం అనుభవించడానికి అది సహకరించింది. నాకు మాత్రం సౌందర్యపు క్రాప్యత అంటే మరిచిపోలేని బాల్యదిన జ్ఞాపకాలు.

సూర్య కాంతి వున్న మొదటి ఏప్రిల్ రోజున, మేం భరద్వాజమిట్ల గీతం విందానికి పచ్చిక శీల్జుమీదకి వెళ్లాం. అక్కడ వినీలాకాశంలో చిన్ని బూడిదరంగు ప్రాజి గజగజ వఱకతూ వుంది. వెండి గంట వాయించిన మృదుమైన స్వరం మా చెవులని సోకింది. అకస్మాత్తుగా గంట ఆగిపోయింది. ఆ బూడిదరంగు ప్రాజి నేలమీద వడింది. శీతాకాలపు లేత గోధుమ కాండాలమీద, ఆ చిన్ని వక్కి యేహీ అర్ధశృంఖల దారాన్ని లాగుతున్నట్టుగా, తన రెక్కలు చాచి మెల్లిగా పైకి లేచింది. అప్పుడు మేం గంట మోత కాదు, ఒక వెండి శీగ కంపనస్వరం విన్నాం.... యూ అద్భుతమైన సంగీతం పీలిల హృదయాల్చి స్ఫూర్చించాలని, వాళ్ల నేత్రాలని పరిషేషిత ప్రవంచపు సౌందర్యానికి తెరిపించాలనీ నేను భావించాను. అప్పుడు నేను భరద్వాజ పిట్ట గురించి ఒక కథ చెప్పాను.

“భరద్వాజ పిట్ట సూర్యుని బిడ్డ. శీతాకాలంలో సూర్యుడు మన సుంచి యెంతో దూరం, యెంతో దూరం వెళ్లిపోతాడు. భూమి మంచుతోటి కప్పిపోతుంది. మెల్లిగా మెల్లిగా సూర్యుడు మన దగ్గరికి వస్తాడు. మంచుని కరిగించడం ఆయనకి కష్టంగా ఘుంటుంది. ఆయన వేడి రవ్వల్ని మంచు కుప్పలమీద విసురుతాడు. ఆ వేడి రవ్వలు పద్ధతి చేటి మంచు కరిగిపోయి గడ్డనుంచి జీవం మట్టుంది. యేం, ఒక అద్భుతమైన వక్కి జన్మిస్తుంది - అది భరద్వాజమిట్ల. అది నీలాకాశంలోకి లేస్తుంది, సూర్యుణ్ణి కలుసుకోడానికి యెగిరిపోతుంది. అది యెగురుతుంది, పాడుతుంది, సూర్యుడు వెండి రవ్వలు చిమ్ముతాడు. బాగా ప్రకాశించే రవ్వకోసం భరద్వాజమిట్ల నేలకేసి చూస్తూ, వినీలాకాశంలో యెగురుతుంది. అలాంటి రవ్వని చూడగానే అది నేలమీదకి వాలి ఒక రాయిలాగా దాన్ని పట్టుకుని తక్కడం దాన్ని సున్నితమైన వెండి పోగులాగ మార్చేస్తుంది. భరద్వాజ పిట్ట దానీ ఒక అంచుని నేలమీద వదిలేసి గోధుమ కాడకి తగిలించి రెండో అంచుని యెత్తుగా, యెత్తుగా సూర్యుని దగ్గరికి, నీలాకాశందగ్గరికి లాగుతుంది. చూడండి ఆ పిట్టకి లేవడం యెంత కష్టమో, దానీ బూడిద రంగు రెక్కలు యెలా కొట్టుకుంటున్నాయో. వెండి పోగుని ఆడు మీటినట్లుగా అది మీటుతుంది. భరద్వాజం యెంత యెత్తుకుపోతే ఆ పోగు అంత ఉపైస్వరం చేస్తుంది. భరద్వాజం ఆ పోగుని అంత దూరమూ సూర్యుడిగ్గరికి సాగదిస్తుంది. మళ్ళీ నేలమీదకి యింకో రవ్వ కోసం చూస్తూ వస్తుంది.”

ప్రకృతి నియమాల జ్ఞానం అద్భుత కథలని అటుంక వరదడూ? కాదు, అందుకు భిన్నంగా, వాచిని అర్థంచేసుకోవడాన్ని సులభం చేస్తుంది. కాస్త మళ్ళీపెక్క సహిత ప్రాజి కాలేదని వాళ్ల అర్థం చేసుకుంటారు, మహాకాయులైన కమ్మరి వాళ్ల,

బాబా యగా, మృత్యువులేని మహాకాళాలూ లేవని ఆర్థంచేసుకున్నట్టే. పిల్లలకీ విషయాలన్నీ లేనట్లయితే, మంచికి చెడుకీ మధ్య పోరాటం వాళ్ల అనుభవించకపోయినట్లయితే, సత్యమూ, గౌరవమూ, సాందర్భమూ అద్భుత కథల్లో ప్రతిఫలించాయని అనుకోకపోతే అప్పుడు వాళ్ల ప్రపంచం అసాకర్యంగా కిక్కిరిసోయి వుంటుంది.

భరద్వాజ పీట్లని గురించిన కథ ప్రకృతి సంగీతం ఆర్థం చేసుకోదానికి పిల్లలకి తోడ్పడింది. వాళ్లని మధుర స్వరాలు వినేటట్టు చేసింది. మేం స్వాల్సీకి తిరిగివచ్చి బైకోవ్సీ “భరద్వాజ పాట” విన్నాం. పిల్లలు వెండి గంట ధ్వనిని మెచ్చుకున్నారు. అది సూర్యాశ్చీ పచ్చని పొలాన్నీ సంధించిన సున్నితమైన వెండి పోగు స్వర భేదాల్చీ సంగీతపు ధ్వన్యాల్చీ పట్టుకుని వున్నది. ఈ పాటని మేం చక్కని ఉదయల్లోనూ, మసక వాన రోజుల్లోనూ కూడా యెక్కువ సార్లు విన్నాం. కానీ పిల్లలు మాత్రం అస్తమానూ ఆ అద్భుతమైన యెందతో ప్రకాశితమైన ప్రపంచాన్ని వినీలాకాళాన్నీ, భరద్వాజమిట్లనీ, విస్తారమైన పొలాల్చీ గుర్తుచేసుకున్నారు. పిల్లలు పక్కని గురించిన తమ భావాలు స్వచ్ఛమైన అద్భుత కథా చిత్రాల్లో రూపుతీసుకోవాలని కోరుకున్నారు. వాళ్ల భరద్వాజమిట్ అద్భుత కథా చిత్రాలు, వెండి రవ్వలు, నేలనుంచి నింగిదాకా సాగిన తాడు బొమ్మలు గీశారు.

పిల్లలకిష్టమైన సంగీత కృతుల పుస్తకం ఒక దాన్ని మేం క్రమేహ తయారుచేశాం. తడవతడవకీ మేం మా గదికి వెళ్లి సంగీతం విన్నాం. నేనే శుస్తుకాన్ని “మా సంగీతపు నగలపెట్టి” అన్నాను, పిల్లలకది నచ్చింది. వాళ్ల షగర్యంగా అన్నారు “మాకో సంగీతపు నగలపెట్టే వుంది” అని. యేటి యేటికి సంగీత ఫాండారంలోని అత్యంత విలువైన దాన్ని తీసుకుని, మేం ఆ వ్యక్తి, ప్రకృతి శృష్టించిన సాందర్భాన్ని ఆస్వాదించే ఒక సంగీతపు గదిని నిర్మించాలని సాకు తట్టింది. మేం పాడతాం, వియానో, ఖిడేలు వాయించడం నేర్చుకుంటాం. కానీ అదంతా ముందు, ప్రస్తుతావికి మేం బూర వాయించడం నేర్చుకుంటాం.

మఱ్ఱుగా వున్న ఒక రోజున మేం తోపులోకి పెళ్లాం. ఒక ఎల్క్రి చెట్లు కొమ్మనుంచి బూరా తయారుచేసాం. మేం దానికి నగిషీ చెక్కి కన్నాలు పొడిచాం. నేను హంపెరైన చిన్న గొర్రెల కాపరిని గురించిన ఉక్కేనియన్ జానపద గీతపు రాగాన్ని వాయించాను. పిల్లలు సంబరం యింత అని చెప్పేలేం. ప్రతి పిల్లవాడూ వాయిదామని ప్రయత్నించినవాడే. వాళ్లందరూ కూడా తమ సాంత బూరాలు వుండాలని కోరారు. వాళ్లంతా బూరాలు తయారుచేసుకున్నారు. బీదా, లరీసా, యుఱా, తీనా, సెర్యోజ, కోష్టులకి నున్నిత సంగీత స్వర్ప వుంది, త్రావ్యాతా భావుకత వుంది. కొద్ది రోజుల్లో పిల్లలు జానపద గీతాల, స్వత్యాల రాగాలు ఆలాపించనాగారు. తీనా ఒక ఉక్కేనియన్ జానపద గీత రాగం ఆలాపించిన ప్రశాంత సాయంత్రాన్ని నేనెన్నదూ మర్చిపోలేను. ఆ చిన్న పిల్ల కట్టు మెరిశాయి, ఆమె చెక్కిట్లు కెంపెక్కాయి. తీనా చాలా సేపు యింటి దగ్గర తోటలో బూరమీద రాగాలు “కల్పిస్తూ”

ఒకోఅప్పుడు ఆకాశం కేసే, చెట్లకేసే స్నేహితంగా చూస్తూ కూర్చుంటుందని వాళ్ల అమ్ము నాకు చెప్పింది.

ఒక రోజున నేను స్వాత్మకీ పెందరాళే వచ్చాను. చుట్టూ అంతా ప్రకాంతంగా వుంది. హలాత్తుగా తోటలో వెనక యెక్కుపుంచో బారా ధ్వనులు వినవచ్చాయి. ఆ సంగీతం యేమిభో చూడాలుని వెళ్లాను. యొవరో రాగాన్ని ఆలాపిస్తున్నారు. అది ఆశువ్వగా కూర్చుందని తెలుస్తూనే పుంది. ఆ రాగం అంతా ప్రకాశమానంగా, నిర్మలినంగా వున్న విషాద రేఖ పరుచుకున్నట్టు వుంది. ఆ వాయిద్యాకుర్జీ అటంకపరచకుండా వుండాలని జాగ్రత్తగా నేను గులాబీ పొదల వెనక్కి వెళ్లాను. అక్కడ గడ్డిమీద తీనా కూర్చుని వుంది. ఆ బారా ఆమెతో లీనమైబోయినట్టుగా వుంది. మెత్తటి, లాలించే చూపులతో ఆ పిల్ల ఒక గులాబీ కేసి చూస్తోంది. అప్పుడు నేనా రాగాన్ని అర్థంచేసుకో నారంభించాను: ఆ పొప అందమైన వుప్పుని గురించీ, వసంత నీలాకాశం గురించీ వాయిస్తోంది. విషాదంగా కనిపించింది నిజంగా వ్యాకులం: తీనా భవిష్యత్తుని గురించిన తన ఫూహాలు సంగీతంలో వ్యక్తం చేస్తోంది.

కోస్త్రుకి కూడా బూరా అంటే యిష్టం పెరిగింది. ఒక్క చేత్తో వాయించడం అతనికి కష్టమే. కానీ అతను కొన్ని జానపద గీతాల రాగాలు వాయించడం వేగంగా నేర్చుకున్నాడు. అప్పుడు కొన్ని కల్పించడం నేర్చుకున్నాడు - పూహించడం, తన ఆలోచనలనీ, అనుభూతుల్ని అనుభవాలనీ సంగీతంలోకి మార్చడం నేర్చుకున్నాడు. ఒక రోజున ఉరుముల మెరుపులతో వాగా వున్నప్పుడు మేం మా “స్వాప్నల దిశాలో కూర్చున్నాం. ఉరుములు ఆగిపోయాయి. ఆకాశంలో ఇంద్రధనస్పు కనిపించింది. ఆ దృశ్యపు సాందర్భాన్ని మెచ్చుకుంటూ ప్రతిపాశ్ఛా నిర్మళం అయిపోయారు. మేం ఒక పెల్లని రాగాన్ని విన్నాం: కోస్త్ర వాయిస్తున్నాడు. విచారగ్రస్త గర్జనతో నిండిన సుట్టు తిరిగే సెలయేబి ధ్వనిని ఆ సంగీతం పొదుపుతుంది. గూడాస్త మేఘాలు దగ్గరయ్యాయి. దూరంలో ఉరుములు వినిపిస్తున్నాయి. చిన్ని పిల్లవాడు మేం వింటున్నామని మరిచిపోయాడు. తన కల్పనలోకి ప్రతీదీ గుమ్మరించేశాడు. అకస్మాత్తుగా తన మిత్రుల చింతాకలిత మదనాల స్పృహ తగిలింది, సిగ్గుపడి పోయాడు.... వాళ్లంతా సంగీతకారు లవరేకపోవచ్చాగాని, ప్రతి ఒక్కశ్శా సంగీతాన్ని అస్వాదించేటట్టు చెయ్యగలమని నా ధృఢ విశ్వాసం.

సంగీతం మనసుని విద్యావంతం చేస్తుంది, అనుభూతుల్ని మానవీయంచేస్తుంది. మాటల్లో లాగానే సంగీతంలో అసలైన మానవీయత వ్యక్తమవుతుంది. పిల్లవాని సంగీత భావుకత అభివృద్ధి చెయ్యడంలో మనం ఆతని ఆలోచనలనీ, కాంక్షలనీ ఉన్నతం చేస్తున్నాం. సంగీతం ప్రతి హృదయంలోనూ జీవనదాయక జలని ఆవిపురించాలి. ఒకనీ మాతృభాషలోని సజీవ చలనపూరిత పదాల్లాగే సంగీతం పిల్లవాడికి చుట్టూతా వున్న ప్రపంచాన్ని తెరుస్తుంది.

ఆటబూ అద్యుత కథలూ లేకుండా బాల్యం లేనట్లే సంగీతం లేకుండా కూడా బాల్యం లేదు.

ఉపాధ్యాయునికి పిల్లవానికి మధ్యన ఆధ్యాత్మిక బంధం ఉధ్వవించే అత్యున్నత నేపథ్యం సంగీతమని అనుభవం సూచిస్తోంది. సంగీతం ప్రజల హృదయాల్ని తెరుస్తుంది. ఒక త్రావ్యమైందాన్ని వింటూ, దాని అందాన్ని అభినందించి, అనుభవిస్తూ ఉపాధ్యాయుడూ పిల్లవాడూ సన్మిహిత మమతారు.

శీతాకాలపు సంతోషాలూ, విచారాలూ

శీతాకాలం.... యా అందమైన కాలంలో పిల్లలకు యెన్నో భేషణై విద్యావకాశాలూ, శారీరక అభివృద్ధి అవకాశాలూ వున్నాయి. వేసవి కాలంలోనే పిల్లల అరోగ్యాన్ని దృఢపరచవచ్చని ధావించేవాళ్లు పొరపాటుబడ్డారు. తగుమాత్రపు చల్లదనంతోనూ, మృదువైన, పుష్పలమైన హిమపాతంలోనూ పిల్లల అరోగ్యాన్ని దృఢపరచకణోతే, వేసవి కాలమూ ఉపకారి కాదు. చలిని భరించడానికి, నిర్వలినమైన చల్లని గాలిని వీల్చడానికి పిల్లలు అలవాటు వదేటట్టు చేశాను.

ఉదయం పూట మేం స్కూల్ గ్రీన్సోస్కి సూర్యోదయానికి స్నాగుతం చెప్పడానికి వెళ్లేవాళ్లం. గ్రీన్సోస్ వసరాలోని కరడుగట్టిన అద్దాలని సూర్యకాంతి చిత్రమైన అరుణ వర్ష రేఖలతో అలంకరించేది. ప్రతి అద్దంమీదా మా వూహాలు ఆత్మరూకరమైన ప్రపంచాన్ని చిత్రించేవి: మేం మాయాజంతువుల్ని రఘుస్సమైన కొండకనుమలని, మేఘాలని, పుష్పులని చూశాం. యా మంచుతో కప్పబడిన అద్దాలమీద పిల్లలు బోలెదు కథలు కల్పించారు. యక్కడనే వాళ్లు చదవడం నేర్చుకున్నారు. దాన్ని గురించి తర్వాత చెప్పాను.

సూర్యదర్శనం అయ్యాక పిల్లలు గ్రీన్సోస్ వసరా తలుపు తెరిచి పుష్ప ప్రపంచంలోకి అడుగెళ్లేవాళ్లు. శీతాకాలంలో ఓ గ్రీన్సోస్లో చామంతులు వికిస్తున్నాయి. ప్రతి పిల్లవాడికి యిష్టమైన పుష్ప ఇక్కడ వుంది. అది తన మిత్రుడు. పిల్లలు పుష్పల మొక్కలకి నీళ్లు పోశారు. అవి ఆనందక్షాల్లో యింద్రధనస్సులు తొచికిసలాడేవి.... పిల్లలు అవంబే ముచ్చటపడి వేసవి కాలం గురించి కలలు గెనేవాళ్లు. యక్కడే సూర్య కాంతి వంతెన - బంగారు యింద్రధనస్సు - కథ పుట్టింది.

ప్రతి హిమ తుఫాన్ తర్వాతా, నేల అంతా తెల్లగా మంచుతో కప్పడి చోయినప్పడు, స్కూల్ తోటలోని మంచుకుపుల్ని చూడ్డానికి వెళ్లేవాళ్లం. మంచుకుపుల ప్రపంచం చిత్రంగా వుంది. అది మేఘ ప్రపంచం లాగే నిగూఢంగా, అనూహ్యాగా వుంది. చిత్రమైన మంచుకుపుల్లో యెత్తెన, అధిలోహించరేని పర్వత శిఖరాలని, గడ్డకట్టిన సముద్రపు అలలలో అద్యుత కథల హర్షాలని, తెల్లని హంసని, బూడిదరంగు తోడేలని, జిత్తులమారి నక్కని చూసేవాళ్లు. ఒక రోజున

మాకోనమే ప్రకృతి అద్భుత కథల్లోని నాకని నిర్మించినట్టంది. తెరచాపలూ, కాషైన్ తిన్నే, లంగరూ వున్నాయి, యెక్కుట్టో దూరంగా చూనే సముద్రపు దొంగలు వున్నారు. యెండా, గాలీ దాన్ని ధ్వంసం చేసేలోపునే కొద్ది రోజులు మేం వరసగా ధాన్ని చూడ్డానికి వెళ్లాం. సాయంత్రం సముద్రపు దొంగల గురించీ, మంచి మనముల గురించీ, దుర్భల్యాల్ని అన్నాయంగా బాధపడేవాళ్లని రక్కించేవాళ్ల గురించీ, మంచి చెదుల పోరాటం గురించీ, అన్నాయంమీద సత్య విజయం గురించీ నేను చెప్పే కథలు వినుదానికి పిల్లలు వచ్చేవాళ్ల.

వివరీతమైన తలిగా ఫున్నపుడు మేం పీకారుకెళ్లేవాళ్లం కాదు. ఓ మాదిరి వాతావరణంలోనే పిల్లలు బయలీకి వెళ్లేవాళ్ల. యిక మంచు కరిగిందీ అంటే అప్పుడు ఆటవిడుపే. యిపు పయ్యునీర్లు మంచు దుర్దం కట్టడంలో మాకు సాయం చేసేవాళ్ల. మంచు పలకలతోటి ఒక గుహలాంబిది కట్టేవాళ్ల. యిక్కడ పనికి, ఆటలకీ కథలూ, వినోదాలూ తోడైయ్యేవి. మేమేదో ధృఘాల్ని శోధించే వాళ్లల్లగా నటించేవాళ్లం. నేను పిల్లలకి ఆ మహా హిమయుగ నిశ్శబ్దల గురించిన కథలు చెప్పాను. అభూతకల్పన వాస్తవ సాహసాపేత మానవ చర్యలతో అల్లుకుపోయి వుండేది. మన దుర్దం యెండకి కరిగిపోయేటపుడు పిల్లలు ధాన్ని వదిలి వెళ్లిపోయేవాళ్ల. ఇది వాళ్లకి విచారంగా వుండేది.

మేం ఆ శీతకట్టులో రెండుసార్లు అడివిలోకి వెళ్లాం, ఒకసారి కారులోనూ, ఒకసారి గుర్తు స్నేహిబండిలోనూ. ఓ మాదిరి చలి మా బుగ్గలు కౌరికింది. కని యెవట్లు చలి అన్న మాట అన్నేదు. మేం అక్కడ గడిపిన రోజుల్ని పిల్లలు యెన్నులీకీ మర్చిపోలేదు. మేం శీతాకాలపు అరజ్య గీతం విన్నాం. పట్లల జీవితాన్ని చూశాం. అడవి కనుమలో గడ్డకట్టని జలని చూశాం. మేం మంటదగ్గర చలికారి, బంగాళాదుంపలను ఉడకబెట్టాం, కాపా తిన్నాం. మంచు కమ్మిన కొమ్ములు రంగుని మా కళముందే మార్చేనిన సూర్యాస్తమయ సౌందర్యాన్ని మెచ్చుకున్నాం. అవి పాలిన అరుణవర్షంగా, తర్వాత నారింజరంగుగా, తర్వాత కాపాయరంగుగా, తర్వాత ఊఢానీలంగా మారాయి. సూర్యాస్తి గురించిన అద్భుత కథకి, పిల్లలు ఆ బ్రహ్మాండమైన, ఆసాధారణ అందంతో మునిగిపోవడంతో, కొత్త బోమ్మలతో పరిపుష్ట వచ్చింది. పిల్లల శీతాకాలపు అరజ్యానుభవాల్ని వర్ణించిన పద్మాలు యిక్కడే తయారయాయి. కాత్యా మంచుతో కప్పుకుని వున్న పైన్ చెట్ల అంచాన్ని అభినందిస్తూ అంది:

“పైన్ చెట్లు పడుకుంది.”

జీనా యింకా స్పృష్టమైన బోమ్మ గీసింది: “పైన్ వేసవి వచ్చేవరకు పడుకుంటుంది.”

“పైన్ చెట్లు పడుకుంది వసంతం దాకా” అన్నాడు సెల్మేజ. ప్రతీ వాళ్లూ యా మాటల శ్రావ్యత అనుభూతం చేసుకున్నారు. పిల్లలు తమ మిత్రుల ఆలోచనని పొడిగించారు.

“ఆది పదుకుని, పదుకుని, కలలు కంటుంది” ఒకళ్ళవరో అన్నారు.

“పైన్ చెట్టు పదుకుంది వసంతం దాకా,
అది పదుకుని, పదుకుని, కలలు కంటుంది”

అని పాదారు ఆ చిన్న అమ్మాయిలూ, అబ్బాయిలూ. వాళ్ళంతట వాళ్ళే ఆ పాట కళ్ళినందుకు ఒకరకమైన గర్జున్ని అనుభవించారు. మా వీల్లలకి శీతాకాలపు సాయంత్రాలు ఆధ్యాత్మిక సంపదని పంచాయి. వీల్లలకి చదవడమూ, ఆలోచించడమూ నేర్వుడం, వాళ్ల మానసిక శక్తి సామర్హ్యాలని పెంచడం చెయ్యాలంటే వాళ్లకి ఆలోచన, భాష్యల మూలాలతో నేరుగా సంబంధం కల్పించాలి.

మంచు మనిషిని తయారుచెయ్యడమన్నా లేకపోతే మంచుమీద స్నేహి చెయ్యడమన్నా యే వీల్లవాడికి యిష్టం వుండదు? ఒక మాదిరి చలిగా, ప్రశాంతంగా ఘండే వాతావరణంలో, ముఖ్యంగా సూర్యుడు బాగా ప్రకాశించేటప్పుడు, మేము లోజంతా బయటే గడిపాం. వూరి చివర మేము ఒక మంచుకొండని నిర్మించాం. మాకు కృధవిగాని, లోహపువిగాని స్నేహి లంటే యిష్టముండేది కాదు. అవి తగినంత వేగంగా జారేవి కావు. అంచేత మేం ఒక యిరవై మంచు స్నేహిలని తయారు చేశాం. మేం గడ్డి శీసుకుని దాన్ని పేదతో కలిపి, అప్పుడు దానిమీద చన్నీళ్ల పోసి దాన్ని ఒక చిన్న గుచులాగా తయారుచేశాం. నీళ్ల గడ్డకళ్లపోయి మంచి స్నేహిలు అయాయి. యా స్నేహిలు సురక్షితంగా వున్నాయి.

మరీ ముఖ్యంగా ప్రశాంత, నిర్మలాకాశపు, శీత సాయంత్రాలల్లో శీతాకాలపు ప్రకృతి అద్వితీయ సాందర్భం వెల్లడయ్యేది. మేం తోటలో యెత్రని సుర్యాస్తమయం చూస్తూ, తోలి నక్కలాల రాక కోసం నిరీక్షిస్తూ వుండేవాళ్లం. ఆ సాయంత్రపు ఎలుగులో మంచు పాటల వర్షంగా, తర్వాత కాంతివంతమైన వూడారంగుగా వుండేది. అలాంచి క్షణలల్లో వీల్లల ఉద్దేశాలు మాటలల్లో సంగీతంలో వెల్లడయ్యేవి. అద్వితీయమైన అందంతో మోగే ఆ జానపద గీతాల రాగాలు వాళ్లకు గుర్తుకు వచ్చేవి. ముగ్గులమయిపోయి మేం సూర్యకి వెళ్ళి పొయ్య వెలిగించి, పాటలు పాడుకునేవాళ్లం.

ప్రశాంత శీత ప్రత్యుషాలల్లో సూర్యోదయాల్ని వీల్లలు మెచ్చుకునేవాళ్లు. ఆ అందాన్ని గురించి ధ్వనిస్తూ విశ్వజ్ఞంగా నుంచునేవాళ్లు. వాళ్లు తమ మెప్పుని గురించి చెప్పడానికి మాటలకోసం వెదికేవాళ్లు. అప్పుడు నేను సాయం చేసేవాళ్లి. కొత్తగా కనిపించిన ప్రతీందీ ఆ సంతోషాన్ని మేల్కొల్పుడమే కాదు, కొత్త ఆలోచనా శక్తికి నూతనాధారం కూడా అయ్యది.

భరద్వాజపిట్ట మొదలీ పండుగరోజు

శ్రీకాలమంతా మా పక్షి, జంతు “హాస్పిటల్” పంజరాల దగ్గర కూర్చుని మేం వెచ్చని వసంతదినాల కోసం, మా నేస్తాలు వినీలాకాశంలోకి యెగురుతూ, తోపుల్లోకి గెంతుతూ పోయే రోజుల కోసం కలలుకంటూ వుండేవాళ్లం. కడకి చిరనిరీక్షణ ఫలించింది, పండుగ రోజు వచ్చింది. ఆకాశంలో ఒక భరద్వాజపిట్ట కనబడిన మరుసటిదినం మేం మా పిట్టల్నీ జంతువుల్నీ పంజరాల్లో, దిఖ్చిపైకి తీసికెళ్లం.

ఆ పచిక బీడు పిట్టల పాటలతో మారుమ్మాగింది. పిల్లలు పంజరాలు తెరిచారు. భరద్వాజపిట్ట, వద్రంగిపిట్ట, గిజిగాపుపిట్ట స్నేచ్ఛగా యెగిరిపోయాయి. కుండెలు స్నేచ్ఛగా గెంతింది. మా భరద్వాజపిట్ట కూస్తూ పై కెగిరి మళ్లీ కిందికి దిగింది. ఆ అందంతోబి ముగ్గులమైపోయి నుంచున్నాం. ఆ ప్రాణాల్ని సజీవంగా వుంచగలిగాంగా అని ఆనందం వద్దం.

యా క్షూల్లో నేను భవిష్యత్తుని గురించి ఆలోచించాను: ప్రతి యేడూ మేం భరద్వాజపిట్ట పండుగ రోజు జరుపుకోడానికి దిఖ్చిమీదకి వస్తాం.

ఆ భరద్వాజపిట్ట పండుగ రోజు వసంతరుతువుకి వేసవికి హాధ్య అయింది. పిట్టలని కాపాడ్చం పెద్ద గౌరవంగా పిల్లలు భావించారు. ప్రతిపిల్లహాడి యింట్లోనూ “జీవితానికి, ఆనందానికి దిశ” యేర్పడింది. యొండ విస్తరించిన పచ్చిక బీట్లుపుద మారుమ్మాగే అనుకరించలేని మధుర స్వరాలున్న భరద్వాజపిట్ట చిత్రం పిల్లల అంతరంగిక ప్రపంచంలో ఒక భాగమైపోయింది. పిల్లలు యింకో అందుకు కూడా యా ఆట విదువుకోసం ఆతృతగా నిరీక్షించేవాళ్లు, యేమంటే, యా రోజు ఉత్సాహంతోటీ, కళాత్మక సృజనతోటీ ముడిపడి వుంది: వాళ్ల తల్లులు పిండితోబి పిల్లలకి చిన్న భరద్వాజపిట్టలూ, మంగలపిట్టలూ, పెడిసెపిట్టలూ, గోరింకలూ, వసపిట్టలూ, నైబింగేలు పక్కలూ, పికిలిపిట్టలూ తయారుచేయుడానికి సాయపడేవాళ్లు. పిల్లలు వాటిని సుగ్గులకి తీసుకొచ్చేవాళ్లు. ప్రకృతిపట్ల వాళ్ల ప్రేమని వాటిమీద చూపించేవాళ్లు. ప్రతి పిల్లవాడూ తన పద్ధతిలో సౌందర్య భావాన్ని

ఆకురాలు కాలంలో పిల్లలు విచారంగా వలస పక్కలకి పీడ్జ్లు చెప్పారు. విషాదం మనుష్య హృదయాల్ని ఉన్నతం చేస్తుంది. అది లేకుండా మంచితనం వుండదు.

మేము చదువనూ, రాయనూ యెలా నేర్చుకున్నాం?

పిల్లలు చదువనూ, రాయనూ యెలా నేర్చుకున్నారో వివరిస్తాను. నేను చెప్పేది చదువడమూ, రాయడమూ బోధించడంలో కొత్త పద్ధతి అని అనుకోకండి. మా సృజనాత్మకతని గురించిన శాస్త్రియ ఆధారాన్ని నేను ఆలోచించలేదు. కానీ కచ్చితంగా పిల్లల సృజనాత్మకతే బోధనాక్షరిలోనూ, అధ్యయనంలోనూ పహకరిస్తుంది. అదంతా, ఒక మేరకి చదువడంలోనూ రాయడంలోనూ యిదివరకే ప్రయత్నించిన పద్ధతుల బదులువస్తుంది. యిందుల్లో సృజనాత్మకత పొలాల్లోనూ, పచ్చిక శీళల్లోనూ, ఓక్క చెట్లతోపుల్లోనూ, వేసవి సూర్యోదయాలలోనూ, శీతాకాలపు సాయం సంధ్యల్లోనూ ఆవిర్భవించింది.

పిల్లలకి సుఖాలు జీవితపు మొదటి లోజుల్లో చదువడమూ రాయడమూ యెంత కష్టంగా, అలసటగా, నిరుత్సాహంగా వుంటాయోననే ఆలోచిస్తూ వున్నాను. పిల్లలు వేరువేరు అక్షరాల మధ్య తేడా గుర్తించడానికి తంటాలుపడుతూ ఉండేవాళ్లు, ఆ అక్షరాల వాళ్ల కళ్ల ముందు గెంతి, అర్ధంచేసుకోవడం కష్టమవడం చూశాను. అదే సమయంలో, ఆ క్రమంపట్ల ఏదేనా అస్కి కలిగిస్తే, దాన్ని ఆటలకి సంధిస్తే, పిల్లలు సులభంగా అక్షరాల్ని గుర్తుపట్టి, మాటల్లో పొదుగుతున్నారని నేను గుర్తించాను. ముఖ్యమైనది మరొక విషయం యొచ్చటంబే, “యిదిగో జాగ్రత్త మర్చిపోకండేం, మర్చిపోయారో చిక్కుల్లో పడతారు” అని ఒత్తిడి చేయకూడదు.

పిల్లవాడి అధ్యయనపు ముళ్ల దారిలో సుఖాలు చదువు మొదలైన నాటినుంచీ మార్చులు అనే దేవత ప్రత్యక్షమవుతుంది. ఒక పిల్లవాడికి యింకొడడికి యిది క్రూరంగా, నిర్మయాగా, కలినంగా వుంటుంది. అదలా యెందుకని వుంటుంది? యిందేవత కొండరిని యెందుకని సంరక్షించేదిగా, కొండరిపట్ల యెందుకు నిరంకుశంగా వుంటుందో పిల్లలకి అర్థంకాదు. మార్చులు తన పనిమీద, తన కృషిమీద ఆధారపడతాయని యేడేళ్ల పిల్లవాడు అర్థం చేసుకోలేదు; ఆ వయసులో అదంతా అతనికి దుర్దాహ్యంగా వుంటుంది. ఆ దేవతని తృప్తిపరచడానికి, మరీ దారుణంగా అయితే ఈన్న గప్పడానికి ప్రయత్నిస్తాడు. క్రమేహీ చదువడం అనేది వ్యక్తిగత ఆనందంకోసం కాకుండా, మార్చుల కోసం అనే దానికి అలవాటుపడిపోతాడు. మార్చులని సుఖాలు నుంచి బహిష్మరించాలనేం నేను అనను. మార్చులను దాటవేసేది లేదు. తాము చదువుకి వినియోగపరిచే శక్తిమీద తమ మేధా శ్రమ గుణం ఆధారపడుతుందని వాళ్లు అర్థం చేసుకోగలిగినప్పుడు మాత్రమే పిల్లలకి మార్చులు యివ్వాలి.

నా అభిప్రాయంలో ప్రాథమిక తరగతుల్లో మార్చుల కవసరమైన ముఖ్యమైన దేఖిటంబే అవి ఆశావహమైనవిగా ఉండాలి. కష్టపడి వసిచేసేవాళ్లకి మార్చులు బింబమానం కావాలిగాని సోమరిపోతులకి, అత్రధగా వుండేవాళ్లకి దండన

కాకూడదు. తక్కువ మార్పుని సోమరి గుర్రంమీద వాడే కొరదాగానూ, యెక్కువ మార్పుని తియ్యబి బిస్ట్టు లాగానూ ఉపాధ్యాయుడు ప్రయోగిస్తే త్వరలోనే పిల్లలు కొరదానీ, తియ్యబి బిస్ట్టునీ రెంటినీ అసహ్యంచుకోవడం మొదలెడతారు. తక్కువ మార్పు అనేది చాలా పదుషైన, సున్నితమైన సాధనం. దాన్ని తెలిపైన ఉపాధ్యాయుడు దాచివుంచుతాడు. ఎప్పుడూ వాడదు. పిల్లలవాడు తన శక్తిమీద యొప్పటికీ విశ్వాసం కోల్పేకుండానూ, తను యేమీ పొందలేదని అనుకోకుండానూ జాగ్రత్తపడ్డంతానే భోధనా యుక్తి వుంది. ప్రతి కృష్ణ పిల్లలవాడికి ముందు అడుగు కావాలి, ఆ అడుగు రవంత అయినా సరే. యేడేళ్ల పిల్లలవాడు అప్పుడే సూక్ష్మల్లో చేరాడు. అప్పటికే 'అ'కి 'అ'కి తేడా నేర్చుకున్నాడు. అకస్మాత్తుగా ఫెయిల్ మార్క్ వచ్చింది. అతనికి విచారం గాని, ఆందోళన కాని అనిపించనే అనిపించను. ఘూరికి నిర్మాంతపోతాడు. "పిల్లల అమాయకత్వాన్ని మన్మించండి" అని రాశాడు యానుష్ కోర్కెక. యా పోలివ్ విభ్యా భోధకని మాటలు నా యాపళ్లేవితమూ నేను గుర్తుంచుకున్నాను. ఉపాధ్యాయుడు ఒక వ్యక్తిని అర్థం చేసుకోవడంలోని సూక్ష్మంకాలనన్నిటినీ ఆపోశనబ్లైనప్పుడూ, పిల్లల అమాయకత్వాన్ని మన్మించే శక్తిని సాధించినప్పుడూ మాత్రమే ఫెయిల్ మార్పు నిశితమైన, అతి చక్కని సాధనమవుతుంది. కాని ప్రాథమిక తరగతుల్లో యెన్నదూ వాడకూడనిది యాది.

"సంతోష చంద్రశాల" ఆరంభానికి ముందు కొన్ని సంవత్సరాల క్రితం ఒక సంఘటన జరిగింది. నేను కొంతమంది ఆరు సంవత్సరాల వయస్సు పారశాలలో చేరని పిల్లలతో అడవి శివార్లలోకి వెళ్లాను. వాళ్లకి నేను సీతాకోచిలికలని గురించి, పెంకుపురుగుల్ని గురించి చెప్పినారంభించాను. ఒక దళసరి పెంకుపురుగు గడ్డిలో పాకుతోంది. అది యెన్నోసార్లు యెగరడానికి ప్రయత్నించింది గాని నేలమీదనుంచి లేవలేకపోయంది. పిల్లలు ఆ పురుగుని వివరంగా పరిశీలించారు. నా దగ్గర భోమ్మలు గీనే అట్ట వుంది. దాన్ని భోమ్మ గీశాను. ఓ పిల్లలవాడు పెంకుపురుగు అని నన్ను రాయమన్నాడు. అంచేత నేను "పెంకుపురుగు" అని పెళ్ల అక్కరాల్లో రాశాను. జెళ్లసగల పిల్లలు ఆ మాటని అని, వాళ్లకి భోమ్మలా కనిపించిన ఆ అక్కరాలని పరీక్షించడం మొదలెట్టారు. ఒకటు ఆ అక్కరాలని యిసుకలో గీశారు, యింకొకట్టు గడ్డిపోచలతోటి వాటిని తయారుచేశారు. ప్రతి అక్కరమూ పిల్లలకి యేదో గుర్తుకు తెస్తునే వుంది. కొన్ని నేలల తర్వాత యా పిల్లలు సూక్ష్మలు చదువు మొదలెట్టాక వాళ్ల పాలాలక్కాసుకి వెళ్లాను. వాళ్లకి చదవడం కష్టమవుతోందని ఉపాధ్యాయురాలు ఫిర్యాదు చేసింది. యాధృచ్ఛికంగా వాళ్ల ఆ పారంలో "జీస్" అన్న అక్కరం చదువుతున్నారు. ఆ పిల్లల ముఖాలు చిరునవ్వులతో విరిసి, విద్యార్థులందరూ హుషారుగా వల్లించడం మొదలెట్టారు. పిల్లలు పెంకుపురుగు "జంజీస్" అన్న మాటని ఉచ్చరించి "జీస్" రుఖుంకారం చేశారు. వాళ్లంతా చేతులెత్తారు. వాళ్లంతా "జంజీస్" అన్న మాటను

రాయగలుగుతున్నందుకు ఆ ఉపాధ్యాయురాలికి అశ్వర్యం వేసింది. ఆ పారం సరదాగా, హంషారుగా వుండింది... బోధనాశాస్త్రం నాకు తెలిసింది. జీవితం నేర్చిన పారం అది.

యిప్పుడు “సంతోష చంద్రశాల”లో నా కది గుర్తుకొచ్చింది. వీల్లలు అందం, ఆటలు, అధ్యాత కథలు, సంగీతం, చిత్రలేఖనం, అభ్యాతకల్పన, స్వజనల ప్రపంచంలో బతకాలి. వీల్లవాడికి మనం చదవడం రాయడం నేర్చేటప్పుడు కూడా ఆ ప్రపంచం పరివేష్టించే వుండాలి. విజ్ఞానానికి, నేర్చుకోదానికి వీల్లవాని మొత్తం దృక్కథం అతను యా నిచ్చేన మీద యెక్కే మొదలి కొద్ది మెట్లిమీదే ఆధారపడి వుంటుంది. యా మెట్లు చాలామంది వీల్లలకి ఆటంకంగా తయారవడమనేది అనుకోదానికి దారుణంగా వుంటుంది. సూళు విధానం చూస్తే, సరిగ్గా రాయనూ చదవనూ నేర్చుకొనే యా సమయంలోనే చాలామంది వీల్లలకి తమ శక్తి మీద నమ్మకం పోతుంది. యా మెట్లని వీల్లలకి నీరసం కలిగించకుండా ఘంచేటట్లు చేధాం. జ్ఞానానికి ప్రతిమెట్లూ ఒక పక్కి సగర్వ విపోరంలాగా ఘంచేటట్లుగా చేధాం.

మాటల మూలాధారాలకి వీల్లల్చి “యూత్రలు” చేయించడం మొదలెట్టాను: వీల్లల నేత్రాలని ప్రపంచపు సౌందర్య దర్శనానికి తెరిపించాను, అదే సమయంలో హాళ్ల హృదయాలకి మాటల మాధుర్యం తెలియచేసే ప్రయత్నం చేశాను. నేను అల్లా చెయ్యడానికి కారణం ఘండి. మాటలు హూరికే మనములా, స్తలాలా, వస్తువులా, ప్రకృతి విషయాలా పేద్దే కాకుండా తమతో అనుభూతిని కూడా పొదువుకుంటాయి - వాటి సౌంత సువాసనా, సున్నిత ఛాయలూ వాటికుంటాయి. ఒక అధ్యాత స్వరాన్ని విన్నట్టుగా వీల్లలు మాటని వినదం చాలా ముఖ్యం. ఆ మాటకుండే అందం, ఆ మాట నీర్చేశించే యా ప్రపంచపు అందం మానవ వాక్క ధ్వనుల సంగీతం యమిచ్చిన ఆ చిత్రాల్లో - వర్షమాలలోని ఆక్షరాల్లో ఆసక్తి కలిగించడానికి అది ముఖ్యం. వీల్లవాడు మాటల సువాసన అనుభూతి చెందేదాకా, వాటి సున్నిత ఛాయలు గమనించేదాకా అతను చదువనూ రాయనూ అధ్యయనం చెయ్యడానికి సిద్ధంకాదు. ఉపాధ్యాయుడు యిది మరీ పెందరాకే మొదలుపెడితే వీల్లల్చి కష్టమైన క్రపం పాలవడేనట్టే. (కడకి వీల్లవాడు యా కష్టాన్ని అధిగమిస్తాడు కాని యెంతో మూల్యంతో!)

చదవనూ, రాయనూ నేర్చుకొనే క్రమం స్ఫుర్ణంగా, వీల్లలకి జీవితపు రుచి ప్రేరిపించేటట్లుగా, సజీవ మూర్తులనీ, ధ్వనులనీ, శ్రావ్యతలనీ నింపడంగా ఘంబే సులభతరం అవుతుంది. వీల్లవాడు గుర్తుపెట్టుకోదగ్గది ఆసక్తికరంగా ఘండాలి. చదవడమూ రాయడమూ నేర్చడం డ్రాయింగుతో ముడివడి ఉండాలి.

మాటల మూలాధారాలకి జరిగిన మా “యూత్రల్లో” మేం కాగితం, పెన్సిలు కూడా పట్టుకునే బయల్దేరేవాళ్లం. యిది మా మొదలి యూత్రల్లో ఒకటి. వీల్లలకి “ఆరుబయలు” అన్న పదం తాలూకు సూక్ష్మఛాయలూ, అందమూ

చూపించాలనుకున్నాను. చెరువుమీదకి వంగిన విల్లోచెట్టుకింద మేం కూర్చున్నాం. దూరంగా పచ్చికమైదానం యొండలో వెలుగుతూ వుంది. నేను పిల్లలకి చెప్పాను: “మన ముందున్న అందం చూడండి. సీతాకోకబిలకలూ, తేనెలీగలూ గడ్డిమీద యెగురుతున్నాయి. యొంతో దూరంగా ఒక ఆశ్రు మంద కనపడుతోంది. ఆశ్రులు ఆట పశ్చపుల్లా వున్నాయి. ఆ మైదానం మెరినే పచ్చటి నదిలా వుంది. చెట్లు ముదురాకుపచ్చ గష్టులాగా వున్నాయి. ఆశ్రులు నదిలో స్నానం చేస్తున్నాయి. చూడండి యెన్ని అందమైన పుష్పలు తొలి ఆకురాలు కాలంలో చెల్లాచెదురైపోయాయో. ఆరుబయలు సంగీతం వినండి. మీకు తేనెలీగల సున్నితమైన రుఖుంకారం వినిపిస్తోండా, గొల్లభామల పాట వినిపిస్తోండా?”

నా బొమ్ములు గీసే అట్టమీద ఆరుబయలు బొమ్ము గీతాను - తెల్లటి చిన్ని దూదిపింజల్లా పరుచుకున్న ఆశ్రులూ, బాతులూ, కనిపించే కనిపించనట్టుగా వుండే పొగా, దిజ్యందలంమీద వున్న తెల్లటి మేఘాలూ వున్నాయి. ఆ ప్రశాంత ప్రతుల్యాష సౌందర్యానికి విల్లలు ముగ్గులైపోయారు. వాళ్ళు కూడా బొమ్ములు గీతారు. నేను నా బొమ్ముకింద “ఆరుబయలు” అని రాతాను. చాలామంది విల్లలకి ఆ ఆక్షరాలు బొమ్మలో భాగంగానే వున్నాయి. ప్రతి బొమ్ము వాళ్లకి యేదో గుర్తుచేస్తుంది. కాని యేమిటది? గడ్డి పోచలు. నేను గడ్డి పోచల్ని “ఆ” అనే ఆక్షరాకృతిలో పేర్చాను. రెండు గడ్డి పోచల్ని తీసుకుని “రు” అని తయారుచేశాను. విల్లలు కూడా వాళ్ల బొమ్మలకింద “ఆరుబయలు” అని రాతారు. అప్పుడా మాటని చదివాం. ప్రకృతి సౌందర్యంపట్ల వున్న భావుకత విల్లల్ని యి మాటలోని ధ్వనులని అనుభూతం చేసుకొనేటట్టు చేసింది. ప్రతి ఆక్షరాన్ని రాయడం అంతా వాళ్లకి జ్ఞాపికి వచ్చేది. వాళ్ల ప్రతి బొమ్మలోనూ పట్టివ ధ్వనులని నింపేవారు, అంచేత ఆ ఆక్షరాలని గుర్తుపెట్టుకోవడం సులభమయ్యేది. గీసిన ఒకమాట మొత్తంగా గ్రహించగలం; ఆ మాటని చదవచ్చు. కాని ఆ చదవడం ఆ మాటలోని ధ్వనుల విపుల పదచేరుచుమ్మా, సంయోగమూ వల్ల కాదు. దృగ్గోచరమైన కంటికి కనిపించే బొమ్మకి సరితుగే సంగీత స్వరాల ఉద్దేశపూర్వక పునరుత్థతి మాత్రమే. అది విల్లలకి చిత్రలేఖనం తప్ప మరేమీ కాదు. దృగ్గోచర, త్రవుజ చర్యల లక్షంలో, ఆ మాటలోని దృశ్యాత్మక, సంగీత స్వరాల పుష్పలమైన అనుభూతిపరమైన రంగుతో మిలితమైన దాంబ్లో, విల్లలు ఆ ఆక్షరాల్ని ఆ చిన్న మాటల్ని యేకకాలమందే గుర్తుపెట్టుకుంటారు. చదవడం టోఢించడంలో యదేం కొత్త పద్ధతి ఆవిష్కరణ కాదు. విజ్ఞానశాస్త్రం నిరూపించిన దాని ఆచరణాత్మక అనుభవం ఇది: మీరు గుర్తుంచుకోవాల్సిన అవసరం లేనివి మీరు గుర్తుంచుకోవడం సులభం. చూసిన బొమ్మల అనుభూతిపరమైంది ధారణాశక్తిలో చాలా ముఖ్యమైన పొత్త వహిస్తుంది.

ఒకమాటకున్న దృశ్యాత్మక చిత్రం, ధ్వని అనుభూతిపరమైంది బక్షం కావడం అనేది ధ్వనుల స్వర్తంత్ర, ప్రత్యేక పదచేచేదాన్ని యేరకంగానూ విస్మరించదు. ఆ మాట విడి విడి ధ్వనుల మేళనమని అర్థం చేసుకుంటూ, ప్రతి ధ్వనికి సంబంధించి

ఒక అక్కరం వుందని అర్థం చేసుకుంటూ “ఆరుబయలు” అనే మాటని పిల్లలు శ్రద్ధగా విని ప్రతి శబ్దాన్ని వేర్పరిచారు.

కొన్ని రోజుల తర్వాత మేము ఒక కొత్త “యాత్రకి” వెళాం. పొద్దున్న పెందరాళే సూర్యజ్యే అభినందించామని సూలు తోటలోకి వచ్చాం. గడ్డి, చెట్ల అక్కలూ, ద్రాక్షగుత్తలూ, పసుపుచ్చ బేరీపక్కలు అన్నీ కూడా మంచు బిందువులతో కప్పడిపోయాయి. ప్రతి బిందువులోనూ సూర్యకిరణాల మిఱగురు మెరుస్తా వుంది. ఒకచోట ఆ మిఱగురులు అదృశ్యమవుతున్నాయి, మళ్ళీ మరొక చోట వస్తున్నాయి. సూర్యుడు ఒక బిందువు తాగేసి దాని స్థానంలో యింకోటి పెట్టినట్లుగా వుంది. సూర్యకిరణాలు పడ్డప్పుడే మంచు బిందువులమీద మిఱగురులు ప్రత్యక్షమయ్యాయి. కానీ మంచు యొక్కడికి మాయమైంది? కొన్ని బిందువులు యిగిరిపోయాయి, కొన్ని గడ్డి పోచలమీదుగా జారి మళ్ళీలో కలిసిపోయాయి. మంచు లేకపోయినట్లయితే గడ్డి పుష్టులూ వాడిపోతాయి. అప్పుడు మేము నానా విధ పత్ర పుష్టాలమీదా మెరినే మంచు బిందువుల కేసి చూశాం. నేను ఒక గడ్డి పోచని, కూరాకుని, సూర్యజ్యే, మెరినే మిఱగురులన్న మంచు బిందువునీ గీశాను. పిల్లలు కూడా బోమ్ములు గీశారు. ఆ బోమ్మకింద మేము “చినుకు” అని రాశాం. యా అక్కరాలు పిల్లలకి సూర్యజ్యే, మంచు బిందువుల్ని గుర్తు చేశాయి. మేము అక్కరాల బోమ్ము చదివాం. ప్రతి పిల్లవాడూ చుట్టూతా ఫున్న ప్రపంచాన్ని గురించిన తన భావాలు అక్కరాల్లో పెదుతూ తన సాంత పద్ధతిలో రాశాడు. సెర్యేజ తన మిత్రులకి చెప్పాడు: “యిది గడ్డి పోచమీద వూగులాడే వాన చినుకు.” ఆ రకంగా అతను “వా” అనే అక్కరాన్ని భావించుకున్నాడు. “తుప్పరలోనే అది నేలకి జారిపోతుంది. యా చినుకు నిరీక్షిస్తోంది, కాని సూర్యుని కోసం నిరీక్షించదు.” ఆరకంగా ఆ చిన్న పిల్లవాడు “ను” అనే అక్కరాన్ని అనుకున్నాడు. “యెండ యిపుటికే యా చిన్న చినుకులో వుంది.” సెర్యేజ మళ్ళీ తన పెన్నిలుతో “కు” అనే అక్కరాన్ని దిద్దాడు.

కొన్ని రోజులుగా మేం ఆ మంచు బిందువులని మళ్ళీ మళ్ళీ మెచ్చుకున్నాం, గియడం రాయడం కొనసాగించాం. ప్రతి కొత్త బోమ్మ కూడా పూరికి తరవాతి అభ్యసం మాత్రమే కాదు, సృజనాత్మకత రెండు మూడు వారాలు సాగింది. ప్రతి పిల్లవాడు తను కొన్నిసార్లు యిష్టపడ్డ కొమ్మల్ని గడ్డి పోచల్ని గీశాడు. అప్పుడు ఆ మాట ఉచ్చారణ ధ్వనిని వినేవాడు, విదివిది తశ్శలనీ వాటికి సంబంధించిన అక్కరాల్ని వేరు చేశారు. మట్టూతా ఫున్న ప్రపంచంలోని వస్తువులకి అక్కరాలకి ఫున్న పోలిక పిల్లలకి ముఖ్యంగా కల్పన, అద్యుత కథ, సృజనాత్మకత.

నేను డ్రాయింగు పుస్తకం అట్టమీద “మన స్వభావ” అని వేరు రాశాను. “దీన్ని యెంతో కాలం మనం కపాడుకుంటాం, మీరు పెద్ద వాళ్ళయి, ఇడి హర్తిచేసిందాకా. మీ అందరికి కూడా బోమ్మలతోటీ, మాటలతోటీ వున్న మీ తంటలు వుంటాయి. కాని యిది మన ఉమ్మడి బోమ్మల అట్ట” అని నేను వాళ్ళకి చెప్పాను.

రోజులు, వారాలు గడిచాయి. సజేవద ఆధారాల్లోకి మా సరికొత్త “యాత్రలు” సాగించాం. విల్లలు యా మాటలని నేర్చుకున్నప్పుడు చాలా ఆసక్తి కనబర్చారు: “గ్రామం”, “బీక్ చెట్టు”, “అదివి”, “మంచు”, “పర్వతము”, “కంకి” “ఆకాశం”, “గడ్డి” “తోపు”, “యాపిల్ చెట్టు” “మేఘము”, “ఆకులు రాలుట.” వసంతరుతువులో మేం మా “యాత్రల”ని యా పదాలకి అంకితం చేశాం: “పువ్వులు”, “బైలిక్”, “కసింద”, “ద్రాక్షలు”, “చెరువు”, “నది”, “సరసు”, “పొగమంచు”, “వాన”, “ఉరుము తుఫాను”, “సూర్యోదయం”, “పొవురాళ్ల”, “చెప్రిపట్లు”.

ఆ మాట స్వప్తమైన భావాలనీ, అనుభూతులనీ, జ్ఞాపకాలనీ తనలో మేల్కొలివిన విల్లవాడల్లా డ్రాయింగు పుస్తకం “మన స్వభావ”లో ఒక బోమ్మ గీసేవాడు. మన స్వభావ సౌందర్యాన్ని గురించి ఒక్కభ్రమ కూడా ఊరాసీనంగా వుండేవాళ్లు కాదు. మా పని ప్రారంభించిన యొనిమిది మాసాలకల్లా, అంటే 1952 వసంతం నాటికి విల్లలు వర్షమాలలోని అన్ని ఆక్షరాలూ తెలుసుకున్నాడు. చదువగిలారు, రాయగిలారు.

యాంత్రికంగా యా పద్ధతిని అనుసరించకూడదని నేనిక్కడ పొచ్చరించాలి. యా పద్ధతిలో చదువనూ రాయనూ నేర్చుకోవడం సృజనాత్మక క్షమి. మరి సృజనాత్మకమైనదేది ఒక మూసకి సరిపడదు. కొత్తదైనదాన్నే సృజనాత్మకంగా అనుసరించవచ్చు.

అన్ని ఆక్షరాలనీ కంఠస్థం చెయ్యాలనీ, చదువడం నేర్చుకోవాలనీ విల్లలకి చెప్పుకుండా వుండటం చాలా ముఖ్యం. ఆట ఆడుకునే క్రమంలోనే విల్లవాడు జ్ఞాపు మొదటి మెట్లు యొక్కాడు. అతని మేధా జీవితం అందాన్ని, అధ్యాత కథల్లో సంగీతాన్ని, కల్పనన్ని, సృజనన్ని, వ్యాహారాల్లోని ఆటల్లో మనస్సకి లగ్గుంచేస్తుంది. తమని అనుభూతులతో ప్రేరిపించే దాన్ని, సౌందర్యంతో ముగ్గులైపోయెటట్లు చేసే దాన్ని పెల్లలు గాఢంగా గుర్తుంచుకుంటారు. చాలామంది విల్లలకి తమ అనుభవాలని మాటలతో వ్యక్తికరించాలనే కాదు, రాయాలని కూడా గాఢమైన కోరిక వుండటం నన్న చకితుణ్ణి చేసింది.

ఒక రోజున వాన వడుతూ వుంటే ఒక అడవి గుడిసెలో తలదాచుకున్నాం. ఉరుములు గర్జించాయి, మెరువులు తత్కుమున్నాయి. చిన్న వడగట్లు వడదం ప్రారంభించింది. వాన తగ్గాక కూడా అవి కొంచెంసేవు గడ్డిమీద వుండిపోయాయి. మేఘాల మాటలనుంచి సూర్యుడు తొంగి చూశాడు. ఆ వడగట్లు ఆకుపచ్చగా కనిపించాయి. విల్లలు సంబరంగా అవి యొంత బాగున్నాయోనని కేరింతాలు కొట్టారు. ఆ మర్మాడు విల్లలు తాము చూసింది గీయాలనుకున్నారు. యూర, సెరోజు, మూర, గాల్యో తమ భోష్యులకి పేర్లు కూడా రాశారు. వాళ్లప్పుటికే బాగా చదువగిలిగేవాళ్లు. వాళ్లు మొదటిసారి తమకిగా రాసింది నేను చూశాను. యిది వాళ్ల రాసింది: “తుఫాను మేఘం గడ్డిమీద వడగట్లని చెదరగొట్టింది,” “ఆకుపచ్చని

గడ్డిమీద తెల్లటి వదగళ్లు,” “తెల్లటి వదగళ్లని సూర్యుడు కరిగించాడు,” “ఉరుముల తుఫాను తెల్లని వదగళ్లని కురివిస్తోంది.”

విల్లలు అలోచనకీ, భావకీ తమ చుట్టూతా వున్న ప్రపంచానికి యొంత చేరువగా వుంటే అంత పుష్టలంగా, అంత భావ ప్రకాశకంగా వాళ్ల భావ వుంటుందని మరోసారి నా విశ్వాసం దృఢపడింది. త్వరలోనే విల్లలంతా సొంతంగా చిన్న రచనలు చేస్తారని నాకు నమ్మకం కలిగింది. 1952 వేసవిలో నా నమ్మకం రుజువైంది. సూళ్ల లోటలో ఒక మూల గసగసాల విత్తులు చల్లబడ్డాయి. వందలాది భిన్న వర్జకీభితంగా ఆ గసగసాలు తయారైనపుడు నేను విల్లల్ని అక్కడికి తీసుకెళ్లాను. ఆ సొందర్యం ఆ విల్లల్లో సంతోషతరంగాల్ని లేపింది. చాలాసేపు ఆ పుష్టల అందాన్ని ఆస్సొడించి, తేనెటీగల రుంకారం విన్నాం. ఆ మర్మాదు మా ద్రాయింగు పుస్తకాలతోటీ, రంగు పెన్విట్లతోటీ ఆ మూలకి చేరాం. విల్లలు గీతారు. నేను వాళ్లకి గసగసాల మొక్క గురించీ. ఇంద్రధనుస్తు దానికి యెడు రంగుల అందాన్ని యివ్వడం గురించీ కథ చెప్పాను. చాలామంది విల్లలు మాటల్లో తమ పొగడ్తుని తెలియచేయ్యాలనుకుని స్వప్తమైన, భావ ప్రకాశమైన మాటలు రాతారు: “గసగసాల తివాసీ పరుచుకుంటోంది” (ఆన్యా), “గసగసాల తివాసీ నేలని కవ్వింది” (సీనా), “గసగసాలు వికసిస్తున్నాయి, సూర్యుడు ఆనందంగా వున్నాడు.” (కీనా), “గసగసాల తివాసీమీద తేనెటీగల రుంకారం చేస్తున్నాయి” (గాల్యా), “సూర్యుడు నేలమీద పుష్టల్ని చల్లాడు: నీలం, యొరువు, గులాబీ, లేతనీలం” (లరీసా), “లేతనీలపు రేకులమీద రుంకారం చేసే కందిరిగ” (సెర్యేజ), “సాజూకైన కంకలమీద వూగులాడే పుష్టలు” (ఘూర), “సూర్యుడు గసగసాల్లో ఆడుకుంటున్నాడు” (కోల్య), “నీలిరేకులు ఆకాశంనుంచి పడి నేలమీద తివాసీగా విరిసాయి” (కాల్యా). విల్లలు యా బోమ్మల్ని రాతల్ని తమ ద్రాయింగు పుస్తకాల్లోంచి తీసి “మన స్వభావ”లో పెట్టారు.

పొద్దు తిరుగుడు పుష్టల దగ్గరికి, వికసించే బక్కిట్ పొలాల్లోకి మేం చేసిన “యాత్రల్లో”నే విల్లల వూహాలు ఎగజిమ్మె జలలాగా, స్వప్తమైన చిత్రాలతోటి ఉచ్చికాయి. చుట్టూతా వున్న ప్రపంచం విల్లల్ని యొంతగా ప్రేరిషిస్తే అంత గాఢంగా విల్లలు అక్కల్ని గుర్తుంచుకున్నారు, అన్నిటి కంటే ముందుగా యిదే గమ్యం కాకపోయినా. దృశ్య ప్రపంచపు భావచిత్రణ, సొందర్య అనుభూతి మాటలలో వ్యక్తం చేయ్యాలన్న ప్రయత్నం విల్లల అలోచనకు వూపిరి అని నాకు దృఢపడింది. విల్లలు సృజనాత్మకంగా, స్వప్తంగా, ఉద్దేశాలతో నిండిన చిత్రాల్లో అలోచిస్తారు. తెలివిగా ప్రకాశమానంగా విల్లవాడు తయారుకావాలంటే, అతనికి ప్రపంచపు కళాత్మక దర్శనానందం తొలి బాల్యంలోనే యివ్వాలి.

సొందర్యమయ మొందాన్ని విల్లవాడు దర్శించి, అనుభూతం చేసుకున్నపుడు విల్లల పైతన్యంలో యెన్నో తరగిని అధ్యుత కల్పనలు, సృజనాత్మకత విచ్చుకుంటాయి. సాఫీవ పద ఆధారాలకి మేం చేసిన “యాత్రల్లో” ఒక దాన్ని నేను యెన్నటికీ

మర్చిపోలేను. ఒక వేసవి రోజున మేం సమష్టి వ్యవసాయ క్షీతంలోని తేనగూళ్ల పుండె చోటికి ఎళ్లాం. ఆ గూళ్ల పోషకదు మాకు తాజా తేనె, చల్లని వూట నీరు యిచ్చాడు. హాస్తున్న బక్కిట పొలాన్ని సమ్మాదంగా చూస్తూ పిల్లలు యాఫీల్ చెట్లకింద కూర్చున్నారు. తేనెటీగలు పచ్చిక బీళ్లనుంచి తమ గూళ్లకి తిరిగి పచ్చి, చల్లని వూట నీరు వున్న సెలయేచిమీద గిరికిలు తిరుగుతూ రుంకారం చేశాయి. “అవి తమతో తాము పుష్టిల్ని గురించి, తోపుల గురించి, బక్కిట గురించి, పొద్దుతిరుగుడు పుష్టుల గురించి, మెరినే గసగసాల మొక్కల గురించి, మేత గడ్డి గురించి మాట్లాడుకుంటున్నాయి” అన్నారు పిల్లలు.

అయిదేళ్ల తర్వాత మా బుజ్జిగాళ్ల నాలుగవ తరగతిలోకి వచ్చేశారు. వాళ్ల “తేనెటీగలు దేన్ని గురించి రుంకారం చేస్తాయి” అన్న దానిమీద కథ రాయాలని నేను సూచించాను. సజీవ ఆలోచనాధారలో ఆ జూన్ రోజు నాలీ మరచిపోలేని అనుభూతులు స్పష్టమైన చిత్రాల రూపం తీసుకున్నాయి. తొలి బాల్యంలో యెవళ్లేపి అభిమానించినా దాన్ని జీవితాంతం మరిచిపోలేరు. బాల్య సంవత్సరాల్లోనే యెప్పుడూ పిల్లల తైత్తిశ్వాంలో స్ఫూర్ఖ, వాళ్ల చుట్టూతూ వున్న ప్రపంచానికి గల అందాన్ని ముద్ర వెయ్యినివ్వండి. నిటారుగా, కష్టతరంగా వున్న జ్ఞాన నిత్యేణిమీద మొదటి అడుగులు అందంతో మనసుకి నాటీటట్లు చెయ్యండి!

పిల్లలు యొంత బాగా చదవడం నేర్చుకుంటే, అంత ఘనంగా వాళ్ల అంతరంగిక జీవితాల్లో పుస్తకాలు పాత్ర వహించడం మొదలుపెట్టాయి. మేము బొమ్మల పుస్తకాల చిన్న లైటరీ ఏర్పాటుచేశాం. 1952 వసంతం నాలీకి చాలామంది పిల్లలు ధారాకంగా చదవగలిగారు. వార్యా, కోల్పు, గాల్యూ, లరీసా, సెర్జేజ్, లీదాలు అందరికంటే బాగా చదివేవాళ్ల. మేం గడ్డిమీద కూర్చునేవాళ్లం. ఒక పిల్లవాడు బొమ్మల పుస్తకం తెరిచి చదవ నారంభించేవాడు... యిదేం వూరికి మాటల్ని చదివేసి, వాలీతో వాక్యం తయారుచేయుడం లాంలీది కాదు. అది స్వజనాత్మక కృషి అద్భుత కథని చదివేటప్పుడు పిల్లలూడు బొమ్మలో గినిన ప్రపంచంలో వున్నట్ట భావించేవాడు. తాము చదివిన దాన్ని పిల్లలు గాధంగా అనుభవించేవారు: వాళ్ల చెడుని అసమ్మాంచుకునే వాళ్ల, మంచితనం విజయం సాధిస్తే సంబరపడేవాళ్ల.

మరి యిది యింకా ఆసక్తికరంగా వుండేది: పిల్లలు ఓ కథని డబ్బున్నార్లు చదివినా కానీ ప్రతిసారీ మహో ఆసక్తిగానే వినేవాళ్ల. ఉపాధ్యాయుల ఆద్యాత్మ గుర్తుక పచ్చింది: పిల్లలు యొందుకు అంత బండి లాగుడుగా, ఉత్సాహ రహితంగా చదువుతారు? యొందుకని పిల్లల చదువులో రసోత్సేకం యెప్పుడోగాని కనిపించదు? యొందుకంటే చాలా సందర్భాల్లో చదవడం అనేది పిల్లల ఆంతరంగిక జీవితంతోటీ, ఆలోచనలతోటీ, అనుభూతులతోటీ సంబంధం లేకుండా వుంటుంది కాబట్టి. పిల్లవాడికి ఒకదానిమీద ఆసక్తి వుంటే యింకోరానిమీదా వస్తుంది. ఆ మాటలు వాళ్ల హృదయాలని సృందింపచేసినప్పుడే చదవడం అనేది పిల్లల జీవితాన్ని సంపద్యంతం చేస్తుంది.

మేం కొత్త బోమ్మల పుస్తకాలు తయారుచేయు నారంభించాం, యూరు, సెర్వేజి, కాల్యూ, లీదా, లూగ్బా, లరీసా బోమ్మలు గీశారు. ఒక్క పిల్లవాడు కూడా ఆ బోమ్మలు గీయడంలో సాయం చెయ్యకుండా వుండలేదు. ముఖ్యంగా చిత్రలేఖనంలోని ఆసక్తి పుణ్యమా అని చదవడంలోనూ, రాయడంలోనూ వున్న కష్టాలని అధిగమించడం జరిగింది.

1952 వేసవిలో పిల్లలు రఘ్వున్, ఉత్కేసియన్ రచయితలు రాసిన బాలల అచ్చు పుస్తకాలు చదవ నారంభించారు. ఒకసారి నేను ఉప్పీసేస్కి “స్వాహాష”లో నుంచి “పిల్లలూ, బడికెళ్లాలి మరి” అన్న పద్యం చదివి వినిపించాను. పిల్లలు అక్షరాలా దాన్ని కంఠతాపట్టిశారు. దీనితో నేను పొంగిపోయాను. ఆవేశంగా గజిబిజి పద్యాలు కూర్చాను.

మీగతా ఉపాధ్యాయులతోబి ప్రతి విజయాన్ని ప్రతి కష్టాన్ని నేను పంచుకున్నాను. స్వాల్మీ చేరనివాళ్లని మొదటి తరగతికి సిద్ధం చెయ్యడం మా జీలోని అందరు ప్రాథమిక తరగతుల ఉపాధ్యాయులకీ ఉమ్మడి బాధ్యత అయింది. ఏటి ఏటికీ ఉపాధ్యాయుల సృజనాత్మక అనుభవం బాగా పెరుగతోంది. బోధనా పద్ధతులు, ముఖ్యంగా తరగతి బయటా, బడి బయటా వుండే పనికి సంబంధించిని, యింకా అభివృద్ధి చెందుతాయి. విజయవంతమైన అధ్యయనానికి అవసరమైన ప్రాథమిక మెలుకువలు అలవరచుకున్న పిల్లలకి, వాళ్ల యేకీకృత మేధాభివృద్ధికి ఉపాధ్యాయుల అనుభవం సానుకూలవడింది. చదవడం యా మెలుకువల్లో మొదటిది.

కొన్ని సంవత్సరాల పాటు పారశాలాతూర్యార్వపు పిల్లల ఉపాధ్యాయులు ఒకటవ తరగతిలో పిల్లలు చేరకముందే వాళ్లచేత చదివించారు. యిది ప్రాథమిక తరగతుల్లనే కాకుండా వై తరగతుల్లో కూడా గజినీయమైన స్థాయిలో బోధనా కృష్ణ మొత్తాన్ని సులభతరం చేసింది. ధారాళమైన భావవ్యక్తికరణమైన, అవగాహనతో కూడిన వాడకపు పాత్రకి, సంబంధించీ, అలా చదివే క్రమంలో సృజనాత్మక మానసిక క్రమకి పిల్లవాని మేధాభివృద్ధికి సంబంధించీ మాకు అనేక సంవత్సరాల ఉమ్మడి అనుభవం వుండింది. అది మేము ఒక అతి ముఖ్యమైన నిర్దయానికి వచ్చేటట్టు చేసింది. ఆ నిర్దయం యిదీ: పిల్లవాడు యెంత పెందరాళే చదవడం ప్రారంభిస్తాడో అంత సహజంగా చదవడం అతని మొత్తం అంతరంగిక జీవితంతో ముడిపడి పోతుంది, అంత సంక్లిష్టంగా చదవడంలో వుండే ఆలోచనా క్రమం వుంటుంది, అంత యెక్కువగా చదువు మేధాభివృద్ధిని యిస్తుంది. యేదు సంవత్సరాలలోఫుగానే చదవడం ఆరంభించిన పిల్లవాడు ఒక విలువైన నేర్చుని సాధించాడు: మాటలకీ, వాళ్ల భాగాలకీ సంబంధించి అతని దృశ్య, మానసిక గ్రహణ, శత్రులు వౌర్చి ధ్వనుల ఉచ్చారణని దాటిపోతాయి. చదివేటప్పుడు పిల్లవాడు ఆ మాటకి బంధితుడై వుండడు. పుస్తకంనుంచి తన దృష్టిని మళ్లీంచి, ఆ

ధ్వనుల అర్థం యేమిట్రెండీ ఆలోచించగలదు. ఆ పద్ధతిలో విల్లవాడు యేకకాలమందే చదువుతాడు, ఆలోచిస్తాడు, పూహిస్తాడు.

ఆలాంటి ధారాళమైన చదువు అర్థవంతంగా చదువడంలోని అతి ముఖ్యమైన అంతాల్లో ఒకటని మా ఉమ్మడి అనుభవం నమ్మకం కలగజేసింది.

బాబూ, నువ్వు మిగతౌ వాళ్లతోటి కలిసే జీవిస్తూ వుంటావు

స్వాల్ ఆవరణలోని తోటలో, ఒక మారుమూల యువ పయనీర్లు చేమంతి పూల మొక్కలు నాటారు. తెక్కురాలు కాలం వచ్చేటప్పటికి తెల్లని, నీలపు, అరుణ పర్వత పుష్పలు వికసించనారంభించాయి. ఒక నిర్మలమైన, వెచ్చగా వున్న రోజున నేను మా విల్లల్ని అక్కడికి తీసుకుని వెళ్లాను. పుష్పలంగా వున్న పుష్పల్ని చూసి వాళ్లు మురిసిపోయారు. విల్లల సాందర్భాభిలాప తరుచుగా అహంకారంగా వుంటున్నదని కట్టమైన అనుభవం తెలియజేసింది. తను చేసిన పనిలో తప్ప ఏమీ లేనట్టుగానే విల్లవాడు పుష్పలు కోస్తాడు. ఆ రోజున అలాగే జరిగింది. విల్లవాళ్ల తేఱుల్లో నేను మొదట ఒకటి, తర్వాత రెండూ, ఆ తర్వాత మూడూ పుష్పలు చూశాను. యిక సగం పుష్పలు మాత్రమే మిగిలినప్పుడు, కాల్యా అరిచింది:

“చేమంతి పుష్పలు కొయ్యడం బాగుందా?”

అమె మాటలకి ఆశ్చర్యమూ కలగలేదు, కోపమూ కలగలేదు. ఆ విల్ల వూరికి అడుగుతోంది. నేను బదులు చెప్పలేదు. యిం రోజు విల్లలకి ఒక గుజపాతం కానిపుండి. వాళ్ల యింకోన్ని పుష్పలు కోశారు; ఆ దిక్కున వున్న అందం మాయమైపోయింది. పచ్చిక ఘ్యదానం బోసిగా కనిపించింది. విల్లల వ్యాధయాల్లో యెగిసిన సాందర్భాభిలాప తరంగం పోయింది. ఆ పుష్పలతో యేం చెయ్యాలో వాళ్లకి తోచలేదు.

“ఎమురా, చూడండి, యిప్పుటీ దిక్కు అందంగా వుందా? మీరు పుష్పలు కోసిన కాండాలు అందంగా వున్నాయా?” అని అడిగాను నేను.

విల్లలు మాట్లాడలేదు. అప్పుడు కొంతమంది జవాబిచ్చేరు.

“పుహూం, అవి అందంగా లేవు...”

“మరిప్పుడు అందమైన పుష్పల్ని యెక్కడ చూస్తాం?”

“యువ పయనీర్లు యిం పుష్పల మొక్కల్ని నాటారు. వాళ్లిక్కడికి అందమైన పుష్పల్ని చూద్దామని వస్తారు. మరి వాళ్లకేం కనిపిస్తుంది? మీరు మిగతా వాళ్లతోటి కలిసే జీవిస్తున్నారని మరిచిపోకండి. ప్రతి ఒకరూ అందమైన వాటిని అనుభవిద్దామని అనుకుంటారు. మనకిక్కడ ఒక్కో చాలా పుష్పలు వున్నాయి. కానీ ప్రతి ఒక్క విద్యార్థి వూరికి ఒక్క పుష్పకోస్తే యేమవుతుంది? ఒక్కటి కూడా

మిగలదు. మరి జనం చూడ్డానికి అందమైన దేహి వుండదు. మనం అందాన్ని కాపాడాలి, నాశనం చెయ్యున్నాడదు. ఆకురాలు కాలం వచ్చినప్పుడు పగళ్లు చల్లగా అవుతాయి. మనం చేమంతి పుష్టులని మళ్లీ మన గ్రీన్స్ హోస్పిట్లో పెడతాం. ఆక్రూడ్ వాటి అందం మెచ్చుకుంటాం. ఒక్క పుష్టు కొయ్యాలంటే మీరు పదింటిని నాటాలి” అని నేను ఆ పిల్లలకి చెప్పాను.

కొన్ని రోజుల తర్వాత యింకా యొక్కపు చేమంతులున్న చోటకి వెళ్లాం. పిల్లలు వాటిని కొయ్యాలేదు; వాటి అందాన్ని మెచ్చుకున్నారు.

అందాన్ని సృష్టించడానికి, పరులని సంతోషపెట్టడానికి యచ్చే పిలుపుకి పిల్లల హృదయం స్పుందిస్తుంది. పిలుపులతోబాటుగానే ఆచరణ వుండాలన్నది ముఖ్యం. తన పొరుగున యితరులున్నారనీ, తన చర్యలు వాళ్లకి సంతోషాన్నిప్రాయినీ పిల్లవాడు ఆనుకుంటే పసితనంనుంచీ తన కోరికలు పరుల ఆనక్కలతో అన్యోన్యంగా ఉండేటట్టు చెయ్యడం నేర్చుకుంటాడు. యిది దయా, మానవత్వమూ నేర్చడానికి చాలా ముఖ్యం. తమ వ్యక్తిగత కాంక్షల పరిధితి తెలియని వాళ్ల యొన్నాల్చికి మాచి పోరులు కాలేరు. తమ చిన్నతనంలో తమ కాంక్షల్ని నియతం చేసుకోవడం నేర్చుకోనివాళ్లే, అందరి బాగుకి సంబంధించి త్రద్ద వహించనివాళ్లే అపంథాపులుగాను స్వప్తయోజనాపరులుగానూ, పరుల క్షమనష్టాలపట్ల ఉదాసీనంగా వుండే వాళ్లగానూ తయారపుతారు. ఒకట్టు తమ కాంక్షల్ని నియతం చేసుకోవడం అతిసులభమైన అలవాటు. అదే సమయంలో చాలా సంక్లిష్టమైనదీనీ. అది మానవత్వానికి భావుకతకీ, ఆప్యాయతకీ, స్వయం క్రమశిక్షణకీ ఆధారం. యివి లేకపోతే వ్యక్తికి అంతరాత్మ లేనట్టే, వ్యక్తి ఇన్నలైన మానవుడు కానట్టే.

పిల్లవాడు నిజమైన వ్యక్తిగా తయారయేటట్టు కోధించడంలో పసితనపు ప్రాముఖ్యాన్ని మళ్లీ నొక్కిచెప్పుతున్నారు. నైతిక విత్సాసాలూ, దృక్పథాలూ, అలవాట్లూ అన్నీ కూడా అనుభూతులతో సన్నిహితంగా వుంటాయి. అలంకారికంగా చెప్పాలంటే అనుభూతులు ఉన్నత నైతిక విలువలున్న చర్యలకి సారవంతమైన నేల. భావుకతలేని పరిసూల్లో, చుట్టూతా వున్న ప్రపంచం గురించిన నిశిత గ్రహణలేని వాతావరణంలో పెరిగితే మనమలు స్పుందించే ఆత్మా, హృదయం లేకుండా తయారపుతారు. భావుకత, మనసుకి నాటుకునే భావాలూ బాల్యంలోనే యేర్పడతాయి. బాల్యంలో ఆవి చోధించబడకపోతే యొన్నాలీకి ఆ వెరితి పూడదు.

పిల్లవాళ్లి సంక్లిష్ట మానవ సంబంధాల ప్రవంచంలో ప్రవేశపెట్టడం అనేది భోధకుని అతి ముఖ్యమైన కర్తవ్యాల్లో ఒకటి. పిల్లలు సంతోషం లేకుండా జీవించలేరు. బాల్యం ఆనందదాయకమైన కాలం కావడం కోసమని మన సమాజం తను చెయ్యగలిగినంతా చేస్తోంది. కాని సంతోషం చింతారహితంగా వుండాలనేం లేదు, పెద్దవాళ్లు జూగ్తుగా పోషించిన చెట్టునుంచి సంతోష ఫలాలు కోసుకునేటప్పుడు పిల్లవాడు పరులకి మిగిలిందేమిటీ అని ఆలోచించనట్టయితే మానవ లక్ష్మాల్లో ముఖ్యమైన అంతరాత్మ అనేదాన్ని ఆతను పోగాట్టుకుంటున్నాడు.

తాను సోషలిస్టు సమాజపు భావి పొరుళ్లని గుర్తించే ముందే వీల్లవాడు మంచికి మంచి బదులు యివ్వడం, తన స్ఫుర్తాలతో పరుల ఆనంద సంతోషాలు సృష్టించడం నేర్చుకోవాలి.

“సంతోష చంద్రశాల” పుట్టుడానికి ముందు నాకు ఒక ఆందోళన వుండేది. చాలామంది తల్లిదండ్రులు తమ వీల్లలపట్ల పున్న సహజ ప్రేమవల్ల గుడ్డిఖైకై వీల్లల్లోని మంచి మాత్రమే చూసి, వ్యతిరేక లక్ష్మణాలని విస్మరించేవాళ్లు. ఒక నాలుగేళ్ల వీల్లదు చాటుకి వెళ్లేబదులు సిగ్గులేకుండా, తన వనేదో తల్లి ముందూ పొరుగావిడ ముందూ కానిచేపాడు. ఆ తల్లికి కోపం లేదు. సరికదా గొప్పలుపోయేది: “చూడండి మా అబ్బాయి యెంత తెలివైనవాడో - వాడికి యేదన్నా భయంలేదు” అనేది. ఆ కుర్రాడు ఆమె కేసి చిరచిరలాడుతూ చూసి తర్వాత యికిలించేవాడు. వాడప్పటికే చీరగా తయారయాడు. అదువు లేకుండా వదిలేస్తే, మిగతావాళ్లు తనని యొలా చూస్తున్నాలో తెలియచెప్పలేకపోతే వాడు పరమ నీముడుగా తయారపుత్తాడు.

నేను వౌలోద్య తల్లితో యెక్కువసాల్లే మాట్లాడాల్చివచ్చింది. ఆమె యేదేనా చెబుదామనుకోవడం పొపం ఆమె సుపుత్రుడు ఆమె చెంగులాగేవాడు, ఆమె చెయ్యి గుంజేవాడు. వాడికెప్పుడూ ఆమెతో చెప్పాల్చిన అతి తొందర విషయమేదో వుంటునే వుండేది. మొండిగా మధ్యలో చోరబట్టం, అంతా తన కేసి తర్వాత చూమించాలనుకోవడం వీల్లవాళ్లకుండే స్నార్పు పడ్డతులు. దానికి మూలం యేదంట వీల్లవాడు చేసే ప్రతిదీ క్షమించడం, వీల్లవాళ్లు ముఢ్చ చెయ్యడం, దండించకపోవడం. కొంత మంది తల్లిదండ్రులు (దురద్మస్థవతాత్ము కొంత మంది ఉపాధ్యాయుల కూడా) వీల్లలతో మాట్లాడేటప్పుడు వాళ్లలోగా గొంతుక స్ఫురం వుండాలనుకుంటారు. వీల్లవాడు గునుస్తూ ఆ గొంతుక పెడతాడు. పెద్దవాళ్ల నుంచి వీల్ల తరపో ముద్ద మాటలు వస్తే వీల్లవాడు చెడిపోతాడు. నేనెప్పుడూ కూడా గొంతుకలోని స్ఫురాల్లో తారట్లాడే ప్రమాదాలపట్ల జాగ్రత్తగా వుండే వాళ్లే. ఒక్క క్షణం కూడా ప్రతి చిన్న వీల్లవాడిలోనూ భావిపోరుడు వున్నాడన్నది మరిచేవాళ్లే కాదు. పరులకోసం చేసే పనికి సంబంధించి అలాంటిది నాకు మరీ ముఖ్యంగా వుండేది. తామేదో పెద్దవాళ్లకి ఉపకారం చేస్తున్నామనీ, అంచేత పొగడ్తగాని, యేదో బిహుమతిగాని తమకి రాపాలనీ వీల్లలకి వుండే భావం పరమ దరిద్రమైంది.

...ఆకురాలు కాలంలో మేము చేమంతి పుష్టి మొక్కల్ని తప్పి తీసి గ్రీన్సోన్లో పాతాం. పల్లెటూరి వీల్లలకి యిం పని కష్టమేమీ కాదు. ప్రతి రోజు వీల్లలు తిరిగి నాటిన మొక్కలకి నీళ్ల పోసేవారు. పుష్టులెపుడు పూస్తాయా అని యొదురు చూస్తూ వుండేవాళ్లు. ఆ గ్రీన్సోన్ అద్భుతమైన దిన అయింది. “సరే, యిప్పుడు అతిథుల్ని వీల్లద్దాం” అన్నాను వీల్లలతో. “యెవర్సి వీల్లద్దాం?” అని అడిగాను. వాళ్లల్లో చాలా మందికి తమ్ముక్కల్లు, చెల్లెక్కల్లు వున్నారు. వాళ్లు ఆ చిన్న వీల్లల్ని గ్రీన్సోన్కి తీసుకువచ్చారు. ఆ చిన్న వీల్లలు చేమంతుల్ని అందుకోయారుగాని మా వీల్లలు వాళ్లని కొయ్యానివ్వేదు.

“మనం సరివదా పుష్టిల్ని పెంచితే మార్చి యెనిమిదిన, అంతర్జాతీయ మహిళా దినం కదా, ఆ రోజున మన అమృతందరికీ తలా ఒక పుష్టి యివ్వచ్చు” అన్నాను విల్లుతో. యా లక్ష్మిం విల్లుల్ని ఉత్సేజిపరచింది. మార్చి మొదటి వారానికట్టా మాకు సరివదా పుష్టిలు పూశాయి. మేం తల్లుల్ని ఆ సెలవు రోజున విలిచాం. మా గ్రీన్ఫాస్ చూపించాం, వాళ్ళందరికీ అందమైన పుష్టిల్నాం. గాల్చు సవతి తల్లి ఆమెతో వచ్చింది, ఆ విల్ల ఆమె కొక చేమంతి పుష్టి యిచ్చింది. గాల్చుతోచీ ఆమె సవతి తల్లిని గురించి చాలాసార్లు మాట్లాడాను. ఆమె సవతి తల్లి మంచి మనిషసి నమ్మకం కలగ జేశాను. నా మాటలు వృధాషోదేదు. కోల్చు, తోల్చుల తల్లులూ, సాప మామ్ము, కోస్తు సవతి తల్లి కూడా మా ఆహ్వానం అంగీకరించి వచ్చినందుకు నాకు

చిన్న విల్లవాడికి వివరించి చెప్పేలేనిది చాలా వుంటుంది. జొన్నత్యాన్ని గురించి చెప్పే మంచి మాటలు అంతరంగాన్ని తరచూ తాకపోవచ్చు కానీ విల్లవాడు కూడా మానవత్వపు సౌందర్యాన్ని హృదయంలో అనుభూతం చేసుకోవచ్చు. “సంతోష చంద్రశాల” అరంథంనాచినుంచీ కూడా ప్రతి విల్లవాడూ పరుల సంతోషాన్ని దుఃఖాన్ని, భాధనీ, కష్టాన్ని అనుభవంలోకి తెచ్చుకునేటట్టు వుండాలని నేను ప్రయత్నించాను. ఆకురాలు కాలంలోనూ, వసంతరుతువులోనూ మేం సమప్పి శ్వాసాయ క్షీత్రపు తేనెబీగల సంరక్షకుడు అంద్రేయ్ తాత దగ్గరకి తరుచూ వెళ్లేవాళ్లం. ఆ ముసలాయనకి కుటుంబం లేదు. ఒంటరిగా వుండటం అతనికి చాలా భాధగా వుండేది. మేం వెళ్లినపుష్టిల్లు అంద్రేయ్ తాత సంబర పదేవాడని విల్లలు గ్రహించారు. అతన్ని చూడ్చానికి వెళ్లే ముందే విల్లలకి నేను చెప్పేవాణి: తాతకోసం యాపిలు పత్రాలు, ద్రాక్షలూ, రేగుపత్రాలు, పుష్టులూ పోగుచెయ్యమనీ, అవి తాతకి సంతోషంగా వుంటాయనీ. పరుల అనుభూతుల పత్రాలు, అనుభవాలపత్రాలు, వైషయులపత్రాలు విల్లల హృదయాలు సున్నితంగా తయారయాయి. విల్లలు తమంత రామే ఆ ముసలాయనకి యేరకంగా సంతోషం కలిగించగలమా అని చూసేవారు. ఒక రోజున అడివిలో మేం కాష వంటకం జేశాం. ఆ మంట మండటూ వుంటే యెన్ని సంతోషకర అనుభవాలు వాళ్ళకి.... సరిగా ఆ సంతోష క్షణంలోనే వార్యా సాలోచనగా అంది:

“పాపం అంద్రేయ్ తాత ఒంటరిగా వున్నాడిప్పుడు.”

విల్లలు సాలోచనగా అయ్యారు. యాది కొంత మంది పెద్దలకి నీరసమైన కరుణా కనిపించవచ్చు. యెవళ్లేనా ఆనుకోవచ్చు: యెదేళ్ల విల్లవాట్లు అలాంటి తల్లిక ప్రేరణలకి గురవుతారా? అని. ఆఁ, నా వ్రియమైన సహాయాయులూ, సరిగ్గా ఆ పయసులోనే విల్లవాని ఆధ్యాత్మిక భావుకత సునిశితం అయితే, తను మిగతా వాళ్ళతో కలిసి బతుకుతున్నానన్న మహాత్మర సత్యం ఆ విల్లవాని హృదయానికి తాకితే, తన సంతోషాలని యతరులతో పంచుకోవాలని విల్లవాడు వాంచిస్తాడు. తన మిత్రుడు

బంటరిగా వుండగా తను సరదాగా వున్నాడన్న ఆలోచన పిల్లవాళ్ళే విచారిగ్రస్తం చేస్తుంది.

పిల్లలు అంద్రేయ్ శాతతో తమ సంతోషం పంచుకోవాలనుకున్నారు. “శాతకి కొంచెం మన వంటకం తీసుకెడదాం...” అన్నాడు కోస్తు. దానికి ఉత్సహంగా పిల్లలు ఒప్పుకున్నారు. పిల్లలు అతనికి యొంత కాపై తెచ్చారంటే నకనకలాడే యెలుగ్గొఢ్చు కూడా అంతా తినలేదు. మేం యింకోసారి తెనెపట్ల క్షేత్రంవద్ద తీన్నాం, యాసారి ఆతతో కలిసి.

సంతోషానికి, దుఃఖానికి చెందిన భావకతని బాల్యంలో మాత్రమే నేర్చవచ్చు. ఆ వయసులోనే వ్యాదయం ముఖ్యంగా మానవ కష్టాలపట్ల, దురదృష్టంపట్ల, వ్యాకులంపట్ల, ఒంటరితనంపట్ల సున్నితంగా వుంటుంది. పరుల స్థానంలో తనని హృషించుకుని పిల్లవాడు మారతాడు. ఒక రోజు సాయంత్రం అడవిసుంచి మేం తిరిగి వచ్చేస్తున్నాం. దిక్కు బావురుమంటూ వున్న యేకంత కుటీరం పక్కనుంచే వెడుతున్నాం. మహాత్మర దేశభక్తియుత యుద్ధంలో అంగవికలుడైన ఒకతను అక్కడే వుంటున్నాడని పిల్లలకి నేను చెప్పేను. అతను జబ్బుగా వుండి, యాపిల్ చెట్లు, ప్రాక్క మొక్కలూ పాతలేకపోయాడు. పిల్లల కళ్ళల్లో నీట్లు తిరిగాయి. ప్రతి పిల్లవాడూ ఆ రోగిష్టి మనిషి ఒంటరితనంపట్ల సానుభూతి చెందాడు. అతనికి ఒహుమానంగా మేం రెండు యాపిల్చెట్లు, రెండు ప్రాక్క తీగలూ పాతాం. బిదులుగా మేం తణి విలువైన సంతోషాన్ని పొందాం - మరొకళ్ళకి ఆనందం కలిగించగలిగామన్న సంతోషం.

పరుల బాధలపట్ల, దుఃఖంపట్ల సాసుభూతి పెంచడం అనేది సోవియట్ విద్యావిధానపు ముఖ్యమైన కర్తవ్యం. ఒక వ్యక్తి మరొక వ్యక్తికి మిత్రుడూ, సోదరుడూ కాగలడు - అవతలి వ్యక్తి దుఃఖం తనదైనట్టుగా భావించుకున్నప్పుడే. అవతలి వాని వ్యాదయాన్ని పిల్లవాడు గ్రహించాలి. నేను విధించుకున్న ముఖ్యమైన బోధనా కృషి సారాంశం ఇది.

తన తోచివాడూ, మిత్రుడూ, తండ్రి, తల్లీ లేదా గ్రామస్నిధు అనుభూతం చేసుకునేది పిల్లవాడికి పట్లనట్లయితే, అవతలివాని కళల్లో వాడి వ్యాదయం యేమైంది అన్నది పిల్లవాడు చూడలేనట్లయితే, ఆ పిల్లవాడు నిజమైన మానవుడుగా యొన్నాడూ తయారవలేదు. ఆము నిత్యం చూసే వాళ్ళల్లోనే కాకుండా తాము యాచ్చచ్చికంగా కలుసుకున్న వాళ్ళల్లో కూడా, అనుభూతులూ, చింతలూ, సంతోషాలూ, దుఃఖాలూ మాడగలిగేటందుకని నేను పిల్లల భావకతని సున్నితం చేయ ప్రయత్నించాను.

మేం అడివిసుంచి తిరిగి వస్తున్నాం. రోడ్చువార గడ్డిమీద కూర్చున్న ఒక ముసలతన్ని చూశాం. అతను దేన్ని గురించో కృగిపోతూ ఉన్నాడు. “అతని కేదో అయింది. బిహూ అతను రోడ్చువార జబ్బుతో వడి పోయాడేమో, లేదా యేదేనా పోగొట్టుకున్నాడేమో” అని నేను పిల్లలకి చెప్పేను. మేము ఆ ముసలాయనదగ్గరకెళ్లి అడిగాం: “మేం మీకేం సాయం చెయ్యగలం, ఆతా?” అని. ఆ ముసలాయన

ఒక్కసారి వూపిరి ఫీల్డుడు. “యొంత మంచిమాట. అన్నారు బాబులూ, మీరు నాకేం సాయం చెయ్యాలనుకున్నా చెయ్యలేరు. మా అవిడ ఆస్పుత్రిలో మరణ శయ్యమీద పుండి. నేనెమెదగ్గరకి వెడుతున్నాను. యుక్కడ బస్సు కోసం వున్నాను. మీరు నాకేం సాయం చెయ్యలేరు. కానీ ఉపశాంతి కలిగించారు. ప్రపంచంలో యింకా మంచివాళ్లన్నారని నాకిప్పుడు తెలిసింది.” పిల్లలు మాటల్లదలేదు. అయితే వాళ్ల భాధ్యతలేని కీచుకీచు మనడం ఆగింది. ఆ మనుసులాయన విచారకరమైన మాటలతో యెవళ్ల దారిన వాళ్ల యిళ్లకి పోయారు. వాళ్లింకొంచెంసేపు అడుకుండామనుకున్నారు, గాని ఆ ధ్వనే మరిచిపోయి యిళ్లకి పోయారు.

బోధనలోని అతి కష్టమైన కర్తవ్యం అనుభూతిని నేర్చడం. చలించే హృదయం, భావుకత, నిజాయతీతి, జాలీ వీటిని నేర్చే స్నేహం, సహచరభావం, సోదరత్వం. పరుల అనందం కోసం, సంతోషం కోసం, మనశ్శాంతి కోసం తనేదేనా చేస్తే పిల్లవాడు యితరుల అతిసున్నిత అనుభవాలని అనుభూతం చేసుకుంటాడు. తన తల్లికి, తండ్రికి, మామ్మకి, ఆతుకీ సంబంధంలో పిల్లవానికున్న ప్రేమ, మంచి స్పృష్టించడంచేత ప్రేరణ పొందకపోతే అహంకారంగా పరిజమిస్తుంది. పిల్లవాడు తల్లిని ప్రేమిస్తాడు. ఆమె ఆతుని సంతోషానికి ఆధారం, మరి ఆతునికి ఆ అనందం కావాలి. కానీ పిల్లవాళ్ల మనసుల్లో నిజమైన మానవ ప్రేమ నాట్టాలి - పరులపట్ల అందోళన, ఆవేశం, ఖాద, భాధ్యత. పరుల శ్రేయస్సుని గురించి పట్టించుకున్న వాడి హృదయంలోనే నిజమైన ప్రేమ జనిస్తుంది. పిల్లవాళ్లకి తమని గురించి శ్రద్ధ తీసుకునే మిత్రుడుండడం ముఖ్యం. మా పిల్లలకి అంద్రేయ్ ఆత అలాంటి స్నేహితుడయ్యాడు. పిల్లవాడు యితరుల్లి గురించి యొంత పట్టించుకుంటే, అంతగా తన సహచరులపట్లా, కుటుంబంపట్లా సున్నిత హృదయుడవుతాడు. అంద్రేయ్ ఆత కష్టభూయిష్టమైన జీవితాన్ని గురించి నేను పిల్లలకి చెప్పాను. యుద్ధంలో అతని యుద్ధరు కొడుకులూ చనిపోయారు. అతని భార్య చనిపోయింది. ప్రపంచంలో తను యోకినయినట్టు అతను భాధపడుతున్నాడు.

“పిల్లలూ, మనమంతా తరుచూ ఆత దగ్గరికి వెడదాం. ప్రతిసారీ అతనికి ఒక రకమైన సంతోషాన్ని కలిగిస్తాం.”

మేం ఆతని చూడ్నానికి వెళ్లేటప్పుడు ప్రతివాడూ ఆతని యెలా అనందపరచాలా అనే ఆలోచించేవాడు. ఆము ప్రతి ఒక్కట్లు గీసిన బోమ్మలున్న డ్రాయింగ్ పుస్తకాన్ని పిల్లలు ఆత కిచ్చారు. రంగు రంగుల గులకర్కాళని నది ఒడ్డున యేరి వాటిని ఆత కిచ్చారు. ఆత ఒక చిన్న చెక్కపెట్టి తయారుచేసి, యా రాళ్ల అందులో పెట్టి మాకోసమని కొన్ని బోమ్మలు చెక్కాడు - ఓ చిన్న కుందేలు, నక్క గొటి....

వాళ్ల తమ మిత్రుని గురించి యొంత ఆధ్యాత్మిక చింత చూపిస్తే అంతగా తమ పక్కనే కష్టం, విచారం, అందోళన గమనించారు. నీనా, సాపోలు ఒకోప్పుడు

కళల్లో విచారమూ, చింతా కనిపించేటట్లు వ్యాపులంగా బడికి రావడం గమనించారు. వాళ్లు ఆ పిల్లలని అడిగారు: మీ అమ్మకెలా వుంది? అని. వాళ్లమ్మకి బాగా లేదు, అందుకని పిల్లలు విచారంగా వున్నారు. తమ మిత్రుల విచారాన్ని తగ్గించడానికి ఆమేదేనా చేస్తే వాళ్ల హృదయాల్లో దయహరారిత అనుభూతులు బలపడేవి. నీనా, సాషాల దగ్గరికి తోటలో కలుపు తియ్యానికి. బంగాళాదుంపలు యేరడానికి సాయంచెయ్యడం కోసం కొన్నిస్తార్లు మేం వెళ్లాం. మేం ఆడివిలోకి వెళ్లిన ప్రతిసారీ పిల్లలు నీనా, సాషాలు రాగలరో లేదో అని అనుకునేవాళ్లు. యెందుకంటే వాళ్లు ఒకేఅప్పుడు తండ్రికి సాయం చెయ్యడం కోసం యింటిదగ్గర వుండి పోయేవాళ్లు. అంచేత మా ఉమ్మడి అనందపు ముందు రోజున మేం నీనా, సాషాల యింటికి వెళ్లి మేం చెయ్యగలిగిన సాయంచేసేవాళ్లం.

సమాజంలో బితకడం అంటే యతరుల క్లేమంకోసం, శాంతికోసం స్వసుభాలు కొన్ని వదులుకోవడం అని అర్థం. మేమంతా అలాంటి సంఘటనలు చపి చూసినవాళ్లమే: దుఃఖం, బాధ, కన్నీళ్ల పిల్లవాని యెదురుగానే వున్నాయి, అయినా కాని పిల్లవాడు తన సంతోషం తను అనుభవిస్తున్నాడు. పిల్లవాని ధృష్ణిని మబ్బుగా, నీరసంగా వున్న దేస్సుంచైనా మల్లించి, అతని సంతోష భవకంలోని పిసరు కూడా ఒలక్కుండా తల్లి ప్రయత్నించడం కూడా మీరు చూసి ఉండాలి. అది ముసుగు లేని అహంకారాన్ని వేర్పడమే. మానవ మనుగడలోని మబ్బు పార్శ్వంనుంచి పిల్లవాళ్లి తప్పించకండి. జీవితంలో హరికే సంతోషమే కాకుండా దుఃఖం కూడా వుండని పిల్లవాళ్లి తెలుసుకోనియ్యండి. పరుల దుఃఖం అతని హృదయంలోకి చొరనివ్వండి.

బాల్యంలో సంతోషం గ్రహించిన ఆధారాలమీదనే ఒక వ్యక్తి నైతిక ప్రతిరూపం ఆధారపడి వుంటుంది. ఆ సంతోషాలు అహోతుకంగా స్వలాభంగా వున్నట్లయితే, పిల్లవాడు దుఃఖం, ఉపద్రవం, బాధ యేమిట్టింది అనుభవించనట్లయితే అతను అహంఖావిగా, పరులపట్ల బధిరుడుగా పెరుగుతాడు. ప్రతి పిల్లవాడు అత్యున్నత సంతోషం నేర్చుకోదం చాలా ముఖ్యం - యతరుల కోసం శ్రద్ధ తీసుకునే ఉత్తేజికరమైన సంతోషం.

మా సమష్టి - ఒక సౌహృద్య కుటుంబం

“సంతోష చంద్రశాల” ఆరంభ దినాలనుంచీ కూడా నేను మా సమష్టిలోకి ఒక కుటుంబ సద్గతమైన ఆప్యాయత, నిజాయతీ, సానుభూతి, వరస్వర విక్ష్యానమూ, సహకారమూ తీసుకురావాలని ప్రయత్నించాను. సెష్టోంబరు నెలలో ముగ్గురు పిల్లల పుట్టిన రోజులున్నాయి: వీళ్లు, వాల్యు, కోల్యు, మేం వాటిని సమష్టిగా జరిపాం. స్కూల్ వంటకాల వనివాళ్లు ఒక కేకుని వండించారు. పుట్టిన రోజు పిల్లలకి బొమ్మలూ, పుస్తకాలూ యిచ్చాం. కోల్యు కుటుంబంలో తలిగ్-దులకి గాని, పిల్లలకి గాని పుట్టిన రోజులు ఇరవడం లేదని తెలిసి ‘శ్వర్యమైంది నాకు. ఆ

చిన్నపడి జీవితంలో మా పార్శ్వయే తొలి పండుగలోజు. తనకు మిత్రులు చూపించిన ప్రేమదరణలతో అతను ముగ్గుడయ్యాడు.

బాల్యంలో ప్రతి వాడూ ఆప్యాయత, సానుభూతులను అపేక్షిస్తాడు. నిర్మయశ్శక హతావరణంలో గనక పిల్లవాడు పెరిగితే అందానికి, దయకే అతను ఉధానీస్తుపోతాడు. బది కుటుంబపు స్నానం వహించలేదు, ముఖ్యంగా తల్లి స్నానం. కాని పిల్లవానికి సుంరక్షణ, ఆప్యాయత, బాధ్యత యింటిదగ్గర కరువైనట్లయితే, మనం, ఉపాధ్యాయులం, అతనిపట్ల ప్రత్యేక శ్రద్ధ వహించాలి.

మా చిన్న సమష్టికి త్వరలోనే సాంక పాదార్థిక విలువలూ, రహస్యాలూ, చింతలూ, దుఖాలు యేర్పడ్డాయి. మేం అలమర అరలో ఆటబోమ్ములూ, పెన్నిత్తూ, నోటు పుస్తకాలూ వుంచేవాళ్లం. “స్వప్నాల దిక్కు”లో ఒక “తిను బండారాల కొట్టుగది” వుండేది. అక్కడ మేము బంగాళాదుంపలు, వీండి, నూసెలు, ఉభిపాయలు దాచుకునేవాళ్లం. అవి వర్షం కురిసే ఆకురాలు కాలపు సాయంత్రాలకి అవసరమయేవి. మా కుటుంబ సభ్యులు చిన్న పిల్లలు. కాని కొంతమంది వాళ్లలో అందరికంటే చిన్న వాళ్ల - దంకో, తీనా, వాల్యూ, దారిలోనూ. అడవిలోనూ యా చిన్న పిల్లలకి సాయివద్దం ప్రతివాళ్లూ తమ బాధ్యతగా భావించే వాళ్లు.

యెందుకనో తెలియకుండా కొంతమంది పిల్లలు యిల్లదగ్గర వుండిపోతే ఆ సాయంత్రం వాళ్ల మిత్రులు వాళ్లకేమేనా వౌంట్లో బాగా లేదేమోనని వాళ్ల యిల్లకి వెళ్లేవాళ్లు. యిది వౌక మంచి సంప్రదాయం అయింది. ముఖ్యమైన అంతరంగిక అవసరాలకి పునాది అభిమానం. అది లేకుండా ప్రజల మధ్య కమ్ముస్తిష్టు సంబంధాలని, పరుల అవసరాల్ని గుర్తించడాన్ని పూహించడం అసాధ్యం. సంతోషపు ఆధారాలు, అనుభూతుల పూర్వత్వం, తమ మిత్రులతో బిసంబంధాల్లో వుమ్మిగా అందరు పిల్లలకి వుండే అనుభవాలు ఆంతరంగికమైన విలువల పరస్పర మార్పిడిలా వుండేలా నేను ప్రయత్నించాను. ప్రతి పిల్లవాడూ తన సాంతమైనదేదో పరులకి ఆనందం కలిగించడం కోసం సమష్టికి తీసుకురావాలి.

పిల్లల సమష్టిని తీర్చిదిద్దడంలో నేను చాలా కష్టాలని యెదుర్కొన్నాను. వాటిని అధిగమించడానికి అనుభవజ్ఞులైన ఉపాధ్యాయులతో బిసంబంధాలను, వాళ్ల సలహా అర్థించాను. వాళ్లకు పిల్లవాని మనసు తెలుసు. సాయంత్రాలప్పుడు పిల్లల శబ్దాలు పుట్టిగాక మేము పారకాల భవనంలోనో, దాని ఆవరణలోనో సమావేశమయ్యేవాళ్లం. పిల్లల సమష్టికి సంబంధించిన బహుముఖ జీవితాన్ని గురించి మాలో ప్రతి ఒకళ్లకీ ఒక అభిప్రాయం వుంది, దాన్ని ఒకళ్లతో ఒకళ్లం పంచుకునే వాళ్లం. ఒక వ్యక్తి జ్ఞానం కుటుంబంలో ఆరంభమౌతుందని మాకండరికి తెలుసు. ఆ జ్ఞానం పిల్లవాడు తల్లి జీలపాడుతూ వుంటే ఆమె కేసి మాసి చిరునవ్వు నష్టే క్షణంలో మొదలొతుంది. మంచితనం, ఆప్యాయత ప్రపంచంలో అత్యుత్తమమైనవి, అంటే ఒకరిపట్ల ఒకరి ప్రేమ, వ్యక్తిగత అనుభవం ద్వారా జాగ్రత్తం కావడం యొంతో ముఖ్యం. పిల్లవాని రక్షి, తండ్రి పిల్లవానికి అత్యుంత ప్రీయమైన వాళ్లు కావడం యొంతో ముఖ్యం. కాని

కుటుంబంలో నిజమైన మానవీయత చాలినంత లేనట్లయితే లేదా పూర్తిగా కొరవడినట్లయితే, యే మేరకి సమష్టి దాన్ని అందిష్టగలదు? వీల్లవాని భావుకష్టము, మత్తుకుపోయే హృదయానికి మానవ హృదయపు అందాన్ని, దయనీ యొల్ల తెరవగలం?

యా సాయంకాలపు సంభాషణల్లో క్రమేవీ మేము, నా అభిప్రాయంలో, బోధనాత్మకంగా ముఖ్యమైన భావం అందుకున్నాం. అది మా బోధనాత్మక సమష్టి విక్ష్యాసం అయింది: ప్రతి వ్యక్తినీ ఉన్నతంచేసి, వ్యక్తిగత యోగ్యతాభావం, ఆత్మగౌరవం బలవదేశట్టు చేసినప్పుడు మాత్రమే వీల్లల సమష్టికి వాళ్లని తీర్చిదినే జలం పుంటుంది. యొందుకంటే నిజమైన మాత్ర, విత్కుపైము ఆత్మగౌరవానికి, ప్రజలపట్ల మంచిగా పుండే భావానికి నడివిస్తుంది. వీల్లవాళ్లే తనపట్ల, తన పర్యులపట్ల సగోరవంగా పుండేటట్టు తన గౌరవాన్ని మర్యాదనీ కాపాడుకొనేటట్టు యొల్లా చెయ్యడమా అన్న భావం, యా అనుభవజ్ఞులైన ఉపాధ్యాయులలో నేను గమనించిన అతి ముఖ్యమైన స్వభావత్తక ధాతువు.

మా బడిలోని క్రైష్ణురైన ఉపాధ్యాయులనుంచి యా వ్యక్తము తునకల్లంబి బోధనాత్మ యుక్తిని జాగ్రత్తగా సేకరించి నేను, సమష్టిలో వీల్లల మర్యాద హృదయపూర్వకమైన, నిజాయితీలో కూడిన సంబంధాల్లో మంచితనంతోబి తాము పుండాలన్న కోరిక చొరబడాలని ప్రయత్నించాను. నిజాయితీ, ఆప్యాయత సమష్టి సంబంధాల్లో పుండటమనేది నా తదేక ధ్వన ఆయచోయింది. యేదో ఉమ్మడి లక్ష్మీలూ, కృపులూ ఏకంచేసిన ఒకే తరఫో ఆలోచన గలవాళ్ల సహకార సంఘంగా మాత్రమే గాక, వీల్లల సమష్టి ఒకళ్లవట్ల ఒకళ్లకి పరస్పర భావుకత వున్నవాళ్లగా, యాతరుల హృదయాన్ని మనసునీ, సంతోషాన్ని, దుష్టాన్ని తెలుసుకోగల ఆర్థ సామర్థ్యం గలవాళ్లగా పుండేటమంచి బహుమత జీవితంగా భావించాను నేను. యొందుకంటే సమష్టి సంబంధాల్లోని యా అప్యాయత, నిజాయితీలోనే మంచి వ్యక్తి కావాలన్న ఉన్నత కాంక్ష పరులకి ప్రదర్శించుకోవడం కోసం కాదు, పొగ్గులు సంపాదించాలని కాదు, వ్యక్తి సాంత గౌరవం అనుభాతం ఆయే సహజమంగా యివిడి పుంటుంది.

తరవాతి సంవత్సరాల్లో నా బోధనాత్మక కృషి ముఖ్యంగా, వీల్లవానిలో, యుక్తవయస్సున్నిలో, యువకునిలో, యువతిలో మానవత్వం ఉర్ధ్వపన చెయ్యాలన్న తపనతో వున్నదే. సమష్టి ఆంతరంగిక సంబంధాలు దానిమీదనే అధారపడి పుంటాయి. వ్యక్తిని ఉన్నతం చేసే కృషిలో నేను యెహృదా వీల్లల సమష్టి, సహజమ్మ ఒక భాగంగా పుండేటట్టు ప్రయత్నించాను. ఈ కృషికి నేను వీల్లల స్వభావత్తక కృషి, వాళ్ల అభిరుచుల, సామర్థ్యాల నేర్చుల అభివృద్ధి లోభది పుండేటట్టు చేశాను.

మేం ఆరోగ్య వనంలో జీవిస్తున్నాం

మా పిల్లలు బడి ప్రారంభించదానికి యింక వోక నెల వుంది. అద్యుతమైన వేసవికాలపు ఆగస్టు నెల సమీపిస్తోంది. వేడి జూలై రోజుల్లో పిల్లలు బడికి ఉదయం గాని, బాగా పొద్దుపోయాక మధ్యహస్తం గాని వచ్చేవాళ్ల. కొంతమంది మధ్యహస్తం భోజనాలకి వెళ్లలినంత దూరంలో వుండే వాళ్ల. అంచేత ఒకోలప్పుడు అరు, యేడుగురు పిల్లలు బడి భోజనాల గదిలో మధ్యహస్తం భోజనాలు తినేవాళ్ల. స్నాలు ప్రారంభం కావడానికి ముందు, యిక్కదగ్గర కంటే చెరువు గట్టున వున్న తోటలో యొక్కశ్శో పిల్లల్ని ఒక నెల వుండనివ్వాని నాకు తట్టింది. చెరువుకు పక్కనే వున్న స్థలం సరిపోతుందని అనుకున్నాను; చెట్ల గుబురులో కుటీరాలు కట్టుకోదానికి మాకు యువ పయ్యెనీర్చు సాయంచేకారు. వేసవి కాలమంతా సమష్టి వ్యవసాయ క్షేత్రపు పుచ్చకాయల తోటల కాపలా వాళ్ల అలాంటి కుటీరాల్నినే వుంటారు. మేం కుటీరాల్లో గడ్డి పరిచాం. ద్రాయింగు కోసం చిన్న బల్లలు తయారుచేకాం. పెద్ద సమష్టి వ్యవసాయ క్షేత్రపు తోట మా కుటీరాల జాగా పక్కనే వుంది. తోటమాలీలు తోటిని మా ప్రధాన వికాంతి స్నానంగా వాడుకోనిచ్చారు. కుటీరాలకి పక్కనే వంట గది యేర్పాటు చేకాం. సమష్టి వ్యవసాయ క్షేత్రం మాకు ఆహారం యిచ్చింది, మాకో వంట మనిషిని కుదిర్చింది. సాన్య తండ్రి చెరువు దగ్గర స్నానాల రేవులో ఒక షెడ్ కట్టాడు. దాని పక్కనే వున్న మోటార్ భోట్ని చూసేటప్పటికి పిల్లల కట్ల ఉత్సాహంతో వెలిగాయి.

ఆరకంగా, ఆరోగ్యవనంలో మా జీవితం ఆరంభమైంది. మా నివాస స్థలానికి, వికాంతి స్థలానికి పిల్లల తల్లిదండ్రులు ఆ పేరు పెట్టారు. మొత్తం ఒక నెల అంతా మేం ఆరుబయిచే వున్నాం. సూర్యోదయానికి ముందే మేం లేచేవాళ్లం. చెరువులో స్నానంచేసి, ఉదయపు వ్యాయామంచేసి, నాస్తా తిని, అడివిలోకి, తోటలోకి, లేకపోతే పొలంలోకి పికారు వెళ్లేవాళ్లం. యా నెలలో మేం భాషామూలాలకి అతిముఖ్యమైన “యాత్రలు” చేకాం. పచ్చిక మైదానాల్లోని దిబ్బలమీదనుంచి సూర్యోదయాన్ని చూసే వాళ్లం. వందలాది మంగళి పక్కల శ్రేష్ఠులు మరింత ఉష్ణపొంతాలకి యెగిరిపోవడానికి యెలా సన్మద్దమయ్యో చూసేవాళ్లం. నదిని కమ్మిన పొగమంచుని యెండా, ప్రభాత వాయువులూ యెలా చెదరగొట్టేవో చూసే వాళ్లం. పొలంలో, మైదానమీద, లేదా అడివిలో పిల్లలు యింకోసారి నాస్తా తినేవాళ్లు: వాళ్లు యాపిల్పేపక్కలు, భేరిపక్కలు, ఉడకబెట్టిన బంగాళాదుంపలూ, దోసకాయలూ, పుచ్చకాయలూ, కర్రూజాకాయలూ, జోస్కుంకులూ, లేదా టోమాటోలూ తినేవాళ్లు. ఆగష్టే పక్కలు కాయగూరలూ బోలెదు దొరికే నెల. యా నెలలోనే ప్రతి పిల్లలాడూ రెండు కిలోగ్రాములకి తక్కువ లేకండా యాపిల్పేపక్కలు, భేరిపక్కలు తినేవాళ్లు. ప్రతిరోజు అంద్రేయ తాత మాకు తేనె తెచ్చేవాడు. ప్రతిరోజు ఉదయమూ, సాయంత్రమూ పిల్లలు తాజాపాలు తాగేవాళ్లు.

తాజా కాయగూరలతోటి వంట మనిషి మాకు రుచికరమైన వంటలు తయారుచేసేవాడు.

యెండకి కమిలిన పిల్లలు నిక్కలతోటి, బీ-పర్ట్లతోటి కాళ్లకి చెప్పులైకుండా పరిగెత్తేవాళ్లు. వాళ్లు ప్రతిరోజు మోటారు బోటులో యాత్రలకి వెళ్లేవాళ్లు.

పుష్టికరమైన ఆహారం, యెండ, తాజాగాలి, నీరు, ఒక మొస్తరు పనీ, వినోదమూ మంచి ఆరోగ్యానికి నిరుపమానమైన ఆధారాలు.

మొదటి సంవత్సరపు చదువు ఆరంభించే ముందు ఆలోచనలు

మా “సంతోష చంద్రకాల” జీవితం ముగుస్తోంది. మా విద్యార్థులు త్వరలోనే బళ్లో చేరతారు, ఆ ఆలోచన నాకు అనందమూ, ఆందోళనా కూడా కలిగించింది: ఆనందం యెందుకంటే నేను జీవిత పథంలో, కృషి పథంలో, జ్ఞాన పథంలో యిల్లలతో కలిసి కొన్ని యేళ్లు గమిస్తాను. యింకా యెందుకంటే ఆ సంవత్సరంలో మా బుజ్జీ పిల్లలు దృఢంగా యెదిగారు, చిన్న బెట్రి చెట్లలా గోధుమరంగు తిరిగారు.

మా “సంతోష చంద్రకాల” ముగుస్తుందనగా, వోలోడ్యు, కాల్యూ, సాస్య, తోల్య, వార్య, కోస్ట్ర్ ఒక యేడాదికీ యిప్పటికీ యెలా వున్నారా అని మనసులోనే పోల్చుకున్నాను. అప్పుడు వాళ్లు పాలిపోయి కళకింద నల్ల మన్చలతో జబ్బుగా వుండేవాళ్లు, యిప్పుడు వాళ్లు యెరుబడ్డారు. యెండకి నల్లబడ్డారు. భ్లాక్టోర్స్, సుధ్రమక్కలూ వీటిని ఉపయోగించకుండానే పిల్లలు జ్ఞానపు మొదటి మెట్టు యెక్కారు. వాళ్లు చదువనూ, రాయనూ నేర్చుకున్నారు. ఆ మెట్టు తరగతిలో భ్లాక్టోర్స్తో చదువులు మొదలయ్యే వాళ్లకంటే పీళ్లకి చెప్పిలేనంత సులభం యిప్పుడు.

నాకు ఉపదేశాత్మక శాస్త్రం అంటే మంచి గౌరవం, వెర్లిమ్మెటి పథకాలంతీ మంట. జ్ఞాన సాధన ఒక్కొక్క అడుగుతోటి మొదలవడం, విద్యాభ్యాసం - పిల్లవాని అత్యంత గంభీరమైన, శ్రమ భూయిష్టమైన కర్తవ్యం - సంతోషపూరితమైన శ్రమగా, పిల్లవాని ఆధ్యాత్మిక శాశ్వత శక్తులని దృఢపరిచేధిగా వుండడం జీవితమే ఆపేక్షిస్తుంది. శ్రమ గమ్యాన్ని కష్టాల సారాన్ని అర్థం చేసుకోలేని పిల్లలకి యిది మరి ముఖ్యం.

చదువనేది కష్టపడి పని చెయ్యడమనీ, దాన్ని ఆటగా మార్పులేమనీ యిప్పటికి వెయ్యసార్దేశా అనడం వినివుంటాం. కానీ పనికి, ఆటకీ మధ్య షైనా గోదలాంటి దాన్ని పెట్టుకూడదు. పిల్లవాని జీవితంలో, ముఖ్యంగా పారశాలలో చేరక ముందునాటి పిల్లల జీవితంలో, ఆటల కుండే స్థానం చూస్తే పిల్లవాడికి ఆటే చాలా ముఖ్యమైన విషయం అని మీకు తెలుస్తుంది. పిల్లవాని వ్యక్తిత్వంలోని సృజనాత్మక సామర్థ్యాల్గా ప్రపంచం ఆటల్లోనే పిల్లవాడికి వెల్లడవుతుంది. ఆట లేకుండా సంపూర్ణ మానసిక

అభివృద్ధి లేదు, వుండలోదు. ఆట అనేది చుట్టూ వున్న ప్రపంచపు జీవనదాయక అవగాహనలూ, అభిప్రాయాలూ కాంతి: పిల్లలవాని ఆంతరంగిక ప్రపంచంలోకి ప్రసరించే సూర్యకిరణాలతో వెలిగే పెద్ద కిటికీ. శేధన, జీజ్ఞాసల మంట మండించే రఘు ఆట అనేది. పిల్లలవాడు ఆడకుంటూ రాయడం నేర్చుకుంటే, మేధాభివృద్ధి ఒక దశలో పనితో ఆటని జత చేస్తే, పిల్లలతోటి ఉపాధ్యాయుడు “ఆ ఆట చాలు, చాలా సేపు ఆడకున్నాం. మరి పనిచేసుకుండాం రండి!” అని అనడం తగ్గిస్తే కొంప మలిగేదేమిలి?

ఆటని అనేక విధాలుగా అర్థంచేసుకోవచ్చు. యొవడేనా పండిషు పరుగులు తీస్తున్నప్పుడే చూసి మాత్రమే పిల్లలు ఆడుకోరు. సామర్థ్యపు, వూహాల ప్రముఖ ప్రయుత్తంలో ఆటని కలపవచ్చు. మానసిక శక్తి తాలూకు ఆటలు లేకుండా, సృజనాత్మక వూహ లేకుండా, నిజమైన అధ్యయనం అసాధ్యం, ముఖ్యంగా పారశాలాత్మార్థపు సంవత్సరాల్లో. ఆట అనేది, ఆ మాటకున్న విష్ణుతార్థంలో, యెక్కడ అందముంటే అక్కడ మొదలవుతుంది. కానీ సౌందర్యాత్మక విషయం లేకుండా శ్రమ అనేది పిల్లలవాడికి అనూహ్యం కాబట్టి, తొలి సంవత్సరాల్లో పని సన్మిహితంగా ఆటలతో ముదిపడి వుంటుంది. స్వాళు ముదిలో కోతకాల ఆరంభ దినం పండగ రోజు - పిల్లలు డాబుగా దుష్టులు వేసుకున్నారు. కోసిన మొదటి గోధుమ కంకలు టేబిల్కోల్తీ పరచిన బల్లమీద కలశంలో వుంచుతారు. యిం ఆటకి గంభీర అంతరార్థం వుంది. కానీ ఆటలు కృతిమంగా గనక త్రమతో “జత” పరచబడితే వాటి బోధనాత్మక విలువపోతుంది. యొందుకంటే పరివేష్టిత ప్రపంచపు తాలూకూ, వ్యక్తి తాలూకూ రసాత్మక్యం ఆటలోని అందంలో వ్యక్తం కాదు.

చదువనూ రాయనూ మొదలుపెట్టడానికి తగిన సమయం ఏదీ అన్న ప్రత్యుఱికా జవాబు లేకుండా మిగిలే వుంది. కుర్రావాడు బడిలో చేరాకా, లేదా అతను స్వాళు ఆరంభించడానికి యింకో సంవత్సరం ముందా. విద్యార్థి జీవితంలో బడి గట్టిగండి యేర్పరచకూడదని మా స్వాళు ఉపాధ్యాయుల అనుభవం మాకు నమ్మకం కలిగించింది. పిల్లలవాడు విద్యార్థిగా అయినా తను ముందబిరోజున యొం చేశాడో దాన్నే కొనసాగించనివ్వండి. నవ్యతని క్రమేహీ అతని జీవితంలోకి ప్రవేశించనియ్యండి కాని అనుభూతుల గండశిలమీద పడినట్టు నిశ్చేషితుడై కానియ్యకండి.

చదువనూ రాయనూ అనేవి చిత్రలేఖనంతోటి ఆటలతోటి సన్మిహితంగా ముదిపడి వున్నాయి. అవి పారశాలాత్మార్థపు పెరుగుదలనీ స్వాల్ఫార్డోని అధ్యయనాలనీ కలిపే వంతెనల్లో ఒకబి అపుతాయి.

మంచు బిందుపుల్లో సూర్యకిరణాల అందం, వంద సంవత్సరాల నాలీ సమస్త రాజస లీవిగల ఓక్క చెట్టు, చెరుపుమీద వంగిన విల్లో చెట్టు సొగను, వినీలాకాశంలో కొంగల బారు, వేడిగా వున్న బూలై రోజు గడిచాక నిద్రకి ఒరిగిన మైదానం అన్నీ కూడా అక్కరాల డ్రాయింగ్లోనే మా విద్యార్థుల ముందు విస్తరించుకున్నాయి. పిల్లలు అక్కరాలని యింకా బాగా గీయలేకపోవచ్చు, ప్రతి

ప్రాయింగులోనూ జీవన నాడిని వాళ్ల స్ఫురించినపుడు అది ముఖ్యం కాదు. విల్లలు మాటకి వుండే భాయలని, మాటల సంగీతాన్ని అర్థంచేసుకోనారంభించడం నాకు సంతోషం కలిగించింది! వాళ్ల పైత్యంలో స్ఫురమైన, భావవ్యక్తికర, కవిత్వపుటూహల స్థిరమైన పునాది వుంది. విల్లల ఆధ్యాత్మిక జీవితాల్లో చిత్రలేఖనం ఒక భాగమైంది. వాళ్ల తమ ఆలోచనలని, అనుభూతులని, అనుభవాలని ప్రాయింగులో వ్యక్తం చెయ్యి ప్రయత్నించారు. సంగీతం వినడం అనేది మా విల్లల జీవితంలో ఆంతరిక అవసరం అయింది.

విల్లలు నైతికాభివృద్ధిలో కూడా మొదటి అడుగు వేసినందుకు నాకు ఆనందం కలిగింది: వాళ్ల మానవత్వపు చర్యల సౌందర్య ప్రపంచంలోకి అడుగెట్టారు. పరుల కష్టసుభాలపట్ల చలించడం అనేది వాళ్ల వ్యాధయాల్లో మేల్గొంది. యితరులకోసం అనందం స్ఫైరించడం వాళ్లకి అప్పటికే తెలిసింది. బోధన అనే క్రమం అనేక సంవత్సరాలలో జరుగుతుంది: విల్లవాడు స్మాల్ బిల్లింగ్లోకి అడుగు పెట్టిందగ్గర్చుంచి, పూర్తిగా అభివృద్ధి చెందిన వ్యక్తిత్వంలో పెద్దవాడుగా ప్రపంచంలో ప్రవేశించేదాకా. నాకును ప్రథాన సమస్య యొచిటంటే విల్లవాళ్లి అనుభూతి చెందేటట్టు చెయ్యడమేలా అని: మన విద్యార్థులు, తమతోబాటు జీవిస్తున్న వాళ్ల కుడా అందే దుఃఖాలు, భాధలు, కష్టాలు తమలాగానే కలిగి వున్నారని అనుభూతి చెందాలి. మా విద్యార్థుల మంచి పనులు వ్యక్తి అనుభూతులు పునాదిగలపోగా పుండాలని నేను ప్రయత్నించాను. విల్లలు సానుభూతి చూపించడం నేర్చుకున్నారనీ, తమతోబాటు, తమకంటే పెద్దవాళ్ల, తల్లిదండ్రుల, సామాన్యంగా పెద్దవాళ్ల అనుభూతులతోటి, ప్రేరణలతోటి నిండి వుండటం నేర్చుకున్నారని నాకు సంతోషమైంది.

ఆ మంచి భావాలతోబాటుగా నేను ఆందోళన కూడా చెందాను. నిత్య మేధాత్రమ విల్లల విధి. చుట్టూతా వున్న ప్రపంచంపట్ల వాళ్ల సజీవ ఆసక్తిని నిలబెట్టి వుంచగలనా? ప్రతి విల్లవాడూ ప్రపంచాన్ని తన పద్ధతిలో చూస్తాడు, వస్తువుల్లో ప్రకృతి విషయాల్లో తన పద్ధతిలోనే దర్శిస్తాడు, తన పద్ధతిలోనే ఆలోచిస్తాడు. వేగవంతమైన, ఉరవడి గల సెలయేళ్లనీ, వడి కనిపించనే కనిపించని ప్రశాంత గంభీరనదులనీ రెండించేసి జ్ఞాన ప్రపంచంలోకి తీసుకురాగలనా?

ప్రతి విల్లవాని ఆంతరంగిక జీవితం గురించే నాకు యొక్కవ పట్టింపు వున్నది. నాముందు సున్నితమైన, మృదుమైన, హత్తుకునే హృదయాలు వున్నాయి. విల్లలతోటి నా సంబంధం పెరిగే కోర్టీ, నేను నా మాటలకి, అభిప్రాయాలకి, నా సలహ, విమర్శల ధోరణికి విల్లల హృదయాల్లో మనస్సుల్లో ఆదానం యొంత నిశితంగా పెరిగింది గమనించాను. నాముందు ముపై ఒక్క మంది విల్లలు వున్నారు - ముపై ఒక్క భిన్న భిన్న ప్రపంచాలు.

వాళ్ల అప్పటికే, పారశాలత్వార్థమే యొంత భిన్నంగా వున్నారు - కోర్టీ, కోస్ట్, వార్షా, తీనా, దంకో, లరీసా, వలోద్య, స్లోవ... ప్రతిరోజు, వారమూ గడిచే

కొణ్ట వాళ్ల వ్యక్తిక్రమ ప్రత్యేకత యింకా లోతుగా, యింకా గమనించదగ్గట్టుగా పెరగుతుంది. ప్రతి వీల్లవాడికి తన హృదయపు అంతరాంతరాళాల్లో యొక్కట్టే ఒక తీగ వుంచుంది. ఆ తీగ తన పద్ధతిలో మోగుతుంది, నా మాటలకి హృదయం ప్రతిర్హనిస్తుంది. నేనే ప్రతి తీగనే శ్రుతి చెయ్యాల్సివుంది. దేస్తి గురించేనా భయకంపిత అయినా, ఈకించినా ప్రతి వీల్లవాని హృదయంలోనూ యే కష్టభూయిష్టమైన అనుభవాలు జనిస్తాయా నేనప్పటికే చూశాను. మరి ఉపాధ్యయనికి దాన్ని గురించి తెలియదు. ప్రతి రోజు వీల్లవాని హృదయంలో యేం వుందో, అది యేం అనుభవిస్తోందో నేను తెలుసుకోగలనా? నేను అన్నప్పుడ్లా వీల్లలతో సరసంగా వుండగలనా?

కానీ యింకో అతి ముఖ్యమైన సందేహం. నేను కృషి చేసిన అన్ని సంపత్తుల్లోనూ నాకు అది మనక్కాంతి యివ్వలేదు. వీల్లవాళ్లి సాంఘిక జీవితపు పెద్ద ప్రపంచంలోకి యెలా నడిపించాలి? తన గ్రామంలో తను బాల్యంలో గడిపిన సదిగట్ల సౌందర్యాన్ని దర్శించడమే కాకుండా బ్రహ్మండమైన, ఆవధిలేని స్వదేశ ప్రపంచపు సౌందర్యాన్ని దర్శించేటట్లు చెయ్యడమేలా? వీల్లవాడు సోవియట్ ప్రజలు సాధించిన కార్యాల్యి - సోవియిస్టు వ్యవస్థ, స్వతంత్ర్యం, గౌరవం, మన దేశ ప్రజల మధ్య సోవియిస్టం - పరిరక్షించగలడా? పోర విద్యనే సర్వపార్వత్య అభివృద్ధిగా యొలా సంధించగలను? పసివీల్లల విద్యాబోధన చాలా సంక్లిష్టమైన సమస్య. వాళ్ల శేతచయసుకి తగ్గట్టుగా నేను దీన్ని పరిష్కరించడంలో నెగ్గుతానా?

చిన్నతెం

ప్రాథమిక పారశాల అంటే యేమిటి?

1952 ఆగస్టు ఆఫరి రోజున ప్రశాంతంగా, యెంద బాగా కాస్తూ వన్న ఉదయంపూట స్వార్థ భవనపు ముంగిట వన్న పచ్చిక మైదానం మీద విద్యార్థులు, ఉపాధ్యాయులూ, తల్లిదండ్రులూ సహావేశమయ్యారు. స్వాలు ప్రారంభానికి మందు వన్న యా పర్వదినం బడికీ, పుస్తకాలకీ సంబంధించి జరుపుకొనే సాంప్రదాయికమైన పండగ రోజు. యా ఉదయపు ఉత్సవం ప్రయోగంగా ఉన్నది.

సుదూర, అజ్ఞత దేశాలకి ప్రయాణమవుతున్న తోధించేవాడు తోచీ మిత్రుల, సహచరుల కళల్లోకి చూస్తూవున్నట్లు నేను కూడా మా బుజ్జె పిల్లల కళల్లోకి చూశాను. పదవోరు మంది అబ్బాయిలూ, పదిహేను మంది అమ్మాయిలూ ఆక్కడ నుంచున్నారు. వాళ్ల తల్లిదండ్రులూ, లాతలూ, మామ్ములూ వాళ్లతో వచ్చారు. కోల్పు, తోల్పుల తల్లులు వచ్చారు, గాల్యా సపతి తల్లి ఆ చిన్న పిల్ల భుజంమీద చెయ్యి వేసి నుంచని వుంది. కాని గాల్యా యేడాది క్రితంలాగా ముడుచుకుని లేదు. ప్రతివాళ్ల మమ్మిల్ని అభినందించి మాకు విజయం కలగాలని ఆశీర్వదించారు. పదవ తరగతి పిల్లలు వచ్చి యా చిన్న పిల్లలు ప్రతి ఒక్కరికీ వాళ్ల సూతన జీవితానికి గుర్తుగా ఓ పుస్తకం యిచ్చారు. రానిమీద ఇలా రాసివుంది: “శుభం, నేస్తం. యా పుస్తకాన్ని జాగ్రత్తగా కాపాడాలి. నువ్వు స్వాలు ప్రారంభించిన నాటి గుర్తుగా యెప్పటికే దీన్ని వుండనియ్య. దీన్ని మీ యింట్లో పుస్తకాల అరలో పెట్టుకో.” (సంవత్సరాలు గడిచాయి, మా విద్యార్థులు పెద్ద వాళ్లయ్యారు, కాని అంతా యా పుస్తకాల్ని వచ్చి పుస్తకమైన వాటిగా, బంగారు చిన్ననాచి రోజుల్ని గుర్తుచేసే అమూల్యమైన వాటిగా పదిలపరచుకున్నారు.)

మేమంతా స్వాలు తోటలోకి వెళ్లం, పిల్లలూ వాళ్ల తల్లిదండ్రులూ ఉపాధ్యాయులూ, పదవ తరగతి పిల్లలూ. పిల్లలు జాగ్రత్తగా ఒక యాపిల్ చెట్టుని తప్పి పెద్ద మళ్లీ ముడ్డతోబాటుగా దాన్ని యింకో చోటికి తెచ్చి ఆక్కడ తప్పిన గుంతలో పాతేరు. కొత్త విద్యార్థులు ఆ గుంతని పూడ్చడానికి తలాకాస్త పెడికెడూ మట్టి పోకారు. పిల్లలు ఆ చెట్టుకి నీళ్లపోసి యిళ్లకు వెళ్లారు. ఆ మర్మాదు వాళ్ల బడికి పస్తారు. వాళ్ల మొదటి పారం ప్రారంభమవుతుంది. వాళ్ల నాలుగేళ్ల ప్రాథమిక పారశాల విద్యార్థులుగా వుంటారు. నాలుగేళ్ల నేను వాళ్లకి భోధించి సంరక్షిస్తాను.

మొదటి రోజున ప్రాథమిక పారశాల అంటే యేమిటే అన్న దాన్ని గురించి నేను యొచించాను. ప్రాథమిక పారశాలకి సంబంధించిన బ్రహ్మందమైన నిర్జయాత్మకమైన పాత్ర గురించి యెంతో చెప్పబడింది. “జ్ఞానానికి సంబంధించిన స్థిరమైన పునాది ప్రాథమిక పారశాలలోనే పదుతుంది,” “ప్రాథమిక తరగతులు భవిష్యత్తుకి పునాదులు” లాంటి మాటలున్నాయి. మధ్య తరగతుల్లోనూ, పై తరగతుల్లోనూ బోధనలో దోషాలుగాని, లోషాలుగాని యేర్పడినప్పుడూ, పిల్లలాని జ్ఞానంలో పై మినుకూ, అస్థిరత్వమూ ద్వోతకమైనప్పుడూ యిం పదబంధాలు తరచుగా పల్లించబడుతూ వుంటాయి. పై చదువుకి అవసరమైన ప్రత్యేక జ్ఞానమూ, మెలుకువలూ పిల్లలకి యివ్వలేదని ప్రాథమిక పారశాలనే తరుచుగా నిందిస్తూ వుంటారు.

మొత్తమొదటగా ప్రాథమిక పారశాలలో యెలా చదవాలి అన్నది పిల్లలకి బోధించాలని అనుభవం తెలియజేస్తోంది. యాన్ అమోన్ కమేన్స్‌న్ని (1592-1670), క.డి. ఓవీన్‌న్ని ఛె. ఎ. డిస్టేర్ వేగ్ (1790-1866) సరిగ్గా దాన్ని గురించి రాశారు. యాది ఆచరణలో ఉపాధ్యాయుని అనుభవాన్ని రుజువుచేస్తుంది. ప్రాథమిక పారశాల ముఖ్యమైన కర్తవ్యాల్లో ఒకటేమిటంటే స్థిరమైన జ్ఞానమూ, మెలుకువలూ పిల్లలకి యివ్వడం. చదివే సామర్థ్యం, జ్ఞాన సాధనకి సంబంధించిన కొన్ని మెలుకువలని యిముడ్చుకుని వుంటుంది: చదివే, రాసే నేర్చునీ, చుట్టూ వున్న ప్రపంచ పరిశేలనా సామర్థ్యాన్ని ఆలోచించే సామర్థ్యాన్ని, ఆలోచనలని మాటలలో వ్యక్తంచేసే సామర్థ్యాన్ని యిముడ్చుకుంటుంది. యిం మెలుకువలూ, సామర్థ్యాలూ జ్ఞాన సాధన ఉపకరణాలు. అవి లేకుండా జ్ఞానం ఆపోశన పట్టడం అసాధ్యం.

ప్రాథమిక తరగతుల్లోని పిల్లలికి బోధించడానికి తయారవుతూ నేను పిల్లలు యేమి క్షుజ్జంగా తెలుసుకోవాలో, హాశ్మేం చెయ్యగలరో నిశ్చయింప ప్రయత్నించాను.

కానీ ప్రాథమిక తరగతులకు సంబంధించిన యిం కర్తవ్యాలు వీటితో పరిమితులై పోకూడదు. ప్రాథమిక పారశాలలో పిల్లలతో వ్యవహరిస్తున్నామన్న సంగతి ఒక్క క్షణం కూడా మనం మరిచిపోకూడదు.

యేదునుంచి పదకొండుడూకా వయసు పిల్లలున్న నాలుగు ప్రాథమిక తరగతుల్లో వ్యక్తిత్వం రూపు తీసుకోవడం జరుగుతుంది. యిం క్రమం ప్రాథమిక తరగతులు పూర్తి చెయ్యడంతోనే సమాప్త మవడనుకోంది, కానీ కచ్చితంగా యిం సంవత్సరాలే మానవ అభివృద్ధి తాలూకు గాధమైన దరి. యిం కాలంలో పిల్లలాడు భవిష్యత్తులో విజయవంతంగా అర్ధయనం చెయ్యడానికి జ్ఞానాన్ని సామర్థ్యాలనీ పోగుజేసుకోవడమే కాదు, ఒక పైవిధ్య భరితమైన ఆసక్తులు గల ఆంతరంగిక జీవితం కూడా పిల్లలాడికి వుండాలి. ప్రాథమిక పారశాల సంవత్సరాలు మొత్తం నైతిక, బుద్ధివరమైన, ఉద్దేశపరమైన, శారీరకమైన, సాందర్భాత్మకమైన అభివృద్ధి కాలం. పిల్లలాడు నిత్యమూ సంవద్వంతంగా జీవిస్తూ, వూరికే రేపటి జ్ఞాన

సాధనకోసం సాము చేస్తున్నట్టగాకుండా వున్నప్పుడే అది వట్టి మాటలుగా గాక నిజమైనది అవుతుంది.

మా దేశపు పారశాలల్లో వేలాది క్రేష్ణమైన ప్రాథమిక పారశాల ఉపాధ్యాయులున్నారు. వాళ్లల్లో ప్రతి ఒక్కరూ విల్లహాడికి వూరికి జ్ఞానశ్శోతులే కాదు, శోధకులు, నిజమైన గురువులు. సోయిటీ యూనియన్లో ప్రాథమిక పారశాల సార్వత్రిక సెకండరీ విష్యకి స్థిరమైన పూనాది. చాలా ప్రాథమిక పారశాలల్లో, ముఖ్యంగా యెనిమిదేళ్లు, వదెళ్ల పారశాలల్లోని ప్రాథమిక తరగతుల్లో పెద్ద లోపాలున్న సంగతి గురించి మనం చెప్పకపోతేం. కొన్ని సూక్తలోని ప్రాథమిక తరగతుల విల్లభిత్తి చూస్తే జాలేస్తుంది: విల్లహాడు పెద్దగోతాం మోస్తూ వుంటాడు, ఉపాధ్యాయుడు తనకి చేతునైనంత మట్టకి అందులో కుక్కతూ వుంటాడు. ఆ కుర్రాదు నీర్దేశిత గమ్మానికి, అంటే మధ్య తరగతుల్లోనూ, పై తరగతుల్లోనూ చదవడం అనేడానికి చేరుకోవడం ఆ గోతాం మొయ్యడంలోనే వుందని భావించి ఉపాధ్యాయుడు తరచుగా అందులోనే జీవిత పరమార్థాన్ని కుర్రవాడి కార్యకలాపాల్నీ చూస్తాడు.

ప్రాథమిక పారశాల విద్యార్థికి స్థిరమైన జ్ఞానరంగాన్ని యివ్వాలి. ఆ మిషయంలో యే స్పృష్టత లోపించినా, అయోమయం వున్న ప్రాథమిక పారశాలని మాత్రమే కాదు, తర్వాత వచ్చే చదువులోని లింకుల్ని కూడా బలపేన పరుస్తుంది. కచ్చితమైన జ్ఞానరంగం, మెలుకువలు, విల్లహానికి యివ్వవలసిన ఆచరణాత్మక నిపుణతలు నిర్దయించుకోకుండా సూక్యలు అనేదేరేదు. చాలా బళ్లలోని ప్రాథమిక అధ్యయనపు తీవ్రమైన లోపాల్లో ఒకబేమిటంబే ఉపాధ్యాయుడు విల్లహాడు యే సూక్తాలూ, నిర్మిచనాలూ క్రూజ్యంగా తెలుసుకోవాలి, ఒకబోత తరగతిలో యేం గుర్తు పెట్టుకోవాలి, రెండో తరగతిలో యేం గుర్తు పెట్టుకోవాలి, మూడో తరగతిలో యేమిటి, యే మాటలు వర్జు క్రమం సరిగా గుర్తుంచుకోవాలి అన్న వాటిని ఉపాధ్యాయుడు పట్టించుకోవడమే. విల్లహాని మేధాభారం తగ్గించడానికిని కొంతమంది ఉపాధ్యాయులు విల్లహాడు కొన్నించిలో, ఆసక్తి పెంచుకుని, వాటి గురించి తెలుసుకోవడమే కాకుండా, వాటిని కంఠస్థం చేసి యెప్పటికే అలా జ్ఞానవకం వుంచుకోవాలన్న విషయాన్ని మరిపోవడమే. ప్రస్తుత కాలంలో ప్రాథమిక పారశాల విద్యార్థి సామాన్య అభివృద్ధిని గురించి చాలా చెప్పించుతోంది. సామాన్యాభివృద్ధి అధ్యయనంలోనూ పెంపకంలోనూ ముఖ్యమైన అంశమే కావచ్చ. కానీ స్థిరమైన దీర్ఘకాల ధారణా, సామాన్యాభివృద్ధి విధిగా అవసరమయే ఆ పునాది జ్ఞానం అంతే ముఖ్యం. యెందుకంటే సామాన్యాభివృద్ధి అంటే నిరంతర జ్ఞాన సాధన. అందుకని ఒకడికి చదివే నేర్చు విధిగా వుండాలి.

ప్రాథమిక పారశాలకి పుండే అన్ని ముఖ్యమైన క్రత్వాయిల మాటలు ఎలా వున్న ఉపాధ్యాయుడు నాడీ మండలం రూపుతీసుకునే చురుకైన దశలో వున్న వ్యక్తిలో వ్యవహారిస్తున్నాడన్న మాట మనం మరిచిపోకూడదు. విల్లహాని మెదడు జ్ఞానం

ఆకళింపు చేసుకోదానికి, ధారణకి, విషయ పరిజ్ఞానం గుప్తవరచుకోదానికి ఉపాధ్యాయునికోసం తయారై వున్న సజీవమైన యేర్పాటని అనుకోకూడదు. యేదు, పదకొండు యేళ్ల మధ్య వయసులో పిల్లలవాని మెదడు త్వరితంగా అభివృద్ధి చెందే క్రమంలో వుంటుంది. మనిషి నాదీమండల ఆభివృద్ధిని గురించి జాగ్రత్త వహించాలని ఉపాధ్యాయుడు మరిచిపోతే ఆధ్యాయనం అనేది పిల్లలవాడిని బండ బారుస్తుంది.

ఆధ్యాయనం అనేది యెడతెగని జ్ఞాన సముప్పార్థన కానక్కరలేదు. మొద్దు బారిపోయి నిశ్చేష్యులయే నిరంతర ధారణా శిక్షణ కానక్కరలేదు, పిల్లలవాని మానసిక అభివృద్ధికి, ఆరోగ్యానికి హాసికరమైన, యెవడికి అవసరంలేని కంరష్టం కానక్కరలేదు. పిల్లలవాని అభివృద్ధికి దోహదంచేసి, మనస్సుని పరిపుష్టం చేసి పిల్లలవాని ఆంతరిక జీవితంలో భాగంగా అయ్యెటట్లు అధ్యాయనాన్ని తయారుచేధ్యామని నేను ప్రయత్నించాను. మా విద్యార్థులకి ఆధ్యాయనం అనేది కంరష్టం చెయ్యడం కాదు, సంపూర్ణ వికాసంకల మేధా జీవితం. అది వాళ్లని ఆటల అద్భుత కథల సౌందర్య, సంగీత, కల్పనాత్మక, సృజనాత్మక ప్రపంచంలోకి నడివించేదిగా వుంటుంది. మా పిల్లలు ఈ ప్రపంచంలో ప్రయాణీకులుగా, ఆవిష్కర్తలుగా, సృష్టికర్తలుగా వుంటారు. పరిశీలించడం, అలోచించడం, త్రమ సంతోషాన్ని అనుభవించడం, ఒకడు తను సృష్టించే దానిపట్ల గర్వంగా వుండటం, మనుషులకు సౌందర్యం, ఆనందం కలిగించడం - అందుకు సంతోషం పొందడం, ప్రకృతి సౌందర్యాన్ని, సంగీతాన్ని, కళను మెచ్చుకోవడం, యా సౌందర్యంతో తన ఆంతరుంగిక జీవితాన్ని పరిపుష్టం చేసుకోవడం, యాతరుల కష్టముఖాలని గురించి జాధవడి అవి తనవిగానే ఫావించడం - యేమీ నా బోధనాత్మక ఆదర్శాలు. ఏటితోబాటుగా పిల్లలు విధిగా యేమీ తెలుసుకోవాలి? అనే కచ్చితమైన, సూటిగా నిర్వచించిన లక్ష్మి కూడా నేను మనసులో వుంచుకోవాల్సి వచ్చింది: యే మాటలు వాళ్ల రాయడం, ఎప్పటికీ మర్చిపోకుండా వుండటం నేర్చుకోవాలి? యే లెక్కల సూళాలు వాళ్ల ధారణ చేయ్యాలి? “సంతోష చంద్రశాల” ఇరుగుతూ వుండగానే నేను ముదటినుంచి సాలుగు తరగతిదాకా విధిగా తెలుసుకోవాల్సిన మాటల పట్టి ఒకబి తయారుచేశాను.

మానసిక త్రమ తాలూకు పద్ధతులూ, రూపాలూ, విధానాలూ చేజిక్కించుకొనే క్రమాన్ని ముఖ్యమైన కర్తవ్యం అని భావించాను. ప్రాథమిక తరగతులపట్ల చాలామంది సూళు డ్రైక్టర్కాల్కీ, ఇన్సెప్చన్కర్కాల్కీ వుండే ఆనుగ్రహపూర్వకమైన లాంటి శ్వాసం నన్ను చిరాకు పెట్టింది. ఇన్సెప్చన్కరు వస్తాడు, రాగానే మధ్యతరగతులూ, పైతురగతులూ అంటేనే ఆసక్తి చూపిస్తాడు, అక్కడికి కింది తరగతుల్లో పిల్లలకి ఆటలు తప్ప, నిజమైన బోధన యేమీ లేనట్లు. కానీ పిల్లాడు అయిదవ తరగతిలోకి రాగానే ఆటపట్ల మక్కువగా వుండటం అనేది, పొర్చు విషయానికి సంబంధించి తగినంత జ్ఞానంలో లేకపోవడం భీతి చెందడంకింద మారుతుంది.

చిన్న విల్లలతో పని చెయ్యడం మొదలు పెట్టినప్పుడు నేను ముగ్గుణ్ణి కాలేదు. రెండో తరగతి పూర్తి చేసే నాటికి వాళ్లు ధారాకంగా, భావయుక్తంగా అర్థంచేసుకుంటా చదవగలగాలి, చిన్న వాక్యాలు మొత్తం, పెద్ద వాక్యాలలో భాగాలూ పదబంధాలు తమ తమ కళలతో గ్రహించాలి. చదవడం అనేది ఆలోచన, మానసిక అభివృద్ధి ఆధారాలలో ఒకటి. అలా చదవడం, చదువుతూ వుంటే ఆలోచించడం విల్లవాడికి బోధించాలని లక్ష్మీ యేరురచుకున్నాను. విల్లవాని జ్ఞాన సముప్పార్జనలో, ఆధ్యాత్మిక జీవితపు సంపద్యంతమైన ఆధారాలతోబాటుగా, చదవడం అనేది ఒక కచ్చితమైన సాధనం.

యా ఆధ్యాత్మికంలో 1952 ఆకురాలు కాలంనుంచి 1956 వసంతం దాకా నాలుగేళ్ల కాలంలో, ప్రాథమిక పారశాలలో రెండు ముఖ్య కర్తవ్యాలని నేను యెలు నిర్వహించానో చెబుతాను. ఆ రెండు కర్తవ్యాలేమిటంటే, మొదటగా, విల్లలకి గంభీరమైన, స్థిరమైన విషయ పరిజ్ఞానం యివ్వడం, రెండోదిగా, విల్లల బుర్రల్కీ విషయం కూరడం తప్పించి విల్లల ఆధ్యాత్మిక జీవిత సంపదనీ, వాళ్ల ఆరోగ్యాన్ని గురించి జాగ్రత్త పడడం.

ఆరోగ్యాభివృద్ధి రస్తు

బోధకుని ముఖ్య కర్తవ్యం విల్లవాని ఆరోగ్యం గురించి జాగ్రత్త వహించడమని మళ్లీ మళ్లీ చెప్పడానికి నేను సంకోచించను. విల్లల ఆధ్యాత్మిక జీవితాలు, ప్రపంచ ధృక్షాలు, స్థిరమైన జ్ఞానం, తమమీద తమకే విశ్వాసం కలగడం వాళ్ల ఉల్లాసంమీదే ఆధారపడి వుంటాయి. వాళ్ల చదువులో వున్న మొదటి నాలుగేళ్లలోనూ వాళ్లని గురించిన నా అందోళన ముక్కాలు ముప్పేసం వాళ్ల ఆరోగ్యానికి సంబంధించినదే అయి వుంటుంది.

విల్లవాని కుటుంబంతో నిరంతర సంబంధం లేకుండా విల్లవాని ఆరోగ్యం గురించి త్రచ్చపట్టడం అసాధ్యం. నేను కుటుంబాలతో మాటల్లాడిన విషయాల్లో ముఖ్యంగా బడి మొదటి రెండు సంవత్సరాల్లోనూ, అత్యధిక భాగం విల్లల ఆరోగ్యానికి సంబంధించినవే. నేను తల్లిదండ్రులకి చెప్పాను - విల్లలకి యింటివద్ద చేసుకురావాల్సిన హోం వర్షా వుండడని. పాలాలప్పుడే సూత్రాలూ, నిర్వచనాలూ కంరలూ పడతారు. యింటిదగ్గర విల్లలు ముఖ్యంగా లోతైన విషయ అవగాహనని పెంచే అభ్యాసాలు చేస్తారు. అంతే కాకుండా, ఇంటిదగ్గర విల్లలు చదువుతారు, బోమ్మలు గేస్తారు, ప్రకృతిని పరిశీలిస్తారు. పరిష్కార ప్రపంచంలోని విషయాలను గురించి చిన్న వ్యాసాలు రాస్తారు, తమకి నచ్చిన పద్మాలు కంరషం చేస్తారు. యింటి దగ్గర చేసే పని అలసటగా వుండకూడదు, కానీ దాన్ని పూర్తిగా తప్పించడం అసాధ్యం. అధ్యయనంలోని పద్ధతులు నిర్దేషంగా వున్నాయి కాబట్టి తరగతి బయట అభ్యాసాలు అవసరం లేదు అని న్యాయంగా వాదించలేం. యా తర్వా

అధ్యయనంలోని నిజమైన లక్ష్యాలనీ, ధర్మాలనీ ప్రతిబింబించదు. యెందుకంటే విల్లహాని మేధావుమ నంతటినీ యేదో మూడు నాలుగు గంటల తరబడి లగ్గుం చెయ్యాలేం.

తమ విల్లలు యెక్కువ సేపు బయట గడుపుతారనీ, పెందరాళే పడుకుంటారనీ, పెందరాళే లేస్తారనీ తల్లిదండ్రులు వాగ్గానం చేసారు. మొత్తం వేసవి కాలమంతానూ, వెచ్చగా వుండే ఆకురాలు కాలంలోనూ, వసంతరుతు మాసాల్లోనూ, విల్లలు దొడ్డు పడుకోవాలి - యా విషయంలో తల్లిదండ్రులతో ఏర్పాటు చేశాను. వాన పడకుండా వుండడం కోసమని ధాన్యం కొట్టకింద గడ్డి మిద్దెల్లో ప్రత్యేకమైన “పడక మందిరాలని” తల్లిదండ్రులు విల్లలకి కట్టారు. విల్లలకిది చాలా నచ్చింది. బళ్ళకళ్ళ విల్లలున్న ప్రతి కుటుంబమూ దొడ్డు ఒక వేసవి విడిది కట్టుకోవాలి. అక్కడ విల్లలు చదువుకుంటారు, బొమ్మలు గీసుకుంటారు, ఆడుకుంటారు. కొన్ని యేళ్ళకి ముందే తల్లిదండ్రులతో యా విషయమై ఒప్పండానికి వచ్చాను. బళ్ళో వుండే పెద్ద విల్లలు యా ప్రయత్నంలో సాయంచేశారు.

“సంతోష చంప్రకాల”లోనే విల్లలు ఉదయం వ్యాయామానికి అలవాటు పడ్డారు. యా అలవాటు కొనసాగేటట్లు నేను చూడాల్సి వచ్చింది. వసితనంలోనే వ్యాయామం చేసే అలవాటు దృఢఫరచాలని నా గట్టి నమ్మకం. తల్లిదండ్రులు విల్లలకి ప్రతి రోజూ అదే సమయంలో లేవడం అలవాటు చేశారు. తాజా గాలిలో వ్యాయామం చేశాక విల్లలు ఒళ్లు తోముకునేవాళ్లు, వేసవిలో చెరువులో స్నానంచెయ్యడం అలవాటయింది. దీనికితోదు చాలామంది తల్లిదండ్రులు దొడ్డేనే, తోటలోనే, పవర్లు యేర్పాటు చేశారు. సంపత్తురంలో అయిదు నెలలు (మే నుంచి సెష్టెంబరుదాకా) విల్లలక్కడ స్నానం చేసేవాళ్లు. యాది యొంత గట్టి అలవాటు అయిందంటే వాళ్లు వాళ్లు యుళ్లలోనే శీతాకాలంలో కూడా రోజూ నదుము పైభాగం వస్త్రుతో తోముకునేవాళ్లు.

తల్లిదండ్రుల సాయంతోటి అరు బిహిరంగ పవర్లు యేర్పాటయాయి, ముఖ్యంగా అవసరమైన వాళ్ల వాడకానికి - తీనా, తోల్పు, కోస్తు, లరీసా, నీనా, సాప, స్లాపలకి. యేదోరకమైన శారీరక వైకల్యం వున్నవాళ్లు, ఉదాహరణకి, కొంచెం వంగడమో, శరీరంలోనో ముఖంలోనో అవకరమో వున్న వాళ్లు, జిమ్మాష్టిక్కులు చేసేటట్లు, పవరు బాత్ తీసుకునేటట్లు ప్రత్యేక శ్రద్ధ వహించాను. మనిషి ఆరోగ్యంగా వుండడమే కాదు ఆకర్షమంతంగా కూడా వుండాలి. అందం ఆరోగ్యంతోటి, అంగనిర్మాణ అభివృద్ధి సారూప్యతతోటి కలినే వుంటుంది.

శరీర భాగాల పొందికా, అనురూపత యొముకల ధాతువు ముఖ్యంగా రొమ్ముఘగ్గర, మామూలుగా పరిణతి చెందడం, బాల్యంలో తీసుకునే ఆహారంమీద ఆధారపడి వుంటుంది. ఆహారంలో గనక ఖనిజ పదార్థ లోపం, ప్రధానమైన పదార్థ లోపం వున్నట్లయితే అస్థినిర్మాణ అసమ అభివృద్ధి జరుగుతుంది, యక అది జీవితాంతం అలానే వుండిపోతుంది. దాన్ని నిపారించడానికిని నేను విల్లల

ఆపోరంలో అన్ని అవసరమైన విటమినులూ వుండేటట్టు, సరిఅయిన విటమినుల, ఖనిజ పదార్థాల కలయిక వుండేటట్టు జాగ్రత్త వహించాను.

యా అంశానికి సంబంధించి జరిగిన యెన్నో యేళ్ళ పరిశీలనా, ప్రత్యేక పరిశీఫనా భయం కలిగించే విషయాలని తెలియజేశాయి: వీల్లల్లో యిరవై అయిదు శాతం బడికి వచ్చేముందు నాస్తా తినరు - ఉదయం పూట వాళ్ళకి తినబుద్ది వుట్టదు; ముప్పె శాతం మంది ఉదయం ఆవసరం అయించాంటో సగం తింటారు; యిరవై మూడు శాతం మామూలు నాస్తాలో సగం మాత్రమే తింటారు; యిరవై రెండు శాతం మాత్రమే సరిఅయిన నాస్తా తింటారు. క్లాసురూమ్లో కొస్సిగుంటల తర్వాత నాస్తా తినని వీల్లపాడి కడుపు గుర్తుమంటుంది, తల తిప్పు మొదలవుతుంది. కొస్సి గంటలు యేమీ తినకుండా సూక్ష్మసుంచి యింటికి వెళ్లిన వీల్లాడికి మామూలు ఆరోగ్యవంతమైన ఆకలి లుప్తం అపుతుంది.

ఆకలి మందగించడం అనేది మంచి ఆరోగ్యానికి మహావీద, రుగ్మతలకీ నీరసానికి మూలం. దీనికి ప్రధాన కారణం యేమిటంబో యొక్కవ గంటలు తలపుటు బిడాయించిన క్లాసురూములో కూర్చోవడం, విసుగొచ్చే మానసిక త్రమ, తాజా గాలిలో రకరకాల కార్బూకలాపాలు లేకపోవడం, సామాన్యంగా తాజా గాలి కొరత అంటారు. వీల్లపాడు రోజంతా స్తుంభించిన గాలిలోనే వుంటాడు. అనేక సంవత్సరాల పరిశీలనవల్ల నేను యింతో అనుకూలమైన నిర్దిశ్యానికి వచ్చాను. తాజా గాలి రాని భవనంలో యొక్కవ సమయం కూర్చోవడం వీల్లల ఎండొక్కిన గ్రంథులను దెబ్బ తీస్తుంది. ఈ గ్రంథుల జీర్ణ క్రియలో ముఖ్య పాత్ర వహిస్తాయి. జబ్బులు దీప్పకాలికంగా కుదర్చలేనివిగా తయారపుతాయి. తీవ్ర జీర్ణ కోశ వ్యాధులు యొలాంటి వంటే తల్లిదండ్రులు ఆకలి పుట్టించడానికి సామాన్యంగా రకరకాల చిట్టులు చేస్తారు, ముబ్బంగా తీవీ పదార్థులు యిస్తూవుంటారు. “తాజా గాలి కొరత”ని తప్పించాలంబో తగినంత తాజా గాలి వచ్చే ప్రాంతం వుంచాలి. యాది ఆరోగ్యాన్ని కాపాడడానికి యెంతో ముఖ్యమైన నిబంధనల్లో ఒకటి.

రుచికరమైన, పుష్టికరమైన ఆపోరం వీల్లలకి తయారుచెయ్యమనీ, శీతాకాలానికి విటమిన్లు పుష్టులంగా వున్న పట్ల దాచమనీ నేను తల్లిదండ్రులకి సలహా యచ్చాను. అప్పట్లో మాకు కొస్సి తేనెవట్లు వుండేవి, శీతాకాలంలో మేము వీల్లలకి స్కూలు భోజనశాలలో తేనె యివ్వగలం.

వీల్లలు యొక్కవ సేపు ఆరుబయట వుండటం, యొక్కవ తిరగడం, శరీర వ్యాయామం చెయ్యడం, క్లాసు అయిపోయిన వెంటనే చదవడానికి కూర్చోకపోవడం పుణ్యమా అని వాళ్ళకి బ్రహ్మందంగా ఆకలి కరకర లాడిపోయేది. వీల్లలంతా కూడా పోద్దున్నే సరిపడా నాస్తా తినేవాళ్లు. స్కూల్కి వచ్చిం తర్వాత (పాలాలు మొదలైన రెండున్నర గంటల తర్వాత) వాళ్లు స్కూలు భోజనశాలలో మధ్యాహ్న భోజనం చేసేవాళ్లు. పాలాలయింతర్వాత వాళ్లు యిళ్లదగ్గర భోజనం చేసేవాళ్లు (స్కూల్లో భోజనం అయిన మూడు, మూడున్నర గంటల తర్వాత).

మధ్యహన్మం పూట అంతా పిల్లలు యించిదగ్గర కాని, బడిదగ్గర గాని, బయట గడిపేవాళ్లు. ఒక్క వాన కురిసినపుడూ మంచు కురిసినపుడూ వాళ్లు లోపల గడిపేవాళ్లు.

పిల్లవాని పొందికెన అభివృద్ధిలో ప్రతిదీ అంతర్గతంగా ముడిపడి వుంది. మంచి ఆరోగ్యం పిల్లవాడికి యే తరఫో హోంపర్చు వుంది, దాన్ని యెప్పుడు యెలా చేస్తాడు అన్న దానిమిద ఆధారపడి వుంటుంది. యించిదగ్గర స్వతంత్ర మేదాక్రమ శాలూకు రసెత్తుక్కం బ్రహ్మండమైన పాత్ర వహిస్తుంది. పిల్లవాడికి చదుపుమిద అసక్తి లేనట్లయితే, అప్పుడు చదువు అంతరంగిక శక్తిని కుంగదియ్యదమే కాదు, అంతరంగిక అవయవాల పరస్పరాధీనతకుండే సంకీర్ణ నిర్మాణాన్ని చెడుగా పరిజమించేస్తుంది. చదువంటే పిల్లవాడికి అసహ్యం పుట్టినపుడు తీవ్రంగా అతని జీర్ణ క్రియ దెబ్బ తినడమూ, గాస్ట్రో ఇంట్సైనల్ వ్యాధి రావడమూ జరిగిన సందర్భాలు నాకు చాలా తెలుసు.

మా ఆకురాలు కాలపు, వసంత కాలపు, శీతా కాలపు సెలవల్ని యొప్పుడూ కూడా అయిపట్టి గడిపేవాళ్లం, ప్రకృతిలో గడిపేవాళ్లం-చిన్న యూతులోనో, అడివిలోనో, అడుకుంటూనో.... మా మొదటి శీతాకాలపు సెలవు రోజున పిల్లలంతా తమ స్నేలు తొడుక్కుని అడివిలో స్నీయింగ్ చేసేవాళ్లు. మా “సంతోష చంద్రకాల” శీతాకాలంలోలాగానే మేం మంచు కోటా, మంచు చక్కం తయారుచేశాం. పిల్లలు యువ పయనీర్థు అయాక వాళ్ల దళాలకి అడివిలో చాలా ఆసక్తికరమైన సమావేశాలు వుండేవి.

శీతాకాలంలో మా ఆయిపట్టులు క్షీషి మంచి ఆరోగ్యానికి ముఖ్యమైన ఆధారం. ఒక మాదిరి వాతావరణంలో (-10°C) యెనిమిదేళ్ల వాళ్లు వారానికి ఒకసారి రెండు గంటలు పనిచేసేవాళ్లు, తొమ్మిదీ, పదేళ్లవాళ్లు మూడు గంటలు, పదకొండేళ్లవాళ్లు నాలుగు గంటలు పనిచేసేవాళ్లు, వాళ్లు చెట్లు కండాల చుట్టూ పేము కట్టిసేవాళ్లు, చిన్న చక్కాల బిడ్లలో ఆ మొక్కల్ని చలినుంచి రక్కించడానికి మంచు తేచ్చివాళ్లు, యింకా అలాంటివి చేసేవాళ్లు. తాజా గాలిలో వాళ్ల పని శరీరాలని దృఢపరచడానికి, జలుబులు రాకుండా కాపాడ్చానికి అధ్యాతమైన సాధనం అయింది.

పిల్లలు పచ్చిక మైదానాల్లో, పొలాల్లో, అడవుల్లో తిరుగుతూ వేసివి సెలవులు గడిపేవాళ్లు. ప్రకృతిలోటి రెండు నెలల ప్రత్యక్ష సంబంధం వాళ్ల ఆరోగ్యం దృఢమవడానికి, మేధాభివృద్ధికి చాలా మేలు చేసింది. మొదటి తరగతి పూర్తిచేసిం తర్వాత పిల్లలు అగస్టు నెలని సమస్తి వ్యవసాయ క్లేత్తవు తోటలోనూ, తేసెగూళ్ల కేంద్రంలోనూ గడిపారు. రెండో తరగతి తర్వాత సమస్తి వ్యవసాయ క్లేత్తవు పుచ్చకాయల తోటలో గడిపారు.

ఆగస్టు నెలలో ప్రకృతి దారాళంగా వళ్లనీ ఘలాలనీ యిస్తుంది. సౌందర్య వికాసం తారస్తాయిలో వుంటుంది. యిం సమయం పండగ శ్రమతో వుంటుంది. ఆ

సమయంలో గాలి ముఖ్యంగా స్వచ్ఛంగా, నిర్మలినంగా వుంటుంది. శరీరానికి బలమిచేందిగా వుంటుంది. కోసిన గోధుమ తోటి, పండిన పుచ్చకాయల, ద్రాక్షపత్ర, యాపిల్ పత్కా సుహాసనతో నిండినట్టగా వుంటుంది. వేసవికి, ఆకురాలు కాలానికి మధ్యన గ్రామసిమలోని గాలి ముఖ్యంగా పైటున్ సైద్ధతో నిండి వుంటుంది. మీరు పిల్లల్ని శ్యాస్కోశ సంబంధమైన రోగాలూ, జలుబులూ, కీళ్లహాతాలూ తగలకుండా గట్టిగా వుండిటట్టు ఆయత్తం చెయ్యదలచుకుంటే, ఆ నెల అంతా వాళ్లని ఆరుబయట వుండివుండి.

ఒకసారి పిల్లలు ఓ రోజు సమష్టి వ్యవసాయ క్లైట్పు పుచ్చకాయల తోటలో గడిపారు. వాళ్లకి పుచ్చకాయలూ, కర్మాజికాయలూ ధారాళంగా ముట్టాయి. విశాలమైన అందమైన పచ్చికటిచీని వదలి రావడం ఇష్టం లేదు. ఆ రోజు సాయంత్రమే సమష్టి వ్యవసాయ క్లైట్పు అధ్యక్షుడు నాలుగు కొత్త కుటీరాలని పుచ్చకాయల తోటలో కట్టమని ఆదేశాలిచ్చాడు. ఒక రోజులో కట్టడం ఘర్షిత అయింది. మన సెలవలు పుచ్చకాయల తోటలో గడుపుతున్నామని పిల్లలతో నేను చెప్పినప్పుడు వాళ్లు నమ్మలేదు: “వాళ్లు నింటంగా మనల్ని అక్కడ వుండినిస్తారా?” అని అడిగారు. వాళ్ల కోసం కట్టిన కుటీరాలని చూసినప్పుడే వాళ్లు నన్ను నమ్మారు. రాత్రి అక్కడ గడుపుతున్నామని విని పిల్లలు పిచ్చిగంతులేశారు. మేము కుటీరాలలో నేలంతా సుహాసనతో వున్న గడ్డి కప్పాం. దుప్పట్లూ, పక్కటట్లూ తెచ్చాం, వాషస్టాండ్ ఒకటి చేశాం, పిల్లలకి ఆపోరం కోసమని తల్లిదండ్రులు వంట గడి కట్టారు. మొగిల్లలు రెండు కుటీరాల్లో వున్నారు, ఆడపిల్లలు మిగతా రెండింటిలోనూ వున్నారు. వినిలాకారంనుంచి వచ్చిన సమ్మాహక గీతంలాగా, దేంప్యమానమైన సూర్యకంతిలాగా, మేం పుచ్చకాయల తోటలో గడిపిన నెల రోజుల్ని పిల్లలు యెన్నటికి మరచిపోలేదు.

మేం ప్రభాతవేళలో లేచేవాళ్లం, ప్రకృతి పునస్సుష్టించలేని అందాన్ని ఆస్సుదించేవాళ్లం. రాత్రి కలల తర్వాత లేచి తుషారంమీద తిరిగేవాళ్లం, సెలయేచి నీటిలో కడుకునేవాళ్లం. ఆ నీటిని చెక్క కీపాల్లుతెచ్చి వాషస్టాండ్రీలో పోసేవారు. పిల్లలకి ప్రతిదీ సంతోషమే: ఉదయం వ్యాయామాలు, చస్తీళ స్నానం, టొమాటోలతోచీ ఉడకబెట్టిన బంగాళాదుంపల్ని, పుచ్చకాయని తినడం అన్నే నాస్తాతర్వాత మేం పనిచేసేవాళ్లం: సమష్టి క్లైట్ రైతులకి పుచ్చకాయలూ, కర్మాజికాయలూ యేరడంలో సాయంచేసేవాళ్లం.

నగరంనుంచి పిల్లలూ, వాళ్ల తల్లిదండ్రులూ మమ్మల్ని చూడ్చానికి వచ్చేవాళ్లు. మేం గర్జంగా వాళ్లకి పుచ్చకాయల తోట చూపించి, పుచ్చకాయలనీ, కర్మాజికాయలనీ వాళ్లకి యచ్చేవాళ్లం. పుచ్చకాయ పండింది లేనిది చూసి చెప్పేయుడం పిల్లలు నేర్చుకున్నారు. పుచ్చకాయల తోట పక్కనే పువ్వులు పూచే మూలికలు పాతేం. సమష్టి వ్యవసాయ క్లైట్పు తేనెపట్లని ఆగస్టు నెలలో అక్కడికి తీసుకువచ్చారు. అంచేత మేం అంద్రేయ తాతని రోజు చూసేవాళ్లం. మా వంట

మనిషి పాపా అత్త మాకోసం వందిన భేజనమూ, పుచ్చకాయలూ తాతకి తీసుకెళ్లి యచ్చేవాళ్లం. అందైయే తాత మా తరగతికి తేనెబీగలున్న ఒకగూటిని యచ్చేదు. “దీన్ని మీ బడి మడిలోకి తీసుకెళ్లంది” అన్నాడతను. పిల్లలు తేనెబీగలని ఆసక్తిగా పరిశీలించారు.

ప్రతి రోజు పిల్లలు చెరువులో స్నానం చేసేవాళ్లు. అప్పుడు అడివిలోకి వెళ్లేవాళ్లు. లేదా అందైయే తాతకి, పాప అత్తకి యవ్వడానికని అడివి పుష్టులు పోగుచేసేవాళ్లు. మధ్యాహ్నం యెండలో కుటీరాల్లోకి పోయి కునుకు తీసేవాళ్లం. కొన్ని “చిన్న కిటికీల్”ని తాజాగాలికోసం తెరిచి, యాగలూ దోషులూ తట్టుకోలేని పుష్టుల ములికల్ని కిటికీల్లో పెట్టి తెరగట్టిసేవాళ్లం. ఒయటిమో వేడిగా పుండెది, కాని లోపలేమో చల్లగా వుండెది. “సంతోష చంద్రశాల” మొదటి రోజులనుంచీ నేను వెల్లల్ని పొడిగాలికి అలవాటు పదేటట్టు చేశాను. పారిశుధ్య సూతాల గురించి నేర్వడం యెంత ముఖ్యమో గాలి రాని ఉక్క గది అంటే అనప్యం నేర్వడం అంతే యుఖ్యం.

వేడి తగ్గగానే పిల్లలు మనిలోకి వెళ్లేవాళ్లు. రైతులు పుచ్చకాయల కోసం, కర్బూజాకాయల కోసం మధ్యాహ్నం వచ్చేవాళ్లు. పొద్దువాలాక, పొలాలూ, కొండలూ, పచికుటిళ్లూ దాసాని పుప్పులాంటి పొగమంచులో కప్పడిపోయాక, ఒకలి తర్వాత ఒకలి నక్కతాలు మినుకుమన్నాక, పిల్లలు ఒక గుడిసె దగ్గర పోగయేవాళ్లు. వాళ్లు ముఖ్యంగా కథలూ, అసాధారణ సాహసకృత్యాల్ని గురించి, ప్రయాఙాల గురించి, వీర కృత్యాల గురించి సాయంత్రం వేళలో వినాలని సరదా పదేవాళ్లు. నేను వాళ్లకి అద్భుత కథా జీవుల్ని గురించి, మనవాళ్లు కల్పించిన వాటి గురించి, జలకన్యల గురించి, మంత్రగత్తెల గురించి చెప్పేవాళ్లీ. ఆకురాలుకాలవు వనకన్య గురించి, అది జన విశ్వాసం ప్రకారం ప్రశాంత ఆగస్టు మాసపు రాత్రిక్కి సారభూతవరం యోలా తెస్తుంది దాన్ని గురించి చెప్పేను.

రాత్రి ప్రశాంతతలో మరోసారి ముగ్గ మోహన రాగం విన్నాం: పొలాలమీద, కొత్తగా గోధుమ కోసిన చోటు, ఒక మాధుర్య స్నారం, రెల్లు గొట్టుల ధ్వని లాంటిది మోగింది. బహుళ ఒక అపరిచిత రాత్రిపక్కి గానం చేస్తోంది, కాని పిల్లల పూహాల: ఒక దయాన్మీతమైన అద్యత ప్రాజీని అందులోనుంచి స్ఫ్టైంచాయి - ఒక చిన్న వెల్లవాడు గోధుమ దండతోచి ప్రజలకి అనందం కలిగించడం కోసమని బారామీద వాయిస్తూన్నాడు. పిల్లలు యా ప్రాజీని సూర్యతనయ అని విలిచారు. వాళ్ల ధ్వణిలో సూర్యతనయ సూర్యుడికీ, సారవంతమైన భూమికీ పుట్టిన లిడ్డ. గోధుమ కంకులు యెక్కడ వనకి వచ్చినా అక్కడ మీకు సూర్యతనయ దర్శనం అపుతుంది. గోధుమ కోత అయిపోగానే, అతను కమ్మని తావులీనే గడ్డివాము దగ్గరికి పోయి సాయంత్రం పూట సంతోషకరమైన, విషాదకరమైన పాటలు పాడతాడు. శీతాకాలం సమీపించేటప్పుడు అతను సారవంతమైన జీవనుదాయక రసాలు నిద్రించే వెచ్చబీ నేలలోకి వెళ్లిపోవాలి. కాని మళ్లీ గోధుమ

పెరగగానే సూర్యతనయ మళ్ళీ తన మధురమైన పాటలు పాఠుతూ పొలాల్లో దర్జనమిస్తాడు.

పిల్లలు తరువగా ప్రకృతిని సాకార మూర్తిగా చేస్తున్నారనీ, ఒక మేరకి అద్భుత కల్పన వాళ్ళని వాస్తవికతకు దూరం చేస్తున్నదనీ అనిపించవచ్చును. అది తప్పని అఖండం ఆర్పి చెప్పవచ్చును. వాస్తవానికి, జీవితాన్ని గురించీ, సత్తువ గురించీ, మానవుని గురించీ వుండే అద్భుత కథలే ప్రేరణకి అద్భుతమైన ఆధారాలు. తనలో జీవితాన్ని, సాందర్భాన్ని, సత్తువని, పుష్టులత్వాన్ని అవతరింపచేసుకున్న మూర్తిమంత అద్భుత కథా ప్రాచే సూర్యతనయ గురించి పిల్లలు కూర్చున పాటలో ఖన్సుది. యెదీ వాళ్ల సాదా పాట:

“నిద్రలేపాచు సూర్యుడు భూమిని
వక్కాని కొస్తోంది గోధుమ
యెవరా బూరా వాయిస్తున్నది?
సూర్యతనయ, సూర్యతనయ.
మాయాంబిరాలు దాల్చి
గోధుమ కసపుల తలపై
ధౌస్యపు ముబ్బల భోమలతో
ఉల్లాసపు కనురెపులతో...”

పిల్లలు అద్భుత కథల చిత్రాల అనుభూతిలో వున్నప్పుడు ఒక చిత్రమైంది జరుగుతుంది: వాళ్ల యెక్కడో ఏనో, చదివో వున్న మాట చైతన్య అంతరాళంలోంచి దేచీప్పమానమైన రంగులో మెరుస్తూ, పొలాల, పచ్చిక బీళ్ల సువాసనతో నిండి జాగ్రత్తం అవుతుంది. పిల్లవాచు కవితాత్మక చిత్రాల్ని సృష్టిస్తాడు.

ఆరోగ్యం కోసమని ఉద్దేశించిన పేటీల్లో నేను అద్భుత కథల గురించీ, అద్భుత చిత్రాల గురించీ, పిల్లల సృజనాత్మకతని గురించీ యెందుకు మాట్లాడుతున్నానా అని మీరు నన్ను అడగువచ్చు. యెది పిల్లలకి సంతోషపం కాబట్టి, సంతోషపం లేకుండా ఆధ్యాత్మిక సారూప్యత, శారీరక ఆరోగ్యమూ అసంభవం కాబట్టి ఒక పిల్లవాడు, అందమైన పొలాలతోటీ, మిఱుకుమనే నడ్డలూలతోటీ, గొల్లభామ అంతంలేని పాటతోటీ, అడివి పుష్టుల సువాసనతోటీ సమ్మాహితుడై ఒక పాట కూరిస్తే దాని అర్థం, అతను శారీరక మానసిక సారూప్యతల శిఖరంలో పున్నాదన్నమాట. మానవుని ఆరోగ్యం కోసం, పిల్లవాని ఆరోగ్యం సంగతి సరేసరి చెప్పనక్కరేదనుకోండి, జాగ్రత్త వహించడమంటే పారిశుద్ధ సూత్రాలూ నియమాలూ, యెదో ఘలానా ఘలానా ఆహార విహార నియమాలూ పాటించడమే కాదు. మెట్టమెట్టగా భోతిక ఆధ్యాత్మిక శక్తుల సారూప్య పరిపూర్ణతపట్ల త్రిప్త చూపించడం. అలాంచి సారూప్యతకి మకుటం సృజనలోని సంతోషపం.

విల్లలు మూడవ తరగతి పూర్తిచేశాక ఆ వేసవి కూడా పుచ్చకాయల తోటలో గడిపాం. కని యింకో చోట, ద్రాక్ష తోటకి ఆనుకుని వున్న చోట. ద్రాక్ష గుత్తుల్ని బుట్టల్లో పెదుతూ పెద్దవాళ్లకి సాయంచేస్తూ విల్లలు తోటలో పని చేశారు. ఉదయమూ సాయంత్రమూ చెరువులో యాతలు కొట్టడానికి వెళ్లేవారు. వాళ్లోక అసక్తికరమైన ఆట ఆడేవాళ్లు: మూడు పడవలు తిమింగిలాలు వేటాడే నోకలుగా వాళ్ల వూహల్లో భాసించాయి. ఆ చిన్న చెరువు ఒక మహానముద్రం అయిపోయాంది. మేం తిమింగిలాల కోసం గాలించేవాళ్లం.... మేం యిక్కడ బూరాలు చేతాం; మా సంగీత బృందం సాయంత్రాలపుడు సమావేశమయ్యేది. మేం జానపద గీతాలు వాయించేవాళ్లం; వేసవి సాయంత్రాల గురించి, గాలివానల గురించి, అరుణవర్ధమ ఆకాశం గురించి, పక్కల గురించి పాటలు కూర్చుం. సంవత్సరాలు గడిచే కొద్దీ మా అధ్యాత్మిక జీవితాల్లోకి సంగీతం లోతుగా ప్రవేశించింది. విల్లలు సెలవులకి యొక్కడికి వెళ్లినా సరే, ప్రముఖ సంగీతకారుల కృతుల జానపద గీతాల టోపులు వినేవాళ్లు.

నాలుగో తరగతి పూర్తి చెయ్యగానే విల్లలు 1956 వేసవిలో ఓక్ తోపు పక్కన వున్న పచ్చిక మైదానమీద, సరస్వ ఒడ్డున సెలవలకి విడిది చేశారు. చెట్లకొమ్మలతో వాళ్లు కుటీరాలు తయారుచేసి వాటిని గడ్డితో కప్పారు. వాళ్ల తల్లిదండ్రులు ఒక స్నేహాల రేవు, వంట గడి కట్టడంలో మాకు సాయం చేశారు. వంట మనిషికి సాయం చేసేటంటే, వూళ్లోకి వెళ్లి రొట్టే, బంగాళాదుంపలూ, చేపలూ, పాలూ, కాయగూరలూ తెచ్చేటంటే పెద్దవాళ్లయ్యారు విల్లలు. యిరవై ఆవు దూడలనీ, రెండు గుర్తాలనీ మేం సంరక్షించాం. విల్లలు పగలు ఆవు దూళ్లని పచ్చిక శీలిమీదకి తోలుకెళ్లేవాళ్లు. రాత్రి వాటిని సరస్వని ఆనుకుని వున్న దొడ్డిలో కట్టేసేవాళ్లు. స్నేరీ చెయ్యడం ప్రతివాళ్లూ నేర్చుకున్నారు. పప్పులూ ఉప్పులూ తెవదానికి వూళ్లోకి గుర్తంమీద వెళ్లేవాళ్లు. ప్రతివాళ్లూ కాస్తమారం దౌడుతియిద్దామని సరదా పడతారు కాబట్టి కచ్చితమైన వంతులు పాటించాం. వోలోడ్చు, సావ్య, తీనా చాలా మంచి స్నేరీచేసే వాళ్లయినందుకు నాకు చాలా సంతోషం కలిగింది. గుర్తంమీద స్నేరీచెయ్యడం వాళ్ల అలోగ్యాన్ని మెరుగుపరిచింది.

ఆ సంవత్సరం విల్లలు లోతైన సరస్వులో యాదారు, యాదడం బాగా నేర్చుకున్నారు.

గడ్డి మేటు వేసే కాలం ముఖంగా సంతోషంగా వుండింది. గడ్డిని యెండబెట్టడంలోనూ మేటు వెయ్యడంలోనూ మేం పెద్దవాళ్లకి సాయపడేవాళ్లం. సాయంత్రాలపుడు యొతైన మేటు యెక్కేవాళ్లం. విల్లలు యా సమయాల్లో చాలా మరిని పోయేవాళ్లు. వాళ్లు నక్కలూ గురించీ దూర ప్రవంచాల గురించీ మినాలనుకొనేవారు. నక్కలూ కప్పుమీద వుండగా విల్లలు విశ్వంతోటి ముఖాముఖీగా ఖుండి నన్ను ప్రత్యులు అడిగేవాళ్లు: “యిదంతా, భూమి, సూర్యుడూ, నక్కలూలూ యొక్కడిసుంచి వచ్చాయి?” ప్రకృతి సాందర్భంపట్ల, మహాన్నత్యంపట్ల ఆశ్చర్యమూ

వింతాతోటి అనుభూతి హేతుబద్ధత ముప్పిరి గొన్నప్పుడు పిల్లల చైతన్యంలో యిలాంటి ప్రత్యులు ఉధృవిస్తాయని నాకు నమ్మకం కలిగింది.

గ్రహ కూటమిని గురించిన ఒక కథ తర్వాత పిల్లలు అడిగిన ప్రత్యుని నేను యెన్నలీకి మర్చిపోలేను: “సరే, దానంతటికి అవతల యేమి వుంటుంది?” దృగ్గోచర ప్రపంచాల అవతల అదే విశ్వం, అసంఖ్యాక ప్రపంచాలు నున్నాయని నేను చెప్పినప్పుడు పిల్లలకి ఆశ్చర్యమైంది: “కాని ప్రపంచం యొక్కన అంతమపుతుంది?” వాళ్లకి అసలు అవగాహనకి రానిది విశ్వపు అనంతశ్శ్వం. యా విషయానికి చకితులై విశ్వాన్ని వూహించుకుండామనుకున్నారు కాని అలా సాధ్యపడక నిశ్శబ్దంగా వుండియోరు పిల్లలు. ఆ రాత్రి చాలానేపు వాళ్ల నిద్రపోలేదు. యొక్కమంది సూర్యాంజ్ఞ గురించి, గ్రహాల గురించి కలలు కన్నారు. పిల్లలు ఆ మర్మాదు మళ్లీ మళ్లీ తమని కలవరపెట్టిన ఆ ప్రత్యునే అడుగుతూ వున్నారు: విశ్వం అంట యేమిటి? ఐళ్లో చదువుకున్నన్నాళ్లు యా ప్రత్యు వాళ్లకి కొత్తగానే వుండిపోయింది.

“సంతోష చంధ్రశాల”లో పిల్లలకి బోధించ నారంథించిన మొదటి వారాలనుంచి నేను క్రీడలమీద యొక్కపు త్రేధ మాయించేవాణ్ణి పెద్ద పిల్లలు ఒక ఆట ఫలం తయారుచేయడానికి, ఒక వుయ్యాలా కట్టడానికి మాకు సాయం చేశారు. మాకు సరిపడా బంతులుండేవి. పిల్లలు రెండో తరగతిలోకి వచ్చేటప్పలీకి టీలీర్ బిన్నిస్ అడ్డం మొదలెట్టారు. పిల్లలు చక్కాలు విసరదం అన్నా, బంతులు యెగరయ్యడం అన్నా, తాళ్లూ గుంజలూ యొక్కడం అన్నా అంతే యష్టం చూపించేవాళ్లు.

పిల్లలు వేసవి కాలమంతా చెప్పుల్లేకుండానే నడిచేవాళ్లు. వానంటే భయపడేవాళ్లు కాదు. ఆరీరక శిక్షజకి యాది ముఖ్యమైన సాధనంగా నేను భావించాను. ఒకటి, రెండు తరగతుల్లో ముగ్గురు పిల్లలకి మాత్రమే జలుబు చేసింది, మూడు, నాలుగు తరగతుల్లో ఒక్కట్లు కూడా జఱ్య పడలేదు.

అనేక పడిశాలకి తట్టుకోవడం అనే దాన్ని నేను ప్రత్యేకం ముఖ్యమైందిగా పరిగటించాను. దీన్ని గురించి కొన్ని యేట్లూగా నాకు చింత వుండింది: వాతావరణం త్వరత్వరగా మారేటప్పుడు దాడావు సగం మంది పిల్లలు తుమ్ముతూ వుండేవాళ్లు. పిల్లపానికి జ్ఞారం లేకపోయినా, అలాంటి నలత చేస్తే వనిచెయ్యలేదు. మరి పడిశాలకి సమూలఫైన చికిత్స లేదు. పడిసాలు అంటువ్యాధులు కావనీ, వాతావరణంలో వచ్చిన శ్రుతితపైన మార్పులకి చలించిపోయే నుస్సిత యిందియ తత్తుమేనని పైట్యకాప్సం చెప్పింది. పాదాలు మరీ ముఖ్యంగా సున్నితంగా వుంటాయని చాలా కాలవు అనుభవం తెలియజ్ఞస్తోంది. కొంచెం చలికి పాదాలు సున్నితమైతే, అప్పుడా మనిషి అంటురోగానికి కాని పడిసానికి కాని గురవుతాడు. మా విద్యా బోధనలో అభివృద్ధి చెందిన శరీరం దృఢతరమయ్యే విధానం కాళ్లని చలికి తట్టుకొనేటట్లు చెయ్యడంతో మొదలైంది. యాది చెయ్యగలగడానికి ముందు పిల్లపాని సాధారణ అరోగ్య పరిస్థితిని దృష్టిలో వుంచకోవాలి. కాళ్లని చలికి తట్టుకొనేటట్లు

చెయ్యడానికి యేదో ఒక కాలపరిమితి మేరకు చేసే ప్రత్యేకమైన వ్యాయామాలంటూ లేవు. సాధారణ పంథాని స్థిరంగా పాటించడం, పిల్లలని “ఉష్ణగృహ వాతావరణానికి” అలహాటు పడనిప్పుకుండా వుండటం, శరీరపు నిరోధకతని భగ్గుం చేసే అనవసర అందోళనలు వ్యక్తం చెయ్యకుండా వుండటం అవసరం. వేసవికాలంలో సీల్లపాడు చెప్పులైతుండా తిరగలేకపోతే, తడి తుప్పొఱతో తుడవటం, స్నానం యేం లాభం వుండము.

...పిల్లలు ప్రాథమిక పారశాల హూర్తి చేతారు. అది సెలవుల ఆఖరి రోజు. వాళ్ల సరస్సులో యాతాలాడిం తర్వాత వచ్చిక మైదానమీద చేరారు - దృఢంగా, ఎండకి కావి రంగు తిరిగి, అందంగా వున్నారు. వాళ్లకి పదకొండేళ్ల వాళ్లల్లగా పదమూడేళ్ల వాళ్లల్లగా వున్నారు. ఆఖరికి చిన్న దంకో కూడా, చాలా కాలం వామనుడు అని అందరూ వీలిచేపాడు కూడా, అయిదో తరగతి వాళ్లంత ఓడుగూ అయాడు.

సంవత్సరంలో కొన్ని సార్లు డాక్టరు వాళ్లని పరీక్షించాడు. ఒకటివ తరగతిలో దృష్టిదోషం వున్న వాళ్ల నలుగురు వున్నారు, రెండవ తరగతిలో యిద్దరు, మూడులో ఒక్కట్లకూడా లేరు. దృష్టిదోషం అనేది కంటి దోషం కాదనీ శారీరక, ఆధ్యాత్మిక అభివృద్ధిలోని పైషమ్యమేనని రుజువులు వున్నాయి. మొదటి రెండు సంవత్సరాల్లోనూ ముగ్గురు పిల్లలకి హృదయనాళ బిలహీనత వుందని తేలింది; యిద్దరికి ఘ్రారనీ అవశేష ఫలితాలున్నాయని తేలింది; యిద్దరికి బ్రాంకైటీన్ వుందని తేలింది; ఒక కుర్రాడికి గుప్త క్షుయ వుందని తేలింది. వాళ్ల ప్రాథమిక పారశాల హూర్తి చేసే నాటికి ఒక్క పిల్లలాడికి మాత్రమే హృదయనాళ బిలహీనతా లక్షణాలు ద్వోతక మయ్యాయి, అవేంపారశాల మొదటి రెండు సంవత్సరాలంత తీవ్రంగానూ లేవు.

ఆధ్యాయునం - ఆధ్యాత్మిక జీవితంలో ఒక భాగం

పిల్లలు బడి ప్రారంభించక ముందే వాళ్లని చుట్టీ వుండే ప్రకృతి, ఆట, అందం, సంగీతం, కల్పన; స్పృషణ గల అద్భుత ప్రపంచాన్ని తరగతిగది లోపల మూనేసి వుంచకూడనేది ముఖ్యం. పారశాల జీవితంలోని మొదటి మాసపూ, సంవత్సరహూ అధ్యాయునాన్ని ఒకే రకమైన కార్యరంగంగా మార్చిపెయ్యకూడదు. పిల్లపాడికి అంతకు ముందున్న సంతోషాలే ఉపాధ్యాయుడు ధారాళంగా అందిస్తే పిల్లపాడు సూర్యాని ప్రేమిస్తాడు. పిల్లలకి విసుగు పుట్టుకుండా వుండటం కోసమని చెప్పి వాళ్ల సంతోషానికి అనుగుణంగా చదువుని తిప్పెయ్యడమూ, ఉద్దేశ్యార్థకంగా చదువుని తేలికరచడమూ ఉపాధ్యాయుడు చెయ్యకూడదు. కొంచెం, కొంచెంగా పిల్లపాట్లి అతిముఖ్యమైన జీవిత పార్శ్వానికి సిద్ధంచెయ్యాలి - మానసిక కృషి లేనిదే అసాధ్యమయ్యే గంభీరమైన, పట్టిసుడలని, ఓపికైన శ్రమకి సిద్ధం చెయ్యాలి.

విల్లల్లో కష్టించి పనిచేసే అలహాట్లనీ, సృజనాత్మక బొడ్రిక త్రమనీ క్రమేహి నాటదం ముఖ్యమైన బోధనాత్మక కర్తవ్యంగా నేను భావించాను. చుట్టూలా వున్న ప్రవంచంనుంచి ఆ క్షణిలో విల్లవాడు విడిపోగలిగి, తన మానసిక త్రమని తను గాని తన ఉపాధ్యాయుడు గాని నిద్రేశించుకున్న లక్ష్మినికి మళ్ళించగలిగి వుండాలి. నేను విల్లకి అలాంటి యేకాగ్రత అలహాటు చెయ్యాలన్న ప్రయత్నం చేశాను. అప్పుడు మాత్రమే బొడ్రిక త్రమ యిష్టమైన కార్యకలాపం అపుతుంది.

విద్యాభ్యులకి క్రమేహి శారీరకమైన కష్టాలనే కాక, మానసికమైన కష్టాలని కూడా అధిగమించడం ప్రాథమిక పారశాల నేర్చాలి. మానసికమైన ప్రయత్నంతోటి, వస్తువుల్లోనూ, వాస్తవాల్లోనూ, ప్రకృతి ఘటనలలోనూ అనేకమైన సంక్లిష్టతలతోటి, సున్నిత విషయాలతోటి, వివరణలతోటి, వైరుధ్యాలతోటి నిండిపోయి వున్న బొడ్రిక త్రమ అంతస్సిరాన్ని విల్లలు అర్థంచేసుకోవాలి. అధ్యయనం నీలభతరం చెయ్యాలని చెప్పి యెట్లి పరిస్థితుల్లోనూ విల్లవాడికి త్రమవి తప్పించకూడదు. జ్ఞాన సముప్పాద్యనతో బాటుగా స్వతంత్ర బొడ్రిక త్రమకిక్షణ పెంచబడుతుంది. మేధాతోధన ఆధ్యాత్మిక జీవిత రంగాల్లో ఒకటి. అందులో బోధకుని ప్రభావం స్వయం శిక్షణతోటి శరీరంలా కలిసి వుంటుంది. సంకల్ప శిక్షణ అనేది తన ముందున్న లక్ష్మీల మానసిక నిర్మాణతోనూ, మేధాత్మకిని యేకాగ్రత చేసుకోవడంతోనూ, విషయాన్ని అర్థంచేసుకోవాలన్న ప్రయత్నంతోనూ, సంయుమనంతోనూ అరంభమవుతుంది. కష్టం అనే మాటకి అర్థం యేషైందీ విల్లలు మేధాత్మమతోటి తెలుసుకోవాలని నేను అనుకున్నాను.

విల్లవాడు సూక్ష్మలో చేసేది ప్రతీది సులభమే అయిపోతే, అతని మానసిక క్రియ కొంత కాలానికి సోమరిదైపోతుంది. అతను జీవితం అంటే చులకన భావం యేర్పుచుకుని పుచ్చిపోతాడు. యిది కొంచెం ఏంతగా కనిపించవచ్చ గాని, సోమరి ఆలోచన తరుచుగా ప్రతిభావంతులైన ప్రిల్లల్లోనే సంభవిస్తుంది, అధ్యయనంలో కష్టం అధిగమించడం అనేది లేనట్లయితే. సోమరి ఆలోచన తరుచుగా ప్రథమ శైఖి వాశ్వలోనే పెరుగుతుంది. యొలాగంచే మిగులా విల్లలకి మానసిక త్రమతో కూడిందాన్ని తెలిపైన కుర్రాడు సునాయానంగా నేర్చేసుకుంటాడు. మరింక చక్కన్న కొడుతూ వుంటాడు. విల్లవాళ్లి పనిలేకుండా హారికే కూర్చోడెద్దీ వుంచకూడదనేది యేకైక విద్యా కర్తవ్యం.

మా మొదటి తరగతి ఒక ప్రత్యేక చిన్న భవనంలో వుండేది. మేం చదువుకునే విశాలమైన, వెలుతురు బాగా వచ్చే గదికి తూర్పునా, దక్కించానా కిటికీలుండేవి. అంచేత గదిలోకి ధారాళంగా సూర్యరథై వచ్చేది. కిటికీ అవతల బాదంకాయ చెట్లు వుండేవి. వాటి అవతల యాపిల్, పియర్, యాప్రీకాట్ చెట్లు, యింకా దూరంలో ఓక్ లోఫ్స్ పుండేవి. మా భవనమే కాకుండా ఏగులా పారశాల భవనాల చుట్టూలా కూడా వచ్చిక వుండేది. అ చెట్ల ఆకులు గాలిని ప్రాణవాయువుతో నింపేవి. సూక్ష్మలు ఆవరణలో యెప్పుడూ ప్రకాంతంగానే వుండేది.

మా ఒడిగది నానుకని పొడుగాటి వసోరా వుండేది. దాని ద్వారం యింకో భవనంలోకి దారిగా వుండేది. యిక్కడ మేం అధ్యుత కథల గది ఏర్పాటు చేయాలని కలలు కనేవాళ్లం.

మా భవనం ముందు ఒక సీమెంటు చదరం వుండేది. అక్కడ నిలవ చెయ్యబడిన వానసీళ్లతో చెప్పులు కడుకోడ్చానికి జాగా వుండేది. ఆ చదరంనుంచి, ఆశుయించుటా కప్పుల చెబ్బు, వేప చెబ్బు, బాదం చెబ్బు వున్న బాటలు వుండేవి. ఒకదారి సుళ్లో పెరట్లో మర్చన వున్న ద్రాక్ష తీగల పొదరిళ్లలోకి వెళ్లేది. యింకోబి మా సమీవ పొరుగువాళ్లు, అయిదవ తరగతి వాళ్లుండే గదికి పోయేది. మరో బాట పచ్చిక వైదానాల్లోకి, తోపుల్లోకి వెళ్లేది. నాలుగోది బాగా పెరిగిన దుబ్బుల లోయలోకి పోయేది.

మొదటి తరగతి, రెండో తరగతి వేరే భవనంలో చదవడం నాకు సబబుగా తోస్తుంది. వాళ్లకి, ముఖ్యంగా మొదటి తరగతిలో, వాళ్ల ప్రత్యేకమైన అధ్యయన, శ్రమ, వినోద కార్యక్రమం వుంది. పెద్ద తరగతులకి వుండే ప్రత్యేక లక్షణమైన అలరీ, కేకలూ చిన్న పిల్లలకి కూడావివి. పూర్తి మేఘాభివృద్ధికి అవసరమైన ప్రశాంతతా వరాన్ని సాధ్యమైనంత కాలం చిన్న బడి పిల్లల్ని అనుభవించనివుండి. ఓడి మొదటి కొడ్డి రోజుల్లోనూ పిల్లలవాళ్లే దిమ్ము పట్టేటట్లు చేస్తుందని యెన్నో యేళ్ల నా పరిశీలన నాకు తెలియజేసింది. నిరంతర గందరగోళం, అరుపులూ, పరిగెత్తుడాలూ వల్ల పిల్లలు అలసి పోయినంతగా బోడికి శ్రమ వల్ల అలసిపోరు. అయిదు సంవత్సరాలుగా మొదటి తరగతి వాళ్లని దీర్ఘ విరామ సమయంలో నేను పరిశీలించాను. అరగంటపైగా పిల్లలు కేకలూ, అరుపులూ, తోసుకోవడాలతోటి బడి మొత్తంగా గందరగోళంగా వున్నారు. విరామం అయిపోయింది. పిల్లలు క్లాసులకి తిరిగివచ్చారు. అనుభవజ్ఞులైన ఉపాధ్యాయులకి కూడా మొదటి పది నిమిషాలూ పిల్లల్ని సద్గుబాటు చెయ్యడంలోనే వ్యధాగా పోయాయి. మొదటి తరగతి పిల్లలు తమ చిన్న గ్రసపులోనే విరామం తీసుతున్నవుడు పూర్తి భిన్నంగా వుంది. ఆవేశంగా వున్న పిల్లలని సద్గుబాటు చెయ్యడానికి రెండు నిమిషాలకంటే ఎక్కువ పట్టదు.

అదుపులేని అరుపులూ పరుగులూ బడికి ట్రైష్టం కాదు. పిల్లలవాళ్ల సంతోషం యొంత లోతైన నది అంటే దాని ఉద్దేశాలూ, కాంక్షలూ అదుపులో పెట్టే గట్టు వుండాలి.

ప్రస్తుతంలో మా ఒకబి, రెండు తరగతుల పిల్లలు హాయిగా, యోకాంతంగా, చుట్టూతా పచ్చిక వుండే భవనంలో చదువుకుంటున్నారు. పిల్లలకోసం సృష్టించబడిన వాతావరణం వని విరామం ఒకదాంతో ఒకబి బదలాయించుకోడానికి సహకరిస్తుంది.

మొదటి వారాల్లో నేను పిల్లల్ని క్రమేహి కొత్త జీవితంలోకి నడిపించాను. చదువుకోవడం అనేది ప్రధానంగా “సంతోష చంద్రశాల”తో విభేదించలేదు, నేను రావ్చి అలా వుంచి ప్రయత్నించాను. సెష్టేంబరు నెలలో మేము నలభై నిముషాలకి

మించి గదిలో లేం, అక్కబరులో రెండు గంటలకి మించినీ. ఆ వ్యవధి రానే దానికి, లెక్కలకీ కేటాయింపు అయిపోయింది. మిగిలిన రెండు గంటలూ మేం బయట గడిపేవాళ్లం. పిల్లలు, మేం తరగతిలో వనిచేసే వాటిని విలిచినట్టు నిజమైన పాలాల కోసం ఆత్మతగా నిరీక్షించేవాళ్ల. యా కోరిక అంటే నాకు సంతోషం వేసి అనుకున్నాను, “మీ సహవార్యులు ఉక్కగా వుండే తరగతి గదంటే విషశత్తిషోయి యెప్పుడు విరామానికి గంటకొడతారా అని చూసే సంగతి మీకు తెలిసే వుంటే....”

పూర్తి వ్యత్పిపరమైన, నైతిక, భౌతిక మానసిక బోధన కోసమని పిల్లల్ని తరగతిగది అధ్యయనానికి సిద్ధం చెయ్యుడంలో క్రమక్రమంగా వుండటమనేది ఒక ముఖ్య నిఱంధన. అంతిమ లక్ష్యం యేమిటంటే, మానవునికి అనేక రకాల పరిస్థితుల్లో పని చేసేటట్టు నేర్చించదం. తరగతిగది పాలాలు యేదో యిష్టమున్నా లేకపోయినా భరించాల్సి వచ్చే తప్పని సరి చెడే కాదు. అది బౌద్ధిక క్రమకి యొంతో అనుకూలమైన పరిస్థితి. కానీ పిల్లవాళ్లి దానికి క్రమంగా సిద్ధం చెయ్యాలి యిందులోనే చిన్న బిడిపిల్లలకి అవసరమైన ప్రత్యేకతలున్నాయి. తిన్నగా కూసు రూమోలోనే నాలుగుంటలూ వాళ్లచేత పని చేయంచేస్తే, అధ్యయనానికి అనుకూలంగా వుండే వాళ్ల ఆరోగ్యం వికటిస్తుంది.

తరగతిలో మేం బాలశిక్షలు చదివాం, వృత్తాలు గీతాం, గీతలు గీతాం, అక్షరాలు రాతాం, లెక్కల్ని చేతాం. యిదంతా కూడా బహుముఖ ఆధ్యాత్మిక జీవితానికి వాళ్లని విసుగుతోటి అలసట పెట్టుకుండానే పిల్లల్ని క్రమేహి తీసికెళ్లింది. బాలశిక్షనుంచి ఒకే విశయాన్ని పదేపదే చదవనవసరం లేకపోయింది. యేమంటే పిల్లలకి వర్షమాల తెలుసు కాబట్టి. చదివే నేర్చు కోసమని నేను అనేక క్రియాత్మక మార్గాలు అనుసరించాను. పిల్లలు ప్రకృతిని గురించి చిన్న వ్యాసాలు తయారుచేశారు. అది వాళ్ల చదివే సామర్ఖ్యాన్ని, ఒకటే పాలాన్ని అదే వినిగా చదివే దానికంటే యొక్కమగా, అభివృద్ధి చెయ్యడానికి సహకరించింది.

ప్రతి పిల్లవాడూ అవసరమైనంత చదివే నేర్చుని సాధించేటట్టు జ్ఞాగ్రత్త పద్ధతాను. అభ్యాసాలు లేక నీర్చితమైన పని ప్రమాణాలూ లేనట్లయితే చదవడం బోధించడంలో మనకేమీ ఘరీతాలు దక్కస్తు. పూరికే అక్షరాలు తెలుసుకోవడం చాలదు: పిల్లలు లఘు, దీర్ఘకూర్చి చదవడమూ, మాటల్ని చదవడమూ నేర్చుకోవాలి. చదవడం అనేది ప్రపంచానికి తెరిచిన కిటికీ, దాన్ని ధారాతంగా, వేగంగా చెయ్యాలి. అప్పుడు మాత్రమే యా సాధనం క్రియకి ఆయత్తమవుతుంది. పిల్లల్ని అనేక కార్యకరాపాల్లో యిష్టమైనికి నేను ప్రయత్నించాను - భావాత్మకంగా చదవడం, రాయడం, బోమ్మలు గీయడం అనేవి. చదవడాన్ని ఒకరకంగా దానంతటదే జరిగే క్రమంగా మారేదిగా ముందుకు తీసికెళ్లడానికని అలా చేశాను. అలా అయితే రెండోతరగతికి వచ్చే నాటికి వాళ్ల యొక్కవ ధ్వనులున్న మాటల్ని ఒకే మొత్తంగా గ్రహించగలరనీ అలా చేశాను. ప్రకృతిని గురించిన చిన్న కథలు రాయడం చేయంచినా, పిల్లల్లో యా వనంటే సటీవ ఆసక్తి, కలిగించేటట్టు చేసినా,

లక్ష్మీన్ని చేరుకోవడానికి అవసరమైన “బోధనాత్మక పద్ధతి”గానే యది ముఖ్యమైంది. ఆ లక్ష్మీం పిల్లలకి బాగా చదవడం నేర్చడం.

పాలాలు జరిగేటప్పుడు పని తాలూకు అనేక రూపాలు అలాంటి ఒక పద్ధతిగా పరిగణించవచ్చును. తరగతిగదిలో గడిపే మొదటి గంటలు వూరికి రాతకోతల్లోనే వుండనక్కరేదని అనుభవం తెలియజేస్తోంది. అదే రకం పని విద్యార్థుల్ని త్వరగా అలిసిపోయేటట్లు చేస్తుంది. పిల్లలు అలిసిపోతున్నారనగానే నేను యింకో రకం పని చేపట్టేవాళ్లి. చిత్రలేఖనం అనేది పని మార్పుకోసం శక్తివంతమైన సాధనం. పిల్లలు అలిసిపోతున్నట్లు గమనించగానే, నేను అనేవాళ్లి: “పిల్లలూ, మీ ద్రాయింగు పుస్తకాలు తీసుకోండి, యప్పుడు మన చదివే కథని గురించిన బొమ్మ గీద్దాం.” అలసట తాలూకు చివర్లో పిల్లల్లో మటుమాయం అయిపోయి సంతోషపు కాంతులు ఏరిసేవి. విసుగొచ్చే పనిని సృజనాత్మకతగా మార్చడం జరిగేది... లెక్కల పొలాలప్పుడు కూడా అలాగే చేసేవాళ్లి. నేను వాళ్లకి యచ్చిన లెక్క బోధపరుచుకోడానికి కష్టంగా కనిపిస్తే సృజనాత్మకతని బయటవడెయ్యడానికి చిత్రశేఖన వుండనే వుండేది. పిల్లలు ఆ సమస్యని మళ్లీ చదివి, గీసేవాళ్లు. అప్పటిదాకా దురపగావోస్సుదంగా వున్నవి తేటతెల్లమైపోయేవి... అదే పనిగా వినదం కూడా పిల్లలకి విసుగు తెప్పిస్తుంది. పిల్లల కట్ట జడంగా తయారపుతున్నాయి అని కనిపెట్టగానే, నేను కథ తెంచేసి, దాన్ని ముగించేనే వాళ్లి. అప్పుడు మేం బొమ్మలు గీయుడం మొదలెట్టేవాళ్లం.

సూర్య సంవత్సరం ప్రారంభమైన మూడు వారాల తర్వాత ప్రకృతిని గురించి కూర్చున బొమ్మలన్నిటినీ ఒక పుస్తకంలో చేర్చారు. వై తరగతుల పిల్లవాళ్లు ప్రతి పిల్లవాడికి దళసరి ఆట్లు నోటుపుస్తకం ఒకబీ తయారుచేసి యచ్చారు. అందులో యిరవై కాగితాలు వుండేవి. ఆట్లకి పెన్నిలు ఒకబీ కట్టేసేవాళ్లు. వారానికి ఒకసారి మేం ఆలోచనా ఫాషల ఆధారాలకి వెళ్లి ఒక బొమ్మ గీసేవాళ్లం - చుట్టూతా వున్న ప్రపంచాన్ని గురించి ఒక కథ. మా మొదటి “యాత్ర” అలస్యంగా పక్కానికొచ్చే యాచిల్ పట్ల తోటలోకి. అక్కడ యాచిల్ పట్ల పెరుగుతున్నాయి. పిల్లలు తమ వ్యక్తిగత స్వర్ఘల, భావాల ప్రపంచం ప్రతిబింబించే కథలల్లారు.

“వంగి నేలకి నమస్కరిస్తున్న యాచిల్ పట్ల,” “యాచిల్ పట్ల సూర్యాతప స్నానం చేస్తున్నాయి,” “ఆకుహస్తని పత్రాల్లో యుత్రటియాచిల్ పట్ల, యాచిల్ని సూర్యుడు లాలిస్తున్నాడు, కొమ్మ కదలిస్తోంది.” “పసం రుతువులో తెల్లని పుప్పులు, ఆకురాలుకాలంలో బంగారు యాచిల్ పట్ల,” “యాచిల్ పట్లని చూడ్డానికి వెళ్లం మేము” అంటూ పిల్లలు తమ ప్రకృతిని గురించిన పుస్తకాలలో రాశారు. పిల్లలు ఆము రాసిన చిన్న వ్యాసాలని క్లాపులో చదివేవాళ్లు. అది వాళ్లకి చాలా సంతోషం యచ్చేది. తోటలో చదవడం అనేది దానికి లక్ష్మీం కాదు. చిన్న వ్యాసాలు కూర్చడం అనేది పిల్లల్ని భవిష్యత్తులో ఉపికెన, గంభీరమైన బౌద్ధిక త్రమకి సిద్ధంచేసే అధ్యాతమైన సాధనం. మొదటి తరగతిలోనూ, ముఖ్యంగా రెండవ తరగతిలోనూ,

ప్రతి అబ్బాయికి, అమ్మాయికి సాంత రాతపని వుండేటట్లో వాళ్లు ధాన్చి నిర్వర్తించేటట్లో చూశాను. మానసిక ప్రమాలో క్రమశిక్షణ నేర్వడానికి యిది చాలా ముఖ్యం.

చదువు మొదటి సంవత్సరంలో బోమ్మల పుస్తకాలన్నీ చిత్రలేఖన అభ్యాసాలతోట నిండిపోయాయి. స్నేహాల్ బెర్రీ యెర్రబీ గుత్తుల గురించి, కోతు కాలం గురించి, నిదించే సరస్పు గురించి (సరస్పు నిదిపోతోండని వాళ్లు ఆన్నారు, జపశాస యొందుకంటే మేం అక్కడికి వెల్లిన ప్రతిసారీ నీళ్లు అధ్యంలాగా శుభ్రంగా, ప్రశాంతంగా వుండేవి), యెలా సూలు తోటలో విల్లలు వనిచేసారో దాన్ని గురించి, ప్రథాత సమయంలో ఆరుజాకాశాన్ని గురించి, ఆకురాలుకాలవు మొదటి మంచు గురించి, ఆకురాలు కాలపు వానగా, ముఖ్యగా వుండే రోజుల గురించి, మహాతర అక్కోబరు సోషలిస్టు విష్ణవ వార్దికిత్తువ సందర్భంగా వేడుకల గురించి, మొదటి హిమపాతాస్ని గురించి, జనవరి నెలలోని మంచు తుఫానుల గురించి, ఫిబ్రవరిలో మంచు కరగడం గురించి, మంచుమీద మార్పి నెలసాటి నీలి నీడల గురించి, మొదట విరిసే వుప్పుల గురించి, ఉష్ణప్రాంతాలనుంచి చాలా ముందుగానే వచ్చి మార్పి మంచు తుఫానుల దెబ్బకి గురి అయిన ఘోనాపిట్టల గురించి, వలస పట్లల వసంతరుతు సంతోషపు మందల గురించి (వసంతరుతు సంతోషపు మందలు అనేది విల్లవాళ్ల మాట), అడివి హాలకి వీడ్చేలుచెప్పి, ఆకురాలు కాలపు రోజుల్లో విహారించే తెనెటీగల గురించి విల్లలు రాశారు.

ప్రకృతిని గురించిన బోమ్మల పుస్తకాలు మాకు ఆద్వితీయమైన కావ్యాది అయింది. అందులో చుట్టూ వున్న ప్రకృతి పర్వాల సున్నిత స్ఫూర్తి ప్రతిబింబాలు, భూమ్యకాశాల సంగీతం, మాటల మధురిమ కానవస్తాయి. అవి విల్లలకి యొంత సంతోషాయకమైనవంటే అది లేకపోతే వాళ్ల ఆంతరంగిక జీవితాల్లో చదువుకి స్థానమే వుండేది కాదు.

విల్లలు తరగతి గదిలో గదివిన కాలాన్ని మనం పాఠాలకింద విభజిస్తే స్ఫూర్తీలో గదివిన మొదటి రెండు నెలల్లోనూ రోజుకో పారం అయింది మాకు; మూడు నాలుగు నెలల్లో - రెండు; అయిదు ఆరునెలల్లో - రెండున్నరు; యొదవ యొనిమిదవ నెలల్లో - మూడు. మొదటి రెండు నెలల్లోనూ పాఠాలు అరగంట వుండేవి, ఆతర్వాత నలభై అయిదు నిముషాలు. యే విల్లాదేనా విశాంత్రికి ముందే క్లాసు అవతలికి పోదలచుకుంటే ఉపాధ్యాయుడి అనుమతి తీసుకుని వెళ్లేవాడు. ఉపాధ్యాయునికి అంతరాయం కలిగించడం అసంభవం అయితే, విల్లవాడు హారికే లేచి నిలబడేవాడు. విల్లవాడు అవతలికి వెళ్లలేచేనని ఉపాధ్యాయుడు చూపుతోనే అనుమతి యచ్చేవాడు. యొక్కవమంది విల్లలు యే యిఖ్యాంది లేకుండా అలవాటు పడిన యిఖ్యాందికి, కొంతమంది విల్లలు అలవాటు పడడం కష్టమైంది. తోల్పు కొస్తు, హారలు త్వరగా అలిసిపోయేవాళ్లు. పాఠాలవ్యాపు కదలకుండా కూర్చునే ప్రయత్నం వాళ్లని మహా యిరుకు పెట్టింది, యేమంటే తమ స్వేచ్ఛ

కథలిక్ వోక ప్రత్యేక పద్ధతి బంధం అయినట్లనిపించింది. వాళ్ళనుకునే ప్రతిదానికి నేను సందు యివ్వను కదా. పిల్లలంతా డస్కుల దగ్గర సీరియస్‌గా వనిచేస్తూ కూర్చోదానికి అలవాటు పడాల్సిందే. కానీ నేను పీల్లల కోరికలూ, అలవాట్లు మరీ కలోరంగా పాడు చెయ్యినేను కదూ. పాలాల మధ్యలో కొన్ని వారాలు వాళ్ల కిష్టం వన్నే బయలికి వెళ్లడానికి అనుమతి యిచ్చాను, క్రమేషి వాళ్లని డస్కుల దగ్గర కూర్చుని వనిచేసేదానికి అలవాటుపరుస్తూ. స్కూలు ఆరంభమైనాక మూడు నాలుగునెలల తర్వాత పిల్లలంతా కూడా స్కూల్ కార్బూకమం పూర్తి చెయ్యగలిగారు.

యొండగా వుండే ఆకురాలు కాలపు రోజుల్లో, మేం “ఆకుపచ్చ తరగతిగదిలో” ఒకదాంలో, పొడుగాలీ యాపిల్ చెట్ల మధ్య పచ్చగడ్డి మీద కూర్చుని చదివేవాళ్లం. కొన్ని ఏక్క ముందే పెద్ద విద్యార్థులు యిం భవిష్యత్తు “ఆకుపచ్చ తరగతి” కోసమని చట్టం కట్టి, దానిమీద తీగలూ, యినవ హాచలూ బిగించి నిర్మించడంలో నాకు సాయపడ్డారు. చుట్టూలూ మొక్కల్ని మేం పాతం. రెండెళ్లల్లో “ఆకుపచ్చ తరగతిగది” తయారైంది. ఆ మొక్కలు కప్పుగా కూడా తయారయ్యాయి. కొన్ని చిన్న కిటికీసుంచి సరిపోయేటంత వెలుతురు వచ్చేది. వేడిగా వుండే రోజుల్లో అక్కడ చల్లగా వుండేది. ఆకురాలు కాలంలో వెచ్చగా హాయిగా వుండేది. “ఆకుపచ్చ తరగతిగది”లో యొప్పుడూ ప్రశాంతంగానే వుండేది. ఆ “కిటికీలని” ద్రాక్ష ఫోవ్ తీగలతోటి ముయ్యగలం. అప్పుడు సగం చీకటిపోయి, సూర్యకిరణాలు ద్రాక్ష తీగలగుండా లోపలికి వస్తూ చిత్రమైన వెలుతురూ సీదల క్రిడగా వుండేది. పిల్లలు దాన్ని “అధ్యుత కథల కోసం కిటికీ మూయదం” అనేవాళ్లు. అక్కడ చదువుకోడానికి, రాసుకోడానికి, ఉక్కలు చిన్ని బల్లలూ, ముక్కల్ని పీటలూ వుండేవి.

రెండో “ఆకుపచ్చ తరగతిగది” ఒక పచ్చిక మైదానం. అది మూడు వేస్తులా చలికి తట్టుకొనే తరఫ్ ద్రాక్ష తీగలతో మూసుకుని వుండేది. మరీ వేడిగా ఖన్నప్పుడు - మా ప్రాంతంలో వసంత రుతువులోనూ, ఆకురాలు కాలంలోనూ వేడిగా వుండటం కొత్తెంకాదు - అక్కడ చల్లగా వుండేది.

కనుమ దగ్గర్లోనే ఒక మారుమాల తోపులో చెట్ల మధ్యన మాకు యింకో “ఆకుపచ్చ తరగతిగది” వుండేది. స్కూల్ భవనం దగ్గరికి దేనికోసమూ వెళ్లే వని లేనప్పుడు ఒక్కాక్కుప్పుడు మా ఆఖరి పాతం కోసం అక్కడికి వెళ్లేవాళ్లం. సంవత్సరంలో నేను నలభై శాతం పాలాలు స్కూల్ భవనంలో కంటే యిం “ఆకుపచ్చ తరగతిగదుల్లో”నే చెప్పాను, ఆ మిగిలిన అర్పై శాతంలోనూ కొంచెం చెప్పుకోదగ్గ భాగం “ఆకుపచ్చ లేబరేటరీ” లేదా స్కూల్ గ్రీన్‌హాస్టలో జరిగాయి. “ఆకుపచ్చ లేబరేటరీ” చెట్లతోటి, ద్రాక్ష తీగలతోటి చుట్టూ అల్లుకుని వన్ను ప్రత్యేక భవనం. మొక్కలతోటి పుప్పులతోటి నిండిన అధ్యయనపు గది అది.

మా పాలాలలో గణనీయమైన భాగం ప్రకృతిలో, ఆజ్ఞ గాలిలో, విసీలాకశంకింద జరగడం మా పిల్లలకి ముఖ్యం. సంవత్సరం పొడుగునా వాళ్ల ఉల్లాసంగా ఉండివాళ్లు. యొప్పుడూ యిళ్లకి తలనొప్పితో వెళ్లేవాళ్లు కాదు.

పాతాలైపోయిం తర్వాత విల్లలు యిల్లడగ్గర ఆడుకోనేవాళ్లు. విల్లలు స్వాలులో యొక్కవ పని చేసేసి, అలిసిపోయి యిల్లకి పోయి, చదువు తర్వాత విక్రాంతి తీసుకోడానికి యెన్ని చర్యలో తీసుకోబడ్డాయి. పాతాల తరువాత విల్లలు అక్కడి లాంటి తీవ్రమైన మానసిక త్రమ చెయ్యుకూడదని చాలా యెల్ల అనుభవం నాకు నమ్మకం కలిగించింది. అలాగే పసివానిని పనిలో ముంచెత్తెయ్యడం కూడా సరైది కాదు. స్వాల్లో మూడు నాలుగు గంటల బౌద్ధిక త్రమ తర్వాత, మళ్లీ యింటిదగ్గర తీవ్రంగా పని చేసేట్టు గనక చేస్తే అది విల్లవాడికి ఆదాయానికి మించిన బరువోతుంది.

హాఁ వర్షు తప్పదు. విల్లవాడు మానసిక శక్తిల్ని కేంద్రీకరించడమూ, శ్రద్ధవట్టడమూ నేర్చుకోవాలి. కని యిది మొట్టమొదలుగా స్వాలు పాతాల్లోనే జరగాలి, క్రమక్రమంగా స్వతంత్ర బౌద్ధిక త్రమ అలవాట్లకి శిక్షణ యిస్తా. శ్రద్ధగా పని చెయ్యడమూ, యేకాగ్రత నేర్చుకోవడమూ విల్లలక సులభం కాదు. అనుభవజ్ఞుడైన ఉపాధ్యాయుడు యే యతర ప్రత్యేక ఉపాయాల సహాయమూ లేకుండా పూరికే పారంలో పుండె విషయంతోచే విల్లవాడి శ్రద్ధని తన కథలతోటీ వివరణలతోటీ “ఆకట్టేస్తాదు.” పసితనంలో బౌద్ధిక త్రమని క్రమబద్ధం చెయ్యడం అంటే విల్లవాడు శ్రద్ధగా ఉపాధ్యాయుడు చెప్పేది వినెటట్టు చెయ్యడంలో వుంటుంది. యేం చెప్పారో దాన్ని గురించి ఆలోచించడమూ, జ్ఞావకం వుంచుకోవడములో వుంటుంది. అలా చెయ్యడంలో త్రమకి గురవుతున్నామని మొదల్లో గమనించకపోవడంలో వుంటుంది.

యిందులో గనక బోధకుడు నెగ్గితే తన ఆసక్తిని పెంచిన ప్రతిదాన్ని, మరీ అశ్వర్యం కలిగించే ప్రతిదాన్ని విల్లవాడు గుర్తుంచుకుంటాడు. మా విల్లలకి వర్ధమాలని చదువునూ, రాయనూ, నేర్చుకోవడం అంత సులభం యొందుకైంది? యొందుకంటే వాళ్ల అలా చెయ్యాల్సి వుండే అన్న లక్ష్యం వాళ్ల ముందు వుంచకపోవడంవల్ల. యొందుకంటే ప్రతి అక్షరమూ ఒక బోమ్మకి రూపం, ఒక అశ్వర్యకర అనుభూతిని ప్రేరించింది. నేను పారశాలత్వార్థపు పసివిల్లలకి ప్రతిరోజు “కొంచెం జ్ఞానచూర్చిం” యిచ్చి ప్రతి అక్షరమూ చూపించి వాళ్ల గుర్తుంచుకోవాలని నిర్వంధించి పున్స్తులుయే నేను యేమీ సాధించలేకపోయి వుండేవాళ్లి. అలా అని విల్లవాడికి చెప్పకుండా మన గమ్యం యేమిటో దాచుమని అర్థం కాదు. విల్లలు పూరికే గమ్యాన్ని గురించి ఆలోచించకుండా వుండేటట్టుగా వాళ్లకి బోధించాలి. అప్పుడది వాళ్ల మానసిక ప్రయత్నాన్ని సులభతరం చేసుంది. యిది పైకి కనిపించేటం తేలిక కాదు. విల్లవాని ఒక ప్రత్యేకమైన మానసికాభిపృష్ఠ దశని గురించి, శాస్త్రవేత్తలు నాడేమండల శైశవ దశ అని పిలిచేదాన్ని గురించి మనం మాటల్చుతున్నాం. యా వయసులో బడికి వచ్చే వయసు విల్లలు, ముఖ్యంగా చదువులో మొదటి తరగతి వాళ్లు, పూరికే దృష్టి కేంద్రీకరించలేదు. ఉపాధ్యాయుడు

విల్లవాని శ్రద్ధని ఆకర్షించాలి, మనస్తత్వ శాప్తంలో అనిచ్ఛాపూర్వక శ్రద్ధ అని విలిచేదాన్ని జాగ్రతం చెయ్యాలి.

వసివాని దృష్టి చపలంగా వుంటుంది. అది గూటి దగ్గరికి తీసుకొండామని ప్రయత్నించేకొండి యిట్టే భయపడి దూరం పారిపోయే పక్కిలాంటిది. పక్కిని అందుకుంటే దాన్ని చేతిలోనో, పంజరంలోనో పెట్టగలం. అది పంజరంలో చిక్కినబైతే దాన్నుంచి పాటలేం రావు. చిన్న విల్లవాని దృష్టి అంతే: దాన్ని బంగిగా వున్న పిట్లుగా పడితే అది చాలా నీరసమైన సహకారి మాత్రమే అవుతుంది.

ఆము విల్లలకి పాఠాలప్పుడు “యెడతెగని మానసిక కృషి పరిస్థితి” కల్పించడం ఒక విజయంగా థావించే ఉపాధ్యాయులున్నారు. అదే తరువగా విల్లలకి వాళ్ల శ్రద్ధని కళ్లంపట్టి బిగించే ఎహిర అంశంగా కూడా వుంటుంది. జాగ్రత్తగా వినమనే యెడతెగని హాచ్చరికలు, ఓ తరహా వనిసుంచి యింకో తరహా వనికి త్వరితమైన మార్పులు, పాలానికి సంబంధించిన వివరణ అయిపోగానే వెంటనే యెంత అర్థమైందో సమితిసుకోవడం (యింకా కళ్చితంగా చెప్పిలంటే విల్లవాడు శ్రద్ధగా చెప్పేది వినశితే పరీక్ష తప్పించేస్తామన్న బెదిరింపులు) పాలాలు వివరించడం అయిపోయన వెంటనే యేదో ప్రాక్తికల్ అభ్యాసం విధిగా యివ్వడం.

పైకి చూడ్చానికి యిం పద్ధతులన్నీ క్రియాత్మకమైన బోధిక శ్రమ అన్న భావం కలిగిస్తాయి: కెలెడోసోస్కోలో మాదిరి వని మారుతూవుంటే విల్లలు ఉపాధ్యాయుని ప్రతిమాటా మనసు లగ్నించేసి వించారు, క్లాసరూమోలో అప్రయత్నపూర్వకమైన ప్రతాంతత యేర్పడుతుంది, కానీ దీనికోసం యేశ్రమ అవసరం? దాని ఫలితాలు యేమిటి? శ్రద్ధగా వుండాలనీ, యేదీ వదులుకోకూడదనీ యెడతెగని ప్రయత్నం, కానీ ఆ వయసులో విల్లవాడు యింకా శ్రద్ధ పట్టలేదు - అలిసిపోతాడు, సలిపిపోతాడు. అతని నాడీమందలం నీరసించిపోతుంది. పాఠాలప్పుడు ఒక్క నిముషం కూడా వృధా చేసుకోకుండా వుండటం, మేధాశ్రమ లేకుండా ఒక్క క్షణం కూడా వుండకపోవడం - విద్యాబోధన లాంటి సున్నితమైన దాంటో యెంతకంటే మూర్ఖత్వం యింకేమైనా వుంటుందా? అలాగే ఉపాధ్యాయుని వనిలోనే యేకలక్ష్యం, విల్లవాళ్లనుంచి వీలైనంత పిండయ్యుడం అనేది కూడా అంతే మూర్ఖం: ఇలాంటి “కార్యసాధక” పాఠాల తర్వాత విల్లలు యింటికి అలిసిపోయి వెడతారు. వాళ్ల చిరాగ్గా చిత్రుబుత్రులాడుతూ వుంటారు. వాళ్లకి విక్రాంతి, అట ఆవసరం, కాని వాళ్లకి యింకా చెయ్యాల్సిన హోంర్యు వుండిపోతుంది. సంచీలో, నోటుపుస్తకాలని చూస్తే వాళ్లకి అనహ్యం కలుగుతుంది.

యెంతో దుష్పువర్తన, విల్లలు ఉపాధ్యాయులపట్ల తమలో తామూ వెడసరంగా వుండటం, కేకలేస్తే పొగరుమాత్రనంగా సమాధానం చెప్పడం, తత్తులితంగా యొన్నో స్వరూలు రావడం, ఇదంతా విల్లవాని నాడీమందలం మీద యెంతో బరువు పడిపోయవున్న కారణంగా జరుగుతుంది, మరి ఉపాధ్యాయుడు కూడా యింతమేం కాదు - యిం ప్రయత్నాలద్వారా పారం అంతసేహా విల్లవాని

దృష్టిని “యొక్కవ కార్యసాధకమైన స్తాయలో” వుంచడానికి, కెలడోస్తోష్టో మాదిరి విషయాన్ని మార్చేయడానికి. యిదంతా జరగడం యాదృచ్ఛిక మేం కాదు. వీల్లు తరుచగా పాలాలయాక యిల్లకి మబ్బగా, చిరాగ్గా, దేస్సీ పట్టించుకోకుండా లేదా తద్వాతిరేకంగా, తీవ్రమైన కోవంతో పోవడం అనేది కూడా యాదృచ్ఛిక మేం కాదు.

పీల్లల దృష్టి యేక్కగతని, మానసిక కార్యకలాపాలని అంత ముల్యం తగలేసి పొందే ప్రయత్నం చెయ్యకూడదు. విద్యార్థుల, ముఖ్యంగా పసివాళ్ల, మానసిక శక్తి, నరాల సత్తువ అంతులేకుండా నీరు తోడుకునే అడుగులేని బావి కాదు. యా సూతిలోనుంచి మీ కవసరమైందాన్ని తెలివిగా, కాస్త వెనకముంచులు చూసి తీసుకోవాలి, అన్నిటినీ మించి వీల్లపాని నరాల సత్తువ ఆధారాలని యొడతిరిపిలేకుండా మీరు భర్తీ చేస్తూ వుండాలి. యా ఆధారాలు యేమిటీ అంటే వస్తువులనీ, ప్రకృతి ఘటనలనూ పరిశీలించడం; ప్రకృతి ఒడిలో జీవించడం, ఆసక్తి కలిగినచే లాంటిది చదవడం, క్లాసులో పాలాలపుగుతారేమానన్న భయంకంటే తనే యేదో తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుండడం, సహివ అలోచనలకీ భాషకీ ఆధారాలైన వాటికి “యాత్రలు” జరపడం.

స్వార్థ సమష్టిలో యేదో మిధ్యాత్మకమైంది వుంది. దాన్ని ఆధ్యాత్మిక సమతూనిక అనచ్చు. యా భావంలో యాకింది పాచిని నేను చేరుస్తున్నాను: జీవిత హృదాత్మాన్ని గురించి వీల్లల అనుభూతి, ఆలోచనాస్పష్టత, స్వరక్తి పై విశ్వాసం, కష్టాలని అభిగమించగల అవకాశాలమీద విశ్వాసం. ఆధ్యాత్మిక సమతూనికలోని విలక్షణమైనవి యేమంటే, ప్రయోజనపుష్ట శ్రమలోని ప్రశాంతత, సమమైన, సౌహృదామైన ఆంతర సంబంధాలు వుండడం, చిరాకులూ, పరాకులూ మృగ్యంకావడం. ఆధ్యాత్మిక సమతూనిక లేకుండా వినిచెయ్యడం అసాధ్యం; యా సమతూనిక బెడినిందంటే సమష్టి జీవితం నరక ప్రాయమపుతుంది. వీల్లపాట్ల ఒకటనోకట్ల తిట్టుకొని చిరాకుపడుతూ వుంటారు. నరాల దుర్భలత్వం యింక హృద్యాల్లో పెత్తనం చలాయిస్తుంది. యే పద్ధతి ద్వారా ఆధ్యాత్మిక సమతూనికని కల్పించవచ్చు, అంతకంటే యింకా ముఖ్యంగా, కాపాడవచ్చు? యిక్కడున్నది చాలా మన్నితమైన బోధనాంతం అని ఉత్తమ ఉపాధ్యాయుల అనుభవం నాకు నమ్మకం కలిగించింది. అది ఆధ్యాత్మిక శక్తిలో కుదుపూ, తొందరూ, అందోళనా లేకుండా వుండే నిరంతర ఆలోచనా కార్య తత్తురత.

ఆధ్యాత్మిక సమతూనికకి సహ్యదయ, పరస్పర సహకార వాతావరణం, విద్యార్థులు తాము చేయగల పనిలో మానసిక సామూల్లు పొందిక పున్న వాతావరణం వుండాలి. యెంతోమంది ప్రాథమిక ఉపాధ్యాయుల సమతూనిక గల ప్రముఖుల బోధనాత్మక కళని నేను జాగ్రత్తగా అధ్యయనం చేశాను. నా అభిప్రాయంలో అత్యంత తెలివరులైన వాళ్ల “రహస్యాలని,” అదే సమయంలో, చాలా సహజమైందాన్ని తేటితెల్లం చెయ్య ప్రయత్నించాను. వాళ్ల విద్యార్థులందరూ తమ శక్తివంచన లేకుండా అధ్యయనం చేశారు. ఉత్తమమైన విద్యార్థీగా

పుండగలవాడెవ్వదూ మా బళ్లో సగటు విద్యార్థిగా పుండలేదు. అలాంటి తరగతుల్లోని సగటు విద్యార్థులు తామేదో శాపగ్రసులమని థావించుకోరు, వాళ్ల మిత్రులు కూడా వాళ్లని యేదో అనుగ్రహపూర్వకంగా చూడరు.

యేక్కువ మార్పులు కాంట్లించే వ్యామోహం గురించి నాకు ఆందోళన పుండెది - యా వ్యామోహం యింటిదగ్గర పుడుతుంది, ఉపాధ్యాయులు దాన్ని వట్టుకుంటారు. యాది విద్యార్థుల పసి మనసుల మీద వాళ్లని విరిచేసే అధికభారం మోపుతుంది. విల్లపాడికి మొదటి మార్పులు తెచ్చుకునే ఈక్కి సామర్ఖ్యులు పుండవు. కానీ తల్లిదండ్రులు అవి సంపాదించాలని కాంక్షిస్తారు, కనీసం చాని తర్వాతి మార్పులైనా. దురదృష్టపుంతుడెవడైనా సగటు మార్పులు పొంరితే, ఆతను న్యాసతోగా బాధపడతాడు. యాది అనుభవజ్ఞులైన ఉపాధ్యాయులైతే జరగదు. ఉత్తమ విద్యార్థులు యేనో వరం పొందినట్టూ అనుకోరు, సగటు విద్యార్థులు అల్పత్వ థావనలవల్ల కుంగిపోస్తా కుంగిపోరు. యా అనసైన బోధకులనుంచి నేను తెలివైన, యేకాగ్రతగల మానసిక త్రమ నిజమైన నైపుణ్యం నేర్చున్నాను. నేను వాళ్లల్లో సూక్ష్మమైన బోధనాకళ లక్షణాన్ని గమనించాను: విల్లల మనసుల్లోనూ, ఘృదయాల్లోనూ విజ్ఞాన సంతోషపు మేధానుభూతిని జాగ్రతం చేసే సామర్థ్యం. యా ఉపాధ్యాయుల విద్యార్థుల్లో ఒకక్కడల్లో కూడా సత్యావిష్టరణ, పరిశోధన కలిగించే సంతోషపు ఆధ్యాత్మికమైన పెల్లుపని ఉప్పీపించకుండా యే విజయమూ, అతి కనీసమైందైనా కూడా, లేదు. యా అనుభవజ్ఞులైన ఉపాధ్యాయుల తెలివి అనే ముత్యాలనుంచి క్రోడీకరించుకుని, నేను పిల్లల్ని మార్పులకోసం కాకుండా, ప్రేరణ కలిగించే మేధానుభూతుల అనుభవ తామనతోచీ పని చేయించాడికి ప్రయత్నించాను. మా విద్యార్థుల సమష్టిలో యేన్నో యేక్కువ మార్పులకోసం యావగాని, సగటు మార్పుల పట్ల కలవరప్పుంగాని లేకపోయినందుకు నాకు చాలా సంతోషమైంది.

ప్రతివారమూ మేము పరిశీలన కోసమైన “యాత్రాకీ” కొన్ని పాలాలు కేటాయించాం. అవి పరిశీలనకి సంబంధించిన ప్రత్యక్ష భాషతో, ప్రకృతిశీఖించి ప్రత్యక్ష సంబంధంతో కూడి పుండెవి. అలాంటిది లేకుండా విల్లపాని మానసిక సామర్ఖ్యుల తటాకమూ, నరాలసత్పువా త్వరలోనే యిగిరిపోతాయి. ఆకురాలు కాలంలోని వెచ్చగావుండే వాతావరణంలోనూ, వసంత రుతువలోనూ, వేసవిలోనూ సూర్యోదయానికి యెంతో ముందుగానే మేం యాత్రలు మొదలెట్టే వాళ్లం. పల్లెట్టువాళ్ల విల్లలు చాలా పెందబాళ్లే లేస్తారు. ప్రకృతిని గురించిన కథలూ, చుట్టూ పున్న ప్రపంచంలోని వస్తువుల, విషయాల గురించిన కథలూ పిల్లలలో కుతూహలాన్ని రేకెత్తించాయి. నేను యేన్నో ప్రత్యులకి జపాబు చెప్పాల్సి వచ్చేది. కొన్నిలేని చెబుతాను: సూర్యుడు పొడ్చునే యొద్రగానూ, మిట్ల మధ్యాహ్నం తెల్లగానూ యెందుకు పుంటాడు? మేఘాలు యేక్కజ్ఞుంచి వస్తాయి? డాండెవియన్ పువ్వులు ఉదయం వికసించి మధ్యాహ్నానికి యెందుకు ముదుచుకోతాయి? ఉరుములూ మెరుములూ

ఎలా, ఎందుకు వస్తాయి? పడమటి గాలి వాననీ, తూర్పు గాలి అనావ్యస్తినీ యొందుకు తెస్తాయి? పొద్దుతిరుగుడు పుష్టి తల సూర్యనికేనే యొందుకు తిప్పుతుంది? - అదేమన్నా మనివిలా చూడగలదా? యినుము యొందుకు తుప్పు పదుతుంది? పాపురాళ్లు చెట్లమీద యొందుకు యొప్పుడూ వాలవు? ఆకులున్నప్పుడు చెట్లని వేసవిలో మరీచోట యొందుకు నాటలేం? జారిపడే నక్కలాలు యొక్కడ పడతాయి? యెవరో కారితంనుంచి కత్తిరించినట్టుగా మంచు తునకలు యొందుకంత అందంగా వుంటాయి? పక్కలు అంతదూరం పోవాల్సినా తమతమ దారి యొలా కనుక్కుంటాయి? చందహామ చుట్టూతా తెల్లని గుడి యొక్కణ్ణంచి వస్తుంది? సూర్యుడు ఉదయంచేటప్పుడూ అస్త్రమించేటప్పుడూ ఆకాశం యొందుకు యొర్గా వుంటుంది? తేనె కోసం యెగిరి వెళ్లేటప్పుడు తేనెలీగలు యొందుకు “నాట్యం చేస్తాయి”? చెట్లు పూసేటప్పుడు వాళ్లు యొందుకు గడ్డిని తగలబెడతారు? అడివిలో ప్రతిధ్వనులు వినివించడం యొలా జరుగుతుంది? యింద్రధనస్సు యేమిలే? శీతాకాలంలో ఉరుములూ, మెరుపులూ యొందుకు లేవు? ఉప్పునీరు మరీ చలిగా వున్నప్పుడే యొందుకు గడ్డకడుతుంది? చెప్పుల విల్లి యొందుకు కంతలు తప్పుతుంది? కుందేలు ఎందుకు తప్పుడు? పాల కూజాకి వేసవిలో తడిగుడ్డని చుడితే చాలా వేడిగా వున్న రోజున కూడా పాలు యొందుకు వెచ్చబడవు? స్వ్యాలో పక్కలు వాన కరిసే ముందు భూమికి దగ్గరగా యొందుకు యెగురుతాయి? భరద్వాజ పిట్లు బొలాల్లో యొందుకు గూళ్లు కట్టుకుంటాయి, పెడిసె విట్లులూ గిజిగాళ్లు చెట్లలో యొందుకు కట్టుకుంటాయి? బాతులు యాదడం కోళ్లు యాదలేకపోవడం యొలా జరుగుతుంది? విమానం యివాళ పొగ జాడ యొందుకు వదిలింది, నిన్న యొందుకు వదల్లేదు? నక్కలాలు ఆకాశంనుంచి యొందుకు జారిపడతాయి, యొక్కడ పడతాయి? యొందుకని గాలి సుడిగుండంలా ధూమిస్తంభాలు నిర్మిస్తుంది? యొందుకని విల్లోచెట్లు “యేదుస్తాయి”? పుష్టులు వసంతరుతువు తొలిరోజుల్లోనే యొందుకు వికసిస్తాయి? శీతాకాలపు గోధుమని ఆకురాలు కాలంలోనూ. వసంతరుతువు పంటల్ని వసంతరుతువులోనూ ఎందుకు వేస్తారు? మిఖగురు పురుగులు యొందుకు మెరుస్తాయి? అవు ఒక్క దూడనే యొందుకు యానుతుంది, పంది మందగా యానుతుంది? సూర్యుడు యొందుకని వేసవిలోయెత్తుగానూ, శీతాకాలంలో దిగువగానూ వుంటాడు? మంచుకట్టిన కిటికీ అద్దాలమీద అందమైన రేఖలు యొందుకన్నాయి? ఆకురాలు కాలంలో ఆకులు యొందుకు పండచారతాయి?

నేను ప్రతి ప్రత్యుక్కీ జవాబు చెప్ప ప్రయత్నించాను. అలా చెయ్యడంలో వీలులకి ప్రకృతికి సంబంధించిన విషయాల సౌరాస్నీ వెల్లడించదమే కాకుండా వాళ్ల జీళ్లాననీ, ఆతృతనీ యింకా రెచ్చగొళ్లాలని ప్రయత్నించాను. వీలుల ప్రత్యులకి జవాబులూ, చుట్టూతా వున్న ప్రపంచం గురించిన సంభాషణలూ మొదటి ఆలోచనా పాఠాలు. ప్రత్యుల్లో కొన్నిటికి యొలా సమాధానం చెప్పుకుపోవాలో నాకు తెలీదు. పైకి ప్రత్యు యొంత తేలిగ్గా కనివిస్తే జవాబు చెప్పడం అంత కష్టమైంది. నేను ప్రాథమిక

పారతాలో పాధ్యాయుల్ని ముఖ్యంగా వీల్లల తొక్కు సందేహాలకి యొలా జవాబు చెప్పేలా అనే సలహాకోసం సంప్రదించాను. వీల్లల ఆలోచనా మయసభని గురించి చర్చిస్తూ మేం సాయంత్రానికి సాయంత్రాలే గడిపాం. ప్రాథమిక తరగతుల ఉపాధ్యాయుల అనుభవం - వాళంతా వీల్లల ఆలోచనని గురించి కృషిచేసిన సిద్ధహస్తాలు - నాకు నమ్మకం కలిగించింది యేమిటంటే తేలిగ్గా స్వస్థంగా కనిపించిన దాంట్లో పెద్ద కష్టాలే తచ్చాడుతున్నాయని. “శీతాకాలపు గోధుమని ఆకురాలు కాలంలోనూ వసంతరువు వంటల్ని వసంతరువులోనూ యెందుకు వేస్తారు?” అన్న ప్రత్యుత్తికి జవాబు చెప్పడం ఓరకంగా పడిపోయే నక్కల్తాల గురించీ ఉల్లాస గురించీ ఆడిగిన ప్రత్యుత్తికి జవాబు చెప్పడం కంటే కష్టం. ప్రకృతి ప్రవంచంలోకి “యూత్రలు” వస్తువులకి, విషయాలకీ మధ్యన వుండే కార్యకారణ సంబంధాలు గమనించడమూ, ఆధారభూతమైన వాటిని చూడ నేర్చుకోవడమూ ముఖ్య టోధనా కర్తవ్యంగా వుండేటట్లుగా వుండాలని చూకాను.

ఆఖరి పాలాలప్పుడు గనక ప్రకృతిలోకి “యూత్రలు” సంభవిస్తే, అదయిపోయాక మేం ఆడుకునేవాళ్లం. వీల్లలు సమూహాపు ఆటల్ని వాళ్లం తట వాళ్లే తయారుచేసేవాళ్లు. ప్రకృతి అంతా అద్భుత కథలతోచీ అల్లుకుపోయి వుండేది. వీల్లలు ముగ్గులై మురిసిపోయిన ఒక ఆట యాది. దాని పేరు “మాయాద్విపం కోసం వేట.” మేం అంతా రెండు గ్రూపులుగా విడిపోయాం. ఒక గ్రూపు అడివిలో దూరంగా ఓ మూల వుంటారన్న మాట. మేం ఆటస్థలన్ని మాకు మాత్రమే తెలిసిన గుర్తులతోచుట్టేకాం- అది ద్వీపం ఒడ్డు; రాళ్లూ క్రూర జంతువులూ వుంటాయన్న మాట. మాయా ద్వీపంమీద వున్న వీల్లలు, ఓడ ప్రమాదంలో చిక్కుకున్న ప్రయాణీకులు. మారువేపం వేసుకున్న గుర్తుల వాళ్లని ఆ సన్మని ఖండంలో వదిలేకారు. అది ద్వీపంమీదకి దారి. (ముందే ఉథయ వక్కాలూ గుర్తుల గురించి యేకాభిప్రాయానికి వచ్చాయి.) ఓడ ప్రమాదంలో చిక్కుకున్న ప్రయాణీకుల్ని మేం రక్కించాల్సి వుంది. వీల్లలు కొన్ని కిలోమీటర్ల ద్వీపంలోకి ప్రవేశించే స్ఫలం కోసం చూస్తూ కొంచెం కొంచెంగా అడివిని పరిస్థితిలోనిచూరు. యిక్కడ శీత్కషణమైన కళ్లూ, సాహసమూ అవసరమవడమే కాదు యొన్నీ ప్రకృతి విషయాల పరిశోధనా, తర్వాతించంగా ఆలోచించే సామర్థ్యమూ కూడా కావాలి. యా ఆటవల్ల నిజాయితీ సత్యసంధతా కూడా అలవడతాయి. వీల్లలు ద్వీపానికి వున్న రఘ్య మధ్యం కనిపెట్టి, ప్రయాణీకులకి సాయంపడ్డారు. జబ్బగా వున్నవాళ్లని వశస్థితులకి పంపారు. యా ఆటలో పైలట్లూ, డాక్టర్లూ కూడా ప్రత్యక్షమయ్యారు. పడవ ప్రమాదంలో చికించ ప్రయాణీకులూ, వాళ్ల సహాయకులూ కాష వంటకం తయారుచేసుకోవడంతో యా ఆట ముగిసింది. మేం నెగడు పక్కనే కూర్చుని, ఓ అద్భుత కథ చెప్పుకునేవాళ్లం. చాలామంది వీల్లలు నేను చెప్పినట్టే ఆ కథని, వాళ్ల విపరీతమైన బోమ్మల వూహల్ని కాగితంమీదకి దించేస్తూ, గినేవాళ్లు.

ప్రకృతిలోకి “యాత్రల్లో” పట్టుల జీవితాలకీ జంతువుల జీవితాలకీ సంబంధించిన పరిశీలనకోసం యొక్కవ వ్యవధి కేటాయించేవాళ్లం. హూర్మిగా నూతన, ఆశ్చర్యజనకమైన ప్రపంచం మాముందు విస్తరించుకుంది. ప్రకాంత ఆకురాలు కాలపు సాయంత్రాల్లో ఒక ముళ్లపండి వీల్లలు తల్లితో గూటి నుంచి యివతలికి రావడం, అది తన వీల్లల్ని కాపాడుకోవడం చూసేవాళ్లం. వసంతరువులో చిన్ని కుండేళ్లని పరిశీలించేవాళ్లం. ఒక కుండేలు తనకి కొత్తగా పుట్టిన వీల్లని దాని మానాన దాన్ని వదిలెయ్యడమూ, దానిని యింకో కుండేలు సాకుతుండా లేదా అని నిరీక్షించడమూ యొలా వుండేది వీల్లలు చూకారు. జూలైలో వీల్లలు పెద్ద కప్పలను పరిశీలించేవాళ్లు. ఒక రోజున యొక్కట్టో మారుమూల మేం ఒక నక్క బోరియని చూకాం. ఆ నక్క తన వీల్లల్ని యొలా ప్రికారు తీసికొచ్చేదీ, పరిగెత్తడం నేర్చేదీ, వాటితో ఆడుకునేది వీల్లలు చూకారు. అడవిలో ఒక దూరపు మూల మేం బిందులని చూకాం.

మా యాత్రలూ పరిశీలనలూ మా ఆలోచని వ్యాప్తి పొందించి మా భాషణి, వ్యక్తికరణనీ అభివృద్ధి చేశాయి. యా విహారల్లోనూ, వీచారుల్లోనూ వీల్లల మనస్సుల్లో యొక్కవ ప్రశ్నలు ఉదయించేవి. వాళ్ల అత్యుత్తా, సీళ్లసా మేం క్లాసురూమలో ప్రకృతి విషయాల్ని గురించి, వనిని గురించి, దూరధూర దేశాల గురించి మాట్లాడుకునేటప్పుడు స్పష్టమయేవి. ప్రకృతిలోకి “యాత్రల” తర్వాత వీల్లల అనుభూతి స్థోత్రిని పరిశీలించినమీదట ప్రాచీనుల విజ్ఞతమీద నాకు సమ్మకం కుదిరింది: జ్ఞానతృష్ణ ఆశ్చర్యంలోనే ఆరంభమవుతుంది.

యా ప్రకృతి రహస్యాలపట్ల ఆశ్చర్యం, ఆవిష్కరణపట్ల సంతోషం అనేవాలీని వీల్లల ప్రేరణని మేల్కొల్పుడానికి, వాళ్లని క్రియాలీలుగా చెయ్యడానికి సహకరించేటట్టు నేను ప్రయత్నించాను. సులభమైన సమస్యలను గ్రహించడానికి యొంతో వ్యవధి ఆవసరమయే వీల్లలు మా క్లాసులో వుండేవాళ్లు (పాల్చు, పేత్రిక, నీనా). ప్రతి వాళ్లకి వాళ్ల కారణాలున్నా యనుకోండి, కాని ఫలితం మాత్రం ఒకబీ అయింది: యా వీల్లలో మెదడు కణాలు ఓ రకంగా అఱగిపోయి వుండేవి. నేను క్లాసులో చెప్పేదానిమీద యా వీల్లలకి దృష్టి వుండేది కాదు.

యా వీల్లల ఆలోచన కొరదలగా వుండేది. దానికి కారణం - వాళ్ల మెదల్లలోని కణాల జడత్పు, విస్త్రాణ. వీల్లలు అనేక విషయాల మధ్య వుండే సంబంధాలని గ్రహించలేకపోవడమూ, జ్ఞాపకం వుంచుకోలేకపోవడమూ అనే వాలీలోనే ఆ లోపం వుంది. ఉదాహరణకి, నేను వాళ్లకి “యాపిల్వపట్ల, బుట్టలు, వీల్లలు” గురించి సమస్య యిచ్చాను. వీల్లాడు యాపిల్వపట్ల గురించి, బుట్టల గురించి ఆలోచిస్తూ వీల్లల్ని గురించి మర్చిపోయేవాడు. వీల్లల గురించి గుర్తు పెట్టుకుంటే యాపిల్వపట్లనీ, బుట్టల్ని మర్చిపోయేవాడు. అందుచేత చుట్టూ పున్న వస్తువులకీ ప్రకృతికి పున్న కార్యకారణ సంబంధం గురించిన పర్యాలోచనా, చిన్ని ఆవిష్కరణలూ, సత్య దర్శనంతో కలిగే ఆశ్చర్యానుభూతి - ఆవస్త్రీ పాల్చు, పేత్రిక, నీనాలకి చాలా సంతోషం యిచ్చాయి. ఆ వీల్లలు గొప్ప మానసిక సంతృప్తిని

పొందారు. వాళ్ల కళల్లో సంతోషపూరిత ప్రేరేపణ వెలిగింది. అలక్ష్మిం మాయమైపోయింది. చదివేదానిమీద ఆసక్తి కలిగింది. పిల్లవాడిలో స్ఫుషమైన రశాత్మక్యం కనిపింపజేసే ప్రత్యని గనక నేను మేల్గుల్చితే, పిల్లవాడి బుర్రలో చురుకైన అనేక క్రమాలు జరిగిపోతూ వుంటాయి: యేదో నిద్రమత్తులో జోగుతూ వుండే శక్తులన్నిటినీ కార్యాచరణకి పిలిచినట్టు. మానసికాభివృద్ధి విషయంలో గజిబిజిగా వుండే పిల్లలు యింకా యింకా జాగ్రత్తం అవుతునే పున్నార్నని నాకు సంతోషపూర్వక విశ్వాసం యేర్పడింది. వాళ్ల కథల్ని ఆత్మతగా వినేవాళ్లు, సమస్యనీ యింకా బాగా అర్థంచేసుకునేవాళ్లు. నేను అనుభవజ్ఞులైన ప్రాథమిక పొరశల ఉపాధ్యాయులతో నా పరిశీలనని పంచుకునేవాళ్లే. మేం యా పనిని “హో తు వు ర సౌ తువు క్య జా గృ తం” అని పిలిచేవాళ్లం.

తను బోధించే విషయంమీద ఉపాధ్యాయుడు పిల్లల్లో ఆసక్తి కలిగించగలిగినపురు వాల్యూ, పేత్రిక్, నీనాల లాంటి పిల్లల్లో యేం జరుగుతోందో అని అర్థం చేసుకో ప్రయత్నించాను. నేను జీవతాస్తువేత్తలు, మనస్తత్తుశాస్తువేత్తలు, శీధకులు, నరాల వ్యాధి వైద్యులా రచనలు చదివాను. ప్రభ్యాత పండితుడు సిగ్గుండ్ ప్రాయిడ్ (1856-1939) రచనల్లో మెదడు పొర కణాలకీ, ఉపపొర కేంద్రాలకీ మధ్య జరిగే పరస్పర ప్రక్రియను గురించిన ఆసక్తికరమైన భావం ఒకటి తటస్థపడింది. ఉపపొర కేంద్రాలకి ఆలోచనలో నిర్మాయక పాత్ర పుందని ప్రాయిడ్ అంటాడు. చాలా పరిశోధనలు రుజువుచేసినట్టుగా, మానవ మనసుకి గల ఉద్దేశక్రమాల్ని ఉపపొర కేంద్రాలు తాసిస్తాయి. ఆ పండితుడు అనుభూతిని హేతువునూ గుర్తంశేఖరించి రొతుతోటి పోలుస్తాడు. ఆయన అభిప్రాయంలో గుర్తం దారిని నిర్మయిస్తుంది (అంటే అనుభూతి - ఉపపొర కేంద్రాలు). ఆ గుర్తం తను పోదలచుకున్న చోలీకి రొతుని తీసుకెడుతుంది. కానీ ఆ పనిని యొంత తెలివిగా చేస్తుందంటే రొతు గుర్తాన్ని తనే నడిచిస్తున్నట్టు అనుకుంటూ వుంటాడు. ఆ రకంగా ప్రాయిడ్ ప్రకారం ముఖ్యమైంది మెదడు పైపొర కాదు, కింది పొర.

ప్రాయిడ్ చేసిన అంత ఖచ్చితమైన సూత్రికరణాల్ని తోసిపుచ్చుతునే మహారఘ్వీన్ మనస్తత్తుశాస్తువేత్త పావ్లోవ్ (1849-1936) కూడా ఉపపొర చాలా ప్రాముఖ్యమైందని భావించాడు. మెదడు పైభాగపు కార్యకలాపాలకి ప్రధాన ప్రేరణ ఉపపొరనుంచి వస్తుందనీ, యా ఉద్దేశాన్ని గనక మనం వదిలిపెట్టినట్లయితే, పైపొరకి గల శక్తి తాలూకు ప్రధాన ఆధారం విడిచిపెడుతున్నామనీ ఆయన రాశారు. కానీ మానవ ఆలోచనకీ ప్రవర్తనకీ ప్రధాన నియంత్రక పాత్ర పావ్లోవ్ ప్రకారం మెదడు పొరదే (రొతు గుర్తాన్ని ఆపగలడు, తిప్పగలడు).

పిల్లల శోద్దిక శ్రమని పరిశీలించినమీదట నాకు నమ్మకం యేర్పడిందేమిటంటే, ఉపపొరనుంచి పై పొరకి వచ్చే ఉద్దేశక్రేరణలు (సంతోషపు అవేశం, ఆత్మర్యం, చకితులై పోవడం) నిద్రించే మెదడు కణాల్ని జాగ్రత్తం చేస్తున్నట్టు, క్రియాత్మకం చేస్తున్నట్టున్నాయి. చిన్న పిల్లల మేధాలోధన వాళ్లల్లో

తెలుసుకోవడం అనే అవసరాన్ని అభివృద్ధిచేసే మార్గంలో, అంతే జీజ్ఞాసనీ, ఆత్మతనీ రేకెత్తించే మార్గంలో రావాలి అని అనుభవం తెలియజేస్తోంది.

ప్రాథమిక తరగతుల్లో ప్రకృతిలోకి “యాత్రలు” ఒక సంప్రదాయం అయిపోయాయి. పీల్లలు అడివిలోకీ, పొలాల్లోకీ, చెరువు దగ్గరికి పోవడానికి ఆత్మతగా నిరీక్షించేవాళ్లు. ఆటల్ని గురించి ముందే వూహించేసుకొనేవాళ్లు. పీల్లలు అభిమాన పాత్రమైన ఆటలు కష్టాల్ని అధిగమించడంతో వుండేవి. ఆడేవాళ్లు నిజమైన వీరులు గాని జానపద సంబంధమైన వీరులు గాని అయ్యేవాళ్లు. వాళ్లు రెండో తరగతిలో పుండగా పీల్లలకి నేను రాచినీసన్ క్రూసోని గురించి చెప్పాము. ఆరకంగా కొన్ని నెలలు సాగిన ఆస్తికరమైన ఆట ఒకటి మొదలైంది. స్వార్థకసే కథ తర్వాత పీల్లలు ఒక కొండమీద తిరుగుబాటు చేసే బానిసల వూహాత్మక శిబిరం నిర్మించుకున్నారు. మా ప్రాంతంలో యెన్నడో నివసించిన సిథియన్ పతుపోషకులూ, వేటగాళ్లూ, మత్స్యకారులూ గురించిన కథ ప్రవాహంతోటి పీల్లలు యొంత కొట్టుకపోయారంటే, వాళ్లు యా ప్రాచీన క్రామికుల్లా జీవించి కృషిచేసే ఆట ఒకటి తయారుచేశారు.

అధ్యయనం అనేది శారీరక మానసిక శక్తుల బహుముఖ క్రిడలతో ముడిపడి వుండాలి. ఆ ఆటలు పీల్లల్లో స్ఫుర్పమైన ఆవేశహరితమైన అనుభాతులు మేల్గొల్పుణ్ణాయి. చుట్టూతా పున్న ప్రపంచం తాము చదవాలని కాంక్షించే పుస్తకంలా పీల్లలకి కనిపిస్తుంది. ఆటలకీ, ప్రకృతిలోకి “యాత్రలు”కి తోడుగా శారీరక మేధాత్మక శక్తి అభివృద్ధికి శారీరక శ్రమ విష్ణుత అవకాశాలు ఇస్తుంది. నిజమైన ఆనందదాయకమైన బాల్యాన్ని గురించి చురుకున పని తాలూకు సంతోషాత్మక, ఆవేశహరిత అనుభాతులు లేకుండా వూహించడం అసాధ్యం. చిన్న పీల్లానికి శారీరక శ్రమ హరికే నైపుణ్యం అలవాట్లూ సాధించడానికి కాదనీ, హరికే నైతిక బోధన కాదనీ, అపరిమితమైన, అత్యర్థకరంగా సమృద్ధి ఐన ఆలోచనా ప్రపంచమనీ అనుభవం తెలియజేస్తోంది. యా ప్రపంచం నైతిక, మేధాత్మక, సౌందర్యానుభాతుల్ని జాగ్రత్తం చేస్తుంది. అవి లేకుండా ప్రపంచాన్ని గురించి తెలుసుకోవడం అసాధ్యం, అంటే అధ్యయనం కూడా అసాధ్యం. శారీరక శ్రమ, అధ్యయనం - ఒకదాని తర్వాత ఒకటి నాకు పీల్లాని కలల, స్పష్టమైన ప్రపంచంలోకి ఆవేశహరిత ప్రయాణంగా దర్శనమిచ్చాయి. శారీరక శ్రమ క్రమంలోనే కచ్చితంగా, మనసుకి పున్న ముఖ్యమైన లక్షణాలు మా విద్యార్థుల్లో రూపు తీసుకున్నాయి: జీజ్ఞాస, ఆత్మత, ఆలోచనలకిగల సౌలభ్యం, అనుకున్నది చెప్పడంలో స్వస్తత.

పీల్లాని జీవితంలో శారీరక శ్రమ ఉత్సేషితం చేసేది యేదేనా మేధా శ్రమ పాలాల్లో వాంఘనీయమైన, ఆస్తికరమైన విషయంగా, అభివృద్ధికరంగా, సంపద్వంతంగా తయారవుతుంది. రెండవ తరగతి నాటికే మేం మా అభిమానపాత్రమైన వనిని వారానికోసారి చేసేవాళ్లం. పీల్లలు తమ వూహాలతోటి, ఆసక్తులతోటి తాము సంపాదించగల వాటితో నిండిపోయి వుండేవారు. మూడవ,

నాల్స తరగతుల్లో మేం మా అభిమానపొత్తుమైన పనిని వారానికి రెండుసార్లు చేసేవాళ్లం.

అభిమానపొత్తుమైన పని... అలా అంటే పిల్లవాడికి యెందులోనో ఆసక్తి పుట్టేదాకా ఉపాధ్యాయుడు చేతులు ముడుచుకుని కూర్చోవడమని కాదు. పృత్తివిద్యలో, మామూలుగా విద్యా కృషి ఆంతలోనూ వున్నట్టగా, దేస్తీ కూడా దాని మానాన దాన్ని వదలకూడదు. పిల్లలకి వాళ్లు చెయ్యువలనిన పనుల్లో ఆసక్తికరమైంది వుండాలి. మా విద్యార్థుల చుట్టూతా వయసు వస్తూవున్న పిల్లలూ, యువకులూ, యువతులూ పనిచేస్తూనే వున్నారు. అందరు విద్యార్థులూ డజస్ట్ కొఢ్చి ఆసక్తికరమైన వాటిలో ములిగిపోయారు. వాళ్లు చెట్లు పెంచేవాళ్లు, గింజలు నాటేవాళ్లు, యంత్రాల నమూనాలు తయారుచేసేవాళ్లు, మట్టి మిశ్రమాలు చేసేవాళ్లు, పతువుల సంరక్షణ చేసేవాళ్లు, కొత్త గ్రీన్ఫోస్ లేక వర్షాషోపు కట్టేవాళ్లు లేదా నీటి సరఫరా యంత్రాన్ని కూర్చోవాళ్లు.

పరిశోధనా భావం, జీళ్లాసా భావం, ఆత్మతా భావం పిల్లల్లో పని పట్ల ఆసక్తిని మేల్కొల్పుతుంది. నా సూత్రం యొప్పుడూ కూడా యేమిటంటే: పని దానికినే లక్ష్యం కాదు, బోధనలో యెన్నో లక్ష్యాలని సాధించడానికి సాధనం మాత్రమే అని - పాంఫిక, సిధ్యాంతాత్మక, నైతిక, మేధావుమైన, సృజనాత్మక, సౌందర్య పూరితమైన, ఆసుభూతిపరమైన లక్ష్యాలని సాధించడానికి.

ఆలోచన, అనుభూతి, సృజనాత్మకత, సౌందర్యమూ ఆటలూ అనే కాంతివంతమైన దీపంతోలే ఎలిగితే కనక చదువనేది పిల్లలకి తదేకధ్యానంతో గూడిన విషయమవుతుంది. చదువుని గురించిన నా త్రిధ్వ పిల్లలకి యేం పెదతారు, వాళ్లు యెలా నిద్రపోతారు, వాళ్ల ఆరోగ్యం యెలా వుంది; ఏం ఆడుకుంటారు, రోజూ యెన్నిగంటలు బయట గడువుతారు, యే పుస్తకాలు చదువుతారు, యే అద్యుత కథలు వాళ్లు వింటారు; యేం భోష్యులు గీస్తారు, చిత్ర లేఖనంద్యూరా తమ ఆలోచనలూ అనుభూతులూ యెలా వ్యక్తం చేస్తారు, ప్రకృతి సంగీతం, సంగీత క్షత్రములు, జానపద సంప్రదాయిక ఉథయమూ, యెలాంటి అనుభూతుల్ని వాళ్లలో మేల్కొల్పుతాయి, వాళ్ల అభిమాన పని యేమిటే, యేమేరకి యితరుల కష్టసుఖాలని అర్థంచేసుకుంటారు, యితరులకోసం వాళ్లు ఏం సృష్టించారు, యిం సందర్శంగా యే రకమైన అనుభూతులు వాళ్లు అనుభవించారు - అనే వాటి పట్టింపతో మొదలైంది.

జ్ఞానం మిగా కార్బూకలాపాలతోటి విడిపోకుండా వున్నట్లయితేనే పిల్లవాడి అంతరిక ఛీవితంలో అధ్యయనం అనేది ఒక భాగం అవుతుంది. పిల్లవాడు తనంతట తనే యొక్కాలు కంఠా వట్టడానికి, చతురప్రపు వైశాల్యం క్షేత్రానికి ఆసక్తి కలిగించుకునేటట్లు చెయ్యడం కష్టం. శ్రమతో కూడిన సృజనాత్మక లక్ష్యాల సాధనకి ఉపకరణం అయినప్పుడే పిల్లవాడికి జ్ఞానం వాంఘనీయం అవుతుంది. పిల్లలకి చిన్నతనంనుంచీ శారీరక శ్రమ ప్రేరకంగా వుండేటట్లు చెయ్యాలని నేను ప్రయత్నించాను, అవ్యాదు తెలివితే, బుద్ధికుశలతకీ అవకాశం అది వెల్లదిచేస్తుంది.

పారశాల ముఖ్యమైన కర్తవ్యాల్లో ఒకటేమిటంటే విల్లలకి వాళ్ల జ్ఞానాన్ని ఎలా ఉపయోగించాలో నేర్చడం. జ్ఞానాన్ని తలమోపు భారంగా చెయ్యడం ప్రమాదం. యది మొదటి తరగతుల్లో పౌర్ణిక శ్రమ, తన స్వభావాన్ని బట్టి, దేనికంటేనూ కూడా యింకా యింకా యొక్కవ నిపుణతలూ, అలవాట్లూ సమకూర్చుకునే సందర్భంలోనే జరుగుతుంది. యా నిపుణతలూ, అలవాట్లూ నేర్చుకోవడం మాత్రమే జరిగి, ఆచరణలో పెట్టడం అనేది లేసట్లయితే అధ్యయనం విల్లవాడి అంతరంగిక జీవితంనుంచి తొలిగిపోతుంది, తన ఆసక్తులనుంచి వేర్చాటు చేసినట్టుగా. యా విపరీతాన్ని అధిగమించ ప్రయత్నించేటప్పుడు ప్రతి విల్లవాడూ తన నిపుణతలనీ అలవాట్లనీ సృజనాత్మకంగా ఉపయోగించేటట్లు ఉపాధ్యాయుడు జాగ్రత్తపడాలి.

“ప్రకృతి పుస్తకం”లో మూడు వందల పుట్లు

ప్రభ్యాత జర్మన్ గణితశాస్త్రజ్ఞుడు ఎఫ్. క్లేయన్ (1849-1925) సెకండరీ స్కూల్ విద్యార్థిని ఫిరంగితో పోల్చాడు. వదేట్లూగా జ్ఞానంతో నింపిన తరువాత దాన్ని పేసిస్తే లోపల యింకేమీ మిగలదు. తనకి అర్థం కానిదాన్ని కంఠస్థం చెయ్యమని ఓలవంతంచేసి ఆ కంఠస్థం చేసేది తనమీద యే ప్రభావమూ చూపించకుండా చిత్రాలని గాని, మరే సంబంధమైందైనా గాని గుర్తుకు తేకుండా పుండే విల్లవాడి మానసిక శ్రమని పరిశీలించినప్పుడు నాకే విచారకరమైన జోక్ గుర్తుకు వచ్చింది. అలోచన, స్వప్షమైన గ్రహణా, కంఠస్థం చేసిన ప్రకృతి విషయ అంతస్సార పరిశీలనా వీటి స్థానంలో జ్ఞావకం అనే దాన్ని పుంచడం విల్లవాళ్లి నిశ్చేషితం చేసే పెద్ద దోషం. చివరకది విల్లవాడికి పున్న చదివే యిచ్చని చంపేస్తుంది.

పారశాలాతూర్పు విల్లవాడికి పున్న చురుకైన, పట్టుగల జ్ఞావక శక్తిని చూసి మనలో ఆశ్చర్యపడిని వాడేవ్వుడుంటాడు? ‘అయిదేళ్ల వాడు తన తల్లితోటి తండ్రితోటి అదివికో పొలానికో వెల్లివచ్చాడు. స్వప్షమైన చిత్రాలతో బోమ్మలతో, ప్రకృతి విషయాలతో అతని మనసు నిండిపోతుంది. ఒక నెలో, సంవత్సరమో గదుస్తుంది. తల్లి తండ్రి మళ్లీ ఛికారుకి పోదామని నిర్మలయించుకుంటారు. విల్లవాడు ప్రశాంతమైన యొండ పున్న ఉదయం కోసమూ తను ఒకప్పుడు, యొప్పుడో పూహాకండని పూర్వం, తన తల్లిదండ్రులతో అదివిలోకి వెల్లిన రోజు కోసం యొదురుచూస్తూ పుంటాడు. విల్లవాడి జ్ఞావకాల్లో మెరినే స్వప్షమైన, సజీవ వివరాలతో తల్లిదండ్రీ ఆశ్చర్యపోతారు: విల్లవాడు రెండు విభిన్నమైన రంగులన్న దళాల పుష్టుని గుర్తుంచుకుంటాడు. విల్లవాడు పుష్పుగా మారిపోయిన అన్ననీ చెల్లెల్లీ గురించిన అధ్యాతమైన కథ వల్లిస్తూ వుంటే తండ్రి ఆశ్చర్యపోతూ వింటాడు. అతను ఆ కథని భార్యకి అదివిపారులో ఒక యేదాది క్రితం చెప్పాడు. తన తండ్రి యేం చెపుతున్నాడో విల్లవాడు విననట్టే

వుంది. పిల్లవాడు సీతాకోకచిలుకని వెంటాడుతున్నాడు - యెలా అతను చుట్టూతావన్న ప్రపంచంనుంచి అలాంటి చిన్న వివరాన్ని గుర్తుంచుకున్నాడు?

సంగతి యేమిటంటే, జ్ఞాపకాలలో లోతుగా పదిలపరుచుకోగల స్వస్థమైన, పులకింపచేసే వర్ష క్రీడల్సీ, చిత్రాల ధ్వనులనీ, వివరాల్సీ అశ్వర్యకరమైన నిశిత ధారణల్తే వుంచుకోగల శక్తి పిల్లలకి వుంటుంది. చుట్టూతావన్న ప్రపంచంలో తను చిత్రాలు గ్రహించే క్రమంలో తన చైతన్యంలో ఉధృవించే అనూహ్వామైన ప్రశ్నలతో పెద్దవాళ్లని పిల్లవాడు ఆశ్వర్యపరుస్తాడు. ఆశ్వర్యకరమైన పుష్పాని గుర్తుచేసుకుంటూ పిల్లవాడు తండ్రిని అడుగుతాడు: “అవును, ఆ అన్నా చెట్లెలూ ఒకళనొకళు చూసుకోగలరా? చెట్లకీ ప్రాజం వుండని మీరు చెప్పారు. అంటే అవి చూడగలవు, వినగలవు, కదా? అవి ఒకడాంతో ఒకటి మాట్లాడుకుంటాయా? అవి మాట్లాడుకునేటప్పుడు మనం వినగలమా?” తండ్రిని ఆశ్వర్య చకితమై చేసే ఆవపు ప్రపాహం, కానీ ఆ పిల్లవాడు యేడాది క్రితమే ఆ విషయం యెందుకడగలేదు? అంత కాలం ఆ జ్ఞాపకాన్నే కాదు ఆ సంఘటనల రసాత్మకాన్ని కూడా యెలా భద్రపరచుకోగలిగాదు? పుష్పులా, వినీలాకాశపూ, సుదూర విమానపు మౌతా శాలూకు నానా విధమైన ముసుగునీ తోలగించుకుంటూ చిన్న పిల్లవాడు తనకిగా స్వస్థంగా వూపించగలడని తండ్రికి సమ్మకం యేర్పడుతుంది.

యిదంతా ఆలోచించుకుంటూ నన్ను నేనే యా ప్రశ్న వేసుకున్నాను: సభీవమైన స్వస్థమైన వూహ, నిశితమైన ధారణ చుట్టూతావుండే ప్రపంచంలోని వాటివట్ల సున్నితమైన అనుభూతి ప్రతిచర్యలు గల పిల్లవాడు, రెండు మూడేళ్ల బడి చదువు తర్వాత వ్యాకరణ సూత్రాలు గుర్తుంచుకోలేక పోవడమేమిటి? “తత్త” అన్న దాని వర్షక్రమం రాయలేకపోవడమేమి? తోమ్మిదార్సు యెంతో గుర్తుంచుకోకపోవడమేమి? ఆ జిర్యన్ పండితుడి నిర్ణయాని కంటే ఎక్కువ ఆశోషమామైందానికి వచ్చాను: పారశాల కాలంలో జ్ఞానాన్ని ఆకళింపు చేసుకునే క్రమం తరచుగా పిల్లవాని ఆంతరంగిక జీవితంతో సంబంధం లేకుండా వుంటుంది. పిల్లవాడి జ్ఞాపకశక్తి నిశితంగా వుండబ్లో, బింకంగా వుండబ్లో, పిల్లవాడి ధారణలోకి స్వస్థమైన చిత్రాల, భోష్యాల, గ్రహాలల, వూహాల స్వచ్ఛమైన సెలయేరు ప్రపహస్తుంది. కనుక వాళ్ల సూక్ష్మమైన, అనూహ్వామైన “ఆత్మిక” సందేహాలతోటి విల్లల ఆలోచన మనశ్శి నిర్ణాంత పోయేటట్లు చేస్తుంది. అది ఆ జీవనదాయక సెలయేలోతో తడపబడుతుంది కాబట్టి అలా చేస్తుంది. పిల్లవాడి చైతన్యంనుంచి చుట్టూతావుండే ప్రపంచాన్ని బడి తలుపు మూసెయ్య కూడదు. బాల్య సంవత్సరాల కాలమంతా కూడా పిల్లలకి చుట్టూతావుండే ప్రపంచమూ, ప్రకృతి స్వస్థమైన చిత్రాలూ, భోష్యాలూ, భావాలూ యివ్వాలనీ, పిల్లలు ఆలోచనా సూత్రాల్ని సర్వసమమైన కట్టడంలాగా, ఆ భవనపు శీల్ప విన్యాసం యింకా బాగా నిర్మించిన భవనానికి, అంటే ప్రకృతికి, ప్రేరకం అయినట్టుగా గుర్తించాలనీ నేను ప్రయత్నించాను. పిల్లవాళ్లి వూరికే ఒక జ్ఞాన భాండారంలా మార్పుకుండా

వుండాలంట, సత్యాలకీ, నియమాలకీ, సూత్రాలకీ ఖజనాలా కాతుండా వుండాలంట వీల్లివాడికి ఆలోచించడం నేర్చాలి. అనటు వీల్లిల మనసూ ధారణల స్వభావం చుట్టూ పున్న ప్రపంచం తన నియమాలతోటి వాళ్లకి ఒక్క నిమయం కూడా మూనుకుపోకుండా వుండాలని అపేక్షిస్తుంది. వీల్లిల ధారణ నైరిత్యం, వాళ్ల ఆలోచనా స్వప్తత్వం, వాళ్ల బిడిలో చేరగానే నీరసించిపోవు సరికదా వీల్లిలు ఆలోచించి, గుర్తుంచుకుని, హేతువద్దంగా వుండటం నేర్చుకునే వాతావరణం చుట్టూ పున్నట్టయితే అవి బిలపడతాయి.

మేధా బోధనలో ప్రకృతిపాత్రని మరీ యొక్కవ చెయ్యుకూడదు. వీల్లివాడు ప్రకృతిలో చుట్టూముట్టబడి పున్నట్టతే అదే మేధాభివృద్ధికి బిహృందమైన ప్రేరణ అని భావించే ఉపాధ్యాయుడు ఘోరంగా తప్పు చేసినట్టే. హేతుబద్ధతమీదా, అనుభూతులమీదా, యిన్యమీదా ప్రత్యక్షంగా వర్తించే మంత్ర శక్తిలేం ప్రకృతిలో లేవు. బోధనకి ప్రకృతి శక్తిపంతమైన ఆధారమే. దృగ్గోచరమైన వద్దతిని అధిక అంచనా వేయడమనేది వీల్లివాళ్ల ఆలోచనలోని విధి ప్రత్యేకతల్ని సాధారణీకరించడఱ సంజ్ఞన చర్యల్ని యిందియుగ్రాహ్య రంగానికి కుదించడం. వీల్లివాళ్ల ఆలోచనా క్రమంలో ప్రత్యేకతల్ని ఆరాధించకూడదు. ముఖ్యంగా వీల్లిలు చిత్రాల్లోనూ, రంగుల్లోనూ, ధ్వనిల్లోనూ ఆలోచిస్తారు. యి లక్షణం వస్తుగత సత్యం. దీని ప్రాముఖ్యాన్ని దృఢంగా ఉపేన్నే రుజువు చేశాడు. వీల్లివాడు చిత్రాల్లోనూ, రంగుల్లోనూ, ధ్వనిల్లోనూ ఆలోచిస్తాడు కాబట్టి; అతనికి భావాత్మక ఆలోచనా క్రింది నేర్చుక్కోదనేది అర్థం కాదు. దృశ్య సహకారుల ఉపయోగంలోని ప్రాముఖ్యాన్ని, మేధా బోధనలో ప్రకృతికి గల పాత్రనీ నొక్కి చెబుతునే అనుభవజ్ఞదైన బోధకుడు భావాత్మక ఆలోచనాభివృద్ధికి, యి వద్దతుల్లోని లక్షణమన్నిత బోధనకి, వాటిలో సాధనాలు చూసాడు.

మా విద్యార్థులకి ఆలోచనా ఆధారం కాగల ప్రతిదాన్ని రోజు తర్వాత రోజుగా నాలుగేళ్లు నేను మధించాను. వీల్లిలు తమ ఆలోచనలకి ఆధార మయ్యేటటువంటి విషయాల్ని చుట్టూ పుండే ప్రపంచంలో గమనిస్తారు. ఆ విధంగా “ప్రకృతి పుస్తకంలో”ని మూడు వందల పుటులు సమకూరాయి. అందులో మూడు వందల పరిశీలనో, వీల్లిల హృదయాలమీద హత్తుకుపోయే మూడు వందల బోమ్మలు పున్నాయి. వారానికి రెండుసార్లు మేం యొలా ఆలోచించడం నేర్చుకోవాలో దాని కోసమని ప్రకృతిలోకి ప్రారు వెళ్లేవాళ్లం. పూరికే పరిశీలించడం కోసం కాదు, ఆలోచించడం నేర్చుకోవడం కోసం. నిజానికి అవి ఆలోచించడంలో పాలాలు. కాని పాతం యొంతో నిమగ్నం చేసేటట్టగా, యొంతో ఆసక్తికరంగా వుండటమనేది వీల్లివాడి ఆంతరంగిక ప్రపంచాన్ని యింకా సంవద్యంతం చేస్తుంది.

వీల్లిల మనసులమీద హృషికీత స్వప్తమైన చిత్రాలు హత్తుకునేటట్టు, సాఫీవమైన రూపకట్టే భావాల పునాదులు చేరుకునే ఆలోచనా క్రమపు స్థాయి అందుకునేటట్టు నేను గమ్యం యేర్పాటు చేసుకున్నాను. అంచేత వీల్లిలు చుట్టూ

పుండె ప్రపంచాన్ని పరిశీలించేటప్పాడు, విషయాల కార్బూకారజ సంబంధం నిశ్చయించుకొనేటట్టూ, వస్తువుల గుణాలూ, చిహ్నాలూ పోల్చేటట్టూ ప్రయత్నించాను. నా పరిశీలనలు పీల్లివాడి మేధాభివృద్ధిలో ఒక ముళ్లపైన సూత్రాన్ని దృఢపరిచాయి: పొరకాలల్లో సంక్లేపింపబడిన సత్యాలు యొంత సాధారణీకరించబడినవైతే అంతగా మేధాక్రమ అవసరమపుతుంది, అంత తరచుగా విద్యార్థి జ్ఞానార్థాలనుంచి, అంటే ప్రకృతినుంచి సమాధానం పొందాల్చిపుటుంది. అంత స్వప్తంగా పరిషేష్టిక ప్రపంచపు చిత్రాలు బోమ్మలూ అతని ప్రైతస్యంమీద ముద్రపేస్తాయి. ఆలా అని స్వప్తమైన చిత్రాలు పీల్లివాడి ప్రైతస్యంమీద భోటోగ్రాపు ఫిల్ములాగా ప్రతిచించించపు. భావాలు యొంత స్వప్తమైనవైనా నో అవి వాటంతటవే అంతమూ కాదు, అధ్యయనంలో లక్ష్మీమూ కాదు. సైద్ధాంతిక ఆలోచన పున్న చోట, సజీవ ధ్యావం దానికిదే అంతిమ లక్ష్యం కాక, ఒక సాధనం మాత్రమే అయినప్పాడు మేధా బోధన మొదలపుతుంది: చుట్టూలూ పున్న ప్రపంచపు స్వప్తమైన చిత్రం అధారం, అనేక రూపాలుగా, వర్రాలుగా, ధ్వనులుగా, ఒక వెయ్యి సందేహాలూగా పున్న అధారం. యా సందేహాల వస్తువుని వెల్లడి చేసేటప్పాడు, ఉపాధ్యాయుడు “ప్రకృతి పుస్తకపు” పుటశ్శి శిరగేస్తాడు.

“ప్రకృతి పుస్తకం”లోని మొదటి పుటని “సజీవమూ, నిర్మివమూ” అంటాం. ఆకురాలు కాలపు తొలి రోజుల్లో ఒకనాడు వెచ్చగా యొంగగా పుండె లోజున మేము నదివొడ్డుక వెళ్లి, గడ్డిమీద సుఖానీసులయ్యాం. మా ముందు పుష్టులతో పున్న పచ్చికమైదానం విస్తరించుకుని పుంది. తేటగా పున్న నది లోతుల్లో చేవలు యాదుతున్నాయి, సేతాకోచిలుకలు ఏడిసిచిడిసి యొగురుతున్నాయి. పైన చినీలాకాశంలో స్వాలోపక్కలు యొగురుతున్నాయి. మేం యొతెన గట్టు దగ్గరకి వెళ్లాం. ఆక్షాడ కొన్నెత్తుగా నది గట్టుని కోసేసింది. పీల్లలు విభీస్తమైన రంగుల మట్టి యిసకల పొరల్ని - వసుపు, యొరువు, నారింజరంగు, తెలుపు పొరల్ని - వరీక్షించారు. తెల్లబి మట్టిపొర, దానికింద బంగారు మచ్చె యిసక పున్నాయి. యింకా దిగువ పొరగా ఘనస్వీకాలు పున్నాయి. పీల్లలు నల్లని పై మట్టిపొరలని లోతైన పొరలతో పోల్చారు.

“మట్టి పై పొరల్లో మీకేం కనిపెస్తేంది?” అని నేను అడిగాను.

“గడ్డివెట్లు, లోతైన పొరల్లో వేట్లు లేపు” అని పీల్లలు జవాబిచ్చారు.

“సానువు అంచులోనూ, బంగారు వస్తే యిసక ఖండంలోనూ పెరిగే వచ్చని గడ్డి పోచల్ని చూడండి. గడ్డికి యిసక్కు పుండె తేడాలేమిది?”

“గడ్డి వేసవిలో పెరుగుతుంది, ఆకురాలు కాలంలో వాడిపోతుంది, మట్టి వసంత రుతువులో చిగురు తొడుగుతుంది.... యింకా, గడ్డికి చిన్ని విత్తనాలుంటాయి, అవి నేలమీద చెదిరి, అందులోనుంచి మట్టి గడ్డి మొలుస్తుంది...” అని జవాబు చెప్పారు పీల్లలు.

“మరి యసక మాటేమిలి?” నేను అందరు పిల్లలూ, ముఖ్యంగా మేదక్కలైన పేత్రిక్, వాల్యూ, నీనాలు చుట్టూడా వున్న ప్రవంచంలోని వాటిని పోల్చాలని అనుకున్నాను. క్లాసులో యింకా పిల్లలున్నారు - మీష, సాష లాంబి ఎళ్లు. వాళ్ల ఆలోచనాధార నెమ్ముది అయినా సంపూర్ణమైన నదిలాగా వుండేది. ల్యాడా తినే యింకో చిన్నమ్మాయి వుంది. ఆ పిల్ల ఆలోచన యేదు అంతరాల్లో పెట్టి తాళం వేసిన పెట్టే లాగా నాకీంకా దురవాహంగానే వుంది. మొదట్లో నేను అనుకునేవాళ్లి ఆ పిల్లకి వూరికి నెమ్ముదైన మానసికాభిఖ్యాతి వుంది, అంచేత మిగతా పిల్లలకి సులభంగా వచ్చేది ఆ పిల్లకి కష్టమవుతుంది అని. కనిి ఆ చిన్ని పిల్ల కళ్లు కళగా వుండేవి. ప్రతీదీ ఆ పిల్లకి ఆకర్షపంతంగా కనిపించేది. యేదో ఒక రకమైన ఆంతరంగిక శక్తితో పట్టుకుని ఆ పిల్ల ఆలోచన అనుభూతం చేసుకొనేది; తనకి బాగా తెలిసిందాన్ని చెప్పడానికి ఉద్దేశ్యపూర్వకంగా తొందరవడటం లేదన్నట్టుగా వుండేది.

“పీల్లలూ, ఇదిగో బంగారు యసకనీ ఆకుపచ్చ గడ్డినీ చూడండి. యంకా సరిగా చెప్పిలంటే ఆకుపచ్చ యసకా, ఆకుపచ్చ గడ్డి. అవి యెలూ ఒక్కలూ వున్నాయి? యెలూ తేడాగా వున్నాయి?”

పచ్చని మైదానంకేసి, బోసీగా వున్న యెత్తెన గట్టు కేసీ చూసి పిల్లలు ఆలోచించారు. ల్యాడా కట్ట ఆలోచనా మగ్గంగా వున్నాయి, ప్రైక్ కనుబొమలు మధుచుకున్నాయి. వాల్యు ఒక చేతిలోనుంచి యంకో చేతిలోకి యసక పోసుకుంటూ వుంది.

“యసకకి వువుల్లేవు, గడ్డికి వున్నాయి” అంది ల్యాదా.

“ఆపులు గడ్డి మేస్తాయి, కానీ యసకనీ మెయ్యగలవా!” వివరించాడు పేతుక.

“వాన కురిస్తే గడ్డి మొలుస్తుంది. కానీ వానలో యిసక యొలా మొలుస్తుంది?” అన్నాడు ఆలోచిస్తున్న మీవ.

“యసక నేలలో లోతుగా పుంటుంది, గడ్డి పై పైనే పుంటుంది” అన్నాడు యూర.

కానీ సెర్జు అశ్వంతర పెట్టాడు: “అయితే నది బడ్డన యసక లేదేమిటి? గడ్డి యెండకి పెరుగుతుంది, యసక యెండలో వూరికి వేడెక్కుతుంది.”

అన్నదు యెవల్లో యేరిన గులకూయినీ యాపిల్చెట్టు ఆకునీ, యెప్రని గాజముక్కునీ, డెయినీ పువ్వునీ, చెరువులో యాదే చెవల్లీ, బాతుయాకునీ, వంటెనమీద పోతపోనిన యినప కటికటాల్సీ, చెట్లలో అల్లుకుపోయిన హాఫీల్గల్సీ పోల్చొం. పీల్లల ఆలోచనలు జలలా చిమ్ముతున్నాయి. చిన్న కుర్రాళ్లు, అమ్మాయిలూ తమ చుట్టూలా పున్న ప్రపంచంలోనీ వస్తువులకీ యిందియుగ్మాఘైనవాచికీ మధ్యన కనిపించే పరస్పరాధినతని గుర్తించారు, తక్కడం వైకి కనిపించని సంబంధాల్సి ఆవిపురించారు. క్రమక్రమంగా పీలల మనసులో సభ్య,

నిర్ణివమైనవాటి మొదటి భావాలు రూపుతీసుకున్నాయి. కొన్ని సజీవమైనవి, కొన్ని నిర్ణివమైనవి - పిల్లలు చాలా ఉదాహరణలు చూశారు. కాని నేను “సజీవమైన దాన్ని నిర్ణివమైన దాన్నంచి విడదినేది యేది?” అని అడిగినప్పుడు, వాళ్లు జవాబు చెప్పలేకపోయారు. తేలిందేమిటంటే, యిం ప్రత్యు అడగ్గానే పిల్లలు తమ కళతో చూసిందానికేసి మళ్లీ తిరిగారు. వాళ్లు సరిగ్గానే గమనించిన చిహ్నాలతో బాటుగా పిల్లలు తప్పులు కూడా చేశారు. మేం అక్కడ చేసిన సజీవ పరిశీలనాక్రమంలో వాటిని సహరించుకున్నాం. “సజీవమైనవి కదుల్లాయి, నిర్ణివమైనవి కదలవు” అని కోష్ట చెప్పినప్పుడు అందరూ అతనితో యేకీథించారు. కాని అప్పుడు నిశ్శబ్దం ప్రవేశించింది. పిల్లలు తమంతటతామే చుట్టూతా చూసుకున్నారు. యింక ఆ చర్చ యిలా సాగింది.

“నదిలో కొట్టుకుపోతూ వుండే కర్ర కదుల్లంది. కాని అది ప్రాణం వున్నది కాదుగా.”

“ఒక త్రాక్షరు కూడా కదుల్లంది. అది ప్రాణమున్నది కాదుకదా.”

“సాలెగూడు గాలిలో యెగురుతుంది. దానికి ప్రాణం లేదు మరి.”

“పాత యింటి కప్పుమీద నాచు కదల్లు. కాని అది జీవం వున్నదే - ఏం, నాచు నిజంగా జీవం వున్నదే?”

“మరి యిసక కూడా కదుల్లంది. మనం యిసక గొయ్యె దగ్గర వున్నాం, యిసక నదిలో యెలా పరిగెట్టింది చూకాం.”

పుహుం, ఆ భేదం చలనంలో లేదు. ప్రవంచంలో సజీవ, నిర్ణివాల్ని యేది పేరుచేస్తుంది? పిల్లలు తిరిగి తిరిగి తమ చుట్టూతా వున్న ప్రవంచంలోని వస్తువుల్ని పోల్చారు. ఘార సంతోషంగా అరిచాడు:

“సజీవమైంది పెరుగుతుంది, నిర్ణివమైంది పెరగదు.”

పిల్లలు యిం మాటల్ని మనం చేసుకున్నారు. యింకోసారి వాళ్ల దృష్టి తమ చుట్టూతా వున్న ప్రవంచంకేసి మళ్లింది. వాళ్లు పైకి తార్మాణాలు చెప్పారు: గడ్డి సజీవం - గడ్డి పెరుగుతుంది; చెట్లు సజీవం - చెట్లు పెరుగుతాయి; అడవి గులాబిపుష్ట పొద సజీవం - ఆది పెరుగుతుంది. రాయి నిర్ణివం - పెరగదు; యిసక నిర్ణివం యొందుకంటే అది పెరగదు కనక. అది సంగతి - సజీవమైన ప్రతిది పెరుగుతుంది. నిర్ణివమైనదేది పెరగదు... మీష చేస్తి గురించో ఆలోచిస్తూ, దూరంగా చూసుకున్నాడు. తన మిత్రులు చెప్పేది వాడు విన్నాడా? పిల్లలు తమ చుట్టూతా వున్న సజీవ, నిర్ణివ వస్తువుల పేర్లు చెప్పగానే, ఆ చిన్న పిల్లవాడు అన్నాడు:

“సజీవమైంది యొంద లేకుండా వుండలేదు.” అలా అని అడివికేసీ, వచ్చిక మైదానంకేసీ, పొలంకేసీ చూచించాడు.

మెల్లిగా అలోచించే వాళ్ళకి గ్రహణశీలత, శ్రద్ధ, పరిశీలనా సైషిత్వం వుంటాయని నేను తరచుగా గమనించాను. మీష మాటలు వీల్లల అలోచనవి రెక్కిత్తించాయి. “నేను ఆ సంగతి మండే యెందుకు అలోచించలేదు?” నిర్మాణా అమ్మాయిలూ, అజ్ఞాయిలూ యి ప్రశ్న తమకే పేసుకున్నారు. దృఢమైన ధారణ మరోసారి చుట్టూతా వున్న ప్రపంచంలోనీ వస్తువుల్ని అనుభూతం చేసుకున్నట్టు వుంది, యింకోసారి వీల్లలు పైకి అనుకున్నారు: “గడ్డి, ఘన్యులు, చెట్లు, గోధుమ యెండ లేకుండా బతకలేవు. మనుషులు కూడా యెండ లేకుండా బతకలేరు. యేం, మనుషులు యెండ లేకుండా బతగ్గలరా? ఉహం, యొక్కణ్ణ భూమి లోపల లోతుగా మనుషులు బతకదం హూహంచను కూడా లేం. చెట్ల కొమ్మల నీదలో గడ్డి యెండిపోతుందని మనకి తెలుసు. మా నాన్న చెప్పాడు: “వాన కరిసిం తర్వాత యెండ గనక భూమిని వెన్నబరవడం లేకపోతే శీతాకాలపు పంటలు పచ్చగా అవవు, యెండ లేకుండా యేం బాగోదు....” కానీ రాళ్ళ యెండ లేకుండా కూడా అలానే వుంటాయి. అణ్ణీ, వుండవు; నేలమాత్రిగలో అవి బూజువట్టి పోతాయి. బూజు సజీవమా కాదా? యెండ ఫూరికే ఉపయోగకరమైన వాటినే తేడు; చాలాకాలం వాన కురవకపోతే యెండ పంటల్ని మాధ్యమంది: దానర్థం సజీవ వస్తువులకి యెండే అవసరం కాదు, నీళ్ళ కూడా కావాలి.”

ఆపీ వీల్లల అలోచనా పాయలు, యి పాయలన్నీ కలిసి ఒక యేక్కక సెలయెరుగా కవిసింతాయి. వీల్లలకి స్వస్తుమైతోతుంది: సజీవమైనవాతిలో వాళ్ళకి స్వస్తుంగాని విషయాలు సంభవిస్తున్నాయి. అవి సూర్యునిలో, నీలిలో, చుట్టూతా వున్న ప్రకృతిలోనీ ప్రతి దానిమీదా ఆధారపడి వున్నాయి... “ప్రకృతి పుస్తకవు” మొరటి పుటలోనీ మొదటి పంక్తిని వీల్లలు చదువుతున్నారు. మొత్తం ప్రపంచమంతా రెండింటితో కూడిపుండని వాళ్ళ అర్థం చేసుకున్నారు - సజీవమూ, నిర్మివమూ. నీలిని గురించిన వాళ్ల మొదటి ఆభిప్రాయాలు చాలా ప్రశ్నల్ని లేవనెతాయి. యాళ్ళకి పోయేటప్పుడు, తమకి పరిచయమైందని అనుకున్న ప్రతిదాన్ని, వాళ్ల పరిష్కించారు. వాళ్ల అంతకుముందు యేధి చూడగలని గుర్తించారు. వాళ్ల మానే కొణ్ణి సందేశాలే: కాయలోనుంచి వచ్చే చిన్ని మొలకలు మహా ఓకు వృక్షాలలా యెలా మారతాయి? ఆకులూ, కొమ్ములూ, దళసరి కాండమూ యొక్కడినుంచి వస్తాయి? ఆకులు చెట్లనుంచి ఆటలాలు కాలంలో యెందుకు రాలతాయి? శీతాకాలంలో చెట్ల పెరుగుతాయా పెరగవా? ఒకసారే యి ప్రశ్నలన్నిటికి జవాబుచెప్పడం అసాధ్యం, ఆలాంటి పని చేసే ప్రయత్నం కూడా మనం చెయ్యకూడదు. వీల్లలకి యి ప్రశ్నలంటూ వుండడం మేలు. వీల్లలు అలోచిస్తూ జవాబులకోసం జ్ఞాన, ఆలోచనల మూలాలకి చుట్టూతా వున్న ప్రపంచంకే పోవడం నేర్చుకున్నారు. తన ఆలోచనలని చెప్పేటప్పుడు వీల్లపాడు కన్నికమైన, సమైన మాట పట్టగలిగాడు. ముఖ్య అంతమైన స్వస్తుమైన ఆలోచన చుట్టూతా వున్న ప్రపంచంతోచీ ప్రత్యేక వ్యవహార క్రమంలో ఆలోచనా క్రమంలో సంపాదించబడుతుంది.

పిల్లవాడు చిత్రాల్స్, రంగుల్స్, ధ్వనుల్స్ ఆలోచిస్తాడు. అలా అని పిల్లవాడు నిర్మిష్ట రూపమైన ఆలోచనా పరిధిలోనే వుండిపోవాలని కాదు. చిత్రాల్స్ ఆలోచించడం అనేది భావాలు అర్థంచేసుకునే క్రమం చేరుకోడానికి అవసరమైన అడుగు. క్రమేహి నేను పిల్లలు యి కింది భావాలలో వ్యవహారించేటట్లు చెయ్య ప్రయత్నించాను: విషయం, కారణం, ఘరితం, సంఘటన, నియమత, ఆధారత్వం, శీదం, సారూప్యం, ఉమ్మడితత్వం, సంబంధి, విరోధి, సాధ్యం, అసాధ్యం లాంటివి. యి భావాలు అపరిమేయ ఆలోచనా క్రమంలో పెద్ద పాత్ర వహిస్తాయని యొన్నే సంవత్సరాల అమఫం నాకు నమ్మకం కలగజేసింది. సజీవ వాస్తువాలకీ ప్రకృతిలోకి కోధన లేకుండా, కళలో చూసిందానికి ప్రేగా ఆలోచించకుండా, క్రమేహి నిర్మిష్ట రూపమైన వస్తువులనుంచీ, సంఘటనలనుంచీ, విషయాలనుంచీ సాధారణీక్కత అపరిమేయ నిర్మారణలకి బదిలీలేకుండా యి భావాల్ని కరతలామలకం చేసుకోవడం అసాధ్యం. పిల్లల మనస్సుల్స్ ఉధ్వపించే సందేహాలు యి బదలాయింపుని ముందుకు తీసుకెడతాయి. ప్రకృతిలో కనిపించే నిర్మిష్ట రూపాల్ని పరిశీలించడం, కార్యకారణ సంబంధం అన్నేపీంచడం నేను మా పిల్లలకి నేర్చాను. ఆలోచనకీ, నిర్మిష్ట రూపచిత్రాలకీ వున్న సంబంధం పుణ్యమా అని పిల్లలు క్రమేహి అపరిమేయ భావాలతో వ్యవహారించే అలవాటు పొందారు. యిది చాలా సంవత్సరాలు పట్టి దీర్ఘమైందనుకోండి.

“ప్రకృతి పుస్తకం” చదవడం పిల్లలకి ఆసక్తికరంగా వుంది. ఆ ఆసక్తి దానికదే లక్ష్మీం కాదు. ఆధ్యయనంలో పిల్లవాడి ప్రత్యక్ష వ్యక్తిగత ఆసక్తికి అమిత వ్యక్తి వుండదని, పిల్లల కార్యాలయ విద్యావిషయక క్రమపు లక్ష్మీం కాదని సోవియట్ బోధనాశాస్త్రం అంటుంది. “పిల్లవాడికి ఆసక్తి వున్నదాన్ని చెయ్యమని నేర్చడమే కాదు, ఆసక్తిలేని దాన్ని కూడా చెయ్యమని బోధించాలి. దాన్ని చెయ్యడం తమ విధిని నెరెర్చుకునే సంతోషం కోసమే. మీరు పిల్లవాడిని జీవితం కోసం సిద్ధపరుస్తున్నారు. మరి జీవితంలో అన్ని విధులూ వినోదంగా వుండవు” అని ఉప్పేన్నే రాశాడు. విద్యార్థుల వ్యక్తిగత అవసరాల తృప్తి దృష్ట్యా అధ్యయనంలోని విషయాలనీ, రూపాలనీ, పద్ధతులనీ భావించే బూర్జువా పండితుల దృక్పథం సోవియట్ బోధనాశాస్త్రానికి పరాయాది.

సోవియట్ విద్యలో పిల్లవాడి వ్యక్తిగత ఆసక్తులు పారకాలలోని బోధనాశాస్త్రక లక్ష్మీలని అందుకునే సాధనంగా చూడబడతాయి - ఒక శాస్త్రియ జ్ఞాన రంగం పొందడం, గతితార్థిక భౌతికవాద విశ్వాసాలు రూపుదీసుకోవడం. “ప్రకృతి పుస్తకం” చదవడంలో మేమేదో కాలక్షేపం చెయ్యడం లేదు, ఆసక్తికరమైన ఆటలో నిమగ్నులమూ కాలేదు, కాని మమ్మల్ని శాస్త్రియ జ్ఞాన ప్రవంచానికి నడిపించే దారిలో వెదుతున్నాం. ప్రకృతి నియమాల సారం వెల్లడించే చుట్టూతా వున్న ప్రవంచపు విషయాల్ని గురించి పిల్లలు ఆలోచిస్తున్నారు. నేను “ప్రకృతి పుస్తకం”లోని విషయాన్ని ప్రతి పిల్లవాడి వ్యక్తిగత ఆసక్తుల తృప్తి కోసం కాకుండా,

ప్రపంచపు గతిశార్హిక, శాస్త్రియ అవబోధ కోసం నిర్జయించాను. యిందులో, సోవియట్ బోధనాశాస్త్రంలో పిల్లవాడి కార్యాచరణ గమ్యం వర్తించే సిద్ధాంతం ఆచరణాత్మక హాదుల ప్రభ్యాత సూత్రం “ఆచరణ ద్వారా నేర్చుకోండి” అనేదాంతో విభేదిస్తుంది.

సోవియట్ బోధనాశాస్త్రంలో కార్యాచరణ అనేది ఒక క్రమబద్ధమైన శాస్త్రియ విద్యకి ప్రత్యమ్మాయం కాదు, కాని బోధనాత్మక, సామాన్యమైన పెంపక లక్ష్మీలు సాధనకి ఒక మార్గం మాత్రమే. పిల్లవాడి వ్యక్తిగత ఆసక్తి లేకుండా జ్ఞానసాధన పెంపిందించే కార్యాచరణ అసూప్యమైనదనుకోండి. సోవియట్ బోధనాశాస్త్రంలో ఆసక్తి అనేది తరువాద, శోధనాత్మక క్రమంలో పిల్లవాడి స్పజనాత్మక అంతరంగిక శక్తిలో చురుకైన థాగంగా థావించబడుతుంది. ఒక విద్యార్థి కరతలామలకం చేసుకున్న సత్యాలు యేమేరకి అతని వ్యక్తిగత విశ్వాసాలవులాయో అమేరకి యేది చదవగలడో, తెలుసుకోగలడో అందులో ఆసక్తి గాఢమవుతుంది. సోవియట్ బోధనాశాస్త్రంలో ఆసక్తి సిద్ధాంతంతోటే, శాస్త్రియ భౌతికవాద విద్యతోటే విడదియలేనట్టుగా కలిసిపోయింది.

మేము “ప్రకృతి పుస్తకం”లోని పుట తర్వాత పుట చదివాం, అధ్యయనం చేశాం, ఆలోచించ నేర్చుకున్నాం. పిల్లలు పరిచయం చేసుకున్న రెండవ పుట “నీర్చివమైంది జీవంతో బంధించబడి వుంది” అని పిలిచాం. మేం గ్రీన్హాన్ కెళ్లి పెద్ద పిల్లలు అదే బంగారు యిసుకలో, భూగర్బంసుంచీ పగిలిన యిటిక ముక్కలపైనుంచీ తీసుకువచ్చిన యిసుకలో, దోసకాయలు, టొమాటోలు, బార్నీ, ఓట్టు యెలా పెంచుతున్నారో చూశాం. లోహపు, కర్డ పాత్రల్లో యిసక, పగిలిన యిటుక ముక్కలు యెలా నింపుతున్నారో, వాటిలోకి రసాయనిక మిశ్రమాలు యెలా పోస్తున్నారో పిల్లలు చూశారు. యా మిశ్రమంసుంచి దోసకాయలా, టొమాటోలా వేళ్లు పెరగడానికి, ఫక్కం గావడానికి యేది అవసరమో అది గ్రహించారు. ప్రాణంలేని గులకూళ్లా, నీళ్లల్లో కరిగిన తెల్లలే పొడీ కూడా జీవానికి అంతే అవసరం అనిపిస్తుంది. బార్నీముక్కల ఆకుపచ్చ కాండాలు యిసుక, గులకూళ్ల లేకుండా కూడా చదువైన పాత్రల్లో పెరుగుతున్నాయి: వాటి వేళ్లు తెల్లలే పొడి ద్రావకంసుంచి ఆహార తీసుకున్నాయి. పుప్పులకేసీ, పక్కంచెందే పక్కలకేసీ ప్రథ్రగా చూసి పిల్లలు గమనించిని యేమంటే, సజీవమైన వాటికి నీర్చివమైంది నీళ్లా, యెండా పున్నప్పుడు మాత్రమే ఆధారం అవుతుంది. వెలుతురూ, ఉష్ణమూ, సీరూ లేకుండా జీవం అసాధ్యం. ఆరోజు మేఘావృత్తంగా పుండి, గ్రీన్హాన్లో విద్యుద్దిపాలు వెలుగుతున్నాయి. బయట చల్లగా పుండి, కాని గ్రీన్హాన్లో సెంట్రల్ హీటింగ్ పైప్సులు గాలిని వెచ్చబడుతున్నాయి.

నేను పిల్లలకి చెప్పాను: “మీకు చుట్టూతా కనిపించే వాటిని జాగ్రత్తగా చూడండి. సజీవమైంది నీర్చివమైంది లేకుండా మనగలదో లేదో ఆలోచించండి. మీముందు అనేక రసాయనిక యెరువులు పున్న చిన్న పాత్రలతోటి పెద్ద పాత్ర

కనిపిస్తోంది. మీ సీనియర్లు అయిన మీ మిత్రులు తెలుపు, పనుపు, బాడిదరంగూ పొళ్ళు తీసుకుని యెలా నీళల్లో కరగబెడుతున్నారో చూడండి. వాళ్ళ ముతక యసుక, ఆకులు కుల్లిన మట్టి కలిపి సారవంతమైన మట్టి తయారు చేస్తున్నారు. ఆ మిత్రమంలో యెంత రసంవూరే టొమాటోలు పంచుతాయో చూడండి. ఆ మొక్క తన కవసరమైన పదార్థాలని తన ఆకుల కోసమూ, కాండాల కోసమూ, పళ్ళ కోసమూ యొక్కడినుంచి తీసుకుంటుంది? నిర్ణీవమైన వాటినుంచి. నిర్ణీవమైనది సజీవమైన దానికి అధారం అవుతుంది.” యా సత్యాలు పిల్లల మనసుల్లో ప్రకృతి రహస్యాలవట్ల ఆశ్చర్యానుభూతిని మేల్కొల్పాయి.

మట్టి అరిస్టాటిల్ (384-322 క్రీ.పూ.) దని చెప్పే ప్రాచీన సూక్తి గుర్తుకు వస్తోంది: ఆలోచనాక్రమం ఆశ్చర్యంతో మొదలవుతుందని. ప్రకృతి రహస్యాల ఆవిష్కరణ వట్ల నిజమైన ఆశ్చర్యం ఆలోచనా క్రమాన్ని నడిపించే శక్తివంతమైన ప్రేరణ. పిల్లలు విభిన్నమైన మొక్కలు - టొమాటోలు, దోసకాయలు, బాల్డీ - రసాయనిక మూలకాల మిత్రమంలో నుంచి యెలా పెరుగుతుతున్నాయో చూకాక, నన్ను ప్రత్యులతో ముంచేతేకారు: “ఆ తేటగా వున్న ద్రావకం మందమైన కాండాలకిందా, తమ చుట్టూ తేనేబీగలు మిడిసి తిరిగే కాంతివంతమైన పుష్పులకిందా, రసం నిందుగా వుండే పళ్ళకిందా యెలా మారుతుంది?” “సజీవమైంది యొక్కష్టంచి వస్తుంది? సూర్యుడు మొక్కల కోసం ఆకుపచ్చని మొక్కలు తెస్తాడా లేక ఉప్పమూ, కాంతి మాత్రమే యస్తాడా?” “అదే ద్రావకంనుంచి పచ్చబి దోసకాయలూ, యెర్రబి టొమాటోలూ యెలా పెరుగుతాయి?” “దోసకాయలు ఆకుపచ్చగా యెందుకు వుంటాయి, టొమాటోలు యెర్రగా వుంటాయి, అది కూడా అవి రెండూ పక్కపక్కనే పెరిగేటప్పడు?” “యా విభిన్నమైన రంగులున్న పొళ్ళలో యేముంది?” “ఆకులు కుల్లిన ఎరువు మట్టితో కలిస్తే దాన్నుంచి చెట్లు ఆకుపచ్చగా యెలా మారతాయి?”

సజీవ, నిర్ణీవమైన వాటి మధ్య సంబంధాలని గురించిన దృశ్య భూతభావాలు పిల్లవాని యితోధిక మేధాభివృద్ధికి చాలా ముఖ్యం! “సజీవమైంది యొక్కష్టంచి వస్తుంది?” అలాగే “సూర్యుడు నిర్ణీవమైందాన్నుంచి సజీవమైందాన్ని యెలా చేస్తాడు?” లాంటి ప్రత్యులని గురించి ఆలోచించి పిల్లవాడు మహాత్మర జీవితగ్రంథాన్ని తనంతట తనే చదవడానికి, అత్యంత క్లిష్టమైన క్రమాలలోని రహస్యాలని గురించి నేర్చుకోవడానికి సిద్ధమవుతాడు.

“ప్రకృతి వుస్తకం” చదవడం అనేదాన్ని మానసికమైన చురుకుదనం తేవడానికి సాధనంగా నేను చూకాను. థావాలు, బోమ్మలు, చిత్రాలు చురుకైన ఆలోచనకి ప్రారంభం మాత్రమే. “ప్రకృతి వుస్తక” పరనం పూరికే ప్రకృతి చిత్రాలా, బోమ్మలా గ్రహణ మాత్రమే కాకుండా, చురుకైన ఆలోచనకీ, ప్రవంచాన్ని సిద్ధాంతపరంగా దర్శించడానికి, పద్ధతిగల శాస్త్రాలు జ్ఞానానికి నాందిగా. వుండేటట్లు చదవడాన్ని తయారుచేయు ప్రయత్నించాను.

“చూ ఉత్తమమైన విషయం విద్యార్థుల పైతన్యంలోకి వాళ్ల వ్యక్తిత్వంలో భాగమయేటుగా కలిసినప్పాడే చేరుతుంది” అని ప్రభ్యాత సోవియట మనస్తత్తు శాస్త్రవేత్త జి. కొస్ట్రోక్ రాశాదు. కార్యాచరణ కార్యాచరణ కోసమే కాదు, వ్యక్తిగత ప్రయోజనాల తృప్తి కోసం కాదు, కాని శాస్త్రీయ జ్ఞాన విషయాన్ని వెల్లపి చేసే కార్యాచరణ - అదీ యేకతలోని సారం, సోవియట్ బోధనాశాస్త్రంలోని క్రియాత్మకమైన శాస్త్రీయ లక్షణం.

“ప్రకృతిలో ప్రతిది మారుతుంది” - “ప్రకృతి పుస్తకం”లోని తరవాతి పుట పేరు. మేము యిం పుటని కొన్నిసార్లు తిరగేశాం. ఆకురాలు కాలంలో ప్రకాశమానంగా వున్న వాక రోజున మధ్యాహ్నం భోజనాల వేకప్పుడు మేం పట్టతోటలోకి వెళ్లాం. పట్ట భారంతోటి యాపిల్, పియర్ చెట్ల కొమ్మలు వంగాయి. “చూడండి, శీతాకాలంలో మన పట్టతోట యెలా కనిపించిందో - అంతా బోసిగా, కొమ్మలిటీ కూడా తెల్లటి మంచుతోటి కప్పడిపోయి, కాండాల మట్టుల్లా మంచుతోటి.... కాని యిప్పుడు కొమ్మలన్నీ దట్టమైన హరితంతో కమ్ముకుని వున్నాయి, భూమాత రసాల్తో యాపిల్పట్లు, పియర్పట్లు తమని నింపుకుంటున్నాయి.”

రెండు నెలల తర్వాత మేం మల్లీ పట్టతోటకి వెళ్లాం. ఆది యెలా కనిపించింది? పసుప్పచ్చని ఆకులు నెలని మెత్తతీ తిహాసీలా కప్పేళాయి, కొమ్మలు సగం బోసిగా వున్నాయి. ముసిల్దిన, దొల్గా వున్న యాపిల్ చెట్లు ఒకటి, ఒక చిన్న అడివి యాపిల్ చెట్లు ఒకటి పక్కపక్కనే పెరుగుతున్నాయి. ఆ యాపిల్ చెట్లు మా తాతలు నాటింది. దానిమీద సగం కొమ్మలు చచ్చిపోయాయి. యేదో కొఢిగా మాత్రమే ఆకుపచ్చగా వున్నాయి, వాటిమీదే రసం వున్న గుండ్రబి పట్లు వున్నాయి. యింకో రెండేళ్లలో ఆ ముసలి యాపిల్ చెట్లుని కొష్టియ్యాల్చి వస్తుంది. కాని ఆ మొలక సున్నితమైన కాడమీద మృదుమైన చిగురు ఆకుపచ్చగా వస్తోంది. విద్యార్థులు యిం మొలకని ముసలి యాపిల్ చెట్లతోటి అంటుకట్టారు. సంవత్సరాలు గడుస్తాయి, ఆ మొలక చెట్లుపుతుంది, వికసిస్తుంది, బంగారు పట్లు దానిమీద పక్కానికి వస్తాయి.

“మీ చుట్టూలా జాగ్రత్తగా చూడండి. వీల్లు, ఒక్క చెట్టేసా అస్తమామా ఒక్కలాగే వుండేది కనిపిస్తోందా?”

వీల్ల జీవితానుభవం గొప్పది కాదు, కాని పసితనంనుంచీ వాళ్లు తమ ప్రపంచంలో, ప్రకృతిలో బతికారు. వాళ్లకి తెలుసు మొక్కలు పెరుగుతాయి, వికసిస్తాయి, పట్లు కాస్తాయి... లేత మొలక నెలలోంచి యెలా పైకి వస్తుంది, మందమైన కాండం వున్న మొక్కలా యెలా పెరుగుతుంది, చెట్లమైన చిగుళ్లు యెలా వస్తాయా, యెలా ఆకులు వస్తాయా వాళ్లకి తెలుసు... సజీవమైన వాటి ప్రపంచంలో వేగవంతంగా, గెంతులు వేస్తూ వచ్చే మార్పులకి వాళ్లు ఆశ్చర్యపోయారు. అంతకు ముందురోజున మేం వీచిపక్క తోటలోకి వెళ్లాం, నల్లని చిగుళ్లా. బోసిపోయిన కొమ్మలూ చూశాం. యవాక మేం ఉదయం పెందరాళే వెళ్లాం. ఒక సరికొత్త చిత్రం

మాముందు ప్రత్యక్షమైంది: కొమ్మలమీద విరుస్తున్న చిన్న, గులాబీ రంగు పువ్వులు వున్నాయి.... ఆ మొగ్గలు అంత త్వరగా యొందుకు వికసించాయి - రాత్రికి రాత్రే చెట్లు విరగబడి పూసాయి? అవి రాత్రి నిద్రపోయాయా లేదా? అనఱు చెట్లు మాములుగా నిద్రపోతాయా పోవా? కొమ్మలు కొట్టేస్తే చెట్లుకి బాధగా వుంటుందా, వుండదా? చెట్లు యొందుకు ముసలివై చబ్బిపోతాయి? ఏలికి జవాబులు వెదకడం కోసమని నేను చాలాసేపు ఆలోచించాల్సి వచ్చింది. కానీ ఆ జవాబులు కొత్త ప్రత్యుల వర్ణాన్ని తెచ్చాయి.

మేము “ప్రకృతి పుస్తకపు” యా పుటను చెరువు అంచు దగ్గర, కనుమలో, పొదల గుబుర్లో, పొలంలో చదివాం. నీళ్ల తక్కువగా వున్న చోటు తోకకప్పులు యాదుతున్నాయి. పిల్లలకి తెలును అవి కప్పులు అవుతాయని. కానీ అదెలా జరిగింది? ఆక్షేరియమలో వుండే అతి చిన్న చేవ కూడా చేపలాగా కనిపిస్తుంది, కానీ తోకకప్ప కప్పలాగా అనఱు కనిపించదేం? వ్యవసాయ సమష్టి క్లైటం వాళ్ల పట్టపురుగులని మేపడం చూశాం. గసగసాల గింజల్లా వున్న చిన్న గుడ్లనుంచి ఆబగా తినేసే చిన్న పురుగులు ప్రత్యక్షమయ్యాయి. అవి మల్లబరీ ఆకులు. మాత్రమే యొందుకు తీంటాయి? పట్టపురుగు పెరుగుతుంది, కొన్నిసార్లు పాత చర్చం వదిలి పెదుతుంది - యొందుకు? అది పట్టుకాయ తన చుట్టూతా అల్లుకుని తన చిన్ని బంగారు యింట్లో దాక్కుంటుంది. - ఆ లోపల యేం జరుగుతుంది? మేం కొన్ని పట్టుకాయల్ని తీసుకుని వాటిని కిటికీలో పెట్టాం. కొంతకాలం తర్వాత యొంతపెద్ద అందమైన సీతాకోకచిలకులు ప్రత్యక్షమయ్యాయి! ఆ సీతాకోకచిలకులు గుడ్లు పెట్టాయి, మళ్లీ అదే క్రమం మామూలే. ఆ పురుగులు సన్నని పట్టుదారాన్ని యొలా చేస్తాయి? పట్టుకాయలు అల్లుకోవడం ఆరంభించే ముందు బోలెడు మల్చరీ ఆకులు యొందుకు తిన్నాయి?

ప్రకృతిని గురించన చుక్కెన గుర్తింపుతో యొంత యొక్కవ క్రియాకీలత్వం కలిసివుంటే, అంత లోతుగా ఆలోచించి చుట్టూతా వున్న ప్రవంచంలో దృశ్య మానమవతుంది. నెలలు గడిచేకొట్టి పిల్లలు ఈము అంతకు ముందు ప్రథ్ధ పట్టని తమ చుట్టూతా వున్న దాన్ని గురించి యింకా యింకా యొక్కవ గమనించారు. ఆరకంగా వాళ్ల తమకి పరిచయమైన దాంట్లో అనఱు పోలికే లేని జీవ రూపాలు చూశారు. చీకలిగా చెమ్మగా వున్న నేలమాళిగలో గుండ్రని బంగాళాదుంపలమీద తెల్లబి ఆకుచిగుళ్లు చూశారు. అవి వేళా లేక రాబోయే కాండాలా? చెట్ల కాండాలకి చీకలిగా వుండే ఉత్తరంవేషు ఆకుపచ్చ నాచు పెరుగుతుంది. అది యొందనుంచి యొందుకు దాంకుంది? నాచుకి విత్తనాలు యొందుకు వుండవు? అది యొలా వ్యాపిస్తుంది? అన్ని మొక్కలూ వికసిస్తాయి నాచు తప్ప. నాచు యేరకం మొక్క?

“ప్రకృతి పుస్తకం”లోని కొన్ని పంక్కలు మారేవి సజీవమైనవి మాత్రమే కాదని పిల్లలకి సమ్మకం కలిగించాయి. మేం నది ఒడ్డుకు వెళ్లాం. పిల్లలు బూడిదరంగురాళ్లు పరీక్షించి, వాటిలో పగుళ్లు చూశారు. పిల్లల చేతుల్లోకి చిన్నచిన్న

ముక్కలు పూడి వచ్చాయి. అంటే రాళ్లు కూడా రాళ్లల్లగే యెప్పటికీ వుండలేవన్నమాట. కొన్ని నెలల క్రితం వాళ్లేమన్నది పిల్లలు గుర్తు చేసుకున్నారు: “రాళ్లు యెందలో వున్నా నేలమాళిగలో వున్నా ఒకలాగే వుంటాయి. రాళ్లు పగలు వేడక్కుతాయి, రాత్రిత్తు చల్లబడతాయి. బీటలు యేర్పడతాయి, నీళ్లు వాటిల్లోకి పోతాయి. మొత్తానికి రాళ్లు కూడా శాశ్వతం కావని తేలింది.”

“ప్రకృతిలో ప్రతిది మారుతుంది” అనేదానికి అంకితమైన పాతాల్ని పరిశీలించి ఒక విషయం గమనించాను. అదేమిటంటే పిల్లవాడు కనిపెట్టే కొద్ది తను అంతకుమందు గమనించని నిత్యజీవిత నియమాలు అవిష్టరించుకుంటాడు, తను తెలుసుకోవాలనుకునే కొద్ది పరివేష్టిత ప్రపంచంలోనే విషయాలపట్ల అతని స్వర్పయింద్రియాలు యింకా అదనంగా తయారవుతాయి, అంత సన్నిహితంగా అతని స్వర్యేధియాలు ఆలోచనా క్రమంలో ముడిపడతాయి.

సమాచార ప్రవాహం మానసిక అభివృద్ధికి ముఖ్యమైన ఘరతుల్లో ఒకటి. ఆ ప్రవాహం యేదో ఒక కారణంగా నీరసించిపోయినా, లేకపోతే విష్టతం కాలేకపోయినా యేమవుతుంది? పిల్లవాడు తనకిగా చూసేది యింకా సమాచార ప్రవాహం కాదు. పెద్దలు తమ ప్రాపంచిక జ్ఞానాన్ని పిల్లలకి దత్తం చెయ్యడంలో, వాళ్ల భావాల శక్తి క్రమేపీ పిల్లవాచీని ప్రభావితం చెయ్యగల సమాచార ప్రవాహంలాగా వుండటంలో ఒక వ్యక్తి బోధన యిమిడి వుంటుంది.

ప్రతి పిల్లవాడి గృహవాతావరణాన్ని, పరిసరాన్ని పిల్లవాడు పుట్టిందగ్గర్చుంచి బడిలో ప్రవేశించేదాకా, నేను జాగ్రత్తగా అధ్యయనం చెయ్యనారంభించాను. ఆసక్తిదాయకమైన సంగతులు తెలియవచ్చాయి. బడిలోకి ప్రవేశించేముందు తన యిచ్చకి తననే పిల్లవాళ్లే వదిలేస్తే, యేది లేకుండా మామూలు మనుషుల పరిసరం అనుహ్యమో ఆ సమాచార ప్రవాహాన్ని పెద్దవాళ్లు స్వస్థించలేనటల్లయితే పిల్లవాడి మెదడు ఒక జడ స్థితిలో వుండిపోతుంది: జ్ఞానా, ఆతృతా యిగిరిపోయి, ఉదాసీనత్వం పెరుగుతుంది. జ్ఞానం కోసం పెరిగే ప్రయత్నం, చాలావరకు పిల్లవాడి మేధాఖ్యాతిని నిర్ణయించే ఆలోచనయొక్క ముఖ్యమైన శక్తి అవుతుంది.

పేత్రికని బాల్యంలో అతని యిచ్చకి వదిలేకారు. ఉదయం అతని తల్లి, తాతా పనిలోకి పోయేవాళ్లు. ఆ చిన్న పిల్లాడు ఒంటరిగా యింటి దగ్గరుండిపోయేవాడు. గాదెపెద్ద కిందనో, కంచెకబ్బిన దొడ్డెని పచ్చిక బయలుమీదనో వుండిపోయేవాడు. తడవ తడవకీ పొరుగు ఆమె కుర్రాడు సరిగా వున్నాడో లేదో అని చూసేది. ఆరకంగా పేత్రిక రెండేళ్లనుంచి అయిదేళ్లు వచ్చేదాకా “పెంచబడ్డాడు.” అది “కూరాకు” పెంపకం. పిల్లవాడికి సుష్మగా తీండి వుండేది, బంటినిండా బట్టా వుండేది, బూట్లూ వుండేవి. కానీ యేది అతిముఖ్యమో అది లేకుండా పోయింది - మానవ పరిసరం. అయిదో యేటనుంచీ పేత్రిక మీగతా పిల్లలోబి, ప్రధానంగా తన యాడు పిల్లలోబి, బీధుల్లో ఆడుకుంటూ వుండేవాడు. బల్లోకి వచ్చేటప్పటికి మాతృభాషలోని కనీసపు పదాలకి కూడా అర్థం తెలియదతనికి. చుట్టూతా వుండే

వస్తువులమీదనుంచి జారిపోయే అతని ఉదాసీన చూపు తీరు చిన్న ముసలాడి వాలకంలా వుండేది. ఆలోచనకి గల సజీవ వదార్థం - మెదడుపేటిక కణాలు-జడవైపోయాయన్న మాట. యొందుకంటే నాడిమండలం రూపు తీసుకునే అతి ముఖ్యమైన కాలంలో, మెదడు బాల్య కాలంలో, ఆ పిల్లలవాడికి చుట్టూతా వుండే ప్రవంచంనుంచి సమాచారం వేగంగా ప్రవహించడం లేకపోయాంది. అంచేత “ప్రకృతి పుస్తక” వరం చిన్న పిల్లలవాడి విద్యలో పెద్దపొత్ర వహించాల్సి వచ్చింది.

మేం “ప్రకృతి పుస్తకం”లోని తరవాతి పుట తిప్పాం, “జీవిత విత్తనాలు.” ఆకురాలు కాలంలో పిల్లలు వీయర్, యాపిల్, పిచ్, ఘమ్ విత్తనాలని సూటు పళ్ళతోటలో పాతడానికి పోగుచేశారు. వాళ్ళకి మొక్కలు గింజలనుంచి పుడతాయనేది అనుభవంవల్ల అప్పటికే తెలుసు. వసంతరుతువలోనూ, వేసవిలోనూ పచ్చిక మైదానంమీదా, అడవుల్లోనూ, తోపుల్లోనూ జీవం తొణికిసలదేటప్పుడు, మొక్కలమీద విత్తనాలు పక్కనికాచ్చేవి, ఆ జాతి పునరుత్సుటి చేసుకునేది. మేం ఒక విషారయాత్రకి వెళ్లున్నాం. వసంతరుతు మారుతం పొష్టార్ చెట్లమీదనుంచి, దాస్తేలియాన్ పుప్పులమీదనుంచీ చిన్నతెలుని దూడి వింజల్ని యెగరగొడుతోంది. ఆ తేలిక దూడిలో పిల్లలు చిన్న విత్తనాలను చూశారు. ప్రకృతి యా విత్తనాలతోటి యొంత యాతన పడిందోనని ఆశ్చర్యపోయారు: అవి పొడినేలని అంటిపెట్టుకొయి వుంటాయి. కానీ తడి తగలగానే ఆ దూడి నేలకి లంగరుపేసుకుని గుచ్ఛుకుపోయేది, ఆ చిన్న విత్తనాలు మొలకెత్తేవి. పిల్లలు “ప్రకృతి పుస్తకాన్ని” పంక్కిపంక్కి ఆసక్తిగా చదువుతున్నారు. కొన్ని మొక్కలనుంచి విత్తనాలు యెలా “పేలేవో,” జీవితపు విత్తనాలు అన్ని వేపులకీ యెలా చెల్లచెదురయేవో, గాలిలో వ్యాగే గసగసాల తలలలోని “చిన్ని కిటికీల్” నుంచి మిగతావాటి కంటే ముందే పక్కామైన విత్తనాలు యెలా యెగిరిపోయేవో వాళ్ల చూశారు. మనుషుల బట్టల్ని జంతువుల బొచ్చునీ పట్టుకునే విత్తనాల కొక్కేలూ గోళ్లా, భూతద్రం తోటి చూసి పరీక్షిస్తున్నాం. రకరకాల ధాన్యాల విత్తనాల్ని పోగుచేస్తున్నాం. చిన్న విత్తనంనుంచి పెద్దచెట్లు యెలా పెరిగేదీ పిల్లలు ఆలోచిస్తున్నారు. విత్తనాలు సట్టివచ్చా నిర్మివచ్చా? పిల్లలు శీతాకాలంలో ఆ పుటలోని కొన్ని ఆసక్తికరమైన పంతులు చదువుతున్నారు; కొన్ని చెట్లు మంచమీద విత్తనాలు రాలుస్తాయి, అవి మొలకెత్తే ముందు కొన్ని వారాలుగా మంచులో పడి వుండాల్సిందే.

పిల్లలు యొంత తీవ్రంగా జ్ఞాన సముప్పాడ్న కోసం ప్రయత్నిస్తే అంతగా తమ కృషిలో ఆసక్తి చూపిస్తారు, పరిశోధనా లక్ష్మణం వెల్లడి అవుతుంది. ఆవరణ ఆలోచనాతీలికి సహకరిస్తే త్రమలో తనని ప్రేరేపించిన ప్రత్యక్షి పిల్లలవాడు సమాధానం పొంద ప్రయత్నిస్తే, ఒక చిక్క సమస్యని పరిష్కరించడలిస్తే, ప్రస్తుత సమయానికి వన్న సమస్య యేమిటీ అనేదాన్ని సత్యాన్ని నిర్మారించ ప్రయత్నిస్తే, పరిష్కిత ప్రవంచంనుంచి సమాచారపు ప్రవాహం మరీ ముఖ్యంగా బలమైన ప్రేరణ అవుతుంది. ఒత్తిడివల్ల కాకుండా, అచ్చమైన కోరిక ద్వారా శ్రామికుడు అయిన

పిల్లవాడు సిసలైన ఆలోచనాపరుదుగా అవుతాడు. వని చెయ్యాలి అన్న పిల్లవాడి కోరిక ఆధారం మొట్టమొదటగా “తెలుసుకోవాలి” అన్న కోరికలో ప్రత్యుష మవుతుంది. యా కోరికని అభివృద్ధి చేస్తే, పిల్లవాడిలో ప్రమపట్ల అనక్కి బలపదుతుంది. బోధనా ఆచరణలో వని పట్ల ప్రేమ అని పిలిచేది ఆత్మతతోటీ, కుతూహలంతోటీ, ఒక రకమైన మానవ గౌరవంతోటీ పిల్లవాడిలో గోచరమవుతుంది.

“ప్రకృతి పుస్తకం”లోని “సూర్యుడు - జీవన ఆధారం” అన్న విషయానికి సంబంధించిన పుటులు పిల్లల చైతన్యంమీద, ఉద్దేకమిళిత జ్ఞాపకాలమీద గాధమైన ముద్రవేస్తాయి. తుతుతులాడి పోయే ఓ వేసవి రోజున మేము పొలంలోకి, తోటలోకి, ద్రాక్షశోటలోకి వెళ్లేవాళ్లం. గోధుమ పొలాలు, పొద్దు తిరుగుడు పుష్టులు, ద్రాక్షశోటలు, బంగారు పియర్ పట్ల, పక్కానికి వచ్చే టొమాటోలు మా ముందు విస్తరించుకుని వున్నాయి. సారవంతమైన భూమాత వరాలైన వీటన్నిటీలోనూ పిల్లలు సూర్యుని వెలుతురూ వేడీ దర్జించారు. సూర్యుని పుణ్యమా అని మనిషికి అవసరమైనవన్నీ భూమాత యచ్చింది. పిల్లలు యెన్నో పరిశేలనలూ, పోలికలూ చేశారు. కార్యకారణ సంబంధం నిర్ణయించారు. వీటి పర్యవసానం పిల్లలకి ఆశ్చర్య కారణమైంది. అది వాళ్ల వూహాలు యెగరదానికి నూతన ప్రేరణ అయింది. పిల్లలు తమ చుట్టూతా వుండే ప్రపంచాన్ని పరీక్షించారు, ప్రతిదాని పుట్టుక గురించీ ఆలోచించారు. సూర్యుడై జీవికకి వున్న ఒక్క ఆధారమూ అని తేలినాక యింకా ఆశ్చర్యానుభూతి లోతైంది.

రొచ్చె, బంగాళదుంపలు, పొద్దు తిరుగుడు పుష్టులు - సూర్యుడు లేకుండా ఒక్కటి కూడా వుండలేదు. మాంసం, పొలు, వెన్న కూడా వుండలేవు, యొందుకంచీ పశువులు యొందా, వేడీ పుణ్యమా అని నేలలో పెరిగిన మొక్కల్ని తింటాయి. “సూర్యుడు యేమిటి? మనకి పంచించే వెచ్చదనం సూర్యుడికి యొక్కడనుంచి వస్తుంది? శీతాకాలంలో సూర్యుడు భూమిని అంత తక్కువగా వెచ్చబరుస్తాడేం? సూర్యుడు మాడిపోతే యేమవుతుంది?” అని ఆశ్చర్యపడి పిల్లలు అడిగారు.

“ప్రకృతి పుస్తకం” చదివేటప్పుడు ఉద్ధవించిన యా ప్రశ్నలు ఉన్నత విజ్ఞానం వేపు యెకిరే ఆలోచనలకి నాంది. దాంతోటి కొన్ని యేళ్ల కాలంలో పిల్లలు సంక్లిష్ట జీవిత రహస్యాల్ని వెల్లడి చేసుకోగలుగుతారు. నేను పిల్లల్ని కుతూహలపూరిత బోధకులుగా, ప్రపంచ అవిష్కరణలుగా వుండేటట్టు చెయ్యే ప్రయత్నించాను. అలా అయితే సత్యమనేది యేదో తయారుగా వుండి ఉపాధ్యాయులు విస్తరిస్తో వధ్యించిన పరిష్కారంగా కాకుండా, తమ చుట్టూతా వున్న ప్రపంచపు స్ఫుర్తమైన చిత్రంగా, ఆత్మతతో కొట్టుకొనే గుండెలు అనుభవంలోకి తెచ్చుకునేటట్టుగా వుంటుంది. ఒక అవిష్కరణ పిల్లవాడికి ప్రేరణ కలిగిన్నే సత్యం అనేది వ్యక్తిగత విశ్వాసం అవుతుంది. దాన్ని పిల్లవాడు జీవితమంతా నిలుపుకుంటాడు. మేధానుభూతులు, జ్ఞానవు సంతోషాన్ని అనుభవించడం, ప్రకృతి మహత్వంపట్ల, ప్రకృతి ధర్మాల క్రమత్వంపట్ల ఆశ్చర్యం - యదీ ఘనమైన ధారణకి మూలం.

కొంతమంది పిల్లల ధారణని అభివృద్ధి చెయ్యడానికి, దృఢపరచడానికి మేధానుభూతులు ప్రధానమైన సాధన అని నేను గమనించాను. వాల్యూకి ధారణ తక్కువ; ప్రతిదీ యిం చెవిలోంచి దూరి ఆ చెవిలోంచి అవతలికి పారిపోతూన్నట్టుండేది. చుట్టూతా వున్న ప్రపంచంలోని దృశ్యాలవట్ల ఆశ్చర్యంతో ఆ పిల్ల గుండె కొట్టుకునేటట్టు నేను చెయ్యాలి. “ప్రకృతి పుస్తకం”లోని “ప్రతి సజీవమైంది తన పరిసరాలకి అనుగుణంగా మారుతుంది” అన్న పుట్ట చదపడానికి మేం పొలాల్లో, అడవుల్లో, నది ఒడ్డున, హోటల్లో, యేవియరీకీ కొన్నిరోజులు తిరిగాం. ఉష్ణ వాతావరణంలో కొన్ని పుష్పాలు ముదుచుకుపోతూవుండటాన్ని సాయంత్రపు చల్లదనంలో విచ్చుకోవడాన్ని నేను పిల్లల దృశ్యాలికి తెచ్చాను. తెల్లని అడవి పుష్పాయెక్క మృదువైన కాండం రాలిపోయిన ఆకుల దళసరి పొరల్లోంచి బాణంలా యెలా పైకి చొచ్చుకు వస్తోందో, తేనెబీగలు యెలా తమ తేనెపట్లని కట్టుకుని, పట్లలో తేనె నింపుతాయో, తడి కోసమని మూడు మీటర్ల లోతుకి ద్రాక్ష మొక్కలు తమ వేళ్లని యెలా పాదుకుంటాయో, విల్లో కొమ్మలు రొంపిలోకి యెలా పడి వేళ్ల తన్నుకుని అందులోనుంచి యింకో చెట్టు మొలుస్తుందో నేను పిల్లలకి చూపించాను... యిం ఆవిష్కరణలు ఆ చిన్ని పిల్ల హృదయాన్ని సంతోషాతిశయంతో నింపేశాయి. ఆ పిల్ల కళల్లోని ఉదాసీన భావం సజీవ వైయక్తిక ఆసక్తికి దారి చేసింది. ముఖావంగా వుండే వాల్యూ మాట్లాడ్డం మొదలెళ్లి చాలా ప్రత్యులు వేసేది: “మరి యింటికి వెనక్కి పోవడం తేనెబీగకి యెలా తెలుసు? తన తేనె గూళ్లని అది యెలా కనిపెడుతుంది? నేలమీద మంచు ఇంకా వుంది కాబట్టి తెల్లని అడవి పుష్ప వికసిస్తూ చల్లగా లేదూ?” సందేహాలు వున్న చోట ఆలోచనలు వుంటాయి, ఆలోచనలు వున్న చోట చుట్టూతా వున్న ప్రపంచపు బొమ్మల్ని, ప్రకృతి ధర్మాల్ని ధారణ పడిలపరుస్తుంది.

మేం ఒకదాని తర్వాత ఒకటిగా చదివిన “ప్రకృతి పుస్తకం”లోని పుట్టలు యిచీ: “వృక్ష జంతు ప్రపంచం.”, “నీటిబోట్టు ప్రయాణం”, “మనివి ప్రకృతి శక్తిల్లి వాడుతున్నాడు”, “వసంతరుతువలో ప్రకృతి మేల్కొంబోంది.”, “వేసవిలో అతిదీఘ పగలు”, “అడివిలోనూ, పొలంలోనూ, వచ్చిక మైదానంలోనూ వసంత పుష్పాలు”, “వేసవి పుష్పాలు”, “క్రిసాస్టేమ్స్, వయోలెట్ట్”, “చేమంతులు- ఆకురాలు కాలపు లిడ్డలు”, “చెరువులో జీవితం”, “ఆకురాలు కాలపు ఆఖరి లోజులు”, “ప్రకృతి శీతాకాలం కోసం నిరీక్షిస్తోంది”, “శీతాకాలపు తూలి ఉదయం”, “శీతాకాలపు అడవిలోని పక్కల జీవితాలు”, “గోధుమ కంకలు”, “తేనెబీగ కుటుంబంలో జీవితం”, “స్నాలో పక్కలు గూళ్లు కట్టుకుంటున్నాయి”, “చేరువాతున్న తుఫాను”, “ఆకురాలు కాలంలో వాన వాతావరణం”, “శీతకట్టు మధ్యంలో పుష్ప ప్రపంచం”, “అడివి తేమని భద్రం చేసుకుంటోంది”, “కొంగలు వచ్చేశాయ్”, “శీతకట్టులో దక్కిణాదికి యెగిరి పోవడానికి పక్కలు తయారపుతున్నాయి”, “వేసవిజడి తర్వాత యొండ”, “నదిమీద యింద్రధనస్సు”, “శీతాకాలపు, వసంతకాలపు పంటలు”,

“పొద్దుతిరుగుదు పుష్టులు వికసించ నారంభించాయి”, “ఆకాశంలో నక్కత్రాలు”, “మట్టిలో జీవం”, “హరిత పత్రం, యెండకి గాదే”, “పుట్టగొడుగులూ, నాచూ”, “కాయనుంచి ఓక్కచెట్టు యెలా పెరుగుతుంది” యింకా అలాంటివి చాలా.

అసమర్పుదైన ఉపాధ్యాయుడు సత్యాల్చి అందిస్తాడని, సమర్పుదైనవాడు వాటిని యెలా కనిపెట్టాలో చూపిస్తాడని రాశాడు ఎఫ్. ఏ. డిస్టర్ ఎగ్. మన కాలంలో చుట్టూతా వున్న ప్రపంచంలోని విషయాలపై శోధనాత్మక దృష్టి ప్రత్యేక ప్రామాణికాన్ని సంతరించుకుంది. పిల్లవాళ్ల ఆలోచనా పద్ధతి పరిశోధనమీదా, శోధనమీదా ఆధారపడి వుండటం చాలా ముఖ్యం. యొందుకంటే శాస్త్రియ సత్యాలని గ్రహించడం అనేది, సత్యాలని రాశి కూర్చుకోవడమూ, వివరణ యివ్వడం, తులనాత్మకత, విభేదం చూడుకంటే ముందు జరుగుతుంది. ప్రకృతి విషయాలు, బొమ్మల పరిశీలనలో పిల్లవాడు ఆలోచనా క్రమాలనీ, రూపాలనీ సాధిస్తాడు, అర్థంచేసుకునే తన శక్తిని పెంచాందించుకుంటాడు. యిరంతా కూడా ఒక చురుకైన పరిశీలన గమనించే కార్యకారణ సంబంధం తాలూకూ అనమైన కూలంకష ఆలోచనతో నిందుతుంది. “ప్రకృతి పుస్తకం” చదివేటప్పుడు పిల్లవాళ్ల ఆలోచనా క్రమంలో ఒక విలక్షణం వుంది. అదేమిటంటే, పిల్లలు సాధారణ భావనలతో వ్యవహరించేటప్పుడు, యా భావనలు ఆధారపడి వున్న భావాలనీ, చిత్రాలనీ, బొమ్మలనీ యోచనాయుతంగా యత్తించారు.

బాల్యంలో “ప్రకృతి పుస్తకాన్ని” చదివిన మా విద్యార్థులు యుక్తవయస్సు వచ్చేవాళ్లగానూ, తర్వాత సాధారణ యువకులుగానూ, యువతులుగానూ తయారయాక, బౌద్ధికాభివృద్ధిలో చుట్టూతా వున్న ప్రపంచపు క్రియాశిల జ్ఞేయం వాళ్ల మేధాత్మమలోనూ, బహుముఖ బౌద్ధికసత్కర్తలోనూ ఎలా ప్రభావం కలగచేసిందో దానిమీద ప్రత్యేకంగా ఆసక్తి వుండింది. మా విద్యార్థుల బౌద్ధిక జీవితాలు మహాత్ర జిజ్ఞాసతో విశిష్టమైనవైనాయని నాకు తెలిసింది. వాళ్ల ప్రతి వ్యవహరమూ, వాళ్ల చుట్టూతా వున్న ప్రతిదీ వాళ్ల అనుభూతులకి, ఆలోచనలకి పని పెట్టాయి. యుక్తవయస్సు వచ్చే సంవత్సరాల్లోనూ, తొలి యోవనప్రాయపు సంవత్సరాల్లోనూ మా విద్యార్థుల మానసిక జీవితంలోని లక్ష్మణాలో ఒకటి యేమిటంటే ప్రకృతిలోని వాటిలోనూ వస్తువులలోనూ వున్న పరస్పర సంబంధాన్ని చూడగలిగే వాళ్ల సామర్థ్యం. వాళ్లకి పుస్తకాలు జ్ఞానపు ఆధారాలయ్యాయి, వాళ్ల అధ్యాత్మిక జీవితాలకి అవసరం అయ్యాయి.

వస్తువుల ప్రపంచంనుంచి సమాజాన్మి ప్రతిదీ యొక్కడనుంచి వస్తుంది?

వ్యక్తి బోధనకి ప్రకృతి సారభూతమైన ఆధారం. కానీ మనసు, అనుభూతులు, దృక్కథాలు, విశ్వాసాలు అనేవి రూపులీసుకోవడం ప్రకృతిని అర్థం చేసుకోవడంలో మాత్రమే మొదలవుతుంది. మనిషి సమాజంలో బతుకుతాడు. నిగ్గగా తేలేదేమంటే మనిషి జీవితం యితరులతో ఆము యే మాదిరి సంబంధాలతో వున్నదీ దాన్ని బట్టే వుంటుంది. వాళ్లు ప్రాథమిక పారశాలలో వున్న నాలుగేళ్ల మొత్తం కాలంలోనూ ఒక ముఖ్యమైన సత్యాన్ని గురించి పిల్లలు అర్థం చేసుకునేటట్లు చెయ్యాలని నేను ప్రయత్నించాను: ఒక వ్యక్తి తన పాదార్థిక ఆధ్యాత్మిక అవసరాలని త్వర్షిపరిచే వందలాది, ఆ మాటలకొస్తే వేలాది యితరుల పుణ్యమా అని జీవిస్తున్నాడు. వందలాది వేలాది యితరుల కోసం పాదార్థిక, ఆధ్యాత్మిక విలువలని సృష్టించకుండా సమాజంలో బతుకడం అసాధ్యం. పనిలోనూ, సమాజంలో పరస్పర సంబంధాల క్రమంలోనూ ఒక వ్యక్తికి గల నైతిక పార్స్సం, అతనికి లేక ఆమెకి వుండే ఆధ్యాత్మిక విలువలతో బాటుగా, జీవిత దృక్కథంతో బాటుగా, ప్రపంచ దృష్టితో బాటుగా రూపులీసుకుంటుంది. ఉపాధ్యాయుని బోధనాత్మక క్షఫిలో ఒక ముఖ్యమైన అంశం యేమిటంటే పాదార్థిక ఆధ్యాత్మిక శ్రేయస్సు సృష్టించడం ద్వారా హారుని సామాజిక పార్స్సంగా, మన సమాజంలో వ్యక్తిగత ఆంతరిక సంబంధాలు ఉధ్వవించడమని పిల్లలు అర్థం చేసుకునేటట్లు చెయ్యడం.

చిన్న పిల్లవాడు వస్తువులని అర్థంచేసుకోవడం ద్వారా, అన్ని వస్తువులూ యొక్కజ్ఞంచి వస్తున్నాయో తెలుసుకోవడం ద్వారా సామాజిక సంబంధాలని అర్థంచేసుకుంటాడని అనుభవంవల్ల తెలిసింది.

మేము బడి భోజనశాలలో మధ్యాహ్నం భోజనం తిని కంచాలూ గిస్తేలూ కడిగాం. ఆగండి పిల్లలూ, అప్పుడే వెళ్లిపోకండి, మనం బల్ల దగ్గర యింకో అరగంట కూర్చుండాం. మనం యివాళ ఉపయోగించే వస్తువులన్నీ యొక్కజ్ఞంచి వస్తున్నాయో దాన్ని గురించి ముచ్చబీంచుకుండాం. మనకి యిచ్చిన యి వస్తువులన్నీ యొక్కజ్ఞంచి వచ్చాయి? పిల్లలు ఆము తిన్న ప్రతిదీ లెక్కపెట్టారు: రోట్టి, మాంసం, బంగాళదుంపలు, పొలు, వెన్న గుడ్లు... కొత్త యాలీకలతో యి మధ్యనే కట్టిన పొయిమీద వంట తయారైంది. పొయిలో బోగ్గులమంట, ఆ బోగ్గు గనుల్లోనుంచి వచ్చింది. మేం కూర్చున్న కుర్చీలూ, బల్లలూ యినముతోటీ, పాశ్చికతోటీ తయారయ్యాయి....

“అంతా అంతేనా?” అని నేను అడిగాను.

“ఆల” పిల్లలు జపాచిచ్చారు.

“ఇగ్రత్తగా చూడండి, మీరు గమనించండి యింకోటి వుంది...”

మూల పన్న రిప్రిజిరేటర్ విద్యుత్క్రీ లేకుండా పని చెయ్యదు. గోదలమీద విద్యుద్దిష్టాలు పున్నాయి. పిల్లలు వీచిని గమనిస్తారా గమనించరా అని ఆశ్వర్యహోతున్నాను.

వాళ్ల గమనించారు. విద్యుత్క్రీకే లేకపోతే యింటి దగ్గర బతకడం గాని, బల్లో చదువుకోవడం గాని కష్టమని వాళ్ల గ్రహించారు.

యివీ లేకుండా మనం బతకలేం, యివి యొక్కణ్ణంచి వచ్చాయి?

సామాజిక ఉత్సత్తుత్తిలోకీ, పని సంబంధాల సంక్లిష్ట ప్రపంచంలోకీ మా “యాత్రలు” యా ప్రత్యుత్తో ఆరంభమయ్యాయి. మా ప్రతి అడుగు నూతన ఆవిష్కరణలకి తీసికెళ్లింది. మా బల్లమీదకి రౌట్లై రావడానికి దాడాపు తమ తల్లిదండ్రులందరి త్రమా అవసరమనే సత్కాన్ని గుర్తిస్తూనే, పిల్లలు త్రామిక జనంపట్ల గౌరవం కలగజేసుకున్నారు. కానీ అదే చాలాడు. ట్రాక్టర్లు, నాగ్క్షు, కోత యింత్రాలు తయారుజేసేవాళ్ల త్రమ కూడా అవసరమే, యొందుకంటే యింత్రాలు లేకుండా, ధాన్యం కోతా, నూర్చిక్కల్లా జరగవు. గని పనివాళ్ల త్రమ ముఖ్యమైంది. యొందుకంటే యింత్రాలు తయారుచేయడానికి బోగ్గు లేకుండా లోహాన్ని కరిగించడం కుదరదు.

మిగతా వాతితేటి మాకు పరిచయం కలిగేకొద్దీ యింటా ఆశ్వర్యకరమైనవి పయటపడుతున్నాయి. భూగర్భంలోచి బోగ్గు మా బడి పంటగదికి చేరాలంటే, మా మాతృదేశంలో దగ్గరలోనూ, దూరంలోనూ పన్న పట్టణాల్లో, పల్లెటుఖ్యాల్లో విభిన్న వృత్తుల్లో పున్న పందలాది జనం పని చెయ్యాల్చి వుంది. పందలాది జనం మా బల్లలు తయారుచేయడానికిని లోహం కరిగించే పనిచెయ్యాల్చి వుంది, యసకనుంచీ మళ్ళీనుంచీ యచీకలు తయారు చెయ్యడానికి పనిచెయ్యాల్చి వుంది.

అదేరకంగా మేము సామాజిక ఉత్సత్తుత్తిలోకీ పనిదగ్గర ఆంతరిక సంబంధాలలోకీ మా మొదటి అడుగువేళాం. మన బట్టలు యొక్కణ్ణంచి వస్తాయో, కాగితం యొలా తయారవుతుందో, మాకోసం పుస్తకాలూ, ఫిల్యులూ యొపరు చేస్తారో, యొపరు సంగీతం కూరుస్తారో కనిపెట్టాం. వారం తర్వాత వారం, నెల తర్వాత నెలా, సామాజిక సంబంధాల సంక్లిష్టతని అర్థం చేసుకోవడానికి ప్రయత్నించాం. పస్తువుల ప్రపంచంగుండా మనిషిని తెలుసుకొన్నాం మేము. పస్తువులు, పాఢార్థిక, ఆధ్యాత్మిక విలువలు ఆ మనిషిని దర్శించడానికి, అర్థం చేసుకోడానికి, అనుభూతం చేసుకోవడానికి మాకు దోహదమయ్యాయి. సైపాన్ మక్కిమువిచ అనే రౌట్లై కాల్చే వృక్షిని, అతను పనిచేసే స్థలంలో మేం కలుసుకున్నాం. అతను పిల్లల దృష్టిలో పూరికే తన సాదా, రౌట్లై కాల్చేపని నిర్మర్చించేవాడే కాదు. పందలాది వేలాది ప్రజలు జీవించడానికి కృషిచేసే జీవిత సృష్టికర్త. ప్రతి వారమూ మేం పనివాళ్లని, పందలాది వేలాది ప్రజలకి పాఢార్థిక ఆధ్యాత్మిక పస్తువల్ని తయారుచేసేవాళ్లని - కోతయంత్రపు, ట్రాక్టరు డ్రైవర్లని, లోహపు పనివాళ్లని, టర్బూర్ని - కలుసుకున్నాం.

పిల్లలు మూడవ తరగతి పూర్తిచేసాక, ఒక వసంత కాలపు రోజున మేం దగ్గర వున్న జలవిద్యుత్ కేంద్రానికి వెళ్లాం. విద్యుత్కృతి ఉత్సత్తికావడం చూశాం. విద్యుత్ నిపుణుల్ని కలిశాం.

పిల్లలు కలుసుకున్న వనివాళ్లకి తమ వనివట్ల వుండే పైభారి పిల్లల నైతిక దృవ్యాంగం రూపుతీసుకోవడంలో ఒక ముఖ్యమైన అంశం అయింది. మిగలా వాళ్లకోసం మనుషులు స్ఫ్రేంచే వస్తువులు కొట్టే, మాంసం, పాలు, పంచార లాంబివాటి పాదార్థిక వరాల్లో విశేషమైందేది లేనట్లు పైకి యెంతో సామాన్యంగా కనిపిస్తాయి. కానీ వాటిని తయారు చేసే మనుషులు తమ శ్రమవట్ల గర్వంగావుండి, అది సమాజానికి సేవ అని భావించినప్పుడు ఆ శ్రమకి పిల్లలమీద గట్టి ప్రభావం వుంటుంది. మనిషిని వని ఉన్నతుల్లి చేసి, పూర్తి ఆనందాన్ని యస్తుందనే సత్యం పిల్లలకి అవరిమేయ భావం కాదు, జీవితసారం. తమకున్న బలమూ స్పృజనాత్మక సామర్థ్యమూ సమాజ శ్రేయస్తు కోసం ఉపయోగదే నిజాయితీ పూర్వక వనిలో వుందనే అత్యంత బ్రహ్మాంధ్యమైన జీవిత గమనాన్ని గురించి బాల్యంనుంచీ వ్యక్తికి రూఢి ఆయించన్నమాట.

జీవిత గణిత పుస్తకం నుంచి వెయ్యి సమన్యాలు

వ్యక్తికి స్పృజనాత్మకంగా ఆలోచించడమూ, శోధించే జిజ్ఞాసగల వ్యక్తిగా తయారవడమూ నేర్చడమే పారశాల ఒక ముఖ్య కర్తవ్యం. బాల్య సంవత్సరాలని ఆలోచనా పారశాలగానూ, ఉపాధ్యాయుల్లి విద్యార్థుల శారీరక, అంతరంగిక ప్రపంచాలు ఆకృతి దాల్చేదానికి సహాయపడేవాడుగానూ వూహించుకున్నాను. పిల్లవాడి మెదడు అభివృద్ధిచెంది, బలపడడానికి, ప్రపంచాన్ని ప్రతిబింబించే యి అద్భుత యెప్పటికే సున్నితంగా, వస్తువుల్ని ప్రతిబింబించేటట్లుగా వుండేట్లు చూడడం బోధకని ముఖ్య విధుల్లో ఒకటి. శారీరక వ్యాయామం వల్ల, కష్టాల్ని అధిగమించడం వల్ల కండరాలు అభివృద్ధిచెంది, బలపడినట్లుగానే, మెదడు రూపుతీసుకుని అభివృద్ధి కావడానికి ప్రయత్నమూ, శ్రమ అవసరం అవుతాయి.

కణాలశక్తి ప్రేరణ పొందే సంక్లిష్ట అంతరంగిక క్రమం వల్ల పిల్లవాడి మెదడు అభివృద్ధిచెంది, దృఢంగా పెరుగుతుంది. ప్రకృతి సంఘటనల మధ్య వున్న బహుముఖ సంబంధాలవల్ల - , కారణమూ, కార్యమూ, తాత్త్వాలికమూ, వ్యావహారికమూ - ఒక నిర్దేశిత క్షణంలో ప్రేరణపొందడం అనేది జరుగుతుంది. పిల్లవాడు దేన్ని గురించేనా క్షుజంగా ఆలోచించేటప్పుడు, శోధించేటప్పుడు, తనకి అర్థం కాని దేని సారాన్నేనా పొంద నుద్దుకుమైనప్పుడు, మెదడు పేటికలోని కణాలు యి అతి సూక్ష్మమైన కండరాల్ని ఆచరణలోకి గెంట ప్రయత్నాలు చేస్తాయి. ఆ

కండరాల శక్తి హేతువు అవుతుంది. పిల్లవాళ్లు ప్రకృతి విషయాలకీ, చుట్టూతా వున్న ప్రపంచానికి మధ్య వుండే సంబంధాలని ఆర్థం చేసుకోవడానికి, ఆ సూక్ష్మతిసూక్ష్మ కండరాల ప్రయత్నాలలో ప్రతిసారీ నూతన శక్తిని క్రియాత్మకం చెయ్యడానికి దోహదపడ్డమే నా కర్తవ్యం అని భావించాను. యా సంక్లిష్టమైన క్రమం మెదడు తాలూకు ముఖ్య లక్షణాలైన జిజ్ఞాస, చురుకైన బుద్ధి, పరిశీలనా సామర్థ్యం రూపుతీసుకోవడం, బలపడడం, అభివృద్ధి చెందడం అనే క్రమం అవుతుంది.

మానవ మెదడు పని మిహమాల్లో జరిగేది. చుట్టూతా వున్న ప్రపంచంనుంచి సమాచారపు ప్రవాహం తాలూకు ప్రేరణ మొదట్లో పేటికలోని ఒక కణసమూహంలో ఉదయస్తుంది, తర్వాత యింకోదాంట్లో, ఆలోచన ఒక వస్తువునుంచి యింకో వస్తువుకి తక్కణం మారుతుంది. ఆలోచనా క్రమంలో ఆ మారడం అనేది ముఖ్యమైన అంశం. ఆలోచనా శ్రేణిని త్వరితంగా మార్పుకోగల సామర్థ్యం ఒక కణసమూహం నుంచి మరో కణసమూహానికి ఆలోచనలని ఒదలాయించుకోవడంతో సమంగా వుంటుంది. తగినంత మానసిక సామర్థ్యానికి యిది ప్రధానమైన నిబంధన. పిల్లవాడు ఆలోచిస్తున్నాడు - అంటే ఒక కాల వ్యవధిలో (ఉదాహరణకి, ఒక సెకనులో) అతని ఆలోచన ఒక వస్తువునుంచి యింకో వస్తువుకి యెన్నోస్తార్థు మారగలదన్నమాట. యా క్రమం ఎంత వేగంగా వుంటుందంటే ఆలోచించేవాడు దీన్ని గమనించడు. అతను గాని, ఆమె గాని ఏకకాలంలో నీటి తొట్టిల గురించి, ఒక నీర్దేశిత కాలంలో నీర్దేశిత పరిమాణంలో హెచ్చుతగ్గులుగా నీరు పారే ఒకటవ, రెండవ తూముల గురించి ఆలోచిస్తున్నట్టు కనిపిస్తుంది. వేరే మాటల్లో చెప్పాలంటే, విద్యార్థి అనేకమైన వస్తువుల్ని, విషయాల్లో యేకాలమందే ఆర్థంచేసుకుంటాడు, పరిశీలిస్తాడు, పోలుస్తాడు. ప్రతి పిల్లవాడిలోనూ యా ముఖ్యమైన మానసిక సామర్థ్యాన్ని అభివృద్ధిచేయడం మన కరవ్యం.

మెదడకి గల ఆంతరిక శక్తిని జాగ్రతం చెయ్యడానికి, “మేధాకండరాల్లో” శక్తియుత క్రీడని ప్రేరేపించడానికి సరైన అభ్యాసాలు బుద్ధి నైశిత్యాన్ని, వేగాన్ని పెంచే సమస్యల్లో వున్నాయి. యా సమస్యలు చుట్టూతా వున్న ప్రపంచపు వస్తువుల్లో, విషయాల్లోనే కనిపిస్తాయి. పిల్లలు వస్తువుల సారాన్ని కనిపెట్టడానికి, సాల్యూన్ని కనిపెట్టడానికి ప్రయత్నం చెయ్యగలరని వాళ్ల దృష్టిని ప్రకృతిలోని విషయాలలో దీనిమీదకో దానిమీదకో తిప్పి, తమకి అర్థంకాని రహస్యాలని అర్థంచేసుకునే ప్రయత్నం చేస్తారని నేను మళ్లించాను. యా సమస్యల పరిష్కారానికి క్రియాత్మకతా, మానవ శ్రమ ఆధారం. మేధాశక్తికి పనిబెట్టడమూ, విషయాల్లోని వాటి మధ్య సంబంధాలని నిర్మించడమూ పిల్లవాళ్లు ఒక ప్రత్యేకమైన లక్ష్యాన్ని అందుకునేందుకు ప్రేరేపిస్తాయి. మన చుట్టూతా వున్న ప్రపంచంలో అలాంటివి లక్ష్య సమస్య లున్నాయి. వాటిని ప్రజలు కల్పించారు, జానపద సాహిత్యంలోని సృజనాత్మకతలో ఆసక్తికరమైన కథల్లగా పొడువు కథల్లగా అవి నిలిచే వుంటాయి.

నేను పిల్లలకి పరిష్కారం కోసమని విశ్రాంతి సమయంలో యచ్చిన మొదటి సమస్యల్లో ఒకటి యాది:

“ఒక తోడేల్ని, మేకనీ, గడ్డిమోపునీ మీరు నది యివతల పక్క నుంచి అవతలి పక్కకి దాటించాలి. మొత్తం అన్నింటినీ ఒకేసారి తీసికెళ్లలేరు లేదా తోడేలుని మేకతోటి, మేకని గడ్డిమోపుతోటి వదలెయ్య కూడదు. మీకిష్టమైనన్ని సార్లు నదిని దాటపచ్చ). కానీ తోడేల్ని గడ్డి మోపుతోటి, లేదా యా మూడింటినీ, ఒక్కాక్క దాన్నే తీసికెళ్లాలి. తోడేల్ని, మేకని, గడ్డిమోపుని నది అవతలి ఒడ్డుకి అన్న వరసుక్రమంగా వుండేటట్టు యెలా తీసికెడతారు?”

జానపద బోధనాకాశప్రాంలో యిలాంచి పొదుపు కథలు బోలెదు ఉన్నాయి. చిన్న పిల్లలకి అవి చాలా ఆపక్కిరంగా వుంటాయి. ఆ చిన్న అబ్బాయిలూ, అమ్మాయిలూ తోడేలు మేకని తినెయ్యకుండా, మేక గడ్డిమోపుని తినెయ్యకుండా ఆ ముగ్గురు “ప్రయాణీకుల్ని” యెలా నదిని దాటించదమా అనే చిక్క విష్వదానికి ప్రయత్నం మొదలెట్టారు. మేఘు చెరువు గట్టున కూర్చుని వున్నాం. పిల్లలు యిసకలో నదిని గీసుకున్నారు, చిన్న గులకూర్లని చూశారు. పొదుపు కథ బహుశా ప్రతి వాళ్లూ విష్వలేకపోవచ్చును, కానీ పిల్లలంతా గట్టిగా ఆలోచించారు. మానసిక బలాన్ని అభివృద్ధిచేయుచ్చాడానికి యాది అద్భుతమైన సాధనం.

వదరంగం దగ్గర కూడా అలాంచి చిక్కల్ని పరిష్కరించడానికి అదే ప్రయత్నం అవసరం అవుతుంది: కొన్ని యెత్తులు ముందే పూహించుకోవాలి. మొదటి తరగతి అరంభించిన కొద్ది కాలానికే నేనీ సమస్యని యేడేళ్ల పిల్లలకి యిచ్చాను. ముగ్గురు పిల్లలు ఘార, సెర్పోజీ, యూర దాన్ని పది నిముషాల్లో తేల్చారు. యా పిల్లల పటుమైన నిశితమైన ధారణతోటి, వేగవంతమైన ఆలోచనా ప్రపాహం ముందుకి తోసుకుని వచ్చింది. పదిహేను నిముషాల్లో దాదాపు అందరు పిల్లలూ ఆ పొదుపు కథని విప్పేశారు. కాని వాల్యూ, సీనా, ప్రెత్రిక, స్లోవలు మరోసారి వెనకబడ్డారు. వాళ్ల ఆలోచనా ప్రపాహం హారత్తుగా ఆగిపోయినట్టు నేను గమనించాను. ఆ చిన్న పిల్లలు సమస్యలోని భావాన్ని అర్థం చేసుకున్నారు, మేం మాట్లాడుకుంటూ వున్న విషయాలూ, స్వప్తంగా వుండిన ఉదాహరణలూ అర్థంచేసుకున్నారు, కాని మొదటి ప్రతిషాదన చెయ్యాననే ఆ భావం వాళ్లకి అస్వప్తమైపోయింది. యింకోలా చెప్పేలంటి, ఒక క్షణంక్రితం యేం వుందో దాన్ని ఆ పిల్లలాడు మర్చిపోయాడు.

దండగా వున్న జానపద వివేక భాండారంనుంచి నేను యింకా యింకా యొక్కవ పొదుపు కథల్ని తీశాను, మెల్లిగా నేర్చుకునే మా పిల్లల్లో పొదుపు కథల విషయంపట్లు, వాటి కూర్చుపట్లు ఆసక్తి కలిగించవచ్చని ఆశిస్తా. నేను వాళ్లకి యా సమస్యని యిచ్చాను: “ఒక చిన్న సైనిక దళం తాము దాటవలసిన నదిదగ్గరకి వచ్చింది. వంతెనల్లేవు, నది లోతుగా వుంది. వాళ్లోం చెయ్యగలరు? హారత్తుగా వాళ్ల ఆఫీసరు చిన్న పదవతో ఒడ్డున ఆడుకుంటున్న యద్దరు అబ్బాయిల్ని చూశాడు. ఆ పదవ యేంత చిన్నదంటే ఒక్క సైనికుడు గాని ఆ యద్దరు పిల్లలు గాని మాత్రమే

ఒకసారి నదిని దాటగలరు. యింక యొక్కవ మంది లాభంలేదు, కాని ఆ పదవలో సైనికులంతా నదిని దాటారు. ఎలా ఆ పని చేశారు?"

పిల్లలు యెలా ఆలోచించేదీ మరోసారి పరిశీలించాను. వాళ్లు మళ్లీ యిసకలో గీశారు, తమ మనస్సుల్లో కొన్ని "యెత్తులు" ఒకేసారి పట్టి ప్రయత్నిస్తా, నీనా, స్నావ, పేత్రికలు యెలా నీళ్లగారిపోయారో మళ్లీ గమనించాను. వాల్యూ కట్ట సంతోషంతో మెరిశాయి: ఆమె సమస్యని పరిష్కరించింది.

మా మందబుద్ధులతో విడిగా పనిచెయ్యడం మొదలెట్టాను. మామూలు అంకెలని గాఢంగా అర్థం చేసుకోవడానికి, అంకెల పరస్పరాధీనత నిర్వయించడానికి ఉద్దేశించిన తేలికైన జానపదపు పొడుపు కథలు వాళ్లకి యిచ్చాను. అలాంటి పొడుపు కథల్లో అయిదు యివి:

1. "డేగలూ ఓక్ చెట్లూ": కొన్ని డేగలు యెత్తుగా యెగిరి కొన్ని ఓక్ చెట్లమీద వాలాయి. చెట్లుకాక డేగ పుంటే ఒక డేగ మిగిలిపోతోంది. చెట్లుకి రెండు డేగలుంటే ఒక చెట్లు మిగిలిపోతోంది. మొత్తంమీద యెన్ని డేగలున్నాయి, యెన్ని ఓక్ చెట్లున్నాయి?
2. "పశువుల మేత పచ్చిక బీడు": యిద్దరు గౌరైలకావడి కుర్రాళ్లు వున్నారు. మొదలీహాడు రెండోహాడికి ఒక గౌరై యైస్తే వాళ్లిద్దరికి సరిసమంగా పుంటాయి. రెండోహాడు గనక మొదటి హాడికి ఒకగౌరై యైస్తే మొదలీహాడికి రెండోహాడి కంటే రెండు గౌరైలు యొక్కవ వుంటాయి. వాళ్లల్లో చెరి హోకళ్లకి యెన్నేసీ గౌరైలు వున్నాయి?
3. "యెన్ని బాతులు?": ఒక బాతుల గుంపు యెగిరింది. ఒక మొగబాతు కలిసింది. "హాల్లో, వందబాతులూ!" అందది. "వుపుం, మేం వందలేం. మేం యెంత మందిమి వున్నామో తెలుసుకోవాలంటే మా సంఖ్యనీ రెట్లించి దానికి అందులో సగం చేర్చి అప్పుడు నాలుగోవంతు చేర్చి, అప్పుడు నిన్ను కూడా కలుపుకుంటే, మొగబాతూ, అప్పుడు మేం వందమంది అపుతాం." గుంపులో యెన్ని బాతులున్నాయి?
4. "తలలూ కాళ్లూ": పెరట్లో కోడిపెట్టలు ముక్కతో మేత పొడుచుకు తింటున్నాయి, కుండేళ్లు గెంతుతున్నాయి. మొత్తంమీద పది తలలూ, యిరవైనాలుగు కాళ్లూ వున్నాయి. కోడిపెట్టి లెన్నె వున్నాయి, కుండేళ్లు యెన్ని వున్నాయి?
5. "యెన్ని బంతులు?": ఒక సంచిలో పది పసుప్పద్ద బంతులూ, పది యొగ్ర బంతులూ, అయిదు ఆకుపచ్చ బంతులూ. అయిదు నల్లబంతులూ వున్నాయి. కళ్లు మూసుకుని నువ్వు తీసుకోగల అతితక్కువ సంఖ్య బంతులు తీసుకో. కాని ఒకే రంగువి యేడు బంతులుండాలి నీ దగ్గర, జాగ్రత్త.

మనసుకి శిక్షణ యివ్వదానికి పొడుపు కథలు సాటిలేని మార్గం. పిల్లలు ప్రతి పొడుపు కథనీ విప్పుడానికి రెండునుంచి నాలుగు “యెత్తుల” దాకా గుర్తుంచుకోవాలి. ఆరునెలల్లో వాల్యూ, స్లైచ అలాంటి సమస్యల్ని పరిప్పరించగలిగారు కాని, పేత్రిక్, నీనాలకి యింకా అదృష్టం దక్కలేదు. వాళ్లు యేది గుర్తుంచుకోలేకపోయారు, మరి జ్ఞాపకం లేకుండా “యెత్తుల” వరసవెయ్యడం అసాధ్యం.

యి పరిశీలికి వివరణ యేమిబో? ఒప్పుశా కొంతమంది పిల్లలకి ఒక వస్తువునుంచి యింకోవస్తువుకి ఆలోచనని తక్షణం మార్పుకునే సామర్థ్యం వుండడమో. సమస్యలోని అన్ని అంశాలనీ ఒకేసారి అర్థంచేసుకుని, గుర్తుపెట్టుకోలేదు వాళ్లు. మెదడు కణాల్లో ఆ సామర్థ్యం యొందుకు యేర్పడలేదో అనేదే వేరే ప్రత్యుఃస్తుతః సామర్థ్యం లేకపోయిందనదమే వివరణ అవడు, కాని దాన్ని కూడా పూర్తిగా తోసిపుచ్చలేం. తక్షణ ఆలోచనా క్రేణి భగ్నం అయితే, అదే క్షణంలో, పిల్లలవాడు ప్రస్తుతం వున్న దాని మీదా కొద్ది క్షణాల క్రితం వున్న దానిమీదా దృష్టి పెట్టలేకపోతే, ఆలోచించలేదు అనీ, అనేక విభిన్న వస్తువులమధ్య విప్పయాలమధ్య సంబంధాలని నిర్దియించడం పిల్లవాడికి కష్టం అవుతుందనీ పరిశీలన తెలియజేస్తోంది.

నేను పిల్లల ఆలోచనని గురించి, ముఖ్యంగా మంద బుద్ధులైన వాల్యూ, పేత్రిక్, నీనాల ఆలోచన గురించి - యేదో సిధ్ధాంతవరమైన లక్ష్మీల దృష్టితో కాదు గాని, వాళ్ల మేధా శ్రమని సులభతరం చేద్దామని, వాళ్లకి చదవడం నేర్చుదామని - అధ్యయనం చేశాను. మొట్టమొదటగా పిల్లవాళ్లు వస్తుక్రేణి విప్పయాలు సంఘటనలు ఆకశింపు చేసుకుని, వాటి మధ్య సంబంధాలని గ్రహించడం వాళ్లకి నేర్చాలని పరిశీలన తెలియజేస్తోంది. ఒక వస్తువుకి సంబంధించిన సారమూ, అంతర్గతకమమూ పరీక్షించడంలో పిల్లవాడు యింకా లోతుగా పోవాలి. క్రమేషి యి పరీక్షలు దానినుంచి దూరంగా వున్న వస్తువుల వరసకి పెంచాలి. మందబుద్ధుల ఆలోచన గురించి అధ్యయనం చేస్తూ వుంటే, ఉదాహరణకి, ఒక సమస్యను గ్రహించగలిగే సమర్థత లేకపోవడం, భావార్థకంగా ఆలోచించలేని అనసుర్పచు ఫలితం, నిర్దిష్టమైందాన్నించి మళ్లేకపోవడవు ఫలితం అని నాకు మరింత నమ్మకం యేర్పడింది. భావార్థకంగా ఆలోచించడం పిల్లలకి నేర్చాలి, తన వూహాలో వాల్యూ ఒక తోడేలు సరూపచిత్రం గీసుకోకూడదు. మేక గడ్డిమోపు అందుకుంటుండా లేదా అనే దాని దగ్గర ఆమె ఆలోచన ఆగకూడదు. పిల్లవాడికి యిం చిత్రాలన్నీ భావార్థకంగా వుండాలి. కాని యిం భావార్థకమైన దాన్ని చేరుకోవడం మాత్రం నిర్దిష్టమైన దాన్ని గురించిన లోతైన అవగాహన ద్వారానే వుండాలి. పిల్లవాడు ఆలోచిస్తూ వుంటే అతని బుర్రలో యేం జరుగుతోండా అని మనం వూపించాలి. ఆలోచించేటట్లు చెయ్యాలి, లేనట్లయితే పిల్లలు తమ ధారణని యిలుకు చెట్టుకుంటారు, తమ ఆలోచనలని యింకా బండబారుస్తూ కంరస్తం చేస్తారు. మా విద్యార్థుల బుర్రల్లో యేం జరుగుతోండా అని నేను వూపించ ప్రయత్నించాను. అది

బహుళ ఒక రేఖలున్న చిత్రం, కానీ కొంతమేరకి, అది ఆలోచనా ప్రతిమని ప్రతిబింబిస్తుంది. పిల్లవాని ఆలోచనలు ఒకదానినుంచి యింకో భావానికి మారేటప్పుడు మెదడు కణాలలో కొత్త గుంపు చురుకుగా తయారవుతుంది. శొమ్ములకీ గ్రహణకీ మధ్యన వుండే ఆలోచనాలైటి భగ్గం కానప్పుడే, సమాచారమూ, సూచనలూ యిట్లూ ఆట్లూ వెళ్లినప్పుడే పిల్లవాడి ఆలోచనలు ముందుకు దూకుతాయి: నూతన భావం అంతకుముందు గ్రహించిన దాన్ని తెలుసుకుంటుంది, అంతకుముందే గ్రహించబడింది నూతన సమాచారాన్ని జ్ఞాపకం చేసుకుంటుంది. ఒకక్షణంలో యా వేగవంతమైన అంతర్గతమైన మార్పు చాలాసార్లు జరుగుతుంది. దీని అర్థమే పిల్లవాడు ఆలోచిస్తున్నాడు, గ్రహిస్తున్నాడు. రెండు భావాల మధ్య ప్రేరణ, కేంద్రాల మధ్య సంబంధాలు యొంత దృఢమైనవైతే ఆలోచన అంత గంభీరంగా వుంటుంది, పిల్లవాళ్లు తమ హేతుబద్ధతలో యిముడ్చుకోగల వస్తువుల విషయాలు పరిధి అంత విశాలంగా వుంటుంది.

యా ఆలోచనాలైఱల దృఢత్వపు అధారాలు మెదడుకిగల సజీవ పదార్థంలో, ఒక వ్యక్తి మెదడులో జరిగే సున్నిత జీవరసాయన ప్రక్రియలలో దాగిపుండాలి. పారశాలాత్మార్పవు పిల్లలకి సంబంధించిన పరిశీలన చూపించినట్టు, పరిసరాల స్వభావంలో దాగిపుంటాయి. నాడీమందల కైశవ కాలంలో మేధా సామర్జ్యాలు రూపుతీసుకోవడం ఒక గజసీయమైన మేరకి దీనిమీదే ఆధారపడి వుంటుంది. నిస్సందేహంగా, వాల్యూ, నీనా, పేత్రిక్ల మెదడు కణాలు, ఆ నరాల సత్తువ తగినంతగా అభివృద్ధి చెందకపోవడానికి గురయ్యాయి. ఆ నరాల సత్తువే భిన్న సజీవ ఆలోచనా ద్వీపాల మధ్య సంబంధాలకి, ఆలోచనాలైఱి దృఢత్వానికి మూలం. ప్రేరణ కేంద్రాలని సంధించే లింకులు దుర్భాలంగా వుండి, త్వరగా అంతరించిపోతాయి. పిల్లవాడు యేకకాలముందు యొన్నో చిత్రాల ఆలోచనని అందుకోలేదు. కొన్ని క్షణాల క్రితం తనకి స్వస్థంగా అనిపించిందాన్ని గుర్తుచేసుకునే ప్రయత్నం పేత్రిక్క చేసినప్పుడు, అతను తన ఆలోచనాలైఱిని స్వస్థంగా జారవిదుచుకున్నాడని నేను గమనించాను.

ఆలోచనకి గల యా ప్రత్యేకతకి కారణాలు వేరువేరు పిల్లల్లో వేరువేరుగా వుంటాయి. ప్రధానమైన కారణం యేమిటంటే, పసితనంలో ముఖ్యంగా గ్రహణల ప్రపాహం చిత్ర విచిత్రాలుగానూ, భిన్నమైందిగానూ వస్తుప్పుడు, పిల్లవాడు తన చుట్టూతా వన్న ప్రపంచంలోనే వస్తువుల విషయాలు, మధ్య సంబంధాలని గురించి యొక్కవ ఆలోచించలేదు. అతని మెదడులోని ఆలోచనా సజీవ ద్వీపాలలో సమాచార ప్రపాహసనికి సంబంధించి యిట్లు ఆట్లు సంబంధాలు లేవు. యిరంతా కూడా పిల్లవాడి ఆలోచనాభివృద్ధిపట్ల పెద్దవాళ్ల అల్రాడ్స, నిర్దక్కమూల ఫలితం. ఓ పెద్దవాళ్లి పిల్లవాడు “యొందుకు?” అని ఒకసారి అడిగాడు, జవాబు రాలేదు, రెండోసారి అంతే. పెద్దవాళ్ల యా నిర్దక్కయం (ఒకోఅప్పుడు ముక్కసరిగా “నన్ను విసిగించక, అవతలికి భే” లాంటి కసుర్లు) మెదడులోని సున్నిత సంబంధాలని నీరన

పరుస్తాయి. ఆ సంబంధాలని తడవ తడవకీ మళ్ళీ కచ్చితంగా ఆ వయసులోనే దృఢ పరచాలి.

ఆలోచనలోని యి వ్యతిరేక లక్షణానికి కారణాల్లో ఒకటి, చుట్టూతా వన్న ప్రవంచంలోని విషయాలపట్ల పిల్లల ఉద్దేశ ప్రతిచర్యల దారిద్ర్యం. తత్తులితంగా మెదడులోని ఉపాయాలకు ప్రాంతపు అనుభూతి కారకాలు నీరసించిపోతాయి.

ప్రతినెలా పాతాలు గదిచే కొద్దీ పారశాలలో చేరబోయే పిల్లల తల్లిదండ్రులకి బోధనాజ్ఞనం యివ్వాల్సిన ప్రాముఖ్యాన్ని గురించి నాకు యొక్కువ నమ్మకం యేర్పడిపోయింది. పిల్లవాడు సూగ్యలలోకి ప్రవేశించకముండే, తల్లిదండ్రులతోటి యింటివద్ద యింకా పున్నప్పుడే బోధన గురించి తల్లిదండ్రులకి చాలా యొక్కువ చెప్పాలి. భవిష్యత్తీ పారశాలా విద్యార్థుల తరం జాగ్రత్తకోసమని రెండునుంచి ఆరేళ్ళదాకా వయసు పిల్లలున్న తల్లిదండ్రులకి మేం ఒక పారశాల కల్పించాం. పిల్లవాడి శారీరక, మానసిక, మేధాత్మక, సైతిక, సౌందర్యాల్ఫివ్యుద్దికి సంబంధించిన సమస్యలతోసహా, భవిష్యత్తీ విద్యార్థులకి ఆలోచించడం అనేది తల్లిదండ్రులు యొలా నేర్చగిలిగేది మేం ఒక అధ్యయన కార్యక్రమం తయారుచేశాం. యుష్ణాడీ పారశాల శాశ్వత పద్ధతిమీద పనిచేస్తోంది.

తల్లీ, దంప్టి పిల్లవాడి పూర్తి బోధకులుగా వన్నప్పుడు, అంటే పారశాలాత్మార్ఘ్యపు సంవత్సరాల్లో, బోధనా జ్ఞానం మరీ ముఖ్యం. చాలా మేరకి, రెండునుంచి ఆరుదాకా వయసున్న పిల్లల ఆధ్యాత్మిక జీవితం. తల్లితండ్రుల వంతుగా, యి ప్రాథమిక జ్ఞానంమీదే ఆధారపడుతుంది. యాది వ్యక్తి వుండే బహు సంక్లిష్ట ఆధ్యాత్మిక అభివృద్ధిలో యుక్తిగల అవబోధగా వ్యక్తమవుతుంది. తల్లిదండ్రులని కొంత జ్ఞానంతోటి, అలవాట్లతోటి సిద్ధం చెయ్యాలని మేం ప్రయత్నించాం. పిల్లవాడికి ఆలోచించడం నేర్చడం యొలా, అతని మేధాసామర్థుం యొలా అభివృద్ధి పరచాలి అన్నదానిమీద తల్లిదండ్రుల పారశాలలో చాలా సమయం వ్యయం చేశాం. చాలా సంతప్తురాల అనుభవపు పునాది మూలంగా, పరివేష్టిక ప్రవంచం గురించి సహార్థక ప్రత్యులు వేసుకున్నాం - పిల్లలు తల్లిదండ్రుల్ని తరుచుగా అడిగేది యి ప్రత్యులనే. ఒక పసివాడు వాళ్ళని అడిగితే, అతని జిజ్ఞాసనీ, ఆతృతనీ అభివృద్ధి చేసేటట్టుగా యొలా జవాబుచెప్పాలో మేం వివరించాం. తల్లిదండ్రులతో బాటుగా, పారశాలాత్మార్ఘ్యపు పిల్లలకి మేం ప్రకృతి వ్యాప్తాల్సికి సంబంధించి ఒక కార్యక్రమం తయారు చేశాం. అందులో యే పస్తువుల్ని పరిశీలించాలో సూచించాం. పారశాలాత్మార్ఘ్యపు పిల్లలున్న ప్రతి కుటుంబంలోనూ పుస్తకాల పట్ల గౌరవ వాతావరణం ప్రబలంగా వుండేటట్లు మేం ప్రత్యేక శ్రద్ధ పహించాం.

మేధా బోధనలో కష్టాలు ఉత్సవం అవడానికి కారణభూతమయే వారసత్వ లక్షణాలు కూడా వున్నాయన్నది యెన్నే సంవత్సరాల పరిశీలన నాకు విశ్వాసం కలిగించింది. తల్లిదండ్రుల్లో మధ్యపాన వ్యసనం పిల్లవాడి మొత్తం అవయవ

నిర్వాణానికి భయంకరమైన శత్రువు, కాని మరీ ముఖ్యంగా మెదడుకి హోనికరమైంది.

మెదడుకి అభ్యాసాలుగా సమస్యా పరిష్కారానికి అనుకూలమైన పరిస్థితులు కల్పించినప్పుడల్లా నేను, మెల్లిగా ఆలోచించి, గుర్తుపెట్టుకునే పీల్లిల్లి నాదగరగా పెట్టుకునేవాళ్లి. నేను నానా విధాలైన చిక్కు ప్రత్యుల్లీ పొడువు కథల్లీ గురించి ఆలోచించాల్సి వచ్చేది. ఆఖరికి నీనా బురలో చుట్టూతా వున్న ప్రపంచపు ముద్రలూ ఓమ్ములూ సంధించిన సజీవ ఆలోచనా ద్విపాల మధ్య మెదటి సంబంధాలని సాధించగలిగాను.

మేం ఆక్షేరియమ్ పక్కన కూర్చున్న శీతాకాలపు రోజు గుర్తుకు వస్తోంది. పీల్లిలు చేపలు లెక్కడుతున్నారు. కొందరికి యొక్కువ వస్తే కొందరికి తక్కువ వచ్చాయి. నేను వాళ్లకి చిక్కు ప్రత్యు ఒకటి యిచ్చాను: “అన్న రెండు పెద్ద చేపల్లీ నాలుగు చిన్న చేపల్లీ ఆక్షేరియమ్లో చూశాడు, చెల్లెలు రెండు పెద్ద వాటినీ, మూడు చిన్న వాటినీ చూసింది. అమ్మ మూడు పెద్దా, అయిదు చిన్న చేపల్లీ చూసింది. అమ్మ ఆక్షేరియమ్లో వున్న అన్ని చేపల్లీ చూసింది. అక్కడ యొన్ని చేపలు వున్నాయి?” యిం సమస్య చాలామంది పీల్లిలకి యే కష్టమూ కలిగించలేదు. కాని నీనా చాలానేపు ఆలోచించింది. ఆఖరికి సంతోషంతో చప్పటిల్లిచరిచింది. “అపును, అన్నా, చెల్లెలూ అన్ని చేపల్లీ చూడలేదు. కాని అమ్మ అన్నిటినీ చూసింది. అంచేత ఆక్షేరియమ్లో మూడు పెద్దవీ, అయిదు చిన్నవీ చేపలున్నాయి. అవి లోపల గడ్డలో కనిపించకుండా దాంకున్నాయి... కాని అమ్మ వాటిని చూసింది.” వాల్యూ, పేత్రికలు అలాంటి సమస్యలని పరిష్కరించడం సేర్చారు, యింకా కొందరు యింకొంచెం కష్టమైనవీనీ.

వాళ్ల సాధించిన విజయాలని దృఢపరచడానికి యిం పీల్లిలకి యింకొంచెం కష్టమైన సమస్యల్లి క్రమేవీ యివ్వడం మొదటిటాను. చదువు మూడో తరగతిలో వున్నప్పుడు, సమష్టి వ్యవసాయ క్షేత్రంలో మేం యాపిల్ పక్క పోగుచేస్తూ వుండగా, నీనా అలాంటి చిక్కునీ విదగ్గిట్టింది... ముగ్గురు సోదరులు పచ్చిక మైదానంలో గడ్డి కోస్తున్నారు. మధ్యాహ్నం వాళ్ల విత్రాంతి కోసమని ఒక ఓక్కచెట్టుకింద పడుకుని నిద్రపోయారు. వాళ్ల చెల్లెలు వాళ్లకి మధ్యాహ్నం భోజనం తెచ్చింది: పులుసు, రొట్టి, తలా కొన్ని యాపిల్పక్క తెచ్చింది. ఆమె వాళ్లని నిద్రపేసలేదు. కాని ఆ భోజనాల తట్ట అక్కడుంచేసి యింటికి వెళ్లిపోయింది. అందర్లకీ పెద్దతను లేచి యాపిల్పక్క చూశాడు. వాటిని మూడు భాగాలుగా చేసాడు, కాని తన వాటా అంతా తినలేదు: అతను తన ప్రియమైన కడసారి తమ్ముడి కోసమని ఒకటి పెట్టేశాడు. అప్పుడతను మళ్లీ పడుకుని నిద్రపోయాడు. మధ్యాహ్న లేచాడు, కాని పెద్దన్నగారు అప్పటికే కొన్ని యాపిల్పక్క తిన్నాడని అతనికి తెలీదు. ఆ పున్న పక్కని మూడు భాగాలుగా చేశాడు. కాని తనూ తన వాటా పుర్తిగా తినలేదు. అతను కడసారి వాడికి ఒకటి మిగిల్చేశాడు, యెందుకంటే వాడికి అవంటే మనసు... అప్పుడు మధ్యాహ్న కూడా పడుకుని నిద్రపోయాడు. ఆఖరికి కనిపుటు లేచాడు. అతను బుట్టలో యేదు

యావిల్ పట్ల చూశాడు, వాటిని మూడు వంతులుగా యొలా చెయ్యాలో అతనికి తెలీదు. అతను చాలానేపు ఆలోచించాడు గాని, యేం చెయ్యాలో తోచలేదు. అప్పుడు మిగిలిన వాళ్లిద్దరూ లేచి అంతా విపరించారు. చెల్లెలు తన అన్నల కోసం యొన్ని పట్ల తెచ్చింది?

మా లెక్కల సమస్యలు చాలామట్టుకి పనికి సంబంధించినవే. పిల్లలకి ఆ విషయంతో బాగా పరిచయం వుంది. యిం సమస్యలని పరిష్కరించేటప్పుడు తమ పెద్దలు యొలా నేల దున్నారో, విత్తనాలు చల్లారో, మొక్కలు పాతారో, వాటికి యొరువులు వేశారో, పంట యొలా కోసి ధాన్యం యొలా నిల్చుచేసుకున్నారో, యొలా యిఱ్ల కళ్లి, లోడ్లు మరమ్మత్తులు చేసుకున్నారో పిల్లలు మళ్లీ మళ్లీ పరిశీలించారు. యిం ముద్రల మధ్య సంబంధాలు వాళ్లు జీవితంలో చూసి స్థాపించిన సంబంధాలతోటి బలపడేవి. ఆలోచనా, ధారణా విభజించలేని టక్కంలో అభిఫ్ఫెద్ది చెందేవి. యిం సమస్యల్లో చాలా భాగం పరిష్కరించడానికి పిల్లలు చిత్రులేఖనం ఆలంబన చేసుకునే వాళ్లు, లేదా చర్చిస్తూ వున్న ఆ ఉదాహరణలకి యుక్తిగా నమూనా సృష్టించేవాళ్లు. పిల్లలు గోడ పత్రికలో చిక్కు ప్రత్యులు, పొదుపు కథలు, మెదడుకు మేత రాశారు. యిం గోడ పత్రికని వాళ్లు మూడో తరగతి ఉత్తరభాగంలో తయారుచేశారు. సమస్య పరిష్కరం పట్టుదల, ఓపిక, శ్రమలకి సంబంధించిన సూతన పోటీ రూపం సంపాదించుకుంది. మూడో తరగతిలో మేం మా మొదటి లెక్కల ఒలింపిక్ జరిపాం. పిల్లలకి అనేక రకాల చిక్కులన్న సమస్యలు వచ్చాయి, దాంతోటి ప్రతివాడూ దాంట్లో కొన్నింటిపైనా సాధించగలడు. క్రమేహి యిం లెక్కల ఒలింపిక్ మిగా ప్రాథమిక తరగతిల దృష్టినీ ఆకర్షించి, స్వాలంతా జిగేడి.

“జీవిత గణిత పుస్తకం”నుంచి సమస్యలు పరిష్కరించడంలో పిల్లల ఆలోచనలు జాగ్రత్తం అయి, వాళ్లు ఆలోచించడం నేర్చుకున్నారు. పిల్లలకి ఆలోచించడం నేర్చుకుండా, ఆలోచనాక్రమం వాళ్ల మెదడులని బలపరచకుండా లెక్కలకి సంబంధించి గాని, మరే అంతం గురించి గాని వాళ్లకి మంచి పరిజ్ఞానం వుందని చెప్పేం. “అన్ని గణితశాస్త్ర నిర్వచనాలనీ, నియమాలనీ వదిలెయ్యండి, కాని యొన్ని లెక్కల అభ్యసాలు వీలైతే అన్నిటినీ చేయించండి. చేసిందేదో నియమాలకి అనుగుణంగా లేదని సరిదిద్దకండి, అది అర్థరహితంగా ఉంటేనే సరిదిద్దండి.”* అని లియో టూల్స్పోయ్ సలహో యిచ్చాడు. యిం సలహో పైకి కనిపించినట్టుగా సిద్ధాంతపరమైన సామాన్యకరణల్ని నిర్వచనాల్ని, నియమాలనీ కాదనడం లేదు. సరిగ్గ దానికి భిన్నం. విద్యార్థి నిర్వచనాలు, నియమాల అంతస్సారంగుండా ఆలోచించాలనీ, వస్తువులలోని నియమపు స్వభావంనుంచి ఉత్సవముయ్యే సామాన్యకరణని, యేదో అర్థం కాని సత్యం కంటే కూడా, చూడాలనీ టూల్స్పోయ్

* లియో టూల్స్పోయ్, “బోధనాత్మక వ్యాసాలు,” మాన్స్ ఉచ్చపేడ్ గీట్ పట్లిష్టు, 1953, పే. 339 (రఘువేంతో).

అభిప్రాయం. ఉపాధ్యాయుడు కనక సంత్యంపట్ల అలాంటి వంధా అవలంబిస్తే విల్లవాడు తనంతట తనే ఆ నిర్వచనాలని “ఆవిష్కరించుకుంటాడు”. యా ఆవిష్కరణానందం పెద్ద భావప్రేరకం. అది ఆలోచనాభివృద్ధిలో పెద్ద పాత్ర వహిస్తుంది. టాల్స్టోయ్ సలహ చిన్న విల్లలకే వర్తిస్తుందన్న విషయం మరిచిపోకూడదు.

“జీవిత గడిత ప్రస్తకం” నుంచి సమస్యలు పరిష్కరించడం మాత్రం వల్లనే లెక్కల్లో నెగ్గుకొచ్చినట్టు భావించకూడదు. ఆలోచనని అభివృద్ధి చేసేందుకు తోడ్పుడుతూ యాది సహాయక పాత్రనే నిర్వహిస్తుంది, పార్శ్వ బోధనాక్రమపు అవసరాలో ఉపభాగమే. యా సాధనం సామాన్య సంకీర్ణ పద్ధతుల్లో భాగంగానూ, బొఢిక పైతిక, సౌందర్యాత్మక, వృత్తిపర బోధనలో ఉపకరణంగానూ మాత్రమే ఘలవంతమైంది. ఆలంకారికంగా చెప్పాలంటే, నేను దీన్ని ప్రాథమిక పాత్రశాల ప్రధాన లక్ష్యంగా, అంటే విల్లలకి సామాన్యజ్ఞానపు స్మాలర్స్‌లుగా, అచరణాత్మక నిపుణతలూ యివ్వడానికి, వంతెనగా మాత్రమే పరిగణిస్తాను. గడితత్త్వాన్ని అధ్యయనంలో సూటిదనం, కచ్చితమైన అవసరాలూ, లక్ష్మీలూ మరీ ముఖ్యమైన పాత్ర వహిస్తాయి. ప్రతి విద్యా సంవత్సరంలోనూ విద్యార్థులు యేది క్షుణ్ణంగా తెలుసుకోవాలో, తమ ధారణలో వుంచుకోవాలో నేను నిర్దయించేవాళ్ళి. భిప్పుత్తే గడిత బోధన బలంగా వుండడానికి అవసరమైన మాలిక గడిత బోధనలో సామాన్య సంఖ్యల సూత్రాల గురించిన జ్ఞానం వుండాలి. మొదటి తరగతిలోనే, ప్రతి విద్యార్థీ 100 పరకూ వున్న అంకెల్లో కూడికలూ తీసివేతలూ వుండే ప్రశ్నలకి చటుకున్న జవాబిచ్చే స్నేయికి చేరాలని నేను ప్రయత్నించాను. యా లక్ష్యం అందుకోదానికి సంఖ్యల యొర్చాటుమీద వివరఱ గల అభ్యాసభాగాల మొత్తం ఒకటి తయారైంది. ప్రాథమిక తరగతుల్లో గాని, ఆ తర్వాతగాని స్వభావాత్మక ప్రమని యొక్కాల పరిజ్ఞానం దృఢంగా లేకుండా నేను వూహించలేను. అవసరమైన జ్ఞాన రంగాలని గుర్తుంచుకోవడం స్వభావాత్మక ఆలోచనలో ముఖ్యమైన సాధనం.

బలహీనమైన ధారణవున్న విల్లవాడికి ఆలోచించడంగాని వూహించడంగానికి కష్టం. వాళ్ళ ఆలోచనకి పటుత్వం కలగజెయ్యదానికి, అస్తమానూ ఉపయోగించగల సామాన్యికరణల గురించి, సత్యాలని గురించి వాళ్ళ అవగాహనని పెంచడానికి, వాళ్ళ ధారణని అభివృద్ధి చెయ్యడానికి దృఢతరం చెయ్యడానికి మార్గం యెలాగా అన్నదాన్ని గురించే నాకు చాలాకాలంగా చింతగా వుండేది. ధారణని అభివృద్ధి చెయ్యడానికి ఒక సాధనం “లెక్కల పెట్టి”. విల్లలు తమ లెక్కల పరిజ్ఞానాన్ని, సరిచూసుకునే దృశ్య సాధనం యాది. సంఖ్యాత్మక విలువను కనుక్కోవడం అనేది లెక్కల గళ రూపం తీసుకుంది. వాటిని వాళ్ళ తయారు చేశారు: కొయ్య ఘనాకారాలు చతురప్రపు బాహులు, ప్రతి ఘనాకారంమీదా రాసిన అంకెలు అన్ని భుజాల మీదా సమాన సంఖ్యలో మొత్తాన్ని యచ్చేవి. యొక్కాల పునరావృత్తికి సంబంధించి తయారుచేసిన ప్రత్యేక సమస్యలు “లెక్కల పెట్టి”లో వుండేవి.

గణిత “యెలక్కినా” ధారణని పెంపాందించడానికి, దృఢపరచడానికి అద్భుతమైన సాధనం. అది ఒక పరికరం. దాని కరాలిక యెలక్కిక సరిదై వాడుంపై పుంటుంది. ప్రతి విద్యార్థి యి పరికరం మీదా యొక్కాలని వల్లెవేసేవాడు, సహజ సంబులని చెప్పేవాడు. మా మూడో తరగతిలో మా లెక్కల “ఎలక్కినా”ల్ని మేమే తయారు చేసుకోవడం మొదలెట్టాం, నాలుగో తరగతి పూర్తయే నాలీకి అలాంటివి నాలుగింటిని చేశాం. యి పనిక్రమంలో విద్యార్థుల మేధాభివృద్ధికి ఆలోచనా, చేత్తోచేసే పనీ కలవడం యెంతో ముఖ్యం. దృశ్యపరికరాల పుణ్యమా అని అస్తిరమైన ధారణగల పిల్లలు కూడా తమ జ్ఞాపక శక్తిని బలపరుచుకున్నారు. (ఆలోచనా క్రమాన్ని ప్రధావితం చేసే మిగిలా సాధనాలతోటి కలిసి యిది అద్భుతమైన ఘలితాల నిచ్చిందనుకోండి.)

పిల్లలకి ఆలోచించడం నేర్చడంలో చదరంగం పెద్ద స్థానాన్ని వహించింది. మార, గాల్యూ, సెర్ఫీజ, యూర, వాన్స్, మీష యింకా కొంతమంది పిల్లలు “సంతోష చంద్రశాల”లోనే చదరంగం ఆడటం మొదలెట్టారు. ఆ చిన్న అబ్బాయిలూ, అమ్మాయిలూ తరచుగా చదరంగం ఇల్లదగ్గరే చాలాసేపు వుండేవాళ్ల. చదరంగం అడ్డం ఆలోచనని క్రమబద్ధంచేసి, యేకాగ్రతని నేర్చింది. కాని యిక్కడ ప్రధానమైంది జ్ఞాపక శక్తిని పెంచడం. పిల్లలు చదరంగం ఆచెటప్పుడు యేం జరిగింది, యేం జరగటియేదీ వూహించుకున్నారని చూశాను. పూల్చు, నీనా, పేత్రికలు చదరంగం అడ్డం నేర్చుకోవాలని నాకు చాలా కోరిక ఉండేది. నేనా పిల్లలకి ఆ ఆట నేర్చాను, ఆ పిల్లలు తర్వాత యెత్తు గురించి ఆలోచించేవాళ్ల. ల్యాబ్రా, పావెల్లు లెక్కల పరంగా ఆలోచించగలరని చదరంగంవల్ల నాకు తెలిసింది. మూడో తరగతిలో వాళ్ల చదరంగం ఆడటం నేర్చుకునే దాకా వాళ్ల ఆలోచనల్లో నాకేం చురుకుదనంగాని, పట్టుగాని కనిపించలేదు.

చదరంగం లేకుండా మేధాసామ్రాణులుగాని, ధారణగాని పూర్తి పరిణతి చెందుతాయని వూహించడం అసాధ్యం. మేధాభివృద్ధిలోని అంతాల్లో ఒకటిగా చదరంగం అడ్డం అనేది ప్రాథమిక పారశాలలో ప్రవేశించాలి. ఔధ్యక ఔధన ప్రత్యేక - స్థానం వూహించేటటువంటి, ప్రత్యేక రూపాలూ, పని పద్ధతులూ అవసరపడేటటువంటి ప్రాథమిక పారశాల గురించి ముఖ్యంగా యిక్కడ మనం మాట్లాడుతున్నాం.

ప్రపంచమంతు మా “యూత్రలు”

తన పొలాలనుంచీ, అడవులనుంచీ పిల్లవాడి దృక్పూఫాన్ని క్రమేం మన మాత్రుదేశంలోనూ, ప్రపంచమంతు వున్న ప్రత్యేకి చిత్రానికి, జీవితానికి ప్రాథమిక పారశాల ఉపాధ్యాయుడు విస్తృతం చేయ్యాలి.

భూమి సూర్యుడి చుట్టూ తిరిగే బ్రహ్మందమైన గోళం అనీ, ఒకే సమయంలో భూమిమీద కొన్ని ప్రాంతాల్లో వేడిగా వుండే వేసవి అయితే యింకొన్ని ప్రాంతాల్లో మాంచి శీతాకాలమనీ, కొన్ని చోట్ల రాత్రి అయితే కొన్ని చోట్ల పగలు అనీ మొరబి తరగతిలోనే పసిపిల్లలకు బాగా తెలుసు. రెండో తరగతినుంచి మేము ప్రపంచం చుట్టూతా మా “యాత్రలు” చెయ్యడం ప్రారంభించాం. పిల్లలు “ఆకుపచ్చ తరగి గది”లో కూర్చుంటారు. వాళ్లమందు ఒక పెద్ద గ్రోబు, కృతిమంగా ప్రకాశించే “సూర్యుడు”. “భూమి” “సూర్యుడి” చుట్టూతా తిరుగుతుంది, “చంద్రుడు” “భూమి” చుట్టూతా. “చూడండి పిల్లలూ, యిదిగో యిక్కడా మనం వుంటున్నాం. మనం పడమటి హద్దుకి దగ్గర్లో వుంటున్నాం. మనం తూర్పుకి దూరప్రయాణం చేశాం. పట్టణాలూ నగరాలూ దర్జిస్తూ, ప్రజలు ఎలా జీవిస్తున్నారో చూద్దాం” అన్నాను నేను. అప్పుడు పొలాలూ, నదులూ గురించీ, మా యాత్రల్లో జనావాసం వున్న ప్రాంతాలని గురించీ వాళ్లకి చెప్పాను. నే చెప్పేదాంతో బాటుగానే బొమ్మలూ ఫిల్యు భాగాలూ చూపించడమూ జరిగింది.

సాయంత్రమవుతోంది, మేం గమనించకుండానే మా యాత్రలో రెండు గంటలు గడిచిపోయాయి. కానీ, మేము యింకా వంద కిలోమీటర్లు కూడా ప్రయాణం చెయ్యేలేదు. పిల్లలు మా “యాత్ర” కొనసాగించడం కోసం ఆత్రంగా వున్నారు.

...మళ్లీ మేము పట్టణాలనీ, నగరాలనీ, అడవుల్ని, నదులనీ, నిర్మాణ స్థలాలనీ, పురాతన స్మృతి చిహ్నాల్ని చూశాం, కానీ మా యాత్ర విసుగ్గా కనిపించలేదు. కొన్ని రోజుల “ప్రయాణం” గడిచింది, మేం అప్పుడే వోల్ఫువది సమీపిస్తున్నాం. మేం జలవిద్యుత్తే కేంద్రాలని చూశాం, వోల్ట్ తీర విశాల పచ్చికమైదానాల్లో పశువుల కావర్ధని కలిశాం. మానవ భవిష్యత్తుని నిర్మియించిన ఘుహత్తర స్క్యాలిన్గ్రాడ్ యుద్ధపు* గాథని పిల్లలు వూపిరి బీగపట్టి విన్నారు. వేలాది లక్ష్మాది పీరులు మృత్యువు నెదిరించి అక్కడ నిలబడకపోయి వున్నట్టుతే, ఇలవంతుడైన కర్కుత శత్రువు దాడిని ప్రతిఫలించకపోయి వున్నట్టుతే, అతని నడ్డి విరగ్గాట్కపోయి వున్నట్టుతే, మేం తువేళ హాయిగా వుండే క్లాస్సీరూమీలో కూర్చుని వుండి వుండేవాళంకాదు. పసితనంనుంచీ పిల్లలని మానవ జీవితానికి సంబంధించిన చింతావ్యధల బృహత్త ప్రపంచంలోకి తీసికెళ్లాలి. యిప్పుడు కూడా భూమిమీద కొత్త, క్రూర యుద్ధాన్ని ప్రారంభించాలని సిద్ధమవుతూ పున్న శక్తులు వున్నాయని పిల్లల్ని తెలుసుకోనివ్వండి. తమ తాతల, ముత్తాతల సాహసకృత్యాలు ఒక వ్యక్తి విధికృతమైన సుగిసుండంలో భూశిరేఱువు కాదు, మహాత్ర శక్తి అనే విశ్వాసాన్ని పిల్లల్లో బలవరచంది.

* స్క్యాలిన్గ్రాడ్ (ప్రస్తుతం వోల్ఫ్‌గ్రాడ్) దగ్గర సైనిక చర్యలు (1942-1943) నాటీ దుర్మమాళారులతో జరిగిన సోవియట యూనియన్ మహ దేశభక్తియుత యుద్ధంలో (1941-1945) స్క్యాలిన్గ్రాడ్ దగ్గర సోవియట సేవల విజయం సమూలంగా యుద్ధంలోనూ, మెత్తం దీశియ ప్రపంచ సంగ్రామ క్రమంలోనూ వచ్చిన మార్పుకి సాంది అయింది.

పిల్లలు యింకా దూరంగా, లోతుగా మాతృదేశంలోకి ప్రవేశించారు, నూతన చిత్రాలు వాళ్ళకి కనబడతాయి. తరగిని గనులతో సంపద్యంతమైన ఉరల్స్, అంతటెలియని సైబీరియన్ పైన్ వృక్ష అరజ్యం, మహా సైబీరియన్ నదులూ.... మేం ఉరల్స్లోని అందమైన విలువైన రాళ్ల ప్రాంతంలో, భూగర్జు శాస్త్రజ్ఞులతోటి ఖనిజ సంపద అన్వేషిస్తూ “ప్రయాణించడానికి” కొన్ని రోజులు ఆంకితంచేశాం. బైకాల్ సరము పొడుగునా మరిటోటులో ప్రయాణం చేశాం. అక్కడ పర్వతాలనీ, అరజ్యాలనీ మెచ్చుకున్నాం, రాత్రికి విడిది నెగళ్ల దగ్గర ఆగాం. యింకా ముందుకి పోతే, దూర ప్రాచ్య సంపదలు పిల్లలకి వెల్లడి అయ్యాయి, అప్పుడు సముద్రం, సముద్రపు ఓడమీద సహాల్ని ద్విషానికి ప్రయాణం చేశాం. అప్పుడు మేం మా దేశంలో వగలు ఆరంభమయ్యే కురీల్ ద్విషాలకి వెళ్లాం. మా “యూత్” దాదాపు మూడ్లెల్లు జరిగింది. ప్రతిరోజు మేం వంద కిలోమీటర్లు ప్రయాణం చేశాం. నలబై జాతీయతల ప్రతినిధులని కలుపుకున్నాం. మహాత్రరమైన మనుషులతో - ధాన్యం పండించేవాళ్లతో, యిత్తు కట్టేవాళ్లతో, గనిపనివాళ్లతో, మత్స్యకారులతో, భూగర్జుశాస్త్రవేత్తలతో - పరిచయం కలగజేసుకున్నాం. మేం క్షేమంగా బతకగలగడం కోసం వాళ్లంతా బాగా పనిచేశారు. గర్యానుభూతి పిల్లల్లో పెరిగింది. మన దేశం ఎంత పెద్దదో, సంపద్యంతమైందో, సాహస్రరూరితమైందో చూడండి.

ఒకదాని తర్వాత ఒకటిగా మేం మా మాతృదేశం చుట్టూతా ఎక్కువ చిన్న “ప్రయాణాలు” చేశాం. కినిమైన అందమైన తంద్రా, ఆర్థిక్ మహాసముద్రమూ వున్న ఉత్తరాదికి వెళ్లాం; ధృవపరికోధకులనీ, ధృవపు జింకల పెంపకం వాళ్లనీ, చెట్లు నరికేవాళ్లనీ చూశాం. పదమటన మా సోదర ప్రజలైన గుచూల్ జీవితం గురించి తెలుసుకోవాల్సి వచ్చింది. పర్వత పచ్చికటీక్కని మెచ్చుకున్నాం. దళ్లిణాన కాకనే పర్వతాల గుండం “ప్రయాణం చేశాం,” యింకా మధ్య ఆసియా మైదానాలగుండానూ “ప్రయాణం చేశాం.”

మేం దారిలో ఒక సంప్రదారమంతా గడిపాం. “మాతృదేశం” అనే మాట పిల్లల మనసుల్లో ఉజ్జులమైన చిత్రాలని నింపింది, సోవియట్ ప్రజల వీరోచిత శ్రమపట్ల సగర్వభావం వాళ్లలో జాగ్రతం అయింది. మా ఉదాహరణి వాడుకుని మాతృదేశం చుట్టూతా మా “యూత్రల్వి” మిగతా ప్రాథమిక తరగతుల ఉపాధ్యాయులూ జరిపారు. “మాతృదేశం” అనే మాట అర్థంలో పొదిగిన సోవియట్ ప్రజల మహాత్రర విజయాలని మా పిల్లలు అర్థంచేసుకునేటట్టు చెయ్యాలనే ప్రయత్నం చేశాం.

బోధనా దృక్పథంనుంచి సోవియట్ యూనియన్ సోదర రిపబ్లిక్కులకి మా “యూత్రలు” చాలా ఆస్క్రిటాయకంగా వున్నాయి. రఘ్యన్, ఉత్కేయన్, బెలోరఘ్యన్ - మూడు సోదర ప్రజల రిపబ్లిక్కులపార - ప్రవహించే ర్నీపర్ నదివెంట మా యూత్ర మొదలెట్టాం. ఆ నదిమీద తెలుతూ మేం ఆయా నగరాలనీ, గ్రామాలనీ గురించి

తెలుసుకున్నాం, వీరోచితమైన గతాన్ని గురించి, ప్రజల నిజమైన సోదరత్వాన్ని గురించి తెలుసుకున్నాం. స్వాలేన్స్స్ లోయెవ్, కీయెవ్, చెరాఫ్స్), క్రమెన్చూగ్, జావరోజ్య్ కథోవ్ - యా పట్టణాల్లో ప్రతి ఒకటి దురాక్రమణదారుమీద జరిపిన పోరాటంలో, పీడకులనుండి విముక్తికి జరిగిన పోరాటంలో రక్తంతో అతికిన ప్రజల మహత్తర సోదరత్వాన్ని విల్లలకి గుర్తుచేశాయి. ద్వీపర్ నదివెంట మా “యాత్రలో” ఆ నది మహత్వాన్ని, సౌందర్యాన్ని, ప్రజల సోదరత్వాన్ని, స్నేహస్త్రీ గానంచేసే ఉక్కేనియన్, రష్యన్, బెలోరష్యన్ పాటల్ని విల్లలు విన్నారు. సోవియట్ అధికార సంవత్సరాల్లో మన రిపబ్లిక్లో నిర్మించుకున్నదాన్ని గురించి చినండవల్ విల్లల్లో తమ సోషలిస్టు మాతృదేశంపట్ల గంభీరమైన సగర్వభావం జాగ్రతమైంది.

సోవియట్ స్యూతి చివరీలతో వున్న స్థలాల్లో మేం కొన్ని రోజులు గడిపాఁ. ఉక్కేనియన్ ప్రజలు రష్యన్ ప్రజలతోచి తమ కాశ్వత సంఘటితచ్చని వ్యాపించేసినచోటు పెరెయస్సోవ్ - హ్యాల్చీత్స్సిసుంచి మేం ఆరంభించాం. మేము వూహాల్లో కొన్ని వందల నగరాలగుండా వెళ్లాం. తమ స్వస్థలాల స్వేచ్ఛ కోసమూ, స్వాతంత్ర్యం కోసమూ, అంతర్యాధ్య కాలంలోనూ, ఖాసిస్తూ ఆక్రమణ కాలంలోనూ నాశనమైపోయిన పరిక్రమల పునర్నిర్మాణం కోసమూ ఉక్కేనియన్లూ, రష్యస్తూ జరిపిన ఉమ్మడి పోరాటంతో ఆ పట్టాటల అద్భుతం ముదిపడిపోయి వుంది.

రష్యన్ ఫెదరేషన్ గుండా ఎన్నో రోజుల “ప్రయాణం” విల్లలమీద మరిచిపోలేని ముద్రవేసింది. ఒక వందకిపైగా భిన్న జాతులు రష్యన్ ఫెదరేషన్లో జీవిస్తున్నాయి. మన ప్రజల మధ్య వున్న మహత్తర స్నేహం వాళ్కి విశదమయిది. విల్లలు వోల్నది ప్రాంతం, ఉత్తర కాకస్సు, ఉర్ల్స్, సైప్హిరియా, దూర ప్రాచ్యం, దూర ఉత్తర ప్రాంత ప్రజల కృషితోటీ, జీవితాలతోటీ పరిచయం ఓందారు.

మా స్వదేశ పటంమీద లెనిన్ జీవితానికి సంబంధించివున్న స్థలాలకి కొన్ని “యాత్రలు” చేశాం. ఉల్యానోవ్స్క్ కూయిబిషెవ్, కజాన్, లెనిన్ గ్రాడ్, మాస్కో మాషెన్స్కోమ్ - పటంమీద యా ప్రతి ఒకడ కేంద్రమూ విల్లల వ్యాధయాల్లో స్పష్టమైన చిత్రాలని మేల్కొల్చింది: సోవియట్ రాజ్య స్థాపకుడూ, కమ్యూనిస్టు పార్టీ నిర్మాణ అయిన ప్రార్థిమిర్ ఇల్యోచ్ లెనిన్ బాల్య, కొమార, యోవన జీవిత కాలాన్ని గురించి నేను విల్లలకి చెప్పాను.

బెలోరష్య, మాలైవియాల గుండా, మధ్య ఆసియా రిపబ్లిక్కుల గుండా, బాల్టిక్ సముద్రప్ర రిపబ్లిక్కులగుండా, కాకస్సుకుపతలగా మా “యాత్రలు” మన

* యు.ఎన్.ఎన్.ఆర్.లో అంతర్యాధ్యం (1918-1920): 1917 మహత్తర ఔర్కోబరు సోషలిస్టు విఫ్పవ విజయాలని పరిరక్షించుకోవడానికి సోవియట్ రష్యలో క్రామికులూ, క్రమించేరైతులూ బాహ్య, విఫ్పవ ప్రతిఫూత శక్తులతో చేసిన యుద్ధం.

ప్రజల మహత్తర స్నేహపు చిత్రాల్ని పిల్లలముందు యింకా విశదంచేశాయి. మా వూహాత్మక “యూత్రలు” యింకా సృష్టింగా, ఆసక్తికరంగా అయాయి, ఎందుకంటే, మా తరగతికి రష్యన్, బెలోరష్యన్ పారశాల విద్యార్థులు కలం స్నేహితులున్నారు.

మా దేశ సరిహద్దులావతల మేం “యూత్ర” ఆరంభించాం. ప్రపంచపు భిన్న దిశల్లో వుండే ప్రకృతి షైవిధ్యాన్ని, సౌందర్యాన్ని చూపించాలనీ, ప్రపంచ ప్రజల జీవితంలో, కృషిలో వున్న ప్రతి మంచిదాన్ని గురించి చెప్పాలనీ, విభిన్న భాషలు మాభ్లాదే గతకాలపూ, యిం కాలపూ ప్రజల కళాసంస్కృతులవట్ల ఆసక్తి ఉద్దీపన చెయ్యాలనీ నేను వాంచించాను. మంచికి చెడుకీ మధ్యన భూగోళమంతటా జిగే పోరాటాన్ని చూపించ వాంచించాను. మా స్వదేశంగుండా జిరిపిన “యూత్రల్లో” కంటే యిం “యూత్రల్లో” దృశ్య ఉపకరణాలు ఎక్కువ పాత్ర వహించాయి: యిక్కడ యించిప్పద్ధ చూడని నుదూర భూభాగాలు, పిల్లలమీద హత్తుకునే ముద్దని సృష్టించడం అవసరం.

మొదటగా మేం ఎప్పుడూ వేసపికాలమే వుండే దేశాలని దర్శించాం. రోజు రోజుకి పిల్లలకి ఈజిష్ట్, ఆరతుదేశం, త్రీలంక, ఇండొనేషియా ప్రజల జీవితంతోటీ, కృషితోటీ, సంస్కృతితోటీ పరిచయం అయింది. వాళ్ల యిం దేశానికి సంబంధించిన కథలు విన్నారు, ఫిల్యులు చూశారు. అదంతా వాళ్ల యేదో పొడుగాటి ఆటిచెట్ల దగ్గరికి యెగిరిపోయినట్లూ, ఉష్టవేశాల అర్చకుపోయే వేడి అనుభవించినట్లూ, ఆవిరిగక్కే జల్లులు అనుభవించినట్లూ, పనివాళ్ల కృషి చూసినట్లూ వుండింది. పిరమిడ్ దేశం అయిన ఈజిష్టుకి “యూత్ర” ఉల్లాసకరంగా వుంది.

అప్పుడు మేము పొరుగు రాష్ట్రాల “యూత్ర”కి బయల్దేరాం. బాల్టిక్ దేశాలని, స్థాండినేవియన్ దేశాలని, తర్వాత మధ్యయూరపు దేశాలని, టర్కీసి, ఇరాన్నని, ఆఫ్సినాస్తాన్నని, జపాన్నని దర్శించాం. ఆరకంగా మేం ఆప్రీకాకీ, దక్షిణ అమెరికాకీ, కెనడాకీ, అమెరికా సంయుక్త ఖాష్టాలకీ, ఆష్ట్రేలియాకీ, అంటార్టికాకీ “యూత్రలు” జరిపాం.

భూగోళంమీద భిన్న ప్రాంతాల్లో ప్రజలు వనిజేసే పద్ధతులు పిల్లలకి చాలా ఆసక్తికరంగా కనిపించాయి. ప్రజలు యెక్కడ జీవించినాసరే, వాళ్ల శరీరపు రంగు యెద్దైనాసరే, వాళ్ల యే భావ మాభ్లాదినాసరే, వాళ్ల త్రమిస్తారు, పిల్లల్ని పోషిస్తారు, ఆనందాన్ని గురించి కలులు కంటారు. మన సోదరులైన సోషలిస్టు దేశాల ప్రజల జీవిత కృముల గురించి యెంత సృష్టింగా వీతైతే అంత సృష్టింగా చూపించడానికి, క్రామికులవట్ల పిల్లల్లో స్నేహసుభూతిని జాగ్రత్తం చెయ్యడానికి నేను ప్రయత్నించాను.

జర్మన్ ప్రజాతంత్ర రిపబ్లిక్కన్ని గురించి నేను పిల్లలకి చెప్పాను. ఛాసిజమూ జర్మన్ ప్రజలూ ఒకటే కాదనీ, జర్మన్ క్రామికవర్ధపు ఉత్తమ పుత్రులూ, పుత్రికలూ జీటర్నెనాటి కారుమేఘాలు కమ్మిన రోజుల్లో ఛాసిజాన్ని వ్యక్తిరేకించడానికి - సోషియట్ ప్రజలు పోరాడిన అదే శత్రువుకి వ్యక్తిరేకంగా, తమ జీవితాలు అర్పించారనే సృష్టిమైన భావం వాళ్లకి కలిగింది.

భూమిమీద “యాత్రలు” చేస్తూ ప్రజలంతా ఆనందంతో బతకడంలేదని పిల్లలు చూశారు: ప్రపంచంలో ఒక మనిషిని యింకో మనిషి వీడించే దేశాలు, ఆకలీ దారిద్ర్యమూ ప్రబలంగా వున్న దేశాలు వున్నాయి. ఈ అన్యాయానికి కారణమైన ఆధర్మమైన సాంఖ్యిక వ్యవస్థని గురించిన అభిప్రాయం పిల్లలకి అర్థమైంది. క్రమేహి పిల్లలకి ఒక తీవ్రమైన రాజీవేని పోరాటం వీడకులకి వీడితలకి మద్య జరుగుతోందని నమ్మకం కలిగింది. వీడకులచేత యింకా బానిసలుగా చెయ్యబడుతూవున్న శ్రామికుల కోసమూ, యింకా దాస్యంలో వున్న ప్రజల కోసమూ అనుతాపం చెందడం నేను పిల్లలకి నేర్చాను.

ప్రపంచంలో ఒక వ్యక్తిని యింకో వ్యక్తి గురిచేసే దోషిదీ వుండబట్టి సకల మానవాళిపట్ల ప్రేమని బోధించడం కుదరదు, యొందుకంటే అనిర్ణిష్ట మానవత్వం అనేది లేదు, వర్ధంచేత సోదరులైనవాళ్లూ - వీడితులు - వాళ్ల బలవద్దిరోధులు - వీడకులూ వున్నారు. ప్రతి పిల్లలాడూ చాలా పసితనంనుంచీ విష్ణువాత్సక. కమ్మానిస్టు భావాలు యేవిటైంది అర్థంచేసుకుని, తమ హృదయాలలో అనుభూతి చెందడం చాలా ముఖ్యం. మా స్వదేశపు సమీవ గతంలోకి చిన్న విహరయ్యత్తు చేయిస్తూ, స్నేచ్ఛ, స్నేతంత్రయాల కోసం యా ప్రజల పోరాటాల గురించి చెబుతూ, మన కాలంలో వలస, పెట్టుబడిదారీ దేశాల్లోని శ్రామికులు యొలా తమ హక్కుల్ని రక్కించుకుంటున్నదీ స్పష్టమైన ఉధారణలతో చెబుతూ కచ్చితంగా యా భావాల కోసమే ప్రజలు మరణిస్తారు అనే అభిప్రాయాన్ని వాళ్లల్లో కలిగించాను. వర్ధ వైరుధ్య సమాజంలో యెంతో స్పష్టంగా వెల్లడి అయిన భావాల కోసం తమ జీవితాలు ధారపోసిన ప్రజలు మన పిల్లలకి ఆదర్శంగా వుండేటట్టు చెయ్యడం చాలా ముఖ్యం. మరోపక్క నోరు మెదవకుండా కూడా వీడనకి రాసోహమనే వాళ్లపట్ల ద్వేషం కలాగాలి. అందుకనే పిల్లలకి మొట్టమొదటగా భవిష్యత్తులో ఆనందమయ జీవితం కోసమని ప్రజల జీవితమూ, కృషీ, పోరాటమూ వున్నట్టుగా ప్రపంచాన్ని గురించి తెలియడం అవసరం.

కమ్మానిస్టు భావాలు అర్థంచేసుకోవడంనుంచి నేను పిల్లల్ని క్రమేహి కమ్మానిస్టు పార్టీ అనే అవగాహనకి నడిపించాను. మన స్వదేశపు గతాన్ని గురించి పిల్లలకి చెబుతూ, శ్రామికవర్గ ప్రతినిధులైన మణిషుసల్లంటి వాళ్ల నిస్సొద్దు పోరాటాల గురించి, దోషిదీ విధానం లేకుండా చెయ్యడానికి, శ్రామికులు సౌభయంగా బతకడానికి, సంపదని స్పృష్టించిన వాళ్లకే అది చెందేటట్టు చెయ్యడానికి చేసిన కృషి గురించి నేను స్పష్టమైన ఉధారణలతో చెప్పాను. నేను ఆకట్టుకునే పద్ధతిలో వర్షిస్తూ యొలా లెనిన్, కమ్మానిస్టు పార్టీ కలిసి నిరంకుశత్యాన్ని కూలదోసి, సోవియట్ అధికారాన్ని స్థాపించానికి శ్రామికల్నీ, రైతుల్నీ సిద్ధంచేయడం జరిగిందో చిత్రించాను. లెనిన్ అనుచరులైన కమ్మానిస్టుల నిస్సొద్దు పోరాటంవల్ల మహత్తర అక్షోబరు సోవియట్ విషపం, మన స్వదేశ ప్రజలకి స్నేచ్ఛానందాల ఉజ్జ్వలమార్గం వేస్తూ, పెట్టుబడిదారీ దేశాల్లో లక్షలాది దాస్య బంధిత ప్రజలకి

స్వాతంత్ర్య మార్గం చూపేదుతూ కష్టతరమైన పరిస్థితుల్లో యెలా సఫలీకృతం అయిందో చూపించాను.

మన స్వదేశంగుండా “యూత్ర” చేస్తూ, సోవియట్ పరిపాలన సంవత్సరాల్లో మన దేశం యెలా గుర్తుపట్టలేనంతగా మారిపోయిందో, విశాలమైన ప్రదేశాల్లో యెలాంటి బ్రిహాండమైన ఫ్లాకరీలు లేచాయో, యెలాంటి విశాల సమస్య వ్యవసాయ క్లొలు యి దేశాన్ని సుందరం చేశాయో, యెలా సోవియట్ ప్రజల సంస్కృతి, జీవిత విధానమూ అభివృద్ధి చెందాయో నేను పిల్లలకి చెప్పాను. యి సంభాషణల్లో నేను పిల్లల జీవితాలకి సంబంధించి, మొత్తం మన ప్రజలంతా పరిరక్షించే ఆనందమయ బాల్యం గురించి యెక్కువుగా చెప్పాను.

సోవియట్ యూనియన్లో వికసిస్తూ పున్న జీవితానికి భిన్నంగా వుంది పెట్టుబడిదారీ దేశాల్లోని కష్టభూయిష్టమైన జీవితం.

జపాన్‌గుండా “ప్రయాణం” చేస్తూ 1945లో హోరోషిమాలో ఆటంబాంబు పేల్చడంవల్ల యెలా వేలాది ప్రజలు రేడియో అణధార్యిక రోగిగ్రస్తులైందీ, ఒక చిన్న పిల్ల, సదాకో ససాకీ, తీప్రమైన వ్యాధితోటి మంచం పట్టింది పిల్లలు తెలుసుకున్నారు. తమ సుదూర సోదరి కోసం పిల్లలు అనుతావం చెందారు. జబ్బగా పున్న ఆ చిన్న పిల్లకి వాళ్ల సహాయం చేద్దామనుకున్నారు కాని యెలా? జపాన్‌కి యి “యూత్ర” తర్వాత కొన్ని వారాల తరువాత సదాకో ససాకీ ఒక వెయ్యి కాగితం కొంగలు చెయ్యి సంకల్పించిందీ తెలియచేసే వార్తాపత్రికల్లోని వ్యాసం ఒకదాన్ని నేను పిల్లలకి చదివి వినిపించాను. (జపాన్ జానపద సంప్రదాయం ప్రకారం తమ స్వహాస్తాలతో ఒక వెయ్యి కొంగల్ని తయారుచేసినవాళ్ల ఆనందంగా వుంటారట.) ఉక్కేనియన్ ప్రజలకి కూడా యిలాంటి నమ్మకమే ఒకటుంది: తన రోగ్ని పిల్లకి అరోగ్యం కోసమని కన్సుటల్లి కాగితపు వెండి భరద్వాజ పిట్టల్ని తయారుచేస్తుంది. దాంతోటి మా చిన్న ఆబ్బాయిలూ, అమ్మాయిలూ కొంగవిట్టల్ని తయారుచేసి ఆ సుదూర దేశానికి పంచించారు.... సంవత్సరాలు గడిచాయి. మా విద్యార్థులు యువతి యువకులయ్యారు. కాని సదాకో ససాకీ ఆరోగ్యం గురించిన వార్త కోసం చూశారు. తమ సుదూర నేస్తపు విచారకరమైన మరణవార్త వాళ్ల హృదయాల్లో వ్యక్తిగత దుఃఖంగా మారింది.

దేని దిజ్యందలం అయితే నిరంతరం పిల్లవాళ్లమాండు కదులుతూ వుంటుందో ఆ ప్రపంచం సముద్రాలూ, ఉదధులూ, ఖండాలూ, ద్వీపాలూ చూడని జంతువులూ, మొక్కలూ, ఆర్స్ట్రాటిక్ ఉత్తర కాంతులూ, ఉష్ణ ప్రాంతపు. అనంత వేసపులూ మాత్రమే కాదు: మొట్టమొదటగా ప్రజలు ఆనందమయ భవిష్యత్తు కోసం వాళ్ల పోరాట ఆరాటాలూ ఆనందం కోసం, న్యాయం కోసం మానవాశి యుగయుగాల స్వస్మం. ఇది ఒక వ్యక్తిని ఇంకో వ్యక్తి పీడించడం నిరూపించిన మీదట సఫలీకృతమైంది. పిల్లలు ఆ ప్రపంచంలోకి ఉదాసీన పరిశీలకుల్లా, యేది యెక్కడ జరుగుతుందో

తెలుసుకుని ఇదీ అదీ చర్చించుకునేవాళ్లల్లా కాకుండా, మానవాళి భవిష్యత్తు కోసం అవేదన చెందేటట్టుగా ప్రవేశించాలి.

మన స్నేహశంకలోనూ, దాని హద్దుల్లోనూ చేసే “యూత్రల్లో” ఒక ప్రమాదాన్ని గురించి జాగ్రత్తపదాలి - అది పిల్లల్ని యొక్కవ పరిజ్ఞానంతో టీ, అనుభూతులతో టీ “నింపెయ్యడం.” విజ్ఞానశాస్త్రం అందుకున్న అసాధారణ విజయాలు, ఉదాహరణకి భూమీ, మార్యదా యొంత బయవు తూగచ్చ, మార్యడిలో యొం వుంది, మనుషులూ చెట్లు యెలాంటి కణాలతో వుంటారు, ప్రజలు యెలాంటి అసాధారణ యంత్రాల్ని వూపొంచారు యెలాంటివాటికి సంబంధించిన యే నివేదికనైనానరే పర్చించండని అని లియో టాల్స్‌స్టోయ్ చిన్నపిల్లల ఉపాధ్యాయులకి సలహా యిచ్చాడు. విద్యార్థికి పొడి ఫలితాలు చెడ్డవి, ఆ యచ్చిన అంకాలు నమ్మేటట్టు అవి చేస్తాయి, ఆ మహా రచయితా, బోధకుడూ చెప్పినట్టు. యిం మాటలు రాసిం తర్వాత దశాల్లాలు గడిచిపోయాయి, విజ్ఞాన శాస్త్ర విజయాలవల్ల ప్రపంచం గుర్తుపట్లలేనంతగా మారిపోయింది, చిన్నపిల్లలకి కూడా భిన్నమైన దృక్కూఢం వుంది. అయినా యిం రోజుకీ టాల్స్‌స్టోయ్ సలహాకి పిలువ పోలేదు. పిల్లల కథల్ని వాళ్లని నిశ్చేషించి చేసే సమారంతో టీ గుప్పించెయ్యుకూడదు.

పిల్లవాడికి బోధిక శ్రమ సంతోషమూ, చదువులోని విజయంపట్ల సంతోషమూ కలిగించండి

విద్యార్థి భౌతిక శ్రమ, చదువులో నెగ్గడమూ ఓడిపోవడమూ, అతనికిగాని, అమెకిగాని సంబంధించిన ఆధ్యాత్మిక జీవితం, అంతరంగిక ప్రపంచం. దీన్ని అలక్ష్యం చేస్తే దురదృష్టకర పరిణామాలు సంభవిస్తాయి. పిల్లవాడు వూరికే యేదో కనిపెట్టిసి, పార్య విషయాన్ని సాధించేసి వుండటమే కాదు. విజయ పరాజయాల్లో గంభీరమైన వ్యక్తిగత సంబంధాన్ని వ్యక్తంచేస్తూ తన పనిని దర్శిస్తాడు.

పసినిల్లవాడికి ఉపాధ్యాయుడు సాఫేవ ధర్మావారం. ఫెయిల్ మార్యు వచ్చిన మొదటి తరగతి పిల్లవాడి కళల్లోకి చూడండి... ఆ పిల్లవాడు బాధపడమే కాకుండా ఒక విదేషఫూవం, తరచూగా శత్రుత్వఫూవం ఉపాధ్యాయునిపట్ల కలుగుతుంది. విద్యార్థి యేదో అర్థంచేసుకోలేకపోయాడని తక్కువ మార్యులిచ్చే ఉపాధ్యాయుడు పిల్లవాడికి అధర్ఘమైన మనిషిగా కనిపిస్తాడు.

యాది ఒక స్వాల్మీ జరిగింది: ఒక విద్యార్థి మొక్క యెలా ఆహారం పొందుతుందో, శ్యాస వీలుస్తుందో, కొమ్మలునుంచి ఆకులు యెలా పెరుగుతాయో, పుష్పలనుంచి పట్ల యెలా వస్తాయో మొదలైనవి అర్థం చేసుకోలేకపోయాడు. ఉపాధ్యాయుడు ఆ చిన్న పిల్లాడితో ప్రతిసారీ చెప్పివాడు: “నువ్వే చిన్న విషయాలుకూడా అర్థంచేసుకోలేకపోతే నువ్వేం అర్థం చేసుకోగలవు?” అని. ఒక

పారంలో అతను అన్నాడు, “ఒక రెండు రోజుల్లో చెస్ట్సెనట్ చెట్లు చిగురిస్తాయి. మన క్లాసంతా చెస్ట్సెనట్ చెట్లు పార్యులోకి వెడదాం. ప్రతివాళ్కీ అర్థం అయ్యాన్ని అలోప్ప అప్పుడు చెప్పులేకపోతే వాడు పూరికి యెందుకూ పనికిరాడున్నమాట.” ఆ ఉపాధ్యాయుడికి ఆ చెట్లంటే యిష్టం. తను విత్తనాలు వేసి పెంచిన చెస్ట్సెనట్ చెట్లంటే యిష్టం. ఆ పారం సమయంలో కొంతమంది విద్యార్థుల్ని ప్రతి చిన్న చెట్లనీ శోభాయమానంగా చేస్తూ చిగురించిన చెట్లని మెచ్చుకునెందుకు యింకోసారి తీసుకెళ్లాడు. ఆ మర్మాడు చెస్ట్సెనట్ చెట్లు పార్యులోకి క్లాసు పారంకోసం వెళ్లేటప్పటికి ఆ ఉపాధ్యాయుడికి మతిపోయింది: చెట్లనుంచి అన్ని చిగుక్కు కోసిసిపున్నాయి. పిల్లలంతా బిక్కమ్మెహం వేశారు. అల్యోప్ కళల్లో కార్బోన్తో కూడిన సంతోషం ఉపాధ్యాయుడికి కనిపించింది....

యా చర్య వెనకాల పిల్లలాడి అంతరంగిక శక్తి పిచ్చిగా వగిలి భభున పేలడం, హృదయాంతరాళంలో కలిచివేసిన బాధ వున్నాయి. తన సామర్థ్యంమీద విశ్వాసం లేకపోవడానికి వ్యతిరేకతని పిల్లవాడు వ్యక్తంచేస్తున్నాడు. బోధనాత్మక కృషి ఆచరణలో పెట్టేటప్పుడు అలాంచిపి తరుచూ జరుగుతూ వుంటాయి - పిల్లవాళ్కీ తక్కువ మార్పు తర్వాత తక్కువ మార్పు వస్తునే వుంటుంది, అదంతా ఒకటీ అయినట్టు. ఒకో అప్పుడు పిల్లలాడి తక్కువ మార్పులు అతని మిత్రుల నవ్వులాటకి గురవుతాయి, క్రమేపీ పిల్లలంతా వాస్య, వేత్యలకి ఫెయిల్ మార్పులు తప్ప యింకేమీ రావనే అనేసుకుంటారు. యింకా రూపతీసుకునే ఆధ్యాత్మిక వ్యక్తిత్వానికి యాది శూఫించలేనంత దారుణమైన విషయం. బాల్యంనుంచి ఆత్మగౌరవభావం మొద్దుటారిపోయిన మనిషినుంచి యేం ఆశించగలం?

జ్ఞానసాధనా క్రమంలో ప్రతి పిల్లవాడూ మానవ గౌరవాన్ని, అహాన్ని పొందేటట్టు చూడ్దమే ముఖ్యమైన బోధనాకర్తవ్యాలలో ఒకటి. ఉపాధ్యాయుడు పూరికి విద్యార్థి ముందు ప్రపంచాన్ని విశదపరచడమే కాదు, తను సాధించించానిపట్ల గర్వం పొందుతూ, క్రియాత్మకమైన ప్రపంచ నిర్మాతగా పిల్లవాడు వుండేటట్టు చూడాలి. అశ్వయనం అనేది సమాజిలో జరగచ్చ కాని జ్ఞానం పొందే మార్గంలో పిల్లలు ప్రతి అడుగు స్వతంత్రంగానే వేస్తారు. బొట్టిక శ్రమ గంభీరమైన వ్యక్తిగత క్రమం, శక్తి సామర్థ్యాలమీదనే కాకుండా, పిల్లలాని వ్యక్తిత్వంమీదా, చాలాసార్లు గమనించకుండాపోయే మిగతా పరిస్థితులమీదా అధారపడి వుంటాయి.

పిల్లవాళ్ల తేటగావుండే మనసుల్లో, బాగా ఉదహారణ మనసఃపూర్వకమైన కోరికతో బడికి వస్తారు. తమని సోమరులనీ, మొద్దులనీ అనుకుంటారేమోననే అలోచనే వాళ్ని బెదరగొట్టిస్తుంది. బాగా ఉదహారణ కోరిక మంచిదే, పిల్లవాడి జీవితపు అలోచన మొత్తాన్ని పిల్లల సంతోష ప్రపంచాన్ని వెలిగించే కాంతివంతమైన జ్యోతి. యా జ్యోతి ఉపాధ్యాయుని దగ్గరకు అపరిమితమైన విశ్వాసంతో దుర్భలంగా, రక్షణలేకుండా వస్తుంది. ఆ ఉపాధ్యాయుడు పిల్లవాడి కోరికని గుర్తించకపోతే దానర్థం అతడుగాని అమోగాని తమ విద్యార్థుల ప్రస్తుత, భవిష్యత్ కాలాలపట్ల తగినంత

పట్టింపుతో లేరనే. పిల్లవాడి హృదయాన్ని అజాగ్రత్త స్ఫుర్తితో - బాధపెట్టుకోవడానికి, నిరక్షాన్నికి దారితీసే ఒక దూకుడు మాటతో, ఆ జ్యోతిని తేలిగ్గా అర్థయ్యెచ్చు. ఆ జ్యోతికి ప్రాణిదాయకమైంది జ్ఞానకాంక్ష. అది పిల్లవాడు తన చదువులో నెగ్గుకొస్తావుంటేనే, తను జ్ఞానపు నిట్టమార్గంగుండా అభివృద్ధి సాధిస్తున్నాననే గుర్తింపుపట్ల అహంతో వుంటేనే కనిపిస్తుంది.

వృథాగా, నిప్పితితంగా పనిచెయ్యడం పెద్దవాళ్లకే అనహ్యాగా, శోషించేటట్టగా, నిరర్థకంగా కనిస్తుంది మరి యిక్కడ మనం, పొపం పిల్లవాళ్లతోకదా వ్యవహరిస్తున్నాం. పిల్లవాడు తన కృషి ఘలితాలని చూడకపోతే, జ్ఞానదాహం మటిగిపోతుంది. పిల్లవాడి హృదయం స్ఫుగా నిరాసక్కంగా మారిపోతుంది. ఆ జ్యోతి మల్లి వెలిగించేదాకా యే ప్రేరణకే గురికాకుండా వుండిపోతుంది. మరి, అబ్బా, ఆ జ్యోతిని రెండోసారి వెలిగించాలంటే యొంత కష్టం! పిల్లవాడికి తన శక్తిమీదతనకే నమ్మకంపోతుంది. కడువులో వున్న మాట పైకి చెప్పడు, బెయరుగా తయారవుతాడు, ఉపాధ్యాయుడి సలహాలకీ, హెచ్చరికలకీ పెతుసుగా, తలబిరుసుగా సమాధానం చెబుతాడు. లేదా యింకా దిరిద్రం: ఆత్మగౌరవఫావం సన్విగ్ఛి నేనేం చెయ్యేసేన్నే ఆనే ఆఖిప్రాయానికి అలవాటుపడిపోతాడు. ఉపాధ్యాయుడి హితబోధలన్నీ గంటసేపు ఓపిగ్గా వింటూ. “సుష్టు వెనకబిపోతున్నావు, మల్లియేదు కూడా యా తరగతే చదవాల్సి వస్తుంది....” అనే మిత్రుల మాటలు కదలకుండా వింటూ, నిరక్షాగా యేం జరిగితే అది జరగినమైని పట్టించుకోకుండా వుండేవాళ్లి చూసే యెవడికేనాగాని ఒక్క మండిపోతుంది. ఒక వ్యక్తికి ఆత్మగౌరవాన్ని గురించి బాధపడ్డంంచ అవినితి యేముంటుంది?

విద్యార్థి తన బాల్యంలోనూ, యుక్తకాలంలోనూ తన గురించి తను యొలా అనుకుంటాడో, తను శ్రమ ప్రవంచంలో యొలా పరిగణించుకుంటాడో ఆ పద్ధతి చాలాభాగం ఆతని నైతిక దృక్క్షాస్త్రాన్ని నిర్దయిస్తుంది. పిల్లవాడు స్వతసోగా మానసిక సోమిత్రనంతో వుండడని ఓష్ణిస్స్ట్రాశాడు; పిల్లవాడు స్వతంత్రంగా కార్యకరాలు నిర్వహించాలనుకుంటాడు, ప్రతిది తనే చెయ్యాలనుకుంటాడు. వనిచెయ్యడం, ఆలోచించడం, పరిశీలించడం, బోధిక శ్రమ అంటే యేమిటో అధ్యంచేసుకోవడం, బాగా వనిచెయ్యడమంటే యేమిటో తెలుసుకోవడం పిల్లవాళ్లకి నేర్చాలి - అప్పుడు మాత్రమే నెగ్గినందుకు యెవ్వేశా మార్పులిప్పుగలిగేది. అధ్యయనంలో వుండే శ్రమకి గల సంతోషాన్ని యెన్నదూ యెరగని పిల్లవాడు, కష్టాలు జయించిన అనందం యెన్నదూ పొందని పిల్లవాడు దుర్భ్యవంతుడు. మన సమాజానికి దురద్యుష్టవంతుడైన వ్యక్తి దౌర్యాగ్యం, యిక పిల్లవాడి సంగతి చెప్పాలా? బాల్యాన్ని పూహశ్శక మాధుర్యంలో నింపేవాళ్లి కాను నేను. కాని బాల్యంలోనే మనుషులు తరుచుగా సోమరులవుతారనీ, వనంటే అసహ్యాంచుకుంటారనీ, ఆ మాటకొన్నే తమ సామర్థ్యానికి పూరా తగ్గట్టు వనిచేసే భావన అంటేనే యేవగించుకుంటారనీ అనే ఆలోచన నన్ను కలతపెడుతుంది. యొందుకు పిల్లవాడు అలా సోమరి అపుతాడు?

ఎందుకంటే, నా ప్రీయమైన ఉపాధ్యాయులారా, పిల్లవాడికి శ్రమకిగల సంతోషం అంటే యేమిటో తెలీదు. పిల్లవాడికి ఆ ఆనందం యివ్వండి, ఆ సంతోషాన్ని విలువైందిగా పరిగణించడం నేర్చండి, అప్పుడు తన గౌరవాన్ని విలువైందిగా పరిగణిస్తాడు, పనిచెయ్యడాన్ని ప్రేమిస్తాడు.

పిల్లలకి శ్రమ సంతోషాన్ని చదువులో విజయాన్ని కలిగించడం, గోసుభూతినీ, వ్యక్తిగత గౌరవాన్ని పూర్ణాంగమైన పిల్లలు వుండకూడదు - తమకి సామర్థ్యంలేదనే ఆలోచనతో విషి అయిన మనసులన్న పిల్లలు వుండకూడదు. అధ్యయనంలో విజయం ఒక్కటే పిల్లవాడి అంతరంగిక శక్తికి ఆధారం, కష్టాలని అధిగమించడానికి అధ్యయనం చెయ్యాలన్న కోరిక కలిగించడానికి ఆధారం.

పిల్లవాడికి అధ్యయనం చెయ్యాలన్న కోరిక లేనట్లయితే మన ప్రణాళికలు, శోధనలు, నిర్మాణాలు అన్నీ బూడిదపాలయిపోతాయి, జీవంలేని పీసుగ అయిపోతాయి. యా కోరిక అధ్యయనంలో విజయంతోబే వస్తుంది. యిది విరోధాభాసంగా కనిపించవచ్చు: పిల్లవాడు విజయం సాధించాలంటే; అతడు వెనకబడిపోకూడదు. యిది విరోధాభాస కాదు, కాని బౌద్ధిక శ్రమ క్రమంలో గతిశార్థిక ఏకత, జ్ఞానసాధన విజయంలో పుట్టిన ప్రేరణ వున్నప్పుడే అధ్యయనంలో ఆసక్తి గోచరిస్తుంది. ప్రేరణ లేకుండా పిల్లలకి అధ్యయనమనేది భారంగా తయారవుతుంది. ప్రేరణ అని నేను పిలిచే శ్రద్ధ పిల్లవాడు తను నెగ్గొను అని భావించేటప్పుడు పెరుగుతుంది.

అంత చిన్న విషయంగా పైకి కనిపించేది, పిల్లవాడు తన జ్ఞానానికి పొందే మార్పుల్లాంటి విషయం, ప్రతి పిల్లవాడినీ అర్థంచేసుకోడానికి, అతని మనసులోని జ్ఞాన తృప్త జ్యోతిని కాపాడడానికి ఉపాధ్యాయునికి గల సామర్థ్యానికి చిహ్నం. ప్రాథమిక తరగతుల్లో పిల్లలు చదివిన నాలుగేళ్ళల్లోనూ నేనెప్పుడూ కూడా రాత పనికిగాని, మౌలిక సమాధానాలకిగాని ఫైయలు మార్పులు యివ్వాలేదు. పిల్లలు చదువనూ రాయనూ లెక్కలు చెయ్యానూ నేర్చుకున్నారు. ఒక పిల్లాడు బౌద్ధిక శ్రమలో అనుకూల ఘరీతాలు అప్పబికే సాధించాడు, యింకొకదు యింకా లేదు. ఒకదు నేను బోధించదలచీంది అప్పబికే అర్థం చేసుకున్నాడు, యింకొకదు యింకా అర్థం చేసుకోలేదు, కాని అంతమాత్రం చేత అతనికి నేర్చుకోవాలనే కోరిక లేనట్లగారు. పిల్లవాడికి అనుకూలమైన ఘరీతాలు వచ్చింతర్మాతనే నేను బౌద్ధిక శ్రమకి మార్పులు యిచ్చాను. తను సాధించ ప్రయత్నంచేస్తూ వున్న ఘరీతాల్ని పిల్లవాడు యింకా సాధించకపోయినట్లయితే నేను యెలాంటి మార్పు యివ్వనేలేదు. పిల్లవాడు ఆలోచించాల్సిపుంది, తన ఆలోచనలని పోగుచేసుకోవాల్సి పుంది. తన పనిని తిరిగి చెయ్యాల్సి పుంది.

మొదటి తరగతిలో విద్యాసంవత్సరం ప్రారంభమయిన నాలుగు నెలలకి నేను మొదటిసారి మార్పులు యిచ్చాను. యక్కడ అన్నిబీంటి ముందుగా, పిల్లవాడు శ్రద్ధ,

కష్టించి పనిచెయ్యడం అంటే యొమిటో అర్థంచేసుకోవడమే ముఖ్యం. పిల్లవాడు తన పనిని కావాలని చెడుగా చెయ్యదు, కాని యొందుకంటే మంచి పనికి చెడ్డ పనికి తేడా చూడ్డం తెలియదు గనుక - దీనికిగాను ఆతనికి మార్పులెందుకు? అదే పనిని పిల్లవాడిచేత నేను కొన్నిసార్లు చేయించేవాళ్ళి. అప్పుడు పిల్లవాడు తన వ్యక్తిగత అనుభవం ద్వారా మొదటిసారికంటే ఆ పనిని యొక్కవు బాగా చెయ్యగలనని నమ్ముతాడు. దీనికి గొప్ప బోధనాత్మక ప్రాముఖ్యం వుంది. యా రకంగా విద్యార్థి తన సృజనాత్మక శక్తిని వెల్లడి చేసుకుంటాడు. తన వ్యక్తిగత విజయాన్ని చూసి సంబరపడి యంకా బాగా పనిచేసే ప్రయత్నం చేస్తాడు. గతంలో తను తప్పులు చేసినదాంతోటి పోల్చుకుని పిల్లవాడు ఉత్సాహం పొందుతాడు.

మొదటి తరగిలో పనిని పరిశీలించగా పిల్లవాళ్లు సమానంగా ఆలోచించలేదనీ, తమ పనిని భిన్నంగా అంచనావేశారనీ నాకనిపించింది. ఉదాహరణకి, వాళ్లు "కందిరిగు" అనే మాట రాశారు. లీదా, సెర్వోజ్, కాల్యో, పావెల్, సాన్యల అక్కరాలు పొందిగ్గా ముత్యాలకోవలా వున్నాయి. యూర అక్కరాలు బట్టిలు ధాటిపోయి నంకరగా వున్నాయి. కోల్పు, తోల్పులు రాయలేదు - వాళ్లు ప్రకృతిని గురించిన కాంపాజిషను కూర్చిన బొమ్మల పుస్తకంలోలాగా అక్కరాల్ని చెక్కారు. పేత్రిక్ నోటు పుస్తకంలో ఒక రకమైన వంకీలున్నాయి. నేను తర్వాతి అభ్యాసానికి సాగలేదు. పిల్లలు అదే మాట కొన్నిసార్లు రాశారు. అదే దాన్ని ప్రతిసారి తిరగ రాయడం పిల్లవాడు యెక్కే కోత్త మెట్టు అయింది, బాగా రాసినవాళ్లకీ బాగా రాయనివాళ్లకీ ఉభయులకీనీ. తను మొదటిసారి చేసిందానికంటే యంకా బాగా చేస్తున్నందుకు పిల్లవాడు సంతోషంగా, అనందంగా వున్నాడు.

ఆ సంతోషంనుంచి స్వీయ యోగ్యత, గర్వం అనే భావం వస్తుంది. యా భావం యొక్కవసార్లు కలిగిన పిల్లవాడు అడ్డదారి కోసం చూడడు, యంకోడి పుస్తకంనుంచి కావీలు కొట్టడు. పిల్లవాళ్లు తమ పనిని తిరిగి చెయ్యడమూ, తత్త్వంబంధమైన సంతోషాన్ని అనుభవించడమూ జరిగాకనే నేను వాళ్లకి మార్పులు వెయ్యడం మొదలెట్టాను - సరే, అనుకూలమైన ఫలితాలకే ననుకోంది. బడిలో పాలాలు మొదలైం తర్వాత కొంతమంది పిల్లలు నాలుగు నెలల తర్వాతా, కొందరు అరు నెల్ల తర్వాతా మార్పులు పొందారు. పేత్రిక్, మాఘాలు రెండో తరగతి మొదలయ్యాడనే మొదటిసారిగా మార్పులు అందుకున్నారు. వాళ్లు కొండెం మెరుగుదల చూపించేటంతపరకూ వాళ్లతోపాటు నేను అదనంగా పనిచేశాను. వాళ్లు స్వశక్తిమీద నమ్మకం పోగొట్టుకోకుండా చూశాను.

అధ్యయనం అనేది ఉపాధ్యాయుడినుంచి పిల్లవాడికి యాంప్రికంగా జ్ఞానం బదలాయింపు కావడం కాదు, అన్నిటికంటే యొక్కవగా మానవ సంబంధం. ఒక పిల్లవాడికి జ్ఞానంపట్లు అధ్యయనంపట్లు వున్న దృష్టి ఆతను ఉపాధ్యాయునితో యొలా సంబంధం పెట్టుకున్నాడూ అన్న దాని మీద చాలా యొక్కవగా ఆధారపడి వుంటుంది. విద్యార్థికి అన్యాయం అని అనిపిస్తే కంపించి పోతాడు. మరి చిన్న

పిల్లలు ఫెయిలు మార్కులు అన్యాయమనే అస్తమానూ అనుకుంటారు, వాటికి బాధపడతారు, యొందుకంటే పిల్లవాడు నేర్చుకోకూడదు అనీ-అనుకోవడం జరగదు కాబట్టి. నేర్చుకోవాలనే అనుకుంటాడు, కానీ నేర్చుకోలేదు; తనకి యింకా దృష్టి లగ్గం చేసే సామర్థ్యం లేదు, యింకా తనచేత వని చేయించగలిగింది తగల్లేదు.

రోజుల తరబడి పిల్లలకి సంపత్తురమంతా అన్యాయం యొద్దురైతే వాళ్ల నాడీ మండలానికి మొదట్లో ప్రేరణ కలిగినా, బెరుకు అవహిస్తుంది - కుంగిషోవడం, దౌర్యల్యం, ఉదాసీనత వస్తాయి. ప్రేరణకి బెరుకుకీ మధ్యన హారాత్మైన దూకుత్తు పిల్లవాడు జబ్బుపదే స్థాయికి పోతాయి. యా వింత జబ్బులు బడికి సంబంధించిన సరాల బలహీనత. ఈ సరాల బలహీనతకు సంబంధించిన విచిత్రమైనది యేమిటంటే, అది బిలీలో మాత్రమే సంభవిస్తుంది. ఉపాధ్యాయుడికి విద్యార్థికి మధ్యన వున్న అంతస్సుంబంధాలల్లో మానవత్వం ప్రముఖ లక్షణం కావాల్సిన ఆ పవిత్ర స్థలంలో అది జరుగుతుంది. బోధనకి యా రకం స్పుందన అన్యాయం జరిగిందనే భావంనుంచి వస్తుంది. తల్లిదంట్రుల లేదా ఉపాధ్యాయుల అన్యాయమైన ప్రవర్తనకి చాలా సున్నితమైన భేదాలు వుంటాయి, దాంట్లో మొదటిది ఉదాసీనత. తన చదువులో విజయాలపట్ల ఉపాధ్యాయుడి ఉదాసీనత్వంకంటే పిల్లవాడి నైతిక, సంకల్ప బలాలు యేర్పడుంలో ప్రమాదకరమైందిలేదు. అప్పుడు కేకలూ, బిడిరింపులూ, చిరాకు మొదలు, సిసలైన బోధకులు కాని వాళ్లల్లో పిల్లవాడికి యేడో తెలీదు అన్వయానివట్లు పగబట్టిన సంతోషం, పిల్లవాడికి ఫెయిల్ మార్కు యివ్వడంలో తల్లిదంట్రులు “తమకు యొలాంటి పిల్లవాడున్నాడో తెలుసుకుంటారు” అన్న సంతోషం.

కొన్ని సంపత్తురాలకి పైగా నేను స్వాల్ఫీ సంబంధించిన సరాల జబ్బుల్ని గురించి అభ్యయనం చేశాను. ఉపాధ్యాయుడి పక్షంగా జరిగే అన్యాయానికి పిల్లల నాడీ మండలం అనేక రకాల ప్రతిచర్యలలో వుంటుంది: వాళ్లు అమిత కార్యాచరణ, హింసా వికారాలు, పగ, కృతిమమైన లేదా అస్వాభావికమైన అజాగ్రత్త, నిశ్చింతభావం లేదా లోతైన వ్యక్తులత, ఉపాధ్యాయులూ యింట్లో వాళ్లూ శిక్షిస్తారేమో నన్న భయం చుట్టూతా యెగతాలీ, నిరసనా లేదా రోగలక్షణంగా బయటపడే క్రూరత్వం (యిది చాలా అరుదు, కాని ఉపేక్షించడానికి లేదు) లాంటి ప్రతిచర్యలకి గురవుతారు. జ్ఞానయాతతని నిరోధించడం, తల్లిదంట్రుల, ఉపాధ్యాయుల విద్యా నైపుణ్యమీద ఆధారపడి వుంటుంది. బోధనా నైపుణ్యంలో అతిముఖ్యమైంది ప్రతిపిల్లవాడి మానసిక ప్రపంచాన్ని అనుభూతి చెందడంగా వుండాలి. తనని మరచిపోలేదు, తన దుఃఖం, తప్పులు బాధలు నలుగురితోటీ వంచుకోవచ్చును అన్న భావానికి అవసరమైనంత శ్రద్ధా, ఆధ్యాత్మిక శక్తి ప్రతిపాడికి యచ్చే సామర్థ్యం వుండాలి.

పిల్లవాడి దృష్టినుంచి, ఉపాధ్యాయుడు చెయ్యగల పెద్ద అన్యాయం యేమిటంటే, అకారణంగా తనకి ఫెయిలు మార్కు యిచ్చి, తల్లిదంట్రులచేత దానికి

దండన ఓందేటట్లు చెయ్యడం. ఉపాధ్యాయుడు యిం తక్కువ మార్పుల్ని తల్లిదంప్రుల దృష్టికి తీసుకెళ్లాలని ఒత్తిడి చేస్తున్నాడని విల్లవాడు చూస్తే, ఉపాధ్యాయుడన్నా స్సూలన్నా వగతో నిండిపోతాడు. బౌద్ధిక శ్రమ అతనికి అనప్యొంచుకునే వని అవుతుంది. అనుభూతులు కటువుగా తయారవడం, మిగతావాళ్లతో సంబంధాలలోకి, మందుగా, తల్లిదంప్రులతోటి సంబంధాలలోకి బదలాయింపు అవుతుంది.

అన్నాయివల్ల పుట్టే యిం రస జడత్వంకంటే విల్లవాడి మనసుని కలుషితం చేసే దాన్ని దేన్నేనా వూహించడం కష్టం. తనవట్ల ఉదాసీనతతో విల్లవాడు మంచికి చెదుకీ తన భావుకతని పోగొట్టుకుంటాడు. తన చుట్టూతా ఎవరు మంచివాళ్లో ఎవరు చెడ్డవాళ్లో అర్థంచేసుకోలేదు. మనుషులంటే అనుమానం, అపనమ్మకం వ్యాదయంలో స్థిరపడి పోతాయి. అదే పగకి ముఖ్యమైన అధారం అవుతుంది.

యిం మధ్యన బోధకతో ప్రోత్సాహకాల గురించీ, దండనల గురించీ తరుచుగా చర్చలు వినబడుతూ వున్నాయి. యిం ఆకర్షకమైన సిద్ధాంతాలు మధులో పుట్టి పుచ్ఛలో మాడిపోయేవి... వాటిలో బోధనాత్మక కృషిలో అతి ముఖ్యమైన ప్రోత్సాహకం, అతి శక్తివంతమైన (కానీ ఆస్తమానూ ఘలదాయకమైంది గారు) దండన యేమిటంటే మార్పులు యివ్వడం. యిది చాలా పదునైన సాధనం. దీన్ని ఉపయోగించడం బ్రహ్మందమైన నేర్చునీ, సామర్హణ్ణీ అపేక్షిస్తుంది.

యిం సాధనాన్ని సక్రమంగా వాడాలంటే అన్నితీకంటే మందుగా విల్లవాడిని ప్రేమించాలి. మీరు తనంటే యిష్ట పదుతున్నారని విల్లవాడికి చెప్పకండి, మీ ప్రేమనీ, అతనంటే ఆసక్తినీ కనపర్చండి. “తన వనిని ఉపాధ్యాయుడు అభిమానిస్తే, అతను మంచి ఉపాధ్యాయుడు. తన విద్యార్థులంటే తల్లిదంప్రుల్లాగా ప్రేమతో మాత్రమే వున్న ఉపాధ్యాయుడు, పుస్తకాలస్తీ చదివేసినా కూడా తన వనన్నా, తన విద్యార్థులన్నా అభిమానం లేని ఉపాధ్యాయుడి కంటే మెరుగు. అతను సంపూర్ణమైన ఉపాధ్యాయుడు” అని రాశాడు టాల్సెస్టాయ్.

భావుకత అనేది అధ్యయనం వల్లనే సాధింప సాధ్యంకాని లక్షణం. బోధకతిలో మానవత్వపు భావుకత పునాది సామాన్య బౌద్ధిక, సైందర్శ్యత్తుక, రసాత్మక అభివృద్ధుల సుసంగత ఐక్యంతో పుంటుంది. యిం ఐక్యం ఉన్నత విద్యా స్థాయి, సమష్టిలో వున్న సైతిక సంబంధాల సామాజిక అనుభవాల రెండించీ ఘరీతమూనూ. ప్రతి విల్లవాడి భవిష్యత్తు తన అంతరాత్మమీదా, తను బడిలో బోధించే విల్లవాడి యింగితమూ, ఆరోగ్యమూ, అనందమూ తన ఆధ్యాత్మిక, బౌద్ధిక సంపదమీదా అధారపడి వున్నాయని ఉపాధ్యాయుడు గ్రహించాలి.

...రెండో తరగతిలో ఒక వ్యక్తరణ పారం. అభ్యాసాల వివరణా, నియమాల అధ్యయనమూ అయింతర్మాత విల్లలు స్వితంత్రంగా వనిచేతారు. దానీ లక్ష్మిం, తమ జ్ఞానాన్ని గంభీరం చేసుకునేటట్టా, సవరించుకునేటట్టా చెయ్యడం. ఆ వనికి మార్పులు వస్తాయి. ఆ వనిని సవరిస్తూ వుండగా మీష, పేత్రికలు తమ అభ్యాసాన్ని బాగా చెయ్యలేదని నేను గమనించాను. వాళ్లకి గనక నేను ఫెఱల్ మార్పు యిస్తే,

తాము మనస్సురిగా నేర్చుకుండామని ఆభిలషించే పిల్లలు దాన్ని తీర్చుగా పరిగణిస్తారు: “మీ మిత్రులు ఒక అడుగు ముందుకు వేళారు, కాని మీరు మాత్రం అలాగే వున్నారు.” నేను వాళ్ల తప్పులు సవరించాను, బాగా రాయడం గురించి ఉదాహరణలు యిచ్చాను. కాని మీప, పేత్రిక్లలకి యెలాంటి మార్పులూ యివ్వాలేదు. రాత పుస్తకాలు తిరిగి యిచ్చేస్తూ నేను చెప్పేను: “మీప, పేత్రిక్లలకి మార్పులు రాశేదు. పిల్లలూ, మీరు బాగా క్షమి చెయ్యాలి. మీ అంతట మీరే యింకో ఆభ్యాసం చెయ్యండి. మార్పు తెచ్చుకొనే ప్రయత్నం చెయ్యండి.”

పని అసంతృప్తిగా వుంటే తమకి మార్పులు రావడం లేదన్న దానికి పిల్లలు అప్పబీకే అలహటు పడిపోయారు. ఒక అభ్యాసం పూర్తిచెయ్యడం అంటే తప్పకుండా ముందుకి వెళ్లడం కాదనీ, దానిమీద ఉపాధ్యాయుడి “తీర్చు” ఖండితంగా వచ్చేసినట్టు కాదనే భావం పిల్లల మనసుల్లో క్రమేవీ యెర్పడింది. పిల్లవాడికి విజయద్వారం మాసుకుపోలేదు: తను అప్పబీకింకా చెయ్యలేనివన్నీ తను భవిష్యత్తులో చెయ్యగలదు, బహుళా యివాళే. లేదా రేపు, ఫెయిల్ మార్పులు వచ్చిన పిల్లవాడు పడే బాధ తను తన మిత్రులకంటే ఒక అడుగు వెనక వుండిపోయాననే బాధ మీప, పేత్రిక్లకి కలగలేదు. “దయచేసి మాకో అభ్యాసం యివ్వండి” అని పాతాలప్పుడు ఆ పిల్లలు అడుగుతారు, అంచేత నేను వాళ్లకి ఒకటి యిస్తాను. బడి అయీలోగా అది చేసే వ్యవధి చూసుకుంటారు వాళ్లు (మా బడి సమయం ప్రతి పిల్లవాడూ ప్రతిరోజూ తనకి చాలా అవసరమైన పని చేసే అరగంట వ్యవధి వుండేటట్టుగా క్రమబద్ధమైంది). ఆ చిన్నపిల్లలు మార్పు తెచ్చుకోవాలని తమ శాయశక్తులా ప్రయత్నించారు, మిగతావాళ్లకేమీ తాము తీసిపోలేదని చూపించ ప్రయత్నించారు. నేను వాళ్ల వనిని సరిచూసేవాళ్లి. అలాంటి సందర్భాల్లో అస్తమానూ అది మంచి మార్పుకి అర్థముయే వుంటుంది.

సృజనాత్మక బౌద్ధిక శక్తి, హేతువద్వర్తతా, తోధనా అవేక్షించే అభ్యాసాలాంటి సందర్భాల్లో ప్రోత్సాహకంగా మార్పులని జాగ్రత్తగా ఉపయోగించడమనేది పని చెయ్యాలనే కోరికని జాగ్రత్తం చెయ్యడానికి మరీ ముఖ్యం. ఒక విద్యార్థిలో ఆలోచనా క్రమం వేగంగా, దూకుడుగా వుంటుంది, యింకొకడిలో మందంగా వుంటుంది; కాని దానర్థం ఓ పిల్లాడు యింకోడికంటే చురుకైనవాడనీ, యొక్కవ పని చేస్తాడనీ కాదు. ప్రాథమిక పారశాలలో లెక్కల పాతాలు, సమస్యలు పరిష్కరించడం, తోధనా సూత్రాల మొదటి గీటురాళ్లు: బౌద్ధిక క్రమ విజయంపట్ల పిల్లలకి సంతోషం కలిగించడానికి, వాళ్లల్లో గర్వభావమూ, ఆత్మగౌరవ భావమూ మేల్కొల్పుడానికి. మొదట్లో యొదురయ్యే కష్టాలు పిల్లవాడికి అవరోధం కాకుండా వుండేటట్టు జాగ్రత్త పదాలి. పిల్లలు స్వతంత్రంగా అలోచించడం నేర్చుకునేదాకా, ఒక సమస్యలోని పరిస్థితుల్ని వివేచించుకునేదాకా, ఆ సమస్య పరిష్కారం కనుక్కునేదాకా - యింకోలా చెప్పాలంటే తన వనిలో విజయం సాధిస్తున్నాను అనే సంతోషం అనుభవమయ్యేదాకా సమస్య పరిష్కారానికి నేను మార్పులు యివ్వాలేదు. యిక్కడ సామాన్య పద్ధతి

అనుసరించకూడదు: ఒక పిల్లవాడు నెలలో లెక్కలకి పాసయే మార్గాలు తెచ్చుకోవచ్చును, యింకోడు ఒక్క మార్గాక్క లేకపోవచ్చును. అంతమాత్రం చేత యివతలివాడు. యేమీ చెయ్యులేదనీ, మెరుగుదల చూపించలేదనీ అర్థం కాదు. సమస్యని అర్థం చేసుకోవడం నేర్చుకున్నాడు. విద్యార్థి స్వతంత్రంగా పరిష్కరించిన ఒక మాదిరి కీప్టమైన మొదటి లెక్కల సమస్య పిల్లవాడి అభివృద్ధిలో ముఖ్యమైన అడుగు.

లెక్కల్లో నెగ్గుకు రాలేని విద్యార్థులని చాలా సంవత్సరాలు నేను శ్రద్ధగా పరిశీలించాను. ప్రాథమిక, సెకండరీ తరగతుల్లో నెనకబ్బవాళ్లు ఒక్క సమస్యనీ స్వతంత్రంగా యెన్నుచీకి పరిష్కరించలేరని నాకు నమ్మకం యేర్పడిపోయింది. వాళ్లు ప్రహపంతో కొట్టుకుపోతారు, తమ మిత్రులు అప్పుడే నిలబడ్డ చోట కాళ్లు కిందకి అనిస్తూ: బోర్డుమీద చేసిన వాలీనిగాని, లేదా వక్కవాళ్లనుంచి గాని కావీ కొట్టేస్తారు. కానీ సమస్యని యెలా పరిష్కరించాలా అనే అవగాహన బొత్తిగా వుండదు.

బోర్డునాత్మక సైప్పుణ్ణాన్ని పెంపాందించే పద్ధతి యేదో వెతకడం ద్వారా యిం కష్టాన్ని తొలగించడం అసార్థం. లెక్కల పొతాల్లో బొద్దిక శ్రమ ఆలోచనకి గిటురాయి: సమస్యలోని చిక్కు పిల్లవాడు ఆలోచించడం నేర్చుకోలేకపోవడంలో వుంది; చుట్టూతా వుండే ప్రపంచం తన వస్తువుతోటీ, విషయాలతోటీ, ఆధారితమైన వాలీతోటీ, పరస్పర సంబంధాలతోటీ పిల్లవాడికి ఆలోచనా ఆధారం కాలేదన్నమాట. బాల్యంసుంచీ, ప్రకృతిలోకి “యాత్రలు” బొద్దిక శ్రమలో సిసలైన పద్ధతి అయితే లెక్కల్లో తప్పే పిల్లవాడు ఒక్కడు కూడా వుండడని అనుభవంవల్ల తెలుస్తోంది. పసుపులే, విషయాలే పిల్లవాడికి ఆలోచించడం నేర్చుల్చి: మామూలు పిల్లలంతా తెలివిగా, చుర్గా, జిజ్జుసగా, ఉత్సవతతో వుండటమనేది చెప్పలేనంత ముఖ్యమైన నియమం. విద్యార్థి దేన్నో అర్థంచేసుకోలేకపోతే, గట్టున పద్ధతి చేపలాగా నిస్సహయంగా అతని ఆలోచనలు గిజగిజ కొట్టుకుంటూ వుంటే, ఉపాధ్యాయులు తమ పనిని ఒకసారి సరిచూసుకోవాల్సి వుంటుందని నేను వాళ్లకి చెప్పాను. ఆ మహా ప్రాణిదాయక ఆలోచనా ఆధారంసంచి - వస్తుప్రపంచం, ప్రకృతినుంచి అవతలికి పోయి తమ విద్యార్థుల మనసులు యెందిపోయే సరస్సులాగా తయారయాయా? యా సరస్సుని చుట్టూ వున్న ప్రపంచం, వస్తువులా, ప్రకృతీ మహాసముద్రంతోటి కలపండి, అప్పుడు చూడండి సజీవ ఆలోచనల జల యెలా యొగజిమ్ముతుందో.

చుట్టూ వున్న ప్రపంచమే పిల్లవాడికి ఆలోచించడం నేర్చేస్తుందనుకోవడమూ తప్పే. సైద్ధాంతిక ఆలోచన లేకుండా పిల్లవాడి దృష్టినుంచి వస్తువులు అభేద్యమైన గోదలాగా డాగిపుంటాయి. తనని చుట్టీ వున్న పరిసరాలనుంచి పిల్లవాడు సాధారణీకరించ గలిగినవ్యాపు మాత్రమే ప్రకృతి బొద్దిక శ్రమకి పారతాల అవతుంది. చుట్టూతా వున్న ప్రపంచంలోని పరస్పర ప్రతిచర్యల్ని ఒక ప్రధానమైన లక్షణంగా గ్రహించడానికి వాస్తవానికి సంబంధించిన స్వస్థమైన చిత్రాలు చూడడం

పిల్లవాడికి ముఖ్యం. అప్రిత్పుం అంతటికీ అంతిమ కారణం (causa finalis) పరస్పర ప్రతిచర్యలే అన్న హేగెల్ ఆలోచన సరియైనదని నొక్కిచెపుతూ ఎంగెల్స్ యిలా రాశాడు: “యిం పరస్పర ప్రతిచర్య జ్ఞానంనుంచి యింక వెనక్కి వెళ్లేం, యేమంటే అటువెనక తెలుసుకోడానికేమీ లేదు.”* సాధారణజీకృత ఆలోచనకు సిద్ధంచేసేదిగా పరస్పర చర్యని గుర్తించడం అనేది గణితపర ఆలోచనాభివృద్ధికి ముఖ్యమైన ఘరతు. యేదేనా సమస్యని సుక్రమంగా పరిష్కరించడం అనేది వస్తువులకి, విషయాలకీ మధ్యన వుండే పరస్పర ప్రతిచర్యని పిల్లలు గుర్తించారా లేదా అన్న దానిమీద ఆధారపడుతుంది.

ఆ సాధారణీకరణలు (యొక్కాలు, మామూలు అంకెలక్రమం) శాశ్వతంగా, ర్థధంగా పిల్లల ధారణలో పదిలమైనప్పుడు సమస్యల పరిష్కారంలో స్ఫుతంత్ర బోధిక శ్రమ ఫలవంతం అవుతుంది. ఆ సాధారణీకరణలు లేకుండా ఆలోచన అర్థరహితం అవుతుంది.

ఒక లెక్కల సమస్య నిబంధనలని పేత్రిక చాలా కాలం అర్థంచేసుకోలేకపోయేవాడు. నేను విపరించడాన్ని దూకుడు చెయ్యలేదు. పిల్లవాడు స్వయంకృషితో వస్తువులా, విషయాలా పరస్పరాధిన సారాన్ని తనే తెలుసుకోవడం ముఖ్యం. పిల్లవాడు సిద్ధాంతపరంగా ఆలోచించడానికి సిద్ధం కాకషాతే, సరిపోత్తి, విపరణయిచ్చి చెయ్యలేకపోతే, సజీవ ఆలోచన ఉభికిరాదు. నేను పిల్లల్ని ప్రకృతిలోకి తీసుకెళ్లసు, మళ్లీ మళ్లీ పరిశీలించడం నేర్చాను, వస్తువుల్ని ప్రకృతిలోని వాటినీ, గుణాల్ని పోల్చడం నేర్చాను - పరస్పర చర్యల్ని చూడడం నేర్చాను. పిల్లవాడి చైతన్యంలో పరిమాణం అనే భావం రూపొందించే పరిపేశైత ప్రపంచవు విషయాల కేసి, సామాన్యంగా వస్తువుల గుణాల్లో యొంతో ముఖ్యమైంది అయినట్టగా అంకెకేసి పేత్రిక ర్భృత్యైని మళ్లించాను. పిల్లవాడు సంఖ్యాత్మక పరస్పర సంబంధాన్ని అర్థంచేసుకునే స్థాయికి చేరుకున్నాడు. అక్కడ పిల్లవాడికి అవి యొవడో కల్పించినవి కావనీ, వాస్తవంగా వున్నవేననీ నమ్మకం కలిగింది. విద్యార్థి తక్కణమే గుణకారాలు చెయ్యడం నేర్చుకున్నాడా, అంకెలతో వ్యవహారించడం నేర్చుకున్నాడా అన్నది అంత ముఖ్యంకాదు, పరస్పరాధినత అంతస్సారం అర్థంచేసుకోవడమన్నదే ముఖ్యం.

మేము పుట్టుకాయల తోటలో కూర్చుని, కోత యంత్రం యొలా గోధుమని కోస్తోందో చుస్తున్నాం. తడవతడవకీ ధాన్యం నింపుకున్న లారీ కోతయంత్రంనుంచి వెల్లిపోతోంది. కోతయంత్రపు బంకర్ నిండటానికి ఎన్ని నిముషాలు పడుతోంది? పిల్లలు గడియారం చూసి పదిహేడు నిముషాలు పడుతోందని గుర్తించారు. కోత యంత్రం ఆగక్కర్చేకుండా తమ పనిని వాళ్లు యొలా లెక్కవేశారు? బంకరు నిండటానికి అయిదు, నాలుగు, యింకా మూడు నిముషాలున్నాయి - పిల్లలకి

* Frederick Engels, Dialectics of Nature, Progress Publishers, Moscow, 1974, PP. 231-32.

కలవరంగా వుంది: యేమైనా కోత యంత్రం ఆగాలి కదా. యిక రెండు నిముషాలే పున్నాయనగా, అధివిక వెనకనుంచి ట్రిక్యు వచ్చింది. కాని గిడ్డంగి దగ్గరకి ధాన్యాన్ని తీసుకెళ్ళడానికి కచ్చితంగా గంట పట్టుతోంది. అంటే దూరానికి కాలానికి మధ్యన వుండే సంబంధాన్ని గుణించారన్నమాట. కోత యంత్రం ఆగకుండా వనిచేస్తూనే వుండేబట్టుగా ధాన్యం చేరవెయ్యడానికి యెన్ని ట్రిక్యులు అవసరమో అన్ని వుంబారన్నమాట. కాని గిడ్డంగికి ధాన్యం చేరవెయ్యడానికి గంట కాకుండా రెండు గంటలు పట్టిందనుకోంది. వాళ్ళకి యెక్కుపు ట్రిక్యులు అవసరమవుతాయా, తక్కువా?

“యెక్కువే! యిస్సుడు అంతనేహా వని చేస్తూవుండే మూడు ట్రిక్యులున్నాయి. ఒకబి ధాన్యం నింపుకుంటోంది. యింకొటీ దింపుకుంటోంది. రోడ్డు గనక యింకా పొడుగ్గా వుంటే, వాళ్ళకి దారిలో ఇంకా అవసరం అవుతాయి” అన్నాడు పేత్రిక. అతని కథలు సంతోషంతో మెరిశాయి.

పీల్లవాడు మానసిక శక్తిని ఉపయోగపెడుతున్నాడు. రోడ్డు ఇంతకు రెండింతలు పొడుగైతే యెన్ని ట్రిక్యులు అవసరమవుతాయా అన్న దాన్ని గురించి ఆలోచిస్తున్నాడు. కాని ఆ సమయంలో అదే ముఖ్యం కాదు. ముఖ్యమైంది యేమిటంటే సమస్యలు యొవళ్ల బుర్రలోనో కల్పించినట్టివి కాదని అతనికి అర్థం అయింది. సమస్యలు మన చుట్టూతా వున్న ప్రపంచంలో వున్నాయి. యెందుకంటే చలనం, జీవితం, మానవ శ్రమ వున్నాయి కాబట్టి.

పేత్రిక అప్పుకించే మూడో తరగతిలో వున్నాడు, కాని సమస్యల పరిష్కారంలో నెగ్గటం లేదు. అతను తన మిత్రుల సాయంగాని, ఉపాధ్యాయుడి సహాయంగాని లేకుండా స్వతంత్రంగా ఒక్క సమస్యనీ తుదముట్టించలేదు. ఆది నాకు చింతగా వుండింది. యేమైనా పీల్లవాడు ఆలోచించడం మొదటట్టాడని నాకు రూఢి అయింది. లెక్కల సమస్యలకి ఆధారభూతంగా వున్న విషయాల యోచనాత్మక వివరణగుండా మాత్రమే కాకుండా సాధారణీకరించడానికి అతన్ని సిద్ధం చేస్తున్నాను. ఆలోచించేవాడు లెక్కించలేకపోతే, అతను జ్ఞానాన్ని ఆపోశన పట్టలేదు. పేత్రిక క్రమీకి ఆలోచించడానికి అత్యవరస్తునైన ప్రాథమిక విషయాల ధారణని గల్పిపరచుకోవడం ముఖ్యం. ఆ కుర్రాడు “లెక్కల పెట్టి” దగ్గర కూర్చుని, తనని సవరించుకుంటూ అభ్యాసం చేశాడు. 12-8, 19+13 లేకపోతే 41-19 యొంత అని అతన్ని విసిగించేకంటే సమస్య స్వభావాన్ని అతను అర్థం చేసుకొనేటట్టు నేను ప్రయత్నించాను. (ఒక మూడో తరగతి వాడు వీటిని గురించి ఆలోచిస్తే, సమస్యని పరిష్కారించలేదు.)

వీద్యార్థులు తరుచుగా బీజగటితంలో లోక్కుగా వుండేవాళ్ల. యెందుకంటే వాళ్ల సహజ అంకెల్ని దాచి జీర్ణించేసుకోలేదు. ప్రాథమిక విషయాల గురించి ఆలోచించడం ఆ దశలో అవసరంలేదు, వాళ్ల శక్తి అంతా సాధారణీక్యత ఆలోచనకి మళ్ళగలగాలి. మాటల్లో వుండే ధ్వనులని వెయ్యసార్లేనా చదివి వుండకపోతే ధారాత్రంగా చదవడం రానట్టే, గటిత జ్ఞానం కూడా రాదు. నిత్య జీవితంలో

మనుషులు ఆలోచించ నవసరం లేకుండా జవాబులు గుర్తుంచుకునే వందలాది ఉదాహరణల్ని పిల్లవాడు గుర్తుంచుకోలేకపోతే సాధారణీకృత గణితచింతన బ్రహ్మ భేద్యంగానే వుండిపోతుంది. మండకోడిగా నేర్చుకునే వాళ్లు, ముందుగా పేత్రిక, గణిత ఆలోచనా సులభ సాధనాల్లో పెద్ద సంఖ్యల్ని - కూడికలు, తీసివేతలు, పొచ్చవేతలు, థాగారాలు, సాధించేటట్లు చేశాను.

మేం ప్రకృతిలోకి వెళ్లాం. పిల్లల దృష్టిని వని చేసేటప్పుడు మనుషులు పరిష్కరించే అనేక సమస్యలామైపు మళ్లించాను. ఆఖరికి పేత్రిక తనంతట తానే ఒక సమస్యని పరిష్కరించాడన్న నమ్మకం నాకు కలిగింది. ఆ పిల్లవాడి కళ్లు మెరికాయి. ఆ సమస్య దేన్ని గురించో వివరించడం మొదలెట్టాడు, అతని వివరణ గజిభిజిగా వుంది. అయితేనేం అంతకు ముందు పొగమంచు కప్పేసినదేదో పిల్లవాడిలో విచ్చుకుంటోంది. పేత్రిక సంతోషంగా వున్నాడు. నేను కూడా త్యాగిపడ్డాను. ఆ కుర్రాడు బడి అయిపోయేదాకా వుండలేకపోయాడు, వాళ్ల అమ్మకి చెబుదామని యింటికి పరిగెత్తిపోయాడు. వాళ్ల అమ్మ యింటిదగ్గర లేదు, కానీ వాళ్ల తాతతోటి సంబరంగా చెప్పాడు: “నా అంతట నేనే ఒక్క లెక్క చేశాను.” తన విజయం పట్ల పేత్రిక గర్వంగా వున్నాడు, పరిశుద్ధ సైతిక గర్వం మానవ విజయంలో నుంచి చిగురిస్తుంది. తమ పనిలో గర్వంలేకుండా యొవక్కు నిజమైన మనుషులు కాలేరు.

మా ఉపాధ్యాయులకి యా ధృష్టాంతం ఆలోచనకి మేత అయింది. చదవడం కష్టమనివించే పిల్లలని యింకో పార్శ్వంలో చూశాం. పిల్లవాడు. యేమీ అర్థంచేసుకోలేదు అనీ, అతను అలాగే వుండాల్చిందే అనీ తొందరపడి నిర్దయానికి రాకండి. ఒక రెండు సంవత్సరాలు అతనేమీ అర్థం చేసుకోలేక పోవచ్చ, కానీ కాలం గడిచే కొణ్ణి, నేర్చుకోవడం మొదలెడతాడు. ఆలోచన అనేది క్రమేషీ జీవ సారాన్ని పోగుచేసుకునే పుపులాంటిది. మనం వేళకి యా సారాల్ని యిచ్చి, పుపుని యొందలో వుంచితే అది వికసిస్తుంది. ఆలోచనా. ఆధారానికి ముందున్న పరివేష్టిక ప్రపంచాన్ని తెరుస్తా మనం పిల్లవాడికి ఆలోచించడం నేర్చాలి. మనం పిల్లవాడికి గొప్ప మానవ సంతోషాన్ని - శ్లేయము సంతోషాన్ని యిస్తాం.

ప్రాథమిక పాఠశాల ఉపాధ్యాయులు చాలా సాయంత్రాలు సమావేశమయ్యేవాళ్లు. ముఖ్యంగా యా కష్టమైన గంభీరమైన బోధనాత్మక సమస్యల్ని గురించి ఆలోచించడానికి: వస్తువులా, విషయాలా సాకార గణన నుండి, స్పృష్టమైన, స్వర్ఘనీయమైన ధృగ్గోవర విషయాల మధ్యవుండే పరస్పరాధీనతలనుండి బోధనాత్మక సాధారణీకరణల పైపు - నియమాలమైపూ, సూత్రాలమైపూ, పిల్లవాళ్లి యొలా నడివించాలి? అందరు పిల్లలూ యా మార్పుకి సునాయాసంగా బాధలేకుండా రాలేనే ఉదాహరణలను చర్చించాం. కొందరు గుణించే మెలుకువలు బాగా గ్రహించినవాళ్లు వుంటారు - వాళ్లు వేగంగా గుణించేస్తారు కానీ సమస్యలోని పరిస్థితిని కష్టంమీద మాత్రమే వాళ్లు బోధపరుచుకుంటారు. స్పృష్టమైన స్వర్ఘనీయమైన, సాకార అభివర్గాల్లో ఆలోచించే మరికొంతమంది పిల్లలకి ఒక

సమస్యలోని నిర్దిష్టమైన అంకెలనుంచి మళ్ళడం అనేది కష్టంగా వుంటుంది ఉదాహరణకి కొంతమంది పిల్లలు సమస్యని క్రుణంగా పట్టేసి వెంటనే జవాబుకోసం వెతుక్కుంటారు: గుణించడానికి కారణం యేమిటో అర్థంచేసుకోకుండానే వాళు గుణించడం మొదలెదతారు.

మాకందరికి అలాంటి పిల్లలు తగిలారు. వాళ్లని నిర్దిష్ట ఆలోచననుంచి సాధారణిక్కుత ఆలోచనకి యెలా మార్చాలా అని ఒకకళనొకళం సంప్రదించుకున్నాం. వాళ్లు ఒక మొత్తం సమస్యని పరిష్కరించాలనీ, యే అంకెలూ, గణక పద్ధతులూ లేకుండా సమస్యని అర్థం చేసుకోవాలనీ నిర్ణయానికి మేము వచ్చాం. సమస్యని వివరించుకుని, అంకెలు లేకుండా పరిష్కరించడం యెలాగో చూపించడానికి ఒక ప్రత్యేక లక్ష్యంతో లక్ష్మీ వివరణాత్మక పాతాలు నడిపాం. ఒకళ పాతాలకు యింకొకళ్లు హజరవుతూ కొంచెం యిఖ్యాందులు వున్న కొంతమంది పిల్లల మేధాభిప్రాద్మికి దారులు వెతికాం.

పిల్లవాడి ఆలోచనని బంధించే సంకెళ్ల లాగా మార్చులు తయారుకావడానికి అంగీకరించుడదు. ఆ సమయానికి పరపు మందకొడ్దిగా వున్న వెనకబడిన పిల్లలకి, ఆ సమయంలో వాళ్లు అర్థంచేసుకోలేవిదాన్ని గురించి ఆలోచించే అవకాశం అస్తమానూ యచ్చేవాళ్లి. పిల్లలు అధ్యయనంలో ఆసక్తి యెన్నదూ ప్రాగొట్టుకోలేదు. గర్వం, గౌరవం, స్వీయ యోగ్యతాభావం జాగ్రత్తం చెయ్యడంలో, పిల్లలు స్వతంత్రంగా పని చెయ్యాలనుకుంటున్నారని నేను చూశాను.

పిల్లవాళ్లి ఆలోచించనియ్యంది... యిది పైకి కనిపించినంత తేలికాదు మొదటి నాలుగు తరగతుల గుండా విద్యార్థుల బౌద్ధిక ప్రమని జాగ్రత్తగా చూడండి. చాలా యెక్కువ సందర్భాల్లో (యిది దాదాపు అస్తమానూ జరుగుతుంది) పిల్లవాడూ మీ ప్రశ్నకు జవాబింపు (లేదా అభ్యాసం పూర్తి చెయ్యడు), పూరికే యెందుకంటే ఆలోచించి మనసు లగ్గం చేసే వ్యవధి లేదతనికి (ఒకోఅప్పుడు ప్రశ్న అనుకోకుండా యెదురైనట్టు పిల్లవాళ్లి నిశ్చేషితం చేస్తుంది). మా ప్రాథమిక ఉపాధ్యాయులు పిల్లవాడికి ఆలోచించే వ్యవధి యెలా యివ్వాలా అని చర్చించేందుకు ప్రత్యేకం సమావేశమయ్యారు. పిల్లవాడికి జవాబు తెలుసా, తెలియదా అనే నిర్ణయానికి దూకుదగా పోకూడదనే అభిప్రాయానికి వచ్చాం. సరిగ్గా జవాబు పిల్లవాడికి తట్టే సమయానికే ఉపాధ్యాయుడు పిల్లవాడితో “కూర్చో నీకు జవాబు తెలీదు!” అని చెప్పడమనేది తరుమగా జరుగుతూవుంటుంది. పిల్లవాడికి జవాబు తెలియదన్నట్టగా కనిపిస్తుంది, దాంతోటి పిల్లవాడు ఉపాధ్యాయుడు చేసిందానికి కష్టపెట్టుకుంటాడు. యిది యెందుకు జరుగుతుంది? వెంటనే యా ప్రశ్నకి మనం జవాబు కనుక్కోలేం. మనం యెన్నోసార్లు పరిశీలించి యెన్నో వాస్తవాలని అధ్యయనం చెయ్యాలి.

యచ్చా, ఆలోచనల యేకాగ్రత అనే లక్ష్యం సాధించిన పిల్లవాడు అందిపుచ్చుకోడాన్ని వంచననీ అసహ్యంచుకుంటాడు. నాకూ మా పిల్లలకీ మధ్య

పరస్పర విక్ష్యానభావం, సహృదయభావం యొప్పుడూ వుండింది. తాము యేమేరకి గ్రీగా ప్రయత్నించినా కానీ యేదేనా తమకి అర్థం కాలేదనీ, నాతో చెప్పుదానికి మా విష్ణుర్ధులు యొప్పుడూ భయపడేవాళ్లు కాదు. విద్యార్థులు తమ కష్టసుభాలన్నీ నాతో చెప్పేవాళ్లు, నేనెప్పుడూ విల్లలకి బాధ కలిగించేవాళ్లే కాదు, మరి వాళ్లకి ఫెయిల్ మార్పు బాధేకదా. ఉపాధ్యాయుడు దాదాపు ప్రతిరోజు, “చూడు నీకు మల్లీ తక్కువ మార్పు వచ్చింది” అంటూవుంటే విల్లవాడు ఛేద మనసుడవుతాడు. విల్లవాడు ఛేదపడ్డనికి యొక్కవ దుఃఖం అక్కడేరు. విల్లవాడు తన బాధకి అలవాటు పడిపోయి, చుట్టూతా వుండే దానిపట్ల ఉదాసీనంగా తయారయినప్పుడు విపోదం రెట్లింపు అపుతుంది; అతని మౌదయం కరడు గట్టిస్తుంది. కరడు కట్టిన హృదయం త్రారణ్యానికి సారవంతమైన నేల. క్లాసులో ఛేదపడే విల్లలుంటే, వాళ్ల మిత్రులు వాళ్లని బాగుచేదామని ప్రయత్నించకపోతే, సమష్టి యెన్నటికీ మంచి స్నేహవూర్ధకమైంది, సహృదయమైంది కాలేదు.

బడిలో మామూలుగా జరిగేటట్లు మంచి మార్పులతో విల్లవాడు పాడైపోయేటట్లు చెయ్యుకూడదు. విల్లవాడు ఒక మాట అంటేనే అతి యొక్కవ మార్పులిచ్చేయడం. ఒకటి ప్రత్యే కొంతమందికి వెయ్యడం, ప్రతిపాడికి ఒక్కాక్క మార్పు రావడం. తత్తులితంగా విల్లలు అధ్యయనం చెయ్యడాన్ని గంభీరంగా పట్టించుకోరు. బోధిక శ్రమ ఫలితంగానే విల్లవాడు మార్పులు పొందాలి.

బోధిక కార్యకలాపం యొంతో శక్తినీ యిచ్చా యేకాగ్రతనీ, యెన్నో సుభాయ్య వదులుకోగల సామర్హాన్ని అవేక్కించే పని అని విల్లవాడికి నమ్మకం కలగాలి. పని పాశావరణంలోనే కచ్చితంగా సంకల్పం, పట్టుదల రూపుతీసుకుంటాయి. సాధించిన విజయాలని సవిమర్యకంగా తెలుసుకుని, పనిలో ఓటపిని అనుభవించిన విల్లవాడు కష్టపడి యింకా బాగా పనిచెయ్యడం కోసం ప్రయత్నిస్తాడు, యెన్నటికీ సోమరిగా వుందచు.

స్వంత అనుభవాన్నించి బోధిక శ్రములో యెలా నెగ్గాలో తెలుసుకుని విల్లలు ఆత్మనిర్వహంతో వుండటం గ్రహిస్తారు. కష్టించి పనిచేనే అలవాటూ, ఉత్తమ ఫలితాలని సాధించడం అనే అలవాటూ విల్లలకి నిర్వక్షణంగా చేసే అభ్యసాలన్నా సోమరితనమన్నా, ఉపేష్ట అన్నా ద్వేషం కలిగించేటట్లు చేస్తాయి.

పని సంతోషమూ, చదువులో నెగ్గుకు రావడమూ అధ్యయనంలో ముఖ్యమైన ప్రేరణ అయితే క్లాసులో సోమరి విల్లలో వుండరు. విల్లల్లో విదివిడి సోమరితనపు సందర్భాలతోచీ బోధనాకథలో సేస్తెన సిద్ధహస్తలెనవాళ్లు యొప్పుడోగాని తలవడక్కరేదు, కాని సోమరితనాన్ని మానసిక నిద్రాజత్యాప ఫలితంగా పరిగణిస్తారు.

బోధిక శ్రమ అనుకూల ఫలితాలే వున్న పునాది గల వ్యవస్థ క్రమేచీ స్థాయి మొత్తం వేళ్ల సారించింది, నడిమి, ఔత్త తరగతి ఉపాధ్యాయుల్లో కూడా. ఒక పాపభాగం, ఒక సంవత్సరం అయితర్వాత కూడా ఒకదాంట్లోనో యింకోదాంట్లోనో విద్యార్థికి మార్పు లేదనుకోండి, అయితే యేమవతుంది అని పారకుడు అడగవచ్చ.

విషయం యేమటంటే పిల్లవాడికి మార్చులు లేకపోవడాన్ని ఫెఱలు మార్చులందుకున్న గొప్ప దురదృష్టంతో పోల్చుకూడదు. తమకింకా మార్చు రాకపోతే, చెయ్యాల్చినట్టుగా తాము పనిచెయ్యలేదని పిల్లవాళ్లు నమ్మారంతే. అంచేత విద్యాసంవత్సరం అయిపోయే నాటికి విద్యార్థికి మార్చుల్లేక పోవడమనేది వుండేది కాదు. నాలుగేళ్లల్లోనూ, నేను త్రైమాసిక మార్చులు యివ్వని సందర్శాలు ఆచుమాత్రమే వున్నాయి. తమ కొడుకుకి గాని కూతురికి గాని మార్చు రాకపోతే అర్థం పరిష్కారించి సవ్యంగా లేదన్న విషయం తల్లిదండ్రులకు తెలుసు. మార్చుల్లేక పోవడం పిల్లలని తప్పుకాదనీ, అతని దురదృష్టమనీ వాళ్లకు తెలుసు. అలాంటి సందర్శాల్లో చేయుత యివ్వాలి, మేమంతా కలిసి ఆ విద్యార్థికి సాయంచేసేవాళ్లం. తమ పిల్లలనుంచి యొన్నదూ అత్యున్నత మార్చులు అపేక్షించవద్దనీ, లేదా తప్పడాన్ని సోమరితనం లక్షణంగానో, ఉపేక్ష లక్షణంగానో, శ్రేమ కొరతగానో పరిగణించవద్దనీ తల్లితండ్రుల్లి ఒప్పించాను.

కొంతమంది ఉపాధ్యాయులు అతి సున్నితమైన సాధనం అయిన మార్చుల్లి అనాలోచితంగా వాడకారు. చాలా బిళ్లల్లో ఒక సగటు మార్చు తిరస్కారంగా చూడబడుతుంది. “యే సగటు మార్చులూ లేకుండా మనం చదువుదాం” యిలాంటి విజ్ఞపులు యువ పయనీర్ నభల్లో మాత్రమే కాదు వినిపించేది, పిల్లల వార్తాపత్రికల్లో కూడా అవి కనిపిస్తాయి. విద్యార్థుల్లో సంతృప్తికరమైన హనిపట్ల అలాంటి దృక్కథాన్ని ప్రోత్సహించడంలో ఉపాధ్యాయుడు తన ముఖం అసవ్యకరంగా తయారయేటట్లు ముక్కు కోసేసుకుంటున్నాడు: పిల్లలకి పైకి విసుగ్గా వుండటమూ, చులకనగా వుండటమూ నేర్చుతున్నాడు.

రెండో తరగతి ప్రారంభమైన కొన్ని వారాలకి, పిల్లలు తమంత తామే చిన్న పుస్తకాలు తయారు చేశారు. పాలాలో వాళ్లకి వచ్చిన మార్చులు వాటిల్లో రాయాల్చి వుంది. తమ తల్లిదండ్రులనుంచి మార్చులు పిల్లలాడు. దాచిపెట్టిన సందర్భం ఒక్కటిలేదు. విజయంపట్ల సంతోషమై మార్చు ప్రతిచించిస్తే మరోలూ జరగదు కదా. అభ్యాస పుస్తకాల్లో సంక్తాలు కోరే అవసరం ఉపాధ్యాయులకి లేదు - విద్యార్థులకి ఉపాధ్యాయులకే మర్యాద పరస్పర అనుమానం, అవిక్యాసం వుండే స్యూలు వాతావరణం నాటి అవశేషం అది. క్లాసలో పరస్పర విక్యాసం లేకపోతే, పిల్లలాడు ఉపాధ్యాయుడికి అబద్ధం చెప్పే ప్రయత్నం చేస్తే, పిల్లవాళ్లే యేకెయ్యడానికి మార్చులు కొరదాకింద తయారైతే, సరియైన బోధన పునాదే నాశనమైపోతుంది.

అన్నాయంగా ఫెఱల్ మార్చులివ్వడంతో ప్రారంభమవుతుంది, స్యూల్లో వుండే పరమ దుర్మార్గాల్లో ఒకటి - పిల్లవాడిలో అధర్మమూ, ఉపాధ్యాయులకీ, తల్లిదండ్రులకీ అబద్ధం చెప్పడమూ. స్యూల్లో తమ పైఫల్యాలని గురించి తల్లిదండ్రులకీ, తమ అలక్ష్యం గురించి ఉపాధ్యాయులకీ తెలియకుండా దాచిపెట్టుకోవాలని మాత్రమే పిల్లలు అలాంటి కుయుక్కలు అవలంబిస్తారు. విద్యార్థిని నమ్మడం తగ్గేకం్టే, అతను అబ్దాలకి దిగుతాడు, సోమరితనానికి,

అలక్ష్మీనికి అంతగా నేల పదును అవుతుంది. అపనమ్మకుపు బిడ్డె సోమరితనం. మా శిష్యులు మొట్టమొదటగా సజీవ వ్యక్తులు, పిల్లలు, అప్పుడు విద్యార్థులు. నేను వాళ్ళకి యచ్చే మార్పులు వాళ్ల పరిజ్ఞానపు కోలబద్దలే కాదు, కాని మొట్టమొదటగా, మనములుగా వాళ్లలోటి నా సంబంధాలు.

పిల్లవాడి జెజ్ఞాసా, ఉత్సవతల జ్ఞాలనీ, జ్ఞాన తృప్తినీ విలువైందిగా కాపాదమని నేను ఉపాధ్యాయులకి సలహా యచ్చాను. యా జ్ఞాలని మండించే ఒక్క ఆధారమూ యేమిటంబే, ప్రమలో విజయానందమూ, ప్రమించేవాడిలో సగర్వభావమూ. ప్రతి విజయానికి, కష్టాన్ని అధిగమించే ప్రతి జయానికి అందుక తగ్గ మార్పులో బహుమానం యవ్వమని, అంతేకాని మార్పుల్ని దుర్మినియోగం చెయ్యడ్ని నేను వాళ్లకి సలహా యచ్చాను. మన బోధనాత్మక వైపుజ్ఞాం నిర్మించే నేల పిల్లవాడు తనేననీ, పరిజ్ఞానం పట్ల ఉపాధ్యాయుల పట్ల అతని దృక్షథమూ ననే విషయాన్ని మరిచిపోవడన్ని నేను సలహా యచ్చాను. అది నేర్చుకోవాలన్న కోరిక, ప్రేరణ, కష్టాలని అధిగమించాలన్న సంసీద్ధత. యా క్షేత్రాన్ని జాగ్రత్తగా పోవకం చెయ్యాలి, యెందుకంబే అది లేకుండా, బడేలేదు.

“అద్భుత కథా మందిరం”

పిల్లల అలోచనకీ, దయాస్వత అనుభూతులకీ, ఉద్దేశాలకీ అద్భుత కథలూ, ఆటలూ, కల్పనలూ సజీవ ఆధారాలు. సౌందర్యాత్మక, నైతిక, బౌద్ధిక అనుభూతులు పిల్లవాడి మనసులో అద్భుత కథా చిత్రాలనుంచి పుడతాయని చాలా సంపత్తరాల అనుభవం తెలియచేస్తోంది. యా చిత్రాలు సజీవ అలోచనా ద్విషాల మధ్య చింతనా శేషిని అనుసంధిస్తూ, అలోచనాధార నిరాటంకంగా వుండేట్టు చేస్తాయి, మెదడుని జాగ్రత్తం చేస్తాయి. అద్భుత కథల చిత్రాలు పిల్లల మనస్సుల్లో మాటల సున్నిత భావభాయని తీసుకు వస్తాయి. అవి పిల్లవాడి ఆధ్యాత్మిక జీవితరంగం అపుతాయి, అనుభూతులూ అలోచనలూ వ్యక్తంచేసే సాధనాలవుతాయి, ఆలోచన తాలూకు వాస్తవం అపుతాయి. అద్భుత కథా చిత్రాలు మేల్కొల్పిన అనుభూతుల ప్రఫ్ఫావంలో పిల్లవాడు మాటలతో ఆలోచించడం నేర్చుకుంటాడు.

తమ ఆలోచనలు అద్భుత కథా చిత్రాల ప్రపంచంలో సజీవం అపుతాయని పిల్లలు మహాచానందం పొందుతారు. పిల్లవాడు ఆచే కథని కొన్ని డజన్సన్సార్లు వినగలడు, ప్రతిసారీ అందులో నవ్యత్వం చూడగలడు. తేటైన, సజీవమైన, నిర్దిష్టమైన దానినుంచి భావాత్మకమైన దానికి మొదటి మెట్టు అద్భుత కథల చిత్రాల్లోవుంది. తమ ఆధ్యాత్మిక జీవితాల్లో అద్భుత కథల మొత్తం దక్కే లేకపోయినట్టయితే మా విద్యార్థులు సాధారణీకృతంగా ఆలోచించగలిగి వుండేవాళ్లకాదు. ప్రపంచంలో బాబా యాగా మంత్రక్తు, భేక రాకుమారి, చిరంజీవి మహాకాళం లేవని పిల్లవాడికి భాగా తెలుసు. కాని అతడు మంచి చెడుల గురించిన

తన అభిప్రాయాలు యా చిత్రాల్లో కుదుర్చుకుంటారు. అదే కథను చెబుతూ ప్రతిసారీ మంచి చెడులవట్ల అతని దృక్షఫాలు వ్యక్తమవుతాయి.

అద్భుత కథలని సొందర్యంనుంచి విడదియ్యేం, అవి సొందర్యానుభూతుల అభివృద్ధికి సహకరిస్తాయి. యిది లేకుండా ఆత్మ జైనత్వమూ, మానవ దుఃఖంవట్లా, భాధవట్లా భావుకత అనుహ్యాం. అద్భుత కథల పుణ్యమా అని, పిల్లవాడు ప్రపంచాన్ని గురించి తన మనసుతోబే కాకుండా తన వ్యాదయంతో కూడా తెలుసుకుంటాడు. తెలుసుకోవడమే కాదు, తన చుట్టూ వున్న సంఘటనలవట్ల, మంచిచెడ్డల గురించి తన దృక్షఫాన్ని వ్యక్తంచేస్తూ స్పుందిస్తాడు. అద్భుత కథల్లో న్యాయాన్యాయ సంబంధమైన మొదటి భావాలు వస్తాయి. సైద్ధాంతిక బోధనలోనీ మొదటి అడుగు కూడా అద్భుత, కథల సాయంతోబే జరుగుతుంది. స్పుష్టమైన చిత్రాల్లో అవతరించినప్పుడే ఒక భావాన్ని పిల్లలు అర్థంచేసుకుంటారు.

స్వదేశంవట్ల ప్రేమని బోధించడానికి అద్భుత కథ సార్థకమైన, నిరుపమానమైన ఆధారం. అద్భుత కథల్లో దేశభక్తియుత భావాలు ఆ కథల్లోనే నిబిడీకృతమై వుంటాయి. కొన్నివేల సంవత్సరాలుగా ప్రజలు స్ఫ్టైంచిన అద్భుత కథా చిత్రాలు క్రామిక ప్రజల బ్రిహ్యందమైన స్వజనాత్మకశక్తినీ, జీవితంవట్లా, ఆదర్శాలవట్లా, ఆకాంక్షలవట్లా వాళ్ల దృక్షఫాల్నీ పిల్లల మనసులకీ, వ్యాదయాలకీ అందిస్తాయి. జానపద సంస్కృతి ఆధ్యాత్మిక సంపదాల్లో అద్భుత కథలు ఒకటి. వాటిని అర్థంచేసుకోలేకపోతే పిల్లవాడు తన దేశపు ప్రజలని అర్థంచేసుకోలేదు.

“సంతోష చంద్రకాల” ప్రారంభమైన మూడు నెల్లకి మేము ఒక “అద్భుత కథా మందిరం” తయారుచేశాం. మా పిల్లలు అద్భుత కథా చిత్ర ప్రపంచంలో వున్నట్టు వాతావరణాన్ని స్ఫ్టైంచడానికి పెద్ద పిల్లలు మాకు సాయపడ్డారు. తమకి తమ పనితనంలో తల్లులు చెప్పిన అద్భుత కథల కనికట్టులోకి మా చుట్టూతా వున్న ప్రతీది పిల్లలని ఆకర్షించేటట్టు మేం చేయ ప్రయత్నించాం. అది సాయంకాలపు మనకసంధ్య, పొయ్యాలో వెలిగి సంతోషభరిత జ్ఞాల వుండే మానసిక పరిస్థితి. ఒక మూల దుష్ట బాటా యగా మంత్రగతై కోడికాళ్ల గుడిసె వుంది. దాని చుట్టూతా పొడుగాటి చెట్లు, కాండాలూ. ఆ గుడిసె పక్కనే అద్భుత కథా చిత్రాల పోలికలున్న బోమ్మలున్నాయి. జీత్తులమారి నక్కల బూడిదరంగు తోడేలు, యుక్తిగల గుడ్లగూబి. మరో మూల తాతా, అవ్యాల గుడిసె; అడవి బాతులు చిన్న పిల్లవాళ్లు రెక్కలమీద యెత్తుకుని ఎగిరిపోతూ వున్నాయి. ఆ కుర్రవాడు ఉత్కేశియన్ జానపద గాథల నాయకుడు. మూడో మూల నీలి మహాసముద్రం. దాని ఒడ్డున మంచి ముసలాయనా దుష్టముసలమ్మా కాపరం వుండే జవజవలాడి పోయే పూరిగుడిసె. తలవు పక్కనే పాత నీళ్ల తొట్ట. ఆ ముసలాయనా, ముసలమ్మా యింతిదగ్గర కూర్చున్నారు. సముద్రంలో బంగారుచేప యాదుతోంది. నాలుగో మూల మంచ కుప్పలతో వున్న శీతాకాలపు అడవి. దాని మధ్యలో చొచ్చుకుపోతూ, చిన్న

ఆమ్యాయి - విపరీతమైన చలిలో అడివిలోకి బెర్రి పట్ల తెమ్మని ఆమె సపతితల్లి ఆమెని పంపింది.

మేమిదంతా స్వయంగా చేశాం. నేను కోసీ, గీసీ, అతికించీ చేస్తే పిల్లలు నాకు సాయంచేశారు. పిల్లలు అద్భుత కథలు వినే పరిసరాలకి సౌందర్య లక్షణం ముఖ్యమని నేను భావించాను. ప్రతి బొమ్మా, ప్రతి దృశ్యచిత్రం కాత్తుక పద గ్రహణి పదునుచేసింది, అద్భుత కథా భావాన్ని యింకా లోతుగా వెల్లడి చేసింది. అభరికి గదిలో వెలుతురు కూడా పెద్ద పాత్ర వహించింది. నేను భేక రాకుమారి కథ చెప్పినప్పుడు ఆ కథ జరిగిన సన్నిహితాన్ని స్వప్తంగా తిరిగి స్ఫ్యోస్తూ అడివి పొదల్లో దీపాలు వెలిగాయి, గదిలో ఆకుపచ్చ సాయంసంధ్య కమ్మింది.

నేను పిల్లల్ని “అద్భుత కథా మందిరానికి” తరచూ తీసికెళ్లేవాళ్లిగాను - వారానికి ఒకసారి, అప్పుడప్పుడు రెండు వారాలకొకసారి. సౌందర్యాత్మక అవేకల్ని యెప్పబీకీ అతిగా తీర్చుకూడదు. సంతృప్తి వున్నట్లయితే అధికులమనే మదం, పెటీబార్బువా నిరుత్పావం ప్రవేశిస్తాయి, విసుగు “కాలజ్యేపం” కోసం వెదకులాట వసుంది... మేం అక్కడికి అకురాలు కాలంలోనూ, తీతాకాలపు మనక సంధ్యలోనూ వెళ్లేవాళ్లం - యా సమయాల్లో అద్భుత కథలు చక్కగా యొండగా వుండే నాటికంటే భిన్నంగా ధ్వనిస్తాయి, పిల్లలకి అద్దితీయంగా స్వరిస్తాయి. ఓయట చీకటి అయింది. మేం దీపాలు వెయ్యేలేదు, అసురసంధ్యలో కూర్చున్నాం. హలాత్తుగా అద్భుత కథా గుడిసెలోని దీపాలు మిణుకుమన్నాయి. ఆకాశంలో నష్టిత్తాలు వచ్చాయి. అడివి చెనకనుంచి చంద్రుడు ఉదయించాడు. గదిలో మనక దీపం వెలుగు వుంది, మూలల్లో యింకా చీకలీగా వుంది, బొమ్మికెకాలు బాబా యాగామంత్రకత్తె గురించి నేను పిల్లలకి ఒక జానపద కథ చెప్పాను. పిల్లలకి నా మాటల్లో కొత్తేమీ లేశట్లు కనిపించవచ్చు కానీ వాళ్ల కట్ట సంతోష ఘర్షకంగా మెరికాయి. పీరుల దురదృష్టినికి పిల్లలు బాధపడ్డారు, చెడుని అసహ్యించుకుంటూ, మంచికోసం గాధంగా పరితిపస్తా. చిన్న పిల్లలకి అద్భుత కథలు ఘారికే పిచ్చి సంఘటనల కథలు కాపు; అవి ప్రవంచమే. డానిలో పిల్లవాడు తన మంచితనంతోచీ చెడుని యెదిరించి, పోరాడి జీవిస్తాడు. పిల్లవాడి ఆధ్యాత్మిక శక్తిని వెల్లడించే నిజమైన రూపం అద్భుత కథల్లోని మాటలు, ఆటలు చలనాన్ని సంగీతం మాధుర్యాన్ని వెల్లడించినట్టు. పిల్లవాడు అద్భుత కథలు వినడానికి యిష్టపడ్డమే కాకుండా, తనే పాటిని చెప్పాలనుకుంటాడు, పాటలని వినడానికి పాడడానికి యిష్టపడ్డట్టు, ఆటలని చూడ్డానికి, తనే ఆడడానికి యిష్టపడ్డట్టు.

కొన్ని రోజులు గడిచిపోయాయి. పిల్లవాళ్లు అడిగారు “మనం ‘అద్భుత కథా మందిరానికి’ యెప్పుడు వెడుతున్నాం?” అని. సంతోష క్షణాలకోసం నిరీక్షణ పిల్లల్ని ఆవేశపరచింది. మళ్ళీ సాయంసంధ్యలో సమావేశమయ్యాం. యింకోసారి నేను ఓ కథ చెప్పాను, పిల్లలు డాన్ని తిరిగి చెప్పారు. ఆ క్షణాల్లో యొంతో పిరికిగా వుండే పిల్లలు కూడా ఛైర్యంగా, బింకంగా తయారయారు. మిగతా సందర్భాల్లో గజిచిజిగా,

పొతన లేకుండా వుండే మాట తడబాటు లేకుండా, మధురంగా, వ్యక్తికరణంగా తయారైంది. మాటలోనూ, ఆలోచనాభివృద్ధితోనూ యిఖ్యాంది వదే నీనా, వేత్తిక, ల్యారా, స్లావ, వాల్యూ లాంబీ హాఫ్టంతా కూడా కథలు చెప్పారు.

మేము “అద్భుత కథ మందిరానికి” వచ్చినపుడల్లా పిల్లలు ఆడకుండా మనుకునేవాళ్ల. ప్రతివాళ్లకీ, అబ్బాయిలకీ అమ్మాయిలకీ కూడా యిష్టమైన అటవస్తువలో, బోమ్మలో వుండేవి. ఆటలు సృజనాత్మక రూపం తీసుకునేవి: పిల్లవాడు అద్భుత కథలోని నాయకుడైపోయేవాడు, చేతిలో వున్న బోమ్మ తన ఆలోచనలనీ, అనుభాతులనీ యిదకా స్పృష్టంగా వ్యక్తంచేసేది. ఒక పిల్లవాడు గడ్డి ఆంబోతుని తీసుకునేవాడు (అది ప్రశ్నాత ఉక్కెనియన్ పిల్లల కథలో నాయకపాత్ర). యింకొకదు మనసి అవ్యామ్య, మరొకదు తాతాబోమ్య తీసుకున్నాడు. ఆ రకంగా పిల్లలు కల్పనా ప్రవంచంలో వుండిపోయేవాళ్ల. వాళ్ల ఘరికే ఆ పాత్రల మాటలే వల్లవేసేవాళ్ల కాదు, అద్భుత కథలోకి తమ హాహలోని కథని ప్రవేశపెడుతూ కొత్తవి సృష్టించేవాళ్ల. ఒక పిల్ల తన చిన్న బోమ్మని సోఫొమీద పెట్టి అప్పొయంగా ముద్దుచేసే మాటలు మధురస్వరంలో దానితో మాట్లాడుతూ ఫుండేది. ఇంకో బోమ్మకి జిఖ్యాచేసేంది, అమ్మాయి దాన్ని బాగు చెయ్యాలని త్రిధ్వమించి.

పిల్లలు కొన్ని యేళ్లగా బోమ్మలతో ఆడకుంటున్నారని నాకు యిఖ్యాంది కలగలేదు. కొంతమంది ఉపాధ్యాయులనుకునేటట్టు యిది “కుర్రతరహ” కాదు. అదే కథలు, మనసున్న సభీవ ప్రాణులతో అదే నింపెయ్యదం, అద్భుత కథల్ని కల్పించడానికి, విన్దానికి సృజనాత్మక క్రమంలో జరిగేది అదే. ఫ్రెంచి రచయిత అనేటువాన్ సెయింట్ ఎక్స్ప్రైస్ (1900-1944) చెప్పినట్టు పిల్లలు “మచ్చిక చేసే” ప్రయత్నం కావించేదాని అద్భుత చిత్రం ఆట బోమ్మల్లో ఫుంటుంది. ప్రతి పిల్లవాడూ ప్రతిపిల్ల తమకి చాలా ప్రియమైందాన్ని, తమ స్వంతమైనదేదో దాన్ని కోరుకుంటారు. పిల్లవాళ్లకీ, వాళ్ల ప్రియమైన బోమ్మలకీ మధున ఏర్పడిన సంబంధాలని నేను జాగ్రత్తగా గమనించాను. పిల్లలు చాలాకాలంగా తమ బోమ్మలతో స్నేహం కలుపుకున్నారని నాకు సంతోషం కలిగింది. కోస్తు బోమ్మలో పెద్ద చెప్పుకోదగ్గది యేం లేదు - ఒక గడతోటి చెపలు పట్టే మనసివాడు. ఆ బోమ్మ కాలు కొన్నిసార్లు విరిగిపోయింది. ఆఖరికి కోస్తు దానికి చిన్న కాయ్య కాలు తయారుచేశాడు, అలాగే ముట్ట చేతికర. దాంతోటి మనసలాడు నదిమీదకి వెళ్లేవాడు. ఆ చిన్న కుర్రాడు తన పాత మిత్రుడితోటి మాట్లాడ్చం అంచే యిష్టపదేవాడు: అతనితో చెప్పేవాడు యెక్కడ పొలసలూ, బేడిసలూ దొరుకుతాయో..... లరీసా కిష్టమైన బోమ్మలు మామ్మా మనవరాలూనూ. ఆ చిన్న అమ్మాయి మామ్మకి కళకోడు తయారుచేసింది, ఆ మామ్మ కాళ్లకింద వెచ్చటి కంబలీ పెట్టింది, భుజంమీద శాలవా కప్పింది. వాల్యూకి కూడా రెండు బోమ్మలున్నాయి - పిల్లికూన, చుంచు. ఆ పిల్ల

ప్రతి వారమూ విల్లికూన మెడమీద కుచ్చులు మార్చేనేది, మరందుకనో చుంచుకి ఆకుపవ్వు కంబళీ తెచ్చింది....

“అద్యుత కథా మందిరం”లో విల్లల కల్పనలు తరగనివి. విల్లవాడు ఒక కొత్త వస్తువుని చూసి వెంటనే దాన్ని తన బుత్రలో మిగతా వాటితో కలిపేనేవాడు. మరో కొత్త కల్పన తయారయేది. విల్లవాడి కల్పనాతక్కి విషారించేది. అతని ఆలోచనలు యెగిరేవి, అతని కట్ట మెరిసేవి, అతని మాట మెల్లిగా పారే సెలయేరులా జారేది. దీన్ని దృష్టిలో వుండుకని నేను గదిలోని భిన్న మూలలు వాస్తవమైనా, అభూత కల్పనాత్మకమైనా సంబంధాలు గల విభిన్నమైన వస్తువుతో నిండి వుండేటట్టు చూశాను. విల్లలు అద్యుతమైనవి కల్పించాలనీ, స్ఫ్రేంచాలనీ, కొత్త కథలు తయారు చెయ్యాలనీ అత్యతగా వున్నాను నేను. ఒంటి కాలిమీద నుంచున్న కొంగ పక్కనే వుంది విరికి విల్లివిల్ల. దాన్నుంచి విల్లల పూహ కొన్ని ఆసక్తికరమైన కథలు స్ఫ్రేంచింది. దాంట్లో నాయక పౌత్రులు కొంగా, విల్లిల్లానూ. మరి ఒక చిన్న పడవా, తెడ్డు, పక్కనే కప్పు వున్నాయి. అవన్నీ కూడా ఒక కథలో యమిడి పోవాలనే. ఒక ఎలుగ్గొడ్డు విల్ల బయటికి తొంగిచూస్తూ వుండే గుహ, బ్రహ్మండమైన యాగలతోటీ, దోమలతోటీ (అద్యుత కథలో దీనికి అభ్యంతరంలేదు), ఒక చిన్న పంది పిల్ల, పక్కనే సబ్బు, నీళ్ల తొట్టి - యదంతా కూడా పూరికి పిల్లల్ని నమ్మించదు, వాళ్ల పూహని రేకెత్తిస్తుంది.

ఆలోచనాభివృద్ధిలో చిక్కులు యెదురవుతాయి. విల్లవాళ్లి గనక చుట్టూతా వున్న ప్రపంచంలోని కొన్ని వస్తువులతో ముడిపడ్డ కథని ఆలోచింపగలిగేటట్టు నేనుచేస్తే అప్పుడు నేను భాయంగా చెప్పగలను విల్లవాడు ఆలోచించడం నేర్చుకున్నాడని. యెంత కష్టంతో వాల్య ఆలోచనలు జాగ్రత్తం అయింది, ఆమె ధారణ బలపడింది యిదివరకే చెప్పాను: ఆమె ఆలోచనలని జాగ్రత్తం చేసిన ఒక సాధనం పూహించని లింకులపట్ట ఆశ్చర్యానుభూతి కలగడం. చుట్టూతా వుండే ప్రపంచంలోని వస్తువుల మధ్య, ప్రకృతి విషయాల మధ్య విశదమయ్యేవి ఆ లింకులు. అంతే ముఖ్యమైన మరోసాధనం కథలు. చాలాకాలం వాల్య యే కథలూ కల్పించలేకపోయేది. అది నన్ను కలవర పెట్టింది. మూడో తరగతిలో వున్నప్పుడే అఖరికి తను కప్ప, పడవ, చేప కథ కల్పించగలిగింది. యాది ఆ పిల్ల కల్పించింది: “ఒక కప్ప నది ఒడ్డున ఒక పడవని చూసింది. చేపలుపట్టే తాత పడవని వదిలేసి పూళ్లోకి భోజనానికి పోయాడు. కప్ప పడవలో వెడదామనుకుంది. నీటి కుంటలోనుంచి అది బయటికి వచ్చి పడవలోకి గెంతింది. తెడ్డు అందుకుంది, అప్పుడు ఒక చేప దాని దగ్గరకు యాముకుంటూ వచ్చి అంది: ‘యేమిలే నీ ఉద్దేశం? నువ్వురికే కుంటల్లో యాత్రాపూ, కాని పడవకి లోతు నీళ్ల కావాలి.’ కప్ప చేప సలహా పాటించలేదు. తన చిన్న కుంటకేసి ప్రయాణమైంది. కప్ప యాదింది, పడవ అంది: ‘కప్పా, కప్పా, నన్ను యొక్కడికి లాక్కు పోతున్నావు?’ కప్ప జవాబు చెప్పింది: ‘నా చిన్నికుంట దగ్గరికి. మా బంధువులందరూ నెనెలా పడవ

నదుపుతున్నానో చూడ్డనికి.' పదవ చిరునవ్వు నవ్వి అనుకొంది: 'తాత వెనక్కి వచ్చాక యెలా నడపాలో నీకు నేర్చుతాడులే' అని. కప్ప పదవని కుంటదగ్గరకి తీసికొళ్లలేక పోయింది. అది బురదలో కూరుకుపోయి, కదల్లేదు. అప్పుడు ఏగతా కప్పలన్నీ కుంటలోనుంచి వచ్చి దానికేసి చూశాయి. మొత్తం కుంటకి వినబడేటట్టు ఆ కప్ప అరిచింది: 'చూడండి, నేనెలా పదవని నదుపుతానో!' కప్ప తత్తురపడిపోయింది. కుంటలోకి దూకింది. బురద అంతటా ముద్దలుగా చిమ్ముంది. మొత్తం కప్పలా గుంపంతా పకపకా నవ్వుడం మొదలెట్టాయి. అప్పుడు చేపలుపట్టే తాత వచ్చాడు. కుంటలోనుంచి పదవని లాగాడు. కప్ప బెదిరిపోయింది. నామ కప్పిన బురదలో దాంకుంది. సాయంత్రానికి దైర్యం చిక్కి గెంతుకుంటూ యివతలికి యాదింది - అవి యెలా నవ్వాయి! అది మొదలు ప్రతిరోజూ అవి రాత్రి నవ్వుతాయి, సాయంత్రంనుంచి ఉదయం దాకా అవి బెకబెక మనదం వినివిస్తూనే పుంటుంది. అవి బిధాయికోరు కప్పని చూసి నవ్వుతున్నాయి."

కథలు అల్లడం పిల్లలకి యెంతో ఆసక్తిదాయకమైన కవితాత్మక సృజన. దీనితోబాటుగా మానసికాభివృద్ధికి అది ముఖ్యమైన సాధనం. పిల్లలు సృష్టించాలని మీరు అనుకుంటే, కళాత్మక చిత్రాలు కల్పించాలనుకుంటే, మీరు మీ సృజనాత్మక జ్ఞాలనుంచి ఒక చిన్న నెరుసు నేనా గాని పిల్లవాడి మనుసుకి బదిలీచేయ్యాలి. మీరు మీ అంతట సృష్టించ లేకపోయినట్టితే, లేదా పిల్లల అసక్తుల ప్రపంచంపట్ల అనుగ్రహ ఫూర్చకంగా వుంటే, అదేదో నిస్సారమైన కాలక్షేపంగా కనిపిస్తే మీరు యేమీ సాధించలేరు.

"అద్భుత కథా మందిరం"లో తీణాకి యిష్టమైన బోమ్మువుంది - లోహప వనివాడి బోమ్మ అతని ముఖం లోహం కరిగించే కాంతిలో మెరుస్తోంది. భౌంగ్రేలో లోహపు వనివాళ్ళి కలుసుకోవడం ఆ పిల్లకి గుర్తుకొన్నింది, యిప్పుడు మూడేళ్ళ తర్వాత "అగ్నిమయమైన నది"ని గురించి ఒక ఆసక్తికరమైన కథ అల్లింది:

"ఒక భీముడు పెద్ద పొయ్యి దగ్గర నుంచున్నాడు. అతను ఇనుము కరిగిస్తున్నాడు. ఆ యినుము బుడగలు చిమ్ముతోంది, మరుగుతోంది. ఆ భీముడు పొయ్యి దగ్గరి తలుపు తెరిచాడు - అగ్నిమయమైన నది యివతలికి ప్రవహించింది. అది ప్రవహిస్తూ అంది: 'అగ్నిమయమైన ఇనుము, త్వరపడండి మీకేం కావాలో దాన్ని దీనితో తయారు చేసుకోండి.' తెలివైన నిపుణులు అగ్నిమయమైన నది దగ్గరకి వచ్చి కరిగిన ఇనుముని పెద్ద గిరితో తోడేసి, దాన్ని ఇసకలో దిమ్మరించారు. దాన్నుంచి ప్రజలకవసరమైన అన్నీ తయారుచేశారు."

పిల్లల మనసుల్లో సమకాలీన భీముల చిత్రాలు - సోవియట్ మాతృభూమి పరిరక్షకుల మూర్తులు - ప్రత్యక్షమవుతాయి. 1941-1945 నాటి నాజీలతోటి యుద్ధమూ, సోవియట్ ప్రజల సాహసాపేత విజయమూ మన ప్రజల మనసులమీదా, మొత్తం ఆధ్యాత్మిక జీవితమీదా చెరగని ముద్ర వేశాయి. మాతృదేశాన్ని పరిరక్షించే పీరులు పిల్లల పూహాల్లోని అధ్యుత కథా వీరులయ్యారు.

పిల్లలు వాళ్లని గురించి తెట అయిన, ఆవేశహరితమైన కథలు అల్లారు. మన ప్రజల్లోని యోధుల గురించి పిల్లలు అల్లిన కథల్లోని ముఖ్యమైన భావం యేమిటంటే సోవియట్ పొరుని సాహసం, అజ్ఞేయత, ఔన్మత్తుం. దంకో చెప్పిన కథ యిది:

“ఒక తల్లి కొడుకుని యుద్ధానికి పంపిస్తోంది. ఆమె అంది, ‘నీతోటి నీ జన్మస్థలపు మట్టిని ఓ గుప్పెదు తీసుకెళ్ల. గుర్తుంచుకో నువ్వు దాని రక్కకడివి.’ ఆ కొడుకు ఓ గుప్పెదు మట్టిని తీసితెళ్లాడు. దాన్ని ఎప్ర సెల్పుసుంచీలో పోశాడు. దాన్ని బహు జాగ్రత్తగా కాపాడుతూ పుండేవాడు. శత్రువులు మన దేశమీద యుద్ధం ప్రారంభించారు. సరిహద్దు దగ్గర ఆ కొడుకు శత్రువులతో తలపడ్డాడు. మెహీన్ గన్తో వాళ్లని కాల్పాడు. వాళ్లు నదిలో వడిపోయారు. కొడుకు ఒక్క ఆడుగు కూడా వెనక్కి తగ్గలేదు. శత్రువు తుపాకీ గుండు అతని తలలో తగిలింది, అతని కళమీదనుంచి రక్తం కారింది. అతని చేతులు బలహినపడిపోయాయి. శత్రువులు దగ్గరగా వచ్చి అనుకున్నారు: యతన్ని బందిగా తీసికెక్కపచ్చ మేము. ఆ కొడుక్కి తన జన్మస్థలపు మట్టి ముద్ద గుర్తుకొచ్చింది. అతను తన ఎప్ర సంచీని తడిమాడు. తక్కణం బ్రహ్మండమైన శక్తి అతని చేతుల్లోకి ప్రవహించింది. ఆ యువ యోధుడు మట్టి కాల్పాడం ప్రారంభించాడు, శత్రువులు నదిలో మునిగిపోయారు. ఆ క్కజంలో సహాయం వచ్చింది - వేగపంతమైన రెక్కలుగల విమానాలూ, బ్రహ్మండమైన ఓంకులు.”

సాయంసంధ్యలో పిల్లలు చెప్పిన కథల్ని నేను రాశాను. పిల్లలలో నేను వెలిగించిన ఆలోచన స్వప్తమైన జ్యులల్లాగా నాకీ కథలు ప్రియం అయినవి. సృజనాత్మకత లేకుండా, కథలు అల్లకుండా చాలామంది పిల్లల ఆలోచన గందరగోళంగానూ, కలగావులగంగానూ వుంటుంది. వాళ్ల ఆలోచన పరమ గందరగోళంగా వుంటుంది. సౌందర్య అనుభూతులకీ, పిల్లల పసందైన భాషకీ మర్యాదన సంబంధం వున్నదని నాకు నమ్మకం కలిగింది. సౌందర్యానుభూతి మాటలకి రసాత్మక వర్ణాన్ని యిస్తుంది. పిల్లలు యొంత అసాధారణ పరిస్థితిలో వుంటే, కథ యొంత అస్కిరంగా వుంటే అంత ర్ఘంగా వాళ్ల వూచు వుంటుంది, అంత అనూహ్యంగా వాళ్ల సృష్టించే చిత్రాలు వుంటాయి. సాయంసంధ్యలో మా పిల్లలు దజన్న కొద్దీ కథలల్లారు. వాటిని మేము “సాయంసంధ్య కథలు” అన్న లిఫిత పుస్తకంలో రాసి వుంచాం.

“సాయంసంధ్య కథల్లో” జంతువుల్ని గురించీ, పట్లల గురించీ, చెట్ల గురించీ, పువ్వుల గురించీ ఆసక్తికరమైన కథలున్నాయి. పువ్వుల గురించిన కథలల్లడం ముఖ్యంగా నాకూ పిల్లలకి ఉభయులకీ సంతోషం కలిగించింది. నేను పిల్లలకి మానవ రసాత్మక జీవితాన్ని గురించీ, పాటల్లో అనుభూతుల అవతారం గురించీ, పువ్వులకి సంబంధించిన కథల గురించీ చెప్పాను. నేను పిల్లలకి కథ అరంభం చెప్పేను. పిల్లల కల్పనాసక్తి ఆసక్తికరమైన చిత్రాలని సృష్టించింది.

కొత్త కథని చెప్పడం పీల్లల జీవితాల్లో పెద్ద సంఘటన. హాన్ని క్రిస్తియన్ అండర్సన్ “హిమ రాజీ”కి మేం రంగం సిద్ధం చేసిన ఉత్సాహం నేను యెన్నుటికీ మర్చిపోలేను. అది బడి రెండవ సంవత్సరం. తొలి శీత సంధ్య. పీల్లలు “అద్భుత కథా మందిరానికి” వచ్చారు. కథ జరిగే ఘలం వాలుగా వుండే కప్పులు వున్న చిన్న యిత్తు, పర్వతాల మధ్య అద్భుతమైన కోటి, చురుగ్గా పరిగెత్తే లేది, మంచు కుప్పులు. పీల్లలు దీన్నుఱతా తామే చేశారు. కానీ అందరూ ఆ కథని వినటేదు. ఆ చిన్ని యిత్తు కిటికీల్లో దీపాలు వెలుగుతూ వున్నాయి, ఆకాశంనుంచి మంచు తునకలు రాలుతన్నాయి. సాయంత్రము అసుర చీకటి కమ్మేసింది. నేను చెప్పేది వింటూ పీల్లలు వూరిరి బిగపట్టి కూర్చున్నారు... కథ అయిపోయింది. కానీ పీల్లలు నన్ను మళ్ళీ ఆ కథ చెప్పమన్నారు. మాటలలోని సమౌహక శక్తి అంటే నాకు చాలా యిష్టం: పీల్లలు అడిగినన్నిసార్లూ నేను కథని మళ్ళీ చెప్పాను. వాట్లు “హిమ రాజీ” కథని మళ్ళీ మళ్ళీ చెప్పమని నన్ను అడిగారు. వాళ్లు మాటలు గుర్తుంచుకోవాలని కాదు, ఆ మాటలు వాళ్ల వీనులకి సంగీతంలా వున్నాయి కనక.

వాళ్ల స్వభావాలోని మాటలు వాళ్ల అధ్యాత్మిక జీవితంలోకి ప్రవేశించి, శిఖి పదునైన ఉలిలాగా, చిత్రకారుడి శోభాయమానమైన రంగుల పలకలాగా తయారై సత్యాన్ని అర్థం చేసుకోడానికి కచ్చితమైన సాధనం ఆవాలి. యిలా అయిటట్లు చెయ్యడమూ వాళ్ల భాషలోని ఆ పదాల లోతైన పరిజ్ఞానం వాళ్లకి యివ్వడమూ యెలాగా అని ఉపాధ్యాయుడు అస్తమానూ ఆలోచిస్తూనే పుంటాడు. భాష ఆలోచనకి ఫొతిక వ్యక్తికరణ. ఆలోచనతోబాటుగా, దాని రసాత్మక పర్మాన్ని - మాతృభాషాలో సాఫేవ స్వందనని గ్రహించినప్పుడే పీల్లవాడు డాన్ని తెలుసుకుంటాడు. మాటల అందపు అనుభూతిని అందుకోలేకపోతే వాటి అర్థాల పొర్చులని పీల్లవాడు అర్థం చేసుకోలేదు. కల్పన లేకుండా, అద్భుత కథల స్వజనాత్మకతలో వ్యక్తిగత భాగస్థేమ్యం లేకుండా ఆనందపు అనుభూతి అనుహాయిం. కథలు, పీల్లవాడి ఆధ్యాత్మిక జీవిత సర్వరంగాల్ని - మనసుని, అనుభూతుల్ని, వూహని, యచ్చని - ప్రేరించే చురుకైన సొందర్య స్యజన. అది కథలు చెప్పడంతోటి అప్పుడే ఆరంభమైంది, కానీ యింకా పోచ్చు దశ కథని నటించడం.

ఒక బొమ్మలూల, నాటక క్లబ్సు “అద్భుత కథా మందిరం”లో పుట్టాయి: పీల్లలు అక్కడ రప్పున్, ఉక్కేనియన్, జపనీస్ జానపద గాథలు ప్రదర్శించారు.

“అద్భుత కథా మందిరం”లో పీల్లలకి నేను మొదటగా “రాబినీసన్ క్రూసో”, “బారన్ మున్స్హాసెన్ సాహస క్షత్రాలు,” “గల్లివర్న్ ట్రావెల్స్,” “జార్ సుల్మాన్ కథ,” “సంగీతకారుడు యాంకో” కథలు చదివి వినివించాను. మంచు తుఫాను అవతల కిటికీని తాడిస్తూ వుంటే, వాట్లు రాబిన్ సన్ క్రూసోతోటి నిర్దమైన దీవిలో ఓడ వగిలిపోయాక ప్రవేశించి అతను ప్రకృతితో జరిపిన కలోర పోరాటాన్ని అతనితో పంచుకున్న ఆ శీతాకాలపు సాయంత్రాలని పీల్లలు యెన్నుడూ మర్చిపోరు. “అద్భుత

కథా మందిరం”లో మేము హోన్స్ క్రిస్టయన్ అండరెసన్, లియో టాల్స్టోయ్, ఉఫీన్స్స్ గ్రిమ్ సోదరులు, సోవియట్ బాల సాహిత్య రచయితలు చుకోవేస్తూ, మర్క్యూ కథలూ చదివాం. పుస్తకాలల్లో మంచికి చెడుక్, సత్యానిక్ అసత్యానిక్, గౌరవానిక్ అగౌరవానిక్ సంబంధించి పున్న సైతిక భావాలు వ్యక్తిలో యమిడిపోతాయి, ఆ పుస్తకాలని చిన్నతనంలోనే చదివితే, అధ్యత కథలు ఉద్దేశించబడిందే బాల్యం కోసం.

మేం చదివిన దాంబ్లో మా ప్రత్యేకత పుండింది: పైన నేను పేరొన్న అధ్యత కథలన్నీ నాకు కంఠతా పచ్చ. పిల్లలకి దొమ్మల్ని చూపించడానికి మాత్రమే నేను పుస్తకం తీసేవాళ్లి. ఆరకంగా కథలు చెప్పడమనేది యింగిత జ్ఞానాన్ని, దయాపూరిత మానవ అనుభూతులని బోధించడానికి బ్రహ్మందమైన సాధనం అయింది.

బాల్యంలో చదవడం అనేది మొట్టమొదటగా హృదయానికి సేర్పడం, పిల్లలవాడి హృదయంతరాళంలో మానవ జెన్నత్యాన్ని స్పందించెయ్యడం అని యే అతిశయోక్తి లేకుండా చెప్పవచ్చ. ఉన్నత భావాలని వెల్లడి చేసే మాట పిల్లలవాడి హృదయాలో మానవత్వము బీజంగా యెప్పటికీ నిలిచి పోతుంది.

అధ్యత కథల కొనసాగింపు - మా “మాయా ద్వీపం”

పిల్లలు అసాధారణమైందానిక్, అధ్యతమైన యూత్రలక్, సాహసక్షత్యాలక్, ప్రకృతిలోని ఆదిమ శక్తుల్మీద పోరాటాలక్ ఆకర్షితు లవుతారు. నేను పిల్లలకి మొదట రాబీన్సన్ క్రూసో సాహస కృత్యాలు చెప్పినప్పుడు వాళ్లు ప్రయాణికుల్లా నటించాలనీ, సముద్ర తరంగఫోషలనీ, జలపాతాల ఫెళ్లఫొర్మార్ఫుటులనీ వినాలనీ వాంఖించారు. వాళ్లు ఒక “మాయా ద్వీపం” తయారు చెయ్యాలనుకున్నారు - ఆటల ప్రపంచంలో వాళ్లు బతకగలిగే రహస్య స్టోరం. మేం ఆ ద్వీపాన్ని నల్ల తుమ్మి, కసింద చెట్ల గుబురులో తయారు చేశాం. రాబీన్సన్ క్రూసో నివాసాన్ని అత్తికి హండెలాంటి పొయితోబే, కంచె గుంజలతో అదివి జంతువులనుంచి రక్షణగా పుండెటట్టు కట్టాం. మేం ఒక చిన్న కిలీకి తయారు చేశాం, దానిగుండా అవధి లేని “సముద్రాన్ని” మేం చూడగలం. మేం ఒక చిన్న మదిని తప్పి డజన్లు కొద్దీ గోధుమ, బాల్దీ విత్తనాలు చల్లాం. కోల్య ఒక మేక పిల్లని కూడా యింటి దగ్గర్చుంచి తెచ్చి ఉంచాడు. యొందుకంటే రాబీన్సన్ క్రూసోకి చిన్న మేకపిల్ల పుండెది. మేం పాత పీపా, తాళ్లు, యటుకలూ తెచ్చాం. పీపా యినవకట్లతోచీ చాకులు తయారు చేశాం. చేపల వలలు అల్లాం. అదిమ వేటగాళ్లల్లగా రెండు యొందు పుల్లల్ని రాపిడి చేసి నిప్పు చేశాం, యొందుకంటే క్రూసోకి నిప్పు రాజెయ్యదానికి అంతకంటే దారి పుండి పుండెదికాదు.

మేం యా కొంప కష్టదానికి మళ్ళీ తప్పిన పల్లం వానలపుడు నీళ్ళతో నిండిపోయి చిన్నగుంట యేర్పడింది. పిల్లలు ఆ నీళ్ళలో ఈత కొట్టేవాళ్లు, వాళ్లు వూహాల్లో అంతులేని మహాసముద్రంలో ఉండేవాళ్లు, మరి మహాసముద్రం అంటూ వుంటే ఓడలు వుండాలి; పిల్లలు ఒక పూసీ విల్లో ముక్కని చూసి దాంతోటి పదవ తయారుచేయ్య సారంభించారు. అది కష్టమైన పని, కానీ అందులో నెగ్గుకొచ్చారు. ఆ పదవకి ఒక తెరచావ తగిలించారు, దాన్ని సముద్రంమీదకి వడిలారు.

ఒక చిన్న గుట్టవెనక్కాల, ఆ గుట్ట పిల్లల వూహాల్లో మహా పర్వత మన్మహాట, మేం లీలీపుటియా దేశాన్ని సృష్టించాం. పేముతోటి, చెక్కతోటి దాని రాజధానిని తయారు చేశాం. మళ్ళీతోటి గుర్రం బోమ్మలూ, అవు బోమ్మలూ, గొప్ప బోమ్మలూ తయారుచేశాం. పురాణ వీరుడు ఇల్యా మూర్కామెత్తు, అతని శత్రువు గజిదొంగ సాలోవేయీ బోమ్మలు తయారుచేశాం. ఆ బోమ్మల్ని పొదల్లో వుంచాం. అది ప్రాచీన రష్యాలో వుండే కారడవి. ప్రశాంత వేసవి సాయంత్రాల్లో అక్కడికి వెళ్లేవాళ్లం, యిక్కడ సాహసవంతులైన, దైర్యవంతులైన యోధుల్ని గురించి ప్రతివాళ్లూ కథలు చెప్పేలనుకున్నారు.

దుర్యోద్యమైన పొదలలోపల కనుమ యేటవాలులో ఒక చిన్న గొయ్య చూశాం - యాది మృత్యువు లేని దుష్ట మహాకాళం వుండే గుహ. అక్కడ యెక్కడ్జ్ఞ రహస్యపోతాకంలో సుందరి రాకుమారి దీనంగా విలపిస్తోంది.

వెచ్చుగా వున్నపుడు, దూరంగా పోలేనపుడల్లా మేము మా సెలవు రోజుల్ని “మాయా ద్వీపం” మీద గడిపేవాళ్లం. రాబిన్సన్ క్రూసో మకాం దగ్గర ఒక గుడిసె కట్టాం. ముమ్మల్ని వూహాల రెక్కలమీద అద్భుత కథా ప్రవంచంలోకి యెగురుతూ తీసుకుపోయేందుకు అనువైన చోటు యాది. మా అద్భుతకథల వీరులు మా పక్కనే వున్నారు. ముఖ్యంగా యిక్కడ పీల్లల కల్పనా జ్ఞాల మండి. యా వాతావరణంలో యుఱ, గాల్యా, సీనా, వీత్యలు అద్భుతమైన కథలు సృష్టించారు. ఆలోచనలు సునాయాసంగా, నిరాటంకంగా జారేవి. పిల్లలు వాళ్ల అనుభూతులని తేట అయిన మాటల్లో వ్యక్తికరించగలిగేవాళ్లు. సెర్వోజ కల్పించిన బంగారు హరివిల్లు కథ యాది:

“ఒక రోజు సాయంత్రం మహా కాయులైన కమ్మరివాళ్లు సూర్యుని దగ్గరకు వెళ్లి అన్నారు: ‘సూర్యుడుగారూ, మా యానవ సమ్మట్టు విరిగిపోయాయి. వెండి పోగులు తయారుచేయడానికి యింకేమీ వుండవు. దాయలు కూడా పాతవి. యింకించెం యినుము కోసం ముమ్మల్ని భూమిమీదకి పంపించండి.’ సూర్యుడు కమ్మరివాళ్లని వాళ్లదారిన పంపించాడు. కమ్మరివాళ్లు ప్రజల దగ్గరకు వెళ్లారు కానీ, వాళ్ల దారి కారు మబ్బులవల్ల అడ్డుపడి పోయింది. కమ్మరివాళ్లు మేఘాల గుండా భూమి కేసి చూశారు - వాళ్ల చాలాచాలా యెత్తులో వున్నారు, ఎక్కడ దిగాల్సిందీ అనుకోలేదు యింకా. వాళ్ల మళ్ళీ సూర్యుడి దగ్గరక్కెళ్లి అన్నారు: ‘సూర్యుడుగారూ, మేం భూమిమీదకి యోలా దిగం? మాకో వంతెన కట్టించిపెట్టండి.’ సూర్యుడు కారు మబ్బుల గుండా తన కిరణాలని పంపించాడు, సూర్య కాంతిగల వంతెన ఆకాశంలో

మెరుస్తోంది. భూమి మీద ప్రజలు బంగారు హరివిల్లుని చూశారు. కమ్మరవాళ్లు భూమిమీదకు వెళ్లి ప్రజలనుంచి యినుము తీసుకున్నారు. సూర్యకాంతి వంతెన మీరుగా మళ్ళీ సూర్యుని దగ్గరకు తిరిగివచ్చారు. సూర్యుడు వాళ్ల తెలుటి గడ్డల్ని చూడగానే తన కిరణాలని వెనక్కి తీసేసుకున్నాడు, హరివిల్లు మాయమైపోయింది. తడవ తడవకీ ఆకాశంలో కారు మబ్బులు కనిపించగానే సూర్యుడు తన కమ్మరివాళ్లని యినుము కోసం భూమిమీదకి పంచిస్తాడు. కానీ, శీతాకాలంలో హరివిల్లులు వుండవ యొందుకంటే పగటి పొద్దు చాలా తక్కువగా వుంటుంది, కమ్మరివాళ్లు తమ సమైట్లని యొక్కప్ప వాడరు.”

ప్రతి పిల్లలవాడూ అక్కడ ఒక కథ కల్పించినందుకు నాకు చాలా సంతోషం కలిగింది. ఆ ప్రశాంత వేసవి సాయంత్రాలని నేను యెప్పుడూ మర్చిపోలేదు. సూర్యుడు అస్తమించాక ఆకాశం బూడిద రంగుగా తయారయ్యేది. నది వేసవి కాలం వుండే రోజులు సంవత్సరంలో కొన్ని వున్నాయి. ఆకాశం నీరసంగా ప్రకాశిస్తున్నట్టుంది. సాయంసంధ్యలు మామూలుగా వుండవు, నక్కితాలు యొంతోసేపటికి గాని రావు... పిల్లలు ప్రకృతి అందాన్ని అభినందిస్తూ నిశ్శబ్దంగా వుండి పోయారు. యింక్కణల్లో కల్పనా జ్ఞాల ముఖ్యంగా తేజోవంతంగా వెలుగుతుంది. నీనా కల్పించిన కథని మేం విన్నాం:

“సూర్యుడు నిద్రపోవడానికని తన మాయా వసంలోకి వెళ్లాడు. అయిన పదుకున్నాడు గాని, కళ్లు మూయడం మర్చిపోయాడు. కమ్మరివాళ్లు యింకా పగలే నని అనుకున్నారు. వాళ్లు వెండి పోగుల్ని చేసే చేసే చేస్తూనే వున్నారు. ఆ పోగులు ఒలికి పోయి భూళిగా మారిపోయాయి. వెండి భూళి ఆకాశంమీద పరుచుకుంది. అది మందుతూ ప్రకాశిస్తోంది...”

యా అద్భుత కథ వింటూ వుంటే నా పూడయం ఉద్దేశంతో నిండిపోయింది. పిల్లల చైతన్యంలో సమ్మాహకం చేసే ప్రకృతి, విపరీతకల్పనా కథలూ ఆలోచనా ధారల్ని వెల్లడిచేస్తూ వుంటే నేను సంబరపదకుండా యోలా వుండగలను? అది అలా యొందుకు జిరుగుతుందో నాకు తెలీధు కానీ, పొద్దు యొక్కప్ప వుండే జూలై సాయంత్రాలలో, బూడిదరంగు ఆకాశం ఒక వింత మునుగుతోటి కప్పుకున్నప్పుడు - ఆ సమయంలో పిల్లల వూహలు రెక్కలు విప్పుకుని విహారిస్తాయి.

మూడవ తరగతి పూర్తి చేశాక పిల్లలు “మాయా దీపం” మీద గెరిల్లాడళ కేంద్ర స్థావరం పెట్టాలనుకున్నారు. గెరిల్లాలు చేసినట్టుగా ఆ కేంద్రాన్ని ఒక నేలమాళిగలో స్థాపించారు. దానిని తవ్వాడానికి, సమకూర్చుడానికి పెద్ద పిల్లలు సాయంచేశారు. కొన్ని నెలలు సాగిన ఆసక్తిదాయకమైన ఆట మొదలైంది. పిల్లలు రాత్రిట్లు ఆడుకుండామనేవాళ్లు. వాళ్లని ఆపడం కష్టమయ్యేది. వాళ్లు మైనిక వేగుల్లాగా ఆచూకీ తీస్తూ వుండేవాళ్లు. వాళ్లు దిక్కుచి వాడడం నేర్చున్నారు. వాళ్లు కొఱ్చు మెఘీన్ గన్లు తయారుచేశారు. సైనిక చర్యలలో పోయే ముందుగా వాళ్లు ఆజ్ఞలు జారీ చేసేవాళ్లు.

నాల్గవ తరగతిలో వాళ్ల రఘ్యున్ రచయితా, కథకుదూ పి. బజోవ్ పుస్తకం “ఆకుపచ్చరాతి పెట్టే”తోచీ ముగ్గులై పోయారు. ఉరల్స్కి చెందిన అమూల్యమైన నవరత్నాల గురించి, దయాన్మిత రాగి పర్వత యజమానురాలి లెక్కలేనంత సంవద దాచిన గుహల అద్భుత సాందర్భం గురించి, అతి సుందరమైన ఆకుపచ్చరాళ్ల గురించి చదివి వినిపించినప్పుడు పిల్లల కళల సంతోషంతో మెరిశాయి. ఆ రోజుల్లో పిల్లలు మంచి, రఘ్యుమైన, సాచాలోపేతమైనదో చేద్దామనుకునేవాళ్లు. భూగర్భ మరకత రాజ్యాన్ని నిర్మించాలనే అభిప్రాయం యెవత్కో తల్లింది. మేం ఆకుపచ్చటి, ముదురు నీలపు, ఆకాశ నీలపూ, నారింజపండు రంగూ, ఎరుపూ, వూదారంగూ గాజు ముక్కల్ని పోగుచేసి మా గుహ గోడల్లో పెట్టాం. ఒక చిన్న విద్యుద్దీపం గుహలో పెలిగించినప్పుడు, యింద్ర ధనస్సు రంగులు చిమ్మాయి. అప్పుడు పిల్లలకి కలిగిన ఆశ్చర్యమూ, ఆనందంపట్లా ప్రేరణ మాటల్లో చెప్పలేం. మళ్లీ కొత్త కథలు పుట్టాయి, బొట్టిక సామర్యాన్ని పెంచడంలో సాందర్భం ఎంత మహత్తర శక్తివంతమైనదో నాకు యిది మళ్లీ రుజువుచేసింది. వాల్యూ, పేత్రిక, నీసాల ఆలోచన వేగంగా పెరగడాన్ని నేను గమనించాను: వ్యక్తికరణ పుష్టివున్న కథలు కల్పించి నన్ను వాళ్లు ఆశ్చర్యచిత్తమై చేశారు. యిక్కడ ల్యాదా ఓ కథ కల్పించింది. ఆ పిల్ల నిశ్శబ్దంగా వుండటానికి కారణం మందమైన మానసికాభివృద్ధి కాదనీ కలకనడమూ, చింతాగ్రస్తంగా వుండడమూ నని నాకు నమ్మకం కలిగింది.

పాటలు పిల్లవాడికి ప్రపంచపు అందాన్ని వెల్లడిస్తాయి

“సంతోష చంద్రకాల”లో మాదిరిగానే ప్రాథమిక తరగతుల్లో కూడా మేం ప్రకృతి సంగీతం విన్నాం. మాటలని రసప్లైవితంచేసే ముఖ్యమైన ఆధారమూ, స్వర మాధుర్యాన్ని ఆస్వాదించడానికి, అవగాహన చేసుకోడానికి మూలమూనూ అది. ప్రకృతి సంగీతాన్ని వింటూ పిల్లలు బ్యండగానానికి హృదయగతంగా సిద్ధమయ్యారు. మేం పాడబోయే పాటలోని ధ్వనులని ప్రకృతిలో పరకాయించి చూడమన్నాను.

స్వాలుకు దగ్గరలోనే ఒక అందమైన యేకాంత స్ఫురం వుంది. సాయంకాలపు ఆకాశం తళ తళ మెరిసె చెరువు ఉపరి తలంమీద ప్రతిశించింది, మైదానంమీదనుంచి పట్లల కుహుకుహు రావాలు తేలుతూ వచ్చాయి. సాయంకాలపు చల్లదనంలో గొల్లభామల పాటలు వినవచ్చాయి. ఉక్కేనియన్ స్వరమేళన కర్త ఔసైపోయే కృతి “నా సాయంకాలపు సూర్యాస్తమయం” అనే దాన్ని సేర్చుకునే ముందర ప్రకృతి సంగీతాన్ని యిక్కడ కొన్నిసార్లు విన్నాం. సూర్యాస్తమయపు సాందర్భం యా పాటలో అద్భుతంగా వర్ణించబడింది. వేసవికాలపు ప్రశాంత సాయంత్రాల్లో ఆ స్వర మాధుర్యం మోహనంగా వుంది. మేమా యేకాంత స్ఫురంలో

ఆ పాట నేర్చుకున్నాం. పిల్లలు యిష్టంగా పాదారు. కొన్ని వారాల తర్వాత సంగీతం వినే గదిలో దాన్ని పాదారు. ఆ పాట వాళ్ళకి సూర్యాస్తమయ సౌందర్యాన్ని గుర్తుకు తెచ్చింది. వాళ్ల వదనాలు సంతోషంతో మెరికాయి.

అడవిలో మేము యెండగా వన్న మధ్యాహ్నపు సంగీతం విన్నాం. పొడుగాటి చెట్లమీద ఆకులు గలగల మంటున్నాయి, వడ్డంగి పిట్ట చెట్లని పొడుస్టోంది. యొక్కడనో వన్యావీకం కుషలకుమా మంచోంది. యా సంగీతం పీలులని సమ్మాహకం చేసింది. దానివల్ల వాళ్లకి రఘ్యన్ స్వరమేళనకర్త అరేనోన్న కూర్చున “కోయిల” పాట అందం అర్థమైంది.

పిల్లలు అభిమానంగా రఘ్యన్, విదేశ స్వరమేళనకర్తల పాటలు పాదారు. సామాన్యంగా మా బృందం వాయిద్యాలు లేకుండా పాడేది. ప్రతి వాళ్లూ పాడటం అంటే యిష్టపడ్డందుకు నాకు సంతోషమైంది.

పాటలు పాదానికి కలుసుకోవాలంటే పిల్లలు యిష్టపడ్డారు. వాళ్ల మాతృదేశంవట్ల ప్రేమని జాగ్రత్తం చేస్తూ, చుట్టూతా వన్న ప్రవంచపు అందంవట్ల ప్రేమని జాగ్రత్తం చేస్తూ పాట వాళ్ల జీవితాల్లో ప్రవేశించి వాళ్ల ఆలోచనలని రసాత్మకం చేసింది.

భావుకత, రసాత్మకత అనే మానవ గుణాలు వున్నాయి. సున్నితమైన వ్యక్తిలో యా గుణాలని చుట్టూతా వుండే ప్రవంచం నిశితం చేస్తుంది. సున్నిత, రసాత్మక మృదయం కలిగిన వ్యక్తి అవతలి వ్యక్తి దుఃఖాన్ని బాధనీ, విచారాన్ని మరిచిపోలేదు. అతని అంతరాత్మ సహాయం చెయ్యమని అతన్ని ఉద్యోధిస్తుంది. సంగీతమూ పాట మనుషుల్లానీ యా లక్ష్మణాలని బయటికి తీసుకువస్తాయి.

శైతికంగా, సౌందర్యాత్మకంగా సంస్కరుడైన వ్యక్తిగల రసాత్మకతత్వం మృదయం దయాపూరితమైన మాటలూ, సూక్తలూ, సలహాలూ, సెలవు తీసుకునేటప్పుడు చెప్పే మాటలూ అందుకోదానికి తయారవుతుంది. ఎలా జీవించాలీ అన్నది మీరు పిల్లలకి చెప్పుదలచుకుంటే, మంచికోసం వాళ్ల పాటువడాలని మీరు అనుకుంటే, వాళ్లకి సౌకుమార్యమూ, రసాత్మక భావుకత నేర్చండి. వసి మృదయాలమీద వుండే ప్రభావాలలో సంగీతం చాలా ముఖ్యమైన స్థానం ఆక్రమిస్తుంది. సంగీతమూ - నీతి అనే సమస్య గంభీరంగా అధ్యయనంచేసి పరిశోధించ తగినది.

ఉక్కేనియన్ పాటలు ప్రజల అమూల్యమైన అధ్యాత్మిక సంవదగా తమ మాతృభావని పిల్లలకి వెల్లడి చేశాయి. పాటల ధర్మమా అని పిల్లలు మాటలు ధ్వనించే సౌకుమార్యాన్ని గ్రహించారు.

మొదట్లో వాడ్చ సంగీతపు కొద్ది రికార్డింగులే మాదగ్గర వున్నాయి. వాటిని నేను రఘ్యన్ రచయితలు టాల్స్‌స్టేట్, చేపోవ్, గోర్ట్, కొరొల్సింక్, గైదార్, చుకోవ్స్‌న్, పోలివ్ రచయిత సెంకెవిచ్, అమెరికా రచయిత జాక్ లండన్ కథలు,

పుష్టిన్, పెల్వచేంకొల కవిత్వం, హోన్ క్రిస్తియన్ అండర్సన్, గ్రిమ్ సోదరుల అద్భుత కథలు చదవడమంత ముఖ్యంగా భావించాను. సంగీతం వినకుండా విద్యని నేను హాహించలేను, బాల్యంనుంచీ ఒక వ్యక్తికి అభిమాన పాత్రమైన సంగీతం లేకుండా విద్యని నేను హాహించలేను. “సంతోష చంద్రశాల” ప్రారంభం కావడానికి ముందే మా ఉపాధ్యాయులు కొన్ని రికార్డింగులూ, బేపులూ, రికార్డులూ సంపాదించారు. మేం దీన్ని నగలపెట్టే లాగా భావించాం. యా నగలపెట్టి మానవళి కళాత్మక సంపదని గురించిన హర్షార్తి అభిప్రాయాన్ని పిల్లలకి కలగజెయ్యలేదన్నది మాకు విచారం కలిగించింది. మా విద్యార్థులు మొదటి సంపత్తురం హర్షార్తి చేసేనాటికి మాదగ్గర యిరవైయేడు కృతులున్నాయి, ఏడు గాత్రమైనవి, యిరవై వాయిద్యమైనవి. వారానికి రెండుసార్లు సంగీతం వినదానికిని మేము సంగీత మందిరానికి వెళ్లేవాళ్లం. కొన్ని స్వరాలూ, పాటలూ పిల్లలకి పరిచయమయ్యాయి, “సంతోష చంద్రశాల”లోనే వాళ్ల జీవితపు అంతర్భుగమయ్యాయి. వాళ్ల కొన్ని కొత్త వాటిని విన్నారు.

పిల్లలతోబి నాలుగేళ్ల పని కాలంలోనూ మా రికార్డుల ట్రైబరీ దాదాపు రెండింతల్లంది. మానవళి సంగీత సంపద భాండారంనుంచి అత్యున్నతమైనవి (మొట్టమొదటగా ఉక్కేనియన్, రఘ్యన్ కృతులు) పిల్లవాళ్ల జీవితాల్లోకి ప్రవేశించాలని చూశాను. ఒకే కృతిని వినడం వాళ్లకి సౌందర్య త్యాగిని కలిగించి వాళ్ల బొట్టిక రసాత్మక జీవితాలమీద అది తన ముద్రని వేయాలని చూశాను.

పిల్లలని నెలకి ఒక కొత్త స్వరాన్నే విననివ్వండి, కానీ ఆ స్వరం వాళ్ల జీవితాంతం ఆధ్యాత్మిక త్యాగికి ఆధారం అవుతుంది. వాళ్ల హృదయాల పీద యే ముద్రా పడవెయ్యుకుండా వాళ్లని హరికే సరదా చేసే కొత్త కృతులతో వాళ్లని ముంచేస్తానని నేను భయపడ్డాను.

సంగీతం వినే ముందుగా సంగీతంలో ప్రతిబింబించిన వాస్తవ ఫుటనల గురించీ, అద్భుత కల్పనల గురించీ నేను పిల్లలకి చెప్పాను. యా కథలని చెప్పడం చాలా ముఖ్యం: అని పిల్లలు సంగీతం వినేటట్టు వాళ్లని ఉద్యుక్తుల్ని చేసేవి. ఆ రకంగా మేము “దేవత ద్రజే స్వత్యం” వినదానికి ముందు నేను పిల్లలకి హోటమన్ పాత అద్భుత కథ చెప్పాను, అది బాలేకి ఆధారంగా పనికి వచ్చింది. దయాన్మీతమైన దేవతని - ఆమె లాఘవం, ఉల్లాసం, లావణ్యాలని - స్వస్థమైన భావవ్యక్తికరమైన మాటల్లో పిల్లలకి చిత్రించడానికి ప్రయత్నించాను. నేను పిల్లలకి చెప్పాను: “చిన్న గాజు గంటలు మోగడం పీరు వింటారు. ఆ సౌందర్య దేవత పరిసరాల్ని యా స్వరం ప్రతిబింబిస్తుంది. తేంతోవంతంగా వెలిగే దీపాల ధగల్లో ఆ మాయా మందిరపు లాఘవమైన మృదువైన స్తంభాలని నేను హాహిస్తున్నాను.” పిల్లలు సంగీతం విని, వాళ్ల యెలా ఆ దేవతా మందిరాన్ని హాహించుకున్నారో దాన్ని గురించి చెబుతున్నారు. వాళ్ల తమ హృషాల్లో కొలనులా, వ్యాట చెలములా, నీడ తోపులా, నిగూఢ గుహలా చిత్రాలు గీసుకున్నారు. ఆ అద్భుత హాహలు మళ్లీ ఆ సంగీతాన్ని వినాలనిమించేటట్టు చేశాయి.

సంగీత కృతులని వ్యాఖ్యానించడం, ముఖ్యంగా పిల్లలకి తెలియని వాటిని వ్యాఖ్యానించడం, ఉపాధ్యాయుడి బ్రహ్మందమైన మెలుకువనీ, నేర్చునీ అపేక్షిస్తుంది. సంగీత భాష అంటే అనుభూతుల భాష అనే విషయం యొన్నటికీ మర్మిపోకూడదు. తేలికైన, ఒకోలాపుడు సామాన్యమైన మాటలతో వుండే జానపద గీతాల మాటలు కూడా కళాత్మక కృతులుగా గ్రహించబడటం మాధుర్యం ధర్మమా అనే. సంగీత కృతిలో కళాత్మక సారాన్ని వివరించడానికి, కృతికర్త ప్రత్యేక వ్యక్తికరణ సాధనాలని ఉపాధ్యాయుడు అర్థంచేసుకోవాలి. ఆ వివరణ స్ఫురమైన, నగిషీ అయిన కళాత్మక కథ కావాలి. ఆ కథ అనుభూతుల్ని జాగ్రత్తంచేసి, వూహల్లో స్ఫురమైన చిత్రాల్ని సృష్టించాలి.

సంగీత సౌందర్యం ఆలోచనకు బ్రిహ్మందమైన ఆధారం అని నేను భావిస్తున్నాను. సంగీత ప్రభావంలో పిల్లల కల్పనలో ఉధృవించిన వూహలు ఆలోచనని సజీవం చేస్తాయి. పిల్లలు మాటల బొమ్మల్ని గీయ ప్రయత్నిస్తారు, వాళ్ల వూహలు సృష్టించిన వాటినీ, వాళ్ల అనుభూతి చెందినవాటినీ. మందబుద్ధిగా వుండే పిల్లల మానసికాభివృద్ధికి సంగీతం వినడం బ్రిహ్మందమైన ఆధారం. సంగీతం విన్నాక యిఖ్యంది లేకుండా పిల్లలు తమ భావాలని చేపేటట్లు చెయ్య ప్రయత్నించాను.

మేం మా సంగీత మందిరంలో బూరాలు వాయించాం. మా కిష్టమైన స్వరాలని నేర్చుకున్నాం. మా విద్యార్థుల్లో రెండవ తరగతి వాళ్ల తొమ్మిందుగురూ, మిగతా తరగతుల వాళ్ల నలుగురూ బూరాలు వాయించేవాళ్ల. పిల్లలు తమ వాయిద్యాలని తామే తయారుచేసుకున్నారు. సెర్పోజ, యూర, తీనా, లీదా బూరాలు చెయ్యడంలో సిసలైన నిపుణులే. వాళ్ల తోపలోకి వెళ్లి, సరిపోయే సరుకు యేరుకుని, కోసిన కొమ్మల్ని నీడలో పదును చేసి, వాయిద్యపు ధ్వనిని పరిశీలించి, స్వచ్ఛమైన, మాధుర్యమైన స్వరాల కోసం చూసేవాళ్ల. మూడో తరగతిలో మేము రెండు అకార్డియన్లు, మూడు ఫిఫేషన్లు సంపాదించాం. యూర, సెర్పోజ, ఫేద్య, కోల్పు, తీనా, లరీసా, సాస్య, ఘారలు అకార్డియానూ, ఫిఫేలూ వాయించడం నేర్చుకున్నారు. ప్రాథమిక పారశాల అయ్యే నాటికి పంఠామ్మిది మంది పిల్లలకి యిళ్ల దగ్గర సంగీత వాయిద్యాలు యేర్పడ్డాయి - అకార్డియాన్లు, ఫిఫేషన్లు. కానీ పిల్లలు తమ బూరాలు మరిచిపోలేదు. కొంతమంది పిల్లలకి సంగీత ప్రతిభ వుండింది; యొమ్మెనా నేను వాళ్ల వ్యక్తిగత ప్రతిభలని అభివృద్ధి చెయ్యడం లక్ష్యంగా పెట్టుకోలేదు. అందరు పిల్లలూ సంగీతమంటే అభిమానించి, దానికోసం ఒక అంతర్గత అవసరం కలిగించుకోవాలని రూఢి పరచడలచుకున్నాను.

బాల్యంలో నిర్దక్ష్యం చేసింది యోవనంలో యొన్నటికీ భర్తి కాదు, పెద్దయ్యాక సరేసరి. యా సూత్రం పిల్లవాడి అంతరంగిక జీవిత రంగానికి, ముఖ్యంగా సౌందర్య భోధనకి అనువర్తిస్తుంది. అందంపట్ల భావుకు, గ్రహణశక్తి బాల్యసంవత్సరాల్లో వ్యక్తిత్వపు అభివృద్ధి తర్వాతి సంవత్సరాల్లోకంటే పోల్చులేనంత ఎక్కువ గాఢంగా

పుంటాయి. పిల్లల్లో సౌందర్యపు అవసరం కలిగించడం ప్రాథమిక ఉపాధ్యాయుని ముఖ్య కర్తవ్యాల్లో ఒకబి. అది చాలా విధాలుగా పిల్లవాడి ఆంతరంగిక జీవితపు మొత్తం విధానాన్ని, సమష్టితో పిల్లవాడి సంబంధాన్ని నిర్ణయిస్తుంది. సౌందర్యం కోసం అవసరం అనేది నైతిక సౌందర్యాన్ని, చవకబారువన్నా, వికారమైనవన్నా అసహ్యాన్ని పెంచాందిస్తుంది.

స్క్రైనియన్ మేధావి జి. స్ట్రోరోడా (1722-1794) “ఒక వ్యక్తి చేతుల్లో ఫిడేలు వుంటే అతను చెడ్డది యేదీ చెయ్యలేదు” అని అన్నాడట. చెద్దూ, నిజమైన అందమూ పొసగనివి. ఉపాధ్యాయుని ముఖ్య కర్తవ్యాల్లో ఒకబి, ఆలంకారికంగా చెప్పేలంటే, ప్రతి పిల్లవాడి చేతిలోనూ ఒక ఫిడేలు వుంచడం, అలా అయితే సంగీతం యెలా పుట్టిందో వాళ్లందరూ అనుభూతం చెందుతారు. యానాడు సంగీతాన్ని రికార్డుచేసి విష్ణుతంగా పంచిటి చెయ్యగల సాధనం దానికి ఒక విశ్వజనిన లక్ష్మణాన్ని యిచ్చినప్పుడు యా విద్యా కర్తవ్యం ప్రత్యేక అర్థాన్ని సంతరించుకుంటుంది. యువతరం పూరికే అందపు వినిమయదారులు అవకుండా చూసుకోండి; యిది సౌందర్య భోధన, నైతిక సమస్య కూడా.

పిల్లవాడి ఆంతరంగిక ప్రపంచంలో పుస్తకం పాత్ర

పుస్తకాలు పిల్లవాడి ఆంతరంగిక జీవితంలో పెద్దపొత్త వహిస్తాయి. కానీ బాగా చదవడం యెలాగా అని అతనికి తెలిసివుండాలి. “బాగా చదవడం” అంటే అర్థం యేమిటి? మొట్టమొదటగా చదవడంలోని ప్రాథమిక నైపుణ్యాలని వంబట్టించుకోవాలి. తమకిగా తమకి చదవడం అనేది ఒక ఆంతరంగిక అవసరంగా పిల్లవాడు భావించేటట్టు చెయ్యాలని నేను ప్రయత్నించాను. ఒకటవ, రెండవ తరగతుల్లో ప్రతి వారం లేదా రెండు వారాల కొకసారి విద్యార్థులు లైటరీసుంచి ఒక పుస్తకం తీసుకుని పైకి చదివేవాళ్లు. యిది లేకుండా ధారాళంగా చదివే పట్టువైన దృఢమైన సామర్థ్యం యేర్పాటు చేసుకోవడమూ, చదివిందాన్ని అర్థం చేసుకోవడమూ అసాధ్యం.

రెండవ తరగతిలో ప్రతి విద్యార్థీ “మాటల గాదె” అని, ఒక నోటు పుస్తకం వుంచుకున్నాడు. దానిలో తమకి అర్థంకాని మాటగాని, తమకి అస్క్రి కలిగించిన మాటగాని రాసుకునేవాళ్లు. నేను ఆ పదాలకి అర్థం చెప్పడంగాని లేదా అనుభూతి ధాయలు వివరించడంగాని చేసేవాళ్లి. మూడవ, నాలుగవ తరగతుల కల్లూ యా నోటుపుస్తకాలు నుడికారాలతో, పదబంధాలతో, పిల్లవాడు యిష్టపడ్డ మాటలతో నిండిపోయాయి.

చదవడం సుసంపన్నం చేస్తుంది అనేదాన్ని చదవగలిగే సామర్థ్యం అనేదానికి కుదించలేం. యి సామర్థ్యమనేది చదవడానికి ఒక ఆరంభం మాత్రమే. విల్లివాడు ధారాళంగా తప్పుల్లేకుండా చదవగలిగినప్పటికీ చాలా తరుచుగా జరుగుతున్నట్టు, పుస్తకం బోధిక, నైతిక, సాందర్భాత్మక అభివృద్ధి శిఖరాలకి నడిపించే దారి అవలేదు. చదవగలిగి వుండటం అంటే మాటల అర్థాన్ని, అందాన్ని గ్రహించే భావుకత వుండటం, మాటల సూక్ష్మ భాయిల్ని గ్రహించే భావుకత వుండటం. పదం అనెది చుట్టూతా వున్న ప్రపంచపు మాధుర్యాలతోటీ, వర్ణలతోటీ క్రీడించేటట్లుగా మనసులో వున్న ఆ విద్యార్థి మాత్రమే “చదువుతాడు.” చదవడం అనెది విల్లివాట్లు తమకి తాముగా ప్రపంచాన్ని దర్శించి అర్థంచేసుకోగల గవాక్షం. చదవడంతో బాటుగా, ఏక కాలమందే, లేదా యింకా ముందే పదజాలాన్ని వంటబట్టించుకోవడానికి కష్టమైన ప్రయత్నం చేయడం, యిదంతా కూడా విల్లివాడి అంతరంగిక జీవితాన్ని అన్ని కార్యకరూప రంగాలనీ - అంటే అట, పని, ప్రకృతితో ప్రతిచర్య, సంగీతం, సృజనాత్మకత అన్నిలీనీ యముడ్చుకునేదిగా వుంటేనే ఆ గవాక్షం తెరుచుకుంటుంది. అందాన్ని స్పృష్టించే స్పృజనాత్మకత లేకుండా, కథలూ కల్పనలూ లేకుండా, ఆటలూ పాటలూ లేకుండా చదవడాన్ని విల్లివాడి బోధిక జీవిత రంగంగా వూహించడం అనంభవం. భాషకీ అలోచనకీ అభివృద్ధి చెందే ఆధారం సజీవ ఆలోచనా ఆధారానికి “యాత్ర”, పదాల ఉద్దేశ్య రసాత్మక వర్ణనికి “యాత్ర.” పుస్తకాల్లో పొదిన పద సాందర్భమూ, కథాత్మక విలువలూ అనుభూతం చేసుకునే సామర్థ్యం పుణ్యమా అని అది అర్థమవుతుంది.

విల్లివాడు మొదటి మాటని చదవడానికి ముందు గురువు, తన తల్లి తండ్రుల చదవడం వినాలి. అప్పుడు కథాత్మక చిత్రాల అందం అనుభూతం చేసుకోగలడు. ప్రకృతి ప్రపంచంలోకి “యాత్రలు” పుస్తకంకంటే భిన్నమైనవైనట్లుగా వూహించుకోవడం అసాధ్యం. ఒక పుస్తకంలో చదివిన మాటల అందం అనుభవించలేని విల్లివాడు చుట్టూతా వున్న ప్రపంచపు అందాన్ని దర్శించలేదు. విల్లివాడి వ్యూహయానికి పైతున్నానికి నడిపించే దారికి రెండు పొర్కులున్నాయి. పైకి పైరుధ్యపూరితంగా కనిపిస్తాయి: పుస్తకాల నుంచి, పైకి చదివిన మాటనుంచి ఉచ్చరించే మాటకి, విల్లివాడి అంతరంగిక జీవితంలో అప్పటికే భాగమైన సజీవ పదంనుంచి పుస్తకాలకి, చదవడానికి, రాయడానికి. మార్పుల కోసం కాతుండా చదవడం అంతరంగిక జీవితానికి అవసరం కాబట్టి - చదవలేకపోవడంవల్ల యొన్నీ సంతోషాలు పోగొట్టుకుంటాడు కాబట్టి - విల్లివాడు చదవడమూ రాయడమూ నెర్చుకోగలందులకు గాను రసాత్మక సాందర్భాత్మక సంసీద్ధత ఒక ముఖ్య నిబంధన అవుతుంది.

“సంతోష చంద్రశాల”లో కూడా, చుట్టూతా వున్న ప్రపంచాన్ని గురించి మా విద్యార్థులు తమ అనుభూతులకి అలోచనలకి చిత్రులేఖన రూపం యివ్వగలగడమూ వాటికి కవితాత్మకమైన పేర్లు పెట్టగలగడమూ - చదవడానికి రాయడానికి

సౌందర్యాత్మక, రసాత్మక సంసిద్ధత ఫలితం. మా బోధనలో ప్రకృతిలోకి “యాత్రలు” వాటికి అవే గమ్యం కావు. మాటలగుండా పిల్లలవాడి బోధికాభివృద్ధికి అవి ఒక మార్గం. ఆలోచించడం, వస్తువులనీ, విషయాలనీ, వాటి పరస్పర చర్యనీ గమనించడం, సాధారణీకరించడం, ప్రకృతినుంచి, దృశ్యాత్మక వస్తువులనుంచి, అనుభూతులనుంచి నైరూప్యం చేసుకోవడం పిల్లలవాడికి నేరుడమే బోధన ప్రధాన జీవేశం. అలాంటి ప్రయత్నం లేక పోయినట్టయితే, మాటలు లేనట్టయితే, బోధిక బోధన లేనట్టయితే, పిల్లలు ప్రకృతి సౌందర్యం అన్నా మాటల వర్జల క్రీడలన్నా, జీవితంలోని అనంత వైవిధ్యాలన్నా ఉదాసీనంగా తయారపుతారు.

మొదటి తరగతిలోనే పిల్లలవాడికి చదవడం ఆంతరంగా ఉండాలని చూశాను. దాంతోభి పిల్లలవాడికి ధారకంగా చదివి గ్రహించడమనే నేర్చుని సాధించడం అభ్యాసం మాత్రమే కాకపోయింది. పిల్లలవాడి బోధిక, రసాత్మక, సౌందర్యాత్మక అభివృద్ధి స్థాయికి అనుగుణంగా వుండేదే, అతని భవిష్యత్త అభివృద్ధికి సానుకూలంగా వుండేదే పిల్లలవాడి ఆధ్యాత్మిక ప్రపంచంలోకి ప్రవేశిస్తుంది. చదివే అంశాలని సుక్రమంగా యొంచుపోవడం ఉపాధ్యాయముడికి ప్రత్యేకం ముఖ్యం. దురదృష్టవశాత్తు పొర్క పుస్తకాల్లో పిల్లలవాడు అర్థంచేసుకోగల యెన్నో కళాత్మక విలువలు కొరవడ్డాయి. విద్యా సంవత్సరం ఆరంభమైన మూడ్లెల్ల తర్వాత పొర్క పుస్తకాల్లో లేని ఆస్క్రికరమైన కథలూ, అధ్యుత కథలూ చదవడం ప్రారంభించాం.

నేను పిల్లలకి “ఉత్క్రేణియన్, రఘ్యే కథలు” అన్న పుస్తకం పంచిపెట్టాను. ఉత్క్రేణియన్ జానపద గాథ “చిన్న గడ్డి యెద్దు” అనే కథ చదవడానికి వాళ్ళని సిద్ధంచేశాను - ఆ కథ దేన్ని గురించో, బోమ్మలతో పర్చిస్తూ వాళ్ళకి చెప్పాను. పిల్లలు పుస్తకం తెరిచారు. మొదటి విద్యార్థి చదివాడు, తర్వాత రెండవవాడు, ఆ తర్వాత మూడోవాడు. వాళ్ళ ఆ కథని మళ్ళీ మళ్ళీ చదివారు, అయినా వాళ్ళకి విసుగు రాలేదు, యొందుకుంటే వాళ్ళకి చదవడం వల్లెవేనే అభ్యాసం కాదు, స్పృష్టమైన చిత్రాలతో గాఢమైన వైయక్తిక అనుభవం. ప్రతి పిల్లలవాడూ మాటలకి తన స్వంత గ్రహణి తోడించాడు. వాళ్ళంతా కూడా ఆ మాటలూ మాధుర్యమూ చాలా ఆస్క్రికరంగా వుండే పాట పాడుతూ పున్నట్టుగా ఆ చదవడాన్ని శ్రద్ధగా విన్నారు. ప్రతివాడూ తన సౌంత పద్ధతిలో చదివాడు, ప్రతివాడికి ఆ మాటలు అనుభవంలోనీ, గ్రహణలోనీ, అనుభూతుల్లోనీ సూక్ష్మతలనీ అందిస్తూ వాటి ప్రత్యేకమైన శోభని సంతరించుకున్నాయి. అలాంటి చదవడం సంగీతంలాగా వుంటుంది; ఆ మాటలు శ్రావ్యంగా వుంటాయి.

స్మాలు వని మొదలైన నాటినుంచి కూడా నా లక్ష్మీ యేమిటంటే, ఒక్క నీరసమైన పుస్తకం కూడా పిల్లల చేతుల్లోకి పడకుండా వుండేటట్టు చూడ్డం. అప్పుడు పిల్లలు జాతీయ, సర్వ మానవ సంస్కృతిలో భాగమైన పుస్తకాలతోటే, ఆస్క్రికరమైన రచనల ప్రపంచంలోనే వుంటారు. యాది చాలా ముఖ్యమైన కర్తవ్యం: ఒక వ్యక్తి తన జీవిత కాలంలో 2,000 పుస్తకాలకుంటే యొక్కపు చదవలేదు - అంచేత

బాల్యంలోనూ, తొలి యోవనంలోనూ పరించే సరుకుని జాగ్రత్తగా యొంచుకోవాలి. కుర్రవాడు కొంచెం చదవడమే మంచిది, కాని ప్రతి పుస్తకమూ రసాత్మకంగా బోధికంగా అలరింప చెయ్యాలి. అప్పుడు పిల్లవాడు దాన్ని మళ్ళీమళ్ళీ చదువుతాడు, చదివినపుడల్లా నూతన విలువలని అక్కడ దర్శిస్తాడు. పిల్లవాడు మాటకి పుండే రసాత్మకతని అభినందించడం చాలా ముఖ్యం, శ్రవణ గ్రహణ, అంటే భావ వ్యక్తికరంగా చదవడంలోని, సామర్థ్యం ముఖ్యం.

మొదటి తరగతిలో మాకు నాలుగు విభాగాలుగా పున్న పిల్లల లైఫరీ పుండింది: నా అభిప్రాయంలో పిల్లల నైతిక, బోధిక, సాందర్భాత్మక బోధనకి అత్యంత విలువైన కథలు మొదటి విభాగంలో ఉన్నాయి. (ప్రతి పుస్తకానికి 15 కాపీలు చొప్పున కొన్నాం, చదివేటపుడు ప్రతి యిద్దరు పిల్లలకి ఒకటి చొప్పున పుంటుండని.) యా విభాగం ప్రాథమిక సారశాలలోని నాలుగు సంవత్సరాల అధ్యయనానికి ఉద్దేశించబడింది. పిల్లలు అర్థంచేసుకోగల గంభీరమైన భావాలున్న కథలని, కంట్రాక్టు చిత్రాలతో పొదిగినవాటిని, దీని కోసం యొంచుకున్నాం. అవి ఎల్. టుల్స్పోయి, వి. రుక్కోవ్స్కీ డి. మమీన్-సిబిర్యాక్, పోన్స్ క్రిస్టియన్ అండర్సన్, వి. హ్యూగ్రో, గ్రిమ్ సోదరులు, ఎ. పుష్టిన్, వి. కొర్కోవోకొ, ఎన్. సెక్రాసోవ్, ఐ. తుర్గేన్ఎవ్, ఎ. చేహోవ్, జి. సెంకేవిచ్, షి. లండన్, ఎమ్. టైన్, ఎమ్. గోర్క్మ, ఎ. గైదార్, ఐ. ప్రాంకో, వి. కత్సాయెవ్ యింకా యితరులూ రాసిన కథలూ గాథలూ, కావ్యాలూనూ.

11

పిల్లలకి యా రచనలు చదవడం ప్రపంచాన్ని తెలుసుకోవడంలో భాగం మాత్రమే కాదు, మామూలు అలవాట్లూ, సామర్థ్యాలూ పెంపొందించే అభ్యాసాలు మాత్రమే కాదు, రసాత్మక నైతిక బోధలో భాగం. ప్రతి పుస్తకమూ పిల్లలమీద గాఢంగా ముద్ర వేసింది. మమీన్-సిబిర్యాక్ అధ్యాత్మమైన కథ “స్తుద్యోయయా నది దగ్గర శీతాకాలపు గుడిసె” పిల్లల్ని బ్రహ్మందంగా అలరించింది. ఆ కథ ఒంటరిగా జీవించే ముసలి వాళ్ళి గురించి. అతన్ని అందరూ మరిచిపోయారు. అతను తన కాలాన్ని మారుమాల తైగాలో ఒక గుడిసెలో గిడిపేస్తూ పుంటాడు. యా పుస్తకం చదివిం తర్వాత చుట్టూతా పున్న పరిసరాలకి సంబంధించి పిల్లల భాష్యకత యొంత పదునెక్కిందో నేను గమనించాను.

మేం కథల్ని పాలాలపుడూ, క్లాసు తరువాత కూడా చదివేవాళ్లం. ఉమ్మడీగా సంగీతం వినడం కోసం ఉద్దేశించబడిన సంగీత కృతులు రికార్డింగులతో మా లైఫరీ విభాగాన్ని పోల్చువచ్చు.

మా లైఫరీ రెండవ విభాగం ప్రస్తుత కాలాన్ని గురించీ, సోవియట్ ప్రజల కృషి గురించీ, శాంతి కోసం పోరాటం గురించీ, మహా దేశభక్తియుత యిద్దంలోని వీరుల సాహసాపేత కృత్యాల గురించీ, వీరులైన బాలుర గురించీ సమకాలీన రఘ్యన్ ఉక్కేసీయన్ రచయితల కథలతో నిండి పుంది. మా విద్యార్థులు సోవియట్ రచయితలు ఎన్. మిహలోవ్, ఎన్. మర్కోవ్ కవిత్వాన్ని, ఎ. గైదార్, ఎల్. కస్టోల్,

ఎన్. నోసావ్, ఎమ్. ప్రిలెజాయొవా, బి. జిత్తోవ్, జి. అలెక్సాండ్రోవా కథలతోబాటుగా మహో ఆసక్తిగా చదివారు.

మూడో విభాగంలో అద్భుత కథలూ, కవిత్వమూ, నీతి కథలూ వున్నాయి. యా పుస్తకాలు బడి తరువాత చదవడానికి ఉద్దేశించబడ్డవి. ప్రతి పిల్లలాడూ తనకి ఆసక్తి కిలిగించిన వాటినే యొంచుకునేవాడు. యా ఆసక్తి మంచి బోమ్మలతోనూ, ఉపాధ్యాయుడు చదివిందాని గురించో, తోటివిద్యార్థులు చదివిందాని గురించో చెప్పుకోవడంతోనూ హాచేచ్చిది.

స్వాలు లైబ్రరీ నాలుగో విభాగం గ్రెకు పురాణాలు. యా పుస్తకాలని అతి కష్టంమీద సంపాదించాం. అవి పిల్లలకి అర్థమయేటటువంటి రూపంలో వున్న గ్రెకు పురాణ గాథలు. పిల్లల సౌందర్యాత్మక భోద్ధిక పెంపకంలో ప్రాచీన పురాణ గాథలు ముఖ్యమైన పొత్త వహిస్తాయి. పురాణాలు మానవ సంస్కృతిలో ఒక అద్భుతమైన పుటని పిల్లలకి వెల్లడిచెయ్యుడమే కాదు, అవి కల్పనని జాగ్రత్తం చేస్తాయి, మనసుని అభివృద్ధిచేస్తాయి, సుదూర గతంలో ఆసక్తిని పెంచుతాయి.

మొదటి సంవత్సరం చదువులో మధ్య కాలంనుంచీ మేము సమష్టిగా చదవడంలో సభలు నిర్మాంచేషాటం. నేను ఒక పుస్తకం అన్ని కాపీలూ పిల్లలకి, వాళ్ల యింటి దగ్గర చదువుకునేందుకు వీలుగా, పంచిపెట్టేవాళ్లి. యిది సమష్టి పరసానికి తయారవడం కోసమని. మాకిదివరకే తెలిసిన కథని చదవడానికని “అద్భుత కథా మంచిరానికి” మేం యొందుకు వెళ్లాలి? యా కోరిక దేన్నుంచి పుట్టింది? వాళ్ల యొందుకు అలా చెయ్యాలి? యింకో కొత్తది యేదేనా చదవడం బాగోదూ?

అవును, కొత్తది, అపరిచితమైన వాటిని కూడా బాగా చదవాలి, మేము మాకు కొత్తమైన పుస్తకాలు చదువుతాం. కానీ పిల్లలాడు తనని ఆవేశపరిచిందాన్ని తన మిత్రులకి చదివి వినిపించాలనుకున్నప్పుడూ, మాటలలో తన ఆలోచనలూ అనుభూతులూ వ్యక్తం చెయ్యాలనుకున్నప్పుడూ మాత్రమే పుస్తకాలు అతని అంతరంగిక జీవితంలో భాగం అవుతాయి. మొదటి విభాగంలోనీ ప్రతి పుస్తకాన్ని పదిసార్లకి తక్కువ చదివి వుండంమేము. మరి యా పోసః పున్యంవల్ల ఆసక్తి యేం సదలలేదు. రెండు మూడు వారాల క్రితం చదివిన పుస్తకాన్ని పిల్లలు మరిచిపోలేదు. మళ్లీ దాన్ని చదవాలని ప్రయత్నించారు. మూడు నాలుగు నెలలు గడిచిపోతాయి, అప్పుడు పిల్లలు మళ్లీ తమ కిష్టమైన పుస్తకాన్ని చదవాలనుకొంటారు, అంచేత మళ్లీ సమష్టి పరసం ఏర్పాటు చేసేవాళ్లం.

పిల్లలాడు చదవడం నేర్చుకోడానికి ముందే మాట సూక్ష్మ ఛాయల విభేదం గ్రహించగలిగినట్టుతేనే ఒక కృషి తాలూకు అందమూ శక్తి హృదయాన్ని మనసునీ తాతుతాయి. ఆలోచనా అధారాలకి “యాత్రల్లో” మాటల సమ్మాహిక సౌందర్యాన్ని

అనుభూతి చెందలేని వాళ్లు, వాళ్లకప్పబికే తెలిసిందాన్ని ఒకసారి, రెండోసారి, పదోసారి వినాలని యెన్నులికీ అనుకోరు.

మేము మా పాతాలని కొన్ని యిష్టమైన కథలకి అంకితం చేశాం. పిల్లలు ఆవేశంగా చదవడానికి తయారయారు. ప్రతివాళ్లూ తమకి బాగా నచ్చింది, తమకి ఆసక్తికరంగా వున్నది చదివారు.

కవిత్వ పరనం మాకు ప్రత్యేకమైందిగా వుందేది. కవిత్వంలో శ్రేష్ఠమైన వాటిని నేను వల్లించాను: పుష్పిస్తు, లేర్మౌంబావ్, రుబువేస్స్యు నెక్రాసావ్, ఫేత్, పెవ్చెంకో, లేస్యో ఉక్రయిన్స్యు మిచ్చేవిచ్, హైనె, బెరంజే, తదితర కవుల పద్మాలు. పిల్లలు తమకిమైష్టమైన పద్మాలని కంఠతా పట్టాలని అనుకున్నారు. నాలుగు సంవత్సరాల్లో వాళ్లు చాలా పద్మాలు కంఠతా పట్టారు.

మంచి కవిత్వం మాటల అందాన్ని, చిత్రాలనీ మాధుర్యంతో మేళవించుకుని వుంటుంది. యిం క్రావ్యతని పిల్లలు చిన్నతనంనుంచీ అనుభూతం చేసుకునేటట్టుండాలని నేను ప్రయత్నించాను: నేను రఘ్యన్, ఉక్కేనియన్ కవుల పద్మాలను వల్లించాను. పుష్పిస్తు గీతం “వివేకవంతులైన ఒలేక్సి గురించిన గేయం,” షెవ్చెంకో రాసిన “వనిమనిషి” చాలాసార్టు విన్నాం. దాదాపు పిల్లలందరూ సునాయాసంగా వీటిని నేర్చేసుకున్నారు. అదేరకంగా ప్రకృతి సౌందర్యాన్ని వర్ణించే చాలా లాలిత్యభరితమైన పద్మాలని పిల్లలు కంఠతా పట్టారు. ఆప్యాదు చదువుతూ వుండే దానిలో ఒక భాగాన్ని మర్మాటికి సెట్టేయ్యదం వాళ్లు యిష్టపడేవాళ్లు. “స్ఫూష్టుల దిక్కు”లో మేము కొన్ని వారాలపాటు “టామ్ సాయర్ సాహన కృత్యాలు” చదివాం. పిల్లల చుట్టూలూ వున్న పరిసరం పల్ల ఆ పుస్తకం వాళ్లమీద వేసిన ముద్రలు గాఢం ఆయాయి. అదే రకంగా మేము గోర్క్షి “బాల్యం,” కతాయేవ్ రాసిన “ఒంటరి తెరచావ తశ్కరమంటోంది,” బింబోవ్ రాసిన “ఆకుపచ్చరాళ్ల పెట్టే” చదివాం.

సమయం గడిచే కొణ్ణి మేము కవిత్వ పరన ఉత్సవాలు జరిపాం. పాల్గొదలచుకున్న ప్రతివాళ్లూ చదవడానికో, లేదా తమతమ యిష్టమైన కథనో పద్మాన్నే వల్లించడానికో తయారయి వుండేవాళ్లు. మిగతా తరగతులనుంచి చాలామంది పిల్లలు యిం ఉత్సవాలకి వచ్చేవాళ్లు. క్రమేపీ అలాంటి పరనం స్వాళంతా సాగింది.

రెండుసార్టు - మొదటి సెమెస్టర్ అభియునా, విద్యా సంవత్సరం ఆర్థర్ మేము మాతృభావ ఉత్సవాన్ని జరిపాం. యిం ఉత్సవంలో కొన్ని వేడుకులు సంప్రదాయమైపోయాయి. తమలో యేవరు తమ కథనో పద్మాన్నే బాగా చదివారో నిర్మయించుని పిల్లలు వూళ్లో పెద్దల్ని ఆహ్వానించేవాళ్లు. అది ఒక రకమైన పోటీ. అందులో నెగ్గినవాళ్లు బహుమతులు పొందారు. తమ మాతృభావలో స్నిగ్ధహస్తలూ, అఖిమానులూ అయిన సమక్షి వ్యవసాయ క్లైట్మిక్ పెద్దలైతులు యిం బహుమతులిచ్చేవాళ్లు. వాళ్లు కూడా కథలు చెప్పి కవిత్వం చదివేవాళ్లు. ఒకోసారి విద్యార్థి ఆ పెద్దాయునా ఒకేదాన్ని చదవడం తటస్థించేది. చదువు నాలుగో

సంవత్సరంలో వుండగా యి వసంతోత్సవం రెండు రోజులు జరిగింది, యెందుకంటే కథలు చదవాలనీ, పద్మాలు వల్లించాలనీ, నీతి కథలు చెప్పాలనీ అనుకున్నవాళ్ల అంతమంది వుండిపోయారు.

వాళ్ల పెద్దలతోటి - తల్లులు, తండ్రులు, మామ్ములు, తాతలతోటి - నిరంతరమైన సంబంధం వల్ల ఇంకొక ఆస్తికరమైన సంప్రదాయం యేర్పడింది. మా ఉత్తమ పారకులు యింటిదగ్గర తల్లిదండ్రులకి చదివి వినిపించడం మొదలెట్టారు, ఆ పెద్దలు పిల్లలు యొలా చదువుతున్నారోనని వినడానికి స్వాలుకి రావడం మొదలెట్టారు. కొన్ని పరన క్షబ్జులు యేర్పడ్డాయి. గౌరవనీయులైన పెద్దలు చేరారు. యూ క్షబ్జుల నిర్మాణ కార్యకలాపం పుస్తకాలోనూ చదవడంలోనూ పిల్లల ఆసక్తిని పెంచింది.

మొత్తం స్వాలంతా పాల్చానే సంప్రదాయక పుస్తకాల ఉత్సవం ప్రారంభమైంది. విద్యా సంవత్సరం ఆరంభమయ్యేక ఆగస్టు 31న పిల్లలూ తల్లిదండ్రులూ స్వాలుకి వచ్చేవాళ్లు, ఆ రోజున ప్రతివాళ్లూ, పిల్లలు ఒకళ కొకళకి, తల్లిదండ్రులు పిల్లలకి పుస్తకాలు బహుకరించుకునేవాళ్లు. పరన క్షబ్జులో ఉత్తమంగా చదివేవాళ్లకి సమప్పి వ్యవసాయ క్షేత్ర బోర్డు ఆ రోజున పుస్తకాలు యివ్వడమనేది ఒక నియమం అయిపోయింది.

ప్రతి పిల్లలాడూ ఒక స్వంత లైబ్రరీ యేర్పాటు చేసుకునేటట్టు ప్రయత్నించాను, చదవడం అనేది ముఖ్యమైన అంతరిక అవసరం అవుతుందని చూశాను. చదువు మొదటి రెండు సంవత్సరాల్లోనూ ప్రతి కుటుంబంలోనూ ఒక లైబ్రరీ వుండేటట్టు చూశాను. కొన్ని కుటుంబాల్లో అయిదు వందలకిపైగా పుస్తకాలుండేవి, కొన్ని కుటుంబాల్లో తక్కువ, కాని ప్రతి కుటుంబం ప్రతినెలా ఇంకా సేకరించుకుంటూనే వుండేది. ఒక నెలలో కుటుంబంలో కొత్త పుస్తకాలు కనబడకపోతే నాకేదో ముంచుకుపోయినట్టుగా వుండేది.

స్వయం బోధన, వ్యష్టి బోధ్యిక జీవితమూ పుస్తకాలతోటే మొదలవుతాయి. బోధనా క్రమంలో ఒక క్షణం, పిల్లవాళ్లే చెయ్యపట్టుకుని నడివిస్తూ వుండే ఉపాధ్యాయుడు చెయ్యి వదిలేసి, “నీ అంతట నువ్వు వెళ్లు, బతకడం నేర్చుకో” అని చెప్పే క్షణం వస్తుంది. అలాంటి అడుగు వెయ్యగలగడానికి బ్రహ్మండమైన బోధనా వివేకం కావాలి. బోధ్యికంగా సైతికంగా స్వతంత్ర జీవితానికి ఆ వ్యక్తిని సిద్ధంచెయ్యానికి, అతన్ని గాని, ఆమెని గాని పుస్తక ప్రపంచంలోకి నడిపించాలి. ప్రతి పిల్లవాడికి పుస్తకాలు ఒక స్నేహితుడిగా, బోధకుడుగా, వివేకమైన ఉపాధ్యాయుడిగా తయారై తీరాలి. ప్రతి బాలుడూ, బాలికా చదవడానికి, ధ్యానానికి పర్మాలోకించుకోడానికి యేకాంతంగా ఉండడం ఒక ముఖ్యమైన బోధనా కర్తవ్యంగా నేను పరిగణించాను. యేకాంతం అంటే ఒంటరితనం కాదు. అది ఆలోచనల స్వయం బోధనకి, అనుభూతులకి, విశ్వాసాలకి, ధృక్షఫాలకి ఆరంభం. పుస్తకాలు వసివాని జీవితంలోకి ఒక అధ్యాత్మిక అవసరంగా చొచ్చుకుపోయినప్పుడే అది

సాధ్యం. విడివిడిగా మాటల్లదేటప్పుడు ప్రతి బాలుడికీ బాలికకీ యెలాంటి పుస్తకాలు అసక్తి కలిగిస్తాయి, యెలాంటి ప్రశ్నలకి పుస్తకాలనుంచి వాళ్ల సమాధానాలు కోఱతున్నారు అని నేను చూశాను. తెలివైన సలహా యిష్వదానికీ, పిల్లలు వాళ్ల కవసరమైంది కనుక్కొనే సాయం చెయ్యడానికి నాకు అది అవసరం అయింది.

బది నిజమైన సంస్కృతి కేంద్రంగా తయారవడానికి నాలుగు విషయాలు ప్రభలంగా వుండాలి. అవేమంటే, మాతృదేశంపట్ల ప్రేమ, మానవనిపట్ల గౌరవం, పుస్తకాలంటే ప్రేమ, మాతృభాష అంటే ప్రేమ.

మా విద్యార్థులతో పని మొదలుపెట్టే ముందే నేను యుక్త వయస్సులయే పిల్లలతో పని చెయ్యడంలో వున్న కష్టాల గురించి చాలా విన్నాను. “చిన్న పిల్లలతో పని చెయ్యడం చాలా సులభం. కానీ పిల్లవాడు యుక్తవయసు వచ్చే వాడవడంతోటి గుర్తు పట్ట లేనంతగా మారిపోతాడు. దయ, భావుకత, వినయం మాయమైపోతాయి. పొగరుమోత్తనం, నిర్లక్ష్యం ప్రత్యక్ష మవుతాయి” అని నాకు చెప్పారు. యిం మాటలు నిజంకావని నాకు నమ్మకం కలిగింది. ఉపాధ్యాయుడు సృష్టించకపోతేనే మంచి మాయమైపోతుంది - పిల్లవాడు స్వతపోగా మంచివాడని ఉపాధ్యాయుడు అనుకుంటే, బాల్యంనుంచీ పుస్తకాలంటే యిష్ట పదటం పిల్లవాడికి నేర్చకపోతే, తన జీవిత కాలమంతా అవసరమైన దానిగా చదువు అతనికి తయారుకాకపోతే, కొమార సంవత్సరాలు నిర్ద్రికమైనపైపోతాయి, చెద్దతనం బయటపడుతుంది.

మాతృభాష

ఉక్కేనియన్ మాతృభాష ఉక్కేనియన్. యవాళ మూడు కోట్ల అరవై లక్షల మంది ఉక్కేనియన్ మాటల్లదేవాతలున్నారు. కాని మా ప్రజల చరిత్ర రఘ్వన్ భాషతోటి సన్మిహితంగా వుండేటట్లు అభివృద్ధి చెందింది. యిం రెండు భాషలూ సన్మిహితంగా వుంటాయి. దీనివల్ల ఉక్కేనియన్, రఘ్వన్ భాషలని ఆఫోస్టవ పట్టడాన్ని సులభతరం అవదు. తద్విరుద్ధంగా కష్టతరం అవుతుంది. రెండు భాషల్లోనూ ఒక్కలాగే ధ్వనించే వందలాది పథాలు వున్నాయి. కాని ఆవి భిన్నార్థ ద్వోతకాలు. చాలా సందర్భాల్లో అదే మాట భిన్న రస వర్జలతో రఘ్వన్లోనూ, ఉక్కేనియన్లోనూ వుంటుంది. ఒక భాషలో గంభీరార్థ సూచితమైన పదం యింకో భాషలో పస్స ద్వోతకం. అర్థభాయల ఛేదం, రసాత్మక సౌందర్యాత్మక పర్చం యిం రెండు భాషల్లోనూ ఒక నిధి. ఉక్కేనియన్ సుఖ్యల్లో ఉపాధ్యాయులమైన మాకు యువతరానికి ఆ నిధిని అందిష్టవలసిన బాధ్యత వుంది.

భాష ప్రజల సంపదలో భాగం. “నాకు ఎన్ని భాషలు తెలిస్తే అంతమంది ప్రజల్లి నేను” అని నాసుడి. తన మాతృభాషలో ప్రావీణ్యం సంపోదించని వాడికి. దాని అందాన్ని ఆస్త్రోదించలేని వాడికి పర ప్రజల భాషల్లోని ఐశ్వర్యం అందుకోలేనిదే అవుతుంది. తన మాతృభాషలోని సూక్ష్మతలని యొంత లోతుగా ఒక

వ్యక్తి తెలుసుకుంటే, మాతృభాషలోని అర్థభాయల గ్రహణ యొంత సున్నితంగా వుంటే, అంతగా ఆ వ్యక్తి మనసు పర భాష ప్రావీఖ్యానికి తయారయి వుంటుంది, పర భాష సౌందర్యాన్ని అతను అంత క్రియాత్మకంగా గ్రహిస్తాడు.

పాక్షధ్యి ఒక వ్యక్తి బోధికాభివృద్ధికి దర్శణం. వీల్లపాడి ఆలోచనలూ అనుభూతులూ అభివృద్ధి చేస్తూ, సౌందర్యమూ, మహాత్మమూ, శక్తి, వ్యక్తికరణ మాతృభాషలో వుండబిమనెడి అతన్ని ప్రభావితం చేసే ముఖ్యమైన సాధనాలు, ప్రాథమిక పాతకాలలో చుట్టూతా వుండే ప్రపంచం వీల్లపాట్లే చకితం చేస్తుంది. అక్కడ యా సాధనాల పాతని సరిగానే అంచనా వెయ్యగలం.

మేము ప్రకృతి దగ్గరగా వెళ్లాం - అడవిలోకి, తోటలోకి, పొలాల్లోకి, మైదానాల్లోకి, నది పెద్దుకి - చుట్టూతా వున్న ప్రపంచపు సంపదకి వీల్లల కళ్లు తెరిపించేటందుకు నాకు మాటలు సహకరించాయి. ప్రకృతి దగ్గరకి “యాత్ర” చెయ్యడం స్మజనాత్మకతకి మొదటి ప్రేరణ. వీల్లలు తమ అనుభూతుల్ని అనుభవాలనీ మాటలలో పెట్టాలని కోరారు. అందాన్ని గురించి మాటల్లాలని అనుకున్నారు. ప్రకృతిని గురించి చిన్నుచిన్న వాక్యాలని కూర్చారు. వాళ్ల భాషా, ఆలోచనా అభివృద్ధి చేసుకునేందుకు యా కాంపోజిషన్లు ముఖ్యమైన సాధనం. ప్రతి వీల్లపాడూ తన కాంపోజిషన్ తయారుచేసి, క్లాసులో దాన్ని రాశేసేవాడు. వీల్లలు మొదటి సంవత్సరపు చదువులో మాలికంగా తయారుచేసి తర్వాత “మా మాతృభాష” పుస్తకంలోనో లేదా తమ సౌంత నోటు పుస్తకాల్లోనో రాశిన చిన్న కాంపోజిషన్లని కొన్నిటిని చేప్పాసు.

భరద్వాజ పిట్ల పాట (లరీసా): వినీలాకాశంలో ఒక బూడిద రంగు ముద్ద పటుకుతోంది. అది భరద్వాజ పిట్ల. అది తన మధురమైన పాట పాడటం నేను వింటున్నాను - నాకు యొస్కటికే విసుగొనిపించలేదు. భరద్వాజ పిట్ల యేడో మృదువైన, వెండి తీగలమీద వాయిస్తూన్నట్టుంది. ఆ తీగలు బంగారు గోధుమనుంచి సూర్యునిదాకా సాగి వున్నాయి. దాని పాటని గోధుమ కంకులు ఒక్కంతా చెపులు చేసుకుని వింటున్నాయి.

సూర్యుడు అప్తమించాడు (సెర్యేజి): సూర్యుడు అస్తమించాడు. పొలంమీద చీకలీ కమ్ముకుంది. సాయంపంధ్య కనుమలోనుంచి యివతలికి పాకింది. పొలాలమీదుగా, మైదానాలమీదుగా, నదిలాగా అది వ్యాపించింది. పొప్పర్ చెట్ల శిఖరాల్లో బంగారు రవ్వలు దూసుకుపోయాయి. సూర్యుడు కడసారి వీడ్చేలు చెప్పున్నాడు. అవి దూసుకుని పోయాయి. సెలవ్, ఎండగారూ!

తేనెటీగలు నీళ్ల తాడుతున్నాయి (గాల్యే): తేనెటీగలు నీళ్ల యెలా తాగుతాయో నేను చూశాను. నీటిచుక్కలు సన్నలే గడ్డిపోచమీదుగా మెత్తటి విల్లో మోడుమీదకి జారలూయి. మోడు తడిసింది. తేనెటీగలకి విల్లో వాసన అంటే యిష్టం. అవి మోడు దగ్గరకి వెళ్లి నీళ్ల రాగుతాయి. అవి తమ బంగారు రెక్కల్ని

అల్లల్లడిస్తాయి. కొంచెం విక్రాంతి తీసుకొండి, చిన్ని యాగలూ, మీరింకా చాలా దూరం యెగరాలి.

బక్కిట్ పూస్తింది (వార్యా): బక్కిట్ పూత కొచ్చింది. పొలమంతా తెల్లని తిహచి పరిచినట్టింది. అది సజీవంగా వుంది, యొంత మంచి వాసన వస్తోంది! ప్రతి పువ్వుమీదా ఒక తేనెబీగ వుంది. తిహచి రఘుకారం చేస్తోంది - అంటే అది రఘుకారం చేసే తేనెబీగలనుంచి వస్తోంది అన్నమాట. పెద్ద గండు కందిరిగ ఒక చిన్న పువ్వుమీద వాలింది. కాద కదిలి వంగింది, కందిరిగ పట్టు తీపిపోయింది. అది కింద పడి కోపంగా రఘుమ్యునుడం మొదలెట్టింది.

కోతయంత్రపు త్రైవరు (యూర): మా మామయ్య పెద్ద కోతయంత్రాన్ని సదుపూర్ణాడు. ముందు గోధుమ పొలం వుంటుంది. పదునైన అలుగులు కాండాలని కోసి నూర్చే యంత్రాని కిస్తాయి. నూర్చే యంత్రం గోధుమని నూరుస్తుంది. ధాన్యం ధారగా బంకర్లోకి జారుతుంది. ఒక ప్రత్కు బంకర్కిందికి వెడుతుంది, ధాన్యాన్ని నూర్చే కళ్లంలోకి తీసుకెడుతుంది. బోలెదు తెల్ల రొట్టి తయారపుతుంది.

మా నూర్చిడి యంత్రం (వాన్య): మా బడి దగ్గర బుల్లి నూర్చిడి యంత్రం వుంది. అది యిలా వుంటుంది... విద్యార్థులు స్కూలు జాగాలో గోధుమని కోశారు. దాన్ని అయిదు మోషులకింద కట్టరు. బుల్లి నూర్చిడి యంత్రం గొణగడం మొదలెట్టింది. అది గోధుమని నూర్చింది. వాళ్ల గోధుమని ఒక సంచీలో పోశారు. మేం ఆ విత్తనాలని చల్లుతాం.

ఆపిల్ చెట్లు పూసున్నాయి (పవ్స్): ఓహో! ఆపిల్ చెట్లు పూసినప్పుడు పళ్లతోట యొంత అందంగా వుంది. తెల్లటి పువ్వులు యొండకి రేకులు విచ్చుకుంటాయి. విల్గాలి పూతని లాలిస్తుంది. అవి చిన్న వెండి మొగ్గల్లగా పూగుతాయి. మొత్తం తోటంతా మోగుతుంది చిరునవ్వు నవ్వుతుంది యొండకి. గాలి మణగగానే తేనెబీగల రుంకారం వినివిస్తుంది. అవి చెట్లమీద యెగురుతాయి. అవి ఖగా గట్టిగా వూగే మొగ్గల కోసం చూస్తాయి. అప్పుడు తోటంతా వెయ్యి తీగల్లగా పాడుతుంది. తేనెబీగ సున్నితమైన మొగ్గమీద వాలుతుంది, చిన్ని కాళ్ల కదుపుతుంది, చిన్న రెక్కలు అల్లల్లడిస్తుంది. మొగ్గమీద నుంచి బంగారు పుప్పుడి యెగురుతుంది.

దాపా అత్తతోటి క్లైత్రంలో (కోల్య): దాపా అత్త పని చేసే క్లైత్రం దగ్గరకి పెళ్లాం. ఆమె ముప్పె ఆవుల పాలు వితుకుతుంది. పాలకోసం పెద్ద పెద్ద కేస్లు తీస్తాయి. ఆ పాలని వెన్న కేంద్రం దగ్గరికి తీసికెళతారు. ఆక్కడ దాన్యుంచి వెన్న తీస్తారు.

సాయంత్రంవేళ కొంగలు పాడుతున్నాయి (తీనా): సూర్యుడు కొండ వెనకాల అస్తమించాడు. వినీలాకాశంలో కొంగలు యెగురుతున్నాయి. అవి పాడుతున్నాయి: “ఏమండోయే పచ్చిక మైదానంగారూ, మేము వెచ్చని

సముద్రంనుంచి వచ్చాం.” చెట్లమీద కొమ్ములు కదలదం మొదలెడతాయి. పచ్చగడ్డి గలగల లాడుతుంది. కొలను అరుస్తుంది: “యేమండోయ్, కొంగలూ, మీరు వెళ్లి సముద్రం దగ్గర యేం చూకారో చెప్పండి.”

దయాపురిత తాత సందె చీకటి (సాన్య): ఆకాశంలో నక్కల్తాలు మిఱుకు మంటున్నాయి. దయగల తాత సందె చీకటి కొండ కనుమనుంచి యివతలకి వస్తాడు. అతను ముసలాడు, కేళికుడు. ఒక కర్కర హూతంతో నడుస్తాడు. అతను హూళ్లోకి నడుస్తాడు. ఒక గుడిసెలోకి ప్రవేశిస్తాడు. తన వెచ్చడి మృదువైన అరిచేతులతో పిల్లల్ని నిమురుతాడు, వాళ్లు నిద్ర పోవాలనుకుంటారు. వాళ్లకి తియ్యబీ కలలు వస్తాయి (“సంతోష చంద్రశాల”లో సాయంసంధ్య గురించిన కథ అల్సింది సాన్యయే. యిప్పుడా కథ మళ్లీ ఆ పిల్ల మనసులో మెదిలింది.)

కుజ్ఞ మామ (ఫాద్య): యేము కుజ్ఞ మామ దగ్గర కెళ్లాం. ఆయన తాపీవనివాడు. ఆయన యిటికలతోబి యిళ్లకి గోదలు కదతాడు. ప్రస్తుతం ఆయన కొట్టు కదతున్నాడు. కుజ్ఞ మామ అప్పుడే యాభై యిళ్లు కట్టాడు. వాలీల్లో బోలెదు మంది పుంటారు. ఆయన అంటాడు: “నేను కట్టిన యిళ్లు రెండువందల యేళ్లు పుంటాయి. కుజ్ఞ మామ యెలాంబి తాపీవనివాడో బోలెదు మంది గుర్తుంచుకుంటారు.”

కుంకుమ పుప్పు (కాత్యా): యెండ అడివిని నిద్రలేవింది. పైన్ చెట్ల శిఖరాల్లోని మంచుని కరిగించింది. వేడి బిందువులు మంచుమీద పడ్డాయి. కొట్టు కొచ్చే మంచులో యెండిన ఆకులమీద అది కన్నాలు చేసింది. అది పడిన చోటు ఆకుపచ్చ బాణాకారపు గుర్తు యేర్పడింది. సీలి మెగ్గ పూసింది. అది మంచుకేసి ఆశ్ర్యంతో చూసి అడిగింది: “నేను మరీ పెందరాళే లేచానా?” “లేదు, నువ్వు మరీ పెందరాళే లేవేదు. నువ్వు సరి అయిన వ్యవధిలోనే లేచావు” అని పాడాయి పక్కలు. వసంతం ఆరంభమైంది.

సూర్యుడూ నల్ల మేఘమూ (తోల్య): బంగారు పొలం ఒకటిందేది. ప్రతి కంకుతోటీ సూర్యుడు ఆడుకునేవాడు. పొలమూ, పొలమూ, నువ్వు యెంత అందంగా సున్నావు. కానీ చూడు-నల్ల మేఘం ఒకటి సీమీదకి వచ్చింది. అది సూర్యుచ్ఛీ దాచేస్తోంది. కంకులమీద బంగారు మెరువులు పోయాయి. పొలం బూడిద రంగుగా మారిపోయింది, ఎవళ్లో బూడిద రంగు దుప్పతీ సేలమీద కప్పినట్టు. నల్ల మేఘం వెనక నుంచి యెంత త్వరగా వీలైతే అంత త్వరగా యివతలికి రండి యెండగారూ! మీ కోసం మేం నిరీక్షిస్తున్నాం, సూర్యుమగారూ!

చిన్న నక్కల్తాలు ఆకాశమీదనుంచి జారతాయి (ల్యాబా): ఆగస్టు నెలలో చిన్న నక్కల్తాలు ఆకాశమీదనుంచి జారతాయి. దట్టమైన అడవిలో పెద్ద బయలు పుంది, ఒక నక్కతుం దానిమీద జారింది. యెర్రతి పుప్పు వచ్చింది.

మా క్లాసు గదిలో వెచ్చగా వుంది (సాప): మా క్లాసు గదిలో వెచ్చగా హయిగా వుంది. వెచ్చబి రేడియేటర్లు వున్నాయి. వాటిలో నీళ్లు ప్రవహిస్తూ వుంటాయి. కింద ఒక పెద్ద బాయిలర్ వుంది. పెద్ద పొయిలో బొగ్గు మందుతూ వుంటుంది. ఆ బొగ్గుని భూగర్బంలోనుంచి తప్పి తీసి రైలు మీద మా దగ్గరికి చేరవేశారు. అక్కడ దిగుమతీ అయింది. అక్కజ్ఞంచి ఒక బ్రటక్కు దాన్ని మా సూళుకి చేరవేశారు. మాకు వెచ్చగా వుంది, యెందుకంటే గనిపనివాళ్లు, రైలు దారి పనివాళ్లు త్రమించారు కనక.

శీతాకాలపు ఘోనాలు (మిప): కిందటేదు ఘోనాలు దక్కిణాదికి యెగిరి పోలేదు. మనకి పిచ్చి చలిగా వుండదని వాటి కెలా తెలుసు? సాయంత్రం అవి యెలా గుంపులు కట్టి ఒక చెట్టునుంచి యింకో చెట్టుమీదకి యెగిరాయో నేను చూశాను. అవి వెచ్చబి స్నేహంకోసం చూస్తున్నాయి. అవి ఆందోళనతో అరుస్తున్నాయి. మంచు తుఫానులప్పుడు అవి మా గాదె దగ్గరికి యెగిరి వచ్చాయి. అవి అన్ని చీట్లూ వాలాయి, ఆవుమీద కూడా వాలాయి. కానీ యెందగా వుండే, చలి రోణల్లో అవి మంచులో స్నేహం చేశాయి. ఒక వెదిసె పిట్టి మేటవేసిన ఘోత్తలి మంచులోకి ఒక చిన్న కర్రలాగా పడేది, మంచులోకి కలుగుచేసుకునేది. అప్పుడది మేట వేసిన మంచులో నుంచి యివతలకి వచ్చి, ఉల్లాసంగా కూస్తుంది.

క్రిస్తుమన్ చెట్టు (దంకో): అమ్మా నేనూ కలిసి క్రిస్తుమన్ చెట్టుని బల్లమీద పెట్టాం. దాన్ని మేం అలంకరించాం. కింద మంచు తాతని పెట్టాం. రాత్రి వచ్చింది. బయట పీండి ఆరథోనట్టుగా వెన్నెల. మంచు తాత యే చేస్తున్నాడో చూద్దామనుకున్నాను. ఆయన తన కర్ర యెత్తాడు, చెట్టుకిందనుంచి యివతలికి వచ్చి, బల్లమీద నడిచాడు. ఆయన అలా నడిచి గుర్తుగుర్తు మన్నాడు. కొమ్ములమీద తెల్లని మంచు తరకలు గుసగుస లాడుతున్నాయి. ఒక బూడిద రంగు కుందేలు ఒక కొమ్ముమీద కూర్చుంది. అది చెట్టుమీద నుంచి మంచు తాత సంచీలోకి దూకింది. అది నూతన సంపత్తుర కానుక అవుతుంది.

యుహీమ్ తాత (ల్యాదా): మా యుహీమ్ తాత అడవిలో పర్యవేక్షకుడు. ఆయన సమష్టి శ్రేతరంలో యిరవై యేళ్లగా పని చేస్తున్నాడు. పూరికి వెనక తట్టున ఓక్కచెట్ల తోషు వుంది. అవి ఆయన ఓకు చెట్లే, ఆయనే వాటిని నాటాడు. తన ఓక్క చెట్లు మూడు వందల యేళ్లంటాయని తాత అంటాడు. నేను కూడా నా ఓక్క చెట్లుని పాత్తాను.

దుష్ట సాలీదు (కోస్ట్ర్యూ): ఒక సాలీదు మా వంటగదిలో ఒక చీకటి మూల గూడు కట్టుకుంది. అదేం చేస్తుందా అని నేను పరిశీలనగా చూశాను. ఆ సాలీదు గోదమీద తచ్చాడింది, తన కాళ్లు రాసింది. అది తన గూటి దారాల్చి కదిలిస్తూ వున్నట్టుంది. జమ్ముంటూ ఒక డాగ యెగిరింది. సాలీదు విండానికని తిరిగింది. డాగ సాలెగూట్లోకి యెగిరి చిక్కుకు పోయింది. దాని జమ్మునడం యొక్కషైంది,

ఆందోళనగా కూడా వుంది. సాలీదు అప్పటికే యాగ దగ్గరికి గజగచ నడుస్తోంది. వుహ, నువ్వు యాగని చంపలేవు, దుష్ట సాలీదు. నేను నీ గూడు చించేసి, యాగని వదిలిస్తా యాగా, ఎగిరిపో, మళ్ళీ సాలీదు గూట్లో చిక్కుతోకు.

టొమాటోలు (స్టోవ): ఎర్రటి టొమాటోలూ, ఆకుపచ్చని గుబుర్లూ వున్నాయి. ఉదయం టొమాటోలు మంచు బిందువులతో కప్పడి వుంటాయి. ప్రతి బిందువుతోనూ బంగారు యెండ క్రీడిస్తుంది. ఒక తెల్ల సేతూకోకచిలక ఒక ఎర్ర టొమాటోపండుమీద వాలింది. ఒక తేనెటీగ రుంకారం చేసింది. అది టొమాటో అంటే పెద్ద పుష్ప అనుకుంది. అది టొమాటో చుట్టూతా సుభు తిరిగి, యెగిరిపోయింది.

పిల్లల కాంపోజిషన్లు యొంతో శ్రమ ఫలితం. పరివేషైత ప్రపంచపు విషయాల్ని వాళ్ళకి చూచించి, అవి వాళ్ళ మనసులని భావ ద్వారానే కాకుండా, వ్యాధయాలనీ అత్యలనీ కూడా ఆకట్టుకునేటట్టు చెయ్యాలి. భావలోని రసాత్మక, సాందర్భాత్మక పర్షం, దాని సూక్ష్మ ధాయలు పిల్లల స్వభావాత్మకతకి జీవనదాయక ఆధారం. మాటలు పిల్లల మనసుల్లో స్పృష్టమైన చిత్రాల్లాగా వుండిపోతాయి, అంచేత వాళ్ల క్లాసులో కాంపోజిషన్లు రాసేటపుడు, తమ రాతికి బోమ్మలు కూడా జోడించారు.

చుట్టూతా వున్న ప్రపంచపు అందానికి ముగ్గులై వెంటనే పిల్లలు కాంపోజిషన్లు రాసేస్తారని అనుకోకూడదు. స్వభావాత్మకత అనేది పిల్లల్లో సహజ బోధితంగా వుండదు. దాన్ని నేర్చాలి. తన ఉపాధ్యాయుడినుంచి ప్రకృతి వర్ణనలు వింటేనే పిల్లవాడు కాంపోజిషన్లు కూర్చగలడు. సాయంత్రము ప్రశాంతతలో చెరువు గట్టున కూర్చంది నేను పిల్లలకి వినిపించిన మొదటి కాంపోజిషన్. ఒక దృశ్యాత్మక చిత్రం మాటలలో యెలా వర్ణితమవగలదో పిల్లలు అర్థం చేసుకుని అనుభూతం చేసుకోవాలని నేను ప్రయత్నించాను. మొదట్లో నేను కూర్చిన వాటిని వాళ్ల వల్లించారు. క్రమేహి తమని ఉత్సేపరచిన ప్రకృతి చిత్రాలని వాళ్ల వల్లించడం మొదలుపెట్టారు. పిల్లల్లో స్వభావాత్మక కార్యకలాపం మొదలయింది. యా క్రమంలో మాటల ధాయలు గ్రహించడం చాలా ముఖ్యం. ప్రతి మాట తన ప్రత్యేకమైన స్థానం కలిగిన తయారుగా వున్న యిటిక అని పిల్లవాడు గమనిస్తేనే కాంపోజిషను తయారుచేయగలడు. అప్పుడు పిల్లలు ఆ సందర్భానికి తగిన యిటికని యేరుకుంటారు. తమ బుర్లలో దూరిన మొదటి మాటనే వాళ్ల పూరికి పట్టేసుకోరు. వాళ్ల భావుకత వాళ్లని అలా చెయ్యినియ్యదు.

కాంపోజిషన్లు తయారుచేయడమనేది మా విద్యార్థుల అభిమాన క్షమి అయింది. వాళ్ల చూసిన ప్రతీదీ, వాళ్ల అనుభవించిన ప్రతీదీ వాళ్ల చెప్పులని ప్రయత్నించారు. పిల్లలకి మాటలు చుట్టూతా వున్న ప్రపంచంలోని అందంతోటి తమ బాంధవ్యాస్ని వ్యక్తం చేసే సాధనమయ్యాయి. రెండు, మూడు, నాలుగు తరగతుల్లోని పిల్లలు తమ పెద్ద మిత్రుల గురించి - సమష్టి క్షేత్ర రైతులు, పనివాళ్ల - సోవియట్

ప్రజల కృషి గురించి, ఆపిల్ చేట్లు మొగ్గ తొడగడం గురించి, సమష్టి త్వేతపు పళ్ళతోటలో ఆపిల్ పళ్ళ పోగుచెయ్యడం గురించి కాంపోజిషన్లు కూర్చారు. నాలుగేళ్ళ కాలంలో ప్రతి పిల్లలవాడూ నలశై, యాశై చిను కాంపోజిషన్లు కూర్చాడు. రెండు, మూడు, నాలుగు తరగతుల్లోనీ పిల్లలు కూర్చిన కాంపోజిషన్లలో కొన్ని యివి.

అందాన్ని స్పష్టించాలనే ప్రయత్నం కంటే మనుషులకి కష్టపడి పనిచేసే ప్రేరణ యింకోకటి వుండటం కష్టం. ఆ ప్రయత్నం సమష్టి మొత్తాన్ని ప్రేరించింది. పుష్టులని పెంచడంలో పాల్గొండా ఒక్క పిల్లలవాడు కూడా లేదు. మొదటి వేసవిలో మా ప్రయత్నాలకి ప్రకృతి అనుకూలించలేదు, కాని పిల్లలు విజయం సాధిస్తామనే ఆశతో వున్నారు. రెండవ వసంతంలో మైదానం సమతలంగా, పుష్టులు వికసిస్తూ వుండే పచ్చిక తిహానీలో కప్పుకుపోయింది. మూడో సంవత్సరంలో మా యా భాగం పచ్చదనంతోటి, పుష్టులతోటి నిండిన సాప్రాజ్యంగా మారిపోయింది. పిల్లలు కథలు చెప్పాకోడానికి, చదవానికి అక్కడ సమావేశమయేవాళ్లు.

కిటికీ ఆధ్యంపలకలమీద మంచు పుష్టులు యొక్కణ్ణంచి వస్తున్నాయి? (తాన్య, నాలుగే తరగతి): “కిటికీ ఆధ్యంపలకలమీద మంచు పుష్టులు యొక్కణ్ణంచి వస్తున్నాయి?” అని నేను అమ్మని అడిగాను. అమ్మ చెప్పింది: “మంచు తాత చిన్న మనవదు వాటిని గీస్తాడు. అతను రాత్రిత్థ తన తాతతో తిరుగుతూ ఉండి కిటికీ అధ్యప పలకలని బోమ్మలతో గీస్తాడు...” అతను దాన్ని యోలా చేస్తాడో చూడాలని నేను అనుకున్నాను. నేను నిద్రపోడామని వడుకున్నాను కాని కట్ట మూసుకోలేదు. అందరూ నిద్రపోయారు. కిటికీ అవతల చెట్టు కిరుకిరుమంటోంది. ఆ చిన్న కుర్రాడు కిటికీ దగ్గరకి వెండి పెన్నిలీతో వచ్చాడు. అతను అధ్యంమీద ఒక అద్యుతమైన పుష్ట గీశాడు. గీస్తూ మెల్లిగా పాడాడు. పుష్టుకి పెద్ద ఆకులున్నాయి, చిన్న రెక్కలు ఉన్నాయి. పొద్దున్న యెండ మెరుస్తూ వుంటే ఆ పుష్ట సజీవంగా వున్నట్టు కనిపించింది. నేను కలగన్నానో లేక నిజంగా చూశానో నాకు తెలియలేదు.

శీతాకాలం మధ్యలో పుష్ట ప్రపంచం (గాల్యా, మూడవ తరగతి): ఆకురాలు కాలంలో గ్రీన్సోన్ దగ్గర చామంతి పుష్టులు పూశాయి. వాటికి చలి ఆవిర్ధంతే భయం లేదు. కాని అప్పుడు ఉత్తరాస్తుంచి మంచు వచ్చింది. బాల్యులో నీటు గడ్డ కట్టాయి. చలినుంచి చామంతులని మేము కాపాడాలి. మేము వాటిని కుండీల్లో తిరిగి నాటి గ్రీన్సోనులో వుంచాం. మేం కాండాలని కత్తిరించాం. మరోసారి చామంతులు ఆకుపుగా అయి, వికసించాయి. పొద్దున్న లేచినపుడు నేలమీద మంచు చూశాను. మంచు, యొండ. నేను గబగబా గ్రీన్సోన్ దగ్గరకి వరిగెత్తాను. చామంతులు వికసిస్తున్నాయి: తెలుపూ, ఆకాశీలం, ముదురునీలం. అధ్యం అవతల మంచు వుంది. చక్కని యెండలో చామంతులు చిరునపు నవ్వాయి.

మేము పొలంనుంచి యోలా వెళ్లాం (పఫ్, రెండో తరగతి): వేసవిలో అమ్మ, నేనూ యెండు గడ్డి కోసం వెళ్లాం. అమ్మ గడ్డిని బండిమీద పెట్టింది. ఆవిడ

గడ్డిని తాటితో కట్టింది. గుర్రాలు నెమ్ముడిగా నడుస్తున్నాయి. మేము యొంతో యెత్తుగా గడ్డిమీద కూర్చున్నాం. సూర్యుడు అస్తమించాడు. ఆకాశంలో నక్షత్రాలు కనిపించాయి. నేను పదుకుని ఆకాశం కేసి చూశాను. మా బండి పెద్ద పదవకిండి మారిపోయింది. మేం సముద్రాని కడ్డంగా పోతున్నాం. పైన నక్షత్రాలు వున్నాయి. అవి దగ్గరగా వున్నాయి. చెయ్యి యెత్తి ఒక చిన్న నక్షత్రాన్ని అందుకోవచ్చు. అకుపచ్చ తీరం యొక్కాళ్ళ దూరంగా వుంది. కౌజిట్ల అక్కడ పాడుతోంది, గొల్లభామలు తమ ఫిఫేళ్లు వాయిస్తున్నాయి. మా పదవ ఆగింది, చిన్న నక్షత్రాలు కదలుతున్నాయి. పదవ తీరం చేరింది. అమ్మ నుంచుంది, కానీ నేను యింకొంచెం నేపు పదుకుండామనుకున్నాను.

ఆకురాలు కాలంలో ఒక మబ్బుగా వున్న రోజు (హార, మూడవ తరగతి): పొద్దు తగ్గింది, రాత్రిభు దీర్ఘమయ్యాయి. నదిమీద ఉదయ సమయాల్లో పొగమంచు లేచింది. ఎండెక్కడ? మబ్బు తునకల్చి చెదరగొట్టదేం? ఆకాశంనుంచి ఆకురాలు కాలపు సన్నటి జల్లలుపడ్డాయి. కొమ్ములు వంగిపోతూ వుంటే చెట్ల నిటారుగా వున్నాయి. ఆకులు రాలిపోయాయి. కొమ్ములమీదనుంచి పెద్ద పట్ల అందుతున్నాయి. పొగమంచులో ఎక్కుబ్బించో, ఒక సముద్రపు కాకి ఆరిచింది. బహుళా అది దక్కణాదికి యెగరలేక మనుషులకి గోడు చెప్పుకుంటోందేమో. అడివిలో యొంత బాపుందో. అడివిలోనుంచి వడ్డంగి పీట్ల టక్కుటక్కు మని కొట్టడం కొన్నిసార్లు వినిపించింది, ఆగిపోయింది. బంగారు ఓక్క చెట్టు కాయలు ఆకులమీద పడ్డాయి. ప్రపంచమంతా తెల్లటి పొగమంచుతో కమ్ముకుపోయింది.

ఆకురాలు కాలం యొప్పుడు మొదలవుతుంది? (సెర్యేజ, నాలుగో తరగతి): స్వాలో పీట్లలు పొద్దున వూరిమీదనుంచి హడావుడిగా యెగిరాయి. అవి ఒక పెద్ద గుంపుగా పోగయాయి. టెలెఫోన్ తీగల మీద వరసగా వాలాయి, దేన్ని గురించో కిలకిల మన్నాయి. శీతాకాలానికి దక్కణాదికి యొప్పుడు యెగిరి పోవాలా అని నిర్దయించుకుంటున్నాయి. మర్మాటి కప్పుదే అవి వెళ్లిపోయాయి. అవి యెక్కడున్నాయి? ఆకురాలు కాలం పస్తోందని వాటికి యెలా తెలుసు, రోజులు యింకా వెచ్చగానే వున్నాయికదా. సూర్యుడు లాలిస్తూ ప్రకాశిస్తున్నాడు. ఆకురాలు కాలపు ప్రకాశవంతమైన సాయంత్రాలంటే నాకు యిష్టం. సాయంసంధ్య అరుణ పర్మాలు చాలాసేపుంటాయి. పోప్లోర్ చెట్ల మీద ఆకులు అరుణంగా కనిపిస్తాయి. అవి సూర్యాప్రమయపు ప్రతిభింబాలు. చెరువు దగ్గరే సాయంత్రమప్పుడు గొడవగా ఖుంటుంది: దక్కణాదికి పోయే పట్లలు అక్కడ రాత్రికి చెరుతాయి. ఉదయానికల్లా చెరువు దట్టమైన పొగమంచుతో కమ్ముకు పోతుంది, గడ్డిమీద మంచు వుంటుంది. మంచు నెరసిన జుట్టులా వుంటుంది, వేసపిలో లాగా కాదు. ఆకురాలు కాలం మొదలవుతోంది.

జీవితంలో ముఖ్యమైన దెమిటి? (వార్యా, నాలుగో తరగతి): జీవితంలో

ముఖ్యమైన దేఖితి? గనిపనివాళ్ల దృష్టిలో బొగ్గు. బొగ్గు లేకపోతే యంత్రాలు ఆపిపోతాయి, లోహాలు వుండవు, ప్రజలు గడ్డకట్టుకపోతారు...

లోహావు పనివాళ్ల దృష్టిలో ముఖ్యమైనది లోహం. లోహం లేకుండా యంత్రాలు లేవు, బొగ్గు లేదు, రొట్టి లేదు, బట్ట లేవు.

రైతుల దృష్టిలో ఆపారం ముఖ్యమైనది. ఆపారం లేకుండా ఎవడూ పనిచెయ్యలేదు - గనిపనివాళ్లు కాదు, లోహావు పనివాళ్లు కాదు, విమానాలు నడిపేవాళ్లు కాదు, సరిహద్దు రక్తకులు కాదు, యెవక్కు పనిచెయ్యలేదు.

మరి వాళ్లలో యెవరు ఒప్పు? జీవితంలో ముఖ్యమైనదేఖితి? ముఖ్యమైంది శ్రమ. శ్రమ లేకుండా బొగ్గు లేదు, లోహం లేదు, ఆపారం లేదు.

నిప్పుగుర్ం (సాన్య, నాలుగో తరగతి): నాకు యాది అమ్మ చెప్పింది. వూళ్లో మొట్టమొదటి సమష్టి వ్యవసాయ క్షేత్రం స్థాపించబడ్డప్పుడు రైతులు ఒక గుర్తాన్ని కొన్నారు. ఆ గుర్ం పేరు నిప్పు. ఎవరూ డాన్ని మచ్చిక చెయ్యలేకపోయారు. మహో ఛైర్యవంతులూ, సాహసవంతులూ కూడా డాని దగ్గరకి వెళ్లాంటే ఒబికేపాళ్లు. అది నేలని గిట్టులతో చిమ్మేది, పత్తు కొరికేది, బున కొట్టేది.

యూర్సో అనే యువకుడొకడు మొత్తానికి ఆ పొగరమోతు గుర్తానికి జీను వేశాడు. అది ముందరి కాళ్లమీద లేచి వెనక కాళ్లమీదా నిలబడి, సకిలించింది. రోడ్డుమీదకి గెంతింది. యూర్సోనీ కింద పడేసింది. కొన్ని కిలోమీటర్లు పరిగెత్తి వూరిచివర ఆగింది. యిద్దరు చిన్న పిల్లలు రోడ్డుమీద ఆడుకుంటున్నారు. వాళ్లు ఆ గుర్ం దగ్గరికి పరిగెత్తి వెళ్లి డాని ముందరి కాళ్లు రెంండూ కౌగిలించుకున్నారు. భయంతోటి వాళ్ల అమ్మ గడ్డకట్టుక పోయింది. ఆ గుర్ం వాళ్లని చంపేయునేనా చంపేస్తుంది, కాళ్లతో తొక్కెయ్యునేనా తొక్కెస్తుందని ఆవిడ అనుకుంది. కాని గుర్ం కదలకుండా నుంచుంది. తన కాళ్లు కదివి మళ్లీ నుంచుంది. వాళ్లని ముట్టుకోవాలంటే తనకి భయం అన్నట్టుగా పిల్లల కేసి ఓరగా చూసింది. కాని పిల్లలు ఆడుకుంటానే వున్నారు. అప్పుడు నిప్పు గుర్ం పిల్లల పక్కనుంచి జాగ్రత్తగా వెళ్లి వూళ్లో గుండా పరిగెత్తింది. వాళ్ల డాన్ని పట్టుకుని శాలలో పెట్టేశారు.

ముళ్లపందులు (ఫుద్య, నాలుగో తరగతి): మా గడప ముందరి వసారాలో కొన్ని ముళ్లపందులు వుంటున్నాయి. సాయంత్రమప్పుడు మొత్తం కుటుంబం అంతా యివతలకి వచ్చి చెరువుకు బయల్దేరేవి. ముసలి ముళ్లపంది ముందు పోతుంది, అయిదు చిన్న ముళ్లపందులు డాని వెనకాల వెదతాయి. తల్లి ముళ్లపంది వెనకాల ఆఖర్ల వస్తుంది. అవి అక్కడ యేం చేస్తాయి? నేను చూసి కనిపెట్టాను: అవి నీళ్ల ఆగి స్నానం చేస్తాయి. అప్పుడవి నేలని పంజాలతో తవ్వి కొన్ని దుంపలు లాగి తింటాయి. తల్లి తండ్రి ముళ్లపందులు అలా చేస్తాయి. కాని పిల్ల ముళ్లపందులు ఆడుకుని గంతులేస్తాయి. ఎవక్కు మనలని ఒక మూలని పట్టేసాయివి.

ఒక రోజున హరాత్తుగా ఒక కుక్క ప్రత్యక్షమైంది. అది ముసలి ముళపంది దగ్గరికి పరిగెత్తింది. ఆ ముళపంది బంతిలా ఉండ చుట్టుకు పోయాయి. కుక్క ముసలి ముళపందిని పళ్ళతో కరుచుకుని చెరువు దగ్గరకి తీసుకు వెళ్లింది. కుక్క దాన్ని నీళల్లో పెళ్లింది. కానీ ముళపంది కుక్క చూస్తూ వుండగా ఒడ్డకి యాదుకు పోయింది. అప్పుడు ఈక్క దానిలో ఆడుకోవడం మొదలెట్టింది. కానీ నేను కుక్కని తరియేశాను.

మళ్ళీ వసంతం నాటికి ముళపంది ఒకత్తి గడపముందరి వసారాలో వుంది. ఏగతావి యెక్కడికి పోయాయి? బహుశా అవి యింకో చోటికి పోయి వుంటాయి. కానీ ఆ ముసలి ముళపంది కదల దలచుకోలేదేమో. నేను వసారాలో ఒక పాలపళ్ళన్ని పెట్టాను. ముళపంది పాలు తాగింది. నేనంటే దానికి భయం పోయింది. నేను దాన్ని లోపలికి వచ్చేటట్టు చేశాను. దీపం వెలిగించాను. ముళపంది దీపం ముందు నుంచుని చూసింది. నేను ఓ పాత న్యూన్ పేపరు నేలమీద పెట్టాను. ముళపంది దానిలో ఆడుకోవడం మొదలుపెట్టింది. రాత్రి వసారాలోని తన యించికి పోయింది.

అర్థేమ్ మిప్పొలోవిచ్ - యుద్ధ వీరుడు (దంకో, నాలుగో తరగతి): అర్థేమ్ మిప్పొలోవిచ్ మా యువ పయనీర్ సభల్లో ఒక దానికి వచ్చారు. సమష్టి వ్యవసాయ క్లైట్పు కాయగూరల తోటలో ఆయన పనిచేస్తూ వుంటాడు. ఆయనేదో తాతే నని మేము అనుకున్నాం కానీ ఆయన 1918-1922 అంతర్యుద్ధర్వ వీరుడు. తను దాడిలో పాల్గొన్న విధమూ, శత్రువులని యొదిరించి పోరాదిన విధమూ ఆయన మాకు చెప్పాడు. ఒక రోజున ఆయన గాయవడ్డాడు, ఆయన్ని బండిగా పట్టుకున్నారు. ఆయన్ని కాల్బేద్యామని శత్రువులు తీసుకుపోయారు. వాళ్ళ ఆయన్ని చంపలేదు, కానీ మళ్ళీ తీవ్రంగా గాయపరిచారు. అరాత్రి ఆయన పాక్కుటూ వెలిపోయి ఒక రైతు గుడినె దగ్గర ఆగి సహాయం అడిగాడు. వాళ్ళ ఆయన్ని అటకమీద దాచి, నయం చేశారు. ఆయన మళ్ళీ శత్రువులతో పోరాద్యానికి వెళ్ళాడు. మా తాత అర్థేమ్ అలాంటి మనిషి. నేను కూడా ఆయనలాగే వుండాలనుకుంటున్నాను.

విజయాత్మవ దినం (వోద్య, మూడవ తరగతి): విజయాత్మవ దినం వచ్చింది. యుద్ధం ముగిసిన రోజుది. మన సోవియట్ సైన్యం ఛాసిస్టులమీద విజయం సాధించిన రోజు. తూటాలు వేలడం, బాంబులు బద్దలవడం ఆగింది. ప్రతియేదూ యా రోజున ప్రజలు విజయాత్మవం జరువుకని మృతులని స్ఫురిస్తారు. లెనిన్ కమ్యూనిస్టు పార్టీని స్థాపించి ప్రజలందరికి చెప్పాడు: “ఉక్కేనియస్సు, రఘ్యన్నా, కైలోరఘ్యన్నా, జార్జియన్నా, మాల్చేవియన్నా, స్నేహంగా జీవించండి - అప్పుడు మిమ్మలైవరూ జయించలేరు.”

మేము సమష్టి కాంపోజిషన్సు కూడా కూర్చుం. మబ్బగా వున్న ఒక రోజున

విల్లులు “స్వప్నాల దిక్కు”లో మండే నెగదు చుట్టూతా కూర్చున్నారు. సుదూర ఉష్ణ ద్వీపాలని గురించి వాళ్కి చెప్పాను. నదీ, పుష్పకాయల తోటలో మా సెలవు రోజులూ వుండటంవల్ల విల్లులు వేడిగా వున్న వేసవిని, గుర్తుపెట్టుకున్నారు - యా జ్ఞావకాలనుంచి ఒక కాంపిషిషన్ తయారైంది, తర్వాత విల్లులు దాన్ని వాళ్క నోటు పుస్తకం “మహ మాతృభాష”లో రాశారు.

మేం పుష్పకాయల తోటలో యెలా గడిపాం: వేడి సెలమీద వెద్ద పుష్పకాయలున్నాయి. నీలంబీ, ఆకుపచ్చానీ, బూడిదరంగు నీలంబీ. పొర్చున్న అవి మంచబీందువులతో కప్పడిపోతాయి. గడ్డిమీద, మా గుడిసెలిద మంచు వుంది. ఒక రోజున దంకో పెందరాళే లేచి ఒక పెద్ద పుష్పకాయని తెచ్చాడు. దాన్ని ముక్కలు కింద కోశాడు. యెవళ్లేనా లేచీ లేవగానే వాళ్కి చల్లని పుష్పకాయ ముక్క యిచ్చాడు. “ఆఖర్న లేచేవాడికి మాంచి రుచిగా వుండే - “మామ్మ” - పుష్పకాయముక్క మధ్యది యిస్తా,” అన్నాడతను. సాష తప్ప అందరూ లేచారు. మేము కూర్చుని నిరీక్షిస్తున్నాం - వాడు యొప్పుడు లేస్తాడా అని. చూసి చూసి విసుగోచ్చింది మాకు. మేము “మామ్మ” ముక్కని లినేశాం. యింకో పుష్పకాయ తెచ్చాం. ఆ పుష్పకాయలోని “మామ్మ” ముక్కని అతనికిచ్చాం.

ప్రశాంతంగా పొగమంచు కమ్మున ఉదయం. పొగమంచు కొండ కముమనుంచి వ్యాపించి పుష్పకాయల తోట అంతా కమ్మింది. మేఘుల మాటలనుంచి సూర్యుడు తొంగిచూశాడు, పుష్పకాయలమీద యొండ ప్రకాశించింది. అవి పుష్పకాయల్లా కాదు, ముదురు నీలంగా, ఆకుపచ్చగా, బూడిద రంగుగా వున్న గాజు బంతులు తెల్లగా పున్న నదిమీద తేలుతున్నట్టుగా వున్నాయి.

పగలు పుష్పకాయల తోటమీద వేడిగాలి వీచింది. వినీలాకాశంలో భరద్వాజ పిట్లులు పాచుతున్నాయి. అవి పుష్పకాయల తోటమీద యొందుకు వాలేదు? భరద్వాజ పిట్లులు గోధుమ, బాద్రీ, ధాన్యం, ముఖ్యంగా బక్కవీట పొలాల్చోనే యొందుకు తమ గూళ్లు కట్టుకుని పిల్లల్ని సాకుతాయి?

పుష్పకాయల తోట పక్కన కొండ కనుమదగ్గర మాకు ఓ చీమలపుట్ట కనిపించింది. చీమలు యెలా యెక్కడికో పాడావుడిగా వెల్లిపోతున్నాయో తాత చూశాడు. దగ్గరనే యెక్కడి ఓ పెద్ద చీమలపుట్ట వుందనీ, చీమలే అది యెక్కడ పున్నది మనకి చెబుతాయనీ తాత అన్నాడు. చీమల దారిలో ఆయన కొన్ని పుష్పకాయల ముక్కలు వెట్టాడు. తియ్యబీ పుష్పకాయ ముక్కని చీమలు వల్లేతాయి. చిన్న పంచార రేణువుల్ని. అవి యెలా పట్టుకని మోసుకని పోతున్నాయో చూశాం. వాటి వెనకాళే చీమల పుట్టదాకా వెళ్లాం. ఒక గుబురుకింద చిన్న బూడిద రంగు దిఱ్చి సజీవంగా పున్నట్టింది. చీమలు చిన్న పంచార రేణువులని పుట్టలోకి తీసుకుపోయాయి. అవి తిరిగి మళ్ళీ పుష్పకాయల తోటలోకి వచ్చాయి. చీమలు అడివికి మనుషులకీ యొంత ఉపయోగమో తాత మాకు చెప్పాడు. ప్రతి చీమలపుట్ట

కొన్ని ఎకరాల అడవిని క్రిమి కీటకాలనుంచి రక్కిస్తుంది. చీమలపుట్టని కాపాడ మొదలెట్టాం, తర్వాత తాత మాకు యెలా కొత్త చీమల పుట్టలు పెట్టించవల్సే నేర్చాడు.

మేం యింటికి పోయేటప్పుడు తాత మాకు తలా ఒక పెద్ద పుచ్చకాయా యిచ్చాడు. ఆ పుచ్చకాయలు మా కిటికీల్లో చాలాకాలం వున్నాయి. అవి మాకు వేడిగాలినీ, విశాలమైన పచ్చిక బీళ్లనీ, భరద్వాజ పిట్టల్నీ తాతనీ, మాకు దగ్గర్నోనే వుండే కీచురాయి స్ఫూర్షమైన పాటనీ గుర్తుకు తెచ్చేవి. ఆ కీచురాయి యిప్పుడెక్కడ వుంది?

భాషా సాందర్భం అన్నిటి కంటే కవిత్వంలో యెక్కువగా మూర్ఖీభవించి వుంది. కవిత్వాన్ని గాని, పాటలని గాని మెచ్చుకుంటూ పిల్లలు మాటల సంగీతం వింటున్నట్టుంటారు. ఉత్తమమైన కవిత్వంలో మాటలు స్వభావశలోని సున్నితమైన అనుభూతి భాయలని వెల్లడి చేస్తాయి. అందువల్ల పిల్లలు కవిత్వం కంతూ పడతారు. తన హృదయంలోకి లోతుగా చొచ్చుకుపోయిన మాటలని వల్లించడంలో పిల్లవాడు అన్నట్టేన తృప్తిపొందుతాడు.

పిల్లలు కవిత్వపు భాషలోని సంగీతాన్ని ఆస్ట్రోదించి అనుభవించేటట్టు వుండాలని నేను ప్రయత్నించాను. చుట్టూతా వుండే ప్రపంచంతోచీ సమ్మాహితులై పోయి పిల్లలు ప్రకృతి ఒడిలో గడివిన ఆ క్షణల్లో వాళ్లకి నేను కవిత్వం చదివి వినిపించాను. ఒక రోజున అనుకోకుండా పొలంలో అద్భుతమైన దృశ్యం కనిపించింది: మాముందు తేటగావున్న చెరువు నీలిమీద విల్లో చెట్లు ప్రతిఫలిస్తూ వున్న అందమైన దృశ్యం గోచరించింది. పిల్లలకి ప్రకృతిని గురించిన షేషచేంకో పద్యపాదాలు కొన్ని వినిపించాను. వాళ్ల ఆ పాదాలని వల్లించారు. మాటల కలయిక ఒక సజీవ చిత్రాన్ని స్పృష్టించిందనీ, ఒక కొత్త రసాత్మకతని మాత్రమే కాక చుట్టూతా వున్న ప్రపంచానికి కూడా కొత్త అందాన్ని తెచ్చిపెట్టే సంగీత గమకం పుట్టించిందనీ వాళ్ల అనుకున్నారు. ప్రపంచ కవిత్వపు ఉత్తమమైనదాని ప్రభావంలో పిల్లలు సంగీతంలో మోగి నూతన భాషని స్పృష్టించాలని ఉన్నావాడ్దారు. వాళ్ల హృదయాలు కవిత్వపు ప్రేరణతో నిండిపోయాయి: పసి బాల బాలికలు పద్మాలు అల్లారు. మొదట లరీసా పొలం పైనుంచి దూరంగా చూసింది. ఆమె కళ్లు వెలిగాయి, నెమ్మిగా ఆమె కొన్ని మాటలు ఉచ్చరించింది. అవి విందానికి యెలా ధ్వనించాయి.

“పసుపువ్చ గోధుమ పొలాలు అలల్ల ఆడుతాయి.”

“ముదురు నీల పర్వతాలు పొగమంచులోన వజకుతాయి” అన్నాడు సెర్పోజ ఆమె భావాన్ని అందుకుంటూ.

ప్రతివాళ్లూ సంతోషంతో వుంపారుగా వున్నారు; వాళ్లంతా తమ సంగీత పదాలు కూర్చుకోవాలనుకున్నారు. కవితావేశంతోచీ పిల్లవాడి హృదయం నిండిపోయినప్పుడు యింద్రధనస్తు వర్షాలతో క్రీడిస్తూ, పొలాలా మైదానాలా నువాసనతో నిండిపోయి మాట సజీవంగా, సౌష్ఠవంగా వుంటుంది, పిల్లవాడి

హృదయంలోకి, జీవితంలోకి చొచ్చుకుపోతుంది. పిల్లలు వాటిల్లో తమ అనుభూతుల్ని ఆలోచనలనీ అనుభవాలనీ వ్యక్తం చేసే దారులు వెతుకుతారు. పిల్లవాడి హృదయంలో కవితావేశాన్ని మేలొల్పుడం అంటే అతనికి ఆలోచనకిగల మరో జీవనదాయక ఆధారాన్ని తెరవడమే.

భాషలోని వస్తువునీ, దృగ్గోచర విషయాన్ని తెలియజేసే దాన్ని మాత్రమే కాక మాట, గాధమైన వ్యక్తిగత గ్రహణానీ, అనుభవాన్ని కూడా అందిస్తుంది.

విద్యార్థుల్ని యువ కవులుగా తయారుచెయ్యడానికి కాదు, ప్రతి యువ హృదయాన్ని ఉన్నతం చెయ్యడానికి కవితాత్మక స్పృజనని నేర్చాలి. పిల్లల హృదయాల్లో కవితావేశాన్ని జాగ్రతం చెయ్యడానికి, ప్రతిపాళ హృదయంలోనూ భాష పైయుక్తిక కవితావసరాన్ని సంతరించుకునేటట్టు చూశాను.

శీతాకాలపు ప్రశాంత ఉదయం అది. చెట్లు తెల్లటి గడ్డ కట్టిన మంచుతో కప్పడిపోయాయి. సున్నితమైన మంచు ఆకులతో కమ్ముకుపోయి కొమ్ములు వెండితో చేసినట్టుగా వున్నాయి. మేం బడి తోటలోకి వెళ్లాం. ముద్దొచ్చే అహార్యమైన ఆ అందం చెడిపోతుందేమాననే భయంవల్ల మేం కొమ్ముల్ని తాకలేదు. మేము ఆగాం, నేను శీతాకాలం గురించి పుష్పిన్, పైనె పద్మాలు చదివాను. ఆ అందంతోటీ, కవిత్వంతోటీ ముగ్గులైపోయిన పిల్లలకి మంచు కప్పిన చెట్లని మాటలతో వర్ణించడానికి, కవిత్వం కల్పించడానికి మాటలు దొరికాయి. వాళ్ల దీన్ని సమష్టిగా చేశారు, ఒక విభగం ఒకసారిగా. మేమా మంచు కమ్మిన తోటకి కొన్నిసార్లు వచ్చాం. యిదివరకే కల్పించిన కథల్లోని అద్భుత చిత్రాలు కవిత్వంలో సిఫారంగా వచ్చాయి:

యాయా కమ్మరి వచ్చాడు
బంగారు కొలిమిని తెస్తూ
తోటలో చెట్లని కప్పేదానికి
వెండిని దాంట్లో కరిగించాడు.
రాత్రంతా నిర్మించాడు
బంగారు సమ్మేటతో మోదుతూ....
మాతోటంతా వెండిమయం.
ఒక ఆకోక ఆకుని శాకింది
తోటంతా మోగింది,
ఏదీ, యాయా కమ్మరి ఎక్కుడ?
మళ్లీ సూర్యదీలోకి ఎక్కిరాదు
తన బంగచు రెక్కల తోటే.
యింకా వెండిని తీసి

తన సంచీలో నది పెట్టి
 మళ్ళీ వచ్చును మన దగ్గరికి.
 తోటుప్పుడు మరి గానం చేయు...
 సూర్యుడు వేచు కమ్మరి కోసం
 ఎక్కుడికెడితివి మిత్రమా?
 మరిచావా ఓ కమ్మరీ
 నా దండను తయారుచెయ్యాలీ?
 సూర్యుని ఎల్రని కిరణము
 తొంగిచూచు మా వెండి తోటలోకి
 సూర్యుడు అచ్చెరువందాదు
 దాని అందం...

ప్రతి పిల్లలవాడూ ఒక క్షే. ఏదో మంత్రమహిమవల్ల పిల్లలవాడికి కవితావేశం పస్తుందని అనుకోవడం అమాయకత్వం. సహజ ప్రతిథ గురించి నాకు మమకారం లేదు, ప్రతి పిల్లలవాడూ సహజంగానే కవి అని నేను అనుకోను. సౌందర్యంపట్ల మానవానుభూతి స్వాదయంలోనే కవిని తల్లి లేవుతుంది. అనుభూతిని దోహంచేసి పెంచకపోతే ప్రకృతి అందంపట్ల, భాష అందంపట్ల వీద్యార్థి ఉదాసీనంగా పుండిపోతాడు, కోనేటిలోకి రాయి విసరదమూ, కోలి గానమూ ఒకటిగానే కనిపించే జీవిగా మిగిలి పోతాడు. పిల్లలవాడికి చదపడమూ లెక్కలు నేర్చడం యొంత ముఖ్యమో కవితావేశపు అనందాన్ని కవితాత్మక స్వజన సజీవధారనీ అతని స్వాదయంలో మేలొల్పుడం కూడా అంతే ముఖ్యం. కొంతమంది పిల్లల్లో యా ధార మిగతా వాళ్లల్లో కంటీ యొక్కవ బలంగా పుంటుంది. కొంతమంది పిల్లల్లో కవితావేశం పిచ్చిగా తాత్కాలికంగా యెగిరేదో లేదా మెరువులాగా దూసుకుపోయేదో కాదు, ఒక స్థిరమైన ఆధ్యాత్మిక అవసరం.

కవితాత్మక స్వజన భాషా సంస్కృతికి గల అత్యున్నత స్తోయి. అది వ్యక్తి సంస్కృతి సాధాన్నే వ్యక్తం చేస్తుంది. ప్రతి ఒక్కట్లూ కవితాత్మక స్వజనని అనుభూతం చేసుకోగలరు. దానికేమీ ప్రత్యేకమైన ప్రతిథ అక్కర్చేదు, అది వ్యక్తిని ఉన్నతుభ్రితి చేస్తుంది. ఎంతో ముస్తుతమైన యా స్వజనాత్మక రంగం గాఢంగా వ్యక్తిగతంగా వుండాలి, ప్రతి పిల్లలవాడి స్వాదయానికి సంబంధించిగా వుండాలి.

మూడో తరగతిలో లరీసా, సాఫ్ట్, సెర్టోజ్, కాత్స్, వార్స్, కోల్స్, తాన్స్, లీదాలు తాము రహస్యంగా కూర్చున పద్మాలు నాకు మట్టుకు చదివి వినిపించడం మొదచెట్టారు. యింకా కొంతమంది పిల్లలు కూడా పద్మాలు కూర్చునని నాకు తెలుసు, కాని వాళ్లు తమ ఆసక్తిని గురించి చెప్పడానికి చాలా సిగ్గుపడ్డారు. అది చాలా బాగుంది.

పీల్లలు పద్మలల్లడంలో వింతేమీ లేదు. యాది మామూలుగా వుండే మానసిక వర్య సామాన్యమైన సృజనాత్మక జ్ఞాల, అది లేకుండా సంపూర్ణమై బాల్యాన్ని పూర్ణించడం అసాధ్యం. కానీ పీల్లల ఆధ్యాత్మిక జీవితాలు అంత సంపన్నమైనాయన్నదే నాకు చాలా సంతోషం కలిగించింది.

కవితావేశంతోటి కోల్చ ఉన్నతుడయ్యాడన్నది నాకు ముఖ్యంగా ఆనందం కలిగించింది. మా స్నేహం గాఢతర మమతోంది. బడితోటిలో నేను యొకాంతంగా వుండటానికి యిష్టపడే ఒక మూల వుంది. నేను వాతావరణం బాగా వున్నప్పుడు అక్కడ నా ఫిడేలు వాయిస్తూ కులాసాగా వుండేవాళ్లి. యూడ్చచ్చికంగా కోల్చ ఆ స్థలాన్ని “కనిపెబ్బేశాడు.” బహుశా అతను కూడా యొకాంతంగా వుండటానికి చోటుకోసం వెదుకుతున్నాడేమో. నస్ని చూడగానే కంగారు పడిపోయి వెళ్లిపోదామనుకున్నాడు, కానీ నేనే అతన్ని వుండమన్నాను. వేసవి సాయంత్రపు అందాన్ని గురించి నా యిష్టతనీ సంగీతంలో వ్యక్తం చెయ్యాలని ఆశిస్తూ నేను ఫిడేలు వాయించాను. ఆ ఉత్సాహంలో నేను యొంత కొట్టుకుపోయానంటే అక్కడా చిన్నపీల్లాడు కూర్చున్నాడన్న దృష్టి నాకు లేకపోయింది. నేను అతనికి ఫిడేలు యిచ్చాను. నేను వాయించిందే వాయిద్దమనుకున్నాడు కోల్చ, కానీ చేతకాకపోయింది. వాయించడం అపుచేశాడు. సూర్యాస్తమయాన్నిమాసి ఆనందిస్తూ, ప్రశాంత సాయంత్రపు సప్పడులు వింటూ, మేము నిత్యజ్ఞంగా కూర్చున్నాం. పరిపేషిత ప్రపంచపు అందం మా యిద్దర్నీ దగ్గరికి చేర్చిందేమో కోల్చ ప్రకృతిని గురించిన తన పద్మాన్ని నాకు వినిపించాడు. యాది అది:

పచ్చ పచ్చని ఆకుల్లో
శ్యామల వర్షపు పుప్పులు
తోటలోకి రాత్రి వేళ
యొగిరిందొక బుల్ బుల్
పాడిందది నీలాంబర
గుబురుల్లోనుంచి
తోటలోన పొద్దునే
ఉఱమొక్కటి ఉరిమింది.
జడి ఎన కురిసి పుప్పుల్లి
జలకాలాదించింది.
తోటమీద వెండి మబ్బు
తేలితేలి అడింది
పుప్పు ఆకాశమూ
ఒకటే నీలాంబరమూ.

ఆ సాయంత్రం కోల్ప, నేనూ తోటలో చాలానేపు కూర్చున్నాం. ఆ పిల్లవాడు అక్కడికి రావడం ఆరంభించాడు, ప్రతిసారీ ఒక చిన్న పద్మం చదివేవాడు. అలాంటిదే యింకో పద్మం యిక్కడ ప్రస్తావిస్తూన్నాను. నా హృదయంలో యెంతగా అది హత్తుకుపోయిందంటే అతను దీన్ని చదివిన యేదాది తర్వాత నేను రాసుకున్నాను:

కొండ వెనక మణిగాడు ఎర్రని సూర్యుడు
అకాశం అరుణిమతో భగభగ మండింది.
రేపు వగలు గాలి వుండు రోజు
అల్లరిగా బొంతకాకి గుంపొక్కలి ఎగిరింది
పదమటి దిక్కుకు ముందు నల్లని అడివికి విదవ.
నిట్టాన్ బూరుగుపై ఆకులు గలగలలాడ.
అంత సఘ్న మణిగింది. దూరంగా యొక్కడనో
కిరుక్కిరు మనే బండిధ్వని.
చీకటివడె, ఆకాశం అరుణిమ కోల్పోయే.
వేడంతా బూడిదలో కష్టాది పోయింది.
మిఱుకుమనే నక్కత్తం మెరిసిందాకాశంలో
రాత్రి ప్రవేశించింది.

కోల్ప తన పద్మాలు రాసుకోవడం లేదని నాకు తెలిసింది. అతను వాటిని హూరికే జ్ఞాపకం పెట్టుకునేవాడు. ఆ పద్మాలు అతని ధారణలోనూ, అతని హృదయంలోనూ నిలిచివుండేవి. మా విద్యార్థులు చాలామంది తెల్లటి కాగితం ముందు కూర్చుని పద్మాలు అల్లినవాట్లు కారు. ఆ పద్మాలు రాయడానికి పుట్టినవి కాదు. బొమ్మలు గీయకుండా వుండలేనట్టే వీల్లలు పద్మాలు అల్లకుండా వుండలేరు.

మార కూడా నాతో బాగా చనువయ్యకా తన రహస్యాన్ని నాకు చెప్పాడు. ఒక శీతాకాలం రోజున మంచుమీద స్నే జారడానికని మేము అడివిలోకి వెళ్లాం. సాయంత్రపు ఎండలో పైన్ చెట్టు కాండాలు యనుమతో పోతపోసినట్టుగా పున్నాయి. ప్రకృతి అందాన్ని మెచ్చుకొంటూ మేం ఒక బయలు ప్రదేశంలో నుంచున్నాం. ఆ క్షణాల్లో మార వద్దంగి పెట్టిని గురించి పద్మాన్ని వినివించాడు:

పైన్ చెట్టు బోడె కింద వెయ్య తంత్రులున్నాయి,
వద్దంగి పెట్టు కూర్చుండును చెట్టు ఎత్తు కొసన.
ముక్క తోడ పొడుమను పై తంత్రిని,
మోగును ఆది యొవ్వరికే విసివీంచనంత మెల్లిగా
సూర్యుని సమీపంలో తీగ మరీ సన్నం
నేలమీద సరేసరి తీగ తీగకాదు.

నేలమీద మంద్రంగా మోగును ఒకగంట
 ఎరుటికాండం కిందన వున్న కంచుగంట
 వడంగి విట్ట గెంతుతుంది తీగను ప్రతిచేస్తూ
 ముక్కు తోటి తడుతూ, అంత తీగమోగు
 అదవి పాదుతుంది. కానీ వడంగి విట్ట
 వెదుకు వేరే తిక్కె.

వార్య తన చిన్నతనంలో డజన్ల కొద్దీ పద్మాలు అల్లింది. ఆమె మనసు సునీతమైంది సుకుమారమైందినీ. వేసవి సాయంత్రము అందానికి ముగ్గురాలైపోయి, ఆకాశం అద్దంలాంచి నీళల్లో ప్రతిఫలించే కొలను గట్టున, విల్లో చెట్లు నీళమీదకి వంగి వుంటే వాచిని చూస్తూ నుంచున్న వార్యాని నేను గమనించాను. తర్వాత కొన్ని రోజులకి ఆమె ఆ వేసవి సాయంత్రాన్ని గురించిన పద్మం చదివి వినిపించింది:

నీలాకాశం వచ్చనిచెట్లూ తెల్లనిగుడిసెలు-
 ప్రతిఫలించు నీళల్లో అన్నీ.
 నీలాకాశపు అద్దం ముందు నుంచున్నాను
 ముందున్నది లోకం అంతలేనిది.
 అరుజవర్ష సూర్యమృష్టయాలూ, వెండిమబ్బులూ
 మిఱుకుమనే నక్కతాలూ అవిగో,
 సూర్యుని దగ్గర సెలవు తీసుకుని
 దూరంగా మరి వున్న బాటపై
 ఎగురుతోంది ఒకపక్కి
 ఆహా యేమీ అధ్యత లోకం
 మురిపించే సంగేతం వున్నది
 వినండి ఆదుగో మీలేరి ఎవరో
 మందమైన ఒక తీగను
 పాడసాగింది నీలాకాశం
 చెట్లు పాడాయి, గట్లు పాడాయి.
 సంద్రం వెనకన సూర్యుడు
 జ్యోలతో మండుతూ వుంటే,
 తెల్లటి పావురాళ్లు గూళకి
 ఎగురుతూ వుంటే,
 దొల్లమీద ఒక గుడ్లగూబ
 తన కాళన్ని తుడుస్తూవుంటే

చీకటి చరియలో అలిసిపోయి
గాలి మణిగి వుంటే
కొలను గట్టున సాయంత్రం
యా సంగీతం నే వింటాను.

ప్రతి యేడూ ఆకురాలు కాలం సమీపిస్తూ వుంటే పిల్లలు వేసవికి వీడ్జ్యులు చెప్పేవాళ్లు. మేము మా ఓక్ చెట్లు దగ్గరికి వెళ్లి, గడిచిన వేసవిని గురించీ, కొంగల గురించీ, వెచ్చటి ఆకురాలుకాలపు రోజుల గురించీ వద్దాలు అల్లేవాళ్లం. మేము నాలుగోయేడు వేసవికి వీడ్జ్యులు చెప్పినప్పుడు పిల్లలు మాకు అత్యంత ప్రియమైన దాన్ని గురించి, మన మాత్రదేశం గురించి, ఉమ్మడిగా వద్దం అల్లారు.

అన్నితికంటే ముఖ్యమైంది, ప్రశంసనీయమైంది యేమిటంటే, పిల్లలు వూహల్లో సృష్టించిన స్పృష్టమైన చిత్రాలు. తమ ఆధ్యాత్మిక జీవితాల్లో కవితావేశం ఒక ఆవసరమైన పిల్లలు అత్యుత్తమమైన కవిత్వం చదివేటట్టు చెయ్యాలని నేను ప్రయత్నించాను. మేము ఒక చిన్న కవిత్వ గ్రంథాలయం సేకరించాం. యింకా కవిత్వ సృజన ఒక ఆధ్యాత్మిక అవసరంగా పరిణమించని వాళ్లకి, కవిత్వ భాషకి భావుకత్వాన్ని అభివృద్ధి చెయ్యాల్సి వున్న అవసరం వున్నవాళ్లకి యాది ముఖ్యంగా అవసరం. పిల్లల కవిత్వ సృజన వరప్రసాద లభంగా చూడకూడదని నేను మళ్ళీ అంటున్నాను. చిత్ర లేఖనంలాగానే అదీ ఒక స్యాభావిక రూపం: ప్రతిపాదూ చిత్రలేఖనం చేస్తాడు, పిల్లలంతా యా దశ గడుస్తారు. కానీ ఉపాధ్యయుడు పిల్లలకి చుట్టూలా వున్న ప్రవంచపు అందాన్ని భాష అందాన్ని వాళ్లకి యౌరుకచేసినప్పుడే కవిత్వ సృజన సామాన్యమైన విషయంగా పిల్లల ఆధ్యాత్మిక జీవితంలో తటపుపడుతుంది. సంగీతం లేకుండా సంగీతంపట్ల అభిమానాన్ని బోధించలేనట్లే, సృజనాత్మకత లేకుండా కవిత్వ సృజనపట్ల అభిమానాన్ని నేర్చలేం.

ప్రమీన్, పైనె, షైవచేంకో, లేస్యా ఉక్రయిన్కాలని ప్రేమించేవాడు, తన చుట్టూలా వున్న ప్రవంచపు అందాన్ని గురించి అందమైన విషయాలని చెప్పేలనుకునేవాడు, సరియైన మాట కోసం వెదకడంలో అందమైన దాన్ని సృష్టించాలన్నంత అవసరమూ వున్నవాడు, మానవుడు సాధించినవాలీపట్ల గౌరవంలో ప్రజల మధ్య అత్యంత న్యాయపూరితమైన సంబంధాలని సుదృఢపరచడంలో, అంటే కమ్మానిస్టు సంబంధాలని సుదృఢపరచడంలో, మానవాళి సాందర్భాన్ని అర్థంచేసుకొనేవాడు వికటంగా, క్రూరంగా తయారు కాలేదు.

మా సౌందర్య యేకాంతప్పలం

మొదటి తరగతి అయిపోతూందనగా వసుంతరుతువులో మేము మా సౌందర్య యేకాంతప్పలాన్ని నిర్మించడం మొరలెట్టాం. దీన్ని గురించి పిల్లలు యెంతో కాలం

కలలు కన్నారు. చుట్టూతా వున్న ప్రపంచవు సహజ సౌందర్యానికి మానవ నిర్మితమైనవి జతకలిసిన ప్రశాంత యేకాంత స్థలంగా మేము దాన్ని గురించి ఫూఫొంచుకున్నాం. మా కల భవిష్యత్తులోకి విస్తరించుకుంది. మా యేకాంతస్థలంలో అలా యింకా యింకా యొక్కవు చెట్లు నాటాలని అనుకున్నాం. అక్కడ మేము విక్రాంతి తీసుకుంటాం, పనిచేస్తాం, వసంతరుతువుకి స్నాగతం చెపుతాం, వేసవికి పీడ్సోలు చెపుతాం.

‘ బడి మడికీ దట్టమైన గుబుర్లకీ మధ్యన, కనుమ యేటవాలులో, దట్టమైన గడ్డి పెరిగి వున్న ఖాళీ జాగాని పిల్లలు చూశారు. జల్లులు పడ్డప్పుడు అక్కడ చాలా తేమ వుంటుంది. మేం ఆ జాగాలో కలుపుతీసేసి దాన్ని పచ్చిక మైదానంగా మార్చాలని తలపెట్టాం. ’

“మన యేకాంతస్థలం పచ్చగా మొక్కలతో కన్నుల పండగ చేస్తుంది. కనుమ ఏటవాలు అంతా హాప్ చెట్ల పచ్చలీ దడితో కప్పడిటోతుంది. నైలింగేల్, ఒరియోలెన్ పట్లలు గుబుర్లలో కాపరం వుంటాయి ” అని నేను పిల్లలకి చెప్పాను.

యా కల పిల్లల్ని ఉత్సేజిపరిచింది. ఖాళీ జాగాని పచ్చిక మైదానం కింద మార్చాడానికి మేము చాలా కృషిచేతాం. గడ్డితో వున్న పెక్కలని తెచ్చి అక్కడ పాతి నీళ్ల పొయాల్ని పచ్చింది. వాన కురిసి గడ్డికి నీళ్ల వస్తోయని పిల్లలు అత్యతగా చూశారు. అడివిలో మాకు కొన్ని హాప్ మొక్కలు కనిపించాయి. వాటిని తీసికట్టి కనుమ యేటవాలులో పాతాం. మా అద్భుతం కొద్దీ ఆ వేసవి చెమ్మగా వుండింది, డాంతోటి అన్ని మొక్కలూ బితికాయి. మేము అడవిలో కొన్ని లిలీ ఆఫ్ ది హాలీ మొక్కలు చూశాం. వాటిని తప్పి తెచ్చి మైదానంలో ఒక మూల పాతాం. మూడు అడివి గులాబీ పొదల్ని తెచ్చి వాటికి గులాబీ అంటు కట్టాం - అది పుప్ప రాజ్యం కొవాలన్నమాట. మైదానం చుట్టూతా హాజెల్ చెట్లు నాటాం. అక్కడ అడవి పువ్వులు పెరగాలని పిల్లలు అనుకున్నారు. పిల్లలు వైసీ, యింకా అలాంటి మొక్కలూ తెచ్చి నాటారు. ఆకురాలు కాలండాకా హూస్తూ వుండడానికని మేము గ్రీన్హోన్సనుంచి చామంతి పువ్వుల గుబుర్ని తెచ్చి నాటాం.

వార్య పొద్దుతిరుగుడు పువ్వు మొక్కని నాటింది. మైదానం మారుమూల ఒకచోట పిల్లలు ఒకవీట చల్లారు. నీనా, సాషల తండ్రులు మాకు రెండు పొట్టి ఆపిల్ మొక్కలు యిచ్చారు. వాళ్ల మామ్మ గంటపువ్వుల మొక్కలు పెంచుతోందని వీత్య నాతో చెప్పాడు. మేము కొన్ని గంట పువ్వుల మొక్కల్ని నాటాం. ఒక వేసవిరోజున పిల్లలు అడవిలో ఒక పెద్ద లైమ్ చెట్లని చూశారు. ఆ చెట్లు కొమ్మల్లో కొన్నిపేల తేసెటీగలు రుంకారం చేస్తున్నాయి. అడివి అడివంతా ఒక వీణ మోగుతున్నట్లుగా వుంది. పిల్లలు ఆ అందంతో ముగ్గులైపోయి నిశ్చటంగా నుంచుండిపోయారు. తమ సౌందర్య యేకాంత స్థలానికి పక్కన కొన్ని లైమ్ చెట్లు పాతాలని వాళ్ల అనుకున్నారు. ఆకురాలు కాలంలో మేము కొన్ని మొక్కల్ని తప్పి దారికటూ యటూ పాతాం. “తైమ్

చెట్లు పెరిగాక, అవి గుబురు తీగలతో కమ్ముకుపోయి, నీడవున్న వసారాలా వుంటుంది” అని కలగన్నారు పీల్లలు.

ప్రతి తరగతి పీల్లలూ సాంతంగా యేకాంత సాందర్భశాస్ని తయారుచేసుకోవడం మొదలెట్టారు. అది మిగతా వాటికంటే భిన్నమైనట్టుగా వుండేట్లు చేయాలని ప్రయత్నించారు. 1955 ఆకురాలు కాలంలో స్సూలు మొత్తంగా సాందర్భపు దిక్కని నిర్మించడం మొదలెట్టింది. స్సూల్ భవనం వక్షనే మేము గులాబీటోట వేళాం. భిన్నరకాల గులాబీలతో అంటుకట్టిన అడివి గులాబీలనుంచి పెరిగిన కొన్ని దజన్న మొక్కల్ని మేము నాటాం. ప్రతి యేడూ తోట అందం ఇనుమడించింది. వసంతకాలంలోనూ వేసవిలోనూ అది పుప్పుల సముద్రమే. ప్రతివాళ్లా ప్రకృతిని అభినందించి వనిచెయ్యడానికి, అందం సృష్టించడానికి వచ్చేవాళ్ల.

గులాబీటోట ప్రస్తుతం మొత్తం స్సూలు అంతటి సృష్టినీ. సాంఖీకంగా ఉపయాగపడే త్రమలో యెంతో యెక్కువ జిజయం సాధించిన తరగతికి తోటలోనీ పుప్పుల్ని కోసి వంచిపెట్టే హక్కు వుంది. చాలా తరచుగా ప్రాథమిక తరగతులూ, మర్యాతరగతులూ నెగ్గేవి. ప్రతిలోళూ కొన్ని దజన్న గులాబీలు కోసి అనుమతి వాళ్లకి వుండేది. వాళ్లా గులాబీలని తెచ్చి తరగతికి ఉపాధ్యాయులకీ, ఇళ్లదగ్గర తల్లులకీ, ఫూళ్లో వున్న క్రేష్టులైన పనివాళ్లకీ యచ్చేవాళ్ల. మొదటి మొపుగట్టే వందగ రోజున పీల్లలు గులాబీల గుత్తులు పోగుచేసి సమష్టి క్లైటంలోని క్రేష్టులైన పనివాళ్లకి ఒపూకరిస్తారు.

సాందర్భం సృష్టించడం కోసం వనిచెయ్యడమనేది పనిహృదయాన్ని ఉన్నతంచేసి, ఉదాసీనతని నిరోధిస్తుంది. యలమీద సాందర్భాన్ని సృష్టించడంలో పీల్లలు యింకా మెరుగ్గా, స్వచ్ఛంగా, సాందర్భవంతంగా తయారయారు.

జీవితంలో ఆదర్శాల ఆధారాలు

మా విద్యార్థుల్లో ప్రతి ఒకరినీ పెద్దవాళ్లలూగా వూహించుకున్నాను. బాటూ, మవ్వు యొలాంటి పొరుడు, యొలాంటి వ్యక్తి అవుతావు అన్న ఆలోచనలతోటి నేను కలవర పడేవాళ్లి. నీకు ఆనందదాయకమైన దాన్ని దేన్నీ సమాజానికి అందిస్తావు? నువ్వు దేన్నీ అభినందిస్తావు? యేది నీకు ఆగ్రహం తెచ్చిస్తుంది? నువ్వు దేంట్లో నీ ఆనందాన్ని దర్శిస్తావు? యొలాంటి వారసత్వాన్ని వదిలిపెడతావు?

యుగాలుగా మానవాళి పోరాది, సృష్టించిన ఆ విలువలని - మాతృదేశంపట్లు, స్వాతంత్యంపట్లు అభిమానాన్ని, దోషిడీపట్లు అసహ్యాన్ని, ఒక వ్యక్తి యింకో వ్యక్తిని అణగదొక్కడంపట్లు అసహ్యాన్ని, ప్రజల ఆనందంకోసం స్వాతంత్యంకోసం తమ జీవితాన్ని శక్తినీ ధారపోసే సంసిద్ధతనీ - పనిపీల్లల

పూర్వయాల్లో పాదుకొల్పాలని నేను ఒక ఉపాధ్యాయునిగా, బోధకునిగా ప్రయత్నించాను. మాత్రుదేశాన్ని గురించిన పెద్ద మాటలూ, ఉన్నత ఆదర్శాలూ పిల్లల మనసుల్లో గంభీరంగా అయినా ఒక్కి నిస్సార పదజాలంలా మారకుండా, తరచుగా పాడడంవల్ల అరిగిపోయి బలహీనంగా, మసకగా తయారవకుండా వుంచేటట్టు చూడటం అవసరం. ఉన్నత భావాలని గురించి అరుదుగానే పిల్లల్ని మాటలునివ్వండి. కానీ ఆ ఆదర్శాలని ఆదరణకోసం తపసలో, ప్రేమలో, వగలో, అంకితంకావడంలో, స్థిరత్వంలో మననివ్వండి.

వాళ్ళకి అర్థంకాని మాటలు పిల్లల్లో దట్టించకూడదు. ప్రజలు పవిత్రమైందిగా యెంచేవి దీనివల్ల బోలుగా మారిపోతాయి.

భూమిలోనుంచి యింకా పచ్చిరాని మొక్కని జాగ్రత్త అయిన తోటమాలి శ్రద్ధపట్టి బలంగా అయ్యేటట్టు చేసి, అది కొన్ని దశాబ్దాలు బతికేటట్టు చేసినట్టుగా ఉపాధ్యాయుడు కూడా తన పిల్లల్ని జాగ్రత్తగా పెంచేటట్టు చూడాలి. వాళ్ళకి మాత్రుదేశంవట్ల అనంతమైన ప్రేమనీ, శ్రామికులకి అంకితమైపోయే భావాన్ని, కమ్ముచ్చిజవు ఉన్నత ఆదర్శాలలో విశ్వాసాన్ని బోధించాలి. పిల్లలాడు తన చుట్టూ షున్న ప్రపంచాన్ని చూసి, అర్థంచేసుకుని, వివేచన చేసుకోగలగినప్పుడు యా గుణాల భోధన మొదలవుతుంది.

పూర్వతరంవాళ్ల సృష్టించిన ప్రతిదాన్ని, మాత్రుదేశపు స్నేచ్ఛ కోసమూ స్నేహంత్ర్యంకోసమూ జరిగిన కష్టభూయిష్టమైన పోరాటంలో సాధించి గెలిచిన ప్రతిదాన్ని, శ్రామికజన సంతోషంకోసం జరిగిన కష్టభూయిష్టమైన పోరాటంలో సాధించిన ప్రతిదాన్ని పిల్లలు విలువైందిగా పరిగణించడం చాలా ముఖ్యం. ఒక చిన్న రౌట్రెముక్క యచ్చే గోధుమ పొలంతోటీ, అడివిలోని కొంచెం పొలీ బయలుతోటీ, చిన్న చెరువు మీద వైన వుండే వినీలాకాశంతోటీ, పదుకునే ముందు తల్లి చెప్పే కథలతోటీ, పాదేపాటలతోటీ మాత్రుదేశం అనేది పిల్లలాడికి ఆరంభమవుతుంది. బాల్యం అనే బంగారు కాలంలోనే, ముఖ్యంగా భాషపట్లు, చిత్రాలపట్లు అవతలి వ్యక్తి ఆధ్యాత్మిక ప్రపంచంవట్లు పసివాళ్ల భావుకతతో షున్నప్పుడే, వాళ్ల పూర్వయాలకి పూర్వతరంవాళ్ల గర్భించే ప్రతిదాన్ని అందిప్పాలి, స్నేహాయుత శ్రమ తాలూకు అనందుకోసం పోరాటంలోని విలువను గురించి చెప్పాలి. శ్రాధమిక అవసరాలని గురించి బాధ్యత లేకుండా అనుభవించే హక్కున్ని నేను యిప్పుడలచుకోలేదు. పిల్లలాడి ప్రపంచ అవగాహనా, స్నేహావగాహనా యేక ముఖంగా వుండకూడదు. ప్రపంచాన్ని గురించి, తమని గురించీ తెలుసుకుంటూ పిల్లలు పూర్వతరంవాళ్లు సృష్టించిన పాదార్థిక ఆధ్యాత్మిక విలువలపట్ల తమ బాధ్యతని గురించి తెలుసుకోవాలి.

పొలంలోకీ, అడివిలోకీ, నది ఒడ్డుకీ, పరిసరగ్రామాలకీ మా విలాసయాత్రలని మేం మా స్వాస్థానపు గతంలోకి “యూత్ర”లని పిలిచాం. ఆ “యూత్ర”ల్లో నేను మన ప్రజల భూత పర్వమాన ఆధ్యాత్మిక జీవితాన్ని సంధించి చూపించాను. నేను వాళ్ళకి చెప్పాను:

“పక్కని కొచ్చిన గోధుమకంకులు వున్న ఘలవంతమైన పొలం అడిగే. అడివి అంచున ఆ క్లైటంమీద శత్రువులు అంతర్యద్దకాలంలో సోవియట్ రివబ్లిక్ సైనికుని కాల్చి చంపేశారు. మహాత్ర దేశభక్తియుత యుద్ధపు కష్టభూయిష్టమైన మొదటి వేసవిలో కొద్దిమంది సైనికులకీ పెద్ద నాజీ దళానికి యుద్ధం జరిగింది. మన వీరులు యిక్కడ హతులైనారు. యా విశాలక్షేత్రం కేసి చూడండి, పిల్లలూ. యా చిన్ని గుట్టలు అజ్ఞతవీరుల సమాధులు; వాళ్ల చేసిన దాని స్మృతిని భూమి పదిలపరుస్తోంది. యా వేలాది చిన్ని దిబ్బలు వేలాది అజ్ఞత సమాధులు. వీరుల మహాన్నిత రక్తాన్ని భూమి ధరిస్తోంది, వాళ్ల సాహసకృత్యాలు ప్రజల స్మృతిలో చిరశాయిగా వుంటాయి. వాళ్ల తమ రక్తాన్ని మాత్రదేశపు సౌందర్యాన్ని మీరు అనుభవించలేక పోయివుండేవాళ్ల, నాజీలు మిమ్మల్ని బానిసత్యం పాలు చేసివుండేవాళ్ల.”

తన మాత్రదేశపు అదృష్టం గురించి పిల్లవాళ్లే ఆలోచించనివ్వండి. దాని భవిష్యత్తుని గురించి పట్టించుకుని ఆందోళన వదే అనుభూతినీ, అనుభవాన్ని పిల్లవాడికి వుండనివ్వండి. గతకాలపు సంఘటనలని ప్రకృతానికి ఆధారాలూగా వుఠడనివ్వండి.

కులాసాగా సంతోషమూ, ఆటలూ అద్భుత కథలూ వుండే వయస్సిన మనం పరిగటించే బాల్యసంవత్సరాలు జీవిత అదర్శాలకి ఆధారం. సరిగ్గా యా వయస్సులోనే పొరసత్యపు వేళ్ల అనుకుంటాయి. చుట్టూతా వుండే ప్రపంచమనుంచి పిల్లవాడి ముందు బాల్యసంవత్సరాల్లో విశదమయేది, పిల్లవాళ్లే సంభ్రమాశ్చార్యాలతో నిపిపేది, అతన్ని కదిలించివేసి ఫేదవదేటట్టు చేసేది - అంటే వ్యక్తిగతమైన నొప్పిముంచి కాదు, పరుల అదృష్టం గురించిన ఆవేదనతోటి, అది మా విచ్ఛాది యెలాంటి పొరుదయేది దానికి ఆధారం. తన వైరుద్యాలతోటి, సంక్లిష్టతలతోటి యా బహుమఖ ప్రపంచం పిల్లవాడి ముందు తెరుచుకుంటుంది, పిల్లవాడు దాంబ్లో అందాన్ని వికారాన్ని ఆనందాన్ని విచారాన్ని దర్శిస్తాడు. చుట్టూతా వుండే ప్రపంచంలో జరిగే ప్రతీదాన్ని, ప్రజలు గతంలోనూ ప్రస్తుతంలోనూ కోరుకున్న ప్రతీదాన్ని, పిల్లవాడు మంచీ చెడులుగా విభజించుకుంటాడు. బాల్యసంవత్సరాల్లో మానవత్వానికి పొరసత్యానికి వునాదులు వేసేటందుకుగాను పిల్లవాడికి మంచీ చెడుల గురించిన సరి అయిన అవగాహన యివ్వాలి.

అలా అనదంలో నా ఉద్దేశం యిది: చుట్టూ వున్న ప్రపంచాన్ని గురించీ సామాజిక సంఘటనల గురించీ గతంలోనూ వర్తమానంలోనూ ప్రజలు చేసినటాన్ని గురించి పిల్లలు తెలుసుకునేదంతా వాళ్లల్లో గాధమైన నైతిక అనుభూతులని జాగ్రతం చెయ్యాలి. మంచి చెడ్డలని గురించిన సరితాను అవగాహన అంటే, ప్రపంచంలో గ్రహించిన పిల్లవాడి హృదయాన్ని హతుకోవడం అన్నమాట. మంచి అనేటి పిల్లవాడిలో సంతోషకరమైన ఉద్దేశాల్చి ఉత్సేజాన్ని ప్రేరించుటంది, సైతిక సౌందర్యాన్ని అనుసరించేటట్టు చేస్తుంది. చెడు ఆగ్రహాన్ని అసహనాన్ని సత్యం కోసం, న్యాయం

సంతోషరహితమైన బాల్యం గురించి, పేద్దరెతుల పీల్లల పసితనం గురించి, ప్రభ్యాత ఉక్కెనియన్ రచయిత ఎ. తెస్లేంకొ కథలు పీల్లవాళ్ల మీద చెరగని ముద్ద వేశయి. ప్రతిభావంతురాలైన ఒక రైతుబాలికని జార్ చక్కవర్తుల అభికారులా, ధనవంతులూ పీడిస్తే ఆమె దారిద్ర్యంతోటే అమవాసంతోటే ఆత్మాత్మ చేసుకున్న దురదృష్టకరమైన కథ చదివినప్పుడు పీల్లల కళ్లు కోపంతో మండిషోయాయి.

మూడవ, నాల్సావ తరగతుల్లో మేము హరీట్ బీసెర్ స్టో రాసిన “అంకుల్ టామ్స్ కేబిన్” రెండుసార్లు చదివాం. ఆ కథానాయకుల గురించి పీల్లలు చాలా బాధపడ్డారు. అసలు మనుషుల్ని జంతుపుల్లు కొవదమూ అమృదమూ అనేది వుంటుందా అనేది హాహించుకోవదమే కష్టంగా వుండింది. పీల్లలు మనసుల్లో యానాడు మంచికీ చెడుకీ మధ్య జరుగుతున్న పోరాటావ్యి గురించిన స్పష్టమైన భావం క్రమేషి రూపుతీసుకుంది: పెట్టుబడిదారీ దేశాల్లో లక్ష్లాది ప్రజలు తమ కోసం కాకుండా భూస్వాముల కోసమూ, పెట్టుబడిదార్ కోసమూ క్షేంచి పనిచేస్తున్నారు. అక్కడ పీల్లలు బాల్యం అంటే యేమిటో తెలియకుండా ఎదుగుతారు; దేశు మణిపూసల్లాంటి వాళ్లు, తమ మాతృదేశాల స్వేచ్ఛ స్వేతంత్రాలు కోసం పోరాదేవాళ్లు కాల్పుబడ్డమౌ కాల్పుబడతారు, ఉరితీయబడతారు, లేదా కరిన శారీరక శిక్షకి గురిచెయ్యబడతారు.

గ్రీకు ప్రజల పీరుడు నికోన్ బెలొయానిన్ దురదృష్టకర గాఢని పీల్లలు యెన్నటికీ మర్చిపోలేదు. నాజీలు గ్రీసెని ఆక్రమించుకున్నప్పుడు బెలొయానిన్ ఆక్రమణదారులకి వ్యతిరేకంగా పోరాదాడు. నాజీలనుంచి దేశం విముక్తమయ్యాక, బూర్జువా న్యాయస్థానం అతనికి దేశద్రోహ నేరానికిగాను మరణశిక్ష విధించింది. చేతిలో ఎరువి పుష్ట పుచ్చుకుని నికోన్ బెలొయానిన్ మృత్యుపుని ఎదుర్కొన్నాడు. అదే రోజున అతని భార్య - ఆమెకి కూడా మరణశిక్ష విధించబడింది - ఒక మగపీల్లవాళ్లీ ప్రసవించింది. తైల్లో వున్న ఆ కుర్రాడి విపోదగాథ విని పీల్లలు నికోన్ బెలొయానిన్ జూనియర్కి యెలా సాయపడాలా అని అడిగారు. నికోన్ బెలొయానిన్ జూనియర్ తల్లికి ఉత్తరం రాసి అంతర్జాతీయ రెడ్క్రోస్ సంస్థ ద్వారా పంపించారు. వాళ్లు ఒక బహుమతి కూడా తయారుచేశారు - తెల్లని సిల్యూమీద అల్లిన ఎద్దని పుష్టు అది మొదలు. ప్రతియేందూ విద్యార్థులూ ఆ పీరుని భార్యకి ఒక ఉత్తరమూ, ఆ చెన్నపీల్లహాది పుట్టిన రోజుకి ఒక బహుమతి వంపించారు: తెల్లని సిల్యూమీద అల్లిన గులాబీ, పాపీ, టైలాక్ పుష్టుల బహుమతి. పైకి చిన్నగూ కనిపించే యా చర్య పెల్లలమీద గాఢమైన ముద్ద వేసింది, యొందుకంటే అది చెడుని ఖండించడం, అన్యాయాన్ని నిరసించడం.

నేను పీల్లల్ని సామాజిక జీవితంలోకి ప్రవేశపెడుతూ మానవజాతి చరిత్రలో అతి దారుణమైన దతల్లో కూడా, దుష్టశక్తులు లక్ష్లాది ప్రజల్ని అఱచివేసినప్పుడు కూడా, అన్యాయానికి వ్యతిరేకంగా తీరుగుబాటు చేసిన వాళ్లన్నారని వాళ్లని

జప్పించాలని ప్రయత్నించాను. యా మనుషులు, వాళ్ల కృషీ జీవితమూ యువతరానికి తేణోవంతంగా, మార్గదర్శకంగా వుండే నక్షత్రాలు. తమ మాత్రదేశపు స్వేచ్ఛ స్వేచ్ఛతంత్రాలు కోసం, దోషిడీనుంచి విముక్తి కోసం, మానవ ఆత్మగౌరవాన్ని ధృఢపరచడం కోసం పోరాడి జీవితాలర్పించిన మానవజాతి అత్యుత్తమ సంతానపు దైర్యంతోటీ, సాహసంతోటీ, వీరత్వంతోటీ, ఆదర్శాలవట్ల విధేయతా విశ్వసాలతోటీ మా విద్యార్థులు ఉత్తేజితులు కావాలని నేను ప్రయత్నించాను.

మానవాళి గతంలో అశించి సాధించి, మన కాలంలోని సోషలిస్టు సమాజంలో వికాసానికొస్తున్న నైతిక విలువలు ప్రతి పిల్లవాడి ఆధ్యాత్మిక సంపదగా, సత్యం ప్రపంచమంతట విజయం సాధించడానికి తోడ్పుడే కార్బూచరణకి పిల్లవాళ్లి జాగ్రతం చేసి, ఉత్తేజపరిచేటట్లు చెయ్యాలని నేను ప్రయత్నించాను. సత్యం యెప్పుడూ విష్వవాత్సకమైనదేననీ ఇటలీ కమ్యూనిస్టు పార్టీ వ్యవసాయకుడైన ఆనిటోనియో గ్రామ్పి (1891-1937) అన్నాడు. గొప్ప కబుర్లు లేకుండా నైతిక సత్యాల్చి వాటి పూర్తి సౌందర్యంతో వెల్లడించాలని నేను ప్రయత్నించాను. నైతిక విలువలయొక్క లేదా మానవత్వంయొక్క అందం స్వప్తమైన, ఉత్తేజికరమైన చిత్రాల్లో వాటి విష్వవాత్సక అర్థం వెల్లడి చేసినప్పుడే పిల్లవాడి హృదయంలో సంపదగా అపుత్తాయి. “మాటలు బోధిస్తాయి, కానీ ఆచరణ ఆకట్టుకుంటుంది” అని ఒక లాటిన్ సూక్తి. మహాస్వత జీవితాల అదర్యం, మానవాళి ఆనందం కోసం సాధించిన విజయాలు - పిల్లవాడి జీవితాన్ని వెలుగుతో నింపే దీపం యాది. ఒరవడులు మానవత్వప్రు, ప్రగతిశీల, విష్వవాత్సక భావాల సజీవరూపం అయినప్పుడే యెలా జీవించాల్చింది మనుషులకు బోధిస్తాయి.

ఎన్నో తరాలకి మార్గదర్శక తారకటైన మహాసీయులైన వాళ్లని గురించి నేను పిల్లలకి చెప్పాను. చిన్నపిల్లలకి మీరు ప్రతిది చెప్పులేరనుకోండి. పిల్లవాడి నెత్తిమీదకి చిత్రాల, ధృత్యాల మంచు ముఢల్చి కుపులుగా మీరు పడెయ్యుకూడదు. అతని హృదయాన్ని సదా తాడించకూడదు, అతని మనసుని అనంతంగా ఉద్దేశపరవకూడదు. పిల్లవాళ్లి ప్రస్తుతానికి కొంచెమే తెలుసుకోనివ్యండి, కానీ ఆకాస్తా కూడా నైతిక విలువల్చి అతనికి వెల్లడిచెయ్యాలి. తనని యేది ఉత్తేజపరుస్తోందో దాన్ని గురించి పిల్లవాళ్లి ఆలోచించనివ్యండి. ఆలంకారికంగా చెప్పాలంట అతని ఆలోచనలూ అనుభూతులూ పెనేసుకుపోనివ్యండి, వాటిని ప్రతి పిల్లవాని హృదయంలో వుండిపోనివ్యండి. నాలుగేళ్లలో నేను మానవాళి ఆదర్శాలకోసం పోరాడిన వాళ్లని గురించి పిల్లలకి చెప్పాను - సౌమ్యకో, తొమాసో కాంపనేల్ల, ఇవాన్ సుసాన్, సైపాన్ హల్లూరిన్, సోఫ్యో పెరోవ్స్కుయూ, నికోలాయ్ కిబల్చిచ్, తరాస్ షెవ్చెంకో, థోమస్ ముంజెర్, క్రీస్తు బోతెవ్, యూనుష్ కోర్కుక్. లెనివ్ జీవితం, పోరాటాల గురించీ, కమ్యూనిస్టు వీరులు బాబుచ్చిన్, లాఫ్, కమ్మా, స్వేచ్ఛలోవ్, డైట్స్ నేన్స్కు జూలియన్ పూచిక్, లేల్మాన్, మహత్తర దేశభక్తియుత

యుద్ధపు వీరుల గురించి, గస్తేల్లో, మత్తోసావ్లను గురించి, శాస్త్రియ సత్యం కోసం జోర్చానో బ్రూనో చేసిన ధైర్యవంతమైన పోరాటం గురించి, మహావండితుడూ, మానవతావాదీ అయిన విక్లబాహో మక్కాయ్ గురించి చెప్పాను.

సజీవ మానవ కాంక్షలతోటీ, చర్యలతోటీ రూపు కట్టిన భావం పున్న స్వస్థమైన ఆదర్శం పిల్లవాడి ఆంతరంగిక ప్రవంచమీద గొప్ప ప్రభావాన్ని కలిగిస్తుంది. ఒకానొక చర్య సారం యొలా అర్థంచేసుకోవాలో మీరు పిల్లలకి చెప్పుకుర్చేదు. భావాన్ని చిత్రాన్ని జతచేసినప్పుడు పిల్లవాడు భావాన్ని హాయిగా అర్థంచేసుకుంటాడు. నేను పిల్లలకి చెప్పిన వీరులందరిలోనూ ప్రత్యేకమైన లక్షణం యేమిటంటే, ప్రజల ఆనందంకోసం తమ జీవితాన్ని శక్తినీ ధారపోయగల వాళ్ల సంసిద్ధత. యా లక్షణం ఉత్తేజకరమవుతుంది, మిగతా ప్రజల జీవితాలని గురించి పిల్లవాడు ఆలోచించేటట్టు చేస్తుంది. మానవాళి సేవలో తమ ఆనందాన్ని దర్శించేవాళ్లు బిల్లవాడికి నైతిక ఆదర్శాలవుతారు.

డుత్తేజంతో హృదయం పులకించి పోయేటట్టు అర్ధరాత్రిదాకా నైతిక చౌస్తుల్నాన్ని గురించి చడవడంలో పిల్లవాడు నిమగ్నుడు కాలేకపోతే పెంపకం అపమంగంగా వుండన్నమాట. నైతిక సౌందర్యానికి, విక్ష్యాసపు ధృఢత్వాన్నికి, సాహసానికి, స్థిరత్వానికి, కష్టాలు చుట్టుముట్టి వున్నప్పుడు కూడా అచంచలత్వాన్నికి తనకి ఆదర్శపోయులైన వాళ్లతో ఒక వ్యక్తి తనని పోల్చుకుని, నిశిత పరిశీలన చేసుకున్నప్పుడే నైతిక ఆదర్శాలు ఉధ్వానిస్తాయి.

నైతిక ఆదర్శాల మూలాలకి పిల్లల్ని తీసుకెళ్లే దానికిగాను ఉపాధ్యాయుడు కథల్ని జాగ్రత్తగా యెంచుకోవాలి. సిద్ధాంతపరమైన దాన్ని సంతరించే వాస్తవాలూ, సంఘటనలూ యిక్కడ ముఖ్యం. యువతరానికి ఆదర్శవంతంగా వుండేవాళ్ల జీవితాల్లో వాళ్ల వ్యక్తిగత ఆశయానికి, మానవాళి ఆశయానికి గల ఏకతని చూపించడం ముఖ్యం.

పిల్లలకి లెనిన్ జీవితాన్ని గురించీ, పోరాటాన్ని గురించీ చెప్పేటప్పుడు శ్రావిక ప్రజల దుర్వర జీవితాలని చూసి అయిన యొలా బాధపడ్డాడో వర్జించే వాస్తవాలని కొంచెం విస్తరించాను. ఆ మహ నాయకుడు చేసిన ప్రతిదీ ప్రజల ఆనందం ఛీయంగా గలదే. అంతర్యాద్ధ కష్టకాలంలోనూ, ఆర్ద్రిక వినాశనం కాలంలోనూ లెనిన్ అనాధల కోసం చూపించిన అందోళన పిల్లల్ని సంతోషపొత్త ఉత్తేజంతో ముంచేసింది. లెనినిస్తు మానవత్వం ఒక గొప్ప నైతిక విలువగా పిల్లల జీవితాల్లో ప్రవేశించాలని నేను కోరుకున్నాను. అప్పుడు పిల్లలు తమ చుట్టూ వున్న మొత్తం ప్రపంచాన్ని నైతిక సౌందర్యంగుండా, సత్యంగుండా దర్శిస్తారు.

పోలివ్ జాతీయ వీరుడు యానువ్ కోర్కెని గురించిన కథలు పిల్లలమీద గాఢమైన ముద్రవేశాలు. తను ప్రేమించిన పిల్లలతోబాటుగా యా వీరుడు మృత్యు గహ్వరంలోకి పోవడం పిల్లలకి ఆశ్చర్యం కలిగించింది. ఆయన తను బతకగలిగి వుండేవాడు, కాని వేలాది అమాయక బాలలు నాజీ ముప్పరుల చేతుల్లో

పతమయేటప్పుడు తను బతకడం నీచంగా కనిపించింది... పిల్లలకి యానువ్వే కోర్కె మానవాళి నిజమైన ప్రతీక అయ్యాడు.

“ప్రజా స్వేచ్ఛ” అనే 19వ శతాబ్దపు విషప సంస్కరోని సభ్యులు స్టేపాన్ హాల్యూరిన్, సోఫ్యో పెరోవెస్సుమా, నికొలాయ్ కిబాల్చిచ్చెల గురించిన కథలు వినడంతోబి పిల్లల హృదయాలు ఉత్సేచితమయ్యాయి. కమ్యూనిస్టులు జూలియెన్ ఫూచిక్, కమో (తెర్-పెత్రోస్యాన్)ల డైర్క్యూమూ, సాహసమూ, విధేయతల గురించిన కథలు నేను చదివి వినిపించినప్పుడు పిల్లలు మానవుడు అంటే సగర్య భావంతో నిండిపోయారు. “అలా వుండటం గొప్ప. అతను నిజమైన వీరుడు” అన్నారు వాళ్లు.

తమ సోవియట మాతృదేశపు స్వేచ్ఛ స్వాతంత్ర్యాల కోసం బోరాటంలో ప్రాణాలర్పించిన యువ పయనీర్ వీరులు అయిన వాల్య కోతిక్, వీత్య కొరొబ్టోవ్, లోస్య గోలికోవ్, హాలోద్య దుబీనిన్, వాస్య పీన్కోవ్ స్టీల సాహసక్రత్యాలు గురించి, పిల్లలకి యొంతో చెప్పాను. సేడ్చాంత స్థిరత్వం, సాహసం, సోపలిజానికీ, శాంతికీ, స్వేచ్ఛకీ, ప్రజాస్వామ్యానికి శత్రువులైన వాళ్లతో రాజీవడకపోవడంలాంటి కమ్యూనిస్టు నీతిలోని ముఖ్యమైన లక్ష్యాలని క్రమేచీ పిల్లలకి వెల్లడిచెయ్య ప్రయత్నించాను. తన ఆత్మగౌరవాన్ని యొలా సమర్థించుకోవాలో అలాగే తను నమ్మిందాన్ని బిలపరచడం నేర్చుకోవాలి. అది విద్యకిగల ముఖ్యమైన విధుల్లో ఒకటి. దాన్ని గుర్తించడం, మరీ బాల్యంమంచీ వ్యక్తి స్పృష్టమైన చిత్రాల్లో రూపుకట్టిన మంచీ చెడుల భావాన్ని యేర్పరచుకున్నప్పుడే సాధ్యం అవస్తుంది. కానీ యా భావాలే సరిపోవు. వ్యక్తిగతమైన అనుభూతి వివేచన కూడా అవసరం. పిల్లవాడు తనకి ప్రియమైన దానికి, తను అంగేకరించరేని దానికి మధ్య తేడా చూడాలి. వాళ్లని నైతిక సౌందర్యంతో ఉత్సేజం చేసేదాంట్లాసే, ప్రజలకోసం అనందాన్ని స్పష్టించాలనే కోరిక జాగ్రత్తం కావడంలోనే, మానవ గౌరవాన్ని కాపాడాలనే కోరిక జాగ్రత్తం కావడంలోనే, కమ్యూనిజిప్ప నైతిక సూట్రాలని విలువైనవిగా పరిగణించడంలోనే పిల్లల నైతిక విద్య వుంటుంది.

నైతిక ఆదర్శాలు మూలల దగ్గర పారశాల పసిపిల్లలు వున్నారు. ఉపాధ్యాయులమైన మనం ప్రతి పిల్లవాళ్లో నైతిక సాహసపు సౌందర్యాన్ని గురించి చైతన్యవంతం చెయ్యాలి, కమ్యూనిస్టు విశ్వాసాలపట్ల అతని నమ్మకాన్ని దృఢపర్చాలి, అప్పుడు ప్రాథమిక పారశాల విద్యార్థులు శ్రామికజనంలో సభీవ సృజనాత్మక భాగంగా అనుభూతి చెందుతారు.

కమ్యూనిస్టు పార్టీని గురించిన ఆలోచనలో

పారశాల అతిమఖ్య కర్తవ్యాలలో ఒకటీమిటంటే మన దేశపు కమ్యూనిస్టు పార్టీపథ్ల ప్రేమనీ, దాని సూట్రాలలో చెఱాస్టాన్ని దాని లక్ష్యాలకోసం బోరాడే సంసిద్ధతనీ నేర్చడం. “కమ్యూనిస్టు” అనే పదాన్ని పిల్లలు తరచూ వింటారు. యా మాట వాళ్ల మనస్సుల్లో వీడకులనుండి మన ప్రజల విముక్తి కోసమూ, సోఫిజిజపు

నిర్మాణం కోసమూ, ఛాసిజంమీద విజయం కోసమూ, సమాజపు కమ్యూనిస్టు పునర్విర్మాణం కోసమూ పోరాడిన యోధుల తేజోవంతమైన, ఔన్నత్యపూరితమైన చిత్రాలతో మిళితమై పోవాలని నేను ప్రయత్నించాను. తమ ఆతతంద్రుల కమ్యూనిస్టు ఆదర్శాలకి వారసులుగా పిల్లలు వాటిపట్ల సగర్వంగానూ, తమ దేశపు నిజమైన నాయకులుగానూ, కమ్యూనిజిస్టు దృఢతరంచేసి, నిర్మించే యోధులుగానూ పుండెటట్లు చెయ్యుదమనేది బోధనాక్షరి లక్ష్మీలో ఒకటిగా నేను పరిగణించాను.

కమ్యూనిస్టులని గురించిన సంభాషణల్లో యా బోధనా కర్తవ్యాన్ని ప్రధానంగా సాధించాలని అనుకున్నాను. యా సంభాషణలను “జ్యోలా హృదయాలు” అన్నాం. మన దేశపు ప్రముఖ కమ్యూనిస్టుల గురించి చెప్పాను. జార్ పాలనకి వ్యతిరేకంగానూ, సోషలిస్టు విషాధం కోసమూ పోరాడిన యోధులు అయిన కమ్యూనిస్టుల మహత్తర జీవితాలూ, వీరోచిత పోరాటాలూ ప్రజలకి అంకితం కావడంలోనూ, ప్రజల ఆనందం కోసం పోరాటంలోనూ కమ్యూనిస్టుల అత్యవ్యవ్సుత ఆనందం పుందని పిల్లలకి నమ్మకం కలిగించాయి.

“సంతోష చంద్రకాలు” ఆరంభంమంచి, పెద్దవాళ్లయి తమ స్వర్థికెట్లు పొంది ఉద్యోగాల్లో ప్రవేశించేదాకా లేకపోతే పైచదువుల కోసం వెళ్లడాకా పిల్లలకి నేను లెనిన్ గురించి చదివి వినిపిస్తూనే వున్నాను. మొదట్లో నేను లెనిన్ బాల్యం గురించి, యౌవనం గురించి చదివి వినిపించాను. ప్రతి నెలా కథలు చరిత్రకి సంబంధించి, కమ్యూనిస్టు సిద్ధాంతానికి సంబంధించి, ప్రజల మంచి భవిష్యత్తు కోసం మన పార్టీ కృషికి సంబంధించి పుండెవి. కమ్యూనిస్టు పార్టీ అనేది మనముల్లోని మహానీయులు, మంజువూసలాంటి వాళ్లు వున్నదని పిల్లలకి నమ్మకం కలిగింది.

పిల్లలు కమ్యూనిస్టులని కలుసుకోవడం మొదలెట్టారు. వాళ్ల జీవిత పోరాటానికి సంబంధించిన కథలు పిల్లలకి కమ్యూనిస్టు పార్టీ చరిత్రలో భాగమైపోయాయి. పార్టీ చిరకాల సభ్యులు వి. ఎమ్. బెస్టార్టాప్లైన్. ఎ.ఎమ్. రడ్మిల్, ఎన్.కె. గైచాక్లతోటి తమ సమావేశాలని పిల్లలు యెస్టులికీ మరిచిపోలేరు. మా గ్రామవాసులు సోవియట అధికారం పొత్తుల్లో వున్నప్పుడున్నారనీ, కార్బిన్లా రైతులా విజయం కోసం తమ రక్కాన్ని చిందించారనీ విని పిల్లలు ముగ్గులైపోయారు. కమ్యూనిస్టులంటే దృఢమైన విశ్వాసాలున్న వాళ్లని పిల్లలు గుర్తించారు. అదే సమయంలో కమ్యూనిస్టుల వినయవంతులు, గౌరవించదగిన పెద్ద వయస్సైనా కూడా వాళ్ల తమ శక్తి యుక్తుల్ని కమ్యూనిజం నిర్మించడానికి అర్పించారు. రడ్మిల్ని ఉత్తమ కాయగూరల పెంపకందారునిగా, బెస్టాప్లైన్ని బంగారు చేతులున్న మనిషిగా, అంటే యెంతో అనుభవజ్ఞుడైన యంత్ర నిర్మాపకుడుగానూ పిల్లలు యెరుగుదురు. గ్రామంలో మొదలే సమష్టి వ్యవసాయ క్లీట్రం యెలా స్టోర్సించబడిందో, ట్రాక్టర్లు నడవడం కమ్యూనిస్టులు యెలా నేర్చుకున్నారో, స్టోర్లో మొదలే చాలుని యెలా దున్నారో ఆయన పిల్లలకి చెప్పాడు.

సోవియట్ ప్రజల అత్యుత్తమ భవిష్యత్ కోసం పార్టీ చేసిన కృషికి అంకితమైన కొన్ని మాటలు బెస్ట్‌స్ట్రోమైనీ పిల్లలలో ముచ్చటించాడు. సమస్తి వ్యవసాయ క్లైత్రపు, పార్టీ శాఖ పని గురించి చెప్పాడు. సమస్తి వ్యవసాయ క్లైత్రంలో కమ్యూనిస్టులు పంటదిగుబడి పెంచడానికి కృషిచేస్తున్నారనీ, పతు క్లైత్రం యెక్కువ మాంసమూ, పాలూ, వెన్నా ఉత్సత్తు చేసేటట్టు మాస్తున్నారనీ పిల్లలకు తెలియజేశారు.

మహాదేశభక్తియుత యుద్ధం గురించిన కథలు ముఖ్యంగా ఆస్క్రిటాయకంగా వున్నాయి. ఎస్. ఎ. కౌవ్యాక్ గెరిల్లా దళంలో పాల్గొన్నవాడూ సోవియట్ యూనియన్ వీరుడు బిరుదు గ్రహితా ఎ. కె. త్రిమ్బాల్ని, రుమేనియా హంగరీలని ఫాసిజంసుండి విముక్తి చేసేందుకు జరిగిన యుద్ధాల్లో పాల్గొన్న సోవియట్ యూనియన్ వీరుడు ఎన్. ఎస్. ఒనోప్సీ, యింకా చాలామంది మా గ్రామస్తుల్ని - ఫాసిజం బారిసుండి మన దేశాన్ని విముక్తిచేసే యుద్ధంలో పాల్గొన్న వీరుల్ని - పిల్లలు కలుసుకున్నారు. కమ్యూనిస్టు పార్టీ కృషిలోనూ, ప్రజల శ్రమలోనూ లెనినిస్టు ఆశయాలూ, లెనినిస్టు సత్యమూ సజీవంగా వుంటాయనే విశ్వసం మా పిల్లల్లో దృఢవడింది.

పరుల గురించి ఆలోచన లేకుండా ఒక్క రోజు కూడా యొవరూ బతక్కాడదు

సంతోషం కోసం కృషిచేయుకుండా ఆధ్యాత్మిక యత్నం చెయ్యుకుండానే పిల్లవాడు వూరికే దాన్ని “అనుభవిస్తునే” వుంటే, అతని మృదయం నీరసంగా, నిర్మాణించ్చుంగా, ఉదాసీనంగా తయారవుతుందని జీవితం రుజువుచేస్తోంది.

పరులకి మంచిని సృష్టించడమనేది పిల్లల్ని ఉన్నతం చేసే బ్రహ్మందమైన నైతిక శక్తి. సహయాన్ని, చింతనీ, మృదుత్వాన్ని, ఆర్థతనీ, జాలినీ ఆశించే మిగతా జనం చుట్టూ వున్నారని పిల్లలు అనుభూతి చెందేటట్టు చెయ్యడం సోవియట్ పారశాల కర్తవ్యాల్లో ఒకటి. ప్రధానమైందేమిటంబే యా జనాన్ని నిర్మక్యం చెయ్యడానికి పిల్లల అంతరాత్మలు అంగీకరించకుండా వుండేటట్టా, యేదో గుర్తింపు పొందాలనే కాంక్షలో కాక, నిష్టాముషైన లక్ష్మీలోనే పిల్లవాడు పరులకి మంచి చెయ్యడమనేది వుండేటట్టా చెయ్యాలి.

పిల్లవాడి అంతరాత్మకి ఆధారమూ, పరులకి మంచి చెయ్యాలనే కోరికా, దుఃఖపూరితులైన వాళ్ళని గురించి అతనికి కలిగే బాధనుంచి వస్తాయి. వ్యక్తి అంతరంగిక ప్రపంచంపట్ల భావుకత, యితరుల బాధపట్ల చలించడం - దాంతో మొదలవుతుంది అత్యున్నత మానవ ఆనందం. అది లేకుండా నైతిక సాందర్భం అసాధ్యం. “సంతోష చంద్రశాల”లోనే మా విద్యార్థులు ఈము దైనందిన జీవితంలో కలుసుకునే వాళ్ల నయనాల్లో దుఃఖమూ, బాధా, విచారమూ, ఆత్మతా చూడడం

నేర్చుకున్నారు, మానవ నైతిక సౌందర్యపు బాటలో మొదటి అడుగులు వేశారు. బాల్యసంవత్సరాల్లో పరుల కోసం అనునిత్యమూ తపించినప్పుడే యా సామర్థ్యం పెద్దవాడి నైతిక విశ్వాసాల్లో ప్రవేశించి, ఆధ్యాత్మిక జీవితంతో విదదీయలేని భాగమవుతుంది.

పరులపట్ల అనుభూతి చెందడాన్ని మా విద్యార్థులకి నేను ఆస్తమానూ నేర్చాను. యితరుల కష్టాలపట్ల జాలిపడడం, సహాయానికి, అనురాగానికి నిమిత్తమయే అవసరాన్ని అందుకోగలిగి వుండటం నేను పిల్లలకి నేర్చాను. అవతలి వ్యక్తి బాధ పిల్లవాడికి వ్యక్తిగతమైన వేదన కావాలి, అవసరంలో పున్నవాళ్ళి యెలా అదుకోవాలా అని అది పిల్లవాళ్లి ఆలోచించ చేసేటట్లు చెయ్యాలి. మానవత్వాన్ని రూపుద్దిశ్చదంలో వ్యక్తిగత సంబంధాలు, యిద్దరు వ్యక్తుల మధ్య పరస్పరమైన కలయికలు ప్రముఖ పాత్ర వహిస్తాయి. పొరుగు వాడికి సాయం చెయ్యడంకంటే కూడా మానవాళిని ప్రేమించడం సులభం. మానవస్థావాన్ని గురించిన స్తోత్రమైన అవగాహన లేకుండా ప్రజల్ని గురించి తెలుసుకోవడం అసొధ్యం. తన మిత్రుని విచారకరమైన, అర్థించే, బాధాత్మయనాలలోని గాధమైన దుఃఖాన్ని వసిగట్టలేని పిల్లవాడి హృదయానికి మానవదుఃఖం చేరదు. మానవ జీవితపు సకల పార్శ్వాలూ, సుఖాలు:ఖాలు రెండూ, తెలియని పిల్లవాడు యెన్నటికి భావుకుచుగా దయాఖూరితుడుగా కాలేదు.

మా కళాసులోనే భోలెదు దుఃఖం పుంది. కేరింతలు చెలరేగుతున్నాయి, ఉల్లాసం తాండవిస్తోంది, కాని కొందరి పిల్లల కళలు విచారగస్తమై వున్నాయి. వాల్యు బల్లుకి వచ్చిన మూడేళ్ళకి అమె తండ్రి ఆరోగ్యం బాగా క్లీటించింది. ఆ చిన్నపిల్ల ముఖావంగా విచారంగా తయారైంది. నీనా, సాషాల తల్లికి తీవ్రమైన జబ్బగా పుంది, వాళ్ల తరుచుగా తండ్రికి యించి పనిలో సాయంచెయ్యడం కోసం బధిమానేనేవాళ్ల. మార మామ్మ తీవ్రంగా జబ్బపడి మొదట్లో ఒక వారమూ, తర్వాత కొన్ని నెలలూ వరసగా ఆస్పత్రిలో పుంది. అది ఆ చిన్నపిల్లాడికి చాలా బాధాకరమైంది. వాళ్ల మామ్మకి జబ్బగా వున్నప్పుడు ఆ పిల్లాడు తన మేనత్త దగ్గర పుందేవాడు. అమె చాలా మంచిది, మారని బాగా చూసేది, కాని మామ్మ ఎడబాటు ఆ పిల్లవాడి బాధకి కారణమైంది. చలిగా పుందే ఒక ఆకురాలు కాలవు రోజు మార వాళ్ల మామ్మని చూచాలని నిశ్చయించుకున్నాడు. మేనత్తకి ఒక్కమూట కూడా చెప్పకుండా అతను ఆస్పత్రికి వెళ్లాడు. దారిలో మంచుకొచ్చిన వానలో తడిసిపోయి, జలుబుచేసి తీవ్రంగా జబ్బపడ్డాడు. కొన్ని రోజుల తర్వాత వాళ్ల మామ్మ పుస్త ఆస్పత్రిలోనే అతనూ చేరాడు.

వోలోద్య కుటుంబంలో ఒక దుర్భటన సంభవించింది. అతని తల్లి గోదలకి వెల్లవేసేది. అమె ప్రతిరోజు బన్నేమీద పనిలోకి వెళ్లేది. వసంతకాలంలో నేల యింకా మంచుతో జారుడుగా పున్నప్పుడు ఆ బస్సు జనం కికిర్పిసి పున్న కారుని ఫీకొంది. వోలోద్య తల్లికి తీవ్రంగా గాయాలు తగిలాయి. అమె జీవితాంతం అంగవైకల్యంతోనే

వుండిపోతుందని దాక్షరు అన్నాడు. అదే సమయంలోనే, హోద్య జీవితంలో సరియైన దారి తొక్కాలని యెంతో శ్రద్ధ చూపించిన ఆతని తాత చనిపోయాడు.

దుఃఖమే కాని యింకోరకం దుఃఖం కోల్పు కుటుంబంలో సంభవించింది. దౌంగిలించిన సామాన్లు దగ్గరున్నందుకుగాను ఆతని తండ్రిని అరెస్టుచేసి రెండెక్క జైలులోక్క విధించారు. యింట్లో నైతిక వాతావరణం బొగా చక్కబడిందన్న మాట నిజమే. కని జరిగిన సంఘటన పిల్లవాడికి పిదుగు పాటు కాక తప్పలేదు.

ప్రతిరోజు నేను పిల్లల్ని కలుసుకోగానే వాళ్ళ కళ్ళల్లోకి చూసేవాళ్ళి. బోధన సంక్లిష్టమైన క్రమంలో పిల్లవాడి విచారగ్రస్త నయనాలకంటే కష్టతరమైంది యేమిలీ వుంటుంది? పిల్లవాడు విచారంగా వుంటే క్లాసులో జరిగే దానిమీద దృష్టి వుంచలేదు. బిగిసిన తీగలాగ వుంటాడన్న మాట: అజాగ్రత్తగా స్ఫురించడం కూడా గాయపరచవచ్చు. ఒకో పిల్లవాడి దుఃఖం ఒకోలా వుంటుంది. వోదారిస్తే ఒకళకి ఉపశాంతిగా వుంటుంది, కాని జాలి మాటలు కొండరికి ఎక్కువ బాధని తెచ్చిపెడతాయి. ఆలాంటి సందర్భాల్లో బోధనాత్మక వైపుణ్యం మానవ వివేకంలోనే వుంటుంది: గాయపడిన హృదయాన్ని అలానే వుండినప్పుడం, పిల్లవాడికి కొత్తగా బాధని తేకుండా వుండటం, అతని హృదయంలో గాయపడిన భాగాలని స్ఫురించకుండా వుండటం. దుఃఖంతోటి దిమ్మెత్తిపోయి గందరగోళ పడిన విద్యార్థి తను ముందు చదివినట్టగా చదవలేదు. దుఃఖం అలోచన క్రమాన్ని ప్రథావితం చేస్తుంది. ఉపాధ్యాయుడి ముఖ్యమైన పని యేమిటుంటే, పిల్లవాడి దుఃఖాన్ని విచారాన్ని బాధనీ చూడడం: పిల్లవాడి హృదయాన్ని దర్శించి అనుభూతం చేసుకోవడం. పిల్లవాడి దుఃఖాన్ని గ్రహించి పిల్లవాడి హృదయాన్ని అర్థంచేసుకుని తను అనుభూతి చెందగలిగే స్త్రి, ఉపాధ్యాయుడి బోధనా సామర్థ్యానికి పునాది అవుతుంది.

దుఃఖంలో వున్న పిల్లవాళ్ళి పాఠాల విషయంలో కదిలించకూడదు, ఆతన్నుంచి దీక్షనీ, శ్రద్ధగా పనిచేయుదాన్ని ఆశించకూడదు. యేం జరిగిందో అడక్కుడము: దాన్ని గురించి మాటల్లడ్డు పిల్లవాడికి కష్టం అవుతుంది. ఉపాధ్యాయుడిలో పిల్లవాడికి సమ్మకం ఫుంటే ఉపాధ్యాయుడు తనకి మిత్రుడైతే అప్పుడు పిల్లవాడు తను చెప్పగలిగింది చెబుతాడు. పిల్లవాడు మాటలకుండా వుంటే ఆతని వ్యధాకలిత హృదయాన్ని కదిలించకండి... బోధనలో వున్న అత్యంత కష్టభూయిష్టమైన విషయం అనుభూతి చెందడాన్ని నేర్చడమే.

పిల్లవాడికి అనుభూతి చెందడం నేర్చాలన్నా తనకి సన్నిహితంగా వున్నవాడి కళల్లో ఆ వ్యక్తి అంతరిక ప్రపంచాన్ని దర్శించడం నేర్చాలన్నా ఉపాధ్యాయుడు పిల్లల అనుభూతుల్ని, ముఖ్యంగా, దుఃఖాన్ని మన్మించగలిగి వుండాలి. ‘పెద్దవాళం మాకు తెలుసు లెండిరా కుర్రకుంకలు వూరికి యేడుపుతో అదరగొట్టేస్తున్నారు’ అని పెద్దవాళ్లు తేలిక మాటలతో దుఃఖాన్ని పటాపంచలు చేసే దానికంటే పెద్దవాళ్లకే పిల్లలకే మధ్యన వుండే నైతిక సంబంధాల్లో దరిద్రమైంది యింకోటి వుండదు.

ముఖ్యమైనది యేమిటంటే, పిల్లవాడి ఉద్దేకాలని గుర్తించుకోవాలి. కొన్ని ప్రత్యేక పద్ధతులద్వారా దీన్ని గుర్తించి బోధించడం అసాధ్యం. ఉపాధ్యాయునిలో హెచ్చుస్థాయి రసాత్మక - నైతిక అభివృద్ధి వున్నప్పుడే అది సాధ్యం. పిల్లవాడి దుఃఖానికి కారణం యేదేనా అస్తమానూ ఒకటి ఉమ్మడిగా వుంటుంది: పిల్లవాడికి మామూలుగా వుండని విచారంలో కొట్టుమిట్టడే దుఃఖరిత విచారగ్రస్త నయునాలూ, ఉండాసీనతా, కుంగిపోవడం, ఒంటరితనం. బాధలో వున్న కురాదు తన తోటివాళ్ల ఆటలు గాని సరదాలు గాని గమనించడు. అతని విచారగ్రస్త ఆలోచనలనుంచి అతన్ని యేది తప్పించడు. చేయతగ్గ అతి సున్నితమైన సహ్యదయమైన సాయం యేమిటంటే అతని హృదంతరాళాన్ని కదిలించకుండా పూరికే అతని దుఃఖంలో పొలుపంచుకోవడం. మోటుగా జీక్యం చేసుకోవడం వైషయాన్ని రెచ్చగొట్టేచ్చు, బెంబేలుపడకు, దైర్యం చిక్కవట్టుకో అనే సలహా కూడా, అందులో మానవ అనుభూతి లేనట్టుతే, పిల్లవాడికి అసందర్భమైన పదరుగా కనిపిస్తుంది.

పిల్లవాళ్లకి అనుభూతి చెందడం సేర్పడం అంటే మొట్టమొదటగా వాళ్లకి మన రసాత్మక - నైతిక సంస్కృతిని అందించడం. ఒక వ్యక్తి ఆధ్యాత్మిక స్థితిని గుర్తించిన అవగాహన లేకుండా రసాత్మక సంస్కృతి అసంభవం. దుఃఖాన్ని ఆందోళననీ అనుభవించే వ్యక్తిస్థానంలో తననే నిలుపుకున్నప్పుడు పిల్లవాడికి అలాంటి అవగాహన వస్తుంది.

ఘార మామ్మ జబ్బువడినప్పుడు, ఆ చిన్నపిల్లాడు విచారంగా, చింతాక్రాంతంగా వున్నాడు, అదే సమయంలో అనుమానంగా కూడా వున్నాడు. మీరు అతనికి యేదేనా చెప్పారనుకోండి, అతను పుండు పడిన భాగాన్ని రేపినట్టు ఉలికిప్పడేవాడు. అతని పెద్ద కళలో నీట్లు గిర్మన తిరగడం ఒక రోజున చూశాను. “ఘార యేదుస్తున్నాడని” పిల్లలు నాతో చెప్పారు. పూరికే పిల్లవాడు తన మిత్రులపట్ల లేదా పెద్దవాళ్లపట్ల జాలితో నిండి పోయివుంటాడు అని తాశించడం అమాయకత్వం. పిల్లలకి తప్పటిదుగులువెయ్యడం యొలా నేర్చుతామో అంతే జాగ్రత్తగా, ప్రశ్నగా సానుభూతి చూపించడం కూడా నేర్చాలి. జ్ఞేయంలోని అతి సున్నితరంగాల్లో సానుభూతి ఒకటి, అంటే హృదయంతోటే, మనసుతోటే తెలుసుకోవడం. అనుభవజ్ఞుడైన ఉపాధ్యాయుడి ఆయుధాగారంలో సానుభూతి చూపించడం నేర్వేశక్తివంతమైన సాధనంగా పదం వుండాలి.

ఘార కళసులో లేని కళం యేంచుకుని నేను పిల్లలకి చెప్పాను: “ఎవళకేనా దుఃఖం వుంటే మీరు ఆశ్చర్యపోకూడదు. యిప్పుడు ఘారకి యేంతో దుఃఖంగా వుంది. అతనికున్న దగ్గరి చుట్టుమల్లా అతని మామ్మే. అతను తన తల్లిని యెరగడు. యిప్పుడతని మామ్మ జబ్బువడింది. బహుకా ఆమెని ఆస్పుత్రికి తీసికెళ్లిపోతారు, అప్పుడతను యెవరితో వుంటాడు? మీరు అతని స్థానంలో వున్నట్టు అనుకోండి. బాధ అంటే యేమిటో గ్రహిస్తారు. రోడ్స్టూర మనం కలుసుకున్న ముసలాయన మీకు గుర్తున్నాడా? అతని కళలు యేంత విచారంగా వున్నాయో మీకు గుర్తుండా?

ఆ ముసలాయనకి దుఃఖంగా వుందని అప్పుడు మీరు అనుకున్నారు. మీ మిత్రుడి కళల్లో బాధని మీరు యొందుకు గుర్తించరు? యిప్పబేకి కొన్ని రోజులుగా ఘార ముఖావంగా, చింతతో వున్నాడని మీరు చూశారు. అతను క్లాసులో వున్నాడు, కాని అతని ఆలోచనలు వాళ్ల మామ్మ మంచం దగ్గర వున్నాయి. అతను కొన్ని రోజులు యింటిదగ్గర వుండిపోతే యొందుకు బడికి రాలేదు అని తొందరపడి అడక్కుండి. తన దుఃఖాన్ని గురించి మాట్లాడ్డం యొవ్వల్కేనా కళ్లంగా వుంటుంది. మామూలుగా యొవ్వల్కేవా విచారంగా బాధగా వున్నట్లు కనిపిస్తే అత్రమైన ప్రశ్నలడక్కుండి. సాయం చెయ్యడానికిదేనా వుంటే చెయ్యండి. పుండుమీద కారం చల్లకండి. మీ క్లాసువాళ్ల కెవ్వల్కేనా యేదేనా దురదృష్టం సంభవిస్తే మీరు మాట్లాడే ఒక్కమాట గాని చేసే ఒక్క చర్యగాని ఆ దుఃఖాన్ని పెంచకుండా వుండేటట్లు చూడండి. మరో విషయం - మీరు ఘారకీ, అతని మామ్మకీ యెలా సాయం చెయ్యగలరో ఆలోచించండి. కాని మీరు చేసే సాయం గప్పాలుకొట్టుకునేటట్లు వుండకూడదు: “చూశారా మేం యొంత మంచివాళ్లమో, మా మిత్రుడికి సాయం చేస్తున్నాం” అని అనకూడదు. మంచితనాన్ని పూరేగించుకోవడం సమంజసం కాదు. మీ మిత్రుడికి సాయపడు అని మీ హృదయ ప్రబోధం లేకపోతే మంచితనాన్ని యొంతగా ప్రదర్శించుకున్నా మీరు మంచివాళ్లు కాలేరు.”

ఘార క్లాసులోకి వచ్చాడు. అతన్ని గురించి నేను యింకోక్క మాట కూడా చెపులేదు. వెంటనే నేను ప్రసంగ విషయం యొందుకు మార్చానా అని పీల్లలు గ్రహించారు. ఆ చిన్న పీల్లాడికి అతని మామ్మకీ యెలా సాయపడాలా అని వాళ్లు విరామంలో చర్చించుకోవడం మొదలెట్టారు. పీల్లలు అతనికి యాపిల్వచ్చు, చేపలూ తెచ్చి యిచ్చారు - యదంతా కూడా నిర్మలిన ఉద్దేశ్యంతోచే చేశారు. వాళ్ల మామ్మని ఆస్పుత్రికి తీసికెల్లిపోయాక, ఘార తన మేనత్తతో వున్నప్పుడు పీల్లలు తరుచూ వాళ్లని చూడ్డానికి వెళ్లేవాళ్లు. అతను వానలో తడిని పడికంపట్టి జబ్బిపడి వాళ్ల మామ్మతోబాటుగా ఆస్పుత్రిలో వున్నాడని తెలిసినప్పుడు పీల్లలు చాలా బాధపడ్డారు. ఘాకు బడి సెలవు అయిన రోజున మేమంతా ఆస్పుత్రికి వెళ్లాం. తమ మిత్రుడి కోసం పీల్లలు యాపిల్వచ్చు, బిస్సుట్లు తెచ్చారు. ఘార వాళ్ల నాన్న తనకోసం తెచ్చిన చాక్కలెట్ బార్ తెచ్చాడు. పీల్లలంతా ఘారని చూడ్డానికి అతని వార్డుకి వెళ్లి అక్కడ సగంరోజింతా గడిపారు.

యిది నాకు సంతోషమూ కలిగించింది, కలవరమూ కలిగించింది. యదంతా సమష్టి ప్రేరణ ఫలితంగా జరిగింది. కొంతమంది పీల్లలు తమ మిత్రుడికి సాయంచేద్దామనుకున్నారు. యేమంటి, తమ మంచివనులు మిగతా వాళ్ల చూస్తారు కదా. తనకి వాళ్ల నాన్న తెచ్చిన కొత్త స్నేహిని తెచ్చి ఘారకి ఆస్పుత్రిలో యిద్దామని వుందని వోలోద్య అన్నాడు.

“నువ్వు యివ్వచ్చని మీ నాన్న అన్నాడా?” అని నేను అడిగాను.

“ఆం, యివ్వచ్చన్నాడు.”

“అస్పృతికి తీసుకురావడం యొందుకు? మార ఆస్పృతిలో యొలగూ స్నేహచెయ్యేదు. అతనికి నయమయాక యింటికి వచ్చినప్పుడు యిఱ్య.”

వోలోద్దు స్నేహ్ని మారకి యివ్వాలేదు. ఆంతరంగిక ప్రేరణ బలంగా లేదు... ఆ సంఘటన దయనీ, ఆర్థతనీ, జాలినీ బోధించడం గురించి నన్ను అలోచింపజేసింది. యివి చాలా సున్నితమైన సంక్లిష్టమైన విషయాలు. యేదో లభి వస్తుందన్న భావంతో కాకుండా మంచి చెయ్యాలి అన్న ప్రేరణతోటి యేదో మంచిపని చేసేటట్టుగా పిల్లలాళ్ళి నేను యొలా మలచగలను? మంచిపని చెయ్యాలి అనుదానికి అవసరమైన నిగ్రస్త యేమిటి. అది యొక్కడ ఆరంభమవుతుంది? జాలిని బోధించడంలో సామూహిక ఆధ్యాత్మిక ప్రేరణ చాలా ప్రముఖమైనదే ననుకోండి. యేమైనప్పులీకి ప్రతి పిల్లలాడి ఆధ్యాత్మిక జీవితపు వ్యక్తిగత రంగంలోనూ పరులపట్ల సానుభూతి చూచించడమనేది గాధంగా ప్రవేశించాలి.

ఒక ఆంతరంగిక అవసరంవల్ల గాధమైన సంతుష్టిని అనుభవించడం కోసమూ మా విద్యార్థులు మంచిపనులు చేసేటట్లూ, తమ మిత్రులకీ, యితరులకీ సాయంచేసేటట్లూ వుండాలని నేను ప్రయత్నించాను. నైతిక బోధనలో బహుళా యిది చాలా కష్టమైన వాటిల్లో ఒకటి: మంచిపని చెయ్యి అని బోధించడమూ, అదే సమయంలో యొలా చెయ్యి అనే సూటి సలహా లేకుండా వుండడమూ. దీన్ని అచరణలో యొలా పెట్టాలి? స్వస్థంగా కావల్సిందేమిటంటే పిల్లలాడి ఆంతరంగిక శక్తిని పెంచాందించడం. దేని పుణ్యమా అని పిల్లలాడు మంచి చెయ్యకుండా వుండడేదో అది అంటే అనుభూతి చెందడాన్ని నేర్చడం. కాని దీన్ని యొలా చెయ్యాలి? అవతలి వ్యక్తి దుఃఖాన్ని చూసినప్పుడు పిల్లలు ఆ వ్యక్తి స్థానంలో తాము ఉన్నట్టు అనుకుని స్వస్థమైన ఆలోచనలు స్వస్థమైన అనుభూతులకు చోటిచ్చేటట్టు, పిల్లలాడి జీవితం దుఃఖితుడి జీవితంతో పెనవేసుకు పోయేటట్టు, పిల్లలాడు బాధ ననుభవించే మనిషిలో తననే దర్శించుకునేటట్టు చెయ్యడం యొలగ?

పిల్లల మధ్య సంబంధాలకీ, అత్యంత కష్టభూయిష్టమైన సంక్లిష్ట ఆధ్యాత్మిక జీవితరంగాలకీ సంబంధించిన మా ఉపాధ్యాయుల సమావేశాలు క్రమేషి మానసిక శాస్త్ర సెమినార్లుగా మారాయి. ప్రాథమిక ఉపాధ్యాయులే కాదు, నడిమి, పైతరగతుల ఉపాధ్యాయులు కూడా వాటిలో పాల్గొనేవాళ్ల. పిల్లలాళ్ళి గురించి, యుక్తవయస్సాచ్చేవాడి గురించి, యువకుడి గురించి మా చింత అంతా. మేం మానసిక శాస్త్ర సెమినార్లలో నివేదికలు చదివేవాళ్లం. ప్రత్యేకమైన పిల్లలాళ్ళి గురించిన నివేదిక యచ్చేవాళ్లం. అతని బౌద్ధిక, నైతిక, ఓద్దేకాత్మక, శారీరక, సాందర్భాభ్యాసి అధారాల గురించిన నివేదిక యచ్చేవాళ్లం. అతను పారశాలాతూర్పు సంతప్పురాలు గడిపిన విధంమీదా, అది అతని హౌతువనీ, ఆలోచననీ, అనుభూతినీ, యచ్చనీ, నడవడికనీ, వ్యక్తిగత విశ్వాసాలనీ యొలా ప్రభావితం చేసింది దాన్ని గురించి నివేదిక యచ్చేవాళ్లం. ప్రాథమిక ఉపాధ్యాయుల నివేదికలు నడిమి, పైతరగతి ఉపాధ్యాయులవి నయను వచ్చే పిల్లలమీద తమ

ప్రభావాన్ని ప్రసరింప చెయ్యగలిగేటట్టు సిద్ధపరచాయి. మనం బోధించే విద్యార్థి అందరు ఉపాధ్యాయుల ప్రభావంలోనూ వుండడానికి ప్రతి ఉపాధ్యాయుడు ప్రతి ఒక్క విద్యార్థిని గురించి లోతుగా, పూర్తిగా అర్థంచేసుకుని వుండాలనే సమష్టి బోధనాత్మక విశ్వాసం దృఢమైంది.

కొంతమంది విల్లల అంతరంగిక ప్రపంచాల సంక్లిష్ట రంగాలని సంపూర్తిగా అర్థంచేసుకోవడానికి ఒక్కొక్కప్పుడు రెండు మూడు గంటలు చాలావు. ఆరకంగా, కోల్పుని గురించి నేను నివేదిక యిచ్చింతర్యాత కొంతమంది ఉపాధ్యాయులు నా పరిశీలనకి చాలా ముఖ్యమైన వివరణలు జోడించారు: తను బళ్లో చూసిన ప్రతిదీ తన అనుభూతి ప్రపంచంలో యెలా దర్శించింది, వేరే మాటల్లో చెప్పాలంటే, అతను ఇతరుల మధ్య సంబంధాలని యెలా అర్థంచేసుకున్నదీ, యతరులతోటి తన సంబంధాలనే యెలా అర్థం చేసుకున్నదీనీ. మంచి చెయ్యాలన్న అంతరిక ప్రేరణకి సంబంధించి, యతరులకి మంచి చేసేటట్టు విల్లహాదు తనని తయారుచేసుకోవడానికి సంబంధించి మేము కొన్ని ఆసక్తికరమైన నూతన నిర్వారణలకి వచ్చాం.

దుఃఖం అనుభవించే వాళ్ల మిత్రులపట్ల విల్లలు యొంత సానుభూతి ప్రదర్శిస్తే అంతగా వాళ్ల హృదయాలు సున్నితమయ్యాయి. విల్లలు మూడో తరగతిలో ఫ్లస్పుడు ఫిబ్రవరి నెలలో చలిగావున్న ఒక రోజున మీప, కోల్పు, లరీసాలు మా యింటికి పరిగెత్తుకొచ్చారు. వాళ్లు దేన్ని గురించో కలవర పదుతున్నారు.

“వాన్న సోదరుడు లోన్నే చచ్చిపోయాడు. వాళ్ల నాన్నకి టెల్గ్రామ్ అందింది. అతను రేపు కజహ్స్టాన్* వెళ్లిపోతున్నాడు. మనమేం చెయ్యాలి?” అంది కాత్యా.

విల్లల కళ్లు ప్రాథేయపదుతున్నాయి: మా స్నేహితుడికి యెలా సాయం చెయ్యాలో నేర్చండి మాకు అని.

ఆ దుర్భటన యెలా సంభవించిందో ఆరోషే మాకు తెలిసింది. 18 యేళ్ల త్రాక్షరు డ్రైవరు అయిన లోన్నే పశువుల క్లైర్యానికి గడ్డి తీసుకెడుతున్నాడు. దారిలో మంచు తుఫాను వచ్చిసింది. అతను త్రాక్షరు వదిలేసి రోడ్డుకి దగ్గరగానే వున్న పూళ్లోకి వెళ్లిపోవచ్చాను. కాని అతను తుఫాను తగ్గిపోతుందనీ, తను గడ్డిని సకాలంలో క్లైర్యానికి తీసికెళ్లి పోగలననీ అనుకుని అలా చెయ్యలేదు. కాని తుఫాను యింకా యెక్కుపైంది, చలి విపరీతంగా వుంది. లోన్నే త్రాక్షర్ సీట్లోనే గడ్డకట్టి చచ్చిపోయాడు... వాన్న కొద్ది రోజులు బడికి రాలేదు. విల్లలంతా విచారంగా వున్నారు. వాళ్ల కిచకిచలు ఆగిపోయాయి. తమ మిత్రునికి యెలా సాయం చెయ్యగలమని ప్రతివాళ్లూ అడిగారు. అతని యింటికి వెడదామున్నారు కొందరు. నేను వద్దన్నాను, “ఆ కుత్రాదూ, అతని తల్లితండ్రి అంతా కడివెడు దుఃఖంలో

* కజహ్స్టాన్ - కజహ్స్ సోవియట్ సోషలిస్ట్ రిపబ్లిక్, సోవియట్ దేశపు సైరుతి మూల వున్న ఒక యూనియన్ రిపబ్లిక్.

వన్నారు. మనం వాళ్లింటికి పెడితే లోన్య బళ్లీకి యెలా వ్యక్తమ్మకి గుర్తుకు పసుంది, అదింకా ఆవిడకి కష్టం కలిగిస్తుంది. వాళ్లమ్మ కొంచెం కుదుటబడ్డక వాస్యని చూడ్డానికి వెడదాం. అతను మళ్లీ బళ్లీకి వచ్చినప్పుడు వాళ్లన్న యెలా చచ్చిపోయాడని అడక్కుండి. దాన్ని గురించి అనుకోవదమూ మాట్లాడ్డమూ కూడా అతనికి కష్టం కలిగిస్తాయి. వాస్యపట్ల శ్రద్ధగా అనుకూలంగా వుండండి. అతన్ని యింకెంత మాత్రమూ కష్ట పెట్టకుండి.”

వాస్య తండ్రి కజహాస్తాన్సుంచి వచ్చాక వ్యవసాయ క్షేత్రంలో ఒక వీధికి తన పెద్ద కొడుకు పేరు పెట్టాలని నాతో అన్నాడు. దాన్ని గురించి పిల్లలతో చెప్పాను. ఆ సమయంలో మా క్లాసు యువ పయసీర్లలో చేరడానికి తయారపుతోంది. తమ దచానికి, తర్వాతి మూడు శాఖల్లో ప్రతిదానికి ఎవళ్ల పేరు పెట్టాలా అని పిల్లలు ఆలోచిస్తున్నారు. నేను కన్నది వాళ్లంతట వాళ్లే అన్నారు: వాస్య పున్న దచానికి విధినిర్మాణ చేస్తూ చచ్చిపోయిన వాళ్ల అన్న లియోనీద్ పేరు పెట్టాలి. ఆ కురాడు ఆ వార్తని తల్లికి చెప్పాడు. స్వాల్పిని గురించి యేదో ఒక బొమ్మ గీసే ఆల్చం ఒకలీ తయారుచెయ్యమని నేను పిల్లలకు చెప్పాను. ప్రతివాళ్లూ లియోనీద్కి సంబంధించి, అతని స్వాల్పులు రోజుల గురించీ గియ్యాలనుకన్నారనుకోండి. అతను మాడో తరగతిలో వుండగా అతను నాటిన యాపిల్చెట్లుని పెద్ద పిల్లలు మాకు చూపించారు, లియోనీద్ అతని మిత్రులూ తయారుచేసిన క్రేన్ నమూనాని మేము ఫిటిస్టు క్లాస్రోమ్లో చూశాం. లియోనీద్కి పట్లలంబో యిష్టం. అతను చిన్న పాపురాయి గూడు తయారుచేసిన ఆ స్పృతి స్వాల్పులో మిగిలిపోయింది. పిల్లలు వీటన్ని గురించి ఆల్చంలో బొమ్ములు గీశారు. నేను లియోనీద్ బొమ్మ గీశాను. ఆ ఆల్చంని అతని తల్లిదగ్గరికి తీసికెళ్లాం. ఆ బహుమతి ఆవిడకి అమూల్యమైంది: తన కొడుకు స్పృతిని స్వాల్పు పదిలపెరుసున్నదని ఆవిడకి సంతోషమైంది. లియోనీద్ పేరున్న యువ పయసీర్ దచానికి అదేరకం ఆల్చం తయారుచేశాం మేము.

దయానుభూతులూ, మంచిపనులూ పూరికే ప్రదర్శనగా మారిపోకుండా వుండటం చూశాముఖ్యం. చేసిందాన్ని గురించి యొంత తక్కువ వీలైతే అంత తక్కువ చెప్పాలి. మంచి పనులకి పొగడ్త వుండకూడదు - యావి దోధనాక్షపిలో వుండాల్చినవి. పిల్లాడు తన పూహాలో తన మంచి పనులు సాహసావేతమైనవనీ, పొగడ్కి అర్థమైనవనీ భావించడం మహా ప్రమాదకరమైన విషయం. తరచుగా ఒడిదే యిక్కడ దోషం. విద్యార్థికి యెపరో పోగొట్టుకున్న పది కోపెక్కుల నాణం దొరికింది, దాన్ని క్లాసుకి పట్టుకొచ్చాడు, ప్రతివాళ్లకీ తెలుసు అది అతనికి దొరికిందని. యాది నాకు పొరుగున పున్న స్వాల్పుల్లో ఒకచాంట్లో జరిగిందాన్ని గుర్తుకుతెస్తోంది. ఒక అమ్మాయి తనకి దొరికిన అయిదు కోపెక్కుల నాణం క్లాసుకు తెచ్చింది, ఉపాధ్యాయురాలు ఆ పిల్లని పొగడ్లతో ముంచేత్తేది... అప్పుడు ఇంటర్వెల్లో ముగ్గురమ్మాయిలూ, ఒక అబ్బాయి ఉపాధ్యాయురాలి దగ్గరికి వరిగెత్తుతూ వచ్చి

అందరూ తమ మిత్రులు పోగొట్టుకున్న డబ్బు తమకి దొరికిందని చెప్పారు - ఒకళ దగ్గర ఒక కోపెక్కు మిగిలిన వాళ్ల దగ్గర తలా రెండు కోపెక్కులనూ. వాళ్ల పొగడ్త కోసం చూస్తూ వున్నారు, కానీ యేదో తప్పుజరిగిందని ఉపాధ్యాయురాలు అనుకుని మండిపడింది... యాది పిల్లలు “మంచిపనుల కల్పిలు” చేయడానికి అలవాటుపడే పద్ధతి, వాళ్లని గనక యా మంచిపనులకి పొగడకపోతే, బాధస్తుంది.

ఆలోచించడంలాగానే దయాగుణం కూడా మామూలు వ్యవహారం అయిపోవాలి. అది ఒక అలవాటు కావాలి. పిల్లవాళ్ల హృదయాలమీద దయాన్నిత, నిజాయతీహారిత కృత్యాలు గాఢమైన సంతృప్తి అనుభూతిని ప్రసాదించేటట్టు ఉపాధ్యాయుడు ప్రయత్నించాలి. ఉపాధ్యాయుడి మాటల ప్రభావంవల్ల, గ్రామ మనస్సితి ప్రభావంవల్ల పిల్లవాడిలో అవతలి వ్యక్తిపట్ల ఆర్థ్రమైన అనుభూతి ఉధ్వవిష్టుంది. అందరు పిల్లలోనూ కూడా మంచిపనులు చెయ్యడానికి సంస్థిత్తనీ, ఆర్థ్రమైన జాలిప్రేరణనీ జాగ్రత్తం చెయ్యడం చాలాముఖ్యం. అది వ్యక్తిగత కార్యకలాప రూపం తీసుకున్నప్పుడే యా ప్రేరణ పిల్లవాడ్లే ఉన్నతుల్లిజ్జి చేస్తుంది.

మా విద్యార్థులు తమ పాత నేస్తం అంద్రేయ తాతని మర్మిపోలేదు. శీతాకాలంలో ఆ ముసలాయన తేనెబీగల పెంపక క్లైఱానికి దగ్గర్లనే వుండే గుడిసెలో వుండేవాడు. పిల్లలు ఆయనకి యాపిల్వత్స్లు, డ్రాయింగులూ తెచ్చారు. ప్రతి దయాహారితమైన మాటకీ తాత చాలా పొంగిపోతూ వుండేవాడు. ఒంటరితనం అనేది చాలా దురదృష్టమని పిల్లలు భావించి అతనికి మంచి చెయ్య సంకల్పించారు.

మార్చి నెలలో వేడిగా వన్న రోజున పిల్లలు అంద్రేయ తాత దగ్గరికి పరిగెత్తుకుని వెళ్లారు: తేనెబీగలను పెట్టిలలో పెట్టడానికి అతనికి సాయపడాలని. ఆవేళ అందరికీ పండుగ రోజు: బంగారు రెక్కల వసంత వైతాళికులు యెగిరి బోతూన్నప్పుడు చూసి పిల్లలు మురిసి పోయారు. తేనెబీగల పెంపక క్లైఱానికి దారిలో ఒక ముసలావిడ గుడిసెకి కాసిని సీళ్ల తాగుదామని మేము వెళ్లాం. ఆమె మాకు యింట్లో చేసుకున్న బిస్టుట్లు పెట్టి అస్తమానూ వస్తూండమని చెప్పింది.

యుద్ధకాలంలో ఓల్గా భోగ్యోరోవ్యా భరించరాని దుఃఖంతో గదిపింది: ఆమె యిద్దరు కొడుకులు, భర్త, సోదరుడు యిద్దంలో హతులైనారు, భాసిస్తూ జర్మనీలోని బోగ్యగనుల్లో ఆమె కూతురు నదుం విరిగే త్రమకి గురై మరజించింది. ఆమె కష్టభూయిష్ట గాధని నేను పిల్లలకి చెప్పాను. పిల్లలు ఓల్గా మామ్మతో స్నేహం చెయ్యాలనుకున్నారు. వాళ్లమైన చూడ్చానికి తరుచుగా వెళ్లేవాళ్లు. ఆమె మాకు తన కొడుకులకీ, భర్తకి వచ్చిన పతకాలూ గౌరవపురస్కర వస్తువులూ చూపించింది. ఓల్గా మామ్మకి ఆనందం కలిగించాలనే కోరిక పిల్లలకి కలిగింది. పట్లమొక్కల్ని నాటీ తరుణం కాగానే మేము అయిదు యాపిల్ చెట్లు, అయిదు చెర్లు, బ్రాక్ష మొక్కలు పాతాం: ఆమె కొడుకు కూతుల్లా సోదరునీ, భర్తా జ్ఞాపకార్థం. అప్పుడు మేము మామ్మ కోసమే చెట్లు పాతాం. ఓల్గా భోగ్యోరోవ్యాకి కలిగిన కృతజ్ఞతాభావం

యింతింత కాదు. వేసవికాలంలో వేడిగా వుండే రోజుల్లో మేము మొక్కలకి నీళ్ల పోద్దామని వెళ్లేవాళ్లం, ఆ పని అవిదే చేసుకోగల్లినా. వేసవికాలంలో పీల్లలు రోజులకిరోజులు అవిడతో గడిపేవాళ్లు.

ఓల్లా మాచ్చు పీల్లలకి నేస్తుం అయిపోయింది. అవిడ లేకుండా పీల్లలు ఒక్క పండగ కూడా జరుపుకోలేదు. చెరీలు, యాపిల్లు, భేరీలు, ద్రాక్షలు పక్కనికి వచ్చే క్కజం జారిపోకుండా చూసుకొన్నాం. మేము మామ్చుతోటకి వెళ్లి మొదట పండినపట్టు యేరి అవిడకిచ్చాం. పీల్లలు యేడవ తరగతిలో వుండగా ఓల్లా మామ్చుకి తీవ్రమైన జబ్బు చేసింది. విద్యాసంవత్సరం అయిన ఒక వారానికి అవిడ చనిపోయింది. పీల్లలు కడి చాలా విచారకరమైంది. అతర్వాత మాకు తెలిసింది - ఓల్లా భోగ్యోదోవ్యా తన చీలునామాలో తన యింటినీ పశ్చతోటనీ పీల్లలకి వదిలి పెట్టిందని. ఆ వీలునామా సమష్టి వ్యవసాయ క్షేత్ర అధికారులనీ గందరగోళ పరిచింది: ఆ యింటికి, పశ్చతోటకి పీల్లలు యొలా యజమానులుగా వుంటారు? యే న్యాయసూత్రంకిందకీ రాని యో సమష్టిని పరిష్కరించడానికి సమష్టి క్షేత్ర దైతులు సాయపడ్డారు. ఆ చిన్న మడి ఆధారంగా పీల్లలు తమ మంచిపనులు చెయ్యాలని వాళ్లు అన్నారు. అందైయే తాతని ఆ యింట్లో వుండమని మేము పీలిచాం. ఆయన సంతోషంగా అంచులోకి మారాపు. అది తేనెటీగల పెంపక క్షేత్రానికి దూరంగాదు. తాము నాలుగో తరగతిలో వుండగా వార్యా, జీనాలు ఆక్షేబడిస్తు పీల్లలతో స్నేహం చేశారు. వాళ్లని యువ పయనీర్లలో చేర్చడానికి సిద్ధంచేశారు. పీల్లలు రోజులకి రోజులు తమ పశ్చతోటలో గడిపారు.

తన మాతృదేశపు స్వేచ్ఛ స్వాతంత్ర్యాల కోసం చేసే బోరాటంలో కొదుకు మాతుదుగావడం తల్లికి మహాదుఖాజకమైన విషయం. మా పీల్లల్ని కూడా ఆ దుఃఖంలో పాలుపంచుకోనివ్వాండి. వోల్లా నదినుంచి ఎల్లాదాకా, ఆర్థిక్ మహాసముద్రంనుంచి మధ్యధరా సముద్రపు వేడి నీళ్లదాకా అజ్ఞాతనమాధుల్లో వున్న పుత్రుల వందలాది వేలాది తల్లుల్ని బడి పీల్లలతో సాంగత్యం చెయ్యిసివ్వాండి. రెండు కోట్ల యరవై లక్షల జీవితాలు కోల్పోయిన దుఃఖం, దారుణమైన హింసలూ, దహనాలూ వినాశమూ సృష్టించిన దుఃఖం, యిందులో యే వొక్కటీ మన ప్రజలు మర్ఖించేరు, లేదా దాన్ని సంభవింప చేసిన పాసిస్తు ముష్టుల్ని క్షమించనుంచెరు. మా స్వేశపూ యా మహాదుఖాన్ని అనుభవించ లేని పీల్లవాడి వ్యాదయాన్ని ఉన్నతం కావించడం అనేది అన్సాధ్యం.

యేంత గాఢంగా పీల్లవాడు తల్లి దుఃఖాన్ని అనుభూతి చెందితే అంతగా నున్నిత హృదయుడుతాడు, అంతగా పోరసత్వపు విశ్వాసాలు ధృఢమవుతాయి, అంత గాఢంగా ఆ చిన్నపీల్లవాడు తన మాతృదేశపు భవితవ్యంపట్ల బాధ్యత చెందుతాడు. అందుచేత మహాదేశభక్తియుత యుద్ధంలో వీరమరణం చెందిన కొదుకుయొక్క తల్లిని యువ పయనీర్ సభకి గాని మామూలుగా బడికి గాని పిలవడం అనేదాన్ని బహు నేర్చగా చెయ్యాలి. పీల్లలకిదేదో సాండా బోధనాత్మక

పరిమాణంలో ఏరిసి మాయమైపోకూడదు. మొత్తం ప్రజల దుఃఖాన్ని వ్యక్తం చేసే వ్యక్తిగత దుఃఖం వున్న వ్యక్తితోటి సమాచేరం పిల్లలమీద గాఢమైన ముద్ర వెయ్యాలి.

సిద్ధాంతపరంగానే కాదు, బోధనాత్మక ఆచరణలో కూడా ఒక శారుణ్ణి తయారుచెయ్యడం చాలా సంక్లిష్టమైన సమస్య. యిం రంగంలో విజ్ఞానం పిల్లవాడిలో జీర్ణమై అతని వ్యక్తిగత జీవితంలో ప్రవేశించడమనేదానికి యొంతో ప్రామాణ్యం వుంది. స్వదేశాన్ని గురించి సోవియట్ ప్రజలకి పవిత్రమైంది ప్రియమైంది అయిందాన్ని గురించి వున్న విజ్ఞానం జీర్ణంచేసుకుని నిత్యజీవితంలో ఉపయోగ పెట్టుకునే సమాచారం మాత్రమే కాదు. విద్యార్థి వ్యక్తిగత జీవితాన్ని ప్రభావితం చేసే సత్యాలు యివి. వ్యక్తి గొప్పదనం ద్వారా మాతృదేశపు గొప్పదనాన్ని అర్థంచేసుకోగలిగినప్పుడే అవి పిల్లవాడికి పవిత్రమైనవి అవుతాయి.

“ప్రతీది లిఖించబడ్డ బ్రహ్మందమైన పుస్తకం ప్రజల స్మృతి” అని ప్రసిద్ధ సోవియట్ రచయిత ఎల్. లియానోవ్ రాశాదు. యిం పుస్తకాన్ని చదవకుండా, ప్రతి మాటలే, అక్కరాన్ని గాఢగంగా అర్థంచేసుకోకుండా మంచి శారుడి విద్య అర్థ రహితమైంది. మాతృదేశంపట్ల ప్రేమమని, మాతృదేశపు బాధలకీ దురధ్వమైనికి కారణభాతులైన దాని శత్రువులా దోషించిదార్థపట్ల ద్వ్యాపాన్ని ప్రజల హృదయాల్లోనుంచి విల్లల మనసుల్లోకి మొదటగా ప్రసరించయ్యడంలోనే మనం మామూలుగా విలిచేటుగా లడికి జీవితానికి మధ్య సంబంధాన్ని నేను పరిగణిస్తాను. ప్రజల స్మృతి అనే మహత్తర పుస్తకంతోబి ప్రతి పరిచయమూ మానవ వ్యక్తిత్వాన్ని దూషాందించడంలో చాలా సంక్లిష్టమైన బాధ్యతాయుతమైన చర్య.

ఉన్నత భావాలతో నిండిన శ్రమ

మన విద్యార్థుల జీవితాల్లోకి ప్రవేశించి స్నేహ సౌభ్రాత్యత్వాల ఆనందం యచ్చినప్పుడూ, జిజ్ఞాసనీ భుభుత్వాన్ని పెంచినప్పుడూ, కష్టాన్ని అధిగమించడంలో కలిగే ఆనందాతిరేకాన్ని యచ్చినప్పుడూ, పరివేష్టిత ప్రవంచంలోని నిత్యమూతన సాందర్భాలకి మార్గం తెరిచినప్పుడూ, శారపత్యపు తొలి అనుభూతిని, యేది లేకుండా మానవ జీవితం అసాధ్యమవుతుందో ఆ పాదార్థిక విలువలకి సృష్టికర్త అనే అనుభూతిని, జాగ్రత్తం చేసినప్పుడూ మాత్రమే శ్రమ మహా బోధకురాలు కాగలదు.

శ్రమ సంతోషమే బ్రహ్మందమైన బోధనాత్మక శక్తి. బాల్యంలో ప్రతి పసివాడూ యిం ఉన్నత భావాన్ని అనుభవించాలి.

మా స్వాలు జీవితపు తొలి ఆకురాలు కాలంలో పెద్ద విద్యార్థులు స్వాలు మడిలో కొన్ని డజన్ల చదరపు మీటల్ల స్థలం మాకు కేటాయించారు. మేమా స్థలాన్ని పారళో తవ్వాం. పలైటూరి పిల్లలకు ఈ పని ఏమీ కొత్తది కాదు. అప్పుడు నేను పిల్లలతో అన్నాను: “మనం శీతాకాలపు గోధుమని యిక్కడ చల్లుదాం. ఆ గింజల్ని పోగుచేసి పిండి చేసుకుండాం. దానితో మన మొదటి రొచ్చిముక్క తయారుచేచ్చాం.”

రొట్టె అంటే యేమిలో పిల్లలకి తెలుసు. వాళ్లు తమ తల్లిదండ్రుల్లాగా పనిచెయ్యడానికి ప్రయత్నించారు. అదే సమయంలో మేం చేసే పనిలో యేదో ఆకర్షకరమైన అంశం, క్రీడాత్మకమైన అంశం వుండింది.

మొదటి రొట్టెముక్కని తాము చేయాలనే కల పిల్లలని ఉత్సేజిపరిచింది, కష్టాల నథిగమించడంలో వాళ్లకు తోడ్వడింది. కష్టాలూ తక్కువేం లేవు: పిల్లలు తట్టలతో పచ్చి యెరువు మోకారు, ధాన్యి మట్టిలో కలిపారు, గోధుమ చాళ్లు, వరసలూ తవ్వారు, ఒక్కొక్క విత్తనాన్ని యేరారు. విత్తనాలు చల్లదం అనేది ఒక పండగలాగా తయారైంది. శ్రమ తాలూకు ప్రేరణ పిల్లలందర్నీ ఆవహించింది. మడిలో విత్తనాలు చల్లరు. గాని యొవళ్లూ యల్లకి పోలేదు. కలలు కండామనుకున్నాం మేము. మేము ఒక చెట్టుకింద కూర్చున్నాం. బంగారు గోధుమ గింజ గురించి నేను ఒక కథ చెప్పాను. ఆ కథని గురించీ, మా యా పిల్లలు చిస్వతనంలో చేసిన శ్రమ లేకుండా పిల్లతరహిగా వుండకపోవడమే కాకుండా, పోరసత్యపు తొలి సంతోషపరేకలు కలిగివుండటం గురించీ ఆలోచించాను. ఒక విశాలమైన దారిలో వెదుతున్నట్టుగా తనని గురించీ ప్రజల గురించీ తెలుసుకుంటూ, పోరుదుగు తొలి గర్జానుభూతిని పొందుతూ శ్రమద్వారా సామాజిక జీవితంలోకి పిల్లవాడు ప్రవేశించాలని నేను ఆశించాను. పని సులభంగా వుండనవసరం లేదనే విషయాన్ని నేనెన్నుచూ మర్చిపోలేదు. పరిణతి చెందడం అనేది పిల్లలు వినియోగపరచే శారీరక, బోధిక శ్రమ స్థాయి మేరకు నిర్మయమవుతుంది. శ్రమ ఘలితంగా పిల్లవాడు పరిణతి చెందుతాడు. పిల్లలకి శ్రమ యొస్యాడు తగినట్టుగా వుంది, అదే సమయంలో వాళ్ల పెరుగుడలకి సహకరిస్తుంది అనే దాంట్లోని కష్టాన్ని చూడాలి. పెద్దపాళ్ల ఉత్సాధక క్రియలోని అంతాన్ని పిల్లవాడి శ్రమ కలిగివుంటేనే, అంటే, సమయిలోని సభ్యుల సంబంధాల్లో పాదార్థిక ఘలితం వుంటేనే, ఆ లక్ష్యం సాధించవచ్చని సంవత్సరాల అనుభవం నాకు నమ్మకం కలిగించింది.

గోధుమ మొలకలు రావడంకోసం పిల్లలు ఆత్మతగా నిరీక్షించారు: యొంత త్వరగా తమ మడి ఆకవచ్చగా అవుతుండా అని తపుతహాలారు. మొలకలు రాగానే అబ్బాయిలూ అమ్మాయిలూ ప్రతిరోజు ఉదయం వాటిని చూడానికి పరిగెత్తి పోయేవాళ్లు: అవి త్వరగా పెరుగుతాయా పెరగవా? గోధుమని వెచ్చపరచడానికి శీతాకాలంలో పొలాన్ని మంచుతో కప్పేకాం. వసంత కాలంలో ఆ మొలకలు తిపాసీలాగా నేలని కమ్మేసి గోధుమ మొక్కలు వచ్చినప్పుడు పిల్లలు ఉల్లాసపడిపోయారు. ఆ పసివాళ్లు ప్రతి మొక్కని గురించీ ఆత్మపడిపోయారు.

విత్తులు చల్లదం నాటిలాగానే కోతునమయం కూడా పండగలాగా వుండింది. పిల్లలు మంచిబట్టలు వేసుకుని వచ్చారు. ప్రతివాళ్లూ జ్ఞాగ్రత్తగా గోధుమని కోసి మోపులు కట్టారు. తూర్పుర బట్టదం యింకో పండగ. ఒక్క గింజ కూడా వదలకుండా అన్నింటినీ పోగుజేసి సంచీలో పోకారు. అంద్రేయ్ ఆత గోధుమని ఆడించి పిండి తెచ్చాడు. తీనా వాళ్లమ్మని మాకు రొట్టిపెట్టమన్నాం. పిల్లలు

ఆవిడకి సాయం చేశారు: అబ్బాయిలు నీళ్లు మోశారు, అమ్మాయిలు వంటచెరకు తెచ్చారు. అప్పబీవి తయారయాయి: నాలుగు పెద్ద గుండ్రటి తెల్లటి రొట్టె ముక్కలు - మా శ్రేష్ఠ, మా శ్రేష్ఠ, మా ఉత్సాహం. పిల్లల హృదయాలు గర్వంతో పొంగిపోయాయి.

యొంతగానో నిరీక్షించిన మొదటి రొట్టెల పండగ వచ్చింది. పిల్లలు అందేయ్ తాతనీ, తమ తల్లిదండ్రులందర్నీ పిలిచారు. బుటాలు వేసిన టీబిల్క్లాత్ వున్న బల్లమీద ఆడపెల్లలు కమ్మని వాసన వచ్చే రొట్టెముక్కల్ని పెట్టారు. అందేయ్ తాత తేనె నింపిన ప్లేట్లు పెట్టాడు. తల్లితండ్రులు రొట్టె తిని పిల్లల్ని వాళ్ల శ్రమకి అభినందించారు.

పిల్లలు ఆ రోజుని యొన్నటికీ మర్మిపోలేదు. పండగనాడు శ్రమని గురించి గాని, మానవ ఆత్మగౌరవాన్ని గురించి గాని పెద్ద కబ్బరీం చెప్పాలేదు. పిల్లలకి ఆ ఉత్సవంలో కలిగిన సంబరం యొమిటంటే గర్వానుభూతి: తాము తమ రొట్టెని పండించుకున్నారు, తల్లితండ్రులకి ఆనందం కలిగించారు. తమ కాయకష్టంపట్ల కలిగిన గర్వం నైతిక నిర్వలత్యానికి, హెన్సుల్యానికి ముఖ్యమైన ఆధారాల్లో ఒకటి.

మా మొదటి రొట్టెముక్కల పండగ మిగతా తరగతుల్ని ఆకర్షించింది. తమ రొట్టెని తామే పండించుకోవాలని వాళ్లంతా అనుకున్నారు. మిగలావాళ్లకి రొట్టె పండగ యొందుకు వుంది తమకెందుకు లేదు తెల్పుకునేదాకా పిల్లలు ఉపాధ్యాయులకి మనశ్శాంతి లేకుండా చేశారు.

యా సంఘటన ఉపాధ్యాయుల మెదడుకి మేత పెట్టింది. అతి చిన్న విషయం, పొలం దున్నడం, యొరువులు చల్లడం అనేవి అడివిలో పికారు చేయడం లేక ఆసక్తికరమైన పుస్తకం చదపడం అంతగా ఇష్టమైన వనిగా తయారవగలవని తెలిసింది. యొందులోనూ ఆసక్తి లేని సోమిపిశోతులు కూడా పనిదగ్గర కొచ్చేసరికి అనూప్యంగా మారిపోయారని ఉపాధ్యాయులు గమనించారు. పనిచెయ్యాలని అనుకున్నారు వాళ్ల. “కారణమేమిలో?” అనుకున్నాం మేము. ఈ పనిలో పిల్లలకి ఉత్సేజికరమైన లక్ష్యం ఉండడమే ఆకారణమని మేము ఏకగ్రివంగా అనుకున్నాం. కష్టించడం అనేది మొట్టమొదటగా పిల్లవాడి రసాయనక జీవితంలో భాగం. పిల్లవాడికి పని ఆనందం కలిగేస్తే అతను పనిచేస్తాడు. పనివల్ల వచ్చే సంతోషం యొంత గాధమైందైతే, అంతగా పిల్లవాడు ఆత్మగౌరవాన్ని పొందుతాడు, అంత స్ఫుర్షంగా సామూహిక కార్యాచరణలో తన శ్రమ, తన పేరుతోబి భాగస్థ్యమి అవుతాడు - పనిలోని అనందం బోధనాత్మక కృషిలో శక్తివంతమైన సాధనం. దాని పుణ్యమా అని తనూ సమష్టిలో సభ్యుడైనట్టు గుర్తిస్తాడు. అలా అని పని యేదో సరదాగా తయారపుతుందని కాదు. అది శ్రమనీ పట్టుదలనీ అపేక్షిస్తుంది. కాని తమముందు ప్రపంచం యింకా విష్ణుకుంటూనే వున్న పిల్లలతో మనం వ్యవహరిస్తున్నామని మనం మరిచిపోతూడదు.

మొదటి రొట్టెల పండగని పిల్లలు వార్తికంగా జరిపారు. తర్వాతి యేడూ పిల్లలు శీతాకాలపు గోధుమ నాటడానికి కొత్తస్తలం యొన్నుకున్నారు, పంట పోగుచేసి మరోసారి తమ తమ తల్లితండ్రుల్ని కొద్దిమంది బళ్లో చేరని తమ మిత్రుల్ని ఆప్సోనించారు. మూ విద్యార్థులు పెద్ద వాక్కెనా కూడా తమ బడి మడిలో యెంతో ఉత్సాహంగా గోధుమని పెంచడం, నూర్చడం కొనసాగించారు. గోధుమని ఆడించి రొట్టె కాల్పారు, యిదంతా కూడా క్రీడాపరమైన, ఆకర్షకరమైన అంశాల్ని నిలుపుకుంది. శ్రమలోని ఆనందంతో మరిదేన్ని పోల్చలేం. సౌందర్యానుభూతి లేకుండా యిది అర్థరహితమైందే కాని యక్కడ అందం పిల్లవాడు అందుకునేడే కాదు, అన్నిటికంటే ముందుగా తను స్ఫైర్చేది. శ్రమలోని ఆనందమే జీవిత సౌందర్యం: యూ సౌందర్యాన్ని గ్రహించడంలో పిల్లవాడు కష్టాన్ని అధిగమించే గర్వం అనుభవిస్తాడు.

త్రమించి, స్నేధమన్నా అలసట అన్నా గ్రహించగలిగిన వాక్కే ఆనందానుభూతిని పొందుతారు. బాల్యం అంటే అవధిలేని ఆటవిడుపు కానక్కర్చేదు - వ్యయించగల శ్రమ లేకపోయినట్టితే, కాని పిల్లవాళ్ల శక్తికి మించింది కాథండా వుండాలి, శ్రమలోని ఆనందం పిల్లవాడికి అందదు. పిల్లవాడికి శ్రమ విలువని గురించి బోధించడంలోనే కున్నత బోధనాయుక్తి వుంది. ప్రజలకి పని అనేది జీవితావసరమే కాదు, పని లేకపోతే మనుగడే అర్థరహితమైంది. అంతేకాక పని అంతరంగిక జీవితపు బహుముఖ వ్యక్తికరణ అయ్యే రంగం, వ్యక్తిత్వపు సంపద వెల్లడి అయ్యే రంగం. మానవ సుంబంధాల సంపన్నత్వం పనిలో వెల్లడి అపుతుంది. యూ సంబంధాల సౌందర్యాన్ని పిల్లవాడు గుర్తించలేనట్లయితే పనిపట్ల ప్రేమని బోధించడం ఆసాధ్యం. శ్రమ కార్యకలాపంలో స్వయంవ్యక్తికరణకి, స్వయం నిర్దారణకి మనఘలు ముఖ్యమైన సాధనాలని చూస్తారు. శాస్త్రం చెప్పినట్టుగా శ్రమలోని మానవుడు ఒక్కి దొల్ల. విజయవంతమయ్యే శ్రమలో ప్రతి విద్యార్థి తన స్వయంప్రతిభనీ గర్వాన్ని దర్శించేటట్టు చెయ్యడం బోధనాక్షపోలో ముఖ్యమైంది.

తమ బడివీతపు తోలి వసంతంలో పిల్లలు “తల్లుల తోట” నాటారు - ముప్పె ఒక్క యావీల్ చెట్లుల్లా, అంతే సంఖ్య వున్న ద్రాక్ష మొక్కలు. నేను పిల్లలకి చెప్పాను: “యా వల్లతోట మన అమ్మల కోసం. మనలో ప్రతి ఒక్కత్తకీ అమ్మ చాలాచాలా యిష్టమైంది, సన్నిహితమైంది. మూడేళ్లలో యా యావీల్ చెట్లుల్లా ద్రాక్షమొక్కలు కావు కొస్తాయి. మొదటి పంట ఆపిల్సు ద్రాక్షగుత్తులు మన అమ్మలకి బహుమానం యిద్దాం. వాళ్లకి సంతోషం కలిగిద్దాం. మీ అమ్మలకి యెన్నో చింతలున్నాయనే విషయం మర్చిపోకండేం. ఆ చింతలకి గాను వాళ్లకి సంతోషం కలిగిద్దాం.”

తమ పెద్దలకి, తమ తల్లితండ్రులకి సంతోషం కలిగించే ప్రేరణలో “తల్లుల తోట”లో పని మొదలైంది. కొంతమంది పిల్లలకి తల్లిపట్ల ప్రేమ అనేది, ఆ మానవానుభూతి లోతు అనేది, యింకా తెలీదు. ఆ అనుభూతిని ప్రతి

పిల్లవాడిలోనూ జాగ్రత్తం చెయ్యాలని నేను ప్రయత్నించాను. గాల్య తన సప్తితల్లికోసం ఒక మొక్క నాటింది. మార తన మామ్మ కోసం, వీత్య తన పినతల్లి కోసం ఒకో మొక్క నాటారు. ఆ శ్రమ అంటే ఎవళ్లూ ఉదాసీనంగా ఉండలేదు. వసంతరుతువులోనూ, వేసవిలోనూ పిల్లలు మొక్కలకి నీళ్ల పోతారు, పురుగు పట్టకుండా చూశారు. యాపిల్ చెట్లూ, ద్రాక్షీగలూ ఆకులు తోడిగాయి. మూడో సంవత్సరంలో మొదటి పూత కనిపించింది, అప్పుడు తోలి పట్ల వచ్చాయి. ప్రతి ఒక్కట్లూ నా చెట్లు ముందు కాయాలంటే నా చెట్లు ముందు కాయాలనుకున్నారు.

వాళ్ల చెట్లమీద రసంపున్న ఆపిల్నా, బంగారు ద్రాక్షగుత్తులూ వండినందుకూ తోల్చు, తీనా, కోల్చులు యా పనంటే సంతోష పడ్డందుకూ నాకు కూడా సంతోషమైంది. వండిన పట్లని యేరుకుని పిల్లలు తల్లుల దగ్గరకి తీసుకెళ్లారు. అది పిల్లల జీవితాల్లో మరుపూరాని రోజు. తన తల్లి కోసం ఆపిల్పట్ల యేరినప్పుడు కోల్చు కళల్లో మరిసిన కరుణ నాకు గుర్తువుంది.

ఒడి రెండో సంవత్సరంలో పిల్లల శ్రమ ఉన్నత భావాలతో ప్రేరణపొందింది. ప్రతివాడూ తమ యిళ్లర్గర తోటల్లో పట్ల మొక్కలు పొతారు - తమ తల్లి కోసం, తండ్రి కోసం, మామ్మ కోసం, ఆత కోసం. “యిది మా అమ్మ చెట్లు, యిది నాన్న చెట్లు” అనేవాళ్ల పిల్లలు గర్వంగా. సాషా తన తల్లి తండ్రి జ్ఞాపకార్దం యాపిల్ చెట్లు పాతాడు. గాల్య కోస్తులు తమ తల్లుల కోసం యాపిల్ చెట్లు పాతారు. వాళ్ల తమ సప్తితల్లులని మరిచిపోలేదు. వాళ్లకి యాపిల్ చెట్లు నాటారు.

మరే యితర పనికంటే కూడా పిల్లలు యా పట్లచెట్లపట్ల యొక్కవ త్రద్ద మాపెట్టారు. యాపిల్ చెట్లు పూత పట్టడం కోసం ప్రతివాళ్ల ఆతృతగా నిరీక్షించారు - మొదటి కాపు కోసం ఎదురుచూసి, యేరుకుని తమ తల్లుల కిప్పులని. యిది యేదో ఒకరాని తర్వాత ఒకటి పిల్లలు సాధించిన కర్తవ్యార మాత్రమే కాదు. తాము చేసిన పనిలోని అందం సిల్లలు అనుభవించే సైతికాభివృద్ధిలో యివి సోపానాలు. ఒక వ్యక్తి జీవితంలో ఆత్మంత పవిత్రమైనది, సాందర్భవంతమైనది తల్లి. తమ తల్లులకి సంతోషం కలిగించే శ్రమలోని సైతికానందాన్ని పిల్లలు అనుభూతిచెందడం చాలా ముఖ్యం. క్రమేహి మా సమష్టిలో ఒక చక్కని సంప్రదాయం తలెత్తింది: మానవశ్రమా, భూమాతా కలిసి తమ కానుకలని పుష్పరంగా వరించే ఆకురాలు కాలంలో మేం ఆకురాలు కాలపు తల్లుల ఉత్సవం జరిపాం. వేసవి కాలమంతా, ఆ మాటకొస్తే సంవత్సరాల తరబడిగా తను కలగని, తన సొంత శ్రమతో స్ఫూర్థించినదాన్ని ప్రతి పిల్లవాడూ ఆ రోజున తన తల్లి కోసం తెచ్చేవాడు: ఆపిల్స్, పువ్వులు, తన బడి చిన్నముడిలో పండిన గోధుమ పరకలు (ప్రతి పిల్లవాడికి తమ తల్లితండ్రుల తోటలో తమ కిష్టమైన జాగా వుండేది వని చెయ్యడానికి). “మీ తల్లుల్ని గురించి శ్రద్ధ పట్టండి” - పిల్లల్ని ఆకురాలు కాలపు తల్లుల ఉత్సవానికి సిద్ధపరచేటప్పుడు యా ఆలోచననే మేము పిల్లల్ని గట్టిపరిచాం.

తల్లి సంతోషం పేరుతో యొంత శ్రమ వీలువాడు చేస్తే అంతగా మానవత్వం ఆతనిలో ఉన్నిప్రమాదుతుంది.

మేం వసంతరుతువు తల్లుల ఉత్సవం కూడా జరవ మొదలెట్టాం. వేసవికాలంలో చాలా బైరీపట్లన్న జయలు అధివిలో చూశాం. దాన్ని వీలులు అధివి ప్రాణిరీ దిక్కు అని వీచారు. యీ అధ్యతమైన స్థలాన్ని చూసినప్పుడ్లూ వీలులు మనో సంబరవదిషోయేవాళ్లు. తమ సంతోషాన్ని తల్లులతో పంచుకోవాలనుకొనేవాళ్లు. భూమిని సాందర్భపంతం చేసే మొదటి పుష్పులని తమ తల్లులకివ్వాలనే భావం వీలులకి కలిగింది. ఆరకంగా వసంతరుతువు తల్లుల ఉత్సవం వచ్చింది. ఆ రోజున వీలులు తమ తల్లులకి మృదువైన తెల్లని అధివి పుష్పుల్లే కాక, తాము గ్రీన్హాస్సోలో పండించిన పుష్పుల్లీ కూడా తీసికెక్కేవాళ్లు. తల్లులకోసం అంకితమైన ఉత్సవాలు నిర్మిపోంచేటప్పుడు గొడవా, “ప్యాపస్టాత్కు పద్ధతులూ” ఉండకూడదు. తల్లుల ఉత్సవాలు సన్నిహితమైన కుటుంబ విషయాలుగా, వ్యవహరాలుగా వుండేటట్లు చూశాం. యిక్కడ ప్రధానమైంది గొప్ప కబుర్లు కాదు, గాఢమైన అనుభూతులు.

తల్లికి మేలు చెయ్యడంకంటే మానవాల్చిన ప్రేమించడం సులువని పద్ధనిమిదవ శతాబ్దపు జానపద తాత్పొకుడు గ్రిగోరీ స్టోరోడా అన్నాడని ఒక పాత ఉన్నినియన్ సూక్తి బోధకునికి యిందులో యొంతో యుక్తిపుంది. మనకి అతి సన్నిహితంగా పున్నహాళ్లపట్ల ప్రేమ దృఢతరం కాకబోయినప్పుతే మానవత్వాన్ని బోధించడం అసాధ్యం. తన తోటివాళ్లపట్ల ప్రేమను ఒలకబోనే మాటలూ ప్రేమా ఒక్కటే కాదు. దయనీ, సానుభూతినీ నేర్చే నిజమైన బడి - కుటుంబం; తల్లిదండ్రులతోటి, తాతా మామ్ములతోటి, రక్తసంబంధికులతోటి మనకి వుండే సంబంధాలే మానవత్వానికి ఆధారాలు.

వీలుల శ్రమ సాందర్భాన్ని స్ఫూర్షించేదిగా వుండాలి, ఎందుకంటే సాందర్భాత్మక, వైతిక బోధన ఏకత దాన్ని ఆపేక్షిస్తుంది. తొలి అకురాలు కాలంలో మేము అడవి గులాబి మొక్కల విత్తనాలు పోగుచేసి బడి మడిలో ఒక మూల జాగాలో చల్లాం. యీ మొక్కలకి తెలుపూ, ఎరుపూ, నారింజ పండురంగూ, పసుపూ గులాబీలని అంటుకట్టాం. మా సాంత “గులాబీకోటని” మేం నిర్మించాం. మొదటి పుష్పులు పూయిగానే వీలులకి కలిగిన సంతోషం యింతా అంతా కాదు. అవి యొక్కడ నలిగిపోతాయోనని వీలులు వాటిని తాకడానికి కూడా భయవదేవాళ్లు. పుష్పుల్లీ గునక సరిగా కొస్తే గులాబీలు వేసవి అంతా పూస్తాయని నేను చెప్పినప్పుడు వీలులు సంతోషంతో వెంత్రెత్తి పోయారు. వాళ్లంతా కూడా గులాబీలని తమ తల్లులకి యావ్వాలని అనుకున్నారు. “ఆకురాలుకాలు తల్లుల” పండగలోని ఆపెల్స్తో శాటుగా చిన్న గులాబీగుత్తులని తమ తల్లుల కిచ్చేందుకు వీలులకి చాలా సంతోషం కలిగింది.

మా బడి మొదటి సంవత్సరపు వసంతంలో మేము చాలా పుష్పుల మొక్కల్లీ పాతాం. అస్తమానూ వాటిని గురించి శ్రద్ధ పట్టాల్చి వచ్చేది, వాటికి నీట్లు పొయ్యేందుకు వీలులకి కిచ్చేందుకు వీలులకి చాలా సంతోషం కలిగింది.

మరీ ముఖ్యంగా కష్టంగా వుండేది. ఆ సమయంలో పెద్ద పిల్లలు పంపు అమర్తిన నీటి తొట్టిని కట్టారు. నీరు పువ్వుల మడిదగ్గరికి వచ్చేది. దాంతేటి పిల్లలందరికి పనితగ్గింది, అందరూ, ఆఖరికి చిన్న దంకో కూడా, మొక్కలకి ఒక అరగంటలో నీళ్ల పోసేవాళ్ల.

పిల్లల్లో ప్రతివాళ్లకీ పువ్వుల పెంపకం ఒక సాంత సురదా కావాలని నేను అనుకున్నాను. సాందర్భమూ, స్పృజనా, మానవత్వమూ - వీటి కలయిక గులాబీలని పెంచడంలో పున్యంతగా హృదయాన్ని ఔస్సుత్యం చేసే శ్రమ మరేది లేదు. ప్రతి పిల్లవాడూ యింటిదగ్గర సాంత పూల మడి యేర్పాటు చేయడానికి ఇష్టపడేటట్టు చూశాను. మూడో, నాలుగో తరగతుల్లో తాము యింటిదగ్గర పెంచిన గులాబీలని పిల్లలు మెచ్చుకోసారంభించారు.

పిల్లవాడు ఆనందం కోసం గులాబీలు పెంచితే, శ్రమకి తగ్గ ప్రతి ఘలమల్లా సాందర్భాన్ని ఆస్వాదించడమూ, ఆ సాందర్భాన్ని యితరుల అనందంకోసం సృష్టించినట్టుతే ఆ పిల్లవాడు పెద్దయాక చెడుకి, నీచమైన వనికి, సినిసిజానికి, కలిణల్వానికి లోసుగాడని జీవితం రుజువుచేస్తోంది. నైతిక బోధనలోని సంకీర్ణమైన సమస్యల్లో యాది ఒకటి. వ్యక్తికి ఆత్మడేన్యుత్యాన్ని బోధించే మంత్రశక్తులేం సాందర్భంలో లేవు. సాందర్భాన్ని సృష్టించిన శ్రమ ఉన్నత నైతిక విశ్వాసాలతో మొట్టమొదటగా, మనుషులపట్ల గౌరవంతో, మానవనీయమైనప్పుడే సాందర్భం నైతికినర్వుల్చాన్ని మానవత్వాన్ని బోధిస్తుంది. సాందర్భాన్ని సృష్టించే శ్రమ యంత లోతుగా మానవనీయమైనదైతే, అంతగా వ్యక్తి ఆత్మగౌరవం కలవాడుగా తయారపుతాడు, అంతగా నైతిక సూత్రాలనుంచి వక్కకి మళ్ళదానికి అసహ్యంచుకుంటాడు.

నీతిని బోధించడంలో సాందర్భపు పొత్త అనేది ఉపాధ్యాయుల మధ్య చర్చనీయాంశమైంది. ప్రతి పిల్లవాడి ఆంతరంగిక జీవితాన్ని, ముఖ్యంగా ఉద్రేకాలనీ, ప్రభావితం చెయ్యడంలో ఒక సాధనంగా సాందర్భానికి చాలా ప్రాముఖ్యం వుంది. కని అదే సమయంలో యా ప్రభావపు పొత్తని అధికంగా అంచనా వేస్తామేయానన్న భయమూ కలిగింది. సాందర్భం బోధనా ప్రభావంగా యే పరిస్థితుల్లో తయారపుతుంది? ఒక మనస్తత్వ శాస్త్ర సెమినార్లో యా సమస్యని పరిశీలించాం. బోధనాక్రమపు సూత్రాల సామాన్య వివరణ ఘలితమని సమాధానం తేలింది. ప్రాథమిక, మాధ్యమిక, పొచ్చ తరగతుల విద్యార్థుల అంతరిక జీవితంమీద ఉపాధ్యాయుని ప్రభావపు మార్గాలూ పద్ధతులూ వివరించుకుని మా అనుభవాన్ని పరిశీలించుకున్నాం. బోధనలో విజయానికి హమీయిచ్చి, అదే సమయంలో బోధనాత్మక క్రమంలోని యితర రంగాల్లోని లోటుపాట్లనీ, బలహీన అంతాలనీ సరిదిద్దే సర్వసమగ్రమైన పద్ధతి యేదీలేదని నిర్ధారణకి వచ్చాం.

ఉత్తమాభిరుచుల బోధనలో ఆధ్యాత్మమైన పని మీరు చేసి వుండచ్చు, కానీ కమ్ముపిస్తు బోధనలోని మిగతా అంతాలు సరిగా నిర్వార్తించబడకపోయినట్టుతే

అప్పుడు సాందర్భపు బోధనా ప్రభావం నీరసపడుతుంది, ఆ మాటకొస్తే లుప్తమవుతుంది కూడాను. సమాన ప్రముఖ్యం కల క్రమాలని సహగామిగా నిర్వహిస్తేనే పిల్లవాడి ఆంతరిక జీవితంమీద ప్రతి ప్రభావమూ బోధనాత్మక శక్తిని సమకూర్చుకుంటుంది. కొన్ని పరిస్థితుల్లో ఒక వ్యక్తి పుప్పుల కోసం త్రధ్యపట్టవచ్చు, వాటి అందాన్ని ఆస్యాదీంచవచ్చు, కానీ అదే సమయంలో సినిక్గా, ఉడాసీనంగా, కిలినంగా పుండవచ్చు. వ్యక్తిత్వపు ఆంతరంగిక ప్రపంచమీద ప్రభావం నెరిపే సాధనాలమీద, బోధకులమైన మనం ఆశలుపెట్టుకున్న ప్రభావంతో సహగామిగా వున్న దానిమీద, ప్రతీదీ ఆధారపడి వుంటుంది.

యా సత్యాలంబే ఉపాధ్యాయులకి నమ్మకం కుదిరింది. స్థిరమైన, వాస్తవజీవిత పరిస్థితుల చర్చ బోధనాత్మక ప్రభావాల సామరస్యం అనే సమస్యకి దారితీసింది. నా అభిప్రాయంలో యిది బోధనలోని మాలిక సూత్రాలలో ఒకటి. యా సమస్యని మన సూత్రాలో పరిష్కరించారని నేను చెప్పులేను గాని యేమైనా దీని పరిపూర్వానికి చాలా కృషి జరిగింది. బోధనలోని ముఖ్యమైన సూత్రాల్లో ఒకదాంల్లో యా సమస్య సారం వెల్లడింది. అందులో వున్నది యాచి: వ్యక్తిత్వంమీద ప్రభావం కలిగించే ప్రతి మార్గంలోని బోధనత్తాక ఘలితము మిగతా ప్రభావాలు యెంత బాగా ఆలోచించబడి, ప్రయోజనాత్మకంగా, ఘలవంతంగా పుంటాయో దానిమీద ఆధారపడి వుంటుంది. బోధనా వద్దతిగా త్రమ శక్తి యెంత బాగా వెల్లడవుతోందో యెంత బాగా హేతువూ ఉద్దేశాల బోధన ఆలోచించబడిందో దానిమీద బోధనాత్మక సాధనంగా సాందర్భపు శక్తి ఆధారపడి వుంటుంది. పెద్దల వ్యక్తిగత ఆదర్శపు శక్తి బాగా ప్రభావం కలిగిస్తేనే, మిగతా అన్ని బోధనాత్మక వద్దతులూ సైతిక నిర్మలినత్వంతోనూ, ఔన్నత్వంతోనూ నిండి పుంబేనే, ఉపాధ్యాయుని మాటలు బోధనాత్మక శక్తిని సంతరించుకుంటాయి.

బోధనాత్మక ప్రభావాల మధ్య కొన్నివేల ఆధారితాలూ పరతులూ వుంటాయి. కడకి వీటిని పరిగణలోకి తీసుకునే మార్గమే బోధన తాలూకు ఘలితాన్ని నిర్మియిస్తుంది. వందలాది యితర ప్రభావాలు లేనట్లయితే వ్యక్తిత్వంమీద ప్రభావాన్ని పోగొట్టుకోవడం జరుగుతుందనీ, వందలాది యితర సూత్రాలని సాధించకపోయినట్లయితే యే సూత్రమైనా బోలుగా తయారవుతుందనీ, వాస్తవాన్ని అలక్ష్యం చెయ్యడంనుంచే బోధనాత్మకం జీవితంలో సరితూలేకపోతోందనే యెడతెగి విమర్శలు వస్తున్నాయనుకుంటున్నాను. వ్యక్తిత్వంమీద వందలాది వేలాది ఆధారితాల, పరస్పరాధారితాల చర్యలని పరిగణనలోకి తీసుకోలేక పోయినంత మేరకి బోధనా శాస్త్రం వెనకబడి వుంటుంది. బోధనా స్వరూపపు ఆధారితాలని, నియమాలని పరిశోధించి, వివరణ యివ్వగలిగినప్పుడే బోధన కచ్చితమైన, నిజమైన శాస్త్రంగా తయారవుతుంది.

....కొన్ని పుట్టేత్వపాలు బయల్దేరాయి. వసంత పుట్టేత్వపం - లిలీ ఆఫ్ ది వాలీ పుష్పపూ, త్యులిప, లైలాక పుష్పలా ఉత్సవాలు. మా సూలు మొదటి

ఆకురాలు కాలంలో మేం వేసిన లైలాక్ తోటలోకి, అడివిలోకి వెళ్లాం. అద్వితీయమైన రంగుల సమ్మేళనాన్ని చూడ ప్రయత్నిస్తూ, ప్రతి విద్యార్థి ఒక పూలగుచ్ఛాన్ని పోగుచేశాడు. మేం పచ్చిక మైదానం మీదకి వెళ్లి పుష్పగుచ్ఛాల్ని చూసి ఆనందించాం. మేము వాటిని మా తల్లులకి, మా మిత్రులు అంద్రేయ తాతకి, బట్టా మాముకీ యిచ్చాం. బట్టో చేరని చిన్న పిల్లల్ని పిలిచి వాళ్లకి చిన్న పుష్పగుచ్ఛాలు యిచ్చాం.

రెండవ ఉత్సవం గులాబీల ఉత్సవం. సూక్షులు గులాబీ తోటలోనూ, ఇంటి దగ్గర తోట మళ్లెల్లోనూ గుచ్ఛాలు పోగుచేశాం.

మూడవ ఉత్సవం అడివిపుష్యల ఉత్సవం. యిది అన్నిటినీ మించిన అనందాన్ని పిల్లలకి కలిగించింది. పుష్యలు ముఖ్యంగా అందంగా వుండే పొద్దుటివేళ మేము పొలంలోకి వెళ్లాం. అడివిపుష్యల గుచ్ఛాన్ని పోగుచెయ్యుడమనేది నిజమైన స్ఫుజనాత్మకత. ఆ గుచ్ఛాలని సూల్కి తీసుకొచ్చాం. విత్రాంతి తీసుకుంటూ అడివిపుష్యలు మా సూక్షులు తోటలో వికసిస్తాయని వూహించుకున్నాం. యెక్కడ మంచి అందమైన పుష్యలు పెరిగాయో గుర్తుంచుకుని ఆక్కడ ఆకురాలు కాలంలో విత్రనాలని పోగుచేశాం. పాచల్ని తప్పాం. అప్పుడు మేం వాటిని మా సూక్షులు తోటలో పాతాం. మా సూక్షులు దగ్గర అడవిపుష్యలు వూచాయి.

ఆకురాలుకాలపు పుష్టిత్వం లేదా చామంతుల ఉత్సవం వేసపికి విచారకరమైన వీడోలు. ఆ ఉత్సవాన్ని యెంత అలస్యంగా జరపవీలైతే అంత అలస్యంగా జరిపేందుకు మేము చాలా కష్టపడి పనిచేశాం... మేము చామంతి పొదల్ని చలిగాలులనుంచీ, మంచునుంచీ కాపాడాం. ఆకురాలు కాలపు వసంతోత్సవం తర్వాత మేము ఆ పొదలని గ్రీన్స్పాన్లో నాటాం.

మూడవ తరగతిలో పిల్లలు మొదటిసారి స్నౌడ్రాప్స్ అనే అడివి పుష్యల ఉత్సవం జరిపారు. అడివిలో నేలమీద యింకా మంచు వుంది, కాని నేల శీతసుఫ్ట్‌మైనుంచి మేల్కొంది. భార్షి జాగాల్లో వూడానీలం, తెలుపు పుష్యలు ఉదయించాయి. ఆ రోజు పిల్లలు తల్లులకి చిన్న పుష్పగుచ్ఛాలు తెచ్చారు.

త్రమలోని సంతోషపు ఆధారాన్ని పిల్లలు దర్శించేటట్లు చెయ్యాలని నేను ప్రయత్నించాను. తిండి బట్టలు సంపాదించడానికి, యేదో నెత్తిమీద ఆచ్చాదన వేసుకోవడానికి కాదు ఒక వ్యక్తి శ్రమించేది, తనకి యితరులకీ ఆనందం యచ్చే పుష్యలు తన యింటిపక్క పెంచడానికి కూడా అతను శ్రమించాలి. బాల్యంనుంచీ కూడా సంతోషాన్ని సృష్టించడానికి అతను శ్రమించాలి.

వీల్లలు బడివదువు ఆరంభించిన యేడాది తర్వాత వాళ్ల యిక్కదగ్గర మళ్లో సొందర్య దిశలు ప్రత్యక్షమయ్యాయి. దాదాపు అందరు పిల్లలూ గులాబీలు పెంచారు. అంతేకాక ప్రతిపిల్లవానికి తనకిప్పమైన పుష్యలుండేవి. వార్యా, లీదా, పణ్ణ, సెర్యోజు, కాత్యా, లరీసా, కోస్ట్రూలకి చామంతులంబే యిష్టం. సాస్య, జీనా, లూయా, లూయా, సాపలు కార్బేషన్స్‌నీ, తుయిలిప్‌లనీ పెంచారు. వాన్యా, వీత్య, పేత్రిక్లు కొన్ని లైలాక్

పొదల్ని పెంచారు. పుష్టిల్ని యెలా పెంచాలో, మొక్కల్ని యెలా కాపాడాలో, మొక్కలకి మంచి చోటు కోసం యెలా వెదకాలో నేను పిల్లలకి చెప్పాను.

కోల్యకీ అతని తల్లికి మధ్యన పువ్వులపట్ల ప్రేమ వాదానికి కారణమైంది. ఆ పిల్లవాడికి గ్రీన్స్‌హాస్టలో వనిచెయ్యడం అంటే యిష్టం. నేను అతనికి మూడు చామంతి మొక్కలిచ్చి వాటిని యెలా నాటాలో చెప్పాను. అదే సమయంలో మేము పిల్లలకి మంచి టొమాటో మొక్కలనారు పంచాం. కోల్య చామంతి మొక్కలతో బాటుగా డజను టొమాటో మొక్కలు యింటికి తీసికెళ్లాడు. అతని తల్లి టొమాటోలని పాతింది. కోల్య చామంతల్ని పాతాడు. రెండు వారాలతర్వాత వేట్లతన్నుకున్న చామంతి మొక్కల్ని వాళ్ల అమ్మ చూసి పికేసింది. పారేసిన మొక్కల్ని చూసి ఆ కుప్రాదు యేదుపు మొదలెట్టి తల్లిదగ్గరకి పరిగెత్తాడు. అవిడ నవ్వడం మొదలెట్టింది: “బీర్టీ, అస్సుడే మొక్కల కోసం పలవరించేటంత వాడినయ్యానంటావు? అవెందుకురా మనకి? యింతకాలం అవి లేకుండా బతకలా? యిప్పైనా అలాగే బతగ్గలం.” ఒక్క మాట బదులు చెప్పుకుండా కోల్య వాటిని తీసుకుని గాదె వెనకాల పాతాడు.

కొంతకాలం తర్వాత ఆ కుప్రాదు కొన్ని నీలాంబరం పువ్వులు తల్లికిచ్చి అన్నాడు: “అమ్మ, చూడు, యెంత బాగున్నాయో యివి” అని. యింతకాలాల్లో పిల్లవాడు సంక్లిష్టమైన అనుభూతులు నింపాడు. బహుళ అతను చెప్పుదలచుకున్నది “అమ్మ, మనింట్లో బతుకు కూడా యి పువ్వులంత బాగానూ వుండాలి” అని కావచ్చును.

పిల్లలు “పక్కి ఆస్పుత్రి”లో చాలా ఉత్సాహంగా విచేశారు. తుఫాన్ తర్వాత మేం అడివికి వెళ్లి చెట్లమీదనుంచి పడిన రెక్కలురాని చిన్న పిట్టల్ని పోగుచేసేవాళ్లం. “పక్కి ఆస్పుత్రి”లో దాదాపు అన్ని వేకల్లోనూ కంటాలు వినబడేవి... తీర్మానిన శీతాకాలపు చలిసమయాల్లో పిల్లలు గుమ్మడి గింజలతోటి పక్కి మేత నింపిన పక్కల్ని ఆస్పుత్రి కిటకీ బయట పెట్టారు. చాలా పక్కలు మేతకి అక్కడికి వచ్చేవి. ఆక్కడ తగినంత మేత లేకపోతే అవి ఒకటే గొడవచేసేవి. పిల్లలు గింజల్ని బల్లమీద వినిరేవాళ్లు. పక్కలు గదిలో లోపలికి వచ్చి మేతని తినేవి. క్రమేహి ఆ పక్కలు పిల్లలకి అలవాటుపడ్డాయి. ఎక్కువనేపు వుండేవి. బాగా చలి వణకించే రాత్రికల్లో అపి బయటికి పోయేవి కాదు. అవి పిల్లల భూజాలమీదా, చేతులమీదా, తలలమీదా వాలి కిచకిచలాడేవి. ఎండగా వున్నప్పుడు అవి మేతమేసి మళ్లీ యెగిరి పోయేవి. పిల్లలకి తమ పక్కిమితుల ఎడఱాటు అంటే యిష్టం వుండేది కాదు. పక్కలు కూడా యిది గమనించినట్టు వుంది: పిల్లలు వాటి కీచుకీచుధ్వనుల్లో క్షమార్పణ గ్రహించినట్టుండేది - క్షమించండి, మేం ఎక్కువనేపు వుండలేము.

కోల్య, యూర, సాప, పవ్వోలు గంటలకొద్దీ “పక్కి ఆస్పుత్రి”లో వుండిపోయేవాళ్లు. వాళ్ల యిళ్లదగ్గర చిన్నపక్కల మేత స్థలాలు తయారు చేసుకొమ్మని

పిల్లలకి చెప్పాను. గుమ్మడిగింజలు వున్న చిన్న అరలు కిలీకిలలో ప్రత్యక్షమయ్యాయి. పవ్వో చిన్న పక్కిగూడు తయారుచేశాడు.

పైకి యిదంతా కూడా బోధనకి సంబంధం లేనట్టు కనిపించవచ్చును. కానీ వాస్తవంగా, సజీవమైన వాటికోసం శ్రద్ధవహించడం సాకుమార్యాన్ని, అర్దతనీ నేర్చుతుంది.

నేను ముందే చెప్పినట్టు, భరద్వాజ పిట్ట పండగ మూడో తరగతిలో మొదలై శ్రమకి, కళాత్మక సృజనకి పండగ అయింది. ఆడపిల్లలు గోధుమ విండితోలి చిన్న భరద్వాజ పిట్టల్ని తయారుచేసి కాల్చేవాళ్లు. తమ సృజనలో పక్కి ఎగురుని ప్రతి వాళ్లూ వ్యక్తంచేయు ప్రయత్నంచారు. ఆడపిల్లలు ఒకళ్ల కొకళ్లకి తమ పిట్టల్ని చూపించుకున్నారు. వాటిలో వూరికి చలనమే కాదు, పాటని గ్రహించారు. “నీ పిట్టేం పాడదు. నా పిట్ట పాడతుంది” అని అనడం ఆ వేళ వినిపించింది.

పిల్లలు పెద్దవాళ్లయ్యాక వాళ్లు పొలాల్లోనూ, పతువుల క్లైతాల్లోనూ పని చేస్తారు, వాళ్లు సేధ్యగాళ్లగానూ, పాలుపితికేవాళ్లగానూ తయారపుతారు, వ్యవసాయకులుగానూ తోటమాలీలుగానూ తయారపుతారు. పొలంలో పని చెయ్యడం ఆలూకు సౌందర్యాన్ని చిన్నతనంలో అనుభవించడం వాళ్లు నేర్చుకోవాలి. మామూలు వ్యవసాయక శ్రమ వాళ్లకి సంతోషం యివ్వడం ముఖ్యం. ఆటలూ, శ్రమ శీతలత్వపు సమష్టి ప్రేరణా, సమష్టిలోని పరస్పర సంబంధాల సౌందర్యమూ, స్నేహమూ, పరస్పర సహకారమూ లేకుండా అది అనాధ్యం. మా విద్యార్థులు ఎప్పుడూ ఉమ్మడి ఆశయాన్ని తమ సొంత విషయంగా పరిగణించారు. దాని ఘలితాల గురించి ఆలోచించారు. కలిసి పనిచెయ్యడానికి మా తరగతి అలవాటు పడింది.

వసంతకాలపు తొలి రోజుల్లో మేము పతువుల క్లైతంలో పనిచేసే ఆన్యా తండ్రి దగ్గరకి వెళ్లాం. గాదె దగ్గర ఒక వెచ్చుతీ చోటుని యొంచుకుని అక్కడ చిన్న కొట్టంలో నాలుగు గొప్పపిల్లల్ని పుంచాడు. అవి మా కోసమన్నమాట. ఆయన అతి సీరసంగా పుండేవాటిని యొంచుకొన్నాడు. మనం వాటిని శ్రద్ధవట్టి, రోజూ పాలూ గడ్డి పెట్టి సాకి వాటికి బలం వచ్చేటట్టు చెయ్యాలని నేను పిల్లలతో చెప్పాను.

ఏదీ ఆసక్తి కలిగించలేని పరమ సోమరిపోతు పిల్లలూ, యేదీ కదిలించలేని కరినాత్ములూ పుంటారని తరచూ అంటారు. కానీ ఆది సరికాదు. పతువుల క్లైతంలో చిన్న గొప్పపిల్లలకి సంరక్షణ చేయడంలాంటి పనితో పనిపిల్లల్ని ఉత్సేజిరపచండి (ఎదిగే పిల్లలకి కాదు, పదకొండు పస్సెండేట్లు బాగా ఆలస్యమైపోయినట్టే లెక్క) పిల్లలతోటి ఒకటి, రెండు నెలలు పని చెయ్యండి, యొంత కరిన మనస్సుడూ యొలా చలించి పోతున్నాడో తెలుస్తుంది. కలిసి పనిచెయ్యడం గనక పిల్లలు ఆనందించగలికే, వాళ్లు పెద్దవాళ్లయ్యాక కష్టించి పనిచేసే వాళ్లపుతారు. మా క్లాసులో ఒక్క సోమరిపోతు, నిర్దక్షపూరిత విద్యార్థి లేదు. దానికి కారణం పిల్లలు మామూలు శ్రమతోటి ఉత్సేజితులయారు.

మేము మంచి గడ్డిని తీసుకుని పిండి చేశాం, దానితో గొర్రెపిల్లలకి అంబలి వండించాం. వాటికి పాలుపెట్టేవాళ్లం. గొర్రెపిల్లలు పచ్చిగడ్డిని మొయ్యెదం మొదలెట్టగానే పిల్లలు వాటికోసం గ్రీన్సోస్సనుంచి బాట్లి, టిట్టోకాదలు తెచ్చేవాళ్లు. గడ్డి పచ్చి తిరగగానే పిల్లలు మొయ్యుగలిగినంత తాజా మేతని తెచ్చేవాళ్లు. గాదె దగ్గర గొర్రెపిల్లల కోసం తాన్యా తండ్రి కుచెక్కుదు. మేం గొర్రెపిల్లల్ని ఆక్షాదిక రోజంతా అడుకోడానికి తోలేవాళ్లం. అది మా “గొర్రెల క్షీత్రం.”

స్వాళ్లు చదువు మూడో యేట యింకో కొత్త త్రద్ద వచ్చింది - అఖ్యాయిలూ, అమ్మాయిలూ అపుధూడని సాకాలనుకున్నారు. పాలక్కేతుంలో మళ్లీ మా కోసం ఇంకో జాగా కేటాయించారు. తమ దూళ్ల కోసం పిల్లలు శీతాకాలమంతా గ్రీన్సోస్సలో పచ్చిక పెంచారు. వేసవిలో మేము దూళ్ల కోసం గడ్డిని యెందబెట్టేవాళ్లం. దాదాపు ప్రతిరోజూ చాలామంది పిల్లలు క్షీతానికి వెళ్లేవాళ్లు.

వసంతరుతువు వచ్చాక గొర్రెల్నీ దూళ్లనీ పచ్చికబయల్లో కట్టియ్యదానికి తోలుకుపోయినప్పుడు పిల్లలు ఒంటరితనం ఆవహించినట్లు బాధపడ్డారు. ప్రకృతి మధ్యలో పచ్చిక లయలులో ఒక రోజుకేనా వుండాలని వాళ్లు అనుకున్నారు. అదివారంనాడు మేము అక్కడికి వెళ్లాం. కోసిన గడ్డిని మొయ్యెదం కోసమని మేము గొర్రెల్నీ గొర్రెపిల్లల్ని పడిలాం. గొర్రెపిల్లలకి తొలివసంతు గడ్డి మంచి మేత. వేసవికాలంలో స్వాళ్లు తరువాత పిల్లలు పచ్చిక బయలుకి దాదాపు రోజూ వెళ్లేవాళ్లు. బాల్యంలో రోజువారీ కృత్యాల అందంతో ఉత్సేచితుడు కాని యెవడూ మామూలు వ్యావసాయికపు పనిని ప్రేమించలేదు.

ఒడి మళ్లో పిల్లల పనిని కూడా ఆ భావనాత్మక జ్ఞాల దీప్తం చేసింది. మొదటి తరగతిలో మాకు 0.1 పొక్కారు నేలని కేటాయించారు. పెద్ద విద్యార్థుల సాయంతోటి పిల్లలు యిక్కడ యిటుకల గోడలతోటి, పెంకు కప్పుతోటి, చెక్కునేలతోటి, చిన్నిపొయి, నీలిగొట్టం, విద్యుత్థకీ అమర్చిన చిన్న యిల్లు కట్టరు - అంతా అసలైన యింటి లాగానే, అంత పెద్దది కాదంతే. వాళ్లు దాన్ని “ఆకుపచ్చ మందిరం” అని పిలిచారు. వాళ్లు ప్రకృతిని గురించిన కథలు చదవడానికి, వినడానికి అది యింకో సౌఖ్యపదమైన స్థలం ఆయింది. తర్వాత పిల్లలు మూడో తరగతిలో వున్నప్పుడు యా చిన్న యింట్లో మేము విత్తనాలతో ప్రయోగాలు చేశాం.

ఆ చిన్న యింటిని కట్టడం పనీ, అటూ కూడాను. ఆ పని పూర్తయాక, పిల్లలకి తమ చేతుల్లో చేసిన పనిపట్ల త్రద్ద పెలిగింది. ఆ చిన్న యిల్లు తమ త్రమ ఫలితమని వాళ్లకి తెలుసు. జీవితానుభవ స్థానాన్ని మరే వివరణా కూడా పొందలేదు.

ఉమ్మడి ఆస్తిని మన్నించ గలందులకు గాను, యితరులతో కలిసి పనిచేసే అనుభవాన్ని పిల్లవాడు పొందాలి. యొవళ్లకేనాగాని ఉమ్మడిదైంది ప్రియమైనప్పుడే పొదార్థిక విలువల సారం అవగతమవుతుంది. యా గుణం బాల్యంలోనే అలవడాలి. వయసొచ్చే పిల్లలు సామాజిక ఆస్తి దగ్గర కొచ్చేసరికి దుబాగా తయారవుతున్నారని

తోలి యవ్వనంలో, యెదిగేటప్పుడూ యెవళ్ళేనాగానీ పొదుపుగా అంతర్గత క్రమశిక్షణతో వుండాలని మీరు కోరుకుంటే, వాళ్ల సామాజిక ఆసక్తులు నిరాడంబరంగా వుండాలని మీరు కోరుకుంటే, తన సొంత ఆస్తి కాని వాటిపట్ల మనస్సాప్రిగా బాధపడాలని మీరు కోరుకుంటే, సామాజికమైందాన్ని విలువైందిగా గుర్తించడాన్ని మీరు బాల్యంలోనే వాళ్లకి నేర్చాలి. అది వాళ్ల వ్యక్తిగత ఆనందంలో భాగం అయిపోవాలి.

“ఆకుపచ్చ మందిరం” పక్కనే ఒక మడి వుంది. మేము గోధుమ, బాల్య, బిక్సిట్, మొక్కొన్ను, పొద్దుతిరుగుడు పుప్పులు పెంచాం. మేము విత్తనాలని ఆ యింటోలేనే యొంచుకునేవాళ్లం, అక్కడనే వంటని నిల్వచేసే వాళ్లం, ఎరువులు కూడా మిత్రమం చేసేవాళ్లం. ఏదో తెలుసుకుంటున్నామన్న దాని భావోదేకంతో పిల్లలు ఉత్సేజితులయ్యారు. పిల్లలు త్రద్గా అవగాహన చేసుకొంటూ పనిచేసేవాళ్లు. ప్రకృతి ధర్మాల రహస్యాలు వాళ్ల ముందు విశదమయ్యేవి ప్రకృతి శక్తుల్ని ఉపయోగించుకునే జ్ఞానం త్రమ ద్వారానే లభిస్తుండని వ్యక్తిగత అనుభవంద్వారా మా విద్యార్థులు గ్రహించేటట్లు నేను జాగ్రత్త పడ్డాను. ఒక గోధుమ గింజని గురించీ, త్రమవల్ల అది సార్ధకం అవడం గురించీ నేను పిల్లలకి చెప్పాను. మల్లిలో వున్న అధ్యుత జీవప్రపంచాన్ని పిల్లలు తెలుసుకున్నారు. మల్లిలోకి మేం జీవప్రస్తుతుని వేస్తున్నాం, మల్లి సారపంత మవతోంది. పిల్లలు తలా ఒక వంద గోధుమ గింజలూ నాటి, మొక్కలు యెలా పెరిగేదీ ఆసక్తిగా గమనించారు. గోధుమ కంకులు నిండుగా, గోధుమ పొల్లులేకుండా వుండేందుకుగాను, మల్లిని సారపంతం చేసే ప్రయత్నంలో పిల్లలు ఉత్సాహభరితులయ్యారు. ప్రతివాళ్లూ తమ మొక్కలకి యెరువులు వెయ్యాలనుకున్నారు. అతి చిన్న పనులని సాధించే ప్రేరణతో ఉత్సేజితులైన పిల్లలకి యిది నిజమైన స్థజన. వాళ్ల గోధుమ కాడత్తీ జాగ్రత్తగా కోసి తూచదానికిగాను వెయ్యాచిని వేర్చేవాళ్లు. ఎక్కువ వంట పోగుచేసినవాడు మహాదానంద భరితుడై పోయేవాడు, మిగతా పిల్లలు యింకా బాగా పనిచెయ్యాలని అనుకునేవాళ్లు.

పిల్లలు మొక్కల్ని ప్రేమించగలుగుతున్నారనీ, మల్లిలోనీ జీవాన్ని అనుభూతం చేసుకోగలుగుతున్నారనీ నాకు నమ్మకం కలిగింది. మూడు నాలుగు తరగతుల్లోవాళ్లు పొలంలో మామూలుగా పండించే గోధుమకంటే రెండింతలు వున్న గోధుమని పండించారు. మేము గ్రెన్సోఫోనోనూ, “ఆకుపచ్చ మందిరం”లోనూ, పోషక పదార్థాలలో తొమాటోలూ, దోసకాయలూ పండించాం. శీతాకాలంలో పిల్లలు కుళ్లిన ఎరువూ నల్లమల్లి కలిపిన పోషక పదార్థాన్ని తయారుచేసి పనంతరుతువులో దాన్ని మడిలోకి తీసికెళ్ళేవాళ్లు. ఆకురాలు కాలంలో పుప్పులంగా వుండే బంగాళదుంప, తొమాటో పంటల్ని పోగుచేసేవాళ్లు.

కొంతమంది పిల్లలు “ఆకుపచ్చ ప్రయోగశాలలో” కూడా పనిచేశారు. మధ్య తరగతుల పిల్లలకోసం నిర్మించిన ఇల్లు అది. పెద్ద పిల్లల పర్యవేక్షణలో యిక్కడ మా విద్యార్థులు తోపనిలోనూ, మొక్కల పెంపకంలోనూ ఆసక్తికరమైన ప్రయోగాలు

చేకారు. అడవి పళ్ల చెట్లకి తోటపక్కమొక్కల అంటుకట్టదం యొలాగో నేను వీల్లలకి నేర్చాను. రెండవ తరగతికి వచ్చేటప్పబికల్ల వీల్లలంతా యా సున్నితమైన పద్ధతిని మెలుకువతో నేర్చేసుకున్నారు. ప్రకృతిమీద జ్ఞానపు అధికారాన్ని సిద్ధాంతమూ ఆచరణల ఏకతనీ వాళ్ల గ్రహించారు.

ఇము అంటుకట్టిన వాటి ఘలితాలు చూడ్డానికని వసంత కాలం కోసం ఆత్మతగా కాచుకని పున్నారు వీల్లలు. అంటుకట్టిన కొమ్మలు చినురు తొడగ్గానే వీల్లల సంతోషానికి మేరలేకపోయింది. ఒక సమష్టి నారుమొక్కల క్షేత్రాన్ని మేము స్థాపించి ప్రతి యేదూ నారు మొక్కల్ని పెంచాం. పని చేసేందుకు నారు మొక్కల క్షేత్రం మరో అభిమానపొత్రమైన స్థలం అయింది. మూడవ తరగతి పూర్తి చేశాక వేసపికాలంలో మాకు ఒక అడవి పొదలో ఒక ప్లమ్ చెట్టు కనిపించింది. మాలో ప్రతి ఒక్కతల్లూ కూడా యేదో వోక అంటుకట్టారు - కొందరు ఆప్రికార్ట్, కొందరు ప్లమ్, కొందరు పీచ్. అన్ని అంటల్లా బతికాయి. ఒకే చెట్టు మీద అన్నిరకాల పళ్లచెట్లూ పెరగడం వీల్లలకి ఆత్మర్యం కలిగించింది. రెండేళ్ల తర్వాత పళ్లు కాశాయి.

ప్రకృతే ఆలోచనకీ, సృజనకీ, జిజ్ఞాసాత్మకమైన హేతువుకీ పుష్టులమైన ఆధారమని నేనిదివరకే అన్నాను. ప్రకృతి ధర్మాలు తెలుసుకోవడంలో, వీల్లపాదు వ్యక్తిగా తయారపుతాడు. కాబట్టి ప్రకృతి అభివృద్ధి దీర్ఘపథంలో తనే అత్యున్నతమైన దశ అని క్రమేహి తెలుసుకుంటాడు. ప్రకృతి తనంతట తనుగా అద్భుతాల్ని సృష్టించలేదు, పీల్లపాది సహజక్తిని అభివృద్ధి చెయ్యలేదు, బుద్ధికి పదును యివ్వలేదు, ఆలోచనని సంవద్యంతం చెయ్యలేదు. చురుకైన ప్రయత్నం లేకుండా, శ్రవమలేకుండా, దాని రహస్యాలని విశదం చేసుకోవడమూ, గ్రహించడమూ సాధ్యంకాదు. ప్రకృతి శక్తుల్ని ఉపయోగించుకోవడంలో మానవుడు తన చైతన్యముతమైన అడుగు వేసినప్పుడే, ప్రకృతి అతనికి ప్రతిఫలం యిస్తుంది. కాని ఆ ప్రతిఫలం మొదట్లో మితంగా, తరువాత అతను కొత్త ప్రయత్నాలు చేసేకొద్దీ, ప్రకృతిని లోతుగా తెలుసుకోనే మేరకు, అదే సమయంలో తను కూడా సృష్టించే ప్రయత్నం చేసే మేరకు, ధారాళంగా వుంటుంది. వీల్లలు త్రమించేకొద్దీ, వాళ్ల బుద్ధికి ప్రకృతి రహస్యాలు వెల్లడి అవుతాయి, యింకా కొత్త విషయాలు, తాము అవగతం చేసుకోనివి వాళ్లకి తలస్త పడతాయి. వాళ్ల యెంత తక్కువగా అర్ధంచేసుకుంటే అంత చురుగ్గా ఆలోచిస్తూనే వుంటారు; సందేహమే ఆలోచనకి దారి తీస్తుంది. దున్నిన నేలలో గోధుమ విత్తనం చల్లినవాటినుంచి పంట కోతకి వచ్చేదాకా వీల్లల్లో “యొలాగ?” “యొందుకు?” అని రెండు పందలపైగా ప్రశ్నలు తలెత్తాయి. చెట్లని పెంచడం, ధాన్యం పండించడం, వ్యాపార పంటల్ని పండించడం లాంటి పనులు కలిగించినంతగా ఆలోచనకి ప్రేరణని ప్రకృతి ప్రభావంలో మరేది కలిగించదు.

వాళ్ల ప్రతిభా విశేషాలూ, అభిరుచులూ కనిపెట్టేందుకు వీలుగా వీల్లల పనిని మార్పుప్రయత్నించాను. సుమార్లో వర్షప్రాప్తి పక్కనే చిన్నవీల్లలకి ఒక గదికట్టాం. సందంశకాలున్న బల్లల్ని అక్కడ పెట్టాం. అప్పుడు నేను నా చిరకాల వాంచితం

సాధించాను - పెద్దపిల్లలు రెండు చిన్న పరిమాణపు లేత్తయంత్రాలూ, ఒక బరమా చేశారు. చిన్న చిత్రికలూ. రంపాలూ, అరల్లోనూ సారుగుల్లోనూ పనిముట్లు వున్న యినవ సామాన్ పెట్టేలూ వున్నాయి. మెటల్ ప్లైట్లు, తీగా కూడా వున్నాయి. ఆరకంగా నిర్మాణానికి, నమూనాలు తయారుచేయడానికి అవసరమైన ప్రతీంగి వుంది. యా వర్క్షపోవ్ చిన్న పిల్లలు చాలామందిని ఆకర్షించింది, క్రమేహి పసి చేతివృత్తి కళాకారుల క్లబ్బు ఒకటి యేర్పడింది. పిల్లలు నమూనాలు చెయ్యడంలోనూ, నిర్మాణంలోనూ, అందమైన డిజైన్లు వున్న చెక్కపనిలోనూ ముఖ్యంగా ఆసక్తి చూపించారు.

మధ్యాహ్నం భోజనాల తర్వాత మేం వర్షుపొపులో చేరి ఏక కాలంలో కొన్ని ఆసక్తిదాయకమైన నమూనాలు తయారుచేసేవాళ్లం: గాలితో పనిచేసే విద్యుతీస్వేషనూ, విత్తనవద్ది యంత్రాలూ, తూర్పార బట్టే యంత్రాలూ, నిజమైన భవనాల్లు కనిపించే చిన్న ఇళ్లూ, చిన్న మెటల్ పనిముట్లకి అవసరమైన ఒక దెస్మూ సారుగూ చేశాం. కొయ్యతోటీ, మెటల్తోటీ సమూనా భాగాలు చేస్తూ పిల్లలు సమస్తిగా పనిచేశారు. సమూనా చిన్నడై, కళ్లుతంగా వుండాల్సి వచ్చే కొద్దీ దాన్ని పిల్లలన్నట్టు "నిజమైనది"గా కనిపించేటట్టు చెయ్యడం కష్టమైంది, అంతగానూ పిల్లలు తమ పనిలో ఆసక్తి చూపించారు.

పిల్లల్ని యా పనిలోకి తీసుకురావడంలో నా ప్రధాన లక్ష్యం యేమటంటే, వాళ్ ప్రతిభనీ, అభిరుచిలనీ జాగ్రత్తం చెయ్యడం, స్థజనాత్మకతలోని సంతోషాన్ని వాళ్కి యివ్వడం, భవిష్యత్తులో అవసరమయే సామర్థ్యాలనీ, నేర్చులనీ వాళ్కి యివ్వడం. నేను చూపించినదాంట్లో పిల్లలకి ఆసక్తి కలిగించ ప్రయత్నించాను: కొయ్య పనిలోనూ, మెటల్ పనిలోనూ, పనిముట్లని యొలా వాడాలో చూపించాను. వర్క్షపోవ్ మా పారం పిల్లలు చూస్తూ వుండగానే నేను ఒక చిన్న బొమ్ముమంచం చెయ్యడంతో మొదలైంది. బొమ్ముమంచం యొంత నిజమైందిగా కనిపిస్తే అంతగా పిల్లల కళ్లు మెరిశాయి. పనిహాళ్లు కూడా ఆ పనిలో పాలుపంచుకోవాలనుకున్నారు. చాలామంది నాకు సాయం చేశారు. బొమ్ముమంచపు చిన్నచిన్న భాగాలను వాళ్లు పెత్తికపుట్టారు, సాఫుచేశారు. యిక విద్యుతీస్వేషన్ మొదలెట్టేటప్పటికి నాకు సాయపడ్డమే కాదు, నిజమైన తోటి పనివాళ్లే అయారు పిల్లలు. యూర, వీత్య, మీషలు పనిముట్లని వాడటం తొందరగా నేర్చుకున్నారు. అందరూ పనిచెయ్యాలనుకున్నవాళ్లే, దాంతోటి యేకకాలంలో మేము కొన్ని నమూనాలు చెయ్యడం మొదలెట్టాం.

యిక్కడ సందర్భవుతూ ఓ విషయం చెపుతాను. పిల్లల ప్రతిభా సామర్థ్యాలు వాళ్ అరిచేతిలో వుంటాయి. ఆలంకారికంగా చెప్పాలంటే, వాళ్ వేళల్లోనుంచే స్థజనాత్మక చింతనాధార మూలానికి చిన్న పాయలు ప్రవహిస్తాయి. పిల్లల వేళ్లు యొంత కళ్లుతంగా, యుక్కిగా కదులుతాయో, వాళ్వేతులకీ శ్రమకి అనుకూలించే పనిముట్లకి మధ్య పరస్పర చర్య యొంత కళ్లుతంగా వుంటుందో, ఆ పరస్పర చర్యకి

అవసరమైన కదలికలు యొంత సంకీష్టంగా వుంటాయో, అంత స్వస్థంగా పిల్లల వివేచన తాలూకు స్జననాత్మక అంశాలు వుంటాయి, యిం పరస్పర చర్యలకి అవసరమైన కదలికలు అంత కచ్చితంగా, సున్నితంగా, సంకీష్టంగా వుంటాయి. పిల్లివాడి అంతరంగిక జీవితంలో చేతులకీ, ప్రకృతికి, సాంఘిక శ్రమకీ మధ్య వుండే పరస్పరచర్య యొంత గాధంగా ఉండో అంత సూక్ష్మబుద్ధిగా, శ్రద్ధాభువగా, అంత నిశిత పరిశోధన కలవాడుగా పిల్లివాడు వుంటాడు.

వేరేమాటల్లో చెప్పాలంటే, పిల్లివాడి చేతులు యొంత నేర్చుగా వుంటే పిల్లివాడు అంత చురుగ్గా వుంటాడు. కానీ నేర్చు అనేది యేదో సహజ బోధన వల్లరాదు. అది పిల్లివాడి బౌద్ధిక, శారీరక పటుత్వంమీద ఆధారపడి వుంటుంది. నైపుణ్యం పరిపూర్ణమయ్యే కొద్ది మానసిక శక్తి బలపడుతుంది. కానీ నైపుణ్యానికి ఆధారం వివేచన. చుట్టూతా వున్న ప్రపంచాన్ని గురించి పిల్లివాడు గ్రహించడం అనేది పిల్లివాడి చేతులకి, చుట్టూతా వున్న సాధనాలతో వున్న పరస్పరచర్యలో వుంటుంది. పిల్లివాడు కళలతో చూడుమే కాదు. చేతులతో కూడా, ప్రశ్నలు అడగడంలో జిజ్ఞసను వ్యక్తపరచడమే కాదు, శ్రమలో కూడా చుట్టూతావున్న ప్రపంచాన్ని గురించి గ్రహించడమనేది వుంటుంది.

“సంతోష చంద్రశాల” నాటినుంచీ కూడా మా పిల్లలు ఒక హార్షిరియమ్ తయారుచేశారు. అనేక రకాల కలప మొక్కలూ, విత్తనాలూ పోగుచేశారు. వాళ్ల పదార్థపు మూలకాలని అధ్యయనం చేశారు. ఆ చెయ్యదమనేది పరిశీలనా శ్రమంలోనే కాదు తమ చేతుల్లో చేసే పని ద్వారా, అతిసాధా పనిముట్లు, చిన్న సుత్తులూ, చాకులూ, కత్తిర్లూ, ఉల్లి ఉపయోగించి, నాటిని వాళ్లు అనేకమైన వాటిమీద వాడారు. ఒకటి రెండు తరగతుల్లో పిల్లలు చిన్న చాకుల్లో పని చెయ్యడం నేర్చుకున్నారు. విల్లో, యావ్, పోస్టార్, ఓక్, పైన్, ఫేరీ, చెర్రి లాంటి అనేక చెట్లనుంచి సున్నితమైన ముక్కలు కోసి వాటిని సాపుచేసి, కాగితం హీట్లమీద వాటిని అతికించి, కుట్టి, చేసే గట్టిగా వున్నాయా యింకా యేం లక్ష్మణాలున్నాయా అని పోల్చారు. యావ్ చెట్ల కాండాలమీద యేర్చడే జిగురుతోటి జంతుపుల బోమ్మలూ, పక్కి బోమ్మలూ చేశారు, ఆ జిగురుకి సాగేలక్షణం వుంది కాబట్టి. యావ్ కొయ్యనుంచి అక్కరాలు తయారుచేసి, దానికి “కొయ్య వర్షమాల” అని పేరుపెట్టారు. మా పూరికి దగ్గర్లనే ఒక నల్లిశాణపు రాయి గుహ వుంది. మచ్చురాళ్ల పోగుచేసుకోవడం కోసం తరచుగా మేం అక్కడికి వెళ్లేవాళ్లం. పిల్లలు చిన్న సుత్తులతోటి అత్రకం ముక్కలు కోసి, రకరకాల రంగు రాళ్లని పోగుచేశారు. మట్టితోటి చిన్న ఆట యిటికలు తయారుచేశారు, వాటిని యొండబెట్టారు, చిన్న నమూనా భవనాలు కట్టారు. వేసవికాలంలో కోత సమయమప్పుడు మేము రై, గోధుమ గడ్డిని “బాణాలు”గా సమానమైన పొడుగుతో కత్తిరించి టోపీల్లో కుట్టినేదానికి కాదలుచేశాం.

యది వూరికే వృత్తి సృజనాత్మకతకి సంసిద్ధం చెయ్యడం కాదు. పిల్లవాళ్ల హస్కోశలాన్ని అభివృద్ధి చెయ్యడంలో నేను వాళ్ల విచేచనాయిక్కల్ని అభివృద్ధిచేశాను. మేం విద్యుత్సైఫన్ నమూనా చేసినప్పుడు మెటల్ ముక్కల్ని తీసేసి కొయ్యిరేకల్ని పెదదామన్నారు పిల్లలు. “గట్టిగానూ తేలిగ్గానూ వుండే కొయ్య అయితే మనం రేకలు చెయ్యవచ్చు, అప్పుడవి చిన్న గాలివేసినప్పుడు తిరుగుతాయి” అన్నాడు సెర్సోజ.

ప్రాథమిక పారశాల నాలుగేళ్లల్ని పిల్లలు ముప్పెకి పైగా నమూనాలు తయారుచేశారు. ప్రతిదీ విద్యుత్సైఫన్ అంత కష్టమైందినీ. విద్యుత్సైఫన్లో చిన్న జనరేటర్ కూడా వుంది. యేలోలూ పిల్లల వ్యక్తిగత అభిరుచులు బాగా వెల్లడి అయ్యాయి. ఘార, వీత్య, మీప, సెర్సోజ, యూరలకి లోహాలన్నా యంత్రాలన్నా యష్టం కలిగింది. వాళ్ల సందంశకంతోటి గంటలకోద్ది పనిచేసేవాళ్ల, తెలియకుండానే కాలం గదిచిపోయేది. ఒకోఅప్పుడు వాళ్లని బలపంతంగా యిఱకీ పంపించాల్చివచ్చేది. వాళ్ల సందంశకంతోటి, నమూనా లేతీలతోటి పనిచెయ్యడం చూస్తే నాకు “సంతోష చంద్రశాల”లో వాళ్ల కొయ్య ఆక్కరాలు చెయ్యడం గుర్తుకొచ్చింది. చిన్ననాటి ఆసక్తులనిబట్టి వాళ్ల భవిష్యత్ వృత్తులనీ, ప్రత్యేకతలనీ వూహించడం అమాయికత్వం అవుతుందనుకోండి. నైపుణ్యం సంక్లిష్టమైన మార్పులకి గురవుతుందని జీవితానుభవం తెలియచేసోంది. బాల్యంలో వూహించుకున్నట్టుగా పెద్దయాక యొక్కదోగాని వుండరు.

శారీరక శ్రమ బోద్దిక బోధనతోటి సన్నిహితంగా ముడిపడి వుంటుంది. కౌశలం అనేది జిజ్ఞాసకీ కుశాగ్ర బుద్ధికీ, సృజనాత్మక ఉపాయానికి సాకారరూపం. తన వూహించిందాన్ని ప్రతి పిల్లవాడూ తన చేతులతో తయారుచెయ్యడం చాలా ముఖ్యం.

నాలుగో తరగతిలో వన్నప్పుడు పిల్లలు తమ పనిముట్లు, చిన్న చిత్రికలూ, బండచిత్రికలూ తామే తయారుచేశారు. అతి సాచా పనిముట్లుని కూడా వాళ్ల మరిచిపోలేదు: తోలుబోమ్మలాటలకీ, ఛాయా ప్రదర్శనశాలలకీ పనికివస్తాయని సరదాగా వుండే జంతువుల బోమ్మలూ, అధ్యాత కథల మంత్రకత్తె బాబా యాగా, మృత్యుర్విత మహాకాళం, తయారుచెయ్యానికి వాళ్ల చిన్న చాకులని ఉపయోగించారు. సెర్సోజ, మీపలు రెండు ఆక్షేరియమలు తయారుచేశారు, ఒకటి క్లాస్‌రూమ్‌కి, యంకోటి “అద్యత కథా మందిరానికి.”

పిల్లలకి యంకో ఆసక్తికరమైన పని సంతోషం కలిగించింది: ఒక చిన్న ఇంర్చుల్కంబశ్వన్ యంత్రంతో నడిచే విద్యుత్సైఫన్నని చేశాం. ఆ సైఫన్ తక్కువ లోట్టేజెటో నడిచింది, అంచేత పిల్లలకి ప్రమాదయేమీ లేదు.

మూడు నాలుగు తరగతుల్లో పిల్లలు తమ కిష్టమైన తావుల్లో వారంలో రెండు గంటలు గడిపేవాళ్ల, వాళ్ల “అకువచ్చ మందిరానికి,” వర్షోషాప్కీ, గ్రీన్‌హాస్‌కీ, లేకపోతే పని - ప్రాయాగికమైన మడికీ వశ్లేషాళ్ల. క్లైంటంలో పనిచెయ్యాలని

యిష్టపడేవాళ్ల అక్కడికి వెళ్లి గొర్రెపిల్లల్ని, ఆపుదూడల్ని చూసేవాళ్ల. యా సమయాల్లో విద్యార్థులు తమ కిష్టమైన పనిని చేసేవాళ్ల. నేను ఓ వారం ఒక చోటికి, యింకో వారం యింకో చోటికి వెళ్లేవాళ్లి. ప్రతి గ్రాపులోనూ ఒక ప్రత్యేకతరహ పనిపట్ల ఆసక్తి చూపించే పిల్లలు వుండేవాళ్ల. వాళ్లు చిన్న శ్రామిక సమపులును సంఘటిం చేసేవాళ్ల, తమ ఆదర్శంతోటి తోటివాళ్లని ఉత్సేజించి చేసేవాళ్ల. వర్షపొవలో జిల్లగే పనికి యూర నాయకత్వం వహించేవాడు. వాస్య తోటపనివాళ్లకి నాయకత్వం వహించేవాడు, వార్య తోటమాలీలకి. సాష జంతువుల్ని పెంచేవాళ్లకి బాధ్యదుగా వున్నాడు. యా పిల్లలు చాలా పనులు చెయ్యడమూ, తమ తోటివాళ్లకంటే యెక్కువ తెలుసుకుని వుండటమూ నాకు సంతోషం అయింది. మిగిలా పిల్లలు వీళ్లకి మల్లే చేద్దామనుకునేవాళ్ల. వాళ్ల పని సృజనాత్మక శక్తుల పోటి స్వభావం సంతరించుకుంది.

మా విద్యార్థుల బాల్యం గుర్తుచేసుకున్నప్పుడు, బాగా పనిచేసామన్న గర్వంలో మెరినే కట్టు జ్ఞాపీకి వస్తాయి నాకు. చేతిలో చిన్న రేడియో పట్టుకున్నాడు సెర్వోజి. అతను డాన్ని నాలుగో తరగతిలో వుండగా చేశాడు: మూడు నెలల పరిశ్రమ ఫలితం మహాదానందాన్ని యిచ్చింది. ఫేద్య వికసించే పీచ్చచెట్టు పక్క నుంచున్నాడు: ఒక అదివి ఘమ్ చెట్టుకి పీచ్చ అంటుకట్టి, యొదురుచూడగా చూడగా అది వువ్వులు పూసింది, పత్తకాసింది. పత్తవుల కొట్టంనుంచి గొర్రెపిల్లని పట్టుకొచ్చింది వాల్యు. ఆ సంతోషభరిత క్షణం నా మనసులోమెదివింది. నీరసంగా, జబ్బుగా వుండే గొర్రెపిల్లని ఆమె బాగుచేసి బలంగా అయ్యటట్లు చేసింది. తన ఎర గులాబికేసి చూసి తీనా సూర్యుడికేసి, వినీలాకాశంకేసి నవ్వుతోంది. మూడు గులాబి కొమ్మల్ని ఆ పిల్ల అడవి గులాబి పొదతో అంటుకట్టింది, అయ్యతమైన పొద పెరిగింది. సాష అని అనుకోగానే నా మనసులో చిన్న గోధుమమొపు పట్టుకున్న నల్లరంగుకళ కుర్రాడే మెదులుతాడు. అతను మూడు చదరపు మీటర్ జాగాలో పండించిన గోధుమని లెక్కేస్తే పొక్కార్కి ఎన్వై సెంట్సనర్లు తేలింది... సూర్యుకి దగ్గర్లోనే యెన్నో కొమ్మలున్న యాపిల్చెట్లకటి బాగా పెరిగింది. ప్రతియేదూ ఆ చెట్టు పూతకి రాగానే, ఆ గులాబీరంగు అద్దితీయమైన వర్షభాయలు ముచ్చటేనేవి, రాగి జట్టుజడలున్న ఒక చిన్న పిల్ల “యిది నా యాపిల్చెట్టు” అని నాతో చెప్పడానికి పరిగెత్తుకొస్తూ వున్నట్లు అనిపించేది. యాపిల్చెట్టు తీలిసారి పూతపట్టినప్పుడు కాత్యా చెప్పిన మాటలు అవి. కాని కోస్తూ విచారంగా కనిపిస్తాడు. అతను చిన్న దూడని చేరదీశాడు. అది అతని అనుసయానికి స్పందించలేదు, జబ్బుగా వుంది కాబట్టి.

ఆరకంగా నాకు అందరు పిల్లలూ గుర్తుకొచ్చారు. పిల్లలు తమ పనిలో నిమగ్నులైనట్లు నాకు కనిపించారు. యా ఆసక్తులే వాళ్ల తరవాతి జీవిత పథాలని యేమేరకేనా గానీ నిర్మయస్తాయని నేను అనుకోలేదు. ఒక పిల్లవాడు సజీవ పష్ట ప్రపంచాన్ని అభిమానించినంత మాత్రాన, పళ్ల తోటలోనో, పొలంలోనో పని అతనికి సంతోషాన్ని యిస్తే దానష్టం అతను తోటమాలిగానో, రైతుగానో అపుతాడని కాదు.

ప్రతిభలూ, సామర్జ్యాలూ, అభిరుచులూ వికసించే గుల్చాలీ పొదల్లాంబివి: ఒక పుష్టి పూస్తుంది, యింకోటి రేకులు విచ్చుకుంటుంది. ప్రతిపిల్లవాడికి కొన్ని ఆసక్తులు వుంటాయి. అవి లేకుండా పిల్లవాడి ఆంతరంగిక జీవితం సంపద్యంతంగా వుంటుందని హాహించడమే అసాధ్యం. కానీ ఒక విషయం యొప్పుదూ ఎంతో తేటత్తెల్లంగా వుండేది. యేదో ఒకతరహ శ్రమలో చెప్పుకోదగ్గ ప్రావీణ్యం సంపాదించేదాకా పిల్లవాడు ఒక వ్యక్తి కాలేదు. వని అనేది గాఢమైన వ్యక్తిగత సంతోషం కాగానే మానవ వ్యక్తిత్వం కనిపిస్తుంది.

వ్యక్తి ప్రావీణ్యం సంపాదించే వని ఒక బ్రిహోండమైన బోధనాత్మక శక్తి అవుతుంది. తనకి తాను ఒకదాన్ని స్పష్టించేవాడు అవుతున్నానన్న భావం వ్యక్తిని తన వున్న దానికంటే మెరుగు చేస్తుంది. బాల్యంలోనూ, యిదిగేటప్పుడూ, వ్యక్తి తన స్మఱనాత్మక శక్తులనీ సామర్జ్యాలనీ గ్రహించడం అనేదానికి యెంతో ప్రామాణ్యం వుంది. అందులో వ్యక్తిత్వం రూపు తీసుకోవడం తాలూకు సారం వుంది.

మనం యాదివరకే ప్రస్తావించుకున్న బోధనాత్మక ప్రభావాల సారూప్యతకి సంబంధించి ఒక నిబంధనని యక్కడ చెప్పాలి. శ్రమ అనేది వ్యక్తిత్వం రూపుతీసుకోవడంమీద ప్రయోజనాత్మక ప్రభావం కలిగించేదిగా అనేక పరస్పరాధిసాలతోటి, పరతులతోటి మిగతా బోధనాత్మక ప్రభావాలతోటి సన్నిహితంగా ముదీపడి వుంది. యా పరస్పరాధిసతలనీ, పరతులనీ గుర్తించలేకపోతే శ్రమ అనేది అసమాకరమైనా తప్పనిదిగా తయారవుతుంది. యిలాంటి శ్రమ హృదయానికి గానీ, బుద్ధికి గానీ యేమీ ప్రసాదించదు. వ్యక్తిత్వ బోధన గురించి చర్చించిన మా మనస్తులకష్ట సెమినారు, మిగతా ప్రభావాలతో బాటుగా శ్రమ సారూప్య ఉపయోగానికి చాలా శ్రద్ధ చూపించింది. బొద్దిక బోధనలో చేతుల పాత్రకి సంబంధించిన నివేదికమీద చర్చ చాలా ఆసక్తిని రేకెత్తించింది. శ్రమకి యితర బోధనాత్మక ప్రభావానికి సంబంధించిన పరస్పరాధిసతా, అంతరిక పరతులూ అనే సమస్యని మా ఉపాధ్యాయులు యింకా పరిశీలిస్తున్నారు.

యువ లెనిస్టులూ, మీరే దేశపు భాగ్య విధాతలు

పిల్లలు మొదటి తరగతిలో వుండగా నాకు మొదటి చేదోడు వచ్చింది. అరో తరగతిలో వున్న ఓల్ఫ్ అనే పన్నెండేళ్ల యువ పయనీర్. అక్షోభ్రిస్టులని యువ పయనీర్లలో చేర్చుకొనేటందుకు సిద్ధపరచే బాధ్యత తనకి యిమ్మని అమె అడిగింది. ఆమెకి పిల్లలంటే యిష్టం - అది ముఖ్యం. యువ పయనీర్ నాయకుల్ని మా బల్లో నియమించారు. పిల్లలంటే యిష్టపడి వాళ్లతో వచిచెయ్యాలనుకునే వాళ్లకి యించాధ్యతలు అప్పగిస్తారు. ఓల్ఫ్ నాకు యెన్నింట్లోనో సాయవడింది: ఆమె పిల్లలతో

ఆదుకుంది, వాళ్లతో అడవిలోకీ, పొలాల్లోకీ వెళ్లింది, వాళ్లకి యువ పయనీర్ వీరుల గురించి, మహాత్మర దేశభక్తియుత యుద్ధ కాలంలో సోవియట్ ప్రజల వీరకృత్యాల గురించి చెప్పింది.

ఓల్యూ మొదలుపెట్టిన కర్తవ్యం తర్వాత పదిహౌనేళ్లు సాగింది. యువ లెనినిస్టుల సిద్ధాంత బోధనలో పెళ్లపూత వహించింది. నా సలహాగేరకి ఆమె మహాత్మర దేశభక్తియుత యుద్ధపు వీరులతోచీ పిల్లలకి మొదటి సమావేశాలను నిర్వహించింది. ఆ వీరుల కథలు యెంత ఆసక్తికరంగా వున్నాయంటే, ఓల్యూ అన్నిలీని రాశేసింది. ఆమె నోట్టుమీద ఆధారపడి ఒక లిఖిత పత్రిక తయారైంది. “మహాత్మర దేశభక్తియుత యుద్ధంలో మా గ్రామమాసులు” అని దానికి పేరు. పిల్లలతో పనిచేసే కాలంలో మొదట ఓల్యూ, తర్వాత యువ పయనీర్లు ఒక వంద కథలకి పైగా రాశి, ఆ వీరుల ఫౌటోల్చి ఆ ప్రతికలో అతికించారు. యిష్టుడందులో ఆరువందల కథలు వున్నాయి. మాతృదేశభక్తిని నేర్చానికిది అమూల్యమైంది.

ఓల్యూకి పిల్లలతో అస్తమానూ వుండటమనేది యేదో కర్తవ్యమే రాశు, అభిమాను కూడా. యిది ఒక అధ్యాత్మమైన సహజశక్తి - మానవత్వపు సహజశక్తి. యూ శక్తి వున్నవాళ్లు చక్కటి బోధకులు అవుతారు, తమ పనిలో యెంతో అనందం పొందుతారు. బళ్ళే వుండే చిన్నపిల్లల్ని చూడండి, తమ స్నేహితుల కోసం ఏదో ఒకటి చెయ్యుకుండా వుండలేని పిల్లలుంటారు. మగపిల్లల్ని అయితే యిది కొంచెప్పల్లోనూ, యెగతాకి చెయ్యడంలోనూ, వేళకోకాలాడ్డంలోనూ కనిపిస్తుంది. ఓ చిన్న పిల్లదు తను అందరికీ నాయకుడవాలని తన మిత్రులంతా తన వెనక వుండాలని ప్రయత్నిస్తాడు. కాని శక్తి సామర్హ్యాలని యెలా ఉపయోగించుకోవాలో అతనికి తెలీదు. యూ ఉడకు శక్తిల్ని అఱగడోక్కుద్దని నేను ఉపాధ్యాయులకి సులహయిచ్చాను. అలారీగా, కొంపోగా వుండే పిల్లలే మీకు చేసోడు అవుతారు. అవసరమైన మార్గంలో యూ శక్తి సామర్హ్యాలని మీరు నడిపించుకోగలిగి వుండాలి.

యువ లెనినిస్టు సంఘంలో చేరేందుకు చేసే సంసీద్ధత, యువ పయనీర్ దళ కార్యకలాపాలు అన్నీ పిల్లలకి తమ పవిత్ర దేశంపట్ల గాఢమైన అభిమానాన్ని నేర్చాలి. తమ మాతృదేశం స్వేచ్ఛా స్వేతంత్రమ్యాల కోసం పోరాడిన యెంతో మంది రక్తంతో తడిసిపోయింది. మాతృదేశం పట్ల ప్రేమ దాని అందాన్ని అభిందించడంతో మొదలపుతుంది. పిల్లలవాడు చూసేది అతని జీవితంలో భాగమైపోతుంది. తమ మాతృదేశపు సొందర్యాన్ని, సోవియట్ ప్రజలు స్పష్టించిందాన్ని ఓల్యూ, నేనూ పిల్లలకి చూపించాం.

మేము వచ్చికబీలోకి వెళ్లి ఓ గుట్టపైన కూర్చున్నాం. గోధుమ పైరు పొలాలని చూశాం, పూతకొచ్చిన పట్లతోటని, బారుగా వున్న పొప్పర్ చెట్లపీ, వినీలాకాశాన్ని, భరద్వాజ వీట్లల పాటనీ మెచ్చుకున్నాం. మన తాత తండ్రులు నివసించినచోటు, మనమే నివసించి, పిల్లల్ని కని, పెద్దవాళ్లయి యా భూమిమీదనుంచి నిష్పుమించే చోటు, అలాంటి చోటుకి వున్న సొందర్యాన్ని

మెచ్చకోవడం మాత్రాదేశ ప్రేమకి ముఖ్య అధారాల్లో ఒకటి. మన పొలాలకంటే, వచ్చికమైదానాలకంటే సమ్మిద్ధమైన ప్రకృతి వున్న దేశాలు ప్రపంచంలో వున్నాయి, కని జన్మభూమి సాందర్భం పిల్లలకి ప్రాణప్రదమైందిగా వుండాలి. వసంతరుతువులో చెట్లు తెల్లగా కనిపించదాన్ని, హాహమొక్కల పువ్వులమీద తేసేగలు యెగరదాన్ని, యావిలేషట్లు పండటాన్ని, టొమాటోలు ముగ్గుదాన్ని పిల్లలు హారికే చూడటమే కాదు - దీన్నపురులేని కూడా తమ జీవితాల పూర్తత్వంగా సంతోషంగా పిల్లలు భావించాలి. ధగధగమెరిసిపోయే, ప్రకాశమానమైన ధృత్యాలతో వాళ్ళ బాల్యాలు నిండిపోవివ్వండి: తెల్లగా కనిపించే పశ్చతోట, బిట్టిట్ పొలాలమీద రుబంకారం చేసే తేసేగలు, దిగ్గందలం మీద కొంగలబారు యెగిరే గంభీర విసీల కూరదాంబరం, అస్తమయ సూర్యుని అరుణ రాంతిలో చలించే పొగమంచులో నీలపు కొండలూ, అద్భుతంలాంటి చెరువు స్తుమీద వల్గి విల్లో చెట్లు, రోచ్చువార పెరిగే పొచుగాలి పొప్పర్ చెట్లు - పీటన్నిదినీ యాడా పిల్లల హృదయాలమీద చెరవలేని ముద్ర వెయ్యునివ్వండి, తమ బాల్య సంచత్తురాల సాందర్భంగా, యెంతో ప్రియమైన జ్ఞాపకంగా హృదయంలో సింపడిపోసివుపడి.

ఒక తీతరాత్రి పంభామ్మిదేట్లు ఆలెన్నాందర్ మత్తోసావ్ తన తోచి యోధులకి తగలకుండా గుళ్ళను తట్టిపుచ్చడానికి శత్రువు మెష్టిక్ గన్మీద పడకపోయి వున్నట్లయితే, నిరొలాయ్ గమ్మేల్లో మంటలు చిమ్మే తన విమానాన్ని శత్రువు బాంకులమీదకి తిమ్మిపోయి వున్నట్లయితే, వోల్లానుంచి ఎల్లాదాకా వందలాది వేలాది పీరులు తమ రక్షణ్ణి చిందించకపోయి వున్నట్లయితే యివేపీ వుండేవి కాదని పిల్లవాడికి తెలియ సిప్పుడి. యిం హూతుకోచ్చే పశ్చతోటగానీ, తేసేగలుగానీ, మాఘర్యమైన తోలపాటలుగానీ, సూర్యోదయం వేళ ఆమ్మ దుష్టీతో జాగ్రత్తగా క్షాణి క్ర్ష్పుపుడు వచ్చే కమ్మన్సి కలుగానీ, యేమీ వుండేవి కాదని పిల్లవాడికి తెలియినివ్వండి. పిల్లవాడు జీవిత ఆనందాన్ని అనుభవించే ఆ క్షణంలోనే యిం థావాన్ని పిల్లవాడికి కలిగించాలి. మన హూత్లోనే, యిం పొలాలమీదే, యిం చెట్లకిందే యొలా సోపియుల సైనికులు మన మాత్రాదేశ స్నేహా స్నేహంత్రంత్రాల కోసం పోరాధింది నేను పిల్లలకి చెప్పాను.

మనుగడలోని ఆనందం అంటే, వ్యక్తిగౌనికి సంబంధించిన స్నేహజ్ఞానపు తేటవే వ్యక్తికరజే కాదు, చుట్టూలా వున్న ప్రపంచం గురించి మొత్తం గ్రహించడం, తన చుట్టూలా వున్న దానిలో పిల్లవాడికి గల క్రిద్యాత్మక దృక్కుథం. సోపలిస్తు సమాజంలోని జీవిత కర్మం యెమిటంటే మా విద్యార్థులకి చుట్టూలా వున్న ప్రపంచంలోని అందం బాల్యంలో సంతోషానికి ఆధారాలైన వాటిలో ఒకటి - మనుగడలోని సంతోషం. అందుచేత పిల్లవాడికి ప్రతి పువ్వు ప్రతి గడ్డి పరక సంతోషం కలిగించేట్లుగా బోధకుడు చూడాలి. అందంగా వున్నంత మాత్రాన చుట్టూలా వున్న ప్రపంచం విల్లలకి ప్రియమైంది అవుతుందా? యెందుకంటే మనుగడలోని సంతోషం అనేది పిల్లవాడు హర్షముంచి అందుకునే

సంకీర్ణ సంతోషాలకంటే యేమీ కాదు. తమ మాతృదేశ స్వేచ్ఛ స్వాతంత్ర్యాల కోసం తమ ఆత, ముత్తాతలు చిందించిన రక్తం, స్వేదం, కస్యుక్కుచూసి, బాధవడినప్పుడే ప్రజలకి చుట్టూతా వన్న ప్రపంచం ప్రియమైంది అవుతుంది.

ఆస్తిత్వంలోని ఆనందం యి ఆనందాన్ని పరిరక్షించినవాళ్ల సమక్కంలో బాధుతతో మిళితమైనప్పుడు యెవళకేనా మాతృదేశం అవధిలేనంత ప్రియమైంది అవుతుంది. యి మిళితంకావడంలోనే యువతరం వాళ్ల సైతిక సాందర్భాత్మక ఏకత వ్యక్తమవుతుంది. ఆస్తిత్వంలోని ఆనందం నిశ్చితంగా వుండాలనేం కాదు. బాల్యంనాటి ఆనందం దుఃఖమూ, బాధలూ, సోషలిస్టు సమాజపు స్వేచ్ఛాయుత పోరుడి ఆనందం పేరుపీద త్యాగాలు చెయ్యడమూ లాంటి వాటితో ముసురుకు పోకూడదని థావించే ఉపాధ్యాయులు తప్పుచేస్తున్నారు.

తోలి ఆకురాలు కాలపు యొండగా వుండేరోజుల్లో ఘలభారంచేత యావిల్చెట్ల కొమ్ములు వంగుతాయి, ద్రాక్షగుత్తలు పక్కాని కొస్తాయి, సూర్యుడు కళ్లంపిద గోధుమ పొవులు బంగారు చాయ తిరుగుతాయి. ఓల్యా, నేనూ పిల్లలని గ్రామపు శివారు దగ్గరకు తీసికొళ్ళాం. అక్కడ యెత్తెన దిబ్బ వుంది. దాని మీదసుంచి దూరపు అందమైన దృశ్యం గోచరిస్తుంది. ఆకుపచ్చగా వుండే పుచ్చకాయలూ, యింకా అవతల వున్న పచ్చతోట కనిపిస్తాయి. పొడుగాటి పొప్పల్ చెట్లూ, పచ్చికమైదానమూ, శిత్కాలపు గోధుమ వున్న పచ్చటి పొలాలూ వున్నాయి. దిగ్ండలంపీద పొగమంచు కమ్మిన ముదురునీలపు దిబ్బలు వున్నాయి. పిల్లలకి అది తిరిగిరాని అనుభవ క్షణం. తమముందు విస్తరించుకున్న సాందర్భ నేపథ్యంలో తమ ఆనందదాయకమైన పసితనపు అంశని వాళ్ల అనుభవించారు: వాళ్ల తల్లులూ తంప్రులూ మెరినే కళ్లతోటి ఆ సుదూర క్షేత్రాలనుండి యెళ్లకి తిరిగి వచ్చేవాళ్ల. నేను మంచీ చెడుల గురించి ఒక కథ చెప్పాను. మంచి జయం పొందడం పిల్లలకి సంతోషం కలిగించింది.

చుట్టూతా వన్న ప్రపంచపు సాందర్భం స్వర్ఘసీయం కాకుండా మాతృదేశ థావనని మీరు జాగ్రత్తం చెయ్యలేరు. తమ ఆనందదాయకమైన బాల్యం కోసం హర్షితరంవాళ్ల యొంతలి మూల్యం చెల్లించారో దాన్ని గురించి చెప్పేప్పుడు, వాళ్ల మాతృదేశపు సహజసాందర్భం పిల్లలకి దర్శనీయం చెయ్యాలి. బాల్యంనాటి యి మారుముల స్థలాన్ని పిల్లల స్పృతిలో చిరస్థాయిగా వుండేటట్లు చెయ్యండి. మహోన్నత మాతృదేశ చిత్రాన్ని యి స్ఫలంలో ముడిపడ నివ్వండి.

అకురాలు కాలంలో ఒకనాడు, ఆ దిబ్బమీద కనిపించి కనిపించకుండా వున్న ఒక పల్లాన్ని పిల్లలకి చూపించాను.

“యి పల్లంకేసి చూడండి. కాలగతిలో యిది హూడి పోయి, దీని మీద గడ్డి మొలిచింది.... కానీ యివాళలాగే యొండ వున్న ఒక ఆకురాలు కాలపు రోజున మన సైన్యం యి రోడ్ముటే దీపర్ నది కావల వెనక్కి తగ్గుతోంది. ఒక యువయోధు యెషిన్గన్సు చేత్తో పట్టుకుని యి గుట్ట పైకి వచ్చాడు. శతువుని నిలోధించడానికి,

వాళ్ల ద్వివర్ సదిని చేరమండా వుండేందుకు అతను యా గుట్టమీద నిలిచిపోయాడు. మొటార్ సైకిల్ మీద వచ్చే శత్రువులు అతనికి కనిపించారు. మెష్టిన్ గన్ సైనికుడు వాళ్లని హతం చేశాడు. ఛాసిస్టులు యా గుట్టమీద ఫిరంగి గుట్లూ, తుపాకీసుట్లూ వద్దించారు. చూడండి యిది దక్కిణంవేపు యెలా తవ్వుకుపోయిందో. యా నేలమీద యింకా ప్రాణాంతకమైన యినప ముక్కలు వున్నాయి. ఆ పేలుట్లు ఆగాయి. మొటార్ సైకిల్ వాళ్ల మళ్లీ ఐయల్సేరారు. మళ్లీ గుట్ట స్పుండించింది. సోవియట్ సైనికుడి గుట్లచేత శత్రువులు హతులయ్యారు. ఛాసిస్టులు గుట్టమీదకి టాంక్ పంపించారు. యా చెట్లాకా వచ్చి అది కాల్పడం ప్రారంభించింది. కాల్పడం ఆగిపండి. మళ్లీ మొటార్ సైకిల్ వాళ్ల ప్రత్యక్షమయారు. మళ్లీ గుట్ట స్పుండించింది. మన యువయోధుడికి చేతిమీదా, తలమీదా, ఛాతిమీదా తీవ్రమైన గాయాలు తగిలాయి. అయినా అతను పోరాదుతునే వున్నాడు. అతని కళమీద రక్తప కారుతోంది. తన మాతృదేశపు వినీలాకాసాన్ని కడసారి చూస్తున్నాడని అతనికి తెలుసు. కానీ ఒక ఫిరంగి గుండు తన మెష్టిన గన్ను వక్కన వేల్చినప్పుడు మాత్రమే అతని గుండె కొట్టుకోవడం మానింది. సాయంత్రం రెతులు యిక్కడికి పచ్చి, ఒక గుంటు తమ్మి రక్తసైతమైన కాయాన్ని భననం చేశారు. సోవియట్ సైనికుడి ప్రాప్యప శత్రువునుంచి యా గ్రామాన్ని విపుక్తం చేసేనాటిదాకా ఆ సైనికుడి అవశేషాలు యిక్కడ వున్నాయి. ఆ సైనికుని మిత్రులు వచ్చి యా గుంటలోసుంచి అతని అవశేషాలు తీసి సైనిక మర్యాదలతో ఉమ్మడి శ్వశానంలో భననం చేశారు. ఆ పీరుడి పీరు మనకి తెలీదు, అతను యొక్కడ భననం అయింది అతని తల్లికి తెలీదు.”

పీలుల హ్యాదయాలు మాఖింతో నిండిపోయాయి. జీవిత సౌందర్యమూ, యా ఫలపు సౌందర్యమూ వాళ్లడి యింకా ప్రియమయ్యాయి. ఆ పీరుడి నేత్రాలగుండా వాళ్ల ప్రపంచాన్ని చూశారు. తాము సుఖశాంతులతో బతికేటందుకుగాను, ఆకారంలో మిఱుకుమనే సక్కుగ్రాలుండేందుకుగాను, వచ్చికా, యావిల్ చెట్లు సుపానపలు వెడజల్లేందుకుగాను, పచ్చికమ్మానం మీద గొల్లభామ పాట వినిపించేటందుకుగాను, ఉగాదినాడు మంచుతాత యిచ్చిన కానుకలు తమ తలగడలకింద అమ్మ పెట్టందుకుగాను ఆ పీరుడు ఆత్మార్వణ చేశాడు. పీలులు నిశ్శాంగా అయిపోయి రక్తంలో తడిసిన నేలకేసి చూశారు. ప్రతి మహిముడ్ని, గడ్డిపరకనీ, పసనాథినీ వాళ్ల లాలనగా స్పురించారో అనిపించింది వాళ్లకి.

మా విద్యార్థులకి చాలామందికి ఆ రాత్రి నిద్ర పట్టలేదు. వాళ్ల కళ్లముందు తమ స్ఫుర్తిశశ్వ పచ్చిక బీదు వుంది, అది ముందు యెండలో వెలిగిపోతోంది. తర్వాత పొగ కమ్మి చీకటిపోయింది. వాళ్ల గుండెలు బాధతో సలిగిపోయాయి: తాము ఆవేళ చూసిన అందాన్ని, మళ్లీ యేడూ, ఆ పైయేడూ చూడజోయే అందాన్ని, ఆ సైనికుడు యిక చూడలేదు. ఆ ఆలోచన రాగానే వాళ్ల కళ్లల్లో నీటు తిరిగాయి, నిద్రలో తల్లుల లాలనపూరితమైన వెచ్చుడి చేతులు తగిలాయి.

ఆ మర్మాదు స్నాలు మొదలవకముండే వార్యా నాదగ్గరకి వచ్చింది.
ముందురోజు సాయంత్రం తను కూర్చున గీతాన్ని చదివింది:

బీదు పక్క లోడ్పువార
వున్నది యెత్తెన గుట్ట
యెన్నే యేత్తుగ దానిని
గాలిహోరు ముంచెత్తెను
ఆకురాలు కాలపు
ఆవిర్లస్సియు తాకిపోయె
ముప్పుర శత్రువు ఒక్కడు
దండెత్తి వచ్చే దేశంపై,
గుట్టపైన నిలుచుండెను,
యువ యోధుడు ఒక్కడు
శత్రుబాదినుండి అతడు
ఆ బాటను కాపాడెను.
గుండెలోన గుండుదూరి
యువ యోధుడు మరణించెను
పాతగుట్ట పైన ఒరిగి.
కంపించెను నేలమీద
అతని రక్తసీక హృదయం.
నల్లబడెను ఆకాశం
కారుమబ్బు కమ్మివేసె
సూర్యజ్యే ఆ క్షజంలో.
హూ బతుకుల సౌభ్యంకై
ప్రాణార్పణ చేసితివా
యువయోధా మరువలేము
నీ త్యాగం మరువలేము.
యెన్నబీకీ, యెన్నబీకీ
నీ హృదయం చిన్నమైన
ఆ చోటే పాతినాము
నీ స్నేహి చిప్పాంగా
ఓకు చెట్టునొకబి మేము.

ఒక వారం తర్వాత మేము మళ్లీ ఆ గుట్ట దగ్గరికి వెళ్లాం. ఆ వీరుడెవరో, యొక్కడ పుట్టాడో, యొక్కడ చదివాడో, అతని తల్లి యొవరో పిల్లలు తెలుసుకోవాలనుకున్నారు. ఇప్పుడు పిల్లలు విన్నదీ కన్నదీ అంతా తమ మాతృదేశం కోసం ప్రాణత్యాగం చేసిన ఆ వీరుడి కళ్లతోటే చూశారు. తమ అనుభూతుల్ని వ్యక్తం చేసే యేదేనా చేడ్చామని పిల్లలు అనుకున్నారు. చెట్లనుంచి ఆకులు రాలిపోయాక, ఆ యొత్తెన గుట్ట మీదకి ఒక చిన్న బీక్ చెట్టుని తీసికెళ్లాం. పిల్లల హృదయాల్లో మృదువైన దయాపూరిత భావాలు స్పందించేటప్పుడు మాటలకి బౌచిత్యం లేదు. పిల్లలు గాఢమైన అనుభూతితో ఆ పని చేశారు. ఆ గుట్టని పారితం చెయ్యడానికి మేము ఆ చెట్టుని పాతటం లేదు - ఒక వీరుడికి సజీవ స్ఫూర్తి చిహ్నాన్ని సాధిస్తున్నాం.

ఆ గుట్టమీద బీక్ చెట్టు పెరగడం కష్టమని పిల్లలకి తెలుసు. కాని ఆ కష్టాలేమీ వాళ్లని భయపెట్టేల్సు. తీణాకాలంలో మంచుకప్పి ఆ చెట్టుని మేం సంరక్షించాం. వసంత కాలంలో గుట్ట అంతా పచ్చికతో కమ్ముకు పోయినప్పుడు, చెట్టు మెగ్గ తొడించా అని చూడ్చానికి పిల్లలు వెళ్లివాళ్లు అది యేడో పూరికి చెట్టుని గురించిన చింత మాత్రమే కాదు, ఒక యోధుణ్ణి దర్శించడం. ఆ చిన్న ఓకు చెట్టు పత్ర భరితమైంది. ప్రతి చిన్న ఆకులోనూ ఆ భయంకర దినపు ప్రతిధ్వని వినిపించింది. ఆ వీరుడై ఖననం చేసిన వృద్ధులు ఆ సాహసకృత్యం జరిగిన రోజుని జ్ఞాపకం చేశారు. ప్రతి సంవత్సరమూ మేము ఆ రోజుని తేజోవంతమైన కీర్తి పున్న రోజుగా, స్మృతి దినంగా, విచారకర దినంగా జరిపేవాళ్లం. పిల్లలు ఉదయమే బడికి వచ్చేవాళ్లు. ప్రతివాళ్లూ పుప్పులు తెచ్చేవాళ్లు. వాళ్లు కళకళలాడే పూలగుచ్చం తయారుచేసి ఆ వీరుడు నేల కూలిన చోట వుంచారు.

తమ మాతృదేశపు స్వేచ్ఛ స్వాతంత్యాలని పరిరక్షించిన పాతతరం వాళ్ల వీరత్వానికి ప్రతీకగా పిల్లల అంతరంగంలో ఆ గుట్టమీది చిన్న జాగా నిలిచిపోయింది. “పాతతరంవాళ్లు దేనికోసమైతే రక్త తర్పణం చేశారో ఆ దేశపు భాగ్యవిధాతలు మీరు. మన మాతృదేశం సంపద్యంతంగా శక్తిపంతంగా తయారయేటట్టు చూడవలసింది మీరు” అని నేను పిల్లలకి చెప్పేను.

వెచ్చగా వున్న ఒకరోజున నేనూ, ఓల్యూ పిల్లల్ని “వీరుల పార్చు”కి తీసికెళ్లాం. ఛాసిస్టు దురాక్రమణ కాలంలో, 1941 ఆకురాలు కాలపు ఉత్తరార్థంలో విషాదకరమైన వీరోచిత సంఘటన జరిగింది. ఆ స్థలంలో విద్యార్థులు నిర్మించిన కీర్తి స్ఫూర్తి చిప్పుం యిది. ఛాసిస్టులు సమష్టి వ్యవసాయ క్లీటపు పత్కతోటని నరికేసి జాన్సెన్స్ట్రీప్స్ కేంపు పెట్టారు. ముళ్ల తీగలవెనక, బయలులో ఆకలితో నకనకలాడుతూ అర్ధనగ్నంగా అరువేల మంది సోవియట్ సైన్యపు ఆఫీసర్లు, సైనికులూ మృత్యు ముఖంలో వున్న చోటది. వాళ్లకి ఆగడానికి మంచినీళ్లు లేవు. చలిగా వుండే ఆకురాలు కాలపు రాత్రుళ్లలో వాళ్లు గడ్డకబ్బిన నేలనుంచి మంచని పోగుచేసుకున్నారు, ఆకుల్ని తిన్నారు. ప్రతిరోజు డజన్లకోద్ది సైనికులు

చనిపోయేవాళ్లు, పాశవికమైన క్రూరత్వంతో వాళ్లందరు చనిపోవడంకోసం ఛాసిస్టులు యెదురుచూస్తూ వున్నారు. అప్పుడు శిబిరానికి పక్కనే వున్న మందుగుండు గిడ్డంగిని పేశేసి, తమ విహానాల్లోనుంచి బాంబులు విసిరి తమ జనాన్ని తామే హతంచేసుకున్నారని సోవియట్ సైన్యంపీద ఆరోపణ చెయ్యుచ్చు.

సోవియట్ దేశభక్తులు కానేసెన్లోప్స్ కేంపులో ఒక రహస్య సంఘని స్థాపించి సామూహికంగా పొరిపోడానికి సిద్ధమయారు. రాత్రి చలిలో, వాసలో గాలిలో వేలాదిమంది వజవజ వటికిపోతూవుంటే, ముళ్ల తీగ కంచె వారయిరవైతావులకి ఆఫీసర్లు, సైనికులూ పాకి వెళ్లారు. అది వాళ్లకి అవసానమే. వాళ్లు ముళ్లతీగపీద సజీవ వంతెనలయ్యారు. వాళ్లమీదనుంచి నదుచుకుంటూ చాలామంది పొరిపోయారు. ఆ రాత్రి రైతులు నాలుగువేలమందికి పైగా మనుషుల్ని దాచేశారు. గస్టోగాని, వాళ్ల తొత్తులుగాని వీళ్లెక్కడ వున్నదీ కనిపెట్టలేకపోయారు. మృత్యుముఖంలో వున్న నాలుగు వేలమంది సైనికులు తిరిగి తమ మాత్రదేశ స్వాతంత్ర్యం కోసం పోరాదే శ్రేష్ఠుల్లో చేరేందుకుగాను నాలుగువందల మంది ప్రాణత్వాగం చేశారు.

ఛాసిస్టుల బారినుంచి గ్రామం విముక్తం అయాక బడిపెట్లలు నవనవలాడే పొర్కులో ఆ వీరులకి సజీవ స్టూపి చిహ్నంగా ఆ స్టులం వుండిపోవాలని అనుకున్నారు. వాళ్లు జాగాని శుభ్రంచేసి, కయ్యలు పూచేసి నాలుగు వందల ఓక్క చెట్లని పొతారు - తమ మిత్రులకోసం ప్రాణార్పణ చేసిన వాళ్ల కోసం నాలుగువందల సజీవ స్టూపులు. ఆ ఓక్క చెట్లు యింకా యింకా నిటారుగా పెరగుతాయి. తర తరానికి ఆ వీరుల సాహస గాఢ అందుతూనే వుంటుంది. ఓక్క వృక్షాలని పాతిన కొన్ని యేళ్లకి యువ పయసీర్లలో చేరిన నూతనతరం విద్యార్థులు దానికి పక్కనే తమ ఓక్క చెట్లు పొతారు. వీరులరక్తంతో తడిసిన ముళ్లతీగ దగ్గర, వాళ్ల ప్రాణాలు భూమిలో కలిసిన ఆ చోట, అన్నిటి కంటే పొదుగైన ఓక్క చెట్లు పెరగాలి.

నేనూ, ఓల్యా పీల్లలని అక్కడికి తీసికెళ్లాం. అమె పీల్లలకి ఆ వీరుల సాహస కృత్యం గురించి చెప్పి తన ఓక్క చెట్లుని చూపించింది. తాము యొప్పుడు యువ పయసీర్లవుతామా అని పీల్లలు కనిపెట్టుకు కూర్చున్నారు.

వసంతకాలం వచ్చింది. లెనిన్ జన్మదినం* కౌద్రిరోజుల్లో వస్తుంది. ఆ పండగరోజున నూతన యువ లెనినిస్టులని చేర్చుకోవడం సందర్భంగా యువ పయసీర్ల సభ జరిగింది. మేము మళ్లీ “వీరుల పొర్కు” దగ్గరకి వెళ్లాం. ప్రతి పీల్లవాడూ ఒక చిన్న ఓక్కమొక్క పొరా, తట్ట యొరువూ తీసుకువచ్చాడు. ఆ మొక్కల్ని పాతి వాటికి నీట్లు పోతారు. ఏప్రిల్ 22న సాహస కృత్యంతో నిండిన

* 1870 ఏప్రిల్ 22న లెనిన్ జన్మించాడు. ప్రతి యేదూ ఆ రోజు అయిన స్టూపి దినంగా జరుపుకుంటారు.

స్లంలో పిల్లలకి యువ పయనీర్ టైలని వాళ్ల పెద్ద మిత్రులు కట్టేశారు. యువ లెనినిస్తులు తమ సోషలిస్టు మాతృదేశపు నిజమైన దేశభక్తులుగా వుండే ప్రమాణం తీసుకున్నారు.

సంవత్సరంలో యెన్నోసార్లు మేము “వీరుల పార్చు”కి వెళ్లేవాళ్లం. వసంతకాలం తొలిరోఱల్లో చెట్లనుంచి యొండిపోయిన ఆకులనీ కొమ్మలనీ పీకేసి, చలికి దెబ్బలిస్టు మొక్కల స్నానే కొత్తమొక్కల్ని పొతేవాళ్లం. ఆకురాలు కాలంలో ఆ వీరులు తమ సాహస కృత్యుల సాధించిన రోజున మేము అక్కడ యువ పయనీర్ సభ పెట్టేవాళ్లం. ముక్కలీగల కంచెబదులు అక్కడ ఓక్ చెట్లు పెరిగాయి. పిల్లలు నిశ్శబ్దంగా వచ్చి తమ తమ చెట్లకింద పుప్పులు పెట్టేవాళ్లు. ఆ మరుపురాని రాత్రి నేల రక్తంతో తడిసిన చోట అస్టర్ పుప్పులు, చామంతులు కళకళ లాడేయి.

యెంతో సంతోషంగా ఘండేరోజున, అంటే దీర్ఘ విషారయాత్రకి ముందుగాని, వేసవి తొలిరోజునగాని మేము “వీరుల పార్చు”కి వెళ్లేవాళ్లం. ఆ స్లంలో యొప్పుధూ కూడా పవిత్రమైన నిశ్శబ్దప ఘండేడి. అక్కడ యొవక్కు పరుగులెత్తేవాళ్లు కాదు, ఆటలాడేవాళ్లుకాదు, అరుపులూ, తేకలూ ఘండేవికాదు. ఆ స్లం ప్రకృతి సాందర్భానికి, విత్రాంతికి, అధ్యయనానికి అనుకూలం. మహాత్తర దేశభక్తియుత యుద్ధంలో మరణించిన వీరుల బిల్లలూ అర్థాదికి వస్తారు. ఎక్కణ్ణో ఆర్ధాలీక్ మహాసముద్ర తీరంలోనో, కార్బైతియున్ పర్వతాల్లోనో అనువలు బాసిన తండ్రికి ఖుతుడిక్కడ నివాట లర్పిస్తాడు. తమ ప్రాణశ్యాగంతో సోవియట్ ప్రజల శాఖ్యప్రదమైన జీవితం పరిరక్షించిన ఆ వీరుల గాథ, యా యెండనీ, పుప్పులనీ, నిర్మింధుతమనీ సోవియట్ ప్రజలకి పరిరక్షించిన ఆ వీరుల సాహసకృత్యం తరతరానికి సంక్రమిస్తుంది.

ఆ గుట్టమీద ఓక్ చెట్టు యింకా యింకా పొడుగు పెరుగుతుంది. సగర్యంగా కొమ్మలు చాచుకుని ఆకాశపుటంచుల్ని స్పృశించే ఆ చెట్టుని పెద్దవాడైనవాడు చూసే ఆతని గుండె వేగంగా కొట్టుకుంటుంది. ఆతని మాతృదేశం అతనికింకా ప్రియమైంది అవుతుంది.

దశాబ్దాలు గడిచిపోతాయి. యుద్ధంలో పోరాడినవాళ్లు ఘండరు. ఆ యుద్ధంలో పోరాడి, ఫాసిస్టు బానిసత్యభయంనుంచి మానవాళిని కాపాడిన వీరుల సాహసకృత్యాన్ని అభినందనతోనూ, కృతజ్ఞతతోనూ నూతన తరం గుర్తుంచుకుంటుంది.

ఆ యుద్ధపు దారుణాలు, అది తెచ్చిపెట్టిన విషటులు, భగ్భగమండే మంటలు, బాంబులు పేలినప్పుడు చచ్చిపోతున్న వాళ్ల ఆర్రాపాలు, ఫాసిస్టు జర్మనీలోనీ బానిసలుగా మగేవాళ్ల వేడి నిట్టుర్పులు, యుద్ధరంగంలోకి వెళ్లే తండ్రుల గాధాలింగాలు, తమ తండ్రులో, భర్తలో యుద్ధంలో గతులైనారన్న వార్తలు అందుకున్న ఆడవాళ్ల రోదనలు యేవీ కూడా మరిచిపోకూడదు... మతులైన వీరుల కాశ్వత స్పృశి చిహ్నానికి నూతన తరం పునాది వెయ్యాలి. ఆ దురాక్తమణ కాలంలో

బానిసత్యానికి గురిచెయ్యబడ్డ సోవియట్ మహితలకీ, మగవాళకీ యిప్పుదు మేం చదువుకునే బడి తాత్కాలిక జైలుగా వుండేది. మీరు విషయాన్ని యెస్సుటికీ మరిపోకూడదు, పిల్లలూ. మీరు పెద్దవాళ్కవుతారు, మీకూ పిల్లలు పుడతారు. శత్రువువట్ల విద్యోషాన్ని మీరు వాళ్కకి జ్యోతిని అందించినట్టు అందివ్వాలి.

యుద్ధానికి ముందు మా గ్రామంలో 5,100 జనాభా వుండేది. మా సహగ్రామస్థలు 837 మంది, 785 మంది పురుషులూ, 52 మంది స్త్రీలు - మహాత్మర దేశభక్తియుత యుద్ధంలో హతులయ్యారు. అంతేకాక ఫాసిస్టు మృత్యు శిబిరాల్లో 69 మంది చనిపోయారు - క్షుద్రాధవల్ల పరమ కిరాతక చిత్రపాంసల వల్ల వాళ్క చనిపోయారు. వాళ్కని చంపి, కాల్పోశారు. ఫాసిస్టులు వాళ్క అస్సికలతో కిరాతంగా ప్రవర్తించారు. శైథిల శిబిరం అయిన బూహోన్వాల్కి దగ్గర్లో వైమర్ నగర పరిసరాల్లో మీ సోదరుల, తండ్రుల, తల్లుల అస్సికలు రైతుల పొలాలకి యెరువులయ్యాయి. పిల్లలూ, మీ హృదయాలమీద మీ సోదరుల, తండ్రుల, తాతల అస్సికలని తాడించనివ్వండి. మీ పిల్లల మనవల హృదయాలమీద కూడా తాడించనివ్వండి. 276 మంది యువతీయువకులని మీ గ్రామంనుంచి జర్చసీ ఫాసిస్టు శిబిరాలకి బండిలుగా తీసుకునిపోయిన విషయం మర్చిపోకండి. అతి శ్రమకీ, ఆకలికీ గురై 194 మంది మృత్యు శిబిరాల్లో చనిపోయారు, కొంత మందిని సజీవంగా కాల్పోశారు. పావెర్ సోదరుళ్ళి బోహుమ్య నగరానికి తీసుకుపోయి నిరసన ప్రకటించినందుకు యొరగా కాలే సలాకలతో అతని కళ్లు పెరికేశారు. బతికుండగానే ఒక కొయ్య మోడుమీద అతన్ని మేకులతో కొట్టేశారు. కమ్యూనిస్టు ప్రచారం చేసిందని తాన్యా సోదరిని సజీవంగానే పూఢేశారు. కోస్త్ర మామని యినప బోసులోకి గెంటేశారు. అక్కడ కొస్త్ర రోజులు దిగంబరంగా బాధపడి, ఆ బాధతోబో అతను చనిపోయాడు. పారిపో ప్రయత్నించిన యూర బంధువుని ప్రాణంతో వుండగానే వేళుక్కలు పాల్చేసి, వాటిచేత చీల్చించేశారు. వాల్యూ బంధువు బిడ్డని ఆమెనుంచి లాగేసి ఆమె కళ్ల ముందే ఒక ఫాసిస్టు ఆఫీసరు ఆ బిడ్డతలని రాతికేసి కొట్టాడు. 26 సంవత్సరాల వయసును ల్యాస్పా అత్తని ఆమె నాలుగేళ్క కూతురితోటీ, మూడేళ్క కొడుకుతోటీ ఆస్ట్రవిట్స్ శైథిల శిబిరానికి పంపారు. ఆ శిబిరంలో తల్లినుంచి పిల్లల్ని వేరుచేశారు. “వాళ్కకి జబ్బుగా వుంది. దయచేసి వాళ్కని నాతో వుండనియ్యాండి” అని ఆమె ఫాసిస్టు ఆఫీసరుతోటీ చెప్పింది. “వాళ్కకి జబ్బుగా వుంటే మేము నయం చేస్తాంలే” అని ఆఫీసరు అరిచాట్ట. ఆ వ్యాకులపూదయురాలైన తల్లి కళ్లముందే ఆ పిల్లల్ని నగ్రంగా, రాళ్కేసికొట్టి, వాళ్క శరీరాలమీద బూటుకాళ్కతో చిత్రకతన్నాట్ట....

“యా విషయాలన్నీ మనం గుర్తుంచుకోవడమేకాదు, మానవ అంతరాత్మ స్థృతిని అన్ని భావితరాల వాళ్కకీ మనం అందివ్వాలి” అని నేను పిల్లలకి చెప్పాను. మేము ఒక గ్రామ స్పృతి చివ్వుం ఏర్పాటు చేయాలని నిర్ణయించుకున్నాం. సోవియట్ మాతృదేశ స్వేచ్ఛాస్వాతంత్ర్యాల కోసం అసువులర్పించిన వీరుల

శ్రీపులతో ఒక గాలరి ఏర్పాటు చేయాలని అనుకున్నాం. మూడో తరగతి ఆఖరులో, నాలుగో తరగతి ఆరంభంలోనూ వీల్లలు వూక్కొని అన్ని కుటుంబాలనీ దర్శించారు.

ఫాసిస్టు మృత్యుజిల్లాల్లో భాదలు అనుభవించిన వాళ్లవీ, యుద్ధంలో హతులైన వాళ్లవీ పోటోలు వాళ్ల తల్లులు యిచ్చారు. ఆ పోటోల ఆధారంగా చిత్రించిన శ్రీపులని మేము “కీర్తి విచారాల మందిరం”లో పెట్టాం. అది స్పృతి చిహ్నానికి సాంది. దాన్ని నూతన తరం పిల్లలు క్రమేణ పూర్తిచేస్తారు. మేము పెట్టుకున్న లక్ష్యం అది. మరొకసారి యుద్ధం లేకుండా వుండేటందుకు, ప్రజలంతా సోదరులుగా బటిచేటందుకు, వీల్లలు యుద్ధం కోసం, మృత్యువు కోసం కాకుండా శాంతి సాఖ్యాలతో జీవించేటందుకు యిం కర్తవ్యాన్ని నిర్వహించడం మా విధి. యిది సర్వప్రపంచ ప్రజలపట్లూ మాకున్న విధి. ఫాసిజం తాలూకు దారుణాలు పునరావుతంం కాకుండా వుండేటందుకు మేము దేన్నీ మర్మపోకూడదు. క్రమించకూడదు.

ఒక విపోరయాత్ర మకాం అప్పుడు మేము ద్వీపర్వనది తీరంలో ఒక రాత్రి గడిపొం. కనుమలో పున్న బుగ్గసుంచి నీట్లు తేవడానికి పిల్లలు కొన్నిసార్లు వెళ్లారు. ప్రతిసారీ వాళ్లు చుట్టు తిరిగి వెళ్లాల్సి వచ్చింది. దారిలో అడ్డంగా పున్న పెద్ద బిందులాటిని చుట్టి వెళ్లాల్సి వచ్చేది.

“ఆ రాయి అక్కడిందురు పడివుంది? పొదల్లోకి పోవాలంటే అందరూ చుట్టు తిరిగి యెందుకు వెళ్లాలి? దాన్ని దారిలోంచి తీసేద్దామా?” అని పిల్లలు అడిగారు. పిల్లలు ఆ బందురాతిని దారిలోసుంచి దొర్రించేశారు, అందులో దురుద్దేశమూ యేమీ లేదు. ఆ మర్మాదు ఉదయం ఒక ముసలి బెస్టపాదు మా దగ్గరికి వచ్చాడు. ఆ రాయి యేమైందని మమ్మల్ని అడిగాడు. అతను తమని పొగుదుతాడని పిల్లలు అనుకున్నారు, కానీ అతను తల పంకించి, “ఆ రాయి యిక్కడ చాలా కాలంగా పుంది. యిదే దాని చోటు...” అన్నాడు. అప్పుడు ముగ్గురు సోవియట్ వేగులవాళ్ల సాహసకృత్యం గురించి చెప్పాడు. ద్వీపర్వనది కోసం జరిగిన మహా పోరులో నదిని రాబివచ్చి వాళ్లు ఈ రాయి వెనక్కాల తమ మెషీన్ గన్ఱతో కాపు వున్నారు. ఒకపగలూ, ఒకరాత్రి అక్కడ పున్నారు. శత్రువు సంఖ్య ఎక్కువగా వుంది. ఫాసిస్టులు శిరంగులూ, తూటాలూ వాళ్ల మీద వర్షించారు. కొన్నిగంటలనేపు పేలుడు పడ్డాలూ, తూటాలూ వాళ్ల పక్కన పేలుతూనే వున్నాయి. కానీ ఈ రాయి అభేషయైన దుర్ఘంగా వుంది. ఆ రాత్రి సోవియట్ పైన్యం నదిని దాబివచ్చి వేగులవాళ్లని కాపాడింది. రక్కసైక్కమై, తూటాముక్కలూ, గుళ్లూ గాయపరచినా లొంగకుండా వేగులవాళ్లు రాతి వెనక్కాల వుండిపోయారు. ద్వీపరు అవతల సైనిక అస్పృతికి వాళ్లని పంపారు. వాళ్ల పేర్లు యొవళ్లకీ తెలీవు. ఆ వీరుల సాహసకృత్యానికి చిప్పుంగా నల్లని బిందురాయి మాత్రం నిలిచిపోయింది. పిల్లలు ఆ రాతి దగ్గరకి వెళ్లి, దాని ముందు చాలాసేపు నుంచున్నారు. దాన్ని మళ్లీ పొదలనుంచి దొర్రించుకు వచ్చి యథాస్థానంలో పెట్టేశారు. అప్పుడు మాత్రమే ఆ రాయి తూటాతునకలతోటీ,

గుట్టతోటే పెళ్లలు వూడిపోయిందని గమనించారు. ప్రతి పిల్లవాడూ జ్ఞాపకార్థంగా ఒకో ముక్కని యేరుకున్నాడు.

అప్పటినుంచీ మా పిల్లల దారి ఆ పవిత్రమైన రాయి పక్కనుంచే. గుట్టమీది “వీరుల పార్పు”లాగా యి నల్లని బందరాయి కూడా పిల్లల పసి హృదయాల్లో దేశభక్తి ఖాపాలని జాగ్రత్తం చేస్తూ సాహసకృత్యాల సౌందర్యానికి ప్రతికగా నిలిచిపోయింది.

తమ ముందుతరంవాళ్ల సాహసకృత్యాలపట్ల బాల్యంలోనే వాళ్లకి యొలాంటి షైఫరి వుంటుందో దానిమీద ఒక వ్యక్తి నైతిక దృక్షాధమూ, సామాజిక ఆసక్తుల దృష్టి, తమ మాతృదేశం కోసం చేసే శ్రమా ఆధారపడి వుంటాయి. మేము ఆ రోజు పని చేస్తున్న ఆ గుట్టమీద వీరుల రక్తం చిందించనే భావనతోటి పిల్లల హృదయాలు ఉద్యోగం కావాలి. తమ మాతృదేశపు మంచి కోసం యిలామీద చేసే పని చాలా ఆనందచాయికమైందనీ, ఆ ఆనందం కోసం ప్రజలు మృత్యు గహ్వరం చౌచ్ఛే పోరాటం చేసారనీ విశ్వాసాన్ని అనుభూతులే దృఢతరం చేస్తాయి. తమ కోసం కాంతినీ జీవితాన్ని పదిలం చెయ్యడానికి పొపర్ చెట్లకిందా, బర్బ్ చెట్లకిందా, యాఫిల్ చెట్లకిందా, ఓక్ చెట్లకిందా తాత్కుత నిద్రలోకి పోయేందుకు జీవితాలని అర్పించినవాళ్ల వల్లే తాము లేటోపంతమైన సూర్యకాంతిలో నడుస్తున్నారు, వినీలాకాశాన్ని దర్శిస్తున్నారు అని పిల్లవాడి అంతరంగపు మారుమాలల్లో అంతరాత్మక కంఠం జాగ్రత్తం అవుతుంది.

యువ లెనినిస్టులకి యి కంఠమే తాము తమ దేశపు భాగ్య విధాతలని గుర్తుచేస్తుంది. పూర్వతరంవాళ్ల స్టోంచిన పాదార్థిక ఆధ్యాత్మిక విలువలపట్ల భాగ్యవిధాతల దృష్టి పెద్దహాడైన పోరుడికి మూలాధారం అయ్యేది. తమ జీవితాలని సురక్షితం చేసినవాళ్లపట్ల విధేయతతోటి పిల్లల కృషిని ఉత్సేజితం చేసే మార్గాన్ని గురించి నేనూ ఓల్యు ఆలోచించాం. ఒక రోజున పిల్లలు పొలానికి వచ్చారు. వట్టి బీడుగా వున్న నేలలో గోధుమ పంట కోసమని ఆ బీడుకి వాళ్ల ముప్పె, నలభై తత్తల పచ్చి యొరువు తేవాల్చివచ్చింది. ఆ పని కష్టమైంది, విసుగు కలిగించేదీ. పని మొదలయ్యే ముందే, 1943లో వోల్గా నది దగ్గర జరిగిన మహత్తర యుద్ధంలో ఉక్కేనియన్ యువజన లెనినిస్టు సంఘ సభ్యుడు మిహయాల్ పనికాకొ చేసిన సాహసకృత్యాన్ని గురించి ఓల్యు పిల్లలకి చెప్పింది.

ఆ పంథామ్మిదేళ్ల యువకుడు ఫాసిస్టు టాంక్ మార్గాన్ని అడ్డగించే ఒక కందకంలో నుంచున్నాడు. శత్రు టాంక్ కందకం సమీపించింది. ఆ టాంక్ని వేలైయుడానికి పేలుడు మందుగుండు మిక్రమం వున్న ఒక సీసాని రుణిషిస్తూ అతను తిప్పాడు. ఆ క్షణంలో, ఒక గుండు చేతిలో యెత్తిపట్టిన సీసాని బద్దలు చేసింది. ఆ ద్రవం భగ్గున మండింది. అతని బట్టలు అంటుకున్నాయి, మొఖండాకా మంటపాకింది. పొగ, మంట తన వెనక జాడవిదుస్తూ వుంటే సజీవ జ్యులగా వున్న అతను లేచి టాంక్ పైపు పరిగెత్తాడు. అతను తన చేత్తో పేలుడు మందుగుండు

నింపిన ఆభరి సీసా పట్టుకున్నాడు. శత్రు టాంక్ కవచంమీదకి యొక్కాడు. సీసాతోటి టాంక్ గోపురాన్ని కొట్టాడు. టాంక్ అంటుకుని గిరగిర తిరిగింది. టాంక్ పేలిపోతుందనగా ఆభరి క్షణంలో ఆ సైనికుడు నిటారుగా నుంచుని మంటలేస్తూ వున్న తన చేతిని పైకెత్తి అరిచాడు. అతని యుద్ధారావాన్ని సైనికులు విని కండకాలనుంచి దూకివచ్చి శత్రువుని తరిమేసి వీధిని స్వేధించి చేసుకున్నారు.

పిల్లలకి ఆ కథ హత్తుకుంది. ఆ క్షణంలో అమరంగా, జీవంతో ఆ వీరుడు వాళ్ళ వక్కనే నుంచుని “మన మాతృభూమి పవిత్రమైన నేల కోసం నా ప్రాణాలు అర్పించాను. దానిమీద గోధుమ పండతోందో, ఉమ్మెత్త దుబ్బాలు పెరుగుతున్నాయో పట్టించుకోకుండా యేవట్టండగలరు?” అని అంటున్నట్టు కనిపించింది. ఆ క్షణంలో అంతర్జాత ప్రబోధం ప్రతివాళ్ళకీ వినిపించింది: నేను ఉధాసీనంగా పుండకూడదు అని.

పిల్లలు వని ప్రారంభించినపుడల్లా వాళ్ళకి వీరోచిత కృత్యాల కథ ఒకటి చెప్పాలని అనుకోసు. తను పని చెయ్యుకుండా సోమరిగా పుంచే మాతృదేశంపట్ల తన కర్తవ్యాన్ని నిర్మరించడం లేదని పిల్లవాడికి చెప్పానివ్వకట్టేదు. కర్తవ్యాలావిధి పవిత్రమైంది, దాన్ని పిల్లవాడు గుండెలో దాచుకోవాలి. అదే సమయంలో సాహసకృత్యాలు పిల్లవాడి మనసులో పోరసత్వ భావాలని జాగ్రత్తం చేస్తూ పిల్లవాడికి యొలా జీవించాలో బోధించడం అనేది ముఖ్యం. చెయ్యబోయే పనికి, దానికి యే సంబంధమూ లేనట్టుగానే, యే ప్రబోధమూ లేకుండానే మిహయాల్ పనికాకా సాహసకృత్యాన్ని గురించి చెప్పమని ఓల్యాకి సలహా యిచ్చాను. అలా అయితే పిల్లవాడు తన మాతృభూమిలోని ఆ స్థలాన్ని ఒక పౌరునిగా చూస్తాడు.

యువ లెనినిస్టుల సంస్థలో పిల్లలు చేరడం

మూడవ తరగతి ముగిసేదానికి కొంచెం ముందు 1955 వసంత రుతువులో పిల్లలు వి. ఐ. లెనిన్ యువ పయనీర్ సంస్థలో చేరాడు. యువజన సంస్థ కమిటీ ఓల్యానీ వాళ్ళకి నాయకత్వం వహించేందుకు నియమించింది. అప్పుడామె యెనిమిదో తరగతిలో స్థంది.

జీయా కొస్కాడెమ్యూనిస్టుయా అనే యువ పయనీర్ డళపు తొలి సమావేశం లెనిన్ జయంతి దినం ఏప్రిల్ 22న సాంప్రదాయికంగా జరిగింది. అంతకు ముందునుంచీ ఓల్యా ఆమె మిత్రులు పిల్లల్ని యువ పయనీర్ శైళుల్లో చేరేటందుకు సిద్ధం చేస్తున్నారు. యెనిమిదవ తరగతి వాళ్ళ లెనినిస్టు పార్టీ గురించీ, యువజన సంస్థ గురించీ, యువ పయనీర్ సంస్థ గురించీ పిల్లలకి చెప్పారు.

“మిమ్మిల్ని బాగా ఉత్సేశితం చేసిన సాహసకృత్యాలు సాధించిన వ్యక్తిపేరు మీ దశానికి పెట్టుకోండి” అని ఓల్యా వాళ్ళకి చెప్పింది. పిల్లలందరూ యేకరిగివంగా తమ దశానికి స్టాలిన్గ్రాడ్ యుద్ధ వీరుడు మిహయాల్ పనికాకా పేరు పెట్టాలనుకున్నారు.

మా దళపు సూక్తి వాక్యం యేమిటంటే “లెనిన్ లాగా పోరాడి జయించాలి” అని. ఓక్ చెట్టు ఆకులూ, దాని కాయలూ మా పోరాటానికి, మా సహజ పరిసరాలని పరిపుష్టం చేసే చివ్వాలి.

యువ పయనీర్ సభకి విద్యార్థులే కాక, వాళ్ళ తల్లిదండ్రులు, మహాత్ర అక్షోబరు సోషలిస్టు విప్లవంలో పాల్గొన్నవాళ్లు, గెరిల్లా ఉద్యమంలో పాల్గొన్నవాళ్లు, అంతర్యుద్ధరంలో పాల్గొన్న సిద్ధహస్తులు, 1919లో మా వూళ్లో మొట్టమొదట యువజన సంఘాని స్థాపించిన వాళ్లు వచ్చారు.

పెద్ద పచ్చికమైదానంలో సభ జరిగింది. ఎనిమిదవ తరగతి యువ పయనీర్ దళం భావి యువ లెనినిస్టులైన మూడో తరగతి వాళ్లకి అభిముఖంగా నుంచున్నారు. ఎనిమిదవ తరగతి రథపు కౌన్సిల్ నాయకుడు తమ దళం ఆ నాటితో తన కార్యకలాపాలని నిలివివేస్తుందనీ, మూడవ తరగతిలోని యువ లెనినిస్టులకి జ్యోతిని అందిస్తుందనీ చెప్పాడు.

పిల్లలకి పయనీర్ టైలు యిచ్చే క్షణం వచ్చింది. మా సూక్తీ సంపదాయం ప్రకారం తన కార్యకలాపాలు మానుకునే పయనీర్ దళం తన టైలని యువ పయనీర్లలో చేరే అక్షోబ్రిస్టులకి యచ్చింది. అబ్బాయిలూ, అమ్మాయిలూ తమ యువ పయనీర్ టైలని తీసి తమ చిన్న మిత్రులకి కట్టేశారు. తను స్నేహం చేసిన పిల్లలవాడికి ప్రతి విద్యార్థీ తన టై అందజేశాడు. మూడవ తరగతిలోని వాళ్ల అక్కలూ, అన్నలూ యెనిమిదవ తరగతిలో వున్నారు. ఆ పెద్ద పిల్లలు తమ యెర్రని టైలని కుటుంబ వారసత్వంకింద చిన్న పిల్లలకి యచ్చారు. ఎర్ర టైలు తీసుకుని పిల్లలు యవ లెనినిస్టుల ప్రమాణం చేశారు. మిహయాల్ పనికాకొ లాగా దృఢమైన, సాహసావేతమైన దేశభక్తుల్లాగా పుంటామనీ, “లెనిన్ లాగా పోరాడి జయించాలి” అనే తమ సూక్తికి అనుగుణంగా జీవిసామనీ ప్రమాణం చేశారు. వాళ్లు యువ పయనీర్లలో చేరిందానికి గుర్తుగా ప్రతి పిల్లలవాడికి ఒక బహుమతి వచ్చింది. ఒక ప్రసిద్ధ వ్యక్తి జీవిత కృషులను వద్దించే పుస్తకం అది.

ఆ సభ మా పిల్లల మనస్సుల్లో నాటుక పోయింది. ఆ ఎర్ర టై ఒకతరంసుంచి యింకోతరపు యువ లెనినిస్టులకి అందదమే యా ఉత్సవంలోని ప్రధానమైన విషయం. ఎర్ర టై విప్లవ పోరాటపు ప్రతీక. పిల్లలు దాన్ని బహుజాగ్రత్తగా కాపాడతారు.

లెనిన్లా పోరాడి జయించాలి

కమ్యూనిజంకోసం పోరాటం నిత్యజీవిత కృత్యమని లెనిన్ బోధించాడు. తమ చుట్టూళా జరిగే విషయాలని పిల్లల హృదయానికి హత్తుకునేటట్టు యొలా చెయ్యాల్సింది, ప్రజలికి చెందిన పాదార్థిక విలువలని వట్టించుకునేటట్టు యొలా చెయ్యాల్సింది ఓల్ఫ్స్, నేనూ ఆలోచించాం. యువ పయనీర్ దళంలోనే యువ ప్రకృతి

సంరక్షకుల గ్రూపును ఓల్యూ యేర్మాటు చేసింది. న్యూబుకి దగ్గర్లోనే యెంచుకున్న అడివిలోని ఒక చోటుని వీల్లలు కావలాగా వుంచుకున్నారు. వాళ్లు చెట్ల వారనే వెడుతూ కొన్ని చెట్ల బెరళ్లని ఎవళ్లో కొట్టియ్యుడం చూశారు. ఆ చెట్లు చబ్బిపోతే వాటిని కొట్టియ్యాల్చిన అవసరం వుండడని యెవరో అనుకుని వుంటారు. చెట్లు చబ్బిపోతే అవి నుంచుని వుంటాయా? వీల్లలకి ఆగ్రహం వచ్చింది: యాది యెలా జరిగింది? మనం చెట్లని నాటి పెంచుతాం, ఎవళ్లో వాటిని కొట్టిస్తారు. ఆ వని యెవత్తు చేశారో కనిపెట్టాల్చిందే.

ఆ రోజునుంచి ప్రకృతి యువ సంరక్షకుల పహాలు మొదలయ్యాయి. సాయంత్రం వాళ్లు అడివిలోని ఆ చోటుకి వెళ్లి నేరస్తుల కోసం కావలాకాశారు. కొన్నిరోజుల తర్వాత దొంగలు దొరికిపోయారు. చెట్లని కొట్టేద్దామని యిద్దరు రైతులు రంపాలతో వచ్చారు. చెట్లని ధ్వంసం చేసే వాళ్లని గురించి వీల్లలు సమష్టి ఛైట్పు అధికారులకి చెప్పారు. తాము నాశనం చేసి ప్రతి చెట్లకీ పదేసి చెట్లు చొప్పున నాటాలని ఆ దోషులని ఆదేశించారు. వీల్లలకి సంతోషం కలిగింది. సత్యం జయించింది. నైతిక భోధనకి యాది తప్పనిసరి ఘరతు. న్యాయం జరగడం చూస్తేనే యువ లెనినిస్టులకి కమ్యూనిస్టు ఆదర్శాల కోసం పోరాటం ఉన్నత భావాలకి ఆధారం అవుతుంది. విజయం వాళ్లని ఉత్సేజితం చేసి, కష్టాలని ఆధిగమించే శక్తిని యిస్తుంది.

ప్రకృతి యువ సంరక్షకులని ఒక ఆట ఆకట్టుకుంది. సౌందర్యం కోసం, శ్రమ కోసం యాత్ర ధానికి ఆధారం. ఒకసారి అలా వెళ్లేటప్పుడు కొంతమంది రైతుల పొలాల్లో కలుపు పెరుగుతోందని యువ పయనీర్లు చూశారు. వీల్లలు యాపిల్ మొక్కలు తీసికెళ్లి రైతులకిచ్చి కలుపు తీసినే ఆ పళ్ల మొక్కలని పాతమని చెప్పారు. ముగ్గురు రైతులు మహబద్ధకస్తులు, వాళ్లు ఆ వని చెయ్యలేదు. ప్రకృతి యువ సంరక్షకులు ఈ ముగ్గురు రైతులకి విజ్ఞప్తి చేసే నోట్టు రాశారు: “మీ పెరచిలో కలుపు పెరగడం ప్రకృతి యువ సంరక్షకులమైన హకు బాధ కలిగిస్తోంది. మీ ఉమ్మెత్త పొదల్లో త్వరలోనే తోడేట్ల వాసం చెయ్యాము). మీరి “అడివి”లో యెలా వుంటారు? కలుపు హీకేసి యాపిల్మొక్కల్నీ, ప్రాక్క తీగలనీ పాతమని, ఆ జాగాలో పువ్వులని పెంచమని మీకు విజ్ఞప్తి చేస్తున్నాం. మీ యిల్ల దగ్గర అయిదు యాపిల్ మొక్కల్నీ, మూడు ప్రాక్క తీగలనీ వుంచాం. ఆ మొక్కల్నీ మీరు రేపు పాతి తీరాలి. వాటిని పాతి, నీళ్లపొయ్యాండి. మీరు మారి బద్ధకిస్తే మేమే వచ్చి గుంతలు తప్పి కలుపు తీసినే ఆ మొక్కల్నీ పాత్రాం. ఒక పత్కలోట తయారపుతుంది. కానీ అది మీది కాదు. అది యువ పయనీర్లకి చెందుతుంది.”

ఆ నోట్టుని అందచెయ్యడం కూడా కొత్త పద్ధతిలో జరిగింది. తెరిచి వున్న కిటికీలోనుంచి వాటిని బల్లమీదకి గిరహాటెట్టారు. యెవత్తూ చూడవుండా వుంటారని మొక్కల్ని సాయంత్రం తెచ్చారు. యిదంతా వీల్లల కిష్టమైన ఆటలా వుంది. ఆ మర్మాలీ కోసం వీల్లలు ఆతృతగా యెదురు చూశారు. ఆ బద్ధకస్తులు యేం చేస్తారు? ఈడి అయిపోయింతర్వాత వాళ్లు వెళ్లి చూస్తే నమ్మలేకపోయారు. పొలాల్లో కలుపు

మొక్కల బదులు పళ్ళమొక్కలున్నాయి. ఆ వార్త బదంతా పాకిపోయింది. యువ పయనీర్థలోనే మా దళం నూతన ప్రకృతి సంరక్షక బృందాలని యేర్పాటుచేసింది. సమష్టి క్షేత్ర అధికారులు పెద్ద పయనీర్ల దగ్గరికి వచ్చి మల్చరీటోట రక్షణ బాధ్యత వహించమని అడిగారు. కొంతమంది సమష్టి క్షేత్రాలులు నిర్మాజ్ఞింగా చెట్ల కొమ్మల్ని కొట్టేస్తున్నారట. పయనీర్లు కొన్ని ఆకస్మిక తనిఖీలు చేశారు. కొమ్మల్ని కొట్టేయ్యుడం ఆగింది.

ప్రైవిడ్ ప్రయోగశాలలో ప్రయోగాల నిమిత్తం తుద్దిచేసిన ఓ యిరవై కిలోగ్రాముల గోధుమ విత్తనాలని తయారు చేసుకునే బాధ్యతని వేసవికాలంలో మా దళం తీసుకుంది. పిల్లలు మంచి కంకుల్ని యేరారు. శేత్రాలంలో హాలీని నిలవచేయ్యానికి బళ్ళో పొడి జాగాని యెంచుకున్నారు. వసంతకాలంలో ఆ కుంకుల్ని నూర్చి గింజల్ని అగ్రానమిస్టుకి యచ్చారు. అప్పుల్లో నాలుగో తరగతిలో వున్న పిల్లలకి ఆ వని యెంత ఉత్సాహపనకంగా, ఆతృతగా వుండంటే వాళ్ల ఆ విత్తనాలని నాటే పద్ధతిని స్వయంగా చూడానికి పొలానికి వెళ్లారు. మొక్కలు రాగానే మళ్ళీ పొలానికి వెళ్లారు. కోతకాలంలో పైతురగతి పిల్లలకి సాయంచెయ్యానికి పయనీర్లు వెళ్లారు. వాళ్లు తమ శక్తిసామర్థ్యాలని మిగతా వాళ్లతోటి బాటుగా పనిలో పెదుతున్నందుకూ, చుట్టూతా జిరిగే దానిపట్ల గ్రహింపుతో వున్నందుకూ నాకు సంతోషం కలిగింది. మేము చల్లిన విత్తనాలు భాగా పండాయి. ఆ తృతీయోటి మేం ఎనక్కి వచ్చాం. సమష్టి క్షేత్రం పళ్ళతోట పక్కనుంచే వస్తూ చిన్న యాపిల్ చెట్లమీద గొంగళీపురుగుల్ని చూశాం. పిల్లలకి భయం కలిగింది. వాళ్లు ఆ క్షణంలో సమాజంపట్ల తమ బాధ్యతని గురించి యేమీ ఆలోచించలేదు. ఒక సజీవమైంది విపత్తుకు గురికాబోదన్న సంగతి వాళ్లని ఉదాసీనంగా వుండనివ్వలేదు. వాళ్లు తోటలోకి వెళ్లి గొంగళీపురుగులని నాశనం చేశారు. యాపిల్ చెట్లని కాపాడారు. పక్క చెట్లకి కూడా పురుగు పట్టిందేమోనని చూశారు.

తమ మాతృదేశపు భావి యజమానులు తామే ననేది చిన్నపుటినుంచీ పిల్లల్లో ధృదతరం చెయ్యాల్సిన ముఖ్యమైన దేశభక్తి భావాల్లో ఒకటి. తమ తల్లో తండ్రో యిచ్చిన ఆటవస్తువో, యిష్టమైన బొమ్మల పుస్తకమో యెంత వ్యక్తిగత ఆనందం యిస్తాయో అంత విలువైనవిగానూ సమష్టి క్షేత్రంలోని ప్రతి గోధుమ కంకునీ, ఉమ్మడి తోటలోని ప్రతి చెట్లనీ, సమష్టి క్షేత్రపు నూర్పుడు కళమీది ప్రతి గోధుమగింజనీ పరిగణించిన పిల్లవాడే పెద్దయ్యాక నిజమైన దేశభక్తుడవుతాడు. యితరుల కోసం యేదేనా స్పష్టించే శ్రమలో త్రికరణ శుద్ధిగా తను నిమగ్గుడైనప్పుడు, తన స్పష్టాస్తాలతో స్పష్టించిన భాతిక విలువలు గాధమైన వ్యక్తిగత ఆనందం యిచ్చినప్పుడు, ఆ ఆనందమార్గం ఆతృతతోటి, ఆదుర్మతోటి, మర్యాద మధ్యన పరాజయాలతో నిండినప్పుడు సమాజపరమైంది కూడా పిల్లవాడికి వ్యక్తిగతమైంది అవుతుంది. పిల్లల దుఃఖాలూ, విచారాలూ పట్టించు కోకుండా నేను యెస్పుడూ లేను. తన సాంత ఆనందానికి కారణమైందాన్నేనా పిల్లవాడు

ప్రియమైందిగా యెంచుకునేది? లేకపోతే పరులని గురించి పట్టించుకుంటాడా? దీనికి వచ్చే జవాబు పిల్లలవాడి సైతిక గుణాలకి యొప్పబికీ గేటురాయిగానే వుంటుంది. పెనువానకి మడిలోని గోధుమ మొక్కలు వంగిపోయినప్పుడు కోల్పు లేక వాల్ఫ్ బాధపడితే నాకు ఓరకంగా సంతోషం కలిగింది. పిల్లలవాడికి ఆలాంభి దుర్భటపట్ల బాధా, విచారం కలగనంత కాలం ఉపాధ్యాయుడికి విక్రాంతి వుండదు. యెందుకంటే అవి లేకపోతే పిల్లలవాడు నిర్మలక్ష్మురాతమైన మనిషిగా తయారవుతాడు.

పరుల కోసం పట్టింపుల్లేకుండా, ఆనందాన్ని అనుభవించేవాళ్ళే పెద్దయాక అపంభావులూ, స్వార్థపరులూ అపుతారు. మా విద్యార్థులు వోలోద్యు, స్లాపలు యీ ప్రమాదానికి గురవుతారని నాకు కలవరం కలిగింది. వాళ్ళ కోరిందల్లు చెయ్యడానికి వాళ్ళ యింటలోవాళ్ళు యొప్పుడూ హజరుగా వుండేవాళ్ళు. తల్లిదండ్రీ తాము కోరింది యొప్పుడేనా యవ్వకపోతే వాళ్ళకి దుఃఖం ముంచుకొచ్చేది. యీ స్వార్థ లక్ష్మణాలనుంచి పుట్టే బాధని వేరేబాధగా అయేటట్లుచెయ్యాలి. పరులకి థాతికంగా, అధ్యాత్మికంగా విలువైందాన్ని గురించి పిల్లలు పట్టించుకునేటట్లు చెయ్యాలి.

మేము “సంతోష చంద్రతాల” నాటి రోజుల్లో పాతిక లైమ్ చెట్లు వేసవి కాలపు యొండకి బాగా యొండిపోయింది. “మన నేస్తానికి మనం సాయంచెయ్యాలి” అని నేను వోలోద్యుకి, స్లాపక్ చెప్పాను. యేదో ఆసక్తికరమైందాన్ని చూపిద్దా మన్మట్టుగా నేను వాళ్ళని తోటలోకి తీసికెళ్లి వాళ్ళకి ఆ యొండిపోతున్న చెట్లుని చూపించాను. “యీ లైమ్ చెట్లుకి మన సాయం కావాలి. మనం అనుకుంటే ఆ పని చెయ్యాచ్చు. యిలాంటి చెట్లుకి మరీ ముఖ్యంగా అది మొక్కగా వున్నప్పుడు తడిగాలీ, చెమ్మా, చల్లని నీడా కావాలి. అక్కడున్న పంపునుంచి నీటిగొట్టం తెద్దాం. అది మరీ దూరం లేదుగా. ఆ నీటి గొట్టంలోనుంచి చిన్న జడిని లైమ్ చెట్లు మీద కురిపిద్దాం. లైమ్ చెట్లుకి చల్లగా వుంటుంది” అని చెప్పాను నేను. వాళ్ళకి మొదట్లో నా మాటలు పట్టలేదు. కృతిమంగా జడి కురిపిద్దామన్న మాట అనగానే వాళ్ళకి అత్యత పుట్టింది. పిల్లల కది ఆసక్తికరమైన ఆటలాగా మొదలైంది. ఆటలంటే యొప్పమడని పిల్లలవాడు యొక్కడా వుండదు. ఆట మొదలైంది. నీటిగొట్టాన్ని చెట్లు దగ్గరకి తీసికెళ్లాం. పిచికారీ గొట్టంలాంటీదాన్ని దానికి తగిలించాం. కనివించీ కనివించని నీటిబిందుపుల మేఘాలు చెట్లుపైన కమ్మాయి. మధ్యమ్మాం యొండప్పుడు పిల్లలు జడిని వదిలేవాళ్లు. సాయంత్రం ఆపుచేసేవాళ్లు. క్రమేవీ ఆ చెట్లంటే పిల్లలకి ఆసక్తి పుట్టింది. నీటి జడి తర్వాత చెట్లు యెలా వుంది? చెట్లు కొమ్ములు చిగురు తొడగ్గానే పిల్లలకి సంతోషం కలిగింది. ఆ రకంగా స్వార్థంలేని ఆసక్తి పిల్లల్లో పెరిగింది.

కాని అది ఆరంభం మాత్రమే, వజ్రాలని సానబట్టేవాడు ముదిపజ్జప ప్రతీ కోణాన్ని చూసి, మేలుజూతి పజ్జంగా యెలా రాపాడించడమా అని చూసినట్టుగానే ఉపాధ్యాయుడు కూడా పిల్లలవాడి అంతరంగంలోకి యెలా చొచ్చుకపోవాలా అని చూడాలి. నేనూ వోలోద్యు మంచి అడవి గులాచీ పట్ల యేరుకోవడం కోసమని కొన్నిసార్లు అడవిలోకి వెళ్లాం. తర్వాత ఆ విత్తునాలని పాతి, చిగురించే మొక్కలకి

నీళ్ల పోశాం. అంటుకబ్బే కాలం రాగానే, గులాబీ కొమ్మల్ని తీసుకుని వాటిని ఆడవి గులాబీకి అంటుకట్టాం. అలా చెయ్యడం వూరికే పనే కాదు. పిల్లవాడి హృదయాన్ని స్వందింపజెయ్యడం. క్రమేషి అతను తన స్నేహంలో కాక తన చుట్టూతా పున్న ప్రపంచంలో వుండే సుఖదుఃఖాల మూలం అందుకునే దశకి వచ్చాడు.

స్లావ గురించి నేను చాలా శ్రద్ధ పట్టాల్చి వచ్చింది. అతనా, ఓల్యూ కలిసి వశ్వశ్రేత్రంలో ఒక జబ్బుగా వున్న గోరైపెల్లకి నయించేశారు. మొదటిలో సజీవమైందానిపట్ల శ్రద్ధపట్టడం అనేది ఆటగా మొదలైంది. కానీ తర్వాత అది పనిలో ఆసక్తిగా పరిణమించింది. స్లావ క్రమేషి కష్టపడే జంతు బ్రియుడుగా మారేదు. శీతాకాలంలో అతను గుడ్లలో నీళ్ల కుక్కకుంటూ నాద్గరకి వచ్చిన ఒక రోజుని నేను యెన్నలికి మర్చిపిలేను. తన బ్రియమైన లేగదూడని వచ్చి ఓటగడ్డి యిష్టమనీ, కాని గ్రీన్స్‌హాస్‌లో బాల్చి మాత్రమే వుండనీ అతను ఫిర్యాదు చేశాడు. ఓటగడ్డి లేకుండా తమ క్లైత్రోనికి యెలా వెళ్లగలదు? అంచేత మేము ఓట కూడా పండించడం మొదలైట్టాం.

పిల్లలకి స్లోర్గుణం లేకుండా చెయ్యడానికి తమ వ్యక్తిగతమైన దానితో సంబంధంలేని వాటిపట్ల శ్రద్ధ వహించడం నేర్చడం కంటే అద్భుతమైంది యింకోటి వుండదు. సామాజిక సంక్షేపం కోసం పిల్లాడు అదుర్గా కనబరిస్తే, అతని హృదయంలో స్లోర్గం అనే దుర్గుణం యెన్నలికీ ప్రవేశించదు. “నేను,” “నాది” అనే భావంతో వాళ్ల జీవితాలు ముదిపడ్డాయో అహంకారం అనేది వాళ్లనీ గుప్పిట పట్టేస్తుంది.

“దైర్యవంతుల, నిర్భయుల” దళం

శక్కుల్పొలతోచి తొచికిసలాడిపోయే దశ మా విద్యార్థుల శారీరక సైతిక పరిణాతిలో గోచరమైంది. యా శక్కి పైకి చూడ్డానికి వింతైన, వర్ణించలేని చర్చల రూపం తీసుకుంది. నా కళముందే తీవ్రమైన మార్పులు వచ్చాయి. బెరుగ్గ వుండేవాళ్ల తెగింపుగల వాళ్లయిపోయారు, పిరికివాళ్ల దైర్యవంతులుగానూ, దృఢచిత్తులుగానూ అయారు.

పెద్ద విద్యార్థులూ, సమష్టి క్లేత్త రైతులూ గడ్డిమేట్లు యెలా వేస్తున్నారో చూడ్డానికి ఓరోజు మేము పొలానికి వెళ్లాం. ట్రాక్టర్ డైవరు ట్రాక్టర్కి ఒక దళసరి తీగ కట్టాడు. అది మొత్తం ఒక గడ్డిమోపుని యొంతో యెత్తుకు తీసుకుపోతుంది. అది పిల్లలకి ఆసక్తికరంగా వుంది. ఆ తీగ పైకి వదిహేను మీటర్లు లేస్తుంది. గడ్డిమేట్ల దగ్గర్నుంచి మేము కోతయంత్రం దగ్గరకి వెళ్లాం. ఒక కుర్రాడు తీగని పట్టుకున్నట్టు, అది వాళ్లి గాలిలోకి యెత్తుతున్నట్టు అప్పుడు మాశాను. యేడి, మార? కనిపించదు! అడుగో గాలిలో వదిహేను మీటర్లు యెత్తులో వూగుతున్నాడు. పిల్లలు మార దగ్గరికి పరిగెత్తి సంబరంతో కేరింతాలు కొట్టడం మొదలైట్టారు. మార

గడ్డిమేటుమీదకి సంతోషంతో అరుస్తూ పోయాడు. కళ్ళతిరిగిపోయే ఆ యెత్తుకి ఆమందరూ యెగరాలని పిల్లలు అనుకున్నారేమో. నాకు ఆందోళనగా వుంది. ఘార గడ్డిమేటు మీదనుంచి జరున జారేదు. నాకేం చెయ్యాల్చింది తోచలేదు - యా ఘటన సుఖాంతమైందని సంతోషించనా లేదా పిల్లల్ని అక్కణ్ణుంచి యెంత త్వరగా వీలైతే అంత త్వరగా తీసుకుపోసా.

యేదోరకంగా పిల్లల్ని సర్పుబాటు చేసి వాళ్ళ అలాంటి పని చెయ్యకుండా ఆపాను. నేను అంత జాగ్రత్తగా వుండటం పిల్లలకి యిష్టంలేదు. పిల్లల కిష్టమైన పనిని ఆపదంకంటే దానిని క్లేమంగా చేయించదమే మంచిదనిపించింది. ఆ తీగకింద ఒక గడ్డిమేటుని పెట్టాం. ముందు అబ్బాయిలూ, తర్వాత అమ్మాయిలూ ఒకళ్ల తర్వాత ఒకళ్ల అలా చేశారు.

ఆరోజుల్లో మాకు విద్యుత్తసరఫరాకి నిలకడ అయిన కేంద్రం వుండేది కాదు. పెద్ద విద్యార్థులు ఒక విద్యుత్త కేంద్రం కట్టి, బాటరీలు పనిచెయ్యానికి గాలితో నడిపేవాళ్లు. ఆ గాలు యంతం పన్నెందు మీటర్ల యొత్తున్న గోపురంమీద వుండేది. గోపురంమీద ఒక చెక్క వేదిక లాంటి వుండేది. దానికి ఓ తలుపున్న దారి వుండేది. అందులోనుంచి ఎలక్ట్రిషియన్ మోటార్సు మరమత్తు చేయడానికి వెళ్ళచ్చు. గాలి హోరుగా వున్న ఒకరోజున పిల్లలు గాలిపటాలు యెగరేస్తున్నారు. పక్కాడి గాలిపటంకంటే తన గాలిపటం యింకా యొత్తుకు యెగరాలి అని పోటీలు పడి ప్రతివాళ్లూ యెగరేస్తున్నారు. “నా గాలిపటం అందరి గాలిపటాల కంటే యొత్తుగా యెగురుతుంది” అన్నాడు వాన్య ఆ కుర్రాడు గోపురం యెక్కి, ఆ చెక్క వేదికకి వున్న కమ్మీలమీద అనుకుని ఆడు వదిలాడు. వాన్య వంగిన వేపున తలుపుమూత అంచునుంచి జారి కిందకి పడిపోయింది. నాకు కాళ్ళాచేతులూ ఆడలేదు. పిల్లాడు తెరుచుకున్న తలుపు చుట్టూతా పరిగెత్తి వెళ్ళాడు గాని అతని కాలికింద యేం వుందో గమనించలేదు. అతని దృష్టి గాలిపటంమీదే వుంది. అదృష్టవశాత్తూ మాత్రమే ప్రమాదం తప్పింది.

యెత్తెన స్థలానికి పోవడం అంటే పిల్లలు ఆపినా ఆగరు. యొత్తుగా పోవడం అనే అనుభూతి వాళ్లకి సంతోషం యెస్తుంది. ఉపాధ్యాయులమైన మనకేమో పిల్లల కోరికలు ఆందోళన కలిగిస్తాయి. నాకు ఆందోళన కలిగించిన పిల్లల పనులన్నీ దాదాపుగా యెత్తెన చోట్లకి పోవాలి అనే యా ఆకర్షణకి సంబంధించినవే....

సుల్కుకి దగ్గర్లనే ఒక చర్చి వుంది. దాని యిరవై మీటర్ల యొత్తున్న ఘంటాశిఫరానికి గుండ్రటి యేటపాలు గుమ్మటం వుంది. వసంతరుతువులో యెండగా వున్న ఒక రోజున ఆ గుమ్మటం కేసి యథాలాపంగా చూశాను. అక్కడ ముగ్గురు పిల్లలు నుంచుని వుండటం కనిపించింది. ఆ ముగ్గురూ సెర్పోజ, కోల్య, ఘారలని గుర్తుపట్టును. నా నవనాడులూ కుంపిపోయాయి. ఆ పిల్లలు నన్ను చూసి గుమ్మటం ఒక పక్కనుంచి యింకోపక్కకి పరిగెత్తిపోతూ దాంకోవాలని ప్రయత్నించారు. వాళ్లని వారించడం బుద్ధి తక్కువ. దానివల్ల చెరువే కాని లాభం

వుండదు. మిగతా పిల్లలు వీళ్లని చర్చి గుమ్మటంమీద చూశారంటే కేకలెట్టి గోలచేస్తారు. అందుకని బళ్లకి వెళ్లి పిల్లలందర్నీ అడివిలోకో, పొలంలోకో, ప్రికారుకో తీసుకు పొమ్మనీ, పెద్దపిల్లల్ని యిళ్లకి పంపెయ్యమనీ ఉపాధ్యాయులకి చెప్పాను. మొత్తానికి యా ముగ్గురు పిల్లలూ మిగతా పిల్లల కంటపడకూడదు. నేను వర్ష్యాషాషికి వెళ్లాను. అక్కడనుంచి గుమ్మటం బాగా కనిపిస్తుంది. నేను తల చేతుల్లో పెట్టుకొని కిటికీ పక్కన కూర్చున్నాను. ఆ గడ్డిమేటు దగ్గర ఆటికి ఒప్పుకుని వాళ్లల్లో యెత్తుగా వుండేవి యెక్కే కోరిక రేపెట్టానేమో. ఆ పిల్లలు తుప్పుపట్టిపోయిన గొట్టం పట్టుకని జారడం కనిపించింది. ఆ గొట్టం మధ్యమధ్యన ఓటుగా కూడా వుంది....

వేసవికాలంలో కుంభవృష్టి కురిశాక, చెరువు వంతెనకింద ఒక జలపాతం తయారైంది. ఓ ముసలమ్మ బళ్లకి వచ్చి మీ పిల్లలు యేం చేస్తున్నారో పోయి చూడమంది. నేను చెరువుదగ్గరికి వెళ్లాను. ఆనకట్ట దగ్గర్చుంచి యెవళ్ల కనిపించలేదు. కానీ వంతెన కిందనుంచి పిల్లల కేకలు వినిపించాయి. వంతెన కమ్మిలకి పొడుగాటి తాళ్లకట్టి, తోల్చి, వీత్యలు ఒక వుయ్యాలా తయారుచేశారు. ఉధృతంగా వుండే జలపాతం పైగా పోతూ వాళ్ల మళ్లీ మళ్లీ వూగుతున్నారు, ఉత్సాహంతో తుల్మిపోతూ కేరింణాలు కొట్టేస్తున్నారు...

పేత్రిక, వీత్య, కోల్చులు యెక్కుబ్బంచో మట్టు సగం వూడిపోయిన కొయ్యపీపాని సంపాదించి దాన్ని చెరువు యెత్తేన గట్టుమీదకి తెచ్చారు. తన వంతు యెక్కడ పోతుందో అని ఆ అభ్యాయిలు కచ్చితంగా వరసపాటిస్తూ ఒకళ తరవాత ఒకళ్ల పీపాలోకి పాకుతున్నారు, మిగిలిన యిద్దరూ దాన్ని మెల్లిగా తోస్తున్నారు. అది యేటవాలు గట్టుమీద జారడం మొదలెట్టింది. ఆ పీపా చెరువుడాకా దౌర్రి సీటికి కొన్ని మీటర్ల దూరంలో ఆగింది. యే ప్రమాదమూ జరక్కుండా వాళ్లా పని యోలా చేశారా అనేది నాకీణాలోకి అంతుపట్టలేదు. అలాంచి సంఘటనల్లో అంతా సవ్యంగా సంతోషంగా జరగడం పిల్లల విపయంలోనే వుంటుందేమో.

ఒకసారి అడివిలో వెదుతూ వుంటే దుంగలు కోసేవాళ్ల కనిపించారు. సమష్టి జ్ఞేతానికి కట్టడం సామాను తయారు చేస్తున్నారువాళ్ల. నరికేసిన చెట్లు సేలమీద వడుతూ వుంటే పిల్లలు వూపిరి బిగపట్టి చూశారు. మేం యిళ్లకి పోదామని బయల్సేరాం. మార, దంకోలు మాయమైనట్టు చూడనేలేదు. ఒక కాళీజాగాలో విక్రాంతిగా కూర్చున్నాం. అంతల్లోకి చెట్లుకొట్టే అతను ఒకడు వచ్చి యిద్దరు పిల్లలు చెట్లు యెక్కడానికి ప్రయత్నించారనీ, దాన్ని కొట్టేస్తున్నప్పుడు అది కింద పడిపోతూ వుంటే దాని కొమ్మలమీద నుంచి స్వారి చేసినట్టు కిందికి జారదామని అలా చేశారనీ చెప్పేదు.

యా సంఘటనలన్నీ మూడు, నాలుగు తరగతుల్లో వున్నప్పుడు అయిదారు మాసాల కాలంలో జరిగాయి. అలా చెయ్యకుండా పిల్లలని ఆవడమూ, యేమీ జరగనట్టు మెదలకుండా వుండడమూ పద్ధతి కాదనిపించింది నాకు. ఉరవట్ల తొక్కే వాళ్ల శక్తి అపేక్షించేది వూరికే కార్యకలాపాన్నే కాదు; ప్రమాదం ముంచుకొస్తూ

వుంటే తమ నిర్వికతని పిల్లలు పరీక్షించాలనుకుంటున్నారు. సాహసక్యత్వాల కోసం తపన పిల్లల జీవితాల్లో సాహసాపేతమైన పనులు చేసే దాన్ని ప్రేరేషిస్తోంది. పిల్లల శక్తిని సరైన దారిలో పెట్టి మళ్లీంచాలి.

పైకి వెప్రి సాహసంగా కనిపించే పనులన్నింటిని అబ్బాయిలే చేశారని పీరీపాటికి గ్రహించే వుంటారు. నాకు ఆండోళన కలిగించని కుర్రాడు ఒక్కడు కూడా లేదు. పిరికిగా, వ్యాగినలాడుతూ వుంటాడనుకునే దంకో కూడా 1955 ఆకురాలు కాలం నాటికి నాకు ఆశ్చర్యం కలిగించాడు. బాగా పల్చుగా వున్న మంచుమీద చెరువుని దాటాడు. కిందవడకుండా తప్పించుకునేనేడుకు తన పుస్తకాలని ముందుగా తోస్తాపోయాడు. మంచు బీటదీసి ఒరిగింది, అదీ నీరు బాగా లోతుగా వుండే చోట. అదృష్టవశాత్తూ యెడం అవలేదు, పిల్లాడు క్రైమంగా బడికి వచ్చాడు. అతని తర్వాత యింకో ఇద్దరు పిల్లలు అలా వచ్చారు, వాళ్ళకింద మంచు బీటతీసి యెడం అయింది. కానీ అదృష్టవశాత్తూ ఇది ఒడ్డు దగ్గర జిగింది.

అలాంటి సంఘటనలు జరక్కుండా జాగ్రత్తవదాలనుకోంది. కానీ అంతేకాదు. ప్రమాదాన్ని యొదిరించనూ యొదిరించాలి, అక్కణ్ణుంచి సెగ్గుకునీ రావాలి.

ఆరకంగా మా వైర్యవంతులా నిర్వయుల దళం యేర్పడింది. మగ పిల్లలంతా అందులో చేరారు. తర్వాత కొంతమంది ఆడపిల్లలు కూడా చేరారు. దృఢనిశ్చయం, వైర్యం, నిర్వితి అవసరమయే ఆటలూ, సరదాలూ కనిపెట్టారు. చెరువు చివరన ఒక యొత్తెన నిట్రపాటి మిట్ట ఒకటుంది. అక్కడ చెరువలోతుగా వుండదు, కాబట్టి ప్రమాదం లేదు. జూలైనెల్లో బాగా యెండగా వున్న రోజున పిల్లలు అక్కడ యాతకొట్టడానికి వెళ్లారు. మిట్టమీదనుంచి యెలా యెగిరి దూకవచ్చే నేను వాళ్ళకి చూపించాను. నేను దూకాక నావెనకాల ఘూర, సెర్ట్యూజ, కోల్య వీత్య, ఫేర్ధ దూకారు. ఆ మర్మాడు యూర, కోస్త్ర, పేత్రికలు డైర్యం చేశారు. మూడో రోజున తోల్య, మీష, సాష, వాన్యలు. యిక నలుగురు పిల్లలే మిగిలిపోయారు - పవ్సో, వోలోద్య, దంకో, స్లోవలు. తోటిపిల్లలు వాళ్ళని ఆటపట్టించారు. అడపిల్లలు కొంచెం దిగువలో ఈదుతున్నారు. వాళ్ళ కూడా యిం మొగపిల్లలని ఉడికించాలని ప్రయత్నించారు. తీనా మిట్టమీదకి వచ్చి గెంతుదామనుకుంది. ఆమె నీటిలోకి దూకింది. అది అదృతంగా వుంది. ఆమె తర్వాత లరీసా, వార్యాలూ అలా చేశారు. మొగపిల్లలకి సిగ్గెసిసింది. ఆభారికి పవ్సో, దంకో, స్లోవలు దూకారు.

వోలోద్య అలా చెయ్యలేకపోయాడు. ఆ కుర్రాడు బెదిరిపోయి భయవడుతున్నాడు. ఆ భయం అధిగమించలేకపోతున్నాడు. అతనికోసం యింకొంచెం యొత్తు తక్కువ వున్న మిట్ట చూడాల్చివచ్చింది. ఆడపిల్లలతోబాటుగా అతను అక్కడనుంచి గెంతాడు, కానీ అంతకంటే యొత్తెన చోటు నుంచి గెంతలేకపోయాడు. ఆ కుర్రాడు డైర్యంగా వుండే పనులు చేసేటందుకుగాను నేను యెంతో ప్రయత్నించాల్చి వచ్చింది. వసంతకాలంలో పిల్లలు స్టోర్లింగ్ల కోసం చెట్లమీద గూళ్ళ వేలాడదీశారు. అప్పుడు యిం కుర్రాడు యొత్తుగా వుండే చెట్టు

యెక్కేటట్టు చేశాను. భయం వదిలించుకోడానికి యిది నాందీ అయింది. హాలోద్వ్యాయెవళ్ళకీ చెప్పుకుండా తను ఒక్కడూ ఎత్తుమిట్టుదగ్గరకి వెళ్ళేవాడనీ, బట్టలు తీసేసి, దూకడానికి పరుగు కూడా తీసేవాడనీ, కానీ దూకకుండా భయపడుతూ అలా కుర్చునే వుండేవాడనీ నాకు పిల్లలు రహస్యంగా చెప్పారు. మొదటి ముగ్గురు ఆడపిల్లలూ సాహసం చేశాక వాల్యు మిట్టమీదనుంచి దూకింది. ఆ పిల్ల అలా చెయ్యగలదని యెవరూ అనుకొని వుండరు. వాల్యు కూడా అలా చేసేసరికి హాలోద్వ్యకి తల తిరిగిపోయింది. ఆ కుర్రాడు గట్టిగా కట్ట మూసేసుకుని నీటిలోకి గెంతేశాడు. వాల్యు తర్వాత నీనా, గాల్యు, ల్యూస్యు, జీనా, కాత్యు, సాషాలు దూకారు. వీళ్లందరి తర్వాతా మిగతా ఆడపిల్లలంతా గెంతారు. ఆడపిల్లలకి మొగపిల్లల కంటే కూడా యెక్కువ సంకల్పిలలం వుందనిపించింది నాకు. వాళ్ల భయాన్ని, పూగిసలాటనీ మొగపిల్లల కంటే దైర్యంగా నెగ్గుకు రాగలరు. యేసేనా దైర్యవంతమైన పనిని చేసినా మగపిల్లలంత అల్లరి లేకుండానే తమ సంతోషాన్ని వెల్లడి చేసారు.

మూడో తరగతి పూర్తయాక మేము ప్రకృతిమాత ఒడిలో కులానాగా గడిపేటప్పుడు పిల్లలు ధృవ పరిశీలకుల ఆట మొదలిట్టారు. యెక్కుళ్లో బాగా దుబ్బులతో కప్పడిపోయిన మారుమూల ద్వీపం వుంటుంది. అది చుట్టూతా నీక్కున్న మంచు బండ అన్నమాట. ఆ దుబ్బుల్లో ఓడ ప్రమాదంలో చిక్కుకున్న ధృవ పరిశీలకులు వుండిపోతారు. మా వైపునేమో భూభండం వుంటుంది. అదీ ఆట నియమం. మేము ఆ ధృవ పరిశీలకులకి ఆఫోరపదార్థాలు (అంటే రొట్టు, బంగాళదుంపలు) సరఫరా చెయ్యాలి. మంచుబండకీ భూభండానికి మధ్యన చిస్సు సరస్సు వుంటుంది. ఆటలో నియమం యేమిటంటే కరిన ధృవమండల నిశీధిలో ఆఫోరపదార్థాలని తీసికెళ్లాలి.

“దైర్యవంతులా, నిర్మయులా” దళంనుంచి కొందరు స్వచ్ఛంద సేవకులు మందుకు వచ్చారు. పిల్లలకి కొంచెం భయం వేసింది. ఆ ద్వీపంలో యెవళ్లో తీడేలుని చూశారట. కానీ సెర్వేజి, మారలు రాత్రి బయల్సేరారు. ఒక దళసరి అట్టమీద రొట్టు, బంగాళదుంపలు, అగ్గిపుల్లలు, కొవ్వుపెట్టిన సంచీ కట్టాం. రెండు తీరు ట్యూబులని నీక్కల్లోకి వదిలాం - అది ఆటలో లాంచీ అన్నమాట. సూర్యుడు అస్తమించాడు. సరస్సు, ద్వీపం పొగమంచుతో కప్పడి పోయాయి. ఆకాశంలో సమ్మతిలు ప్రతుల్కమయ్యాయి. ఆ అబ్బాయిలు బట్టలు, తీసేసి అట్టకి కట్టిసి బయల్సేరారు. కిక్కణం తర్వాత వాళ్ల మసక అయిపోయారు. కొన్ని క్రణాల తర్వాత దభేలుపున్న చప్పుడు వినిపించింది. ఆతర్వాత అదీ వినిపించలేదు. మొత్తం మా “దైర్యవంతులా, నిర్మయులా” దళం అంతా గట్టున కూర్చుని వుంది. త్రావ్యా అనే మా కుక్క కూడా మాతో వుంది... ఓగంట గడిచింది. కన్నుపొడుచుకున్నా కనిపించని చీకటి. ద్వీపంగాని, సరస్సుగాని కనిపించటం లేదు. హాత్తుగా ఆ చీకట్లో నీరసంగా మండే జ్ఞాల కనిపించింది. యువ ధృవ పరిశీలకులు ఓడ

చిక్కుకున్న చోటికి చేరారన్నమాట. రెండో జంట బయల్దేరి రావచ్చని వాళ్లు సంకేతం యచ్చారన్న మాట.

మళ్లీ రొట్టె, బంగాళాదుంపలూ, కొవ్వు ఉల్లిపాయలు అట్టకి కబ్బి, గాలినింపిన తైరుట్టుయిఱులని చెరువులో దింపాం. వీత్య, యూరలు తయారయారు. ఆ సరస్సులో పూర్వం పైక్ అనే పెద్ద చేపలుండేచిట, బహుశా యిప్పుడు కూడా వుండచ్చునని ఓ అమ్మాయి చెప్పింది... వీత్య, యూరలని భయపెట్టడానికి అలా ఆ పిల్ల అల్లిందని తెలుస్తానే వుంది. నల్లబి నీళల్లో వెళ్లడానికి తయరైన ఆ పిల్లలకి అది భయం కలిగించినట్టగా వుండటం సహజమే, కానీ ఆ క్షణంలో యింక వాళ్లు మనసు మార్చుకోరు కదా. యూర, వీత్యలు వెచ్చగా వుండే ఆ నీటిలో కాళ్లు పెట్టగానే దూరంగా దభేలు మన్మశబ్దం వినిపించింది. యే చేపో గెంతిపడుతూ వుండచ్చు. కానీ పిల్లలు పైక్ చేపల కథ అప్పుడే విన్నారు కదా. యింకో గంట గడిచింది. చీకట్లో రెండో మంట వెలిగింది. ఆతర్మాత రెండు మంటలూ ఆరిపోయాయి. దానర్థం ధృవపరిశేలకుల రెండు జంటలూ కలిసాయన్నమాట. మేం పడుకున్నాం. యేవత్తూ నిద్రపోలేదు.

ఆ ద్విపంచీద విడిది మంట వెలిగింది. ఆ పిల్లలు సూర్యోదయం దాకా అలా నిద్రపోకుండా కాల్కిప్పం చేస్తారు. అందరూ దగ్గరగా ముదుచుకుపోయి కూర్చుని యెప్పుడు తెల్లుపారుతుండా అని తూర్పుదిక్కకి చూస్తానే వుంటారు. తెల్లపారి తూర్పున తొలిరేకలు విచ్చుకుంటూనే వాళ్లు వెనక్కి యాదుకుంటూ వచ్చేస్తారు. యింకా భయం పోగొట్టుకోకుండా వున్నవాళ్లు ఆ అబ్బాయిలంబే అసూయ పడతారు. అప్పటికే భయం పోగొట్టుకున్న వాళ్లు పెద్దవాళ్లల్లాగా నిగ్రహించు కుంటున్నట్టు “అందులో భయవడాల్చింది యేముంది” అంటారు.

రాత్రి చీకట్లో మేము మగపిల్లలందర్నీ పంపాం, హోలోద్వాని కూడా. ఆట మంచి రసకండాయంలో వుండగా ఆడపిల్లలకి తాము యెందుకు వెళ్లలేమా మగపిల్లలే వెళ్లగలరా అని ఆలోచన వచ్చింది. నేనలా జరుగుతుందని అనుకున్నాను. శీనా కోల్యతోటీ, వార్యా తోల్యతోటీ ద్విపంచీదకి వెళ్లారు. అక్కడ మగపిల్లలు ఎండుగడ్డిని సంపాదించి ఆడపిల్లలకి పక్కలు వేశారు.

రాత్రి, నిశ్శబ్దం, యేకాంతం - యిదంతా పిల్లలకి అస్కిగానే వుంటుంది. యెందుకంచీ యేదో కష్టమైందాస్తి సాధిస్తున్నామనే సాహసభావం అందులో వుంది. పిల్లలు యింకో ఆసక్తికరమైన ఆట మొదలెట్టారు. అది భూగర్జు శాస్త్రజ్ఞుల ఆట. రట్టంగా వుండే పొదలలో, అడివిలో యెక్కుట్టో దూరంగా, అడివి శివారునుంచి అయిదు కిలోమీటర్ల లోపల ఆడపిల్లలు కటీరం ఒకటి కట్టి అక్కడ పగలు మకాం చేశారు. భూగర్జు పరిశోధకుల కది ప్రధాన స్థావరం. రాత్రి చీకట్లో సూదుల్లాంటి ఆకులుండే చెట్ల అడివి గుండా కొంతమంది అబ్బాయిలు మకాం దగ్గరికి రావాలి. అదీ ఆట నియమం. యిం భూగర్జు శాస్త్రజ్ఞులు మచ్చకి యేరిన ఖనిజాలున్న వీపుకి తగిలించుకునే సంచీలు మోసుకొస్తారు. బయట చీకటిపడ్డాక పిల్లలు బడినుంచి

బయల్కేరి ఓ గంటలో అడవి శిహారు చేరుకున్నారు. వాళ్ల చీకట్లో దారి కనుకోవాలి. దీనికితోదు సూది ఆకులున్న చెట్ల అడివి, పర్వతశ్రేణి అడ్డం దాటి పోవాలి. ఆడవిల్లలు యొలాంటి సంకేతాలూ చెయ్యడానికి వీల్లేదు. అడవి దాటి పోదానికి దగ్గరదగ్గర రెండు గంటలు పట్టింది. అర్థరాత్రి దాటాక మగపిల్లలు స్థావరం దగ్గరకి చేరగలిగారు. బాగా అలిసిపోయారు కాని హంపారుగా, సంతోషంగా వున్నారు.

ఆగస్టు నెలలో ఒకసారి కుంభవృష్టి కురిసింది. సమష్టి క్షేత్రపు మందలోని లేగదూడలు పథ్ఫూలుగు వెనకబడిపోయాయి. ఆవులు నీటిమయం అయిపోయిన ఘైదానంమీదనుంచి వైశ్విపోయాయి. అవి దూళ్ల కోసం చాలాసేపు చూశాయి గాని యావి వాటి దృష్టికి అందలేదు. “మనం వాటి కోసం వెతుకుదామందీ” అని ఘార, వీత్యలు నాతో అన్నారు. అంచేత “దైర్యవంతులా, విర్యయులా” దళంనుంచి తొమ్మండుగురు నాతోబాటు బయల్సేరారు. అందులో ఆరుగురు మగపిల్లలూ ముగ్గురు ఆడవిల్లలూ వున్నారు. మాతోబాటు భోజనమూ, ఒక దిక్కుచీ, చెరువు దాటడానికి రెండు గాలినింపిన టైరు టూయిబ్లు తీసుకెళ్లాం. పిల్లలు మంచి హంపారుగా వున్నారు. ఘైదానాన్ని అంగుళమూ పరీక్షగా చూశాం. ఒకోచోట మేం యిద్దరూ, ముగ్గురుగా విడిపోయాం. నాలుగు రోజుల కల్గా అడవి బయలులో పదకొండు దూళ్లని పట్టగలిగాం. ఆ కుంభవృష్టి వరదలకి మిగిలినవి చనిపోయి వుండచ్చు. లేగదూళ్లకోసం వెతుకులాడిన యా రోజులు పిల్లలు మర్చిపోలేకపోయారు. చీకటన్నా, కప్పలన్నా, పసిరిక పామలన్నా భయపడే ఆడవిల్లలు గాల్యా, లూస్ప్యా, సాన్యాలు ముగ్గురూ యా రోజుల్ని అసలు మర్చిపోలేకపోయారు. యొందుకంటే అప్పుడు వాళ్లకి నక్కలూ, గుడ్లగూబాలూ తటస్థపద్మాయి.

నాలుగో తరగతి అయిపోయిన యేడాది వేసవిలో మేము పర్వతారోహకుల ఆట ఆడాం. అంచునుంచి కనుమమీదుగా వచ్చేటట్టు ముందుగానే ఒక తాటి నిచ్చేనని కట్టాం. మా పర్వతారోహక బృందపు విడిది కింద వుండన్నమాట. పర్వతారోహకులుగా మేం బయల్సేరాం. నిట్లపాటి గోడమీద పాకుతూ పైకి వెళ్లడం, అక్కణ్ణుంచి మల్లి కనుమమీదుగా కిందికి రావడం. చాలామంది పిల్లలకి యొత్తు అంటే భయం పోయింది. అలాంటి వాళ్ల కూడా భయం వేసింది. మొదటగా పైకి వెళ్లి వచ్చినవాడు వీత్య, తర్వాత ఘార, సెర్సోజులు. సగందారినుంచి యూర తిరిగివచ్చేశాడు. మిగతా వాళ్లకి మరీ అంత నిట్లపాటు కాకుండా వుండే అంచు చూశాం. అక్కడ కొన్నిరోజులు ఆడాం. ఆడవిల్లలు మగపిల్లలతో పోటీపడ్డారు. యొంతో కైర్యంగా, యేమీ భయపడకుండా వున్నవాళ్ల తీసా, లరీసా, కోస్తులు. మూడు మీటర్ల యొత్తంటేనే కళ్ల తిరిగి పోయే వాలోద్వ్య, స్లౌవలని వాళ్ల ఉడికించారు. ఆఖరికి అందరు అబ్బాయిలూ, అమ్మాయిలూ కొండ అంచు యొక్కేశారు.

తమ కైర్యం, సాహసం ప్రదర్శించడంలో పిల్లలు మహానందం పొందారు. కైర్యమూ, సాహసమూ అనేవి ప్రతి మనిషికి అవసరమైన లక్షణాలు. యేదో అసాధారణ పరిస్థితుల్లోనే కాదు, నిత్యజీవిత వ్యవహరంలోనూ, శ్రంఖలోనూ కూడా.

ప్రాథమిక పాతల ముగిచుదానికి వ్యవధి తక్కువ అయ్యే కొడ్ది నాకు ఆదుర్లూ యొక్కవ అయింది: పిల్లలు త్వరలోనే యెదిగే వయసు కొస్తున్నారని. వాళ్లు తమని గురించిన ప్రత్యులు అదగడం మొదలెట్టారు; “నేను యెలాంటి వాళ్లి? నాలో మంచి యేం వుంది? చెడ్డ యేమటి? నన్ను గురించి నా స్నేహితులు యేమనుకుంటున్నారు?” అని అబ్బాయిలూ అమ్మాయిలూ తమకి తాము అనుకోవడం మొదలెట్టారు.

యుక్తవయస్సు పస్తోండి అంటే స్వయంగా తీర్చిదిద్దుకోడానికి కూడా సమయం పస్తోందన్నయాట. భవిష్యత్తులో పిల్లల సంక్లం, పట్టుదల చాలా ముఖ్యమైన బోధనా శక్తి అవుతాయి. అందుకని బాల్యంలోనే స్వయం బోధనలోని ఆసక్తిని జాగ్రత్తం చెయ్యడానికి ప్రయత్నించాలి. ప్రతి పిల్లహాడికి ఆటపాటలకీ, నిత్యం చెయ్యపలసిన వనికి సంచంధించి ఒక కార్యక్రమం వుంటుంది. పిల్లలు ప్రతిరోజు ఉదయమే లేచి శారీరక వ్యాయమం చేసి, చస్టీలతో స్నానాదులు మగించి, నాస్తా తీసి, హోమివర్ష్య చేసేవాళ్లు, బళ్ళోకి వచ్చే ముందు ప్రతి పిల్లహాడూ గంటకి తక్కువ రాకుండా పుస్తకాలు చదవడం, నోట్సులు రాయడం వనులు చేసేవాడు. అసుదిస కార్పుక్కమాణ్ణు త్రమం తప్పకుండా పొటించడం స్వయంబోధనకి సాధనమయేటట్టుండాలని నేను ప్రయత్నించాను. వోలోర్ధు, స్లోవలకి పొద్దువే లేవడం కుదిరిందికాటు, వాళ్లు పెందరాళే పడుకోక పోవడంవల్ల. వాళ్ల తల్లిదండ్రులతోటి కూడా మాట్లాడాసు. స్వయంగా తీర్చిదిద్దుకోవడం అంటే స్లోవకి ఆసక్తి పుట్టి త్రమల్కొఱి అలవాటు చేసుకున్నాడు. వోలోర్ధుకి యింకా అదీ రాలేదు. కుర్రహాడికి గారం కుడవడం అతని కుటుంబం అలవాటు చేసింది.

వేసవికి ఏడ్జ్ లు చెబుతున్నాం

నాలుగో తరగతి అయాజ మొత్తం మా పిల్లలందరూ, పదహారుమంది అబ్బాయిలూ, పదిహేసుమంది అమ్మాయిలూ, అయిదో తరగతిలోకి వచ్చారు. పన్నెందుమందికి మాత్రమే అన్ని సష్టుట్లలోనూ ఆత్మత్తుమ మార్పులు వచ్చాయి. పదమూడుమందికి మంచి మార్పులు, ఉత్తమాశైఖి మార్పులు వచ్చాయి. ఆరుగురికి మాత్రం పౌన్ మార్పులూ, మంచిమార్పులు వచ్చాయి.

పిల్లలు మానవత్వపు పాలాశాలలో శిక్షణ పొందడం, పరుల సుఖమిశ్రాలు తమవిగా భావించుకోవడం, తమ మాతృదేశాన్ని ప్రేమించడం, శత్రువులని ద్వేషించడం నా బోధనాత్మక కృషి విజయానికి కారణమని నేను అనుకున్నాను. క్రమ అందించే పరిచామాత్మక మార్పు వాళ్లు అర్థం చేసుకున్నారు. తమ మాతృభాషని బాగా నేర్చుకున్నారు. పరిశీలించడం, ఆలోచించడం, చదవడం, రాయడం, తమ భావాలని మాటల్లో వ్యక్తంచెయ్యడం అనే అయిదు విషయాలు వాళ్లు నేర్చుకున్నారు. పిల్లలకి యేడో యేడు రాకమందే, అంటే ఒకటవ తరగతిలో చేరకముందే వాళ్లకి చదవడం, రాయడం నేర్చవచ్చనని నాకు అనిపించింది.

ఒకసారి ఆ లక్ష్మ్యం అంటూ సాధిస్తే పిల్లలపాడి బొట్టిక శక్తులు ఆలోచించడానికి, స్వజనాత్కతక్కి స్వేచ్ఛగా తయారవుతాయి.

పిల్లలు యుక్త వయసు సమీపించడానికి వైతికంగా సన్నద్ధం అయి వుండటం తక్కువ విషయమేమీ కాదు. అది కష్టంగా కనిపించే వయసు. బాల్యానికి యుక్తవయసుకి మధ్య కనిపించే కనిపించని సన్నబీ రేఖని పిల్లలు సమీపించే కాలాన్ని గురించి ప్రాథమిక పొరశాలలోనే నేను అనుకున్నాను. కొంతమంది ఆ హాధ్యని అప్పబేకే దాటారు. యుక్తవయసునాటి కష్టాలు నాలుగో తరగతిలోనే మొదలయ్యాయి.

....ఆగస్టు నెలలో ఒక ప్రశాంత సాయంతే మేమూ వేసవికి వీడ్సేలు చెప్పడానికి మా “సౌందర్య యేకాంత స్ఫురానికి” వెళ్లాం.

సూర్యుని అస్తుమయ కిరణాలు చెట్ల శిథిరాల్లో దోబాచులాదుతున్నాయి. నాలుగేళ్ల క్రితం మేము పాతిన చెట్లమీద ఆఫిల్పట్ల పక్కాని కొస్తున్నాయి. ద్రాక్షతీగలమీదా, ద్రాక్షగుత్తులమీదా తుమ్మెద రుభంకారం చేస్తోంది. పొలంమీదనుంచి ద్రాక్షరు రొద వినిపిస్తోంది. ఆడపిల్లలు గోధుమ మోపులు తీసుకొచ్చి వాటిని ఎత్త బెట్రీ మొక్కతో అల్లారు. ప్రశాంత వేసవి సాయంత్రపు పాట ఒకటి మేము పాదాం. పాట అయిపోయింది. పిల్లలు సాయంకాలపు ఆకాశం కేసి చూశారు. మేం యింక వదిలిపెట్టబోయే ప్రకృతి సంగీతం, వేసవిస్యుతి అంతా కూడా పిల్లల హృదయాల్లో మార్పుగుతున్నాయి. ఆ సాయంకాలపు ఆకాశం, ఆరుణవర్ష సుర్యాస్తమయం, పసుపువన్నె బెట్రీలూ, ద్రాక్షగుత్తులూ, ఆకుపచ్చకాయల దట్టమైన వరస, తెల్లటి చామంతులూ, తుమ్మెద రుభంకారం వున్న యా పరివేష్టిక ప్రపంచమంతా కూడా మాముందు దివ్యమైన వీణలాగా పరుచుకుని వుంది. పిల్లలు ఆ తీగల్ని తాకగానే, ముగ్గుమోహన రాగం వినిపిస్తోంది, థాపోసంగీతం అది. సుఖసంతోషాల గానం అది. నాకు అనందంగానూ వుంది, విచారంగానూ వుంది. అప్పుడే పెద్దవాళ్లయారు, పిల్లలూ, భవిష్యత్తు మీకేం ప్రసాదిస్తుందో? నేను నిత్యం మీతోనే వుంటాను. మిమ్మల్ని ప్రాజ్ఞలుగా చేస్తాను. అయిదేశ్శగా మీకు సహాయం చేస్తూ వున్నాను. నా హృదయం మీకు అంకితం చేశాను. నా హృదయం అలిసిపోయిన క్షణాలు లేకపోలేదు. ఆ క్షణాల్లో నేను మీదగ్గిరికి వచ్చాను, పిల్లలూ. మీ ఉత్సాహారిత కిలకిలారావాలు నా హృదయానికి సూతన శక్తిని యిచ్చాయి. మీ హాసవదనాలు నాకు సూతన జవం యిచ్చాయి. మీ జిజ్ఞాసహారిత దృక్కులు ఆలోచనలని ప్రేరిపించాయి... మీరు పెద్దవాళ్లే నట్టుగానే నా హూహాల్లో భావించుకుంటాను. మీలో ప్రతి ఒక్కశ్శా, సాహసవంతుడైన సోవియట దేశభక్తుడుగా, నిజాయితీఘర్షకమైన వ్యక్తిగా, ఆవేశపూరితమైన హృదయంతో స్వేచ్ఛమైన మనసుతో, బంగారుహస్తాలతో వున్న వ్యక్తిగా వున్నట్టు నేను మిమ్మల్ని దర్శిస్తాను.

